

...l Scholl, ...bers will ...ized chil-

...Club will ...Friday at ...G. Bell,

...Lodge No. ...n. Thurs-

...n experi- ...of manila ...ne fiber, ...s used to ...ghout the ...processed ...he hemp ...pared the ...d at top

A cocktail dress by Valditevere of Florence shown at the Italian fashion previews is made of a heavy black silk floral design. The blouse is in black crepe.

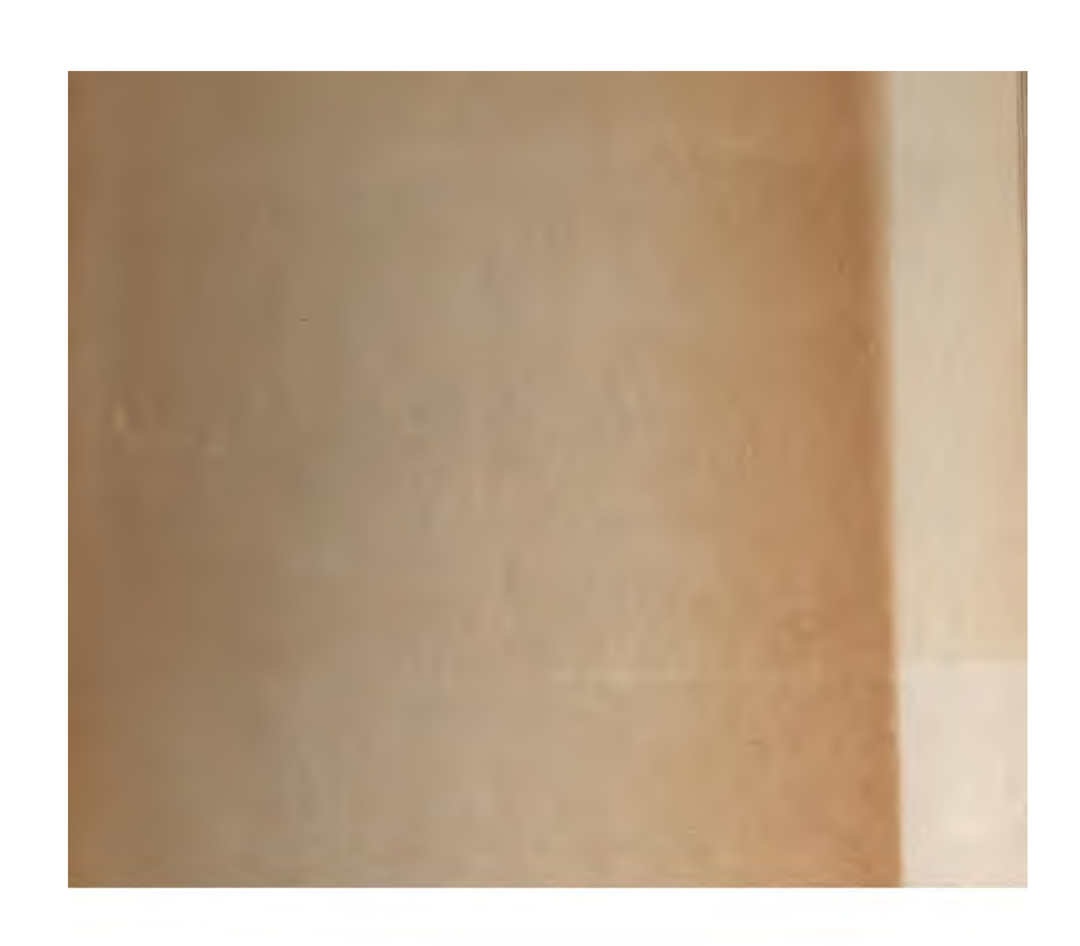
ABIGAIL VAN BUREN:

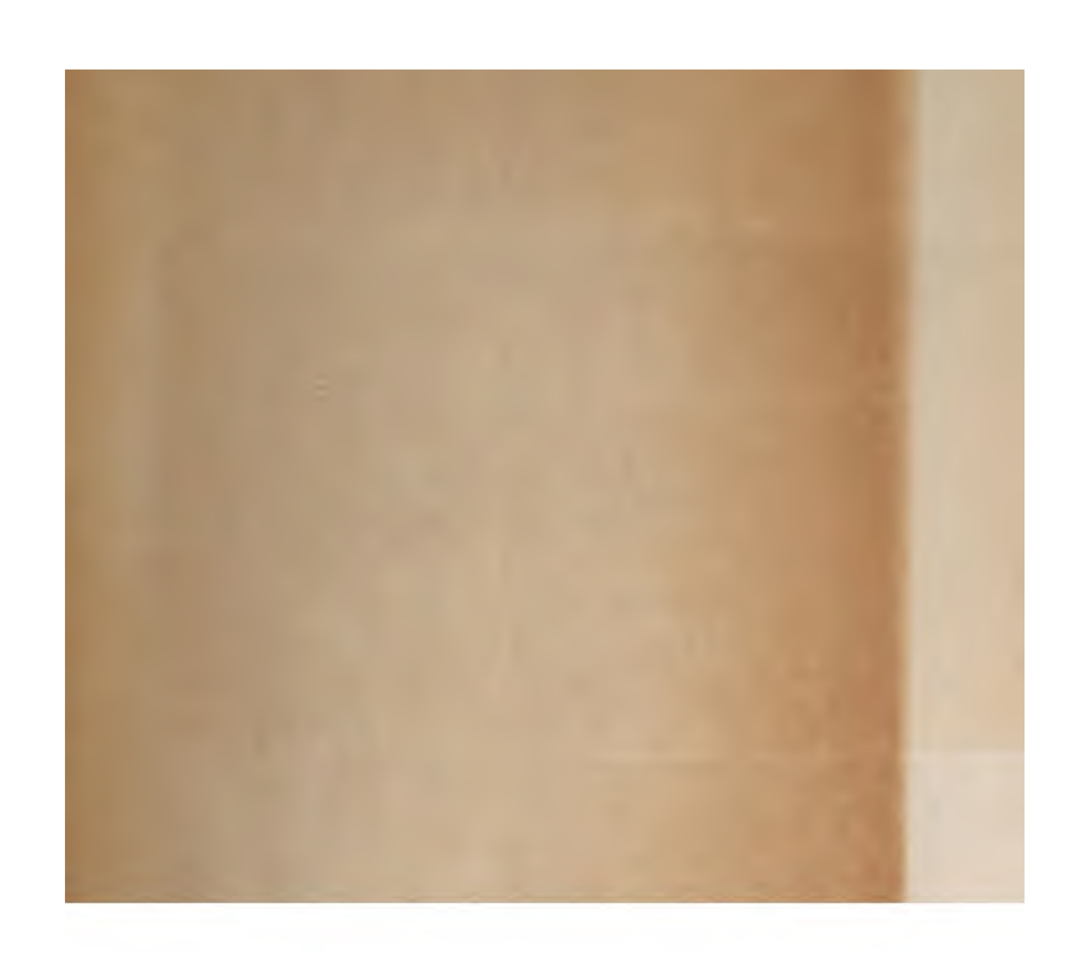
Lodge Secrecy Upsets Curious Mason's Wife

A few husband ...

... advised against it. How right you were. Abby.

... to send home. Mother had every holiday spoiled by peo-

[redacted]

[redacted]

MÉMOIRES

ET

DOCUMENTS

publiés par

LA SOCIÉTÉ D'HISTOIRE DE LA SUISSE ROMANDE.

TOME VI.

Imprimerie S. Genton, Luquiens et Comp[e].

CARTULAIRE

DU

CHAPITRE DE NOTRE-DAME

DE LAUSANNE

RÉDIGÉ

par le Prévôt Conon d'Estavayer.

1228-1242.

PUBLIÉ POUR LA PREMIÈRE FOIS EN ENTIER
AVEC PRÉFACE, SOMMAIRE CHRONOLOGIQUE, TABLE ALPHABÉTIQUE, DOCUMENTS,
UN GLOSSAIRE, FAC-SIMILE ET LA CARTE DU DIOCÈSE DE LAUSANNE

PAR LA SOCIÉTÉ D'HISTOIRE DE LA SUISSE ROMANDE

LAUSANNE.
LIBRAIRIE DE GEORGES BRIDEL
1851.

PRÉFACE.

Le recueil qu'on appelle le *Cartulaire de l'Eglise de Lausanne*, est un manuscrit composé de 136 feuillets en parchemin, format petit in-folio de 9 pouces de hauteur sur 5 à 6 de largeur. L'écriture de plusieurs mains différentes remonte au XIIIe siècle. Le caractère en est serré et d'une lecture assez difficile, même pour un œil exercé. Ce manuscrit fut enlevé aux archives de l'évêché de Lausanne par les Bernois, lorsqu'ils firent la conquête du pays de Vaud en 1536, et déposé dans les archives de l'Etat, où il resta jusqu'au commencement de notre siècle [1]. Il passa ensuite à la bibliothèque publique de Berne qui le possède aujourd'hui.

Le manuscrit autographe ne porte aucun titre. Notre historien, *Abr. Ruchat*, qui en fit usage pour composer son *Abrégé de l'histoire ecclésiastique du Pays de Vaud*, publiée en 1707, lui donna le nom qui lui est resté et qu'adoptèrent les savants qui l'ont consulté après lui [2]. Mais ce titre

[1] Voyez *G. E. de Haller,* Bibliotek der Schweizer. Geschichte t. III. p. 335. n°. 1050.

[2] Voir l'édition de Berne, 1707, in-8°. p. 45. — *Zapf* le cite sous le titre de *Cartularium Lausannense. (Monum. Anecdot. hist. German. illustr.* Augustæ Vindelic. a°. 1785. p. 1 et passim.)

conventionnel ne donne qu'une idée très-incomplète du contenu de ce précieux manuscrit. Nous en dirons autant du titre de « *Chronica Lausannensis Chartularii* » donné par M. le professeur G. A. Matile aux extraits assez étendus qu'il en a publiés en 1840 [1]. La division par ordre de matière, adoptée par ce savant éditeur, n'existe point dans le manuscrit, et quoique plus commode pour l'étude, cette méthode a l'inconvénient d'altérer la physionomie de l'original.

Le manuscrit comprend en premier lieu une Chronique abrégée (*chronicon breve*) ou des annales de l'histoire générale, qui commencent au pontificat du pape Grégoire-le-Grand, soit vers la fin du VIe siècle [2], et se terminent à la mort de l'empereur Otton IV. a° 1218. On trouve ensuite un Pouillé, de l'évêque de Lausanne, soit un tableau des églises, des monastères et des paroisses de ce diocèse, rédigé pour l'année 1228 [3]. — Puis vient une Chronique des gestes des Evêques de Lausanne, depuis St.-Prothais, siégeant a° 501 [4] jusqu'à la double élection de Jean de Cossonay et de Philippe de Savoie en 1240. — A la suite de cette chronique se trouve le Polyptyque des biens du chapitre de la cathédrale de Notre-Dame de Lausanne [5], c'est-à-dire un état des domaines fonciers et des redevances ecclésiastiques formant la dotation de ce chapitre. Il est à remarquer que ce polyptyque ne concerne en aucune façon

[1] Novicastri *(in Helvetia)*, a°. 1840, in-8°, pages 8 et 81. cum Tabula Topogr. Episcopatus Lausannensis.

[2] f°. 1 verso, du manuscrit original; page 5 de notre édition imprimée.

[3] folio III. *recto*. p. 10.

[4] folio V. *recto*. p. 27.

[5] folio XIII. *recto*. p. 74.

les villes, les bourgs et les seigneuries qui appartenaient à la mense épiscopale et dont l'évêque était seigneur temporel. Ces domaines et ces fiefs sont l'objet d'un recueil particulier, rédigé au commencement du XIVe siècle, sous le titre de *Liber feudorum*, qui est conservé dans les archives cantonales de Lausanne.

La chronique des évêques, ainsi que le polyptyque, sont entremêlés des copies de divers diplômes des empereurs et des rois, et de nombreuses chartes dont quelques-unes remontent au IXe siècle et descendent jusque vers le milieu du XIIIe. On y rencontre en outre çà et là des annotations de faits historiques concernant la Suisse romande qu'on chercherait vainement ailleurs. Le volume est terminé par un calendrier contenant la liste des ANNIVERSAIRES[1] institués dans la cathédrale de Lausanne et des fondations faites pour leur célébration.

On voit par cette courte analyse du contenu du manuscrit en question, qu'il appartient à la fois à la catégorie des Chroniques, des Polyptyques ou Terriers et des Calendriers. Mais comme il aurait été assez difficile de trouver un titre qui répondît exactement à son contenu, les éditeurs, en publiant ce manuscrit sous les auspices de la SOCIÉTÉ D'HISTOIRE DE LA SUISSE ROMANDE, ont préféré lui laisser celui sous lequel il a été connu jusqu'ici parmi les savants.

Le cartulaire de l'église de Lausanne fut commencé par l'ordre de Conon d'Estavayer, grand Prévôt du chapitre de la cathédrale de Notre-Dame, en 1228[2], sous l'épiscopat de Guillaume d'Ecublens. Le schisme qui, pendant plusieurs

[1] *Anniversaria*. fol. CXXXI. p. 633.
[2] Voyez fol. III. *recto*. p. 10.

années, divisa le chapitre à la mort de ce prélat [1], interrompit malheureusement ce travail. Il ne fut repris qu'après le grand incendie qui, dans l'année 1235, consuma la plus grande partie de la Cité et de la ville-basse de Lausanne [2]. Un nombre infini de titres originaux et de documents importants qui devaient servir à composer le cartulaire de l'évêché, furent dévorés par les flammes [3].

Après cet incendie, le prévôt du chapitre, ainsi qu'il nous l'apprend, fit tous ses efforts pour réparer autant que possible cette perte. Il rassembla toutes les pièces qui avaient échappé au sinistre; il consulta les anciennes chroniques et interrogea tous ceux qui par leur âge ou par leur charge pouvaient avoir acquis quelque connaissance des antiquités de l'évêché, dans lesquelles il était très-versé lui-même [4]. C'est ainsi qu'il parvint à composer un recueil qui, à la vérité, n'est ni aussi complet, ni aussi abondant en renseignements précieux qu'il l'aurait été, sans aucun doute, si l'auteur avait eu le temps de l'achever avant l'embrasement de la ville épiscopale, mais, tel qu'il nous a été transmis, il n'en est pas moins l'un des documents les plus authentiques et les plus vénérables de l'histoire de la Suisse occidentale.

Le prévôt Conon ou Conrad d'Estavayer, auteur du cartulaire, appartenait à l'une des familles historiques les plus

[1] Voir *Ruchat*, abrégé de l'hist. ecclés. p. 52 et suiv.

[2] fol. CXVIII. *verso*. p. 573.

[3] Anno ab Incarn. D.MDCCXXXV : « Quia liber quidam Domini Episcopi Lausannensis fuit perditus, etc. (fol. III. *recto*. p. 27.)

[4] Cono prepositus Lausannensis dolens si omnia que scripta erant, caderent a memoria, quedam sicut scripta invenit, in quibusdam libris et Kalendario beate Marie Lausannensis et in quibusdam Chronicis, redegit in scriptis ad memoriam futurorum. (fol. 5. *recto*. p. 27.)

anciennes et les plus influentes du Pays-romand. Il était le troisième fils de Renaud II, sire d'Estavayer [1], et allié aux maisons souveraines de Neuchâtel et de Gruyères. Voué dès sa jeunesse à l'état ecclésiastique, le crédit de sa famille lui fit obtenir de bonne heure un canonicat dans le chapitre de Lausanne [2]. Il succéda, en 1202, à Nantelme d'Ecublens, évêque de Sion [3], dans la dignité de Prévôt *(præpositus)* de ce chapitre [4], qu'il gouverna pendant au moins 40 ans [5], avec autant d'habileté que de fermeté, au milieu des troubles et des divisions qui agitèrent son église dans cette période orageuse [6]. Telle était la considération dont jouissait ce prévôt, que l'évêque Roger le choisit entre tous, malgré sa jeunesse, pour lui confier l'administration générale de l'évêché, lorsque ce prélat, accablé par son grand âge, résigna ses fonctions épiscopales en 1211, ordonnant en même temps à tous ses officiers temporels d'obéir à Conon d'Estavayer jusqu'à ce qu'un nouvel évêque eût été installé [7]. Le chapitre se prévalut ensuite de ce précédent pour s'attribuer le droit d'administrer l'évêché au temporel comme au spirituel, pendant la vacance du siége [8].

La connaissance approfondie que ce prélat avait acquise

[1] *Staviacum*, en latin, ancien chef-lieu d'une grande baronnie féodale, aujourd'hui petite ville du canton de Fribourg, située sur le bord oriental du lac de Neuchâtel.

[2] Dans les dernières années du XIIe siècle, il paraît déjà au nombre des chanoines en 1200. (folio 44. *recto*. p. 206.)

[3] *Gall. christ.* L. XII. p. 742.

[4] *Cartul.* fol. XCVI. *verso*. p. 424.

[5] *Ibid.* Charte du mois de décembre 1242. p. 319 et *passim*.

[6] *Ibid.* fol. VIII. *verso*. p. 49 et suiv.

[7] *Ibid.* fol. VIII. *recto*. p. 46.

[8] *Ibid.* fol. X. *recto*. p. 57.

par ses études des anciennes chartes de priviléges octroyées autrefois à l'église de Lausanne par les rois de Bourgogne, lui fournit les moyens de revendiquer pour le clergé et le peuple de l'évêché la liberté d'élire leur évêque [1], droit qui se trouvait déjà remis en question par les papes [2]. Cependant le désir de maintenir les priviléges de son église le porta à faire une démarche qui eut des suites incalculables, et qui tourna en sens inverse de ses prévisions. Après la mort de l'évêque Guillaume d'Ecublens [3], le chapitre de Lausanne, comme administrateur pendant la vacance du siége, crut nécessaire de se procurer au dehors un appui contre les empiétements et la turbulence des vassaux et des sujets de l'Eglise [4]. Il s'adressa pour cela à un prince dont la renommée commençait à poindre sur l'horizon, mais qui à cette époque était simplement prévôt de la Collégiale de Ste-Ourse d'Aoste et de l'église de Genève. Nous voulons parler de Pierre de Savoie, septième fils de Thomas Ier, comte souverain de Maurienne et du Piémont. Le chapitre lui déféra, en 1229, l'administration générale de l'évêché, tant au spirituel qu'au temporel [5], et ouvrit ainsi à ce prince habile autant que valeureux la voie par laquelle il assura plus tard sa domination sur le pays de Vaud.

[1] *Ibidem.*— « CONO PREPOSITUS fecit scribi hanc cartam, que sequitur, sicut scriptum invenit de verbo ad verbum in antiquo *Cartulario Beate Marie* (Lausannensis). Rodulfus rex etc.... constituentes ut .. filii Lausannensis ecclesie habeant liberam potestatem secundum canonicam institutionem eligendi etc. » Dat. a°. 995. fol. IX. p. 53-54.

[2] Voir le *Cartul.* fol. IX. *verso* et X *recto*. pages 56 et 57.

[3] Le 23 mars 1229 (n. st.) page 49.

[4] Voir *Ruchat*. Abr. de l'hist. ecclés. du Pays de Vaud, p. 53.

[5] Voyez le *Cartulaire*, fol. X. *recto*. p. 57 et fol. CXVI. p, 557.

Le prévôt Conon d'Estavayer, qui autrefois avait fait ses études à l'université de Paris, s'était de nouveau rendu dans cette capitale au mois d'octobre 1222[1], accompagné de plusieurs jeunes chanoines de son chapitre, parmi lesquels nous citerons Jean de Blonay et Conon de Fonts, qui appartenaient à la haute noblesse du pays[2]. Après avoir obtenu un canonicat, ces jeunes néophytes allaient, selon l'usage, compléter leurs études théologiques dans cette célèbre université.

Dans ce voyage, qui se prolongea jusque vers l'automne de l'année suivante[3], notre prévôt eut l'occasion de connaître un personnage qui plus tard fut appelé à occuper le siége épiscopal de Lausanne, savoir Boniface[4], écolâtre de la cathédrale de Cologne, qui à l'époque dont on parle enseignait les arts libéraux et la théologie à l'université de Paris[5].

Le roi Philippe-Auguste mourut pendant son séjour dans cette capitale[6]. Conon d'Estavayer assista aux funérailles du monarque dans la basilique de St.-Denis. Il nous a transmis dans le cartulaire des détails très-curieux sur cette cérémonie, ainsi que sur les dernières paroles et le testament de ce grand roi, détails, qui, dit-il, lui avaient été communiqués par des personnes très-éminentes de la cour

[1] A° 1214. — 4or Kal. aprilis *dominica* in media quadragesimo rediit C. Prepositus Lausannensis Ecclesie, *à Scolis*. p. 436.

[2] Voyez fol. CVIII. *recto*. p. 492. *Jean de Blonay* avait obtenu son canonicat en 1220, à l'âge de 18 ans. (p. 491.)

[3] Il revint à Lausanne au mois de septembre 1223. (fol. CVII. p. 484.)

[4] Nommé en 1230 par le pape Grégoire IX, Boniface résigna l'évêché en 1239 et fut plus tard canonisé. (*Cartul*. fol. VIII. *verso*. p. 49.)

[5] *Ibidem*.

[6] Le 14 juillet 1223. (*Art de vérifier les dates*, L. I. p. 581. éd. in-fol.)

de France, avec lesquelles il entretenait à ce qu'il paraît des relations assez intimes [1].

En faisant connaître ici le rang que le prévôt Conon d'Estavayer occupait dans son église, et la considération dont il jouissait dans son pays ainsi que dans les cours étrangères nous donnons en même temps la mesure de la confiance que mérite le cartulaire dont il est, sinon l'auteur, au moins le rédacteur principal [2]. Nous ne voulons pas dire par là que son œuvre soit exempte d'erreurs; elles sont au contraire assez nombreuses dans la chronique abrégée qui se trouve au commencement du cartulaire [3]. On en rencontre même plusieurs dans les autres parties du recueil. Mais ces erreurs portent principalement sur les dates ou sur des faits étrangers au diocèse de Lausanne et qui remontent à des époques reculées et assez obscures [4]. De pareilles fautes se rencontrent au reste dans tous les manuscrits du moyen-âge et n'ôtent rien à leur valeur relative.

L'histoire ou les *gestes* des évêques de Lausanne forme sans contredit la partie la plus intéressante de notre cartulaire, vu qu'on ne possède aujourd'hui aucun ancien document qui puisse le remplacer pour les temps antérieurs au XIIIme siècle [5]. Il existe à la vérité un autre exemplaire de

[1] *Cartul.* fol. CVII. *recto.* p. 484 et suiv.

[2] *Hec fecit scribi Cono prepositus.* (fol. III. *recto.* p. 10 et *passim.*)

[3] fol. II. *verso.* p. 5. Voyez à la fin du volume le *sommaire chronologique* où les dates erronées ont été rectifiées.

[4] Par exemple dans la liste des rois Francs (fol. CVII. *recto.* p. 486) au nombre desquels il met *S. Arnoul* et *Ansigise, Pepin-le-Gros* et *Charles Martel,* maires du palais.

[5] Le cartulaire a servi de fondement à tous les catalogues des évêques de Lausanne, publiés ou inédits qu'on a dressés jusqu'ici. — La bibliothèque cantonale de Lausanne possède la copie d'une histoire manuscrite

la chronique de ces évêques intitulée *Chronicon breve Episcoporum Lausannensium* qui est plus connue sous la dénomination de son ancien possesseur *Abr. de Mierre*, ancien magistrat de la ville de Moudon [1]. Mais ce manuscrit n'est au fond qu'une contrefaçon du cartulaire du prévot Conon, laquelle paraît avoir été faite en l'année 1513, par un clerc du diocèse dont le nom est resté inconnu [2].

Les diplômes des empereurs carlovingiens et des rois de Bourgogne-Jurane, entremêlés en assez grand nombre dans le texte du cartulaire sont d'un prix infini pour l'histoire de l'Helvétie occidentale, d'autant plus que les originaux ont péri par l'effet du temps ou ont été consumés par le feu qui, à deux reprises différentes, embrasa la ville de Lausanne [3]. La transcription de ces diplômes et d'autres chartes reproduites dans le même recueil, paraît avoir été faite avec fidélité, sauf peut-être quelques noms propres mal rendus et quelques dates chronologiques dont la concordance n'est pas toujours exacte, et appelle l'examen de la critique. Tout cela suppose que le prévôt Conon avait déjà réuni les principaux éléments du cartulaire dont il

des évêques de Lausanne et de Fribourg, intitulée *Lausanna Christiana*, et rédigée en latin par l'évêque B. E. de Lenzbourg en 1789. L'auteur a suivi le cartulaire du prévôt Conon pour tout ce qui regarde les temps antérieurs au XIIIe siècle. Ce travail paraît avoir été fait pour servir de continuation à la *Gaule Chrétienne* des Bénédictins.

[1] *Ruchat* le cite sous le titre de *Mss. Demierre* ou *mss.* de *Moudon*. *Nouv. de la républ. des Lettres* 1714. L. II. p. 463.

[2] Voir *G. Em. de Haller* l. c. p. 326, n° 1042. C'est sans doute le mss. cité par *LeLong*, *bibl. hist. de la France*, n° 3133.

[3] Savoir ann. 1219 et 1235. (p. 573, 617 et 620.) *Ruchat* (abr. de l'hist. ecclésiast. p. 47 et 48) parle d'un premier incendie arrivé en 1216 dont le cartulaire ne dit rien.

avait entrepris la composition, lorsque les documents dont il s'était servi furent dévorés par les flammes.

Parmi ces documents il nomme deux recueils principaux dont la perte ne saurait être trop vivement regrettée, savoir « *quidam liber Episcopi Lausannensis*, soit un cartulaire où se trouvaient rapportés les anciens diplômes des rois et des empereurs, ainsi que les chartes des évêques et des bienfaiteurs de l'Eglise de Lausanne, et l'ancien calendrier de cette Eglise « *Kalendarium beate Marie Lausannensis* [1]. »

Certains traits qu'on rencontre çà et là dans le manuscrit, prouvent la bonne foi des auteurs du cartulaire. Ainsi lorsqu'à la suite des différends que l'évêque Boniface avait eus avec le chapitre, ce prélat lui annonça sa détermination de résigner son siége par une lettre datée de Rome de l'année 1239; il allégue entre autres motifs la confusion qui règnait dans l'Eglise de Lausanne en disant « *non valui curare Babilonem* » : cette épigramme qui est suivie d'autres paroles plus ou moins blessantes pour le chapitre et pour son chef, le prévôt Conon, se trouve néanmoins textuellement rapportée dans le cartulaire où la lettre en question est transcrite tout au long [2].

L'autorité du cartulaire ne saurait donc être mise en doute pour les faits qui se rapportent à l'évêché de Lausanne, et principalement pour ceux qui appartiennent à l'époque où il vécut. Pour les faits antérieurs il s'appuie sur le témoignage de ses prédécesseurs [3]. Né dans la se-

[1] Voir le *Cartul.* fol. V. *recto*. p. 27

[2] Voir le *Cartul.* p. 50.

[3] *Cono prepositus audivit ab antiquis fide dignis qui audierant a prædecessoribus suis, etc.* (page 74.)

conde moitié du XIIe siècle, le prévôt Conon d'Estavayer avait, comme on l'a dit, succédé à cette charge à Nantelme d'Ecublens qui lui-même avait remplacé Arducius de Faucigny, mort évêque de Genève en 1185, après avoir occupé pendant près de 80 ans la dignité de prévôt du chapitre de Lausanne [1]. Ces témoignages réunis embrassent ainsi une période d'un siècle et demi. La dernière charte qui termine le cartulaire de Lausanne est datée de l'an 1242 [2], et le prévôt Conon mourut (ou résigna) bientôt après. Il était déjà remplacé en 1247 dans sa charge par le prévôt Amédé, fils du comte de Genève [3].

Indépendamment des notions qui concernent l'histoire de cet évêché, le cartulaire peut servir avec d'autres documents de la même époque [4], à l'étude de la topographie ancienne de la Suisse occidentale renfermée entre l'Aar, le Jura et le lac Léman.

Le polyptyque proprement dit occupe à lui seul la plus grande partie du cartulaire [5]. Il renferme de nombreux renseignements sur l'état des mœurs, sur les progrès de la culture et des défrichements, sur la condition des personnes et des terres, sur le développement du système féodal, sur le servage de la glèbe, ainsi que sur les redevances et

[1] Voir le *Cartul.* p. 428. et *Spon Hist. de Genève* (in-4°) t. I. p. 48.

[2] page 668.

[3] Arch. de Lausanne. *Invent. Analyt.* page 384. Le prévôt Conon avait fondé en 1238 son anniversaire dans la cathédrale de Notre-Dame (p. 86).

[4] Savoir, le cartulaire du prieuré *de Romainmotier*, publié dans les Mémoires et Documents de la Société d'histoire de la Suisse romande, t. IV, (1844); les cartulaires de l'abbaye de *Haut-Crêt* et de la chartreuse d'*Oujon* que la Société publiera incessamment.

[5] Savoir depuis la page 74 à la page 633, ou dès le fol. XIII *recto* au fol. CXXXI *recto* du manuscrit.

services acquittés par les vassaux et les tenanciers du chapitre de Lausanne. Le cadre d'une préface dans lequel nous devons nous renfermer ici, ne comporte pas une analyse détaillée et approfondie des données que le cartulaire pourrait fournir à cet égard. Cette analyse devra former l'objet d'un travail spécial et plus étendu pour lequel les prolégomènes du *polyptyque d'Irminon* et du cartulaire de *Saint-Père de Chartres*, publié par *M. Guérard* de l'Institut, présentent le plus savant et le plus excellent modèle [1].

Nous devons nous borner ici à faire observer que les renseignements contenus dans cette partie du cartulaire de Lausanne se rapportent à des époques fort diverses qu'il est important de ne pas confondre. En étudiant le cartulaire on doit distinguer entr'elles les formes, les usages et les prestations qui remontent à la période du régime *carlovingien* ou bénificiaire [2] et celles qui appartiennent au système féodal, lequel au XIIIme siècle, avait déjà prévalu parmi nous comme dans tous les pays voisins. Il convient même de distinguer une 3me période intermédiaire pendant laquelle s'opéra la transition du premier de ces régimes au dernier [3].

Plusieurs paragraphes de notre cartulaire commencent par ces mots : « *Tempore Karoli Magni*, etc.; » « *Tempore Ludovici imperatoris filii Karoli magni* etc. [4], » qui nous re-

[1] *Documents inédits sur l'hist. de France* publiés par le gouvernement français.

[2] C'est-à-dire au IXe et Xe siècle sous les empereurs carlovingiens et sous les rois de Bourgogne-Jurane.

[3] Cette époque *transitoire* où les bénéfices et les offices étaient déjà transmissibles *en fait*, mais encore révocables *en droit*, s'étend chez nous du commencement du XIe siècle au milieu du XIIe.

[4] page 33.

portent au IXme siècle. D'autres tels que ceux-ci : « *Hec est carta de Terra quam Mainerius Episcopus dedit Capitulo... regnante Chuonrado rege* concernent le Xme. [1] D'autres enfin « *Hec sunt capitula que Dux Bertholdus juravit* » [2] appartiennent au XIIme. Il est souvent parlé dans le même chapitre du cartulaire de *beneficium*, de *prestaria quinquennia*, de *mansi*, de *mancipia* et de *coloni* qui se rapportent à la période carlovingienne, et un peu plus loin, sous la même rubrique, de fiefs, *feuda*, de vassaux, *homines ligii*, et de tenanciers ou serfs du chapitre, *homines Capituli*, [3] formes et dénominations qui, au contraire, appartiennent à la période féodale.

En ce qui concerne, au XIIIe siècle, l'état du servage dans les terres de l'évêché de Lausanne, voici quelques exemples qui peuvent en donner une idée. Le nommé Guillaume Cotez de Donmartin, serf du chapitre, après avoir enlevé secrètement tous ses effets s'était lui-même enfui de son domicile. Les officiers du chapitre se mirent à sa poursuite, et l'ayant saisi ils le ramenèrent à Donmartin, où on lui fit jurer de ne soustraire à l'avenir ni sa personne ni son pécule sans la permission du chapitre. [4] Après quoi on le mit sous la surveillance de cinq notables de Donmartin qui répondirent de lui chacun pour dix livres. Cet exemple suffit pour montrer l'existence d'une classe de *serfs de corps* dans

[1] pages 94 et suiv.

[2] page 434.

[3] Pages 229-231, sous la rubrique de *Mézery* et page 82-84 sous celle de *Mornay*, et *passim*.

[4] *Cartul.* p. 162. « Et affidavit in manu C. Prepositi quod ipse corpus suum vel pecuniam suam non auferret de Donmartin. »

les terres du chapitre et du droit de poursuite exercé contre les fugitifs.

Ces serfs se vendaient et se donnaient parfois sans leur tenement. Ainsi le chevalier Gaucher de St.-Martin vendit au chapitre de Lausanne deux hommes qui lui appartenaient à Pailly[1]. Le même donna en aumône au même chapitre deux autres hommes à Chapelle près de Moudon[2]. En 1233 le chapitre ayant procédé à une nouvelle répartition des prébendes canonicales, le village et la terre de Vuarens échurent au prévôt Conon d'Estavayer qui, à cette occasion, frappa une taille extraordinaire sur 33 hommes de cette terre[3]. Il y avait en outre dans le même endroit quelques abergataires *(abergiours)* qui payèrent la taille comme les autres, en raison des terres qu'ils tenaient du chapitre[4], quoiqu'ils ne fussent pas serfs de corps.

La bâtardise devenait une cause de servitude. Ainsi Ulrich, fils d'un homme libre, forestier de Crissier, fut obligé de se reconnaître l'homme propre du chapitre *(recognovit capitulum pro domino)*, parce qu'il était né d'une concubine *(cujusdam mulieris non legitime)*[5]. Guy de Gumoens et Guillaume son frère, chevaliers, donnèrent en 1212 en aumône au chapitre de Lausanne trois tenements avec les hommes qui les cultivaient et leur postérité à Gumoens *(dederunt tria tenementa cum hominibus supra manentibus et*

[1] p. 102.

[2] p. 169.

[3] p. 107. — Elle s'éleva au total à 6 livres 13 sols ; ce qui porte à 4 sols la taille payée en moyenne par chaque contribuable.

[4] *Ibid.* — Isti eraut abergiours et servierunt. Bernardus debet VII solidos, etc.

[5] Anno 1255. p. 228.

heredibus eorum) [1]. En 1233 Pierre, fils de Guillaume de Chablie (ou de l'Isle) vendit au chapitre pour 61 sols Humbert, dit le blanc, avec son tenement *(Humbertum et tenementum suum)* [2].

A cette époque les affranchissements n'étaient pas très-fréquents surtout parmi les ressortissants du chapitre [3]. Il est à remarquer que le servage était déjà fort adouci dans les domaines de l'église dont le régime était moins oppressif et surtout moins arbitraire [4] que dans les terres des seigneurs laïques, où les serfs gémissaient sous le poids des guerres privées. Aussi ces derniers tâchaient d'amasser un petit pécule pour obtenir de leur seigneur à prix d'argent la permission de se fixer dans les terres de l'Eglise [5] comme le fait voir une charte du XIIIme siècle suivant laquelle un homme de Crissier nommé Outard, sujet du seigneur de St.-Martin aurait payé à ce dernier 20 sols de ses propres deniers pour devenir homme du chapitre [6]. Le chevalier Guillaume d'Ecublens ayant élevé des prétentions sur Pierre, fils de Jean de Crissier, il céda celui-ci à l'Eglise de Notre Dame de Lausanne, à condition que le chapitre tiendrait le dit Pierre pour homme libre *(eum pro homine libero haberet)* [7]. Au reste la condition des hommes de l'Eglise et du chapitre de Lausanne n'était point partout la même, soit que l'on compare les localités entr'elles, soit qu'on

[1] *Cartul.* p. 433.
[2] p. 107.
[3] Affranchissement d'une femme serve. (p. 503.)
[4] La plupart des redevances et prestations étaient fixes et réglées par la coutume. Voyez au cartul. les chapitres intitulés *Consuetudines, leges.*
[5] p. 152.
[6] Charte de l'an 1215. p. 147.
[7] Charte de l'an 1237. p. 228.

considère entr'eux les habitants du même village[1]. Les charges qui pesaient sur eux variaient et se réglaient suivant les usages locaux *(consuetudines)*[2], ou selon les chartes de concession et les anciens terriers du chapitre[3]. Parmi les redevances et les prestations acquittées au XIIIme siècle par les hommes et les tenanciers des terres de l'Eglise de Lausanne, on remarque la dîme *(decima)*, la cense *(denarii censuales)*, le terrage *(terragium)*, la taille *(tailla)*, les panées *(manaides[4] panes)*, les chapons *(capones)* et plusieurs espèces de corvées *(corvatæ)*[5]. Les officiers inférieurs *(ministri)* du chapitre, tels que les forestiers *(forestarii)*[6], les majors ou maires *(villici, majores)*[7], les collecteurs de dîmes *(decimatores)*[8], et les inspecteurs de vendanges *(vindemiatores)*[9] composaient une classe nombreuse et aisée de petits féotiers, dont la condition, intermédiaire entre le servage et la liberté, était néanmoins supérieure à celle des serfs du chapitre que le cartulaire désigne ordinairement sous le titre de *homines*

[1] Il arrivait souvent que les divers habitants du même bourg ou village appartinssent à différents seigneurs ecclésiastiques ou laïques, par exemple à *Vuarens*, à *Essertines*, à *Belmont*.

[2] Dompni martini CONSUETUDINES p. 186; LEGES de Alba Aqua, de Rota in Ogo, de Essertine, de Tolochinas, de S. Prothasio, etc. p. 396.

[3] Capitulum concessit terram... *ad tale servicium quale debebat ipsa terra*. (Charte de l'an 1221. p. 154.)

[4] *Manaidæ* vero sunt tres panes tam in quantitate quam in qualitate receptione digni. (*Cartul.* p. 135).

[5] Voyez le *Cartul.* sous la rubrique de *Mézery*, p. 229 et *passim*.

[6] Feodum *forestariæ* de Sauvablin (p. 416).

[7] U. *Minister* de Warens p. 110; W. *major*. de Essertines, feodum *majoriæ* de Essertines, p. 117; Umbertus *villicus* de Donmartin (p. 149)

[8] Aimo *decimator* de Mezery. (p. 130).

[9] *Vindemiator* de Crissier (p. 220).

ou *villani nostri*[1]. Les ministériaux, libres quant à leur personne, n'étaient assujettis qu'en raison de leur office *(ministerium)*. Ainsi le collecteur des dîmes *(decimator)* du terroir de Mézery était tenu de demeurer dans ce village, de surveiller en personne les travaux des champs *(agriculturam exercere)* sous peine d'être privé de son emploi et du tenement qui en formait le salaire, dans le cas où il aurait quitté le village pour habiter la ville de Lausanne et y prendre la bourgeoisie[2].

Au-dessus des ministériaux du chapitre se plaçaient les ministériaux de l'Evêque, soit par l'importance des fiefs attachés à leur office, soit parce qu'ils étaient investis d'une compétence juridique plus étendue. Dans le nombre nous citerons le *(dapifer)*[3] sénéchal, le maire *(villicus)*[4] et le sautier *(saltarius)*[5] de Lausanne, le haut-forestier du Jorat[6], le vidomne *(vicedominus)* de Crans[7], ainsi que les maires *(majores)* d'Avenches et de Lutry[8]. De même que les *milites* dont on parlera tout-à-l'heure, ces ministériaux de l'Evêque en tant que souverain temporel, appartenaient pour la plupart par leur naissance à la noblesse du second ordre. Leurs offices étaient héréditaires en ligne directe et jusqu'à un certain degré en ligne collatérale, sous réserve d'une nouvelle investiture et d'un nouvel hommage à prêter au

[1] Hec sunt nomina *hominum* capituli apud Warens (p. 113); *villani nostri* apud Crans, etc. (p. 397.)

[2] Voy. le *Cartul.* p. 230.

[3] Voy. p. 106.

[4] p. 410.

[5] p. 300.

[6] W. de Gumoens, miles, (*forestarius*) nemoris de Jorat.

[7] J. de Grailly, *vicedominus* de Crans. p. 406.

[8] Cono Major de Adventica (p. 336). — J. Major de Lustrie p. 560.

chapitre[1], auquel le recipiendaire devait payer une finance d'entrée appelée *placitum*, dont le montant variait suivant l'importance du fief[2].

Le titre de *Miles* ou chevalier est attribué dans notre cartulaire à une classe nombreuse de gentilshommes occupant dans l'échelle féodale un rang plus élevé que les ministériaux. Quand ce titre se trouve mis avant le nom de la terre ou de la famille de celui qu'il concerne, il désigne le principal feudataire ou *vassal* de l'endroit[3]; quand il vient après, il indique souvent que le titulaire avait été admis dans l'ordre de la chevalerie[4]; dans ce dernier cas le titre de *miles*, chevalier, était honorifique plutôt que féodal. Cependant cette distinction n'était pas très-exactement observée dans les chartes de ce temps[5]; vers la fin du XIIIme siècle elle s'effaça même tout-à-fait et le chevalier-vassal fut considéré comme l'égal du chevalier-profès. On peut en dire autant des petits feudataires nommés *domicelli*, ou don-

[1] *Saltariam* de Crans, etc. habent hereditario jure, (p. 391). — Petrus, frater W. quondam Majoris de Essertines recepit feodum majorie in Capitulo a C. preposito a°. 1213 et fecit hominium ligium ad opus Capituli... Recognovit predictus Petrus feodum Majorie sicut pater suus tenuerat et ipse cum fratre suo W. post. patrem. (p. 117).

[2] Recognovit se debere de *placito*.... (*ibidem*).

[3] Nantelmus, *miles* de Cossonay (p. 322); Uldricus *miles* de sancto Prothasio (p. 256); *militibus* de Chablie (p. 103); *militibus* de Capella, p. 110 et passim.

[4] Rodulfus *Dominus* de Orons, Willelmus, filius ejus *miles*. p. 385.

[5] Tam *milites* nostros qui vulgo dicuntur *ministeriales*, quam alios homines caracterem *nobilitatis* habentes; et si non sunt militaribus insignis decorati, dummodo sint de militari prosapia civiliter descendentes. — (Charte de Hartmann le jeune, comte de Kybourg, de l'an 1256. *Soloth. Wochenblat*. 1828. p. 246.)

zels[1] dans le pays romand, titres que l'on donnait aussi aux fils des nobles qualifiés de *damoiseaux* jusqu'à ce qu'ils eussent été armés chevaliers[2].

La puissance des seigneurs terriens et la dignité de leur terre étant estimée en raison du nombre de leurs vassaux en état de porter les armes, la classe des *milites* et des *domicelli* se multiplia aux XIIe et XIIIe siècles. Chaque village du pays, ou à peu près, avait son chevalier et ses donzels[3], qui adoptèrent comme nom de famille celui de la localité où leur fief était situé. Ces arrières-fiefs étaient héréditaires, mais à défaut de descendance mâle, ils faisaient retour au seigneur dominant[4].

A cette époque, la souveraineté du territoire de la Suisse romande se trouvait partagée entre l'évêque et le chapitre de Lausanne, les comtes de Genève, de Neuchâtel et de Gruyères, les sires de Faucigny et de Montfaucon et une douzaine de grandes familles dynastiques qui ne reconnaissaient pas d'autres souverains que les empereurs d'Allemagne[5]. Le titre de *dominus*, sire ou seigneur, ne se donnait alors qu'aux dynastes ou chefs de ces grandes familles[6],

[1] W. de Domperro *Domicellus*, (p. 329), Galcherus et Girardus *domicelli* de Sancto Symphoriano. (p. 319).

[2] W. de Estavayel, *domicellus*, (filius R. domini de Estavayel). p. 112.

[3] Voir le *Cartul.* passim.

[4] *Cartul. XIIIe siècle.* Sasire potest episcopus terram Rodulfi *militis* de Brettigny, quia obiit sine herede. p. 241.

[5] Habuerunt dominos de GRANDSON pro *Dominis*, nec alium habuerunt dominum super terra. (*Cartul.* p. 178.)

[6] Amedeus *Dominus* de MONTFAUCON (p. 66), — Aymo *Dominus* de FAUCIGNIE (p. 48), — Ebalus *Dominus* de GRANDSON, a°. 1233 (p. 609), — Johannes *Dominus* de COSSONAY, a°. 1217 (p. 104), — Galcherus *Dominus* de BLONAY, a°. 1210 (p. 423), — Rod. *Dominus* de ORONS, a°. 1240 (p. 385), — Raynaldus *Dominus* de ESTAVAYEL, a°. 1225 (p. 358) etc.

dont les principales s'étaient élevées sur les débris du dernier royaume de Bourgogne. Elles avaient adopté et transmis à leurs descendants le nom de leur principale seigneurie [1]. Cet exemple fut suivi plus tard par leurs vassaux *(milites, domicelli)*, possessionnés dans le même endroit; c'est pourquoi on trouve assez souvent dans notre cartulaire plusieurs familles portant le même nom de maison, qui n'avaient entr'elles aucune communauté d'origine, et dont les unes étaient vassales de l'autre [2]. Pour n'en rapporter qu'un exemple, les dynastes ou sires, *domini*, de Cossonay avaient des vassaux, *milites*, portant comme eux le nom de cette petite ville, où ils étaient les principaux officiers du seigneur dominant [3]. Cette similitude de noms et de surnoms répand une certaine confusion dans la généalogie des anciennes familles et le rang qu'elles occupaient dans l'échelle sociale, principalement lorsque la petite noblesse commença à se substituer à la grande, qui disparut progressivement dans les siècles suivants.

Ces explications préliminaires, déduites du rapprochement de divers textes épars dans ce volume, pourront servir à faciliter l'étude du cartulaire.

Après avoir indiqué la condition des personnes nous dirons quelques mots de l'état des mœurs. Le duel juridique subsistait de plein droit au XIIIme siècle [4] et notre cartulaire

[1] Adalbertus *princeps* castri *Grantionensis*. (Charte de Romainmotier du XIe siècle; voyez Mém. et Docum. t. I. p. 155.)

[2] Verbi gratia Richardus *Dominus* de Sancto Martino; Walcherus *miles* de Sancto Martino. (p. 137 et 337.)

[3] Voy. *Cartul.* p. 104 et p. 322, et l'hist. des sires de Cossonay, par Mr L. de Charrière. (Mém. et Docum. t. V. p. 28, n° 61.).

[4] *Duellum, leges duelli*, p. 125. 399. 410. L'usage du *duel* judiciaire,

en rapporte plus d'un exemple curieux. Ainsi un nommé *Fulchars* ayant été accusé de vol *(furto)* par Pierre d'Essertines en 1218, à défaut de preuve testimoniale le prévôt du chapitre permit le combat singulier entre l'accusé et son accusateur, et, chose étrange, le duel eut lieu en présence de ce dignitaire de l'Eglise et des deux chanoines prébendiers d'Essertines [1]. Quand l'Eglise laissait subsister des coutumes aussi barbares dans ses propres domaines, peut-on s'étonner que les seigneurs laïques eussent recours au sort des armes pour venger leurs offenses et vider leurs querelles particulières. Aussi les guerres de château à château et même de village à village n'étaient pas rares dans le pays et toujours accompagnées de calamités plus ou moins grandes. Le cartulaire ne parle que des guerres que l'Eglise de Lausanne eut à soutenir contre les seigneurs du pays, tels que le sire de Montagny [2]. Ce seigneur ayant ravagé les terres du chapitre à Granges, près de Payerne, fut excommunié avec ses adhérents et ses terres mises à l'interdit [3]. La sentence ne fut révoquée par l'évêque de Lausanne qu'à la suite d'une paix par laquelle le seigneur de Montagny céda au chapitre des dîmes à Villarzel pour la valeur de 170 livres à titre de dédommagement [4].

subsistait encore à Lausanne au XVe siècle, (voy. le Commentaire du PLAID GÉNÉRAL. Documents de l'Evêché de Lausanne dans les Mém. et Doc. de la Société d'hist. de la Suisse romande. T. VII. p. 433 et suiv.)

[1] Voyez le *Cartul.* p. 125. « Erant ibi presentes multi qui viderant *duellum* de Essertines fieri in presentia prepositi Lausanne : sicut in cartulariis capituli fuit inventum, *duella* debent fieri in presentia prepositi.» — Media pars legum duelli est prepositi.

[2] A° 1226. p. 332.

[3] « Fuit excommunicatus cum adjutoribus suis et terra ipsius posita sub interdicto. » (p. 332.)

[4] p. 334.

La guerre intestine qui éclata à Lausanne en 1240 entre l'élu Jean de Cossonay et Philippe de Savoie, primicier de Metz, son concurrent à l'évêché, menaça la ville d'un nouvel embrasement; les moulins de la cité et plusieurs maisons furent incendiées par les deux partis, et cette guerre fratricide coûta la vie à une trentaine de personnes sans compter plus de 300 blessés[1]. Il ne s'agissait pourtant que de donner un évêque à l'Eglise de Lausanne et un pasteur aux peuples du diocèse.

Le peuple des campagnes n'était pas moins prompt à recourir aux voies de fait les plus violentes, dans les querelles qui s'élevaient fréquemment entre les habitants des villages voisins. En 1228 les gens de Vuarens ayant à se plaindre de ceux de Berchier et de Belmont, avaient tué à Vuarens même deux hommes, l'un de Cossonay l'autre de Berchier. En représaille de ce meurtre, les paysans de Berchier, accompagnés de ceux de Belmont, se portèrent en tumulte sur ceux de Vuarens, pillèrent le village, y brulèrent dix maisons et revinrent chez eux chargés de butin[2]. Là dessus le chapitre de Lausanne auquel appartenait le village de Vuarens porta ses plaintes à la dame de Belmont et au sire de Cossonay qui était seigneur de Berchier. Les torts étant réciproques et les coupables très-nombreux, on recourut à un arbitrage pour pacifier ce différend qui compromettait gravement la tranquillité du pays. Le neveu du ministral de Vuarens, sa fille et d'autres auteurs du meurtre des deux hommes du sire de Cossonay, en furent quittes

[1] *Cartul.* p. 66. « Dampna que facta fuerunt ex utraque parte vix possent enumerari ; fuerunt occisi fere XXX. et vulnerati plus quam CCC. »

[2] *Cartul.* p. 101.

pour payer à celui-ci une composition de X sols et les gens de Vuarens XL sols [1].

Les actes de vengeance personnelle n'étaient pas rares parmi le peuple et les bourgeois, et ordinairement suivis de représailles plus ou moins meurtrières.

Rod. Develles de Donmartin ayant blessé Lambert de Sugnens, W. dit Cotez, probablement allié de ce dernier, le vengea en blessant le premier. La querelle ne s'arrêta pas à cette double effusion de sang, et plus tard le susdit Lambert blessa à son tour le père de Rod. Develles [2]. Informé de ces désordres le prévôt Conon, accompagné de deux chanoines, se rendit à Donmartin, fit comparaître les coupables devant lui, leur fit jurer de garder la paix entre eux et se contenta de leurs serments et de celui de leurs cautions, sans leur infliger aucune punition [3].

Quand de tels excès se commettaient dans les bourgs et les villages habités, on peut bien croire que les routes étaient peu sûres et qu'on ne voyageait que bien accompagné et bien armé. Le cartulaire fournit mainte preuve de ce fait, non-seulement pour ce qui est du Pays-romand, mais encore pour ce qui concerne les contrées voisines. L'évêque de Langres, écrivant en 1230 au chapitre de Lausanne où il était attendu pour présider à l'élection d'un nouvel évêque, s'excuse en alléguant les immenses difficultés et les périls d'un aussi grand voyage [4]. D'un autre

[1] Et non pas 40 livres, comme le dit Ruchat, l. c. p. 53.

[2] Anno 1232. — p. 188.

[3] Juraverunt stare mandato prepositi et dederunt fidejussores de pace tenenda. *(Ibid.)*

[4] Ad partes vestras propter immensum periculum, non possumus accedere.

côté, les chanoines de Lausanne s'étant transportés jusqu'à Besançon, parlent également des dangers de la route et de la nécessité de se faire accompagner d'une nombreuse escorte[1]. Ce qui frappe le plus dans ce tableau de la société, c'est bien moins la violence des mœurs que l'absence de la répression et l'impunité des crimes et des délits commis contre les personnes et la propriété.

Dans l'ordre civil les procès étaient fréquents et se traînaient volontiers en longueur, ce qui déterminait souvent les parties à recourir aux voies de fait pour se faire justice par elles-mêmes. C'est pour cela qu'on préférait généralement recourir à la voie des arbitres ou amiables compositeurs librement choisis par les deux parties, comme on l'a vu plus haut. Le cartulaire nous montre dix procès terminés de cette manière contre un jugé par les cours de justice seigneuriales. Sous ce rapport le chapitre de Lausanne ne présentait pas de meilleures garanties contre la chicane et les expédients dilatoires que les cours séculières. On citera comme exemple le procès qui s'éleva en 1225 entre le chapitre et Jordan, sire de Belmont. Il s'agissait de trois anneaux de prix que ce dernier avait remis deux ans auparavant en gage pour 60 sols au sacristain du chapitre qui alors avait les clefs du trésor[2]. Le chapitre repoussa la demande du sire de Belmont en alléguant entre autres que le trésorier était seul en droit de recevoir un dépôt au nom

[1] Apud Bisuntium.... non sine conductu et difficultate non minima accesserunt. (p. 62.)

[2] Domnus Jordanus, dominus de Belmont impetebat capitulum super tribus *annulis*, quos obligasset magistro Gualtero, tunc sacrista. pro LX. solidis. (p. 513.)

du corps et que le dépôt en question n'ayant pas été fait entre les mains du trésorier, le chapitre n'en était pas responsable [1]. Le procès ayant ensuite été porté à la cour de l'Evêque [2], composée du chapitre, des vassaux (*milites*) et des bourgeois, le sire de Belmont demanda que les chanoines fussent exclus de la cour, comme étant partie intéressée dans la cause [3]. Cette demande ayant été rejetée, le sire de Belmont se retira en protestant contre tout jugement; mais la cour passa outre, le condamna par contumace et le débouta de sa demande [4].

L'ardeur des croisades auxquelles la haute noblesse et la chevalerie du Pays-romand avait déjà pris une part active dans le siècle précédent subsistait encore au XIIIme [5]. La chronique des évêques de Lausanne nous apprend en effet que Berthold, fils du comte Ulric de Neuchâtel qui occupait ce siège épiscopal depuis l'an 1211, et qui s'était déjà croisé en 1217, faisait des préparatifs pour prendre part à la délivrance de la Terre-Sainte, lorsqu'il mourut subitement en 1220, le jour même qu'il avait fixé pour son départ [6]. Soit

[1] Capitulum dicebat quod ejus correptio spectabat ad thesaurarium.... et proibuerat ne aliquis quidquam obligaret. Inde ecclesia non responderet et nec vellet pro aliquo teneri. (p. 513.)

[2] Episcopus misit judicare in Curia, etc. (*Ibid.*)

[3] Domnus Jordanus dixit quod Canonici non debebant interesse judicio, quod ipse capitulum impetebat. (*Ibid.*)

[4] Jordanus judicium subire noluit, imo contumax recessit. (p. 337-338).

[5] Il s'agit ici de la *cinquième* croisade préconisée par le pape Innocent III en 1216 et qui se termina en 1221 par une paix humiliante.

[6] Bertoldus (Episcopus) filius Uldrici comitis de Novo Castro.... obiit a°. 1220..... die qua preparatus erat iter arripere in subsidium terre Iherosolimitane. (*Cartul.* p. 46-47.)

comme évêque, soit comme grand seigneur temporel, l'exemple de ce prélat dut entraîner un grand nombre de nobles et de vassaux à se croiser avec lui, et le cartulaire ainsi que d'autres documents du même temps nous font connaître plusieurs chevaliers[1] du pays qui, animés du même zèle, donnèrent ou engagèrent aux églises une partie de leurs terres pour subvenir aux frais considérables du voyage d'outre-mer et pour obtenir des prières à l'effet de conjurer les périls inséparables d'une telle entreprise[2]. On citera comme exemple le chevalier Guillaume de Villens qui en partant pour la croisade[3], en 1220, engagea au chapitre de Lausanne les dîmes qu'il avait à Granges pour deux marcs d'argent[4]. Quelque temps auparavant (vers l'an 1202, Pierre, fils de Turumbert, maire *(villicus)* de Saint-Prez avait eu avec le chapitre de vifs démêlés à l'occasion de certaines dîmes que son père avaient naguère engagées à l'Eglise pour la somme de cent sols lausannois[5]. Désireux de se réconcilier avec le chapitre avant de se mettre en route pour la Terre-Sainte, Pierre lui abandonna toutes ses prétentions et lui céda les dîmes en question à perpétuité[6].

Passons maintenant aux renseignements topographiques que renferme le cartulaire. L'Evêché de Lausanne était limité par les diocèses de Constance au levant, de Bâle au

[1] Ebald de Grandson, vide. p. 136

[2] Pro anima sua et pro retentione de via ultra mare. (*Cartul.* p. 137.)

[3] *Volens ire ultra mare.* (p. 331.)

[4] *Cartul.* (p. 331.)

[5] Pro centum solidis Lausannensibus, quorum XLIIII. solidi valebant marcham. (*Ibid.* p. 256.)

[6] Volens ire Iherosolimam, dedit ecclesie Lausannensi in perpetuum, etc. (p. 256.)

nord, de Besançon au couchant, de Genève et de Sion au midi. Ses bornes principales étaient formées par les eaux de l'Aar, le mont Jura et le lac Léman [1]. Partant des glaciers du canton de Berne où l'Aar prend sa source, la ligne de démarcation suivait le courant de cette rivière jusqu'au dessous de Soleure [2], à l'endroit ou elle reçoit la Siggeren [3], près du village d'Attiswyl qui était du diocèse de Bâle. De ce point septentrional la ligne en question, tournant à l'occident suivait les croupes les plus élevés du mont Jura ou le partage des eaux, jusqu'à l'endroit où la petite rivière de l'Aubonne surgit au pied de ces montagnes, près du village de Bière et va se décharger dans le lac près d'Allaman [4]. Cette rivière ainsi que le lac Léman au midi séparaient l'évêché de Lausanne de celui de Genève [5]. Du côté du diocèse de Sion, le torrent de l'Eau Froide *(Aqua Frigida)* qui a sa source au-dessus du mont Arvel et déverse ses eaux dans le lac Léman près de la porte orientale de Villeneuve marquait la limite entre ce diocèse et le nôtre [6]. Depuis le mont Arvel, la chaîne des Alpes bernoises formait entre les deux évêchés une haute barrière, jusqu'au glacier de l'Aar d'où l'on est parti [7].

[1] Quoique ces bornes ne soient nulle part mentionnées dans le cartulaire de Lausanne, elles se déduisent avec certitude de ce document et de plusieurs autres du même temps.

[2] *Neugart Episcop. Constant.* t. I. *Proleg.* c. I. § VI. page V.

[3] Voyez la carte à la fin du volume.

[4] L'Aubonne, *Albona*, séparait de ce côté les évêchés de Lausanne et de Genève.

[5] La ligne de démarcation suivait le milieu des eaux du lac Léman. (Voir *Besson*, mém. pour servir à l'hist. des 4 diocèses de la Savoie.)

[6] *Gallia christ. nova*, t. XII. p. 729.

[7] *Ibid.* — Ces bornes ont été marquées sur notre carte, de même que sur celle que Mr le *Profr Matile* de Neuchâtel a publiée en 1840.

Au commencement du tableau des églises et des monastères de l'évêché de Lausanne qui forme la seconde partie de notre recueil, on lit « *Hec fecit scribi Cono prepositus, a°. Domini* 1228, *octava nativitatis beate Marie.* »[1]. La rédaction de ce Pouillé paraît avoir été entreprise à la suite d'une nouvelle subdivision du diocèse de Lausanne, déterminée elle-même par l'importance toujours croissante des deux villes de Fribourg et de Berne fondées à la fin du siècle précédent par les ducs de Zähringen, recteurs de la Bourgogne transjurane. Après la mort du dernier recteur, Berthold V. (a°. 1218[2]), elles avaient obtenu de l'empereur Frédéric de notables privilèges[3] qui engagèrent l'évêque diocésain, Guillaume d'Ecublens à conférer à ces villes[4] le rang et le titre de chefs-lieu de deux nouveaux doyennés dont le nombre qui auparavant paraît avoir été de *sept* fut dès lors porté à *neuf*[5].

La carte ecclésiastique du diocèse de Lausanne, jointe à ce volume représente cet évêché divisé en neuf doyennés *(decanatus)*[6] suivant le tableau dressé par les soins du pré-

[1] *Cartul.* p. 10.

[2] *Schöpflin*, hist. Zæring. Bad. t. I, p. 159.

[3] *De Tillier*, hist. de Berne, t. I. p. 51. — *Verro*, Recueil Dipl. de Fribourg, t. I. n° V.

[4] Cependant l'Eglise de Berne qui n'était qu'une *filiale* de celle de *Könix*, resta dans une sorte de dépendance de cette dernière jusqu'en 1276. (*Tillier*, l. c. p. 110.)

[5] Savoir, 1° LAUSANNE (*extra muros*); 2° AVENCHES: 3° SOLEURE; 4° VEVEY; 5° NEUCHATEL; 6° OUTRE-VENOGE; 7° OGO (*Bulle*); 8° FRIBOURG; 9° BERNE.

[6] *CCCI parrochie in summa* (p. 71). Ce nombre n'est pas en rapport avec la somme des paroisses renfermées dans chacun des neuf décanats en particulier, lesquelles s'élèvent au total à 312 paroisses en y comprenant les *sept* églises paroissiales de Lausanne (*intra muros*).

vôt Conon d'Estavayer en 1228. Il comprenait alors plus de 300 églises paroissiales [1]; on y comptait en outre *sept* abbayes, *vingt-deux* prieurés conventuels, *six* prévôtés avec ou sans chapitre, *trois* collégiales, *treize* hospices dépendant du Grand St.-Bernard, *quatre* de l'ordre de St.-Jean de Jérusalem, *un* des templiers et *un* de l'ordre teutonique [2]. La majeure-partie de ces établissements religieux, ainsi que les divisions ecclésiastiques indiquées dans le cartulaire, subsistèrent, sauf quelques modifications peu importantes, jusqu'à l'époque de la réforme protestante au 16me siècle [3].

La majeure partie des domaines et des fiefs appartenant à l'église de Lausanne étaient situés dans le diocèse du même nom. Cependant nous voyons, soit dans le cartulaire du chapitre, soit dans d'autres documents de la même époque, qu'elle avait en outre quelques possessions assez importantes dans les évêchés voisins de Genève [4] et de Constance [5], de même que dans la Bourgogne Eduenne [6] et en Alsace [7]. Tous ces biens et leurs revenus étaient répartis entre l'évêque et le chapitre de Notre-Dame et formaient

[1] Les noms de ces paroisses ont été portés dans la carte du diocèse, tels qu'ils sont indiqués dans notre Pouillé.

[2] *Cartul.* p. 27.

[3] Voir le Pouillé du diocèse de Lausanne dressé en 1522 sous l'évêque Sébastien de Montfalcon. (*Tableaux de la Suisse*, t. III. p. 484 et suiv. p. 526 et suiv. *Levade, Dict. du Canton de Vaud.* p. 405.)

[4] *Crans*, *Promenthoux* et *Prangins* sur la rive septentrionale du lac Léman (p. 208); *Montigny* (*Mustiniacum*) et *Lugrin* près d'Evian sur la rive méridionale. (p. 283.)

[5] *Wiggiswyl* près de Buchsee (cartul. p. 459) et le fief et la seigneurie de *Signau* (canton de Berne). — (*Liber feudorum Ecclesiæ Lausannensis*, cité plus haut.)

[6] *Marcenay* près Dijon, diocèse d'Autun. (p. 74.)

[7] *Oucheim in Alsacia.* (p. 561.)

deux masses *(mensas)* distinctes et administrées séparément, savoir l'une par l'évêque et ses propres officiers, l'autre par le prévôt et le chapitre [1]. Ainsi qu'on l'a déjà remarqué, notre cartulaire ne parle que de la portion du domaine de l'église affectée à l'entretien des chanoines, *(mensa canonicorum)*, et ne mentionne qu'occasionnellement celle qui appartenait à la mense épiscopale *(mensa episcopalis)* [2].

Le chapitre de Notre-Dame de Lausanne était régulièrement de *trente* chanoines, dont dix prêtres, dix diacres et dix sous-diacres [3]. Néanmoins les biens et les revenus du chapitre ne formaient que quinze prébendes *(prebende canonicales)* [4], de manière que chaque prébende fournissait à l'entretien de deux chanoines, associés aux bénéfices de la même prébende [5]. L'évêque étant lui-même chanoine du chapitre, il avait sa part dans la distribution des prébendes [6]. Les dignitaires *(personatus)* du chapitre, savoir le prévôt, le trésorier et le chantre, jouissaient en outre de certains bénéfices particuliers attachés à leur charge [7].

Ces prébendes et ces bénéfices étaient considérés comme de véritables fiefs, et les chanoines en faisaient foi et

[1] *Donmartin*, *Essertines*, qui nihil spectat ad episcopum vel decanatum, sed ad prepositum et capitulum. (p. 120 et *passim*.)

[2] Savoir çà et là dans la chronique des évêques, p. 37 et suiv. p. 566.

[3] Voyez le *Cartul.* p. 10.

[4] Savoir, 1° *Crans;* 2° *St. Prex;* 3° *Jolens* (sur Morges); 4° *Tolochenax;* 5° *Epalinges;* 6° *Chavornay;* 7° *Crissier;* 8° *Romanel;* 9° *Essertines;* 10° *Vuarrens;* 11° *Donmartin;* 12° *Daillens;* 13° *Ogo* et *Bétusy;* 14° *Granges;* 15° *Yvonand.* (*Divisiones Prebendarum* a°. 1223. p. 540 à 599.)

[5] Cartul. Ibidem. *Socius canonicus.* p. 602.

[6] *Ibidem*, p. 470, 588, 591.

[7] *Cart.* p. 27. voir aussi p. 526. p. 590. *Feodum prepositiæ* (p. 124). Feodum thesaurarie quibusdam qui ad *cantoriam* spectabant. (p. 625.)

hommage à l'évêque leur supérieur, comme les autres feudataires de l'ordre laïque [1]. Les chanoines du chapitre de Notre-Dame de Lausanne appartenaient pour la plupart par leur naissance aux plus nobles familles du pays romand [2]. Les maisons souveraines elles-mêmes ne dédaignaient pas de solliciter pour leurs fils puînés un canonicat dans ce haut chapitre. On a parlé de Berthold, fils du comte de Neuchâtel, ainsi que d'Amédée, fils de Guillaume, comte de Genève [3]. Thomas et Pierre de Savoie, fils du comte de Maurienne Thomas 1er, furent aussi l'un après l'autre chanoines de Lausanne [4]. Ces chanoines cumulaient fréquemment avec leur canonicat des bénéfices étrangers; on citera Jaques d'Aubonne qui fut en même temps archidiacre de l'église de Chartres [5].

Ces faits suffiraient pour faire présumer que les domaines et les revenus du chapitre de Lausanne étaient considérables et assuraient à ses membres une existence proportionnée à leur naissance. Quoiqu'il en soit, notre cartulaire pourrait au besoin fournir quelques-uns des éléments nécessaires pour évaluer ces revenus, en supputant la rente annuelle

[1] Anno 1202 fuit electus *Cono de Estavayel* in prepositum Lausan. Rogerius Episcopus eum recepit in *hominium ligium* et reddidit ei *feodum prepositure*. Anno 1213. *Feodum thesaurarie*. (p. 425). Voyez aussi p. 452.

[2] Nous citerons les maisons de Grandson ou de La Sarra, de Cossonay, de Blonay, d'Estavayer, de Font, d'Aubonne, de Mont, de Vufflens, de Gumoëns, etc., qui sont mentionnés dans la division des prébendes de 1233. (p. 590 et suiv.)

[3] p. 592. Il était aussi chanoine de Genève. *Mémoires de la Société archéol. de Genève*. (t. II. p. 46-47.)

[4] *Cart*. p. 66, 504 et 593.

[5] *Cartul*. de Lausanne, p. 593 et 619.

et moyenne de chacune des quinze prébendes canonicales du chapitre, et en additionnant leur produit [1].

Le prix des denrées ou des redevances payées en nature ainsi que les valeurs des monnaies d'argent ayant cours dans l'évêché au commencement du XIIIme siècle [2], se trouve indiqué dans plusieurs endroits du cartulaire.

On a déjà fait observer que le cartulaire de Conon d'Estavayer renferme un certain nombre de documents dont les dates remontent aux IXe, X^e^ et XIe siècles [3]. Les valeurs vénales et les mesures de surface et de pesanteur dont il est parlé dans ces documents sont celles qui étaient usitées sous le régime carlovingien et qui dès le XIIme siècle furent remplacées par d'autres dont l'usage s'est maintenu dans nos contrées pendant toute la durée de l'ère féodale. Dans ces anciennes chartes l'étendue des domaines est évaluée d'après le nombre des *manses* ou des tenures qu'ils contenaient [4]. On sait que la contenance du manse *(mansus)*, appelé mas, meix ou mex parmi nous, était très-variable [5]. Il est parlé dans le cartulaire de manses contenant chacun soixante *jugera* de terres *arables* [6]. Mais il s'agit de manses royaux

[1] V. les chap. intitulés : *Divisiones prebendarum* p. 491-499 et 590 à 599.

[2] Ces calculs exigeraient un travail tout spécial et des développements qui ne peuvent entrer dans une simple préface.

[3] Voyez le sommaire chronologique placé à la suite de cette préface.

[4] « Hæc sunt *mansas*, V. etc. (Charte de la fin du IXe siècle, p. 89). » Voir en outre : « Tenementum.... scilicet mansum. » (*Cartul.* p. 167.) — Voir en outre p. 132, 207, 284.

[5] *Ducange, Gloss.* h. v°.— *Guérard, Polyptyque d'Irminon, Prolégom.* t. I, p. 607. — Le mot mansus ou mas est encore employé parmi nous pour exprimer un massif de bois d'une contenance indéterminée, ou une terre d'un seul tenant.

[6] « Mansos VI. ad unumquemque mansum jugera sexaginta. (Diplôme de l'empereur Charles-le-Gros de a°. 885. p. 132-133. Le *jugerum* contenait 28,400 pieds carrés vaudois, soit 25 ares 28 centiares français.

ou seigneuriaux *(dominicales)*, et le manse rural *(servilis)* était en général de bien moindre étendue. Dans certains passages du cartulaire il paraît comme l'équivalent du *lunagium (*ou *lunaticum)* ou quantité de terrain qu'une charrue pouvait labourer dans l'espace d'un mois lunaire [1]. Or le lunage équivaut à environ 16 ou 17 poses mesure vaudoise [2], quantité qui dans ce pays représente l'étendue de la propriété de nos petits cultivateurs aisés. Les dénominations de *colonica* et de *colongeria* ou colonge sont également employées dans le cartulaire comme synonymes de *mansus*, mas ou tenement rural [3]. Mais le plus souvent la contenance des domaines cultivés est évaluée d'après leur produit en deniers, ou le nombre de muids de blé ou de charretées de fourrage qu'ils pouvaient produire dans une année [4]. Pour mesurer les terrains de moins grande étendue, tels que les cheseaux *(casali)* ou jardins, on se servait de la perche *(pertica)* [5] et de la verge *(virgata)* dont on ne connait pas bien la longueur [6]. Ces différents modes d'évaluation et les termes qui leur correspondent, appartenaient au système carlovingien qui était déjà tombé en désuétude à l'époque où notre cartulaire fut composé.

[1] Singuli *mansi* cum *integro servicio* debent XII denarios ; singuli *lunajii* cum *dimidio* servicio. VI denarios. p. 140.

[2] Le lunajium contenait 29 *jugera* de 28,400 pieds carrés, mesure de Vaud, chacun. (*Ducange Gloss.* V° *lunaticum.*)

[3] « *Colonicam* vestitam... etiam quicquid ad ipsum *mansum* aspicit. » (p. 283-284.)

[4] Charte de la fin du IXe siècle. « *Colonicam* I. cum casa et terra laborativa ad modios XXX. feni ad carradas VIII. mancipia IV. (p. 204).

[5] Casalis habet in longo *perticas* agripedes XVI. pedes XI. in toto *perticas* XIV., pedes III. (p. 342.)

[6] In villa Rota.... XI. *vergerias* (virgatas?) terræ. p 208.

Les chartes du IXme, Xme et XIme siècle que renferme ce recueil, nous font voir que dans l'ancien système la plupart des prestations et des redevances foncières s'acquittaient en nature[1], et plus rarement en monnaie d'argent tel que le sol et le denier[2]; quelquefois le contribuable avait la faculté de payer ses redevances soit en nature, soit en argent, à son choix[3]. Ces observations peuvent également s'appliquer à la période de transition qui marque le passage du système carlovingien au régime féodal. Certains usages qui remontent à cet ancien système ainsi que les termes qui lui étaient propres[4] reviennent dans des actes contemporains de Conon d'Estavayer, auteur de notre cartulaire, actes où certaines pratiques surannées se trouvent quelquefois mentionnées en même temps que les usages nouvellement établis[5].

La division progressive des héritages et des fiefs, et le morcellement des terres qui en fut la conséquence, nécessita l'adoption de mesures agraires de moindre superficie. L'ancien *jugerum* et le *journal* (*jornalis*), subsistèrent dans certaines localités[6], mais le *mansus* et le *lunagium*, furent

[1] Dare debeat refectionem unam videlicet panem (ad) modios IV. Triscingos (herbicinos) III, porcinam I. pullos X. vinum modios IV. (*Charte de l'an* 887 *environ*. p. 276.)

[2] Censum in argento *solidos* III denarium I. (Charte du Xe siècle, cartul. p. 232.)

[3] Per singulos annos censum persolvant in cera, aut in oleo, aut in *argento*, (unusquisque census valens II. denarios). (Charte du milieu du Xe siècle. p. 91.)

[4] Il est encore souvent parlé de *mansi colonice* ou *colongie* et de *lunajii* dans des actes postérieurs au XIIe siècle (p. 137, 140, 314). Mais ces termes s'appliquent à l'état antérieur de ces propriétés.

[5] Ad prebendam de Crans spectabant ex lege *antiqua*.... ex *novis* statutis, etc. (p. 281.)

[6] A° 1239. Apud Ressudens duos campos, unum X jujerum et aliud III. (p. 247)

généralement remplacés par la pose (*posa*)[1] dans toute l'étendue du pays romand, tant pour les terres arables que pour les vignes[2].

On croit pouvoir admettre que la pose ou journée de labour d'une charrue était à peu près la même au XIIIe siècle que dans les suivants[3]. Mais cette contenance variait d'un endroit à l'autre dans une certaine limite qui ne dépassait pas un cinquième. La pose de Lausanne exclusivement employée dans le ressort de cette ville impériale et même ailleurs, contenait 500 toises carrées de 9 pieds de Paris. Celle de Morges 400 toises même mesure. A Cossonay on comptait par toises de 11 pieds de roi de 360 à la pose, ce qui revient à 396 toises de 9 pieds. Celle d'Orbe contenait 360 toises pour la vigne, 450 toises pour les champs et 540 pour les prairies, la toise toujours comptée à raison de 9 pieds de Paris[4]. La pose se divisait en 8 ouvriers appelés fossoriers (*fossorarii*) pour la vigne[5].

[1] II. *posis* terræ, p. 102. — CXL. *posis* p. 254 et *passim*. — VII. *posis* vinæ. p. 93.

[2] La grande pose vaudoise de 50000 pieds carrés, équivaut à 45 ares; le *journal* (*jornalis*) contenait 32 ares, 8 centiares, plus ou moins; — le *jugerum* 25 ares 28 centiares. (Voyez Guérard, *cart. de St.-Père de Chartres*. t. I. *Prol.* p. 167.)

[3] Le perfectionnement des instruments aratoires et l'ameublement du sol permet aujourd'hui de labourer une grande pose de 500 toises et plus dans un jour.

[4] *Coutumier Feudal* du commissaire général *Quizard* rédigé en 1536, in fine. — Sous le régime bernois on adopta dans le Pays de Vaud la pose de 400 toises de 10 pieds de Berne. — 16,250 pieds de Paris équivalent à 17,595 pieds de Vaud ou 18,000 pieds de Berne.

[5] Vinæ ad VI *fossorarios* (Cart. de Lausanne p. 321). C'est *l'ouvrée* ou la *hâte* (*hasta*) de Bourgogne, huitième partie du journal du pays.

[redacted]

La contenance des prairies s'évaluait par *seitorées* et fauchées (*falcatæ*), c'est-à-dire par la quantité de pré qu'un faucheur pouvait faucher en un jour. Mais, dans notre cartulaire, les prairies sont ordinairement évaluées d'après le nombre de charretées (*carratæ*) de foin qu'elles pouvaient produire chaque année[1]. De même pour les vignes dont la contenance est souvent exprimée par le nombre de *mesures* de vin qu'elles rendaient en moyenne[2]. La cense acquittée pour une pose de champ était ordinairement d'un sol[3]; celle d'un pré produisant un char de foin, VI deniers[4]. Les vignes du chapitre étaient généralement cultivées à moitié produit, outre une redevance acquittée par le vigneron pour son habitation, soit en nature soit en deniers[5].

Les remarques que nous avons faites sur les mesures agraires et les redevances foncières s'appliquent également aux monnaies mentionnées dans les actes du cartulaire antérieurs au XIIe siècle, où il est souvent question de la livre d'or, aussi bien que de la livre d'argent[6]. On voit par une

[1] V. posas terræ; pratum ad I. carratum feni (p. 116, p. 217). — Concessit pratum unius carrate pro VI. denarios censuales (p. 154). On peut évaluer le char traîné par deux bœufs à 8 ou 10 quintaux de fourrage sec.

[2] II. *Echimellis* vineæ (p. 93) duos Echimellos sive duos Seillones (*seilles*) (*Cart. de Bonmont.* I. n°. 11.) Duas vineas ad tres *gerlatas* (gerles) vini. (p. 356.)

[3] VI solidos pro VI posis terre, III. solidos pro III posis terre censuales apud Riaz in Ogo (p. 217.) XIII. posas terre quæ debent. III. solidos. (p. 312.)

[4] p. 154.

[5] Debet vineam quam colit Uldricus de Salice (apud Pully) *medietatem* integram et VI denarios de casali (p. 251). In casali Constantini Manaidas te de vineis quas colit *medietatem* vini. (p. 250.)

[6] Libras argenti III; auri libras XIV (p. 95), in argento duos denarios. (p. 91.)

charte de l'an 893 [1] que le premier de ces métaux précieux était proportionnellement beaucoup plus rare qu'il ne le fut après la découverte de l'Amérique, puisque vers la fin du IXe siècle *une* livre *d'or* équivalait à *vingt* livres *d'argent* [2], tandis que de nos jours le rapport entre la valeur de ces deux métaux est comme 1 à 15 ½.

Pendant tout le temps que dura la ferveur des grandes croisades, l'or monnayé paraît avoir entièrement disparu dans nos contrées. Les actes du cartulaire postérieurs au XIIe siècle ne font nulle mention de monnaies de ce haut métal, et indiquent même une grande rareté des espèces d'argent; la majeure partie du numéraire avait été emportée par les croisés pour subvenir aux frais du voyage d'outre-mer.

Les monnaies qui avaient cours légal dans l'évêché au commencement du XIIIe siècle sont celles de Lausanne et de Genève dont la valeur relative était assez variable [3]. Ces monnaies étaient :

1° Le marc d'argent (*marca argenti*) de huit onces (*uncias*) [4].

[1] Charte du comte Manassès en faveur de l'Eglise de Lausanne de l'an VI du règne de Rodolfe Ier. (*Zapf. monum. anecd.* p. 28.) — *Cartul. Lausann.* p. 286.

[2] *Ibidem.* « Tres *auri* libras sive sexaginta (libras) *argenti* coactus persolvat. » Ailleurs (p. 91) on lit dans une charte du même temps « *auri libras* L (lege III.) *vel argenti pondera LX* ».

[3] *Libris lausannensibus* (p. 47 et passim.) — *Libris Gebennensibus*, (p. 288.) En 1200, 40 sols genevois équivalaient à 44 sols lausannois. (*Mém. de la Soc. archéol. de Genève*, t. II. 2e part. p. 47.)

[4] Cupam argenteam appensentem VI marcas et III uncias. (*Cartul.* p. 46.)

[redacted]

2° La livre d'argent (*libra*) de 20 sols ou le double du marc [1].

3° Le sol (*solidus*) contenant 12 deniers.

4° Le denier (*denarium*).

5° L'obole (*obolus*) ou le demi denier [2].

De ces diverses monnaies le denier et l'obole ou demi denier étaient les seules espèces courantes, les autres ne figuraient que comme monnaie de compte [3].

La monnaie frappée sous l'évêque Roger à la fin du XIIe siècle était d'un titre très-bas, puisqu'il fallait 44 sols ou 528 deniers pour faire le marc d'argent [4]. Berthold de Neuchâtel, son successeur, cassa cette monnaie en 1216 [5], et en fit fabriquer une nouvelle d'un titre plus élevé. Sur un poids de 12 deniers soit 288 grains de métal, ces nouveaux deniers contenaient *quatre deniers et demi* (ou 108 grains) d'argent fin et *sept deniers et demi* (ou 180 grains) de billon ou de cuivre [6]. *Dix-sept sols* et *six deniers* (210 deniers) de cette monnaie pesaient *un marc* de huit onces [7].

[1] CV. marcas argenti et CIII. libras lausannenses (p. 47.) VIII. solidis, XI libris et XIII solidis et fuerunt (in toto) XII libris (p. 112).

[2] p. 433.

[3] Guérard, *cartul. de St. Père de Chartres. Prolég.* p. 188.

[4] Anno 1202. — XLIV solidi valebant marcham argenti. (*Cartul. de Laus.* p. 257.) A la même époque environ (1190) 40 sols genevois équivalaient au marc d'argent. (*Mém. de la soc. d'arch. de Genève.* t. II. part. 2. p. 46).

[5] Quassavit monetam quam fecerat Rogerus episcopus. (*Cartul. Laus.* p. 443.)

[6] Novam monetam cudere fecit; cujus XII. denariis, quatuor denarii et obulus debent esse *de argento*, septem denarii et *obulus* debent esse *de cupro*. (*Ibid.* p. 443.)

[7] XVII solidos et VI denarii debent appendere marcham. (*Ibid.* p. 443, où on a mis par erreur 18 au lieu de 17 sols.) Ces deniers devaient peser 21 grains $^{198}/_{210}$ chacun, suivant *Ruchat*.

Néanmoins la valeur de cette monnaie et le poids intrinsèque du marc d'argent restait encore bien inférieur à sa valeur nominale, puisqu'il ne renfermait en réalité qu'un *tiers* environ d'argent fin. A l'époque dont il est question, le marc d'argent coûtait 50 sols tournois[1], tandis qu'aujourd'hui il vaut au moins 50 francs de France, ce qui supposerait qu'au XIIIe siècle la valeur intrinsèque du sol était égale à 20 sols ou un franc monnaie actuelle[2]. Mais on doit tenir compte de l'abaissement du pouvoir de l'argent qui est *quatre* fois plus faible qu'il ne l'était à la fin du XIe siècle; en sorte que la valeur commerciale du sol aurait été d'environ *quatre francs* de France et celle du denier d'argent de 33 $^1/_3$ centimes[3].

Notre cartulaire ne donne que très-peu de renseignements précis sur le prix vénal des denrées et des autres objets qui pourraient servir à contrôler la valeur commerciale que nous attribuons ici aux monnaies du XIIIe siècle. Cependant nous voyons qu'en 1244 année de grande cherté des denrées la coupe[4] *(cuppa)* de froment coûta *quatre sols*, et celle d'avoine 17 *deniers*[5], ce qui porte le prix de la coupe de froment à 16 francs et celle d'avoine à 5 fr. 60 centimes.

[1] *Le Blanc*, hist. des monnaies, p. 315.

[2] Mr Guérard, (*cart. de St.-Père*, *Prolégom*. p. 189) porte la valeur intrinsèque du *sol* à 1 fr. 25 cent. et celle du denier à 10 cent. $^4/_{10}$. Mais nos deniers étaient d'un titre inférieur à ceux dont il parle lesquels contenaient la moitié de leur poids en argent.

[3] *Ibidem*. p. 194. La monnaie de Lausanne était cependant généralement plus *forte* que celle de France, dans le rapport de 22 à 27. (*Ruchat*, Essai sur les monn. des év. de Lausanne msc.)

[4] La *coupe* était de *quatre quarterons*, mesure de Lausanne, dont chacun contient 1 décalitre 35 décilitres.

[5] Voy. le *cart*. p. 507-508. — En 1235 autre année de cherté la coupe de froment se vendit 111 sols et plus et celle d'avoine 16 deniers (p. 618.)

Ces prix se rapprochent beaucoup de ceux que ces denrées atteignent chez nous dans les années de cherté des grains [1].

En 1202 le cheval que montait le valet de l'évêque Roger fut estimé à IV livres ou 320 francs de France [2]. En 1237 un mouton se rachetait pour VIII deniers ou 2 fr. 66 centimes [3]. Dans le même temps un *ferra*, poisson du lac Léman coûtait un demi denier ou une obole (17 cent.) [4] et un jambon 1 sol 8 deniers, (6 fr. 65 cent.) [5]

L'évêque Roger acquit en 1202 une maison à Lausanne pour le prix de IX livres et XV sols; une autre pour VI livres, et une troisième pour XXX sols [6]. Le prévôt Conon d'Estavayer dépensa *cent vingt* livres pour rebâtir sa maison à la Cité après l'incendie de l'an 1219, et le mobilier qu'elle contenait consumé dans celui de l'an 1235 fut estimé à 80 livres [7].

Vers le même temps on trouve que *trente livres* lausannoises valaient autant que *douze marcs* d'argent [8]; c'est-à-dire qu'il fallait donner deux livres et demi pour un marc d'argent. Il suit de là que la valeur intrinsèque de la

[1] Le quarteron de froment aurait valu 28 batz (4 fr. de France) et le quarteron d'avoine 9 batz (1 fr. 40 centimes).

[2] Equus quem serviens noster equitabat IV libris (p. 500-501.) — Unum runcinum pro C solidos. (p. 148.)

[3] Pro IV. mutonibus quorum quilibet debet redimi VIII denarios.

[4] XXX ferratas, vel XV denarios (p. 269.)

[5] VI crura porcii qui valent X. solidos. p. 268.

[6] p. 500-501. La majeure partie des bâtiments de la ville étaient construits en bois avant l'incendie de l'an 1219 qui consuma plus de 1300 maisons.

[7] p. 620. — 120 livres équivalent à 10,000 francs et 80 livres à 6,400 francs de France, valeur actuelle.

[8] XXX. libris Lausann. monete valentibus XII. marcas argenti. (Charte de 1222 au cartul. de Romainmotier. *Mém. et Doc.* t. III. p. 505.)

livre lausannoise était égale à 20 francs, en comptant le marc de huit onces au prix actuel de 50 francs, valeur qui s'accorde avec celle de la monnaie frappée sous l'évêque Berthold [1].

On a lieu de penser que la monnaie de Lausanne éprouva de nouvelles dépréciations [2] dans le cours du XIIIe siècle [3] et qu'elle ne se releva qu'après le milieu du 14e. A cette époque la monnaie était frappée au titre de *onze deniers et une obole d'argent* fin; le denier pesait 24 grains et on en taillait *douze* au *marc d'argent de roi* [4].

Les mesures de capacité employées dans notre cartulaire sont, pour les grains, le *modius* ou muid et la coupe [5] *cuppa*; la contenance de ces mesures était probablement la même au 13e siècle qu'au siècle suivant, et telle que nous la trouvons indiquée dans le commentaire du plait général de Lausanne [6] pour toutes les localités où ce statut était en vi-

[1] Suivant Mr. *Cibrario (Econ. polit.* 1re *édit.* p. 487) la valeur intrinsèque du denier lausannois aurait été en 1265 de 16 à 17 cent. et sa valeur vénale de 32 à 33 cent., ce qui revient à peu près celle que nous avons donnée aux deniers de l'évêque Berthold, quoique la valeur intrinsèque de ceux-ci ne fût que de 8,33 centimes.

[2] A° 1275 on taillait 58 sols dans un marc d'argent. (*Ruchat*, l. c.)

[3] Voy. *Cibrario*, *Econ. polit.* Tableau des monnaies avec leur valeur en métal ou en denrées. (p. 487 et suiv.)

[4] *Comment. du plait génér. de Lausanne*, l. c. p. 426. — En 1375 l'Evêque Guy de Prangins fixait le prix du *marc d'argent de roi à 4 livres et 10 sols lausannois* (*Ibidem*), tandis qu'il valait à Paris 5 livres 16 sols suivant *Leblanc* (p. 322). Ainsi 9 livres lausann. auraient valu 11 $^6/_{10}$ livres tournois.

[5] I. modium et IV. cuppas avenæ. p. 101. VIII. cuppas frumenti ad mensuram lausannensem, IV. cuppas pisæ. p. 153. Sextarium vini, cuppam vini. p. 245. — 1 cuppam olei p. 118 et passim.

[6] Mém. et Documents de la Société d'hist. de la Suisse romande, t. VII. p. 419.

gueur. Le muid *(modius, mensura bladi)* se divisait en douze coupes *(cuppas)*; la coupe en deux *bichets (bichetum)* ou demi-coupes; le bichet en deux quarterons *(quarterones)* ou quarts de coupe. Il suit de là que le muid de blé mesure de Lausanne contenait 48 quarterons [1]. Néanmoins la contenance du muid n'était pas la même dans les autres districts du diocèse. Chaque mandement avait ses mesures particulières [2] dont nous ne pourrions pas nous occuper ici sans dépasser les bornes d'une introduction. Il suffira de remarquer que quoique le muid *(modius)* de grain se divisât ordinairement en 12 coupes, cependant la coupe contenait suivant les localités tantôt deux quarterons à ras *(ad rasum)* tantôt deux quarterons à comble *(ad comblam)*, faisant trois quarterons à ras [3] et qu'en outre la contenance du quarteron ou du bichet variait d'un endroit à l'autre. Il suit de là que la quantité de grain contenue dans un *modius* différait considérablement d'un mandement à l'autre [4].

[1] Le quarteron de Vaud de 500 pouces cubes est plus faible que l'ancien quarteron de Lausanne. Il est égal à 1 décalitre 35 décilitres. Il faut $7\,^4/_{10}$ quarterons de Vaud pour faire 1 hectolitre de blé.

[2] Sex cuppas frumenti ad mensuram de *Veveys* p. 380. Modius frumenti et modius avenæ ad mensuram de *Cossonay*, p. 647. 1 modium frumenti ad mensuram *Sarrate* p. 654.

[3] II *cupas* avenæ, unam *cumblam*, aliam *rasam*. p. 135.

[4] Les muids de Cossonay et de La Sarraz, de Mont et de Bursins à la Côte ou le *petit* muid étaient de 24 quarterons ou bichets. Le *grand* muid de Lausanne et de Romainmotier contenait le double ou 48 quarterons soit 24 bichets ou doubles quarterons. Dans le canton actuel de Fribourg la capacité du quarteron ou demi bichet variait de 547 à 1200 pouces cubes. (*Kuenlin*, Dict. de Fribourg. t. II. p 241.)

On voit par un compte rendu de l'évêque Guy de Prangins de 1393 à 1394 que 21 muids de blé mesure d'Orbe en faisaient 12 de Lausanne; et que 2 muids mesure de Lucens faisaient un muid et 12 coupes de Lau-

On trouve la même diversité dans les mesures employées pour les liquides et pour le vin en particulier. Dans les possessions du chapitre situées au delà de l'Aubonne, dans le diocèse de Genève, on faisait usage des mesures de cette cité [1], tandis que dans les vignobles de Lavaux on se servait de celles de Vevey [2]. A Lausanne l'unité de mesure pour les vins était le *sextarius* ou setier. Douze setiers faisaient un muid *(modius)* [3]. Le setier se divisait en demi ou quart de setier. Le quart de setier s'appelait coupe *(cuppa)* et contenait huit pots. Par conséquent le setier contenait 32 pots et le muid de vin 384 pots [4]. Mais nous ne connaissons pas la capacité de l'ancien pot ou de la pinte de Lausanne, par rapport au nouveau pot vaudois, lequel est plus faible d'un cinquième que l'ancien pot de Berne [5] qui avait prévalu à Lausanne et dans le pays de Vaud depuis le milieu du XVIe siècle [6].

sanne ; et que 2 muids 7 coupes mesure d'Avenches, font 1 muid 7 coupes de Lausanne. (*Ruchat*, ms.) En 1447, 4 muids, 2 coupes et 1 quart, mesure d'Yverdon, faisaient 3 muids et 11 coupes de Lausanne ; c'est 201 pour 188. — 1 muid de Moudon faisait 10 coupes et demi de Lausanne. (*Ibid.*)

[1] Unum dolium vini vel XV. solidos apud Crans. p. 393. Le *dolium* ou char de vin (*caballata* p. 507.) contenait 12 setiers mesure de Genève, soit 649 litres mesure métrique. (*Mém. soc. archéol. de Genève*, t. II, p. 289.)

[2] Unum *modium* vini ad mensuram *Viviaci*. (p. 381.)

[3] Unum *modium vini* p. 45. XX *sextaria vini*, p. 118. — I *cuppam* vini p. 104 et *passim*.

[4] Comment. du plait général de Lausanne. (*Mém. et Doc*.t. II. p. 419.)

[5] Le pot de Vaud de 50 pouces cubes est égal à 1 litre 35 centilitres ; 495 pots Vaudois équivalent à 400 pots de Berne (de 25 au setier et de 16 setiers au char).

[6] Voy. dans Kuenlin, Dict. de Fribourg, le rapport de capacité des diverses mesures employées pour les vins dans le canton de Fribourg. (t. II. p. 243-244.)

A la suite de l'inventaire des biens du chapitre dans lequel nous avons puisé les renseignements qui précédent, on trouve un recueil des miracles[1] opérés dans l'église de Notre-Dame de Lausanne par la vertu des reliques de la Vierge Marie, patronne de cette Eglise, lesquelles on conservait soigneusement et qui chaque année attiraient un grand concours de pélerins du pays et des contrées environnantes. L'usage de conserver par écrit la mémoire des miracles arrivés dans une église était assez commun au moyen-âge[2]; il découlait naturellement du culte exagéré rendu aux saints et de la croyance implicite que l'on avait dans le pouvoir surnaturel des reliques pour la guérison des maladies et des infirmités corporelles.

Ce recueil intitulé *miracula* nous apprend d'abord que pendant qu'on rebâtissait la cathédrale de Lausanne, les reliques de la bienheureuse Vierge Marie étaient restées déposées dans une chapelle construite en bois[3]. Ce grand œuvre interrompu par l'incendie de l'an 1219, dont on a parlé, étant à peu près achevé en 1232[4], les reliques de la Sainte-Vierge furent transportées avec de grandes solennités de l'endroit où elles reposaient depuis 59 ans dans la nouvelle basilique de notre Dame[5] et placées sur l'autel de la

[1] MIRACULA, p. 567 et sequent.

[2] Voy. la *biblioth. de l'Ecole des chartes*, 2e série, t. IV, p. 339 et suiv. où l'on cite plusieurs recueils semblables.

[3] *Capella lignea.* (Voy. le *Cartulaire* p. 567.)

[4] La grosse cloche pesant 4,200 livres ne fut fondue et placée qu'en 1234. (p. 605.)

[5] A° 1232 etc. Fuerunt aportate reliquie Beate Marie Lausan..... in monasterio suo novo a capella lignea in qua fuerant per LIX annos. (p. 567)

chapelle du précurseur St. Jean Baptiste[1]. Cette cérémonie s'accomplit le samedi 3 avril, veille du dimanche des Rameaux[2] en présence d'un nombreux concours de peuple, venu de toutes les contrées environnantes pour assister à cette translation et pour avoir part aux guérisons miraculeuses opérées par le contact de ces reliques vénérées[3].

Nous ne les rapporterons pas ici[4]; mais nous ferons observer qu'on attribuait particulièrement à la Bienheureuse Vierge, outre la cure instantanée de certaines infirmités comme le mutisme, la cécité et la paralysie des membres, le pouvoir merveilleux de faire tomber les liens des prisonniers qui invoquaient son saint nom et de les délivrer de leur prison[5]. Quoi qu'on pense de ces prétendus miracles, on ne peut s'empêcher d'y reconnaître la puissance d'une foi religieuse peu éclairée, mais fortement enracinée dans les mœurs populaires de ce temps reculé.

Notre cartulaire est complété par un calendrier contenant les anniversaires *(anniversaria)* qui se célébraient chaque jour de l'année dans la cathédrale selon les règles fixées par les anciens statuts de l'église de Notre-Dame de Lausanne[6]. Ces anniversaires étaient toujours accompagnés de

[1] Voy. p. 45, 46.

[2] A° *Ab incarnat. Dom.* 1232. *tercio nonas Aprilis, sive sabato ante ramos Palmarum.* p. 567. L'année est prise du 25 mars, ainsi Ruchat (l. c. p. 54) a fait erreur en mettant ce fait sous l'an 1233.

[3] *Ibidem.*

[4] Le cartulaire rapporte plus de 73 cas de guérison ou délivrance miraculeuse attribués à la Vierge Marie dans l'espace de quelques années. (p. 567-581.)

[5] p. 568-569 et *passim.*

[6] *Anniversaria* sicut scripta erant in *regula* Beatæ Mariæ. (p. 633 et sequent.)

distributions de pain, de vin et de deniers faites aux chanoines présents, et constituaient une portion de leurs bénéfices. Le cartulaire ne parle que des distributions d'argent [1], les autres étant, comme il est dit au même endroit, spécifiées dans un autre recueil qui n'est pas venu jusqu'à nous [2].

Parmi ces anniversaires nous remarquerons, au 6 septembre, celui de Rodolphe III, dernier roi de Bourgogne-Jurane et de Provence [3]. On y trouve les obits des évêques de Lausanne Burchard d'Oltingen († 1088) [4], Amédée de Hauterive († 1162?) [5], de Roger qui résigna en 1211 [6] et de Guillaume d'Ecublens († 1229) [7]. Nous devons ajouter aussi ceux d'Ardutius de Faucigny, évêque de Genève [8] et de Nantelme d'Ecublens évêque de Sion [9], tous deux successivement prévôts du chapitre de Lausanne. On y trouve encore les anniversaires de quelques princes et de plusieurs seigneurs marquants du pays, tels qu'Amédée, comte de Genève († en 1178) [10], Ebal IV sire de Grandson († vers l'an 1239) [11] et

[1] Anniversaria seu in quibus *denarii* debent distribui canonicis presentibus. (p. 633.)

[2] Vinum vero quod anniversariis distribui debet, et *panem* et *refectionem* fecerat antea alibi scribi. (p. 633.)

[3] VIII. Idus septembr. Pro Rodulfo rege piissimo. (p. 656.)

[4] X. Kal. Januarii. p. 633.

[5] VI. Kal. sept. p. 655.

[6] VI Idus Martii p. 639 (obiit III non Martii. a°. 1219. p. 45.)

[7] X°. Kal. aprilis. p. 640.

[8] XI. Kal. Aug. (A° 1185) p. 651.

[9] IV. Idus Maii (a°. 1198) p. 644.

[10] IV. Kal. Januarii (p. 649).

[11] VII. Kal. februarii. Pro Domno Yblo domino Grandissoni (p. 636). VIII. Idus Julii, pro Beatrice domina Grandissoni (p. 650). XIII. Kal. sept. Pro Antonia Domina Sarrate p. 654; la 1re épouse, et la 2e belle-fille, d'Ebal, sire de Grandson et de La Sarra.

Gaucher, sire de Blonay [1], tous bienfaiteurs de l'église de Lausanne.

A la suite du calendrier on a profité du *verso* du 35e feuillet et du *recto* du 36e, qui sans doute devait servir de garde au volume, pour ajouter quelques notices qui auraient dû être placées avant la liste des anniversaires [2]. L'une de ces notices datée de l'an 1242 concerne les revenus et les biens dont le prévôt Conon d'Estavayer avait la jouissance viagère, outre la prévôté *(propositura)* et sa prébende *(prebenda)* de chanoine [3]. La dernière enfin datée du premier août de la même année, est une donation de Jean de Cossonay, évêque élu de Lausanne [4].

On ne doit point s'attendre à trouver dans le cartulaire de Conon d'Estavayer l'ordre et la méthode qui présida à la composition du célèbre polyptyque d'Irminon publié par M. Guérard [5], lequel forme à cet égard une exception remarquable [6]. Notre cartulaire est tout simplement un recueil de renseignements composé de l'autorité privée et sous la direction immédiate du prévôt de l'église de Lausanne, pour la commodité de l'administration temporelle de son chapitre. Ces renseignements et les actes dont ils sont entremêlés reçoivent leur authenticité de la présence des nombreux témoins dont les noms sont consignés dans ces actes et de leur date certaine qui suppléait à la formalité des enquêtes

[1] IV. Idus septemb. p. 657.

[2] *Varia*. p. 633.

[3] p. 666.

[4] Dominus J. Electus Lausan. etc. (p. 667.)

[5] Paris, Imprim. royale. 1844. 2 tomes en 3 vol. in-4.

[6] Voyez les *Prolégomènes* du Polyptyque d'Irminon. l. c. t. I. p. 20 et suiv.

juridiques et des procès-verbaux usités dans la confection des dénombrements et des livres terriers d'une époque plus récente.

Nous ne dirons rien du style et de la mauvaise latinité du cartulaire, ni de la confusion qui règne dans l'orthographe des noms propres de personnes et de lieux, défauts qui ne donnent pas une idée bien avantageuse de l'instruction et de l'habileté des clercs employés par le prévôt à la rédaction de ce recueil. Quoi qu'il en soit, les éditeurs ont eu en vue de reproduire aussi fidèlement que possible le manuscrit original avec toutes les défectuosités qu'on pourrait lui reprocher avec raison, si l'on ne tenait pas compte, comme le veut l'équité, des circonstances désastreuses dans lesquelles il a été composé et que nous avons fait connaître au commencement de cette introduction.

Dans la note qui précède les *Annales Flaviniacenses et Lausannenses*, publiées par *M. Pertz* [1], on suppose que le prévôt Conon d'Estavayer avait eu connaissance de ces annales [2] dont le manuscrit remontait au dixième siècle. C'est très-possible, d'autant que notre prévôt a pu aisément visiter la célèbre abbaye de Flavigny, soit en allant, soit en revenant de Paris. Mais nous devons faire observer qu'il ne cite nulle part ces annales parmi les sources où il a puisé pour composer sa chronique, et nous voyons d'ailleurs qu'il n'a point suivi le même ordre, soit dans la chronologie des faits, soit dans la manière de les rapporter [3]. Il paraît au contraire,

[1] Monum. German. hist. t. III. (scriptor) p. 149 et suiv.

[2] « Chartularii Lausannensis auctori, *Cunoni de Estavayel*, innotuisse videtur. » (p. 150.)

[3] Exemple :

Ann. Flavin. (p. 150.)

suivant la note de M. Pertz, que le manuscrit des annales de Flavigny avait été réellement transporté à Lausanne dans la seconde moitié du IXe siècle pour les compléter en ce qui concernait cet évêché, et il est assez vraisemblable qu'on se servit pour cela du *Liber episcopi Lausannensis in quo erant scripte carte antique regum et imperatorum etc.* dont Cuno d'Estavayer déplorait la perte récente[1]. Quoi qu'il en soit, les annales dont nous parlons peuvent servir utilement à rectifier certaines erreurs qui se sont glissées dans le travail de notre vénérable prévôt.

Il nous reste un devoir à remplir envers les personnes qui ont pris part à la publication du cartulaire. La copie moderne des archives de Lausanne a été collationnée avec soin sur le manuscrit original conservé à la bibliothèque de la ville de Berne par M. le *Professeur A. Jahn.* L'impression, exécutée dans les ateliers de MM. S. Genton, Luquiens et Ce à Lausanne, a été confiée aux soins de M. *D. Martignier*, ancien pasteur, et l'un des membres du comité de publication de la société[2]. Messieurs *Rickly*, ancien bibliothécaire, et *Frédéric de Charrières* dont la société déplore encore la mort récente, ont secondé M. Martignier dans la tâche ingrate et difficile de corriger les épreuves de l'imprimerie. Malgré tous les soins que les éditeurs ont pris pour purger

A° 688. Pippinus maior domus efficitur.
A° 715. Carolus maior domus efficitur.
Chartul. Lausan. (p. 5.)
A° 688. Pippinus senior dictus grossus regnare cepit.
A° 716. Karolus Maltellus regnare cepit.

[1] Chart. Laus. p. 27.

[2] C'est à M. le ministre Martignier que l'on doit la liste des noms modernes du *Pouillé* et les notes placées au bas des pages du volume.

les épreuves de toute faute, il en est resté un assez grand nombre pour nécessiter un *errata*, fait avec un grand soin par M. Rickly, et qui remédiera autant que possible aux imperfections que renferme le texte.

Le sommaire chronologique qui précède le cartulaire, ainsi que la table alphabétique des matières placée à la fin, sont dûs à la patience de notre collégue M. Fr. Forel qui s'est déjà fait connaître d'une manière bien avantageuse[1] par la publication des *documents et statuts de l'Evêché de Lausanne*, dont le cartulaire forme en quelque sorte le complément.

Le volume est accompagné d'une carte topographique et ecclésiastique du diocèse de Lausanne, divisé en neuf doyennés ruraux, suivant le pouillé de l'an 1228. La société a adopté comme modèle la carte dressée sous la direction du professeur Matile. M. Alphonse Mandrot de Morges l'a complétée et dessinée de nouveau sur une échelle un peu plus large et plus commode que la première.

En terminant cette introduction, qui pourra paraître un peu longue, nous devons dire un mot du zèle que M. le Professeur Vulliemin, président de notre société, a mis à encourager et à préparer la publication du cartulaire, et du concours que nous a prêté le gouvernement du canton de Vaud en contribuant aux dépenses de cette publication.

Lausanne le 8 Février 1851.

F. DE GINGINS.

[1] Voyez le compte rendu de cette publication par M. H. Bordier dans la bibl. de l'Ecole des Chartes. t. IV. p. 431.

SOMMAIRE CHRONOLOGIQUE

DU CARTULAIRE.

Observation. — Le peu d'ordre qui règne dans le Cartulaire a rendu nécessaire la composition de ce répertoire, où les faits principaux ont été rangés, autant que possible, suivant l'ordre des dates. Quant aux faits moins importants, on s'est borné à mentionner les pages où ils se trouvent rapportés. — Les chiffres placés en tête de chaque paragraphe indiquent les dates du Cartulaire ; ceux qui sont entre parenthèses indiquent les dates rectifiées ou suppléées suivant l'opinion commune. Les chiffres placés à la fin des alinéa désignent les renvois aux pages du texte.

Le siége primitif de l'Evêché fut à Avenches. La tradition rapporte que 22 Evêques y furent ensevelis. Miracles prétendus. . . . . Page 29

Fin du Ve siècle. St. Protais, originaire de Venise, évêque d'Avenches ou de Lausanne. Il était occupé à faire couper des bois dans le Jura, au-dessus de Bière, lorsqu'il y mourut. Son corps fut transporté jusqu'à Basuges, aujourd'hui St. Prex. Arrivés là, les porteurs déclarèrent qu'ils ne pouvaient soulever le corps, et l'Evêque fut enseveli dans l'église du village, auquel il donna son nom. . 28, 29

[1] Les annales de Flavigny rapportent cette fondation à l'an 492. — Mais il est à remarquer que ces mêmes annales désignent le fondateur, sous le nom de *Gramnelenus*, patrice de la Bourgogne Transjurane, qui vivait au milieu du VIIe siècle. C'est ce qui a fait penser que c'était à cette dernière époque qu'il fallait rapporter la fondation du monastère dont il est ici question. L'année du règne se rapporterait alors au règne de Clovis II, roi de Bourgogne. *(Voir à ce sujet la notice de M. de Gingins. Mémoires et Documents, Tome III, 2e livraison.)* — Il paraît qu'il s'agit ici de la fondation du monastère de Romainmotier.

[2] Ann. Flav. L'an XV du règne de Clotaire. — Même observation que ci-dessus, cette fondation devrait être rapportée au règne de Clotaire III, vers le milieu du VIIe siècle. Il s'agit ici du monastère de Baulmes.

[3] Gontran mourut l'an 593.

[1] Ce passage a conduit plusieurs historiens à croire à l'existence d'un évêque de Lausanne du nom de Pascal. Mais il est à remarquer que le Cartulaire nomme l'évêque Fredarius comme existant en l'année 1re du règne de l'empereur Louis et place sa mort à l'anné 825, ce qui donnerait à penser qu'il s'agit ici du pape Pascal Ier, qui fut en effet nommé l'an 817. Il n'y a d'ailleurs aucun évêque du nom de Pascal dans la Chronique des évêques.

[2] Ann. Flav. 850.

[3] Ibid. 878.

881. Hieronimus, évêque. Il tint l'épiscopat pendant 12 ans. . . . . Pages 8, 34

L'an I du règne de l'empereur Charles le gros, le prêtre Waldramnus donne à l'église de Lausanne des terres situées à Combremont, dans le territoire de Granges. Investiture. . . . . 342 à 344

L'an V du même règne, l'empereur Charles donne à Vodelgise, vassal de Rodolphe *(marchio)*, diverses terres situées dans le comté de Vaud, savoir à Champagne, Fiez, Corcelles, Clendy, Epautheyres, Suchy, Grava, etc. — *L'an I du règne de Rodolphe*, Vodelgise donne ces mêmes terres à l'évêque Hieronimus. . . . . 132 à 134

L'an VI du même règne, Réginold donne à l'église de Lausanne l'église de S[t]. Prex et la villa de Dracy. Investiture en faveur de l'évêque Hieronimus. (Rodolphe, comte). . . . . 275 à 277

888. Mort de l'empereur Charles le gros. . . . 8

885 (888). Rodolphe Ier est élu roi de la Bourgogne Transjurane. 8

L'an III du règne de Rodolphe, le comte Manasses fait donation de terres situées à Mustinie, dans le diocèse de Genève. *L'an VI du même règne*, le comte Manasses fait une nouvelle donation au même lieu [1]. . . . . 283 à 286

892. Mort de l'évêque Hieronimus. 8

892. Boson, évêque. Avant la mort de Hieronimus, l'archidiacre Ragenfred s'était fait nommer Evêque par la violence. Mais après sa mort, le roi Rodolphe étant venu à Lausanne, le clergé et le peuple demandèrent que le diacre

[1] L'évêque Hieronimus mort en 892 est nommé dans le dernier de ces actes, ce qui ferait penser qu'ici les années du règne de Rodolphe sont comptées d'une époque antérieure à 888, peut-être de l'an 885, date indiquée plus haut par le Cartulaire.

[redacted]

Boson leur fut donné pour évêque, ce à quoi le roi donna son consentement. Boson fut ordonné à Soleure. Il tint l'épiscopat pendant 35 ans. . . Pages 8, 35, 54 à 56

895. *L'an VIII du règne de Rodolphe.* Diplôme du roi Rodolphe, réglant qu'à l'avenir aucun Evêque ne serait nommé sans le consentement du clergé et du peuple[1]. 53, 54

L'an VIII du règne. Le comte Gerlandus et sa femme Ayroara font donation de cinq manses situées dans *les fins* (le territoire) de Renens. . . . . 88 à 90

L'an XII du règne. Le roi Rodolphe confirme et ratifie les donations ci-dessus de Reginold, Vodelgise, Manasses et Gerlandus. 286, 287

L'an XIII du règne. Echange de terres en Ogo et à Rue, entre le comte Turimbert et l'évêque Boson. 203, 204

L'an XIV du règne. Le roi Rodolphe donne au prêtre Aymon deux manses situées à Mornay. Investiture de l'an XV du règne. 80, 81, 83

L'an XVII du règne. Fredarius donne au clergé des terres situées au Biez dans les fins de Renens. . 87, 88

L'an XVIII du règne. L'évêque Boson donne au diacre Airfredus des dîmes à Béthusy. . . . . . 96 à 98

L'an XX du règne. Jugement de Dieu par le fer chaud, en faveur de l'évêque Boson, au sujet de la possession d'une forêt située près de Vennes, au-dessus de Lausanne. . . . . 169 à 171

L'an XXV du règne. Austerius fait donation de terres situées à Combremont, dans le territoire de Granges. Investiture datée du règne de Rodolphe II[2]. . . 344 à 346

[1] D'après ce diplôme, le règne aurait commencé en 887.

[2] Rodolphe Ier étant mort en 912, cette charte reporterait le commencement du règne avant 888.

(911). Mort du roi Rodolphe Ier. (Le cartulaire indique, par erreur, la date de 811). . . . . . . Page 8

(919). *L'an VIII après la mort de Rodolphe I.* Le prêtre Aymon fait donation de terres situées à Mornay, dans les fins de Renens. Investitures[1]. 82, 83

922 ou 912[2]. L'évêque Boson est attaqué dans le village de Ressudens. 9, 35

927[3]. Libon, évêque. Il tint l'épiscopat pendant 5 ans. Approbation de son élection par le roi Rodolphe II. 9, 35, 56, 57

(928). *L'an XVII du règne de Rodolphe II.* Le prêtre Vitalis fait donation de terres situées à Mézery, dans les fins de Renens. L'évêque Libon lui accorde la jouissance de ces mêmes terres, ainsi que d'autres, situées au village de Denezy. . . . . 231 à 233

932. Bero, évêque. Il tint l'épiscopat pendant 16 ans. 9, 35

937. Mort du roi Rodolphe II. 9

938. Conrad, roi, succède à Rodolphe II[4]. . . . 9

L'an VI du règne de Conrad, Christina et son avoué Recco donnent au clergé de Lausanne des terres situées à Chailly. 98, 99

947. Magnerius, évêque. Il tint l'épiscopat pendant 21 ans. 9, 35

L'an XII du règne de Conrad, Salerius, Racherius et

[1] La première des deux investitures qui se trouvent à la suite de cet acte paraît se rapporter à la donation de l'an XIV du règne de Rodolphe Ier. (Voir ci-dessus).

[2] Ann. Flay. 923.

[3] Ibid. 928.

[4] L'art de vérifier les dates place le commencement du règne de Conrad à l'an 937.

[1] Cette localité porte encore le nom de Marcy. On y a trouvé en 1845 les restes d'un belle mosaïque romaine.

La même année, l'évêque Eginolfe donne à l'Eglise des terres situées à Chevressy, près d'Yverdon. Pages 130, 131

L'an XXXVII du même règne. Ricaudus, Willermus et leurs femmes donnent à l'Eglise des terres situées à Bassenges. . . . . 4 et 5

L'an XXXVIII du même règne, Salierius donne à l'Eglise des terres situées en Ogo, dans le village de Sotringes (Soutens). 5

993 (983). Othon III est nommé empereur. . . 9

985. Henri, évêque. Il tint l'épiscopat pendant 35 ans et finit ses jours par le martyre. Il fonda beaucoup d'églises et reçut le pallium du pape Léon (?). L'empereur Henri lui fit donation du comté de Vaud[1]. Il fut tué sous le règne de Rodolphe III. Il fit ensevelir un de ses amis dans chacune des cinq églises de Lausanne, et donna lui-même des ordres pour sa propre sépulture dans l'église cathédrale. Epitaphes. . . . . 9, 35 à 37

993. Mort du roi Conrad. Commencement du règne de *Rodolphe III* son fils. Mort de l'abbé Majolus[2]. — 999 (1000). Mort de l'impératrice Adelaïde. 9

1009. *L'an XVII du règne de Rodolphe III*, ce roi donne à l'évêché de Lausanne la moitié du village d'Yvonand. — Sa femme Agaldrudis. 237, 238

1018. Mort de l'évêque Henri. 9

1019. Hugo, évêque, fils du roi Rodolphe. Il tint l'épiscopat pendant 19 ans. Sa mort. Il fut enseveli auprès de son père dans le chœur de l'église de Lausanne. Il fit donation à l'Eglise des villages de Riaz, Albeuve et Crans. — Il assembla les évêques de Vienne et de Besançon à Montriond

[1] Voyez cette donation, qui est de l'an 1011, au tome VII des Mémoires et Documents, nº 1.

[2] Majolus abbé de Romainmotier.

sous Lausanne et institua la Trève de Dieu. Ordonnances à ce sujet. — Epitaphe. . . . Pages 7, 36, 37 à 39

1026 (1024). Mort de l'empereur Henri. — 1031. Famine, éclipse de lune. — 1033. Eclipse de soleil. 10

1022 (1032). Mort du roi Rodolphe III. . . . 10

1036. Mort de l'évêque Hugo. 10

1038 (1039). Mort de l'empereur Conrad II. . 10

(1050). Borcard, évêque, homme fier et guerrier, fils du comte d'Oltingen. L'empereur lui donna Morat, Lutry, Chexbres, Corzier, *Cubizasca*, *Luchi*, *Nares*, et tout ce que le duc Rodolphe (de Souabe) possédait entre la Sarine, le Montjoux, le pont de Genève, le Jura et les Alpes. Borcard avait une femme légitime qui fit construire la chapelle de St. Nicolas et l'église de St. Pierre de Marsens, près de Curtille. Il donna au chapitre la terre d'Auvernier; il concéda à son frère Cuno d'Oltingen les curies de Ressudens et de Lugnorre, et aliéna pour le service de l'empereur onze curies qu'il possédait dans l'évêché de Constance. On construisit de son temps une muraille autour d'Avenches. Il fut tué en Saxe auprès de l'empereur Henri. . . . 39, 40

L'an XVIII du règne de l'empereur Henri. Le comte Bucco, ayant commis un crime dans le cimetière de Rue et dans l'église de St. Sauveur, donne à l'église de Lausanne une vigne qu'il possédait à St. Aubin dans le Vully. 209, 210

1056. Mort de l'empereur Henri III. 10

(1090). Lambert évêque, fils du comte Lambert de Granson, ordonné par l'hérésiarque Guibert. Ses donations furent annulées par le pape Eugène. Privilége de l'empereur Henri. Il dissipa les biens de l'Eglise et enfin résigna l'épiscopat. Il sortit seul par la porte de St. Maire et ne fut jamais revu: quelques-uns dirent qu'il avait été enlevé par le diable. Il

avait donné à son neveu Gaultier de Blonay, Vevey, la curie de Corsier et d'autres biens. . . . . Pag. 40, 41

(1091). Cono, évêque, fils d'Ulrich, comte de Fenis. Il fonda l'abbaye d'Erlach, et pendant qu'il la construisait, il fut enlevé du milieu de l'église, laquelle fut achevée par son frère Burcard, évêque de Bâle. Sa mort. Il fut enseveli dans l'abbaye d'Erlach. 41

(1103). Giroldus, évêque, fils de Willerme le sage, sire de Faucigny. Il donna au chapitre les maisons des chanoines décédés. Il inféoda à son neveu, seigneur de Faucigny, le péage du cinquième jour à Lausanne. Il séjournait de préférence à St. Saphorin. Sa mort. Il fut enseveli à Lutry 41, 42

(1130). Guido de Marlanie, évêque. Il tint l'épiscopat pendant 8 ans. Privilége du pape Innocent, qui lui défendit de laisser reconstruire le château des Clées, à cause des brigandages qui s'y commettaient. Par un autre privilége le même pape lui envoya le pallium. Il fut chassé à cause de ses désordres et de son incontinence. 42

Guido de Marlanie promet une dot à sa nièce qu'il marie à un chevalier, et meurt avant de l'avoir payée. Le chevalier s'empare d'une terre que le chapitre possédait à Marcennay près de Dijon, laquelle terre provenait d'une donation de l'évêque Marius. 32, 74

(1144). Amédée, évêque, natif de Chaste, près St. Antoine, en Dauphiné; noble de mœurs et de naissance. Il était abbé d'Hautecombe. Il força Amédée, comte de Genève, à détruire une tour qu'il avait élevée pour menacer Lausanne. Il donna au Chapitre les églises d'Yvonand et de Gressy. Il demeurait de préférence à Puidoux. Il obtint des priviléges du pape Eugène et de l'empereur Conrad, qui confirma l'annullation des donations faites par l'évêque Lambert. Il célébra seulement quatre divorces. Exemple de continence. Il composa

des homélies. Correspondance avec une religieuse; échange de dons. Sa mort. Sa sépulture. Il tint l'épiscopat pendant 14 ans. Il pardonna à tous ses ennemis, sauf à Humbert d'Aubonne. . . . . Pag. 42 à 44

(de 1152 à 1158). Serment prêté en faveur de l'évêque Amédée, par le duc Bertold IV de Zæringen. . . 434

(1158). Landricus de Durnac, évêque, précédemment doyen de St. Jean à Besançon. Il construisit le château de Lucens, le mur de la Cité au-dessus de Couvaloup, une partie du château de Curtilles, le château de Puidoux et la tour d'Ouchy. Il faisait volontiers sa résidence à Curtilles. Il rendit au chapitre l'église de Siselen. Il tint l'épiscopat pendant 19 ans; enfin, accusé d'incontinence et d'insuffisance, il résigna entre les mains du pape. Sa mort et sa sépulture. 44, 45

Reconnaissances des coutumes de la ville de Lausanne faites par Arducius, évêque de Genève, et prévôt du chapitre de Lausanne. (Ces reconnaissances confirmées sous les Evêques suivants servirent de base au Plaict-Général de l'an 1368.) . . . . 426 à 428

Reconnaissances au sujet de divers droits de l'Evêque et du Chapitre, faites par le prévôt Arducius et confirmées par ses successeurs. 412, 413

(1174). Roger, évêque, de naissance noble, originaire de Toscane, légat du pape dans l'archevêché de Besançon. Il construisit le château de Lucens et fit refaire la tour d'Ouchy, détruite par Thomas, comte de Savoie. Il tint l'épiscopat pendant 37 ans, résigna sa charge en 1211, vécut ensuite en simple chanoine et mourut en 1219. Sa sépulture. Il rendit le sceau et les clefs au prévôt Cono d'Estavayer. 45, 46, 470

1175. Enumération des censes du Chapitre à Vevey. 468, 469

1180. Richard de S^t. Martin donne à l'église divers droits qu'il avait à Essertines. . . . Pag. 115, 116

1190 et 1199. Pierre de S^t. Martin donne au Chapitre divers droits qu'il avait à Crissier. . . 101, 221, 222

(1193). Voyez page 305 un acte daté de 1293, sans doute par erreur.

1199. Donation d'une vigne à Hauteville. . . 388

1200. Pierre et Rodolphe, comtes de Gruyère, font la paix avec le Chapitre au sujet de Riaz et d'Albeuve. 205 à 207

1202. Cono d'Estavaiel, auteur du présent Cartulaire est élu prévôt du Chapitre. Il reçoit cette charge en fief. 424

Même année. . . . . . p. 137, 138, 256, 257

1203. . . . . p. 139, 620

1206. . . . . p. 419

1210. Composition entre le chapitre de Lausanne et la famille de Willerme de Blonay. 422, 423

Institution de la chantrerie. 399

Même année. . . . p. 142, 143, 147, 417, 423

1211. Résignation de l'évêque Roger. Il rend le sceau et les clefs au Prévôt. 424, 425

1211. Bertold, fils du comte Ulric de Neuchâtel, fut élu évêque à l'unanimité. Il tint l'épiscopat pendant 8 ans. Il fit donation à la mense épiscopale de ses vasseaux de Pomiers, et acheta divers fiefs pour la dite mense. Il donna 40 livres au comte de Gruyère, pour racheter le marché de Bulle et abolir celui de Gruyère. Il donna au Chapitre l'église de Lonay et la juridiction *(curtem)* de Tela. Il construisit le château de Vilarsel et les murs de Lutry. Il mourut en 1220, le jour où il se préparait à partir pour Jérusalem. 46, 47, 425

Même année. p. 92, 104, 117, 149 à 152, 245, 292, 293, 321, 322, 340, 354, 355, 457 à 466, 467.

1219. Mort de l'évêque Roger. Après sa résignation, il avait gardé divers revenus de la mense épiscopale pour son entretien et sa sépulture. Son successeur Bertold veut s'approprier les dits revenus. Discussion à ce sujet dans le Chapitre. Transaction. . . . 45, 470, 500 à 503.

— Violent incendie à Lausanne. Le palais de l'Evêque, le clocher de la cathédrale et celui de St. Paul sont consumés, ainsi que 1374 maisons. 465

Même année. p. 120 à 122, 223, 355, 356, 415, 419, 462 à 468.

1220. Mort de l'évêque Bertold. Election de son successeur. 474, 475

— Girard de Rougemont en Bourgogne, doyen de St. Jean à Besançon, est nommé évêque. La même année il est élu archevêque de Besançon. Les évêques de Troyes et de Langres, qui avaient été chargés de l'examen de l'affaire, lui accordent, à Ferté sur Aube, la faculté de renoncer à l'épiscopat de Lausanne. 47

Même année. p. 93, 210 à 212, 223, 224, 261, 331, 357, 471 à 476, 491, 512.

1221. Guillaume d'Escublens, évêque. Il construisit une tour près de Lutry. Il acheta le fief de Lucens, du seigneur de Garestein. Il racheta les hommes de Seigneux. Il reçut en gage de Gauthier de Blonay le quart des droits sur Vevey. Il reçut aussi en gage de Pierre de la Rogive et de ses frères, l'advocatie de St. Saphorin, et de W. de Palézieux, celle de Lutry. Il donna au Chapitre sa part de la dîme de Renens et mourut en 1228 [1]. Il tint l'épiscopat environ 8 ans. . . . . 47 à 49, 477, 557

[1] Le Cartulaire indique par erreur à la page 49 la date de 1238.

— Le prévôt Cono tient la Décanie à Essertines et assermente quatre hommes du dit lieu. . . . Pag. 123

— Reconnaissance des coutumes de St. Prex et des conditions de la Capellanie. . . . . 263 à 265

Même année. p. 144, 152 à 154, 224, 261, 262, 293 à 295, 477 à 482.

1222. Cono, prévôt, se rend à Paris pour visiter les écoles. Pendant son séjour le roi Philippe-Auguste vient à mourir. Le prévôt rend compte de sa sépulture, de ses dispositions testamentaires et de ses dernières paroles. Ce roi avait considérablement augmenté les revenus de la couronne. — Son fils Louis lui succède. — Enumération des rois de France de Clovis à Louis IX. . . . . 484 à 486

Même année. . . . . p. 154, 225, 487

1223. L'évêque Guillaume accorde au Prévôt la faculté de prendre un bourgeois sous sa protection spéciale et de l'affranchir de la loi commune. 486, 487

— Conditions de la majorie de Donmartin. Le major doit payer 40 sols de plaict. 156, 157

— Division des prébendes des Chanoines. 491 à 504

Même année. p. 155, 156, 266, 267, 295, 471, 488 à 491, 503, 505.

1224. Bertold, seigneur de Neuchâtel, vend et restitue à l'évêque de Lausanne, le droit de monnaie à Neuchâtel. Ce droit avait été acheté par son ayeul Uldric, de l'évêque Roger, sans le consentement du Chapitre, des barons et des bourgeois. 47, 48, 508, 509

— Grande cherté de vivres. La coupe de froment se vend 4 sols; la coupe d'avoine 17 deniers. . . . 507, 508

Même année. p. 157 à 159, 316, 317, 471, 504 à 508

1225. Reconnaissance des droits et fonctions du villicus d'Essertines. . . . . 123 à 125

— Le serf Wulelme Cotez s'enfuit de Donmartin. Il est

ramené par les envoyés du Chapitre et donne caution pour son corps et pour ses biens. . . . . . . Pag. 162

— Mort du pape Honorius. Election de Grégoire IX. 541

1225. Procès entre Jordan Seigneur de Belmont, et maitre Gautier, chanoine, au sujet de la restitution de trois anneaux. 513, 514

— Statut capitulaire au sujet de la discipline et du costume des chanoines et des prêtres. . . . 517 à 520

— Transaction avec Landric, évêque de Sion, au sujet d'un homme d'Ouchy. 520, 521

— Discussion au sujet du sceau du Chapitre. 521, 522.

Même année. p. 123, 124, 159 à 167, 212, 225, 228, 242, 267, 268, 357 à 359, 509 à 517.

1226. Transaction entre l'évêque Guillaume et Aymon seigneur de Faucigny, au sujet de l'Advocatie de Lausanne, que ce dernier prétendait avoir acheté des comtes de Kibourg. L'Evêque donne 330 marcs d'argent[1], et le sire de Faucigny renonce à l'advocatie. L'Evêque excomunie quiconque à l'avenir oserait l'aliéner. 48, 523 à 525

— Décision de l'archevêque de Besançon au sujet de la garde des offrandes. Statuts capitulaires. . 526 à 529

— Grande mortalité de bétail en Hongrie, Saxe, Allemagne et Bourgogne jusqu'à la mer de Marseille. . 530

— Prise d'Avignon par Louis VIII, roi de France. 530

— Divers statuts capitulaires. . . . . 532 à 541

— Suite du procès entre le Chapitre et Jordan, seigneur de Belmont, au sujet de la garde de ses trois anneaux (v. l'année 1225). 537, 538

Même année. p. 125, 167 à 172, 253, 254, 268, 269,

[1] Ou 320 marcs.

317, 326, 327, 329, 330, 332, 360, 522, 523, 529 à 532, 536, 537.

1227. Rodolphe, fils de Rodolphe, comte de Gruyère, abandonne à l'évêque de Lausanne, Thierrens, St. Cierge et Ogens, qu'il avait eus en dot de sa femme, en réparation des dommages qu'il lui avait occasionnés à Albeuve. Divers actes à ce sujet. . . . . Pag. 172 à 181, 191, 192

— Le Prévôt et le Chapitre envoient à Dijon le chanoine Paris du Temple, pour y faire de nouvelles recherches au sujet de la terre du Marcennay (Voyez plus haut sous les Evêques Marius et Gui de Marlanie). Relation de Paris du Temple sur les droits de l'Eglise. Diverses lettres à ce sujet. . . . . 74 à 80

— Inféodation du fief de la cuisine de l'Evêque. 546, 547

Même année. p. 184, 185, 218, 226, 227, 229, 244, 269, 270, 330, 360, 361, 415, 542 à 548.

1228. Excommunication d'Aymon, seigneur de Montagnie. Composition à ce sujet. — (Chasse au cerf). — 333 à 338.

— Mort de l'évêque Guillaume d'Escublens. . . 557

Même année. p. 185, 223, 234, 302, 303, 316, 362 à 364, 550 à 556.

1229. Après la mort de Guillaume d'Ecublens, l'administration temporelle et spirituelle de l'Evêché est remise provisoirement à Pierre, fils du comte de Savoie, prévôt d'Aoste et de Genève. Il administra pendant deux ans, et remit les clefs au chapelain Warner, au chanoine Girard du Bourg et au clerc Vincent. 57, 58, 557

Même année. . . . 370 à 372, 415, 557 à 561

1230. Boniface, évêque. Après la mort de Guillaume d'Ecublens, les voix du chapitre s'étaient partagées pour l'élection de son successeur. La division dura deux ans.

Enfin le pape Grégoire IX donna pour évêque Boniface de Cologne, professeur en sciences et plus tard en théologie. On envoya, par ordre du pape, le trésorier et deux chanoines, pour le chercher à Cologne. Ils le ramenèrent à Lausanne. Ils fortifia les châteaux de Villarzel et de Bulle et transporta le village de Curtille dans le lieu appelé Roche. Il tint l'épiscopat pendant 8 ans, et résigna à Anagni, entre les mains du pape Grégoire, l'an 1239 . . . . . Page 49

— Willerme de Dompierre, donzel, est créé chevalier par l'évêque Boniface. 47

— Les gens de Warens ayant tué un homme de Berchier et un autre de Cossonay, les gens de Belmont et de Berchier vinrent faire du butin à Warens et y brûlèrent dix maisons. (A° 1218.) — Pourparlers à ce sujet. Transaction et composition. . . . . 104 à 106

— Reconnaissance des coutumes de Donmartin. 186, 187

Même année. p. 105, 106, 235, 236, 303, 339, 340, 562 à 564.

1231. . . p. 227, 254, 300, 301, 373, 564 à 567

1232. Reconnaissance du fief de la majorie d'Essertines, par Girard. 126

Même année. p. 188 à 190, 200, 227, 228, 270, 271, 301, 302, 312, 313, 567, 568, 581 à 587.

1233. Taille imposée à 33 habitants de Warens. 107

—Transaction entre P. de Chablie et le chapitre. 107 à 109

— L'évêque Boniface est institué chanoine par l'archevêque de Besançon. 588, 589

— Division des prébendes pour 60 ans. . 590 à 599

Même année. p. 106, 126 à 128, 194, 195, 200, 201, 271, 373, 570, 585 à 590, 603 à 607.

1234. Translation et fortification du village de S^t. Prex. Echange des prébendes de Crans et de S^t. Prex. . . . . 208, 209, 272 à 274

de son successeur. Le chapitre se divise en deux partis ; l'un élit Jean de Cossonay, dit le chantre, l'autre Philippe, frère du comte de Savoie, primicier de Metz. — Troubles violents. Aymon de Faucigny et ses partisans pénètrent à main armée dans la Cité. Quelques jours après, la paix fut faite à Pully, mais elle ne dura qu'un jour. Le lendemain, Jean de Cossonay entra dans la ville avec ses adhérents. Aymon de Faucigny fortifie la Cité et fait détruire les maisons voisines. Les gens de Bourg mettent le feu aux moulins de la Cité et toute la ville est brûlée. Alors arrivent mille hommes de Berne et de Morat au secours de Jean de Cossonay. D'autre part se présente Pierre de Savoie au secours de son frère, avec 6 mille hommes. Incendies, dommages et massacres. Enfin la paix se fait par l'entremise d'Amédée de Montfaucon et Guillaume de Greisie. . . . 49 à 73

1240. Composition entre Rodolphe, seigneur d'Oron, et le chapitre de Lausanne. 385, 386

Même année. . . . p. 114, 346, 381, 382, 419

1242. . . . . p. 199, 319, 386, 387

1250. . . . . p. 307, 308

1252. . . . . p. 580, 664 à 668

1257. . . . . p. 306, 307

1278. . . . . p. 311

Nombreux miracles attribués à Notre Dame de Lausanne. . . . . 567 à 581

Anniversaires extraits de la règle de Notre Dame de Lausanne. . . . . 633 à 663

Facsimile du Cartulaire.

essoines

Invllertines ht capitulum lausannense annuatim tale servitiu. Martini
debet delunagio manaidas. pfeno et pro recep cōe. ix. d. Rodulfus manaida

hec fecit fibi Cono p̄positus anno dm. m. cc. xxviii. oct' nat' be mane

.Lausanna. .adueniens.

= In civitate lausann̄ ē ecclia be marie chaedralis. in q̄ ē dn̄s Epc. 7 p̄positus. 7 Capitlm. sca 3

= Anno ab incarnatione dn̄i. m. cc. xxx v. quia lib' quidam dn̄i epi lausann̄ fuit p̄ditus
in q̄ quidam carte epo4 lausann̄ continebantur antique 7 etiā regum 7 imp̄atorum. 7 queda .ɔ.

CARTULAIRE.

In [1] essertines [2] habet capitulum lausannense annuatim tale seruicium. Martinus | debet de lunagio manaidas. pro feno et pro recepcione .IX. denarios. Rodulfus manaidas| et .X. denarios. Beroaldus manaidas et .XII. denarios pro feno et sex denarios pro recepcione. Umbertus | manaidas et .XII. pro diuersis rebus. Filii matricularii manaidas et .VI. denarios. Willermus filius auan manaidas et sex denarios. W. neielet et fratres eius .II. manaidas | et .XVI. denarios. Albertus frater eorum manaidas et .XII. denarios. Anselmus manaidas et .VIII. denarios.| Item filii matricularii cum Umberto et W. neiel duas manaidas et viginti denarios. Albertus et Anselmus de | media villa duas manaidas et tres solidos et sex denarios. Terra petri debet manaydas et nouem denarios. Filii | Carboth duas manaidas et octodecim denarios. Tercias

[1] *Folio 1. recto.* Ce qui suit se retrouve au folio 30 du manuscrit, mais d'une manière plus complète. La présence de cette pièce en tête du cartulaire ne peut aisément s'expliquer.

[2] *Essertines*, près d'Yverdon.

manaidas negauit injuste ut dicitur. | Villare luczon[1] debet manaidas. Terra suffison manaidas. Terra filiorum Amedei manaidas. Manayde | vero sunt .III. panes tam in quantitate quam in qualitate recepcione digni et spatula similiter | et .II. denarii. Tota decima huius ville est capituli preter agros de feodo Alberti et terram de balmes et | de agris Alberti filii pagani et participum eius.

Preterea dominus Raymundus de fonz acquisiuit in eadem villa ecclesie lausannensi (totam terram [2]) vualcheri militis | de sancto martino[3] pro qua petrus frater villici debet .V. solidos annuales in pascha et .V. solidos| de placito quam idem galcherus eidem ecclesie pro remedio anime sue concessit et obtulit altari | beate marie. Item Raymundus adquisiuit ecclesie lausannensi la sognie de auena | ab Alberto de Crosnay quam idem Albertus obtulit altari beate marie lausannensis pro | anima sua que debetur in festo beati Martini. Casale Viberti .II. cupas auene unam cublam | et aliam rasam et Vibertus unam. Quando Casale est. Casale Martini .II. et Alberti de laiaval .IIII. et |Anselmus cognatus suus .IIII. et guido .II. et Vibertus unam. Quando casale est vestitum debet, la sognie quando non est vestitum. non debet. hec sunt desuestita. Casale Uldrici matricularii .II. Umberti| .II. Vidonis de Roua .VIII. ut dicitur Roberti.... Umberti loysel .VIII. Casale uldrici[4] justa | suum .I. Coruatam

[1] *Villar Luchon*, aujourd'hui *la Robellaz*.

[2] Ces mots, d'une écriture plus moderne, sont ajoutés au-dessus de la ligne.

[3] *St-Martin du Chêne*.

[4] Une main plus moderne a ajouté au-dessus du mot Uldrici celui de Villici.

debent eadem casalia et emit dominus R. a Raymundo de Vilar frelon[1] et dedit | pro anima sua. In gageria quam habet capitulum a domino Eblone[2]. est querela de | aduocatia ville de Essertines quam injuste dicebat esse suam. Capitulum vero juste nega-|-bat et adhuc negat preterea de eadem gageria sunt Cono et Anselmus frater eius. Petrus | bernar. Iohannes filius pagani. Robertus. Umbertus filius bernardi filii berengarii. Rometa | feođum Alberti. Hanc gageriam posuit Eblo capitulo pro mille solidis primum pro querela aduocatie | fuerunt triginta libre. Postea pro emendatione ablatorum .XV. libre. Quando profectus est iherosolymam | .V. libre. Idem Eblo sub iuramento pacem firmauit ville de essertines per se et per homines et a-|-micos suos. Villermus de ferretes dedit capitulo pro emendatione eorum que male abstu-|-lerat quicquid habebat apud essertines et apud villare luedron[3] et *nominatim* omnes homines quos[4]......

Sancte Marie et Manerio episcopo lausannensi per commutationem in pago lausannensi inter albonam | et venopiam in villa ittinges[5] casale .I. et vineam .I. et terra arabilis ad modios .VIII. | et prata ad fenum colligendum carradas .II. anno .XXVII. Regnante domino nostro churado rege.

Ricaudus dedit beate Marie lausannensi et Manerio

[1] *Villar frelon*, aujourd'hui le *Villaret*, près Belmont.

[2] *Eblo* ou *Ebal* de Grandson.

[3] *Villare luedron*, par corruption pour *Villar Luchon* ou *Luczon*, *la Robellaz*.

[4] *Folio* 1. *verso*.

[5] *Ittinges*, *Ittens*, près la *Chaux*.

episcopo in pago lausannensi in fine graniaceusi [1] | in villa losinges id est lucens casale .I. et campum .I. anno. .XXVIII. Regnante domino nostro Churado Rege.

Salerius et Racherius et uxor sua Eldria vendiderunt Menerio episcopo lausannensi in pago lausannensi | in fine Runingorum [2] in villa Escublens casale .I. et campos et vineas et prata. anno .XII. Regnante domino nostro Chunrado Rege.

Wineradus et uxor sua Alinburga vendiderunt Manerio episcopo lausannensi res suas | sitas in pago Geneuense in villa franiens mansum .I.

Tieboldus et Salicus aduocatus eius dedit Egilolfo episcopo lausannensi in villa Cuzziaco [3] que sita est | in comitatu Warasco in pago Wisliacense [4] alodium quod per instrumenta cartarum de teu- -thone acquisiuerat anno .XXX. Regnante domino nostro Chunorado Rege.

Ricaudus et uxor sua Eldria. Wilermus et uxor sua engizza dederunt Sancte Marie et | Eginolfo episcopo lausannensi in pago Waldense in villa Baffinges [5] casale .I. et terra laboratiua | ad modios .XV. prata ad

[1] *In fine graniacensi*, de *Graniacum*. le village de *Granges*, à une lieue de *Lucens*.

[2] *In fine Runingorum*, au territoire de *Renens* (*Runingis*). Les villages de *Chailly*, *Mézéry*, *Mornai*, sont aussi désignés dans les chartes du cartulaire comme situés *in fine Runingorum*.

[3] Le village fribourgeois de *Cugy*, près *Payerne*.

[4] *Pagus Wisliacensis*, le *Vully*. Il est difficile de dire pourquoi le cartulaire le place dans le comté de *Vares*, qui était en Franche-Comté, de l'autre côté du Jura.

[5] Probablement *Bassenges*, près d'*Ecublens*

fenum colligendum carradas .II. anno .XXXVII. Regnante domino nostro | Chuonrado Rege.

Romanus dedit Sancte Marie et Egiloffo episcopo lausannensi campos .IIII. in pago Everdunense in villa quæ nominatur Rancias[1] anno (X).XXVI. Regnante domino nostro Chunrado Rege.

Salierius dedit Sancte Marie lausannensi et Eginolfo episcopo in valle ausorense id est Ogo in villa | Sotringes (id est Soutens[2]) casale .I. et in loco quem vocant Brisicol pratum .I. qui tenet carradam .I. et in ipsa | villa de lunatico quem tenebat Iohannes terram laboratiuam ad modios. XII. | prata ad fenum colligendum carradas .III. anno .XXXVIII. Regnante domino | nostro Chuonrado Rege.

Anno [3] ab incarnatione domini. DXCII. Rome suscepit Episcopatum Gregorius. D.XC.V. 0. [4] Gregorius.

Anno. DC.LXXXVIII. pipinus senior *dictus grossus* regnare cepit.

Karolus Maltellus regnare cepit. anno domini [5] .DCCXVI. Eodem anno Leo imperator defunctus est | Constantinopoli. filius eius regnare cepit.

[1] *Rancias*, le village de *Rances*, à deux lieues O. d'Yverdon.

[2] Note marginale du premier écrivain.

[3] Ici commence ce qu'on est convenu d'appeler la *Chronique du Cartulaire de Lausanne*. Les dates, pour tout ce qui est étranger au diocèse de Lausanne, ne doivent être consultées qu'avec une grande réserve, plusieurs sont erronées.

[4] Ce signe, ici et ailleurs, signifie *obiit*, ainsi que le marque l'annotation faite au bas de la page du manuscrit.

[5] Ici et plus loin, dans cette chronique, le blanc que nous laissons à la fin de la ligne, avant une date, n'indique pas une lacune dans le manuscrit; il a été nécessité par le désir de ne pas partager les chiffres.

Karolus Martellus defunctus est anno domini .DCCXLII. pipinus | et Karlomannus regnare ceperunt.

Karlomannus pergit Romam. anno domini .DCC.XL.VI.

Pipinus Rex efficitur anno domini .DCC.LI.

Yems valida fuit anno domini .MCC.LXIII.

Pipinus defunctus est. anno domini .DCC.LX.VIII. octavo Kal. Octobris.

Bonus Karolus et Karlemannus eleuati sunt in Regno.

Karlomannus defunctus est .II. Nonas octobris anno domini .DCC.LXXI.

Karolus ytaliam pergit .anno domini .DCCLXXIIII.

Lodouicus natus est .anno domini .DCC.LXX.VII.

Dominus Karolus in Suauia fuit. anno domini [1] .DCC.LXXVIII.

Duo filii Kallomanni inuncti sunt in Reges. pipinus in italiam ludouicus in aquitaniam | anno domini DCC.LXXXI.

Karolus Romam venit .anno domini DCC.LXXX.VII.

Heresis feliciana condemnata est. et conjuratio facta pipini contra paprem (sic) anno | domini DCCLXXXII.

Adrianus papa 0. leo pontificatum suscepit .anno domini .DCCXCVI.

Romani Leonem papam letania maiore captum excecaverunt. ac | linguam eius radicitus absciderunt .anno domini DCCXCVIIII.

Karolus Rome imperator ordinatus est. anno domini DCCC.I.

Pipinus Rex italie .0. anno domini .DCCCXI.VIII. ydus Iulii.

[1] Ludouicus imperator factus est. anno domini .DCCC.XIII. .III. ydus septembris.

Karolus .O. anno domini .DCCCXIIII. quinto Ka. februarii.

Leo papa .O. anno domini .DCCCXVI. Stephanus papa .O. anno domini .DCCCXVII.

Ludouicus imperator dedit piscatorium in insolano flumine quod dicitur tela in vico Burgulione[2]. Sancte Marie. anno domini .DCCC.XVII.

Pascalis episcopus susceptus est. anno domini .DCCCXVII. eodem anno lotharius imperator factus est.

Ludouicus imperator in britannia fuit usque Corophesium .anno domini DCCCXVII.

Idibus Iunii peperit Iudit Karolum .anno domini DCCCXXIII. Pascas papa .O. anno sequenti.

Karolus imperator iterum in britannia fuit .anno domini .DCCC.XXVI.

Eugenius papa pontificatum suscepit .anno domini .DCCC.XXVII.

Fredarius episcopus lausannensis .O. anno domini .DCCCXXV.

Davit episcopus lausannensis ordinatus est .anno domini .DCCC.XXVII.

Karolus filius ludouici imperatoris ordinatus dux in Alsacia et Alama-|-nia et Rixia. eodem anno nonis decembris primo diluculo lux magna apparuit ab oriente.

Ludouicus imperator .O. .XII. Kal. Iulii .anno DCCC.XXXVIII.

Ludouicus imperator contra saracenos perrexit .anno

[1] *Folio 2. recto.*
[2] Bürglen.

domini DCCCXLV. Eo-|-dem anno .xii. Kal. decembris lux nocte aparuit et hyems valida fuit.

Davit episcopus lausannensis interfectus est anno domini DCCC.L.

Dominus Hartmannus elemosinarius Sancti .p. montis Iouis fuit ordi-|-natus in episcopum lausanne die dominica .ii. nonas Martii luna .XXV. | anno domini .DCCCLI. anno sequenti .0. ermengart .Regina.

Lotharius .0. anno domini .DCCCLV. quarto Kal. octobris.

Anno domini .DCCCLXVIII. duodecimo .Kal. aprilis cecidit in Burgundia nix magna | et fuit fames valida. anno .VII. post locustarum immissio immanis fuit.

Ludouicus imperator .0. anno domini DCCC.LXXV. et obiit Gisoenus leuita. ii. Kal. Iunii.

Karolus imperator .0. anno domini DCCC.LXXVII. iii. no. Octobris.

Hartmannus episcopus lausannensis .0. .xviii. Kal. Maii.

Ierronimus episcopus lausannensis fuit ordinatus .anno domini .DCCC.LXXXI.

Ruodulfus Rex fuit ordinatus .anno domini DCCC.LXXXV.

Karolus imperator tercius .0. anno domini DCCCLXXX.VIIII.

Ierronimus [1] episcopus lausannensis .0. anno domini .DCCCXCII. et Boso electus est et fuit ordinatus | in Salodoro .ii. Nonas decembris.

Ruodulfus Rex. 0. anno domini DCCCXI. die dominico .viii. Kal. Novembris.

[1] *Folio 2. verso.*

Boso episcopus lausannensis fuit comprehensus in villa Resoldengis .anno domini .DCCCCXXII.

Libo episcopus ordinatus est. anno domini .DCCC XXVII.

Otto Rex Benedictus fuit in Maguncia .anno domini .DCCCCXXX.

Bero episcopus ordinatus .est. anno domini .DCCCCXXXII.

Ruodulfus Rex filius Ruodulfi Regis .O. anno domini .DCCCCXXX.VII.

Chuonradus Rex filius Ruodulfi Regis Regnare .cepit anno domini DCCCCXXXV.III.

Magnerius episcopus lausannensis ordinatus est. anno domini DCCCCXXX.XVII.

Otto imperator .O. anno domini .DCCCCLVI. Otto filius eius Regnare cepit .anno domini DCCCCLX.

Eginolfus episcopus lausannensis ordinatus est .anno domini .DCCCCLXVIII.

Otto Secondus imperator effectus est. anno domini .DCCCCLXVIIII.

Henricus episcopus ordinatus est. anno domini .DCCCCLXXXV.

Chuonradus Rex .O. anno domini DCCCCXCIII et filius eius Ruodulfus regnare cepit.

Otto tercius imperator effectus est. anno domini .DCCCCXC.III.

Maiolus abbas .O. anno domini .DCCCCXCIII.

Adelaidis imperatris .O. anno domini. M°.

Henricus episcopus lausannensis .O. anno domini M.XVIIII. Hugo episcopus lausannensem episcopatum suscepit.

Henricus imperator .O. anno domini .M.XXVI[1].

Fames valida fuit in terra .anno domini .M.XXXI. dum luna esset in plenitudine terra defecit ut obscuritate verteretur. | Sol obscuratus est. anno domini .M.XXXIII.

Hugo episcopus lausannensis .O. anno domini .M.XXXVI. pridie Kal. Septembris feria .IIII. hora prima.

Chuonradus imperator .O. anno domini .M.XXXVIIII.

Pridie Nonas decembris .O. Henricus imperator .anno domini .M.LVI. Rodulfus Rex .O. anno domini MXXII filius Chuonradi regis.

Otto Regnauit annos .XXXV. Otto .X. Otto .XVIII. Henricus .XXI. Chuonradus .XV. Henricus .XVII. Henricus L Henricus .XX. Lotharius .XI. Chuonradus .XX. Fredericus | .XLVIIII. Henricus .VIII. Philippus et Otto Otto per se interfecto.

Fredericus ottone deposito.

[2] Hec fecit scribi Cono prepositus anno domini M°.CC°.XXVIII°. octaua natiuitatis beate marie.

LAUSANNA.

In ciuitate lausanna est ecclesia beate Marie cathedralis. in qua est dominus episcopus et prepositus .et capitulum. Sci-|-licet .XXX. canonici inter quos sunt per-

[1] Il mourut le 13 juillet 1024.

[2] *Folio 3. recto.*

sone Thesaurarius et Cantor. quorum sicut inuenimus in scriptis nostris antiquis .et audiuimus ab anti-|-quis predecessoribus nostris .X. debent esse sacerdotes .X. diaconi .et .X. subdiaconi. Est in eadem | ciuitate. Ecclesia sancti Marii. In qua est Prior et canonici regulares. in qua fuit quondam abbatia in | honore sancti Thyrsi. Sunt in eadem ciuitate et in eius decanatu ecclesie quorum nomina subscripta | sunt preter altaria que sunt in maiori ecclesia beate Marie. scilicet Majus altare quod est in honore beate | dei genitricis semperque virginis Marie. Altare beati Iohannis euangeliste. Altare sancte trinitatis. | Altare sancte crucis ad quod spectat parrochia ciuitatis. Altare sancti Dionisii quod est cantorie. Alta-|-re sancti Michaelis in quo sunt .IX. clerici. quorum debent tres esse sacerdotes. tres diaconi et tres | subdiaconi. Altare Sancti Iohannis baptiste. Altare sancte Katherine. ubi debent esse duo sacer-|-dotes. Solebant esse in eadem ecclesia antiquitus Altare Sancti Saluatoris. et Altare sancte Agathes.

[1] Ecclesie parochiales sunt.

Sanctus Petrus.

Sanctus Paulus. et fuit | quondam abbatia sancti-|-monialium.

Sanctus Stephanus que fuit | quondam abbatia mo-|-nacorum.

Sanctus Laurentius.

Sanctus Iohannes euangelista | ubi est hospitale quod|

[1] Ici le manuscrit est disposé par colonnes, jusqu'au recto du folio 5. Nous regrettons de ne pouvoir en reproduire l'économie par les procédés typographiques.

fuit quondam Capituli | lausannensis .sed nunc est | Sancti Bernaldi montis | iouis.

Sanctus Nicholaus in qua | sunt .IIII. canonici. scilicet | capella domini episcopi.

Sanctus Martialis. capella | domini Cononis tunc Prepositi. | nec tamen domus vel capella spec-|-tat ad prepposituram.

Ecclesie decanatus Lausannensis | extra ciuitatem.

*Lustrie[1]. ubi est | prioratus et parrochia.
Sanctus Surpicius[2]. | prioratus et par-|-rochia.
Vileta[3].
Pullie[4].
Oschie[5].
Sauinie[6].
Belmunt[7].
Viti[8].
Prillie[9].
Crissie[10].
Sanctus Germanus[11].
Maiz[12].
Woflens-li-uila[13].
Escublens[14].
Ospitale de Jorat[15].
Ospitale de Walchieri[16].
.XX^{ti}. parrochie.

Noms modernes.

[1] Lutry.
[2] Saint-Sulpice.
[3] Villette.
[4] Pully.
[5] Ouchy.
[6] Savigny.
[7] Belmont.
[8] Vidy.
[9] Prilly.
[10] Crissier.
[11] St-Germain près de Bussigny.
[12] Mex.
[13] Vufflens-la-Ville.
[14] Ecublens.
[15] Ste-Cathérine, près du Châlet à Gobet.
[16] La Vuachère, entre Lausanne et Pully.

* Colonne II.
** Colonne III.

ADUENTICA.

* In decana-|-tu Aduen-|-ticensi. est adventica. | In qua fuit se-|-des episcopalis | in ecclesia Sancti Simphoriani, ut di-|-cunt antiqui. | ibi est ecclesia parrochialis. | scilicet.

Sanctus Martinus [1].
Prioratus de Berlai [2].
In eodem deca-|-natu est | prioratus Paterniacensis [3] cum parrochia.
Vilar les moinos [4].
Ecclesie vero.
Estauaier [5].
* Fonz [6].
Lulie [7].
Silua [8]. | prioratus. | Montis iouis.
Cuzzie [9].
Tornie [10].
Preeaux [11].
Uneins [12].
Cortium [13].
Tors [14].
Ponteuzt [15].
Corzales [16].
Donperro [17].
Chandun [18].
Sanctus Desiderius [19].
Donnatieri [20].

Noms modernes.

1 L'Eglise de St-Martin, à Avenches,
2 (?)
3 Le prieuré de Payerne.
4 Villars-les-Moines.
5 Estavayer.
6 Font.
7 Lully.
8 Sévaz.
9 Cugy.
10 Torni Pittet.
11 Prez.
12 Onnens.
13 Courtion.
14 Tours, sous Montagny.
15 Pontauz.
16 Corcelles, près Payerne.
17 Dompierre.
18 Chandon.
19 Domdidier.
20 Donnatire.

* Ici commence la 4e colonne, qui se termine au mot Chiertri.

Fol[1].
Merrie[2].
Murat[3].
Crissie[4].
Cormunet[5].
Balmettes[6].
Chiertri* et [7] solebat esse prio-|-ratus.
Barges[8].
Capella[9].
Hospitale de Frasses[10].
Losnosros[11].
Cudulfrin[12].
Costantina[13].
Balariua[14].
Donperro en Willie[15].
Sanctus Albinus en Willie[16].
Ressudeins[17].
Moreins[18].
Mons brenlos.[19] | hospitale de | Iherusalem.
.XXX[ta]. .VI. parrochie**.

SALODOROM[20].

In Salodorensi decanatu est abbatia | Herlacensis[21].
Abbatia fontis Andree[22].
Prioratus de insula[23].
Capitulum Saladorense cum parrochia.

Noms modernes.

[1] Faoug. (Pfauen).
[2] Meyriez. (Merlach).
[3] Morat (Murten).
[4] Cressier (Grissach).
[5] Cormondes (Gurmels).
[6] Baumettes (Ferenbalm).
[7] Chiètres (Kerzerz).
[8] Bargen.
[9] Kappellen.
[10] Frasses (Fræscheltz).
[11] Lugnorre.
[12] Cudrefin.
[13] Constantine.
[14] Bellerive.
[15] Dompierre-le-Grand ou Carignan, entre Ressudens et Missy.
[16] St-Aubin en Vully.
[17] Ressudens.
[18] Morrens, près Payerne.
[19] Montbrelloz.
[20] Soleure.
[21] St-Jean de Cerlier.
[22] Fontaine André.
[23] L'Isle de St-Pierre au lac de Bienne.

* Ici commence la Ve colonne.

** Folio 3. verso qui comprend 3 colonnes.

Capitulum sancti Ymerii[1] | cum parrochia. Sancti Martini.
Belmont[2] solebat | esse prioratus.
Blummenta[3].
Scigie[4].
Granges[5].
Longieuua[6].
Beena[7].
Maches[8].
Perla[9].
Burguilum[10].
Montpottum[11].
Port[12].
Soz[13].
Vilar Warber[14].
Sisilli[15].
Fenis[16].
Cerlie[17].
Champlun[18].
Anes[19].
Choufalli[20].
Arins[21].
Arins[22] (vel St-Blaise*).
Curnal[23].
Crissie[24].
Nuuruz[25].

Noms modernes.

[1] St-Imier.
[2] Belmont, près Nidau.
[3] Flumenthal.
[4] Selzach.
[5] Granges (Grenchen).
[6] Longeau (Lengnau).
[7] Bienne (Biel).
[8] Maches (Mett).
[9] Perles (Pieterlen).
[10] Bürglen.
[11] Büttenberg. (?)
[12] Port.
[13] Sutz.
[14] Walperswyl.
[15] Siselen.
[16] Fenis (Vinelz).
[17] Cerlier (Erlach).
[18] Champion (Gampelen).
[19] Anet (Ins).
[20] Teuffelen.
[21] et [22] St-Blaise et Marin. La répétition du mot Arins parait être une inadvertance de l'écrivain.
[23] Cornaux.
[24] Cressier.
[25] Autrefois Neuruz ou Neurol, près Landeron.

* Ces mots, entre parenthèse, sont écrits à la marge, d'une écriture plus moderne que celle du cartulaire.

Sent ursennos [1].
Diessi [2].
Duana [3].
* Ulueins [4].
Perril [5].
Sunbaual [6].
Corteimunt [7].
Walfelim [8].
XXXIII parrochie.

VIVEIS **.

In decanatu de | Viveis sunt.
Abbatia de Alcrest [9].
Blonai [10] et parrochia.
Buirie [11].
Ruuoeri [12].
Satsales [13].
Mons presbiteri. [14] | montis iouis.
Ecclesie.
Viueis [15] cum hospi-|-tali quod est montis | iouis.
Villa noua [16].
Muistruo [17].

Noms modernes.

[1] (?) Il faudrait peut-être chercher cette paroisse autour de l'église appelée Alba Ecclesia, en 1451, qui était près de la Neuville. La chapelle de cette dernière ville en était la filiale.
[2] Diesse (Tessenberg).
[3] Douane (Twann).
[4] Orvin (Ilfingen).
[5] Pery (Büderich).
[6] Sombeval.
[7] Corgémont.
[8] Vauffelin.
[9] Hautcrêt (Altacrista).
[10] Blonay.
[11] Buriez, près Montreux.
[12] Rueyres, à Lavaux, près St-Saphorin.
[13] Semsales.
[14] Montpreveyres.
[15] Vevey.
[16] Villeneuve.
[17] Montreux.

* La seconde colonne de la page commence à ce mot.
** Ici commence la troisième colonne.

Sanctus Leodegarus [1].
Corsie [2].
Sanctus Simphorianus [3].
Attalens [4].
Fruenci [5].
Palasuel [6].
Chastillens [7].
Sanctus Martinus ante Oruns [8].
Messeretes [9].
Promaisens [10].
Willens [11].
Siens [12].
Cappella Waldana [13].
Sanctus Cyriacus [14].
Tyerrens [15].
Melduns [16] cum hos-|-pitale sancti Iohannis.
Coreuont [17].
Deneisie [18].
Morlens [19].
Curtilli [20].
* Dunpero [21].
Billeins [22].
Siurie [23].
Granges [24].
Mennieres [25].
Chirie [26].
Combremont [27].
Muris [28].

Noms modernes.

1 St-Légier.
2 Corsier.
3 St-Saphorin, à Lavaux.
4 Attalens.
5 Fruence.
6 Palésieux.
7 Chatillens.
8 St-Martin de Vaud.
9 Mézières.
10 Promasens.
11 Vulliens.
12 Siens.
13 Chapelle Vaudanne.
14 St-Cierge.
15 Thierrens.
16 Moudon.
17 Correvon.
18 Denezy.
19 Morlens.
20 Courtilles.
21 Dompierre sur Lucens.
22 Billens.
23 Siviriez.
24 Granges.
25 Menières.
26 Cheiry près de Granges.
27 Combremont le grand.
28 Murist. (C. de Fribourg.)

* Ici commence la quatrième colonne.

[redacted]

DIOCÈSE DE LAUSANNE.

Chantuoro [1].
Dummores [2].
Euonant. [3].
Donnellue [4].
Biolai [5].
Sanctus Martinus [6].
XL parrochie.

NOUUM CASTRUM [7] *.

In decanatu de nouo|castro sunt.
abbatia de Tela[8].
Prioratus romani mona-|-sterii [9] cum parrochia.
Prioratus de Valorbes [10] cum | parrochia.
Prioratus de Balmes [11] cum | parrochia.
Prioratus de Gracon [12].
Prioratus de Beuais. [13] cum parrochia.
Prioratus de Corcales [14] cum parrochia.
Prioratus de Valle transuersa [15] cum parrochia.
Ecclesie. Sanctus Bricius siue Dombrecon [16].
Engolun [17].
Fontanes [18].
Corfrano [19].
Fenis [20].
Sanctus Surpiscius [21].
Trauers [22].
Sarreres [23].
Columbier [24].

Noms modernes.

[1] Champlauroz.
[2] Demoret.
[3] Yvonand.
[4] Donneloye.
[5] Bioley-Magnou.
[6] St-Martin du Chêne.
[7] Neuchâtel.
[8] Montherond au Jorat.
[9] Romainmotier.
[10] Vallorbes.
[11] Baulmes.
[12] Grandson.
[13] Bevaix.
[14] Corcelles, au canton de Neuchâtel.
[15] Motiers, au Val de Travers.
[16] Dombresson.
[17] Engollon.
[18] Fontaines.
[19] Coffrane.
[20] Fenin?
[21] St-Sulpice, au Val de Travers.
[22] Travers.
[23] Serrières.
[24] Colombier.

* Ici commence la cinquième colonne.

Pontrousa [1].
Sanctus Albinus [2].
Concisa [3].
Binuilar [4].
Unens [5].
Gies [6].
Champanes [7].
Sanctus Mauricius [8].
Fie [9].
Vouzala [10].
Montanie [11].*
Trescouanes [12].
Chanuent [13].
Pinei [14].
Sanctus Christoforus [15].
Rances [16].
Orba. [17] *hospitale de Jherusalem.*
Lineroules [18].
Balleuui [19].
Joni [20].
Bretoneires [21].
Arnei [22].
Ornie [23].
Hospitale de | bornu [24] est mon-|-tis Iouis.
Sanctus Desiderius . [25]
Esclepeins [26].
Pentala [27].

Noms modernes.

[1] Pontareuse.
[2] Saint Aubin.
[3] Concise.
[4] Bonvillars.
[5] Onnens.
[6] Giez.
[7] Champagne.
[8] St-Maurice.
[9] Fiez.
[10] Vugelles.
[11] Montagny-le-Corboz.
[12] Treycovagnes.
[13] Champvent.
[14] Peney.
[15] St-Christophe, près Mathod.
[16] Rances.
[17] Orbe.
[18] Lignerolles.
[19] Ballaigues.
[20] Jougne.
[21] Bretonnières.
[22] Arnex.
[23] Orny.
[24] Le moulin de Bornu, près de La Sarraz.
[25] St-Loup, près de La Sarraz.
[26] Eclépends.
[27] Penthalaz.

* Ici commencent le *folio 4 recto* et la première colonne de la page.

DIOCÈSE DE LAUSANNE.

Penta [1].
Dalens [2].
Soulens [3].
Bussens [4].
Chesaus [5].
Astens [6].
Morrens [7].
Botens [8].
Pollie [9].
Donmartin [10] que | nichil spectat | ad episcopum vel deca-|-natum sed ad prepositum | et capitulum.
Sugnens [11].
Fei [12].
Berchie [13].
Ruueri [14].
Warens [15].
Parlie [16].
Orsens [17].
Cronai [18].
Ursins [19].*
Euerdun [20].
Grissie [21].
Esertines [22] que ni-|-chil spectat ad | episcopum vel decanum | sed ad prepositum et Capitulum.
Corzales [23].
Espindes [24].
Chauuornai [25].
Vilaret [26].

Noms modernes.

[1] Penthaz.
[2] Daillens.
[3] Sullens.
[4] Boussens.
[5] Cheseaux.
[6] Assens.
[7] Morrens.
[8] Bottens.
[9] Poliez-le-Grand.
[10] Donmartin.
[11] Sugnens.
[12] Fey
[13] Berchier.
[14] Rueyres.
[15] Vuarrens.
[16] Pailly.
[17] Orsens.
[18] Cronay.
[19] Ursins.
[20] Yverdon.
[21] Gressy.
[22] Essertines.
[23] Corcelles sur Chavornay.
[24] Ependes.
[25] Chavornay.
[26] Le Villaret près Belmont.

* Ici commence la seconde colonne.

Eschallens [1].
Guimuens li | vila [2].
Gumuens li | chastez [3] ubi solet esse monacus.
Panterea [4].
Ouleins [5].
Baioies [6].
Beteins [7].
Semurs | [8] montis iouis | non habet parrochiam.
.LXXII. parochie.

ULTRA UENIPIAM. *

In decanatu de | ultra Venopiam est [8 bis].
Abbatia de lacu [9].
Prioratus de Cossonay [10] cum parrochia.
Prioratus de echono [11].
Prioratus de Estue [12]. Mon-|-tis iouis. cum parrochia.
Prioratus de Bieri [13]. | Montis Iouis cum parrochia.
Ecclesie.
Sanctus prothasius [14] que nichil | spectat ad episcopum. | vel ad decanum. sed ad prepositum et capitulum.
Chanliua [15].
Lauinie [16].
Sanctus Liberius [17].
Iens [18].
Willerens [19].
Mollens [20].
Torclens [21].
Aples [22].

Noms modernes.

[1] Echallens.
[2] Goumoëns la ville.
[3] St-Barthélemy.
[4] Panthéréaz.
[5] Oulens.
[6] Bavois.
[7] Bettens.
[8] Sermuz.
[8 bis] Décanat d'Outre-Venoge.
[9] Abbaye du lac de Joux.
[10] Cossonay.
[11] L'église seule subsiste, c'est celle de Montricher.
[12] Etoy.
[13] Bière.
[14] St-Prex.
[15] Chanivaz, près de Buchillon.
[16] Lavigny.
[17] St-Livres.
[18] Yens.
[19] Vullierens.
[20] Mollens.
[21] Torclens, village ruiné au-dessous de Montricher.
[22] Apples.

* La troisième colonne commence à ces mots.

DIOCÈSE DE LAUSANNE.

Riueroula [1].
Panpinie [2].
Chablie [3].
Quarnens [4].
Lichaux [5] que est templi.
Sonarclens [6]. (Se trouve effacé par une main ancienne.)
Grancie [7].
Gollun [8].
Chivlie [9].
Sanctus Christoforus [10].
Berblens [11].
Eschanens [12].
Losnai [13].
Preuerenges [14].
Jolens [15].
Tholochina [16].
Lulie [17].
Luxie [18].
Columbie [19].
Sanctus Simphorianus [20].
Woflens castrum [21].
Digneins [22].
.XXXI. parrochie.

* In decanatu de | ogo sunt.

Abbatia de Marsens [23].
Prioratus de Robeo|monte [24] cum parrochia.
Prioratus de Broch [25] cum | parrochia.

Noms modernes.

[1] Réverolles.
[2] Pampigny.
[3] L'Isle.
[4] Cuarnens.
[5] Lachaux.
[6] Senarclens.
[7] Grancy.
[8] Gollion.
[9] Chibit près Aclens, ruiné.
[10] St-Christophe près Aclens, ruiné.
[11] Bremblens.
[12] Echandens.
[13] Lonay.
[14] Préverenges.
[15] Jolens, au-dessus de Morges; ruiné.
[16] Tolochenaz.
[17] Lully.
[18] Lussy.
[19] Colombier.
[20] St-Saphorin sur Morges.
[21] Wufflens-le-château.
[22] Denens.
[23] Marsens alias Humilimont.
[24] Rougemont.
[25] Broc.

* Commencement de la quatrième colonne.

Prioratus de pont[1] la | uila cum parrochia.
Prioratus de Auril [2] | cum parrochia quod | est Montis Iouis.
Prioratus de Fauernie [3] | cum parrochia que est Mon-|-tis Iouis.
Ecclesie.
Bullos [4].
Rua en [5] Ogo. que nichil| spectat ad episcopum vel decanum. | sed ad prepositum et capitulum.
Vilar [6].
Albaui. [7] que nichil|spectat ad episcopum uel decanum. sed ad prepositum et Capitulum.
Ooiz [8]
Gissinai [9].
Balauarda [10].
Chalmeis [11].
Vilar uualar [12].
Auta uila [13].
Wippens [14].
Sanctus Petrus ante | arcuncie [15].
Winttarneins [16].
Autinie [17].
Estauai li uila [18].
Orsenens [19].
Vila [20].
Berlens [21].
Wistarnens [22].
Sales [23].

Noms modernes.

[1] Pont-la-ville.
[2] Avril.
[3] Farvagny (Favernach).
[4] Bulle.
[5] Riaz.
[6] Grandvillars.
[7] Albeuve.
[8] Château d'OEx.
[9] Gessenay.
[10] Bellegarde.
[11] Charmey.
[12] Villar volaz.
[13] Hauteville de Corbières.
[14] Vuippens (Wippingen).
[15] L'Eglise de St-Pierre près de Treyvaux.
[16] Vuisternens devant Pont.
[17] Autigny (Ottenach).
[18] Estavayer le Gibloux.
[19] Orsonens.
[20] Villa-St-Pierre.
[21] Berlens.
[22] Vuisternens, vers Romont.
[23] Sales près Vaulruz.

Escallens [1].
Maiseres [2].
Vilarrabot [3].
XX[ti] VIII. parrochie.

*In decanatu de FRIBUR-|-GO est abbatia de Alta Ripa [3 bis].

Ecclesie.
Fribor [4] Hospitale est | montis Iouis.
Arcuncie [5].
Espindes [6].
Marllie [7].
Juuinsie [8].
Vilar lo torel [9].
Escuuillens [10].
Martrans [11].
Belfo [12].
Tauels [13].
Dreclaris [14]. Planfeun [15].
Essers [16].
Vilar uuinum [17].
Duens [18].
Barbereschi [19].
Basens [20].
Vilar altri [21] prio-|-ratus.
XVI[cim] parrochie.

BERNA. **

In decanatu de | Berna. est Indrellappa. [22] prepositura.

Noms modernes.

[1] Echarlens.
[2] Mézières, vers Romont.
[3] Villarimboud.
[3 bis.] Hauterive.
[4] Fribourg.
[5] Arconciel.
[6] Ependes.
[7] Marly.
[8] Givisiez.
[9] Villar-sur-Matran.
[10] Escuvillens.
[11] Matran.
[12] Belfaux.
[13] Tavel.
[14] Dirlaret.
[15] Planfayon.
[16] Essert (Ried).
[17] Wunnenwyl.
[18] Dudingen.
[19] Barberesche.
[20] Boessingen.
[21] Alterswyl. (?)
[22] Interlacken.

* *Folio 4 verso*. Cette page contient 4 colonnes dont la première commence au mot *Fribor*.

** Ce mot commence la seconde colonne.

Cuniz [1] prepositura. et par-|-rochia.
Rucesperc [2]. prio-|-ratus et parrochia.
Ansoltingen [3]. Capitulum | et parrochia.
Ecclesie.
Berna [4]. et hospitale.
Pipinnant [5].
Balmes [6].
Nuneca [7].
Tornes [8].
Walerro [9].
Chilchorf [10].
Gercentse [11].
Tierascher [12].
Spiez [13].
Booltingen [14].
Scherclingen [15].
Ceningen [16].
Perpa [17].
Windemis [18].
Arlinbach [19].
Vultingen [20].
Tarenchat prio-|-ratus [21].
Bersuile [22].
Duessimmens [23].
Frutenges [24].
Asshes [25].
Grindewalt [26].
Ibristorf [27]. *
Cappella [28].

Noms modernes.

[1] Kœnitz.
[2] Rüggisberg.
[3] Amsoldingen.
[4] Berne.
[5] Bümplitz.
[6] Ober-Balm.
[7] Neueneck.
[8] Kirch Thurnen (?).
[9] Wahleren.
[10] Kirchdorf.
[11] Gerzensee.
[12] Thierachern.
[13] Spiez.
[14] Boltigen.
[15] Scherzligen.
[16] Einigen.
[17] Belp.
[18] Wimmis.
[19] Erlenbach.
[20] Uttingen.
[21] Dærstetten.
[22] Berschwyl ou Oberwyll.
[23] Zweisimmen.
[24] Frutigen.
[25] Æschi.
[26] Grindelwald.
[27] Ueberstorf.
[28] Frauen-Kappellen.

* Commencement de la troisième colonne.

Mont cuchin [1].
Stega [2].
XXVIIII parrochie.

Preposititure et Capitula canonicorum secularium.

Salodorum.
Alsotingen [3].
Sanctus ymerius.
Nouum castrum.

Canonici sine prepositura sancti Nicolai. IIII^{or}.
Clerici sancti Michaelis .IX.
Matricularii lausanne. IIII. et sole-|-bant esse. duo.
In episcopatu lausannensi est una Abbatia Monachorum| nigrorum. scilicet Cella que theotunice dicitur herlach [4].
Tres Abbatie premonstratensis ordinis. Scilicet. lacus. Mar-|-sens que latine dicitur humilis mons. fons Andree.
Tres abbatie Cisterciensis ordinis. Alcrest. Alta ripa. Tela | que vulgaliter dicitur monteron.
Prioratus nigrorum monachorum .XX^{ti}. Paterniacum | Balmes [5]. Vilar autri. Romanum monasterium. | Beuais. Walorbes. Wolflens li uila. Cor-|-cales. Insula. Rogo mons [6]. Vilare monachorum. | Lustrie. Cossonai. Broch. Sanctus Surpiscius. | Blonai. Valtrauers. Grancon. Burie.
Prioratus premonstratensis ordinis .I. scilicet. Ruiuoria.
Ordinis sancti Augustini. Prioratus .I. scilicet sanctus Marius.
Preposititure eiusdem ordinis .II. scilicet Indelappa.

Noms modernes.

[1] Guggisberg.
[2] Gsteig.
[3] Amsoldingen.
[4] Cerlier.
[5] Baulmes (C. de Vaud).
[6] Rougemont (C. de Vaud).

Cuniz est alia.

Prioratus montis Iouis .XIII^{cim}. hospitale Lausanne.

Ospitale de Borgo nouo.

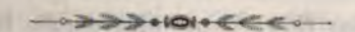
Estue. Bieri. Hospitale de Viueis. Mons presbiteri. Satsales. Fauarnie. Auril. Fribor. Selua. Betens.

Hospitalia de Iherusalem .III. Tela. Mouldons. I Montbrenlos. Crousa [1].

Domus templi .I. Lichauz.

Hospitale domus thotunicorum scilicet. Frasses.

.CCCI. parrochie in summa.

[2] Anno ab incarnatione domini. M°.CC°.XXXV°. quia liber quidam domini episcopi lausannensis fuit perditus.| in quo quedam carte episcoporum lausannensium erant scripte antique. et etiam regum. et imperatorum. et quorun-|-dam aliorum Christi fidelium. Cono prepositus lausannensis dolens si omnia que in dicto libro scripta erant. ca-|-derent a memoria. quedam sicut in eo scripta inuenit. et in quibusdam aliis libris. et kalendario | beate marie lausannensis. et in quibusdam cronicis. redegit in scriptis ad memoriam futurorum .| et etiam quedam que ab honestis viris fide dignis audiuit. Inuenit uero ita scriptum in quodam libro | beate marie lau-

[1] *Crausaz*, au-dessous de Cossonay, vers la Venoge.

[2] *Folio* 5. *recto*.

sannensis. Felix quem dicunt granuelensem [1]. et uxor sua Ermendudis | construxerunt monasterium in loco Balmensi [2] in honore sancte dei genitricis marie. anno .XIIII°. clodouei regis. laudante Prothasio auenticensi uel lausannensi episcopo. anno domini. D°.I°. 0. Clodoueus rex. anno domini .D°XVII°. residente Rome papa Agapito. Nichil tamen aliud scriptum de dicto | beato Prothasio potuit inuenire. Audiuit tamen a pluribus antiquis .Sacerdotibus .et fide dignis. | quod idem beatus Prothasius .fuit de venesia oriundus .et adhuc ibi eius vita scripta posset inueniri. | Cum autem sedisset in episcopatu lausannensi iuit in iuri. que est super uillam que dicitur Bieri [3].| pro abscidendis lignis .ad reedificandam ecclesiam lausannensem. et ibi diem clausit extremum et fuit su-|-per ramum unum a monte adductus usque ad planum ad locum qui dicitur Birula [4]. quia ibi fuit facta ei quedam | parua bieri. quod latine dicitur feretrum. super quod fuit portatus. usque ad uillam que dicitur Bieri. quia factum fuit | ei ibi unum maius feretrum. quod in uulgari dicitur .bieri. et ideo illa uilla dicitur Bieri. et inde fuit adportatus | usque ad uillam que modo dicitur sanctus Prothasius [5]. que

[1] On lit dans un ancien cartulaire trouvé au monastère de Flavigny : *Felix quem dicunt Gramnelenum*. C'est le duc Chramnelène ou Ramnelène, patrice de la Transjurane. Voyez au tome III des Mémoires de la Société, dans la notice de M. le baron de Gingins sur le monastère de Romainmotier.

[2] *Baulmes*, au district d'Orbe.

[3] Bière.

[4] Bérolle.

[5] St-Prex.

tunc dicebatur Basuges. et fuit ponitus in ecclesia que dedicata erat | in honore beate marie. et quando illi qui eum portabant. uoluerunt eum inde adportare apud lausannam.| non potuerunt eum inde mouere .et sepelierunt eum ibi in ecclesia ante cancellum in naui. et factum fuit su-|-per eum quoddam altare. in honore eius. et est eius festum .VIII. idus Nouembris. quod tamen non fuit celebratum lausan-|-ne usque ad annum ab incarnatione .domini. M°.CC°XXXIIII°. Tunc statuerunt dominus Bonefacius episcopus et capitulum. su-|-pra dicti Beati Prothasii confessoris. fieri .et celebraretur ad .IX. Lectiones lausanne .VIII. idus Nouembris. | et debent tunc distribui canonicis presentibus in matutinis .X. solidi. quos debet Iohannes magister operis lau-|-sannensis .uel heres suus in uigilia beati Prothasii. annuatim .pro feodo quod fecit sibi capitulum apud sanctum Prothasium.

Post beatum Prothasium fuit episcopus lausannensis beatus Chilmesigilus. cuius corpus honorifice jacet | cum corpore beati Marii lausannensis episcopi. lausanne. in ecclesia beati marii. que quondam dicebatur beati | Thyrsi. de quo ita scriptum inuenitur. in quodam libro Beate marie lausannensis. anno .XI. Clotarii regis | et tempore Chilmegesili auenticensis .uel lausannensis episcopi. Ermendrudis construxit monasterium Balmen-|-se. anno domini D°.XXXII°.

Post illum fuit episcopus beatus marius. de quo ita scriptum inuenitur in ueteri regula lausannensi .et noua. Anno domini | D°.C°.I°. Marius auenticensis seu lausannensis episcopus .O. Suscepit autem episcopatum anno ab incarnatione domini | D°.LXXXI. et tenuit annis

.XX. mensibus .VIII. et uixit annis .LXIIII. Idem seruus Christi marius episcopus. in ho-|-nore sancte marie genitricis domini. templum et uillam Paterniacam.[1] in solo construxit proprio. Dedica-|-uitque sub die .VIII. Kal. Iulii. indicione .V. episcopatus uero sui anno XIIII. regnante donno | Guntrando rege. eodem anno quo 0. Sanctus Marius. 0 et Guntrandus rex. Childebertus nepos eius regnauit[2]. *In pago auuenticense seu | Lausannense .Beati Marii tempore sanctus Gun-|-trannus rex francorum et burgundionum | dedit sancto Sigoni speluncam que dicitur Balmeta. sitam prope ecclesiam sancti desiderii*[3]. *cum terminis in Cartulario Beate | marie determinatis. dedit etiam ad eundem locum in Ornie*[4] *mansos .III. aput daliens*[5] *mansos .V. aput Ollens*[6] *mansos .VIII. in tolochina*[7]| *mansos .IIII. In radiniaco*[8] *mansos .II. In Romanel*[9]. *mansum .I. In aples*[10]. *mansos .II. Acta aput Chalun ciuitatem In atrio sancti Mar-|-celli martiris .XII. Kal. Martii. anno domini .DC. regnante Guntranno rege feliciter. anno .V. De sancto Guntranno in martirologio Beate Marie | lausannensis. quod vocatur regula Ita scriptum inuenitur .V. kal. Aprilis. aput urbem cabilonensium depositio Guntranni regis francorum uiri religiosi | qui ita se spiritualibus actionibus mancipauit. ut relictis se-*

[1] Payerne.

[2] Les mots en italiques sont écrits en marge, et au bas de la page, d'une autre main.

[3] L'église de *St-Didier* était autrefois à St-Loup, près de la Sarraz.

[4] Orny. — [5] Daillens — [6] Oulens. — [7] Tolochenaz. — [8] Ranges (?)

[9] Romanel, sur Morges.

[10] Apples.

culi pompis. thesauros suos ecclesiis et pauperibus erogaret. Eo anno | quo .0. Beatus Marius .0. et rex Guntrannus. Regnauit autem annis .XXVI.

Epythaphium beati marii tale est. Mors infesta ruens quamuis ex lege parentis. | Moribus instructus nulla nocere potest. Hoc ergo Marii tumulantur membra sepulcro. Summi | pontificis cui fuit alma fides. Clericus officio primeuis tonsus ab annis. Milicia | exacta dux gregis egit oues. Nobilitas generis radians. et origo refulgens. De fru-|-ctu meriti nobiliora tenet. Ecclesie ornatus uasis fabricando sacratis. Et manibus propriis |[1] predia iusta colens. Iusticie cultor ciuium fidissima uirtus. Norma sacerdotum pontifi-|-cumque decus. Cura propinquorum iusto bonus arbiter actu. Promptus in obsequiis corpore casto | dei. Humanis dapibus fixo moderamine fultus. Pascendo inopes se bene pauit ope. Ieiunan-|-do cibans alios sibi parcus edendo. Horrea composuit quomodo pastor abit. Peruigil in studiis | domini exorando fidelis. Nunc habet inde requiem unde caro fessa fuit. Quem pietate patrem dulce-|-dinis arma tuentem. Amissis terris credimus esse polis. De terris campis condeminis quas beatus | Marius donauit dicto templo paterniacensi. habet capitulum lausannense decimam aput paterniacum. et | Corsales. et dompeirro[2]. sicut habet in ceteris curiis episcopus lausannensis in condeminis. et vineis in-|-dominicatis. apud Paterniacum tamen sicut dici audiui monachi partem decime ei abstulerunt. et domini de Montanie apud Corsales et donnum

[1] *Folio* 5. *verso.*

[2] Les villages de *Corcelles* et de *Dompierre*, près de Payerne.

petrum. Idem sanctus Marius sicut ab antiquis audiui, oriundus fuit de episcopatu edunensi siue augustudinensi. nobilis genere sed nobilior moribus. ubi adhuc | eius uita scripta esse dicitur. et dedit capitulo lausannensi terram de alodio suo. in quadam uilla. prope diuionem. | que dicitur Marcennai. quam terram tenuit capitulum circa .D°CCXXIIII. annos. scilicet usque ad tempora Gui-|-donis de Marlaniaco. qui tenuit episcopatum lausannensem per .VIII. annos. de quo dicitur quod maritauit | quandam neptem suam cuidam militi. sed antequam mariagium quod ei episcopus promiserat fuisset persolutum.| dictus .G. episcopus fuit depositus. Miles uero terram quam capitulum habebat apud Marcennai. aubstulit capitulo. | pro pecunia quam ei promiserat dictus .G. episcopus lausannensis. pro nepte sua. Dictus uero prepositus lausannensis. et capitulum | miserunt illuc Raymundum de willens canonicum lausannensem. ut inquireret de supradictis .et inuenit | aput Marcenay per famam quod et lausanne dicebatur. Post hec miserunt illuc dominum Paris de tem-|-plo canonicum lausannensem. et ut idem inquireret .et inuenit .et fecit sicut scriptum est in cartulario | supradicti .C. prepositi lausannensis .ex tunc per .CC. fere annos nichil supradictus .C. prepo. lau. potuit inuenire. | neque per scripta. neque per famam de episcopis lausannensibus. nisi quod aput auenticam ubi sedes episcopalis primo fuit. | dicebatur quod et specialiter dicebat quidam honestus laicus senex. Matheus nomine. qui uiderat .VII. | episcopos lausannenses. quod in ecclesia beati symphoriani aput auenticam ista sedes episcopalis fuisse dicebatur | et perhibebantur .XXII. episcopi tumulati fuisse

et multa miracula ibi fecerat dominus. et ipse audierat | quod quedam mulier sedebat super tumbam unius. et camisia sua cepit ardere super eam. quamuis in illa tum-|-ba aqua sepe soleat esse.

Tempore Karoli fuit Vdalricus episcopus. Tempore Ludouici imperatoris filii Karoli magni fuit quidam fredarius episcopus lausannensis. anno ab incarnatione | domini .D°CCCXV. sed non inueni quamdiu. Inueni etiam in cronicis et antiquo Kartulario et ueteri regula. et noua ea que sequuntur.

Dauid lausannensis episcopus ordinatus est anno ab incarnatione domini .DCCCXXVII. et tenuit episcopatum. XXIIII. annis. et fuit interfectus. Audiui a Conone sacerdote de Anes[1] quod dauid episcopus interfectus fuit a domino de | Tegerfelt.[2] quod est iuxta Rifelt. et suis. in uilla de Anes. iuxta riuum qui currit per uillam. iuxta | quemdam grossum lapidem. in quo sanguis apparuit per multos annos. et quidam homines dicti episcopi | ipsum prodiderunt. Vnde et uilla unde ipsi erant. adhuc uocatur treitun.[3]

Epythaphium Dauid lau. | episcopi.

Hoc tumulo tegitur crudeli morte perhemptus. Antistes quondam lausanne no-|-mine dauid. Qui proprium perimens hominem. iugulatur et ipse. Nam pacis studio dum | neutri federa seruat. Occurrunt sibimet stipantibus undique turmis. Impulsu rapido et nimio feruente tumultu. confligunt gladiis. pariterque in morte euertunt. Tunc igitur | stagno exanguis pigraque palude.

[1] Anet. — [2] *Degerfelden*, au grand duché de Baden, près de Rheinfelden. — [3] *Treiten*, près d'Anet.

Effertur modico peregrina ad littora limbo. Heu laniata[1] | rigent gelida sub glarea membra. Nempe tua. tristis lapsus miserande sacerdos. Improuidi exicii exemplo memorandus in euum. Ultro precipitis properans ad pocula mortis. Infula | commaculat cuius uiolata decorem. Ecclesie sanctus iugulis dum carpitur ordo. O domini O fratres pariter | genus omne piorum. Etas conditio. sexus succurrite cuncti. Quippe eius animam auth thatarus ig-|-neus urat. Quin pocius dominus rutila pietate benignus. Exemptum flammis celi regione receptet.

Armannus lausannensis episcopus fuit ordinatus die dominica .II. Nonas Marcii luna .XXV. anno ab incarnatione | domini .D°CCCLI. et tenuit episcopatum .XXVIII. annis.

Epytaphium Armanni episcopi. Hoc iacet in tu-|-mulo armanni corpus fidelis. Qui fuit antistes clemens Lausonnis in urbe. Artibus omni-|-genis conuersus. pectore largus. Doctor. doctilegus. doctorum dogmate doctus. Clemens et castus. | sollers et ualde modestus. Destructis omnibus his locis hicque mutauit. In melius. ut uos uidetis | in uisibus uestris. Ergo uigens tumulum quicunque aspexeris istum. Funde preces domino pro hoc antistite sum-|-mo. Donet ei dominus requiem sine fine perhennem. Et lux perpetui splendoris fulgeat ipsi. Altipotens | dominus qui mundum continet omnem. Eius facta plurima scripta erant in ueteri Kartulario. et dauid | predecessoris sui. Et fuit helemosinarius sancti bernardi Montis iouuis.

Jeronimus episcopus fuit ordinatus anno ab incarnatione domini .D°CCCLXXXI. tercio anno post deces-

[1] *Folio 6. recto.*

sum harman-|-ni predecessoris sui. et tenuit episcopatum .XII. annis. Eius facta plurima et bona erant scripta in | Kartulario.

Boso lausannensis episcopus electus est anno ab incarnatione domini .D°CCCXCII. et fuit ordinatus in Salodoro .II. | nonas decembris. et tenuit episcopatum .XXXV. annis quomodo fuit electus. et quedam facta ualde bona. scripta | erant in Kartulario supradicto. fuit autem comprehensus in uilla Ransoldingis anno ab incar-|-natione domini .D°CCCCXII.

Libo lausannensis episcopus ordinatus est anno ab incarnatione domini .D°CCCCXXVII. et tenuit episcopatum .V. annis. eius | facta scripta erant in Kartulario supradicto.

Bero lausannensis episcopus ordinatus est anno ab incarnatione domini .D°CCCCXXXII. et tenuit episcopatum .XVI. annis. Eius facta erant in Kartulario supradicto.

Magnerius lausannensis episcopus ordinatus est anno ab incarnatione domini .D°CCCCXLVII. et tenuit | episcopatum .XXI. annis. eius facta scripta erant in Kartulario supradicto.

Eginolfus lausannensis episcopus ordinatus est anno ab incarnatione domini .DCCCCLXVIII. et tenuit episcopa-|-tum .XVIII. annis. eius facta scripta erant in Kartulario supradicto. et filius fuit comitis de Ribor[1].

Henricus lausannensis episcopus ordinatus est anno ab incarnatione domini .D°CCCCLXXXV. et tenuit episcopatum | .XXXV. annis. et finiuit uitam martyrio. et miror de tanto sancto uiro qui fundator | fuit ecclesia-

[1] *Ribor* pour *Kibor*. Kybourg.

rum lausannensium et martir fuit. et a dicto Leone papa pallium habuit sicut predeces-|-sores sui habuerant. et comitatum Waldense acquisiuit a domino imperatore | henrico. quod nec in scriptis potui inuenire. nec per famam unde fu-|-it oriundus. uel qui fuerunt. qui eum occiderunt uel quare. | nec uindictam de eius morte. cum occisus fuerit tempore Rodulfi re-|-gis Burgundie boni viri. cum Huo filius dicti regis statim post eum | suscepit episcopatum. hoc solum tamen de eo audiui quod in .V. ecclesiis | lausannensibus. scilicet in ecclesia beati Petri. beati Pauli. beati Stephani. beati | Laurençii. beati Tyrsi. que nunc dicitur beati Marii. fecerit sepeliri unum | de bonis amicis suis. et super quemlibet posuit unum magnum lapidem[1]. et se precepit sepeliri in ecclesia cathedrali. ubi adhuc iacet in naui. ante crucifixum. cuius epytaphium tale est.

Que solet ex rebus conceptos prodere sensus. Uox tibi nulla sonat | littera stare rogat. Nil tibi dicendo manifestat muta docendo. Quid tibi scriptoris pandere cura-|-uelit. Clauduntur petris henrici membra sub istis. Istius sancte presulis ecclesie. Quam quia construxit. docto moderamine rexit. Cum clero populum conciliando suum. Pro quo commotus deuoto pectore totus. | Frater posce deum soluat ut ipse reum.

Item de eodem.

Omne sequens esse quod primum tendit adesse. Esse petit simplex esse nouando duplex. Sic pater henricus patris omni-|-potentis amicus. ΨΥΧΗΝ dando polo

[1] *Folio 6. verso.*

reddidit ossa solo. Cuius preteritam qui uult cognoscere uitam. percurret breuiter carminis huius iter. Condidit hanc sedem post sedem condidit edem. Quasque uides alias condidit | ecclesias. Addidit et clerum cleri quoque commoda rerum. Per varias species quod probat ista dies. Omni poscenti | uoto subuenit auenti. Tandem nec uacuum reddidit exiguum. Commissumque gregem commissam de grege | legem. vt doctor docuit ut docilis tenuit. Uirtutis cultor uicii seuissimus ultor. Omnibus hostibilis | melchisedech similis. Per Christum tutus Christum per cuncta secutus. Quod primum tenuit posterius docuit. Set mens | prauorum menti non equa bonorum. Mortis adesse reum testificatur eum. A quorum turbis turbatis me-|-nibus urbis. Queritur et capitur. pellitur et trahitur. Dum quarto pirgo nupsisset spicea uirgo. Suscepit tumulus quem canit hic titulus. Pro cuius uoto dic lector pectore toto. det tibi perpetuam perpetuus ueniam.

Item.

Omnis in orbe satus limoque parente creatus. Carnea more suo membra resoluit humo. Sic pater | henricus patris omnipotentis amicus. Sancta sepulture hic dedit ossa sue. Quem probitas mentis gre-|-gibus prefecit alendis. Subjectasque comes quam bene rexit oues. Sed que cum stultis non est concordia iustis. | Nolens periuros equiparare suos. Martyrio uitam superatus tradidit istam. Quem fecere doli scandere | celsa poli. At qui carpis iter pietatis care minister. Stans orato sibi oret ut ipse tibi.

Hugo lausannensis episcopus filius regis Rodulfi sus-

cepit episcopatum anno ab incarnatione domini .M°XIX°. et tenuit .XIX. annis. obiit autem .II. Kalendas Septembris. feria .IIII. hora .I. sepultus in choro lausannensi iuxta regem Rodul-|-fum patrem suum. et dedit capitulo in helemosinam uillas scilicet Rua[1] in ogo. et albam aquam. et Crans | que est in episcopatu gebennensi de quo dicitur quod ipse conuocatis episcopis viennense. et Bisuntino. et eorum suf-|-fraganeis in monte rotundo[2] statuit treugam dei de mandato domini pape | ut dicitur. cuius treuge statutum tale est. Treugas autem a .IIII. feria post occasum solis. usque ad secundam. | post ortum solis. et ab auentu domini. usque ad octauam epyphanie. et a LXX^a. usque ad octauam pasche ab omnibus | inuiolabiliter precipimus obseruari. Si quis autem treugas frangere attemptauerit. post terciam ammo-|-nicionem si non satisfecerit. episcopus excommunicationis sententiam in eum dicet. et scriptam uicinis episcopis nunciet. | Episcoporum autem nullus excommunicatum in communione suscipiat. Imo scripto susceptam sententiam confirmet | . Si quis autem hoc uiolare presumpserit ordinis sui periculo subiaceat. Et quoniam funiculus triplex difficile | rumpitur. precipimus ut episcopi ad solum deum et salutem populi habentes respectum. omni cupiditate seposita. | ad pacem firmiter tenendam. mutuum sibi consilium et auxilium prestent. nec hoc alicuius amore. | uel odio pretermittant. Quod si quis in hoc opere tepidus inuentus fuerit.

[1] *Riaz* et *Albeuve*.

[2] *Mont-riond*, sous Lausanne.

proprie dampnum | dignitatis incurrat. Cuius epytaphium tale est.

Omne quod est genitum na-|-tura constat ut ipsum. Principiumque petat utique sit redeat. Sic quoque | presul hugo qui marmore subiacet isto. Esse dedit celo ΨΥΧΗΝ et ossa solo. | Huic dum vita fuit patriam probitate repleuit. Confirmando bonos[1] et cohibendo reos. atque dei treugam constanti federe sanctam Primus constituit cautius ut potuit. Pru-|-dens prudentes prudentia facta sequentes. Dilexit nimium quo genitor genitum. Pauperibus largus fuerat | uiduisque maritus. Orbis siue pater hei mihi quam breuiter. Moribus ipse bonis resplenduit omnibus horis. | Pro quo quisque tuam Christe petat ueniam.

Borcardus lausannensis episcopus obiit in vigilia natalis domini. sed non inueni quoto anno ab incarnatione domini Interfectus fuit in Saxonia cum domino henrico imperatore qui eius tam acceptabile quam fidele seruicium respiciens | si quas ecclesie sue res ut fit plerumque largius insumpserat et attriuerat. ob remedium sue regisque culpe. | suppleuit. et predia et curtes has. Muratum. lustriacum. carbarissam. Corsie. Cubizasca. Luchi. Nares[2]. et quidquid dux Rodulfus in regem regnumque nefandas presumpciones omni diuina et humana lege tam uite quam rerum proscriptus et dampnatus. et quidquid ipse suique infra fluvium sanona.[3] et montem Jouis et pon-|-tem gebenn. et intra montana juri[4] et

[1] *Folio 7. recto.*

[2] Voyez la charte au Tome VII des *Mémoires et Documents de la Société d'histoire de la Suisse romande*, p. 4.

[3] La Sarine. — [4] Le Jura.

alpium habuit. cum omnibus appendiciis in proprium tradidit. et tradendo | per priuilegium suum firmauit. fuit autem filius comitis Bucconis de Oltudenges[1]. uir ferus et bel-|-licosus. et habuit uxorem legitimam que fecit capellam beati Nycholai et cameram lapideam que est sub ea. | et ecclesiam sancti Petri de Martens apud Curtiliam. nec inueni scriptum quamdiu tenuit episcopatum. dedit etiam capi-|-tulo lausannensi in helemosinam terram de auernie. cum hominibus supra manentibus. Cuius epithaphium | tale est.

Buchardus uita presul migrauit ab ista. Quem deus angelicis associet famulis. Hunc in sa-|-xoniam rex secum duxit. ut illam. vinceret. ac rediit uictus. et hic cecidit. Non fuit ornatus quia non fuit hic tumulatus. Si foret hic tumulus plus caneret titulus. Concessit autem cononi comiti de Oltuden-|-ges fratri suo curias de Resuldens et de Losnozro[2]. et quedam alia. et alienauit pro seruicio imperatoris | .XI. curias in episcopatu constantiensi. eius tempore factus fuit murus circa Auenticam.

Lambertus uero filius Lamberti comitis de Granzun. fuit episcopus post eum. Sed non inueni quando fuit ordinatus uel quam-|-diu tenuit episcopatum. Sed in priuilegio domini eugenii pape continetur. quod Lambertus a Guiberto heresiarcha ordi-|-natus lausannensi ecclesie utcunque prefuit. et ideo donationes de rebus ecclesie ab ipso factas irritas esse censuit. et e-|-uacuauit. Inueni etiam in priuilegio domini Henrici imperatoris ita. Constat et certum est quod Lambertus qui |

[1] *Oltingen*, près de Laupen.
[2] *Ressudens* et *Lugnorre*, en Vully.

lausannensem ecclesiam male inuasit peius obtinuit et iuratam nobis fidem penitus uiolauit. res eiusdem ecclesie omnino | dissipauit. peruerse distribuit. et que illicite possidebat. illicite quibus uoluit donauit. et tandem | malorum actuum suorum tedio affectus. recognoscens se praue egisse. et in dominum et ecclesiam grauiter deliquisse | vel sero penitencia ductus. episcopatum penitus resignauit. Audiui etiam per famam quod ipse solus per portam | sancti Marii exiuit. et nunquam postea ab aliquo de lausanna uisus fuit. quidam dixerunt quod subiit heremum. | alii dixerunt quod a diabolo raptus fuit. prestauit autem Walchero nepoti suo domino de Blo-|-nai Viueis. et curiam de Corsie. et alia multa.

Cono filius Uldrici comitis de Feni fuit electus lausanne post Lambertum. Sed quoto anno ab incar. | uel quamdiu uixit non legi. Sed ipse fundauit in patrimonio suo abbaciam erlacensem. et dum faceret ecclesiam. sublatus fuit de medio. et Borcardus frater suus episcopus Basiliensis qui faciebat castrum | de Cerlie perfecit ecclesiam pro fratre suo. Inueni autem in kalendario lausannensi .O. Cono electus | noster .xiiii. kalendarum Januarii. et fuit sepultus in abbacia erlacensi ante crucifixum.

Giroldus filius .W. sapientis de Funcinie suscepit episcopatum lausannensem. post Cononem. sed quoto anno ab | incar. uel quam diu eum tenuit non legi. Sed dedit capitulo domos canonicorum decedencium. | quas episcopi donare solebant. nec audiui quod alienauerit aliquid. nisi quod pedagium quinte ferie apud[1] | lau-

[1] *Folio 7. verso.*

sannam domino de Fuciniaco nepoti suo infeodauit. Morabatur autem libenter aput Sanctum Sympho-|-rianum. .O. autem kalendis Julii et fuit sepultus aput Lustriacum in capitulo. Kal. Julii.

Commemoratio Guidonis de Marlaniaco est .x. kalendarum augusti.

Guido de Marlaniaco fuit episcopus lausannensis post Giroldum. sed non legi quoto anno ab incar. audiui tamen | quod tenuit episcopatum annis .VIII. et uidimus priuilegium quod ei dominus Innocencius papa contulit pisis in quo | ita continetur. Quia uero aput castrum Clees uiatores actenus sepe disturbati esse noscuntur. fraternita-|-ti tue mandamus quatinus ipsum reedificari ulterius non permittas. sed pocius si quis illud reedificare presump-|-serit. in eum excommunicationis sententiam perferas. et in alio priuilegio eiusdem Innocencii clero et populo | misso lausannensi pro eodem Guidone episcopo continetur. venerabilem fratrem nostrum Guidonem episcopum nostrum | debita benignitate suscepimus. et suis petitionibus accomodantes assensum. personam eius pallei genio decorauimus. etc. Legi etiam alibi de eo. Giroldo successit Guido de Marlanie. quo expulso propter enor-|-mitates et incontinentiam suam successit ei Amedeus. etc. habuit etiam priuilegium.

Amedeus oriundus de castro quod dicitur Chasta prope sanctum Antonium successit Guidoni. vir nobilis genere et | moribus. speciosus forma. religiosus monacus clare uallis abbas de Alta cumba. et preter | cetera que prudenter in ecclesia lausannensi fecit comitem gebenn. Amedeum qui lausannensi ecclesie et ciuita-|-ti incombens domum muratam. immo turrim in eminen-

tiori urbis loco ad expugnandam ipsam | urbem construere uolebat. prudenter expellens. ipsum qui eam construxerat a fundamento destruere et diru-|-ere coegit. Hic dominus Amedeus sicut per famam audiui. natus fuit in festo beate agnetis. et applicatus | litteris in festo beate agnetis. et factus monacus in festo beate agnetis. et abbas in festo beate agnetis. | et episcopus in festo beate agnetis. et dedit capitulo ecclesiam de vrsins. precipiens quod festum beate agnetis | fieret duplum. Hic libenter morabatur aput Pouedor[1]. prope abbaciam de alto crest. Habuit etiam priuile-|-gium domini Eugenii pape. in quo ei confirmat que tempore Borcardi predecessoris eius ab henrico imperatore | lausannensi ecclesie sunt collata. et in eius tempore a Gonrado illustri Romanorum rege scripti sui robore con-|-firmata. et cum sepedictis curiis potestatem de Puliaco et de Chebres cum appendiciis. Preter ea omnes donationes a lamberto qui a Giberto heresiarcha ordinatus lausannensi ecclesie utcunque prefuit. | de rebus ipsius ecclesie factas censuit esse irritas. et ipsas euacuauit. dedit etiam idem episcopus Amedeus capitulo | ecclesias de Yuonant. et illam de Crissie[2] ante Belmunt ad anniuersarium suum faciendum. et tenuit episcopa-|-tum .XIIII. annis. et audiui quod non celebrauit diuorcia nisi .IIII^or. Et cum ei consulerent phisici quod propter | quandam infirmitatem quam paciebatur cognosceret mulieres. respondit. quod nunquam intraret illuc | unde exierat. Fecit etiam sermones de beata Maria qui leguntur in

[1] Puidoux.

[2] Gressy.

sabbatis ad matutinas. et quamuis | hoc nemo scire poterat. quedam soror sua sanctimonialis mandauit ei quod sibi mitteret illud jo-|-cundum quod ipse fecerat de beata uirgine. et ipse misit ei dictos sermones. Ipse uero sorori mandauit | quod ei mitteret partem de illo jocundo quod ei beata uirgo dederat. et ipsa misit ei unam cirothecam lane-|-am. que reposita est cum reliquiis beate Marie. quam et ego uidi. de qua pulcherrimum miraculum | audiui recitari. .O. autem Amedeus lausannensis episcopus nobilis ualde animo et genere in palacio lausannensi .vi. kal. septembris. et dedit beate Marie optimum anulum aureum continentem saphirum pulcherrimum | et grossum. cum quo precepit quod episcopi celebrarent in ecclesia beate Marie. et precepit ne de ecclesia extra-|-heretur. fuit autem supradictus sanctus homo sepultus in naui ecclesie beate Marie juxta henricum episcopum ante | crucifixum. Et cum jacet in palacio in extremis coram clero et populo. omnes absoluit. quos excommunica-|-ue[1]rat. preter vmbertum dominum de Albona cui diem assignauit in die judicii. super injuriis quas ipse | faciebat ecclesie aput sanctum Liberium.

Landricus de Durnac Decanus sancti Johannis Bisuntini suscepit episcopatum lausannensem post Amedeum et multa | bona fecit ecclesie et edificauit castrum de Loucens in pace. et semper laborauit pro pace tocius episcopatus. et fe-|-cit murum in ciuitate lausannensi super Coualou. et fecit murum et turrim in castro de Curtilia. et fecit castrum de Poedour. et turrim in ripa[2]

[1] *Folio* 8. *recto*.
[2] Ouchy.

lausannensi. et libenter erat aput Curtiliam. et libenter exercebat agri-|-culturam. et capitulo reddidit ecclesiam de Sisilli. et etiam aliquas recuperauit et acquisiuit possessiones. et tenuit episcopatum per .XIX. annos. tandem accusatus aput dominum papam de incontinentia et insufficiencia | nimia. in manu domini pape resignauit et postea diu uixit. .O. autem Lausanne. VII. idus decembris. | et fuit sepultus ante capitulum.

Rogerus suscepit episcopatum lausannensem post Landricum. et fuit natus in Tulçia de castro quod dicitur vicus pisanus. nobilis | genere et moribus. subdiaconus domini pape. et legatus in archiepiscopatu bisuntinensi. homo honestus. et litteratus | et ualde misericors. et multas substentauit guerras. pro libertate ecclesie. et fecit castrum de Lucens | quod tamen per guerram fuit combustum. et refecit turrem de ripa. quam thomas comes Sabaudie diruerat. | et acquisiuit multas possessiones sicut in kartulario meo continetur. et tenuit episcopatum per .XXXVII. | annos. tandem senio confectus et infirmitate. episcopatum resignauit. et retinuit de bonis episcopatus unde honorifice posset substentari. et episcopalem sepulturam. Uixit autem postea simplex canonicus per .VIII. annos et .III. menses et dedit capitulo lausannensi ecclesiam beati Stephani. et emit a Johanne de flumine de Lu-|-strie unum Modium albi uini censualem aput Lustrie. in casali fratrum de Lacumba. In uineis des luns traiz quod dedit capitulo distribuendum canonicis qui interessent misse anniversarii sui. .O. autem | anno ab incar. do. M°.CC°.XIX°. III°. Nonis Marcii. et fuit sepultus cum pontificalibus. et etiam pallio | ante altare beati Johannis baptiste. super quod

postea reliquie beate Marie reposite fuerunt. Resignauerat autem anno | ab incar. do. M°.CC°.XI°. in dominica. infra octauam epyphanie. luna .I. in capitulo lausann. In manu abbatis de alcrest. et Prioris sancti Marii. qui erant delegati ad hoc a domino papa. Reddidit etiam sigillum et claues domus suę Co-|-noni de Estauaie preposito lausannensi. et precepit Ludouico dapifero et ceteris officialibus suis ut predicto preposito| responderent. quousque in capitulo episcopus canonice esset electus.

Bertoldus filius Uldrici comitis de Nouo castro thesaurarius Lausannensis fuit electus anno ab incar. do. M°CC°XI°. in octaua epyphanie. feria VI. unanimi consensu tocius capituli. et tenuit episcopatum annis .VIII. et mensibus .|VI. et dedit mense episcopali homines quos habebat aput Pomiers. et scilicet pro acquisione feodorum ad opus mense episcopalis. P. domino de Sancto Martino pro hominio ligio .XL. libras. W. de Frunencia. similiter pro hominio | ligio .XXV. libras. Rodulfo de Mides pro hominio ligio .XXIII. libras. Pro hominio Rodulfi de Rota .XXXI. | libras. Hugoni de Vileta pro hominio .X. libras. et quilibet dedit sedi episcopali de alodio suo. Dedit etiam dictus episcopus | in acquisitione quarte partis decime de Gumuens .X. libras. pro terra Guidonis de Sancto Symphoriano | .XV. libras. Comiti de Grueria pro recuperatione mercati de Boullo. et delendo illo de Grueri .XL. libras. fecit etiam castrum de vilarsel et murauit Lustrie. et dedit capitulo ecclesiam de Losnay. et de alodio | suo curtem de tela. et cupam argenteam appendentem .VI. marcas et .III. uncias. .O. autem anno | ab incar. do. M°CC°XX° III°. Idus Julii.

et tenuit episcopatum annis .VIII. et mensibus .VI. transiuit autem | feria .II. sole oriente. die qua preparatus erat iter arripere in subsidium terre Iherosolimitane. et | planxit eum tam clerus quam populus inextimabili luctu.

Girardus filius comitis Tiebaldi de Rubeo monte Decanus sancti Stephani bisuntini fuit electus | in episcopatum Lausannensem anno ab incar. do. M°CC°XX°. feria .VI. nono kal. augusti. qui postulatus fuit in archi-|-episcopatum [1] bisuntinensem eodem anno et a trecensi et Lingonensi episcopis fuit absolutus a cura ecclesie Lausannensis aput | firmitatem super albam crastina annunciationis dominice. quibus dominus papa commiserat examinationem.

Willermus filius domini. P. de Escublens thesaurarius lausannensis fuit electus in episcopum lausannensem anno ab incar. domini .M°CC°XXI. vi°. decimo kal. Maii. Hic fecit turrem aput Lustriacum et emit a Willermo domino de Gare-|-stei Johannem de Lucens. et. W. fratrem suum. et eorum aberiamentum .XXX. libris dictos fratres cum aberiamento habebat | dictus dominus de Garestei. in feodum ab episcopo lausannensi. recuperauit etiam a Willermo de Donperro tunc domicello | homines de Sinius [2] quos pater suus et auus diu tenuerant. et dedit ei .XXX. libras. et promisit quod eum | faceret militem. sed quia morte fuit preventus. successor suus dominus Bonefacius dictum W. militem fecit. | Recuperauit etiam dictus. W. episcopus a domino

[1] *Folio 8. verso.*

[2] Seigneux (?).

Bertoldo de Nouocastro monetam noui castri. quam Vldricus auus suus| acquisierat a Rogero episcopo lausannensi. | quamuis contradicente capitulo et baronibus et burgensibus. et dedit|dicto Bertoldo .CV. Marcas argenti et .CIII. Libras lausannenses. Recuperauit etiam ab Aymone domino de Fu-|-ncinie aduocatiam Lausannensem cum pertinenciis. qui eam emerat a comitibus de Kybor. Warnero. et Arman-|-no. qui eam dicebant ad se jure hereditario pertinere. quia filii erant sororis Bertoldi ducis Tarin-|-gie. cuius pater eam emerat ab Ottone et W. dominis de Garestei. qui eam habebant in feodum a landico | lausannensi episcopo. contra cuius prohibitionem dictus dux eam emit. Dedit etiam dictus .W. episcopus supradicto Aymoni | de Fucinie pro sepedicta aduocatia .CCCXX. Marcas argenti. et remisit ei dictus episcopus et Capitulum | dampna que intulerat ecclesie Lausannensi pro dicta aduocacia ultra ualentia. M. marcarum. accepit etiam in uadio | a Galchero domino de Blonai portionem quam ipse habebat aput viueis. scilicet quartam partem pro .C.LXXXX. libris. | Desiderans viueis recuperare ad opus ecclesie Lausannensis a qua alienatum fuerat iniuste. per Lambertum | quondam episcopum Lausannensem. Accepit etiam in uadio a. P. de Rubea aqua[1] et fratribus suis. aduocatiam de sancto Sym-|-phoriano pro .X. libris. et a W. de Palasuo[2] illam de Lustrie pro .XL. libris. Tenuit autem episcopatum annis .VIII. | circa .VI. epdomadas minus. et dedit capitulo partem quam habebat in decima de Runens. in he-|-lemosinam. de qua debentur singulis annis .XVIII.

[1] La Rogive. — [2] Palézieux.

cupe frumenti. et tantumdem auene. et de uino secundum quod ibi accipitur. canonicis in anniversario suo presentibus distribuenda .0. autem anno ab incar. do. M°CC°XXXVIII° .x°. kal. aprilis hora noctis fere .III.

Post eum sicut nec nouum nec quaquam [1] mirabile uota plurium *in duo* separari. orta in capitulo discordia. duo fuerunt | electi. et durauit contentio per duos annos. Tandem dominus Gregorius papa dedit ecclesie Lausannensi in episcopum dominum | Bonefacium scolasticum coloniensem. virum honestum et bene litteratum. qui diu studuerat parisius et rexerat | primo scolas in artibus. et postea in theologia. Misit autem capitulum aput Coloniam de mandato | domini pape pro eo Thesaurarium et duos alios canonicos. qui eum adduxerunt in ciuitatem lausannensem anno | ab incarna. do. M°CC°XXX. v°. idus Marcii. Hic fecit fieri muros castri de vilarsel et muros de | Boullo. et *transtulit villam de Cortilia* | *in loco qui dicitur Rochi et bastiuit eam.* | *et tenuit episcopatum* | *annis .VIII. et mensibus* .IIII^{or}. *et septimanis* .II^{bus}. Et resignauit Anagnyie in Manu domini Gregorii pape. anno domini .M°.CC°.XXX°.IX°. qui nobis | misit litteras resignationis quarum tenor talis est.

Gregorius episcopus seruus seruorum dei dilectis filiis Capitulo lausannensi Salutem et apostolicam benedictionem. Venera-|-bilis frater noster. B. episcopus quondam lausannensis ad presentiam nostram accedens. a nobis cedendi licentiam ex variis | causis cum multa instantia postulauit. quam licet ei multociens duximus denegandam. demum tamen multa pre-|-cum importu-

[1] *Nequaquam.*

nitate deuicti. a uinculo quo tenebatur ipsi ecclesie pontificali sibi honore dimisso. eum | duximus absoluendum. Nolentes igitur ut ecclesia ipsa per uacationem diuturnam dispendia paciatur. Uniuer-|-sitati vestre per apostolica scripta Mandamus quatinus infra tres menses post receptionem presentium cum consilio ve-|-nerabilium fratrum nostrorum Archiepiscopi Bisuntinensis et episcopi Lingonen. de quorum plenam in domino probitate fiduciam | obtinemus. Prouideatis uobis de persona ydonea per electionem canonicam in pastorem. Alioquin eisdem nostris dedimus litteris in Mandatis. ut ipsi ex nunc auctoritate nostra prouideant ecclesie Memorate. Contradictores per censuram ecclesiasticam | appellatione postposita compescendo. Datum Anagn. Idus Iulii. Pontificatus nostri. anno .XIII°.

[1] Idem Bonefacius Misit capitulo lausannensi litteras quarum tenor talis est.

.B. sola dei miseratione episcopus quondam. Lausannensis .C. preposito | Lausannensi et capitulo. Militibus et ciuibus uniuersis sibi karissimis salutandis. Salutem et pacem perpetuam in Christo. Quia non | est ponderatio vite continentis. nec est ponderatio salutis anime. nec dabitur aurum obrizum pro ea. quam enim dabit homo commu-|-tationem pro anima sua. Ideo proponens et disponens prouidere saluti proprie et saluti animarum michi commissarum. necnon et utilita-|-ti ac profectui lausannensis ecclesie. in qua posuerat me deus ut fructum facerem quem facere dei gratia cooperante spera-|-ueram. set non valui curare babilonem. nec sanare emoroissam in qua non est sanitas a planta

[1] *Folio 9. recto.*

pedis usque ad uerticem. | que pregrauissime ventrem dolet et latera sine spe sanationis. ne inaniter laborarem in domo exasperante que non potest | pacificari. cum multis instantiis petiui sicut iam dudum petiueram frequenter et instanter per me et per alios. cessionem | a domino papa et fratribus quam per dei gratiam tandem licet cum Magna difficultate obtinui. quod vos celaui cum nuper essem Lustri-|-aci. propter causas diuersas. non duxi propalare. donec fuissem loqutus venerabili patri domino archiepiscopo bisuntinensi. Det vobis dominus Iesus Christus pastorem qui ualeat conterere sathanam vos conturbantem sub pedibus suis. quod diu fui in curia | romana non fuit culpa mea. diutius ibi Moratus fuissem. si per omnia voluntati domini pape consensissem. Accepi Mutuo .C.M^{a} [1]. et .X. a ciue Romano petro de turre. et fratre suo. pro quibus debent eis persolui. C. et. XL. M^{e}. in proximis nundinis apud Barram. alioquin excrescent vsure grauissime. Litteras domini pape habent predicti fratres executorias. et executorem dominum Gaufredum. episcopum Sabinensem. qui debet compellere dominum episcopum ad persoluendam pecuniam predictam. Et vos domini Canonici debetis instare commonendo dominum episcopum. quem deus prouidum et strenuum det vobis. ut cogitet | sollicite de persoluendo. Predicti fratres habent litteras meas in quibus est summa C.LII.M^{arum}. set ipsi remiserunt mihi. | XII. M^{as}. pro eo quod possent habere litteras domini pape predictas. quas impetraui cum magna difficultate. Cum solutio fiet predicte | pecunie exi-

[1] M^{a}. pour *marcas*.

gantur littere mee et papales. Refero gratias domino preposito. et omnibus qui me honorauerunt | canonicis. et aliis condonet dominus omnibus qui me iniuste offenderunt. Si quem iniuste offendi quod non Memini. | veniam peto. diligat dominus omnes qui diligunt ecclesiam lausannensem. humiliet omnes inimicos eius. ipsam dili-|-gimus et personas eius. et homines et semper diligemus. parati ad bonum eius promouendum semper utcunque valebimus. Ceterum sig-|-nificamus uobis et asserimus salua conscientia. et bona fide. quod decanatum de viueis contulimus vldrico de Che-|-bre ante natiuitatem domini proximo preteritam. et excommunicamus omnes contradictores et iniuriantes eidem in eodem decanatu. quem contra | salutem anime sue inquietat Thesaurarius lausannensis .W. Conmoneatis eundem quod dimittat in pace predictum. Vldricum. | Circa festum sancti Martini proximo preteritum fuit annus quod recepi litteras de Morte Ade. qui tenuit ecclesiam de Seueri. quam statim contuli Magistro Balduino. hoc dico bona fide coram deo et angelis suis. sicut de predicto decanatu. Insuper sciatis | quod omnes literas de causa Chunicensis ecclesie dimisi rome in domo predicatorum. in archa quadam parua clausa. exhibendas | tantum episcopo lausannensi. vel nuncio suo. in quibus quia fit mentio frequens de imperatore et baliuis suis. nullus auderet ferre | litteras ipsas de curia. Fauorabilem habui dominum papam. et omnes fratres in predicta causa. Set fortes aduersarios inueni. Notarium. | domini pape. et Magistrum Iohannem capuan. et Conradum Marescalcum pape. qui sunt fratres de domo theuthonicorum. fratres autem | domus theu-

thonicorum non in gratia sunt domini pape. quia offenderunt eum sicut audiui in curia. et ab ipso domino papa. Sit vobis pax | et salus perpetua in Christo. Summa consilii est in causa ecclesie Chunicensis. defendere ecclesiam gladio Martiali. que gladio | Martiali impugnatur. Eadem ecclesia debet refundere expensas ecclesie lausannensi. quas feci eundo Romam. Carens | sigillo. usus sum Sigillo domini Archiepiscopi. Valete semper in Christo. Orate pro Me.

Set quia in litteris resignationis continebatur. quod infra tres menses post receptionem ipsarum litterarum. cum consilio Archiepiscopi | bisuntinensis et episcopi lingonensis. capitulum eligeret. Et ipsum capitulum fere per .CCC.XXXIIII. annos haberet liberam | potestatem eligendi. C. prepositus lausannensis fecit scribi hanc Cartam que sequitur sicut scriptum inuenit (*de*) verbo ad verbum | in antiquo Catulario beate Marie.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis Rodulfus diuina annuente clementia piissimus rex. quanto liberius | et largius militantibus deo opem contulerimus congruam. et quod ad cultum ipsius pertinet | libenter impertierimus auxilium. credimus a benigno deo multiplicatam nobis reddi in futuro | mercedem et in presenti etiam auxilium oportunum confidimus largiri. qua de causa omnium fidelium |[1] sancta dei nostrorum uidelicet et futurorum industria sciat. quantum venerandus pontifex lausannensis ecclesie Boso hu-|-millimus clementiam magestatis nostre precibus exspostulauit. quatinus sicuti pluriores ecclesie per galliam | ex largitate

[1] *Folio 9. verso.*

imperatorum et regum habent liberam in elegendo pastorem potestatem. Ita et nos dono | benignitatis nostre supra nominate sancte ecclesie lausannensis cui ipse preesse videbatur libenter indulgeremus. Cuius | denique peticionem deo hominibusque acceptam prono suscipientes animo. has litteras per autoritatem regiam fa-|-cere ob honorem alme dei genitricis Marie. et emolumentum anime nostre. regnique nostri tranquillitatem | iussimus. Constituentes omnimodis ut quando proprium rectorem Morte interueniente. filii frequenter prelibate | lausannensis amiserint ecclesie. habeant liberam potestatem secundum canonicam institutionem eligendi. | sicubi dignius repperiri voluerint de propria ecclesia pastorem. Si autem quod non obtamus in eadem ad hoc opus ido-|-neus minime fuerit repertus. de conuicina ecclesia petant sibi dari. tantum ut nullus ibidem consecretur | nec preponatur nisi qui a clero et populo sancte ecclesie lausannensis fuerit electus. Si quis autem aliter agere temptauerit. apud dominum et sanctam Mariam sit reus. vt ergo hoc priuilegium inconuulsum per cuncta secula conseruetur. | Manu nostra subter firmauimus. et de Anulo nostro sigillari fecimus. Almavuinus notarius ad vicem | vualtharii Archichancellarii recognoui. Datum. v. kal. februarii anno ab incarnatione domini .DCCC.XCV. | Anno uero domini Rodulfi regis .VIII. Indictione .XIII.

Non ignotum nonnullis habetur. quomodo nota ciuitas lausannensis proprio fuit priuata episcopo. hoc est hieroni-|-mo bone memorie nominato. Post cuius transitum dominus clementissimus rex Ruodulfus. cogitans | et uere sciens non posse existere iam dictam ecclesiam

sine rectore et gubernatore. uenit in dictam | ciuitatem pariter cum archiepiscopo. et eringo episcopo. cupiens et ardenter desiderans cum prefatis episcopis huius-|-modi inuenire qui deo extitisset acceptus. et note ecclesie suis profuisset utilitatibus quem domino ammi-|-niculante satis dignum inuenit. Nam multis compertum creditur esse. qualiter Ragemfredus archidiaconus. nomina-|-ti episcopi hieronimi. noluit pontifex existere. post eius excessum. et eo uiuente fecit se clero et populo acclamare in episcopum quod omnino nefas existit. Dum ergo dominus rex ibi adesset querens quem plus vellent. di-|-xerunt et acclamauerunt Bosonem diaconum illorum nutritum ab infancia omnibus cognitum. Tunc interro-|-gauit eos archiepiscopus. cur Ragemfredum precati sunt eum benedicere in episcopum. et respondit clerus et populus | hoc magis timore actum fuisse quam amore. Tunc itaque prefatus archidiaconus habuit electionem | quam dicebat factam post mortem sui senioris quam omnes falsam dixerunt et fecerunt eam in manibus | scindentes et judicantes non posse agere electionem nolente rege et archiepiscopo uel eius misso non adesse. | Extemplo igitur Ragenfredus amore sui senioris eiusque voluntate adimplere uolens. vidensque quod | nec clerus nec populus eum vellet. Floccipendit et dimisit. quatinus hoc iam amplius non remouere. | Confestim quidem omnes una uoce. Bosonem. Bosonem. diaconum litteris peritum. Moribus politum. ex sublimi | prosapia propagatum acclamauerunt et electionem fecerunt. gratias illo agentes qui tristes consolatur. et eos qui | illum inuocant pie exaudit. Quem deus in ipsa sede plurimos annos conseruet et ornet. Hac in

racione | presentes fuerunt. Arimbertus. cum omni clero et populo vassalli etiam dominici sine numero. populus utriusque sexus | innumerabilis. et nomina si quis in presentiarum uenire uoluerit apud nos omnia singula habentur statim | pandemus.

Auctoritas diuina et sanctorum patrum instituta in omnibus docent. ac firmiter prohibent. ut nullus detur episcopus | nisi qui a clero et populo digne fuerit expetitus et electus. Quapropter lausonensis ecclesia proprio pastore uiduata | et nimium multis tribulationibus afflicta. vnanimes omnes elegerunt sibi rectorem. virum nobilem et prudentem. | diuinis cultibus insistentem. nomine libonem ipsius ecclesie natum. et cum ipsa ecclesia bene conuersatum. et usque in presens | laudabiliter educatum. Hunc autem electum supranominatum domini Ruodulfi regis ipsius regni dominat-|-oris conspectibus presentauerunt. et sibi episcopum postulauerunt. Quo inquirens diligenter et ex-|-aminans cum episcopis comitibus et vassis dominicis. fol. 10, a. ipsum omnes conlaudauerunt. |[1] et conclamauerunt a maiore usque ad | minimum. talem ministrum pastorali officio satis esse aptum. Hanc ergo omnium factam electionem | dominus rex more regio fato sepe electo uidelicet lyboni episcopatum commisit. et canonice ordinare precepit. | Adelgaudus episcopus presens et conlaudans consentit. Hugo Marchio similiter consensit. | Hugo comes palatinus similiter. Wido *comes* similiter. Anselmus comes. Engelscacus co-|-mes. Emico. Gauslenus. Gauspertus. Teudinus. Otto. Boso. Aro. Vuagulfus episcopus. Be-

[1] *Folio* 10. *recto.*

roldus. | sacrista. Aymo lector. Drogo lector. decanus. hieronimus presbiter. Berengarius leuita. deside-|-rius leuita. Siefridus leuita. Isti et alii plures. Vuinusus decanus cum fratre. Ruodbertus presbiter | consensit. Actumque villa Cauorniaco. domus (sic) Berengarius archiepiscopus uesoncionensis | in omnibus consensit. Elisagar episcopus bellicensis presens fuit. et benedixit. Tatto episcopus presens fuit.

Facta resignatione a domino Bonefacio episcopo lau. C. prepositus et capitulum lausannense petierunt claues .a. p. dapifero fratre nicholai dapiferi qui eas habebat antequam sciretur resignatio. dicti .B. episcopi. Set ipse eas reddere noluit. dicens quod dapifer debebat eas custodire. Capitulum uero | respondit quod de iure communioni (sic) spectabat ad capitulum administratio tocius episcopatus tam temporalium quam | spiritualium sede vacante. Et quando dominus Rogerus episcopus resignauit. claues fuerunt aportate prepo-|-sito et capitulo. et Sigillum. Sigillum frangi fecit. et claues commisit Lamberto de ponterosa | capellano. Etiam precepit dictus Rogerius episcopus officialibus suis et fidelibus quod obedirent preposito et capitulo. sicut | episcopo donec in ecclesia lausannensi canonice in episcopum aliquis eligeretur. Sublato autem de Medio domino | Williermo bone memorie episcopo. C. prepositus et capitulum commiserunt amministrationem episcopatus integre | tam temporalia quam spiritalia .P. filio comitis sabaudie qui erat prepositus Auguste. Ille tenuit | administrationem episcopatus integre circa biennium et conmisit claues quando sibi placuit Warnero capellano. | et quandoque Girardo de borgo canonico. et quandoque Vincentio clerico. et hec usque ad aduentum | domini

episcopi Bonefacii. Auditis ex utraque parte pluribus allegacionibus. in hoc tandem conuenerunt .C. | prepositus et capitulum. et dictus .P. dapifer. quod dictus prepositus conuocaret quos crederet scire huius rei veritatem | et quod ipsi inde concordarent. dictus .P. dapifer promisit se obseruaturum. Dictus prepositus conuocauit inter duo | altaria .G. sacristam .Io. succentorem .N. de cha. Jacobum de burgo. canonicos. et Willermum be-|-uro. et Lodouicum maiorem Milites. et ibi fuit recognitum et concordatum. quod in resignatione domini | Rogerii episcopi fuerunt claues reddite .C. preposito et capitulo. et Sigillum. Etiam prepositus et capitulum commisit | claues lamberto capellano. Et defuncto domino .W. episcopo. prepositus et capitulum conmiserunt amministrationem | totius episcopatus supradicto preposito augusto. et ille conmisit claues quibus sibi placuit. Relata hac re-|-cognitione in reuestiario .P. dapifer fecit afferri claues. et reddi in Manu prepositi. quod de consilio | capituli conmisit eas lanberto filio viuet. clerico. et dictus .P. dapifer conputauit ibi quod collectum | fuerat eodem anno ad opus episcopi in vino et annona. Actum in reuestiario. Anno ab incarnatione| domini .M°.CC°.XXX°.IX°. in festo sancti Aniani. et interfuerunt cum .C. preposito .W. chere. | Johannes cantor .G. sacrista .N. decha .Io. succentor .P. de vileta. Amedeus |dn.[1] bornea. Rodulfus de Wufflens. Vdricus dapifer .Ia. de burgo. Amedeus de Gebennis. |Rodulfus de Mont. canonici. etiam .P. dapifer .W. frater suus. Girardus de chelaz. | W. bener.[2] W. de gaucie. W. de

[1] *dn.* pour *du.* — [2] *bener*, au lieu de *Beuer*, nom d'une famille lausannoise illustre dont le nom apparaît fréquemment dans ce Cartulaire.

Elusultes. W. de sancto protasio. Sauaricus | frater suus. Girardus de Sotens. Mi. lodouicus minor Milites. W. de Oruns husir filius | dapiferi. domicelli. Bonofrancos. Jacobus Callus burgenses. et alii Multi.[1] | Eadem die .C. prepositus iuit ad | cellarium et illud fecit reserari. et intrauit intus cum quibusdam de supradictis et cum alliis multis. et | fecit videri que in cellario erant. Die sequenti misit .C. prepositus ad cellarium .P. de vileta. et Amedeum du bornela. et W. beuer. | ut facerent vina que intus erant randari.

Post hec venerunt ad nos tales littere. Gregorius seruus seruorum dei | dilectis filiis Capitulo lausannensi Salutem et apostolicam benedictionem. Cum olim | venerabilis fratris nostri episcopi qondam lausannensis cessione recepta uobis dederimus | nostris litteris in mandatis. ut ne vestra ecclesia per vacationem diuturnam dispendia | pateretur infra tres menses post receptionem earum. cum consilio venerabilium fratrum nostrorum. | archiepiscopi bisuntinensis et episcopi lingonensis de quorum probitate plenam in domino fiduciam obtine-|-mus. prouiditis (sic) uobis de persona condonea per electionem canonicam in pastore. Alioqui Mandabamus eisdem ut ipsi auctoritate nostra prouiderent ecclesie memorate. Quia predicto lingonensi | sicut ab ipso accepimus ad eamdem ecclesiam securius non patet accessus. uniuersitati vestre per apostolica | precepta mandamus quatinus locum aliquem ad quem idem secure accedere valeat deputare curetis | illuc aliquos destinantes. ex uobis potestatem habentes. ipsi ecclesie uice omnium | prouidendi iuxta priorum continentiam

[1] *Folio 10. verso.*

litterarum. Tempus autem uobis ad eligendum indultum per unius mensis spacium prorogamus. Datum laterani .III. kalendas decembris. pontificatus nostri anno Terciodecimo.

.R. diuina Miseratione lingonensis ecclesie minister humilis. viris venerabilibus et discretis amicisque karissimis. preposito | et Capitulo lausannensi. Salutem in domino. Noueritis quod dominus papa electionis vestre terminum sicut vobis per suas litteras constabit. per mensem prorogauit. Set cum ad partes vestras propter immensum nobis periculum sicut vobis significatur | per eundem non possimus accedere. parati tamen essemus apud bisuntium. vel dolum personaliter venire. Vniuersitatem vestram rogamus. quatinus ad Alterum istorum locorum conuenire velitis. et nobis circa .XX.[u] dies a natali domini. per | dei gratiam venturis in nostris partibus. uestram super hiis remandetis uoluntatem. Datum sabbato post dominicam primam | Aduentus domini. venerunt autem ad nos latores presentium in vigilia beate katherine.

.G. permissione diuina Bisuntii archiepiscopus. Dilectis in Christo filiis Religiosis viris sancte marie Magdalene et sancti Sulpicii prioribus | lausannensis dyocesis. Salutem in domino. Scripsit nobis venerabilis pater .R. dei gratia lingonensis episcopus. ut nostro et suo nomine citaremus venerabilem | prepositum et capitulum lausannense. ut die Martis proxima post ramos palmarum apud Autri coram nobis duobus compare-|-rent ad procedendum super negocio lausannensis ecclesie nobis et eidem episcopo. auctoritate apostolica commisso. Vnde vobis Mandamus quatinus personaliter |

accedentes ad dictos prepositum et Capitulum lausannense ipsos nostro et eiusdem domini episcopi nomine citetis. ut predictis die et loco. | per se vel per procuratores sufficienter instructos cum pleno eligendi Mandato coram nobis conpareant ad procedendum et tractandum | super ipso negocio lausannensis ecclesie quantum de iure secundum Mandatum apostolicum poterit procedi. Quod si non ambo in hiis | exequendis personaliter interfueritis. Alter vestrum ea nichilominus diligenter exequatur. nobis quidem inde factum fuerit plenarie rescribendo. et presentis citatorii eisdem preposito et Capitulo copiam faciendo. et ipsis preposito et Capitulo | exponendo quod in ipsis litteris domini lingonensis continebatur. Quod in ipso citatorio nostro sigillo erat | conceptus. Datum Bisuntii die Mercurii post Annunciationem dominicam. Anno domini. M°.CC°.XXX°.

Reuerendis in Christo patribus ac dominis .G. dei gratia archiepiscopo Bisuntinensi et R. eadem gratia | episcopo lingonensi .C. prepositus .W. Thesaurarius. W. prior sancti Marii .G. Sacrista .O. prepositus Solodorensis .A. prepositus noui castri. Magister .L. scolasticus lausannensis .O. decanus. | noui castri .R. de Roueno .P. de vileta .A. de Wfleins .G. de burgo .V. dapifer. | W. de Gomoins. R. de Monz. W. de chanuent. Canonici lausannenses. Subjectionem et | reuerentiam tantis patribus debitas cum salute. Litteras paternitatis vestre recepimus sigillo | vestro domine archiepiscope sigillatas. in quibus continebatur quod nos ad citationem vestram die Martis proxima post ramos palmarum apud autri coram vobis duobus conpareremus.

per nos uel per procuratores sufficienter | [1] instructos cum pleno eligendi Mandato. ad procedendum | super negocio ecclesie lausannensis. Ad quod reuerentie vestre sic duximus respondendum. | quod cum dominus papa sicut vestra discretio non ignorat capitulo nostro terminum prefixisset. infra quem | cum consilio vestro ecclesie nostre de episcopo prouideret. Idem Capitulum ad locum domine episcope lingonensis sicut per vestras | litteras vidimus vobis tutum videlicet apud Bisuntium diem vobis duobus significatam prope finem | termini a summo pontifice prefixi ad eligendum episcopum concorditer assignauit. Ad quam omnes | canonici nostri qui voluerunt. debuerunt ac potuerunt. personaliter vel per procuratores destinatos | cum litteris. non tamen sine conductu et difficultate non minima accesserunt. In qua cum videremus quod propter absen-|-tiam vestram domine lingonensis. vestrum non possemus habere consilium. nec ipsum possemus expectare vlterius cum terminus | nobis prefixus non durabat nisi per biduum. philipum Metensem primecerium fratrem comitis sabaudie per quem solum | speramus nostram ecclesiam ab infinitis obpressionibus releuari. elegimus postulandum in ecclesie nostre episcopum et | pastorem. et appellauimus. ponentes nos et postulationem nostram sub protectione summi pontificis. super ad ro-|-manam curiam proprios nuncios destinantes. Inde est quod nos reuerendam discretionem vestram flexis genibus exoramus. quatinus | consideratis ecclesie nostre miseriis. laboretis quod ipsi ecclesie preficiatur primecerius me-

[1] *Folio 11. recto.*

moratus. nec moleste ferat vestra discretio. si per solempnem nuncium non misimus presentes litteras. cum propter raptores et inimicos ecclesie. non simus ausi lausannensem | egredi ciuitatem. quia si vobis intimaremus dampna de nouo illata ecclesie. per homicidia. captiones hominum. predas | et rapinas. timemus ne vobis tedium generarent. Securi quod ad tollendam multitudinem sigillorum si singuli nostrum singula | apponerent. nos quorum sigilla presentibus non sunt apposita. appositione sigillorum prepositi nostri et thesaurarii. sumus contenti.

Johannes dei Miseratione lausannensis electus. venerabilibus viris fratribus amicisque karissimis .C. preposito totique capitulo lausannensi. Salutem et | sincere dilectionis Aumentum. Reuerendi patres et domini .G. dei gratia Bisuntinensis Archiepiscopus. et R. eadem gratia lingonensis episcopus. quo | motu. qua consideratione. nescimus. personam nostram licet immeritam et indignam. auctoritate apostolica quam in hac parte gerere vos non latet. prefici uoluerunt ad regimen ecclesie lausannensis. Nos uero tam eorundem patrum consilio quam multarum nobilium personarum exortationis importunitate deuicti. de dei omnipotentis et gloriosissime virginis matris sue virtute confisi. et secundo de vestra dilectione gerentes fiduciam | non incertam. et sperantes quod vos omnes vniuersi et singuli quilibet pro viribus suis subportabitis onus nostrum. quod utique sine vestro consilio | nobis prorsus importabile videretur onus dicti regiminis recepimus. non sine timore quo decuit et tremore. Ideoque vniuersitatem vestram hortamur | in domino et tanquam uester Alupnus humiliter exora-

mus quatenus ad reformationem status ecclesie. Ciuitatis. et tocius diocesis lausannensis. et ad bonum pacis. quod | inter alia pietatis opera unum de precipuis reputatur nobis condetis et consilium et operam efficacem. Sciturі pro cetero quod in agendis ecclesie de consilio vestro | taliter curabimus in omnibus et per omnia nos habere. et ita omnino vestris dante domino disponimus consiliis adherere quod nostre sollicitudinis et laboris. nec non | et prosperitatis et pacis. eritis non expertes. Et sciatis quod venerabilis pater Archiepiscopus bisuntinensis nos secum retinuit ab eo diaconatus ordinem suscepturum et infra | octauam pasche ad vos deo propitio veniemus. et quia sigillum nondum habemus. sigillo nostro veteri vsi sumus.

Venerunt etiam non multo post lausannam in capitulo. littere. G. Archiepiscopi bisuntinensis et R. episcopi lingonensis continentes quod .N. de Chauornai. et Ia. Archi-|-diaconus carnotensis. et A. de bornello. et Petrus. et henricus de fruencia. et W. de Gruieria. et A. de gebennis. et P. de Sancto Martino. | die assignata apud Autre ad eligendum ydoneam personam in episcopum lausannensem. de consilio dictorum Archiepiscopi et episcopi. elegerunt Iohannem cantorem ecclesie lausannensis | in episcopum lausannensem. Et preceperunt capitulo dictus archi. et episcopus in predictis litteris. et clero. et populo lausannensi quod dictum .I. reciperent in episcopum et pastorem. Littere lecte fuerunt in capitulo in die parascheue. et erant in capitulo Aymo dominus de fucignie. et alii multi. Die sancto pasce dictus dominus de fucignie do-|-lens quod antequam postulatio philipi de Sabaudia a do-

mino papa recusaretur. fuerat alius a quibusdam electus. Intrauit ciuitatem Manu armata minuens[1] | Monasterium et Sanctum. Marium. et domum carbonum et domum .N. de chauornai. et portas ciuitatis. quod factum Moleste tulerunt fere omnes illi de ciuitate | et de burgo. Pulsatis vesperis .C. prepositus et canonici qui presentes erant. Monuerunt dictum dominum de funci. quod ipse non teneret violenter occupatam | ciuitatem quam ipse iurauerat et alii Multi contra uoluntatem capituli et ciuium. uel capitulum cessaret. Dictus dominus de funcci. quamuis multas pretenderet excusationes | non dimisit munitiones. et capitulum cessauit. feria. VI^a sequenti fuit facta quedam pax prope portum de pullie inter dictum electum et dominum de fucignie per decanum Sancti stephani | bisuntinum. et C. prepositum lausannensem. et Chamerarium bisuntinum. et R. de Wflens canonicum lausannensem. et per dominum .p. de Grancon. et dominum .W. de greisie. et dedit | dictus electus fidem de pace tenenda obseruanda. in manu dicti .p. de grancon. et dictus .p. de grancon. et dictus .W. de greisie dederunt fidem de pace obseruanda. in manu dicti electi. | que sicut uisum fuit quibusdam non fuit per unum diem obseruata. Die sequenti burgenses fecerunt electum intrare uillam. et duxit secum fratres suos. et cognatos. et amicos. et homines ecclesie et illos de huchilou. cum armis. et Munierunt forciores domos que erant in villa. et Sanctum petrum et sanctum laurentium. hoc videns dominus de | Fuccignie. Muniuit ciuitatem. et fecit dirui domos prope muros

[1] Muniens.

ciuitatis. per quas timuit ne ciuitas conbureretur. Non multo post illi de burgo conbusserunt | molendina ciuitatis. et eadem nocte appositus fuit ignis sub rupe et conbusta fuit tota villa extra ciuitatem et illis de ciuitate vix se defendentibus. | dixerunt illi de Ciuitate quod illi de burgo ignem apposuerant. et illi de burgo dixerunt quod illi de ciuitate fecerant ignem apponi. Non multo post venerunt illi de berna et de Mur(ten?) auxilium. et fere cum M. armatis et firmauerunt unum castellum prope portam sancti marii scilicet in chablo. et proiecerunt ex utraque parte cum |Manganellis et.... proiecerunt illi de burgo ad monasterium et specialiter ad portale beate marie. Non multo post intrauit. p. filius comitis sabaudie |[1] cum. VI. M. armatorum ciuitatem. Insustus. Incendia. Dampna. que facta fuerunt ex utraque parte | vix possent enumerari. fuerunt ex utraque parte occisi fere .XXX. et vulnerati plus quam .CCC. | Non multo post fuit facta pax inter ipsos. per dominum Amedeum de Montfaucon. et dominum Willermum de| greisie. et iurata ex utraque parte a multis que vix fuit obseruata. firmauit autem dictus electus | infra dictam pacem castellum ad Sanctum Marium et bastiuit .VI. Idus Iulii In festiuitate .VII. fratrum. | hec omnia facta fuerunt Anno ab incarnatione domini M°.CC°. XL.

.G. permissione diuina. Bisuntinensis archiepiscopus. dilectis in Christo filiis. preposito. et capitulo. clero. et populo. Ciui-|-tatis et dyocesis lausannensis. Salutem in auctore salutis. Cum venerabilis vir Iohannes quondam cantor lausannensis. | cum consilio venerabilis in

[1] *Folio 11. verso.*

Christo patris .R. dei gratia lingonensis episcopi et nostro. in episcopum lausannensem iuxta formam mandati apostolici. ad nos | et eundem episcopum lingonensem directi. canonice sit electus. et nos electionem eius ex habundati de consilio prudentum ecclesie | Bisuntinensis auctoritate Metropolitana confirmauerimus. eadem auctoritate vniuersis et singulis nobis in uirtute obedientie districte preci-|-piendo (*Mandamus*). quatinus eidem intendatis et obediatis. tamquam pastori ecclesie lausannensis. Sciturі quod sententias quas in contraditores et rebelles | rationabiliter tulerit ratas habebimus. et uolumus et districte precipimus inuiolabiliter obseruari. Auctum Bisuntii | anno domini. M°.CC°.XXX°.IX°. die Iouis proxima ante pascha.

Reuerendo patri in Christo ac amico karissimo. Abbati sancti Mauricii Agaunensis. frater G. humilis abbas. et prior. Atthanacensis. et Sacrista | sancti pauli lugdunensis. Salutem in domino Jhesu Christo. Noueritis nos recepisse Litteras apostolicas sub hac forma. Gregorius episcopus seruus seruorum dei. | Dilectis filiis abbati. et priori. Atthanacensi. et Sacriste sancti Pauli lugdunensis. Salutem et apostolicam benedictionem. Ad audientiam nostram noueritis | peruenisse. quod cum nos olim. B. episcopi quondam lausannensis cessione recepta. dederimus lausannensi capitulo nostris litteris in mandatis. ut ne lausannensis | ecclesia per uacationem diuturnam dispendia pateretur. infra tres Menses post receptionem earum. cum consilio venerabilium fratrum nostrorum Archiepiscopi Bisuntinensis. et | episcopi lingonensis. prouiderent sibi de persona ydonea per electionem canonicam in pastorem. Iniunxerimus

etiam ipsis Archiepiscopo et episcopo. ut si dictum capitulum infra idem | tempus sibi prouidere negligerent. ipsi ex tunc auctoritate nostra prouiderent ecclesie Memorate. Licet tunc prefati capitulum termino ad eligendum prefixo dictorum Archi-|-episcopi. et episcopi apud sedem apostolicam illo tempore conmorantis. et postmodum eciam tempore ad eligendum eidem capitulo a nobis indulto. per unius mensis spacium per alias litteras | prorogato. et alio termino ad eligendum in certo loco de dictorum archiepiscopi et episcopi uoluntate statuto. super hoc consilium postularint. Cum tamen in ipso termino post-|-quam ultra duos dies indultum a nobis spacium indurabat. eorum habere consilium nequiuerunt. Ne interim labente tempore Jus amiterent eligendi. Maior et | sanior pars eorum. reliquis sepius requisitis et conuenire nolentibus cum eisdem. dilectum filium Philipum primicerium Metensem. virum nobilem. prouidum. et honestum. | cuius potentia ecclesie predicte iura seruarentur illesa. elegerunt in suum episcopum postulando. Ne quid in eorum et ipsius electioni preiudicium fieret. sedem apostolicam appellantes. | Set reliqui minor et inferior pars capituli lausannensis. que eligendi iure reddiderant se indignos. post electionem et appellationem ipsorum elapso iam termino in nostris litteris | conprehenso. in loco valde suspecto ad quem sine graui periculo accedere non valebant. sicut etiam illi dictis archiepiscopo et episcopo intimarant. et in termino quem ipsi archiepiscopus et episcopus licet | non procurauerint ad ipsos. ad eligendum capitulo assignarant eidem Cantorem ecclesie Memorate insufficientem. de consilio archiepiscopi et

episcopi predictorum. sine ipsis de facto eligere presumpserunt.... dum confirmato prefati archiepiscopus et episcopus formam sibi traditam non seruantes. Mandauerunt obedientiam et reuerentiam a predicto capitulo exhiberi. Verum cum prefata ecclesia grauiter in spiritualibus | et temporalibus collapsa dicatur. nos volentes misericorditer eidem prouidere. ne huiusmodi electionum occasione cotidie in utrisque grauius dilabatur. discretioni vestre per apostolica scripta Mandamus. | quatinus ad eandem ecclesiam personaliter accedentes. Inquiratis auctoritate nostra super premissis sollicite ueritatem. et eam fideliter conscribentes sub sigillis vestris nobis transmittatis inclusam. Assignantes tam | electoribus quam electis terminum peremtorium conpetentem. quo ipsi electi si electioni sue duxerint insistendum. personaliter. electores autem per procuratores ydoneos. et sufficienter instructos. Nostro se | conspectui representent. iustam actore domino sententiam recepturi. Venerabilibus prefatis archiepiscopo et episcopo inhibere curetis ne ulterius in negocio ipso procedant. Relaxantes auctoritate nostra excommunicationis | sententias ad cancelam. Si quas per eos. in illos qui cantorem ipsum noluerint recipere pro electo. inueneritis esse latas. faciendo eisdem restitui omnia. quibus per dictum cantorem aut consan-|-guineorum seu amicorum suorum potentiam. eos constitit spoliatos. Contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita conpescendo. Prouideatis autem ne iterum dilapidentur | bona ecclesie Memorate. Mandantes ministerialibus et vassallis eiusdem ecclesie ut castra et alia bona ipsius ad opus eiusdem donec eidem fuerit de pastore prouisum. fideli-

ter studeant con-|-seruare. Et si non omnes hiis exequendis potueritis interesse. duo uestrum ea nichilominus exequantur. Datum Laterani .vi. Idus Iulii. pontificatus nostri anno .XIIII°. Cum igitur Maior sit obedientia quam uictima. et quod nobis a summo pontifice precipitur. imperatur. et quod imperatur necesse sit fieri. ut secundum Mandatum apostolicum procedamus. Auctoritate huius Mandati vobis Mandan-|-do precipimus. quatinus citetis peremtorie coram nobis apud lausannam predictos electos .s. philipum et Cantorem. et electores eorum. ad diem Mercurii post quindenam beati michaelis proximo | uenturam et ad dies proximo subsequentes. ut parati et instructi veniant ad procedendum iuxta formam Mandati apostolici in negocio supradicto. Nos vero ne quidquam de contingentibus omita-|-tur. formam Mandati apostolici diligenter exequi cupientes. vobis districte iniungimus. ut predictis .ph. et Can. expresse sub pena excommunicationis prohibeatis ne iterum bona ecclesie | distribuant. uel pignori obligent. uel alio modo alienent. uel contractum celebrent. seu alium actum exerceant. per quem bona ipsius ecclesie delapidari contingat. Ministrales autem | uniuersos eiusdem ecclesie auctoritate nostra citetis ut coram nobis conpareant loco et diebus supradictis. Nichilominus Mandantes eisdem ut castra et alia bona ipsius ecclesie ad opus eiusdem | quamdiu fuerit de pastore prouisum. fideliter studeant conseruare. Quoniam uero res ista dilationem non capit. et Mora trahit ad se periculum. tradatis predictis .ph. et Can. pro se. et eorum electoribus transscriptum presentis citationis et Mandati. vt interim super premissis habeant copiam deliberandi. Et quoniam crimen ario-

landi est velle repugnare. et scelus ydolatrie est nolle acqui-|-rere. Auctoritate apostolica vobis Mandamus et precipimus sub pena excommunicationis. ut omnia supradicta diligenter et benigne secundum formam supradictam exequi studeatis. Dantes vobis potestatem | auctoritate qua fungimur. ut omnes contradictores et rebelles per censuram ecclesiasticam appellatione postposita conpescere valeatis. Datum pridie kal. Septembris. Anno domini .M°.CC°.XL°. Reddite literas | cum appositione sigilli vestri. Mandato executo.

[1] Viro Religioso et discreto. et in Christo amico karissimo. priori de valunes Cartusiensis ordinis. frater G. humilis Abbas. prior. Atthanacensis. et .G. Sacrista sancti pauli lugdunensis. Salutem in domino. | Cum Mandatum domini pape recepimus speciale | ut apud lausannam personaliter accederemus. inquisituri sollicite rei ueritatem processu electionum celebratarum de nobili viro phi-|-lippo de Sabaudia metenensi primecerio. et Iohanne cantore lausannensis ecclesie. et super aliis que continentur in rescripto domini pape. uolentes diligenter adimplere predictum Mandatum. personaliter accessimus ad predictum locum. ubi propter quasdam iustas causas in predicto negocio non fuit processum. Cum ibidem predictum negocium non posset expediri. sic ut nobis constitit euidenter. | Quocirca discretioni vestre de qua plenissimam in domino fiduciam obtinemus. auctoritate domini pape qua fungimur in hac parte. in virtute obedientie. et sub pena excommunicationis Mandamus. quatinus personaliter accendentes [2] apud Lausannam. citetis coram nobis peremptorie. Iohannem

[1] *Folio* 12. *recto*. — [2] Accedentes.

electum Lausannensem. et capitulum. et nominatim .C. prepositum. Willermum priorem sancti Marii. G. Sacristam. Ioseph succentorem. Magistrum | Iacobum. Petrum de fruencia. Rodulfum de Wflens. Nicholaum de chauornay. Amedeum filium comitis Gebennarum. Amedeum dou Bornel. Petrum de sancto martino. Willermum de Grui-|-eria. Prepositum noui castri. Petrum de vileta. Willermum de Gumoins. Remondum de Roueno. Vdricum dapiferum. Canonicos Lausannenses. dominum Richardum presbiterum dictum Mesnies. Magistrum | Nicholaum capellanum. Petrum de dunneluye. Petrum desria. et filium Salterii. Lausannenses clericos. Girardum Mastin. Petrum Abicel. Girardum pignichat. Laycos. et Reymondum | capellanum de Cossonay. Assignantes eisdem diem peremptoriam apud sanctum Eugendum. Iurensem. die lune proxima post octauam instantis festi beati martini. qua conpareant personaliter coram nobis. | et diebus subsequentibus continuandis a nobis secundum quod viderimus expedire. perhibituri testimonium veritati. super hiis que ab ipsis auctoritate apostolica inquiremus. Injungentes eisdem | auctoritate nostra immo apostolica in virtute obedientie et sub pena excommunicationis. ut ad predictam diem conpareant coram nobis. Iniungentes nichilominus auctoritate apostolica predicta dicto | capitulo. ut omnia instrumenta. Litteras. siue Munimenta que receperunt ad expeditionem negocii facientia. nobis ad predictam diem per fidelem nuncium transmittere non omit-|-tant. Datum Gebennis anno domini M°.CC°.XL°.vii°. Kal. Nouembris. Reddant Litteras cum appositione sigilli vestri in signum Mandati nostri executi.

Viro venerabili et discreto et in Christo Amico karis-

simo. Priori de Valunes Cartusiensis ordinis. frater .G. humilis abbas. G. prior Atthanacensis. et G. Sacrista sancti pauli Lugdunensis Inquisitores a domino papa | dati. Salutem in domino ihesu Christo. Auctoritate apostolica qua fungimur in hac parte vobis precipiendo Mandamus. quatinus Iohanni cantori lausannensi. qui pro electo se gerit. et electoribus ipsius videlicet Iacobo ar-|-chidiacono Carnotensi. Nicholao de Chauornai. Amedeo de Gebennis. Amedeo dubornel. W. de Gruyeria. P. de sancto Martino. Petro et henrico de fruencia. Item philipo de Sabaudia. et eius electoribus. videlicet .C. preposito. W. Thesaurario. Willermo priori sancti Marii. G. Sacriste lausannensi. Magistro lodouyco Scolastico lausannensi.| O. preposito Solodorensi. Al. preposito noui Castri. O. decano noui Castri. Raymondo de roueno. P. de vileta. Vldrico dapifero. Rodulfo de Wofleins. G. de burgo. Rodulfo de Monte. W. de Gumoins. et W. de Chanuent. assignetis diem ad proximas octabas purificationis beate Marie. ut dicta die dictus Iohannes cantor. et philippus. qui dicuntur electi | personaliter. si electioni sue duxerint insistendum. Electores uero ipsorum supradicti per procuratores ydoneos sufficienter instructos. apostolico se conspectui representent sententiam audituri super | negotio ecclesie lausannensis. Si quos uero predictorum in ciuitate lausannensi presentes non inueneritis. presentem Citacionem publice denuntietis in ecclesia lausannensi. Datum die Mercurii ante festum | beati Andree. Anno domini .M°. CC°. Quadragesimo. Reddite litteras cum appositione Sigilli uestri. in signum Mandati exequti.

FIN DE LA CHRONIQUE DES ÉVÊQUES.

MAR CEN NAY[1].

.C. prepositus lausannensis audiuit ab antiquis fide dignis qui audierant a predecessoribus suis quod Beatus Marius | lausannensis episcopus fuit natus de episcopatu Eduensi de nobili genere et inuenit in cartulariis Beate Marie lausannensis quod Beatus Marius suscepit episcopatum. lau. Anno ab incar. do. LXXXI. et tenuit annis .XX. Mensibus .VIII. et vixit annis .LXIII. Audiuit eciam Idem .C. prepo. A supradictis quod Idem Sanctus Marius dedit Capitulo lau. Alodium suum in uilla que dicitur de Marcennai prope diuionem quam terram tenuit Capitulum lausannense circa .DCCXIIII. annos. s. usque ad tempora Guidonis de Marla-|-niaco qui tenuit episcopatum lausannensem annis .VIII. de quo dicitur quod maritauerit quamdam neptem suam cuidam militi sed antequam | mariagium quod ipse ei promiserat fuisset persolutum dictus .G. episcopus fuit depositus Miles uero terram quam Capitulum habebat | aput Marcennai Austulit Capitulo pro pecunia quam ei promiserat dictus .G. episcopus lausannensis pro nepte sua. Dictus uero .C. prepositus misit | illuc Raymundum de Willerens. Canonicum lausannensem ut inquireret de supradictis et idem inuenit aput Marcennay per famam quod

[1] *Folio* 13. *recto.* — *Marcenay* est en Bourgogne, près de Dijon.

et lau-|-sanne dicebatur. Post hec dictus .C. prepositus et Capitulum miserunt illuc dominum Paris de Templo. Canonicum lausannensem ut idem inqui-|-reret et de mandato officialis linguonensis posuit bannum in parochia aput Marcenai et fecit excommunicari omnes illos qui sci-|-rent terram uel redditus ecclesie lausannensis et detentores eorum qui ei non manifestarent et fuit ei recitatum quod Beata maria lausannensis | debebat habere aput Marcennai Medietatem decime. et XIII. Modios vini ultra. Et Sanctus Benignus Aliam medietatem | et pro illis .XIII. modios. quos Beata Maria lausannensis habebat ultra medietatem. habebat Sanctus Benignus .LX. solidos. | censuales. et hii sunt detentores. Theobaldus rubisuns. et frater eius. Tiricus. Rufus. Stephanus Challet. uxor si-|-caur. uxor Simonis Panchaut. Iohanna. Odo prepositus. Bernardus. filius Cofinel. dominicus Paunchaut. Ma-|-nesier. Petrus fromâget. uxor dicta Bernart. vxor defuncti cotenet. vxor defuncti Ricardi. vauri | chanotet. domina de Acellis. que tenet quartam partem decime tam in bladio quam in vino. Dominus Bauduinus miles similiter | quartam partem decime Tam in bladio quam in vino. Recognitum fuit eciam ibidem quod dimidia villa et terra de Marcennai debebat esse Beate Marie lausannensi et adduc erant ibi .V. uel .VI. homines tallablos qui similiter debebant | esse Beate Marie lausannensis. Attulit eciam idem Paris Cano. lausannensis Capellano de Marcennai. Anno ab incarnatione domini | .M°.CC°.XXVII°. literas quarum tenor talis fuit. G. decanus sancti vincencii vices domini officialis Gerens Capellano | de Marcenay salutem. Auctoritate domini officialis vobis mandamus et

districte precipimus quatinus omnes illos qui scienter detinent | uel detinuerunt redditus ecclesie beate Marie lau. singulis diebus dominicis et festiuis diebus Candelis accensis Campanis pul-|-satis excommunicetis et excommunicatos detineatis donec dicte ecclesie uel Mandato ipsius de iniuriis illatis et capitalibus satisfe-|-cerint competenter. Datum die sabati post epiphaniam. — Post hec misit Capitulum illuc has literas.

C. prepositus Totumque Capitulum lausannensis ecclesie venerabilibus viris et discretis priori et Capellano de Marcennai | Salutem et perpetuum obsequium. Cum secundum iustitiam que de uirtutibus primatum obtinet unicuique quod suum est reddi debeat | ad eam Sectandam ecclesiastice persone ut pote lucerne super candelabro posite ut luceat omnibus qui in domo dei stant. maiori | zelo debent accingi. de ampliori fruescere caritate. Certum est nobis et in partibus uestris celebri sermone uulgatum quod ecclesia lausannensis | videlicet Capitulum nostrum ab antiquis temporibus habet redditus et Terram apud Marcennai quam quia propter distantiam loci et Guerrarum | incommoda non frequentauimus quidam indigene sibi usurpauerunt. et eam iniuste detinent occupatam. Cum igitur propter rei euidentiam Officialis | domini Episcopi lingonensis uobis dederit in mandatis ut de omnibus dictis iniuriosis nobis districtam justiciam faciatis. et eos singulis dominicis. | et festiuis diebus sollemniter excommunicetis usque ad satisfationem. Supplicamus karitati vestre quatinus intuitu dei et Gloriose uirginis Marie in eius honore. lausannensis ecclesia frequentibus choruscat miraculis uobis iniunctum super hoc mandatum tam effica-|-citer exequamini ut

et nos super uobis teneamur obnoxii et Adeo mereamini summi premii largitatem.

G. decanus sancti Vincentii uices domini officialis gerens cappellano de Marcennai. Salutem. auctoritate domini officialis uobis mandamus et districte precipimus quatinus omnes illos | qui scienter detinent uel detinuerunt redditus ecclesie beate marie lausannensis singulis diebus dominicis et festiuis candelis accensis campanis pulsatis excommunicetis | excommunicatos detineatis donec dicte ecclesie uel mandato ipsius de iniuriis illatis et capitalibus satisfecerint conpetenter. Datum die sabbati post epiphaniam. Reddite litteras.

H. dei gratia lingonensis episcopus. in Christo Magistro. A. decano christianitatis Dyuionensis. Salutem et dilectionem. Conquesti sunt nobis dilecti in Christo capitulum lausannense quod quidam de....... redditibus quos habent apud Marcenai. grauiter iniuriantur eisdem. et quia presentes esse non possumus. uos quo ad hec auctoritate presentium constituimus. loco nostro | mandantes quod causam eorum benigne et diligenter audiatis. et de predictis malefactoribus et de aliis si qui fuerint de quibus conquerantur in nostra diocesi eisdem. m.... iusticiam facere studeatis. Datum lingone. Anno domini M°.CC°.XXVIII°. Mense iunio.

N. decanus lingonensis. viro venerabili et discreto. Magistro A. decano salutem in domino. Rogamus uos ex parte nostra et Capituli lingonensis. quatinus capitulo de lausanna in causa quam | habet contra homines de decanatu vestro jus suum integrum conseruetis. et manuteneatis quantum secundum deum et iusticiam potueritis. vos ea propter....... bentes. sciturі pro ce-

tero quod quicquid pro predicto Capitulo feceritis. nobis reputabimus esse factum. Intelleximus autem quod hodie (?) illi sunt de Marcennai qui tenent redditus | annuos ecclesie lausannensi. et a quibusdam fortioribus occupantur. Datum lingone. Anno domini M°.CC°.XX°. octauo. In festo marcellini et petri [1].

.... Dilecto suo capellano de Marcennai salutem in domino. auctoritate officialis nostri uobis precipientes mandamus quatinus existetis | .... apud diuionam die ueneris post festum beati Barnabe. Thebaldum rubium.[2] tienricum fratrem eius. Stephanum challet. Vxorem acaut. Vxorem | Iohannis panen chaut. Ioannam Odonem. prepositum. bernardum filium cofinel. Dominicum pacen chaut. Monesies. Petrum frumaget. Vxorem | dicti Bernard. Vxorem defuncti costenet. Vxorem defuncti Richardi Vauuiri chanete. baudinum Muurat. Garnerum ad ea que eis |........... ex parte capituli lausannensis responsuros. Vobis vero .... ad eandem........ personaliter ueniatis. Datum diuione. anno domini. M°.CC°.XX°.VIII°. Reddite litteras.

.... coram nobis diuione in octaua beati Iohannis baptiste capitulo lausannensi contra conmunitatem de Marcennai in eo statu in quo erat die...... post festum beati Barnabe apostoli. Datum diuione die ueneris post festum beati Barnabe apostoli.

.... decanus de diuione capellano de Marcennai. salutem in domino. Mandamus vobis quatinus Relictam siquart. Relictam Rychardi uaire | Guil-

[1] *Folio* 13. *verso*. — [2] Voir page 75, Rubisuns et autres avec des variantes.

lermum charnorte denuncietis excommunicatos si eos scitauistis pro eo quod ad diem sibi assignatam coram nobis diuione die sabbati post | festum apostolorum Petri et Pauli contra capitulum lausannense non conparuerint nec miserint dicto capitulo prout debuit expectante. Datum diuione anno | domini. M°.CC°.XXVIII°. die sabbati post festum apostolorum petri et Pauli. Reddite litteras.

Assignata est dies coram nobis apud diuionam in festo beate Marie Magdalene. Bernardo cosson tibaut Bet..... stephano charlot. Petro seo magot. jochaut Marito et Iohanne adan preposito. manasse. dominico peiraut. Isabelle. guillermo chamote. contra capitulum lausannense ad quam diem debent habere garantores suos de petitis. quos dictum cappitulum petiuit ab eis. sicut continetur in libello quen.. obili super petitis | et iam dictis confecto. Datum Diuione anno domini .M°.CC°.XXVIII°. die Sabbati proximo post octavam.

Assignata est dies coram nobis diuione die sabbati post octauam apostolorum. Capitulo lausannensis ecclesie ex una parte. et. b. clerico de Marcennai. et A. Ministri| eius et relicte contantii daigileres. et bernoda cosun. et theobaudo jebilun et Stephano challot. Petro Fromagor et Iocando marito Iohanne | et Odoni preposito et Manasse. et dominico peniaut. ex altera. ad quem diem dicti debent deliberasse. super peticionibus dicti capituli que tales sunt. petit dictum | capitulum. petit tercias et decimas cuiusdam terre que uocatur camponia. ualentes singulis annis duas minas bladi. petit etiam mediam partem | omnium decimarum terrarum quas ipsi tenent.

apud marcennium. petit inquam .VII modios uini. et .I. recot. et .X. sesters uini. | quas tenuerunt per .XL. annos et amplius. et hoc petit saluo iure addendi et diminuendi.

Assignata est dies coram nobis diuione die dominica post festum apostolorum Petri et pauli. ad vincula Capitulo lausannensi ex una parte. et haymoni de Morcelles. canonico Vngez et Guidoni de Basles et Galthero de Cafres militibus ex altera ad quam diem dictus .h. et G. de basles. et. G. de Cafre | milites debent nominare res super quibus debent ferre garamtiam pro hominibus de Marcenai contra dictum Capitulum dominus Aymo pro Challort et Robillum donje (?) jocert .G. de basles pro fromaiort. peithaut manasse. Galterus de Caifre pro Bernardo cofrin esabelum. odone predicto garamtores sunt et ad dictam diem debent facere tanquam Garantores. Siendum preterea quod charnoite qui ad dictam diem debuit | habere Garantorem suum scilicet in festo beate Marie Magdalene quitauit quicquid dictum capitulum ab eo petebat quia non potuit habere | Garantorem. Actum anno domini M°.CC°.XXVIII°. In festo beate Marie Magdalene.

MORNAI[1].

In nomine sancte et indiuidue trinitatis. Ruodulfus diuina annu-|-ente clementia serenissimus rex. Mos regalis

[1] Ce mot est écrit dans le cartulaire par une main ancienne, bien que différente de celle qui a écrit le texte. — Mornai était au dessous de Lausanne, une localité en a gardé le nom.

celsitudinis est fide-|-les regni sui muneribus opimis et ingentibus beneficiis honorari | atque sublimari. Quapropter nouerit omnium fidelium nostrorum sollercia presen-|-tium uidelicet et futurorum qualiter nos adiit quidam noster fidelis nomine aymo | sacerdos uenerabilis petens nostram excellentiam ut sicut aliis fidelibus nostri regni. illi etiam aliquas res de nostro proprio iuxta morem regium quod | libenter fecimus. denique illius dicti aymonis seruitii jugis reminis-|-centes donamus ei postulatas res uidelicet mansos .II. de comitatu uualdense in ipso comitatu in uilla que dicitur modernaco cum omnibus il-|-lorum appendiciis hoc est cum campis cultis et incultis. vineis. pratis. arboribus | pomiferis. et impomiferis. casalibus. fontibus. aquis. aquarumque decursibus. exitibus. | et regressibus. cum omni integritate quicquid de dicto comitatu uualdensi in dicta uilla moderniaco habetur dicto fideli aymoni concedimus | et de nostro jure in eius ius habendi solemni more transferimus | quatinus hereditario iure ipsas res possideat ex ipsis quicquid | facere uoluerit faciat absque ulla condicione. ut autem huius nostri pre-|-cepti auctoritas ab omnibus credatur et eternaliter inconculsa obseruetur tocius firmita-|-tis obtinens uigorem. manu propria subtus firmauimus. et anuli nostri impressione sigil-|-lari iussimus. Data .xv. Kal. septembris. Regnante domino Ruodulfo rege anno | .XIIII.

DONATIO AYMONIS.

Dum huius mundi finem simulque etiam et terminum aduenire non dubitamus unicuique homini | prouidere oportet ut de terrenis ac transitoriis rebus adquirere satagat qua in perpetuum pla-|-cere possit. Ideoque ego in dei nomine aymo umilis presbiter inspirante pietate diuina | seu pro eterna retributione uel pro remedio anime mee sumpsit mihi uoluntas bona ut aliquid | de rebus meis quas mihi dominus ruodulfus piissimus rex in omnibus mihi benefactor per preceptum dedit | dono ad canonicos sancte marie lausannensis ecclesie hoc est in pago lausannensi in fine runingorum | in villa modernaco quicquid in ipsa uilla visus sum habere uel possidere. totum et ad integrum | ad ipsos canonicos dono. ligo. trado. atque transfundo. hec sunt casis. casalibus. edificiis. uineis. | campis. pratis. pascuis. siluis. riuis. fontibus. arboribus. pomiferis et impomiferis. aquis. aqua-|-rumque decursibus. accessisque omnibus quidquid dici aut esse potest uel ibidem presenti tempore possidere uide-|-or uel in annona conquirere potuero uel ibidem aspicere uidetur totum et ad integrum ad ipsos dei | seruos dono. de meo iure et donacione in uestram trado potestatem iure legi-|-timo ordine perpetuo ad possidendum habendi. liceatque conmutandi et faciant ex-|-inde quidquid uoluerint liberam ac firmissimam in dei nomine in omnibus habeatis potestatem | faciendi tam uos quam et successores

uestri nullo sane contradicente. ea uero ratione dum ego uiuo usum et fructum possideo post meum discessum quandoquidem deus uoluerit ad uos reuer-|-tat et si fuerit in postmodum aliqua persona aut prestarina aut in beneficio dare| uoluerit ueniant herede[1] mei propinqui et recipiant ipsas res[2]. Si quis uero quod fieri | minime esse credo. si ego aut ullus de heredibus meis uel prohere. seu quislibet ulla emissa | persona ullo unquam tempore qui contra hanc donationem dici temptare calumniare | uel eam infrangere uoluerit ne hoc ualeat euindicare quod repetit | set insuper sit culpabilis et inpleturus dupla pecunia. et una cum tercio auri libras .XII. | coactus persoluat. et hec donatio omni tempore firma et stabilis permaneat stipulatione sub-|-nixa. Ego in dei nomine Aymo presbiter hanc donationem a me factam relegi et subtus | firmare rogaui. saturninus ac si indignus presbiter hanc dona-|-tionem rogitus scripsi et dataui die sabati .x Kal. octobris anno VIII. post obitum | ruodulfi regis. regnante filio suo domino ruodulfo rege.

Noticia uel uestitura qualiter uel quibus presentibus bonis hominibus et eas[3] qui subtus firmauerunt qualiter | uenit fredarius comes palatinus missus a domino rege ruoldulfo in moerna-|-co[4] uilla eo quod res quas dominus rex per preceptum aymoni presbitero dedit per ipsum pre-|-ceptum qualiter lex fuit in omnibus uestituram fecit his presentibus. dominis boso episcopus fuit. | presens. Adalbertus presens fuit. frodoenus presens. fuit. ludelaicus presens fuit. alpericus presens fuit. | perengarius presens fuit. ermendricus presens fuit. Elpricus

[1] *Heredes.* — [2] *Folio 14. verso.* — [3] *eis.* — [4] *Modernaco.*

presens fuit. Albuicus presens fuit. | Magnerius presens fuit. Arlauoldus presens fuit. Marinus presens fuit. Possessor | presens fuit. Christoforus presens fuit. Stephanus leuita presens fuit. Yngaluuinus | presens fuit. Ayrfredus presens fuit. Ego in dei nomine saturninus ac si indignus | presbiter hanc uestituram feci scripsi. Datam die Iouis .xiiii. Kal. septembris | anno .XV Regnante domino Ruodulfo rege.

Noticia seu traditio qualiter vel quibus presentibus bonis hominibus et eos qui suterfue-|-runt. qualiter venierunt nepoti sui. ingalmarius et Borno in uice | domino aymono archidiacono in modernaco uilla eo quod | christi nomine suum in nomine fratrum per ipsam cartam et per axo-|-doriam et scindolam uestituram fecerunt. quicquid in ipsa carta con-|-memorat domino preposito Wagulfo et ceteris fratribus. Ayfre-|-do. Aymone. Beroldo. Siefredo. Vitale. Saturnino. Bosi-|-lino. Veberto. Teuderico. Iohannes. Adam. Isti et alii plures qui recepe-|-runt uestituram istam. facta noticia data ut supra.

Iohannes de lora Miles inuadiauit domino Cononi preposito lausannensi pro .X. libris lausannensibus decimam quam habebat in | feodum a capitulo apud Mornai. Et posuit in fidejussores pacis. petrum dapeferi. W. beuro. Girardum | de chesas Milites. et fecit geintare capitulum. Actum in portali anno Ab incarnatione domini .M°.CC°.XXX°.|VIII°. Quinto idus. Nouembris. Testes. G. Sacrista. Iosep. Iacobus de burgo. Amedeus. P. de Vileta. cella-|-rius. V. dapiferi. W. de Gomoins. Canonici. Iohannes de sancta cruce. Otto de sancto Nicholao. N. de oschie. | Vulmarus. de beuaz Sacerdotes. P. de

chesas. W. dapiferi. lodoicus maior lausannensis. W. desclepeins. | W. de grancie. Milites. P. capellanus sancti stephani. P. clericus de donnelui. M. de cumbermont laicus et alii quam plures. | Idem geintauit et laudauit........... uxor sua. Eodem anno. in camenita dicti prepositi coram viro suo | et interfuerunt cum .C. preposito. Vulmarus sacerdos. petrus de doneeluie clericus. Albertus oficialis domini prepositi. Iacobus de estauaiel. Et coram eisdem soluit Isdem prepositus. centum solidos eadem die uidelicet feria sexta post festum | sancti luce euangeliste. Et soluit eidem Iohanni dictus prepositus in capellula sua in crastina die conmemorationis | fidelium defunctorum. coram. R. del roueno. Wulmaro sacerdote. Alberto de estauaiel et....

[1] Capitulum lausannense. Omnibus ad quos presens scriptum peruenerit. rei geste noticiam cum salute. Notum fieri uolumus uniuersis presentibus et futuris Cononem prepositum lausannensem accepisse in vadio de consensu et voluntate nostra. a Iohanne de lora. Mi-|-lite pro .X. libris lausannensibus decimam quam dictus Iohannes tenebat in feodo a nobis Mornai. Dictus uero prepositus eandem vageriam | et fructum vagerie. et supradictas decem libras dedit nobis. tali modo quod post obitum suum prepositus lausannensis accipiat | terciam partem. et nos duas partes distribuendas in anniuersario dicti Cononis prepositi. et capellano sancte crucis sicuti | uni canonico. et Matriculario ebdomadario sicuti uni canonico. Si autem dicta vageria redimeretur. precium eius poneretur | in adquisitionem reddi-

[1] *Folio 15. recto.*

tuum simili modo diuidendorum. Actum anno domini M°.CC°.XXX°. octauo.

Cono prepositus lausannensis. Omnibus ad quos presens scriptum peruenerit. rei geste noticiam cum Salute. Notum fieri uolumus uni-|-uersis presentibus et futuris. nos a Iohanne de lora milite accepisse in vadio pro .X. libris Lausannensibus decimam quam tenebat | in feodo a capitulo lausannensi apud Mornay. Nos uero eandem vageriam. et fructum vagerie. et supradictas .X. libras. dedimus | ecclesie lausannensi. tali modo quod post obitum nostrum. prepositus accipiat terciam partem. et capitulum duas partes distribuendas | in anniuersario nostro cuilibet canonico presenti. et Capellano sancte Crucis sicuti uni canonico. et matriculario ebdo-|-madario sicuti uni canonico. Si autem dicta vageria redimeretur. precium eius poneretur in adquisitionem reddituum simili modo | diuidendorum. Actum anno domini M°.CC°.XXX°. octauo.

Iohannes de lora Miles et uxor sua et filius suus. vendiderunt. et dederunt. et quietam clamauerunt pro .VIII. libris. C. preposito et Capitulo. decimam quam dictus .I. habebat in feodo a capitulo. et dictus prepositus habebat in uadio | ipsam decimam a dicto .I. pro .X. libris. Dictam decimam dedit .C. prepositus Capitulo ad anniuersarium suum faciendum | sicut superius continetur. Actum inter Majus Altare et Altare reliquiarum. Anno Ab incarnat. do. M°.CC°.XXXIX. Quin-|-to decimo Kalendarum Ianuarii. die scilicet dominica. Testes .C. prepositus. W. Thes. Io. cantor. G. Sacrista. N. de Chauor. | Io. Suc. P. de vi. V. dapifer. A. de burgo. Ia. de burgo. Canonici.

[1] BIEZ.

Dum huius mundi finem simulque et terminum uenire non dubitamus. uni-|-cuique homini prouidere oportet ut de terrenis ac transsitoriis rebus acquirere | satagat. quod ei in perpetuum placere possit. Ideoque ego in dei nomi-|-ne fredarius inspirante diuina pietate sumsit mihi bona uoluntas ut aliquid de rebus meis quas dominus Ruodulfus Rex per preceptum mihi | dedit. pro remedio anime mee ad alme virginis Marie seu ad | stipendia fratrum ibidem deo seruientium donare debere. quod sic feci. hoc est in | pago lausannensi in fine Runingorum in uilla Beio[2] quicquid in ipsa villa uisus sum habere aut possidere. totum et ad integrum ad ipsam sam[3] dei | uel ad ipsos seruos dei dono ligo trado atque transfundo. Hec sunt. casalibus vi-|-neis. campis. pratis. pascuis. siluis. Riuis. fontibus. arboribus pomife-|-ris et inpomiferis. aquis. aquarumque decursibus. accessisque omnibus. uobis dono | de meo iure et donatione in uestram trado potestatem. ea uero ratione dum | ego uiuo usum et fructum possideam. post meum discessum quandoquidem deus | uoluerit ad uos reuertatur nullo contradicente. Si quis uero quod futurum esse non | credo. si ego ipse. aut ullus de heredibus meis uel proheredes seu quislibet uel | ulla emissa apposita persona

[1] *Folio* 16. *recto*. — [2] *Biez* paraît avoir existé entre *Mornai* et *Renens*. Une localité près de la *Bourdonnette* en retient le nom. — [3] *sponsam*, *ecclesiam*.

ullius unquam tempore qui contra hanc donationem | uenire dici temptare calumpniari vel eam infringere uoluerit. nec hoc ua-|-leat euencare quod repetit. set insuper sit culpabilis et insuper sit impleturus tantum | et alium tantum et una com tercio auri libras .III. coactus persoluat. et hec do-|-natio firma. et stabilis permaneat stipulatione subnixa. Actum lausanne | castro. Signum fredarii. qui hanc donationem fieri rogauit et firmare. | Signum Adalbragane. que genitori suo consensit. Ego dauid qui genitori | meo consensi et subscripsi. Ego baldemarus consensi et subscripsi. Signum. | Albuico. teste. Signum. ermendrico. teste. Signum. Eldoeno. teste. Signum. Beren-|-gario teste. Item Signum. albuico. Ego in dei nomine Saturninus ac si | indignus presbiter siue cancellarius rogitus scripsi et datavi die dominica | .v. Kalendarum Maii anno .XVII. regnante Ruodulfo Rege.

[1] RUNENS.

Dominis sanctis et in christo ihesu uenerabilibus fratribus de lausanna ciuitate de episcopatu domini | bosoni episcopi (*viri?*) die noctuque domino famulante normam silentium funguntur officio | et in ipsa congregatione arambertus prepositus ceterique fratres sub regimine presuli. | superius nominato ad regendum et custodiendum habere videntur. Igitur ego in dei nomine | gerlandus comes et uxor mea ayroara comitissa. Inspirante

[1] *Folio* 17, *recto*.

pietate | diuina sumpsit nobis bona uoluntas ut aliquid de rebus nostris quas dominus ruodulfus | rex per preceptum nobis dedit pro remedio anime nostre uel anime senioris bone memo-|-rie chonradis comitis in omnibus mihi benefactor seu anime gloriosissimi regis nostri | ruodulfi. ad ipsam ecclesiam alme uirginis marie genitricis dei seu ad | stipendia fratrum ibidem consistentium concedere uel condonare deberemus quod et ita in dei | nomine a die presente et fecimus. donamus ipsi colonicas .V. hoc est in pago lausannensi in | fine runingorum seu in ipsa uilla runingis quidquid uisi sumus habere cum in dominicata terra aut uineis pratis. totum et ad integrum uobis donamus ligamus tradimus | atque transfundimus hec sunt mansas .V. campis pratis pascuis uineis riuis fon-|-tibus arboribus pomiferis et inpomiferis aquis aquarumue decursibus. accessisque | omnibus cum mancipiis cum omnibus edificiis superpositis quicquid dici aut esse potest uel ibidem tempore | presenti possidere uiderimus totum et ad integrum ad ipsam ecclesiam seu ad | ipsos fratres pro remedio anime nostre transfundimus ut quicquid de super scriptas res uel | mancipia ipsi serui dei facere uoluerint uel successores eorum liberam | ac firmissimam in dei nomine in omnibus habeant potestatem faciendi. | Si quis uero quod fieri minime credimus quod si nos aut ullus nostris de | heredibus uel quislibet ulla persona apposita ullo unquam tempore | qui donationem istam manu nostra conscriptam uenire dici aut | aliquid agere temptare uoluerit. in primis iram dei omnipotentis incur-|-rat et a liminibus suorum sanctorum efficiatur extraneus et con datan et abiron qui uiuentes descenderunt in infer-

num et con Iuda traditore | deputetur in suplicium eternum. et ne hoc ualeat euendicare quod re-|-petit. set insuper sit culpabilis uobis uestrisque successoribus imple-|-turus sit dupla pecunia et aliud tantum quantum ipsas res eme-|-lioratas aparuerint. et una ei tercio auri libras .L. argenti pon-|-dera .LX. coactus persoluat. et hec donatio nostra in uobis facta fir-|-ma et stabilis permaneat. stipulatione subnixa. Signum Ge-|-ylandi et uxoris sue Ayroane. insimul qui hanc donationem | fieri firmari rogauerunt. Signum eldueno atuoca-|-ti sancte Marie. teste. Signum Borgone. teste. Signum Walpertus testis. Signum War-|-untus testis. Ego austerius rogatus subscripsi. odelerdus rogatus sudscripsi. Ego in dei nomine Saturninus cancellarius ac si indignus presbiter hanc dona-|-tionem rogitus subscripsi. dataui. die Martis. Anno .VIII. | intrante nono regnante domino Ruodulfo rege.

Donatio quam dedit Eliradus et uxor sua escomburga Sancte Marie.

RUNENS SANCTI SALUATORIS.

Dum huius mundi finem simul et terminum nostrum aduenire non dubi-|-tamus. unicuique homini prouidere oportet ut de terrenis ac tran-|-sitoriis rebus adquirere satagat quod ei in perpetuum placere possit. Ego in | dei nomine Elirradus et uxor mea Escomburga simul sumsit nos bo-|-na voluntas ut aliquid de rebus

nostris propriis pro remedio anime nostre seu | pro infantibus nostris donamus ad locum Sancti Saluatoris in pago lau-|-sannensi in fine Runingorum seu in ipsa uilla Runingis quicquid uisi | sumus habere et possidere et quicquid ad ipsam uillam aspicit uel aspicere uidetur. et ad integrum ad ipsum locum Sancto Saluatori donamus. liga-|-mus tradimus atque transfundimus. hoc est con casis et casalibus. manci-|-piis hiis nominibus prenominatis. Hermengario et uxore sua. | et infantibus. arimberto et uxore sua et infantibus illorum. Giroldo et infantibus | suis. Marino et uxore sua. Rumburga et infantibus suis. Volferio et uxo-|-re sua et infantibus illorum. ut per singulos annos in natiuitate Sancte Marie | censum persoluant in cera aut in oleo aut in argento unusquisque ualens .II. denarios ea vero ratione dum nos uiuimus usum et fructum possideamus. post | nostrum discessum ad locum Sancti Saluatoris reuertantur. et si fuerit in postmo-|-dum aliqua persona cui in prestariam aut in beneficium donare uoluerit | veniant heredes me propinqui et recipiant ipsas res. Si quis uero quod fieri minime | credo si nos ipsi aut aliquis de heredibus nostris uel pro heredibus qui hanc donationem | infrangere uoluerit. ne hoc ualeat euendicare quod repetit. set insuper sit cul-|-pabilis et impleturus pecuniam con tercio auri libras .XX. coactus persoluat. et | hec donatio firma et stabilis permaneat stipulatione subnixa. Signum eli-|-rardi et vxoris sue Escomburge qui hanc donationem fecerunt. et firmare ro-|-gauerunt. Signum Gauslerii. testis. Signum Warini. testis. Signum Adalberti. testis. Signum | bornonis. testis. Signum leutardi. testis. Ego in dei nomine hiringus presbiter scripsi | dataui die Mer-

curii .vi. Kalendarum Iulii anno .XXVI. Regnante domino nostro | Chuonrado Rege.

Noticia seu tradicio quomodo uenit escomburgis et aduocatus suus engiscaldus in ciui-|-tatem lausannensem et uestituram fecerunt ad altare Sancti Saluatoris per ser-|-uum nomine Martinum sicut ista carta superius conmemorat | istis presentibus. Eco presens fui. Reginerius presens fui. Aricus presens fui. Amalgerius | presens fui. Wipertus presens fui. Gauspertus presens fui. Adalpertus presens fui. et canonici | Sancte Marie presentes fuerunt. isti et alii multi uiderunt hec et audierunt facta noticia data ut supra.

Capitulum concessit amaldrico de Runeins. terram que fuerat Widonis fortis. et post ipsum. W. nepotis borchardi aiglentine. | ad censum pro .XII. solidis. Modio frumenti. dimidio Modio vini. in uigilia natalis domini. Saluo tamen iure alterius. Actum in capitulo | anno domini M°.CC°.XVIII°. in festo sancte agnetis. Testes fuerunt .C. prepositus. W. thesaurarius. Magister. G. P. chenuns. Nicholaus | de Willens. G. dapiferi. V. del vanel .C. de four. Amedeus. Remondus de roueno canonici. borcardus aiglentine. henradus de | ripa. W. decimator de runeins.

Capitulum dedit Amaldrico de runeins. Ad Medietatem vini et deldec. et de tot. quandam uineolam. scilicet duos eschimellos apud runeins | quos jordanus de prilie Miles dederat in elemosinam. quos redemit capitulum ab Aimone pistore. de XV solidis. fuit autem contigui | clauso canonicorum. scilicet. de brueta. A quatuor annis recipient canonici vinum. Actum in portali. Anno domini M.CC.XVIII. | in festo sancti gregorii. Testes .C.

prepositus. W. thesaurarius. Ma. G. Rodulfus cantor. P. che. G. dapiferi. G. car. C. de fonz. N. de Wilens. Io. R. de roueno. Canonici.

Capitulum concessit filiis petri de plais .II. posas apud runeins. scilicet apud rumbus ad tale terragium quale datur in villa. Actum in | coro. Anno domini M.CC.XX. in cena domini. Testes. C. prepositus. W. thesaurarius. W. prior. Magister G. P. che. G. car. V. de va. G. da. P. de vi. Ia. de gra. | Ioseph. amef R. de roueno. canonici. Io. de cos. Ma. Io. Io. de blo.

RUGNENS[1].

Discordia orta fuit inter Jacobum Rugimel et filium suum ex una parte. et W. de plais. de runeins. ex alia. super terragio cuiusdam terre. et menaidis que debebantur pro dicta terra. et debebant esse de dicta terra .VII. pose. et dicebat dictus Iacobus quod de dicta terra debebant esse .II. pose | et dimidia. vinea. in qua debebat accipere Medietatem vini. Dicta discordia ita fuit pacificata de assensu utriusque partis. quod | dictus Iacobus in dicta terra acciperet V gelunam pro terragio. et quando ibi cresceret milium vel panicium. non acciperet de eis terragium. Set Ws. W. | portaret vel mitteret unam cutellam milii cocti. in domo dicti Iacobi et comederet ibi. Terram uero in qua solebat esse vinea debet | plantare. W. A proxima quadragesima. in duos

[1] *Folio* 18. *recto.*

annos. et ex tunc nichil debebat ibi accipere dictus Iacobus usque in quartum annum. tunc | et postea debet accipere dictus Iacobus Medietatem clari vini. et dicto. W. debet remanere li des. et debet procurare dictus. W. unum cos-|-todem in vindemiis de pane et caseo. et Malta. Debet etiam annuatim in natiuitate domini .I. menaidas plenarias. scilicet .IIII. panes et .I. frustum carnis. et .I. Minus. et .II^{as}. cupas vini postquam vinea portabit. et nuncius debet ibi comedere. et debet ei apponi | .I.̊ panis. et .I. frustrum carnis Minus. et .I. cupa vini de quibus debet comedere et dare in domo cui voluerit. debet etiam | in carnipreuio .I. caponem. et unum vastellum. Actum lausanne in naui Monasterii. anno ab incarnatione domini .M.CC°XXXVIII°. | feria .VI^{ta}. post festum sancti andree. Testes .C. prepositus. N. de cha. Io. succentor. Ia. de bur. canonici. P. capellanus sancti stephani. | W. debevas sacerdos. P. et Al. de estauaiel. clerici. P. dapiferi. W. li beuos. Iacobus de pullie Milites. Petrus girardi. burgensis. P. de runeins.

[1] ESCUBLENS. DALINGE. THOLOCHINA.

Hec est carta de terra quam meinarius episcopus fratribus dedit lausanne scubilingis [2] et in uilla | dallingis [3] et inter albunnam et uenobiam in uilla tolochina [4].

Dum huius mundi finem simulque et terminum nostrum aduenire non dubitamus unumquemque preuidere

[1] *Fol. 19. recto.* — [2] *Écublens.* — [3] *Denges.* — [4] *Tolochenaz.*

oportet ut de terrenis ac transitoriis rebus acquirere satagat quod ei in per-|-petuum placere possit. Ideoque ego in dei nomine meinarius humilis episcopus et | aduocatus meus anselmus inspirante pietate diuina seu pro eterna retri-|-butione uel pro remedio anime mee sumpsit me bona uoluntas ut aliquid | de rebus meis propriis dono ad canonicos sancte marie lausonensis ecclesie hoc est in | pago laus. in fine runingorum in uilla scubilingis quidquid in ipsa uilla ha-|-beo aut in antea conquirere potuero et dono uobis inter albonam et ueno-|-biam in uilla tolochina quidquid in ipsa uilla habeo et in antea conquirere potu-|-ero totum et ad integrum ipsis seruis dei dono de meo iure. et dominatio-|-ne in uestram potestatem trado iure et legitimo ordine perpetuo | possidendum donandum uendendum liceatque et faciant exinde quidquid | uoluerint. tam illi quam successores eorum nullo contradicente. ea uero conditione | dum ego uiuam usum et fructum possideam post meum uero discessum quandoquidem deus uolu-|-erit ad uos reuerti ipse res debeant. et si fuerit | postmodum aliqua persona cui in prestariam aut in beneficium dare uoluerint. ueniant heredes mei propinqui et persoluant in annis singulis libras .III. et reci-|-piant ipsas res. Si quis uero quod fieri minime credo si ego ipse aut ullus | de heredibus meis uel proheredibus meis siue quelibet persona aliquo tempore hanc | donationem infrangere uoluerit ne hoc ualeat euindicare quod repe-|-tit. set insuper sit culpabilis et impleturus dupla pecunia et una con tercio auri | libras .XV. coactus persoluat. et hec donatio firma et stabilis permaneat | omni tempore stipulatione subnixa. Ego in dei nomine Magni-

narius humi-|-lis episcopus et aduocatus meus anselmus simul hanc donationem et firmare | rogauimus. Signum henrici comitis. Signum Wuttoni. Signum Willerii. Signum | buruuardi. Signum Anselmi. Signum Becconi. Signum Salacerii. Ego in dei | nomine hiringus indignus presbiter scripsi et subscripsi dataui die dominico | .III. nonas. februarii. Anno .XXVII. Regnante domino nostro Chuon-|-rado Rege.

Noticia seu traditio qualiter uel quibus presentibus bonis hominibus et eos qui subterfirma-|-uerunt et quo modo uenit Meginharius episcopus et aduocatus suus Anselmus comes | in uillam tolochinam et uestituram fecerunt ad fratres. Turumberto preposito | amiconi leuite. Manasseo presbitero. per hostium et vasonem sicut ista | carta conmemorat sicut superius insertum est et sicuti lex fuit. Istis | presentibus. Adalgog presens fui. Willerius presens fui. turingus presens fui. hupoldus presens fui. Alauiucus presens fui. Isti et Alii plures qui hec uiderunt et audie-|-runt. Facta noticia data ut supra.

[1] BETUSIA[2].

Si quis christianorum fidelis accensus igne diuini amoris ecclesiam in |rebus propriis edificare uoluerit. Primum a proprio episcopo consilium et licen-|-ciam expostulet uelut institutio docet ecclesiastica. quatinus eius | consultu et auxilio sic futura edificetur ecclesia ut iugiter et laudabi-|-liter in ipsa domini et sanctorum eius peragatur

[1] *Folio* 20. *recto*. — [2] *Bétusi*, à l'orient de Lausanne.

cultura. denique ego Boso umilis episcopus | qui presum ecclesie lausannensi sancte dei genitricis marie. Notum uolo esse omnibus presen-|-tibus et futuris sancte dei ecclesie fidelibus qualiter airfredus diaconus petiit nos | ut cappellam que erat a nobis dedicata quibusdam decimis fulciremus. Quod nos libenter audiuimus et iuxta consilium nostre archidiaconis siue prepositis et | canonicis sancte marie et uirorum nobilium qui erant uicini preces et vota | illius adimpleuimus. Concedimus itaque decimum ad prelibatam capellam | que constructa est in honore sancti petri ut decimas quas quod ad uillare | bitusiaco aspiciunt ibi concedimus excepto de terra sancto paulo. habemus | ut in prefata ecclesia officium christi omni tempore perficiatur. Et sacerdos qui ibi | preerit tempore instituto in festiuitate sancti petri omni anno pro ipso deci-|-mo ad fratres persoluat tritico modium .I. uinum. sex frescengas berbi-|-cinas .II. et si in uno anno negligens de ipso censo apparuerit in alio an-|-no in duplum conponat. Ideo autem ut ab hominibus hec nostra auctoritas uerius | credatur et religiosius habeatur propria manu firmauimus una cum fratribus no-|-stris firmare iussimus. Ego boso misericordia dei humilis episcopus hanc auctoritatem | consensi et subscripsi. hieronimus presbiter subscripsi. Magnerius presbiter | subscripsi. uuillihelmus presbiter. beroldus subdiaconus. possessor prepositus subscripsi. aymo presbiter | subscripsi. euo presbiter subscripsi. gamalbertus presbiter bernardus presbiter. drogo. subdiaconus | subscripsi. iohannes leuita subscripsi . sicardus. leuita subscripsi. Samson presbiter subscripsi. lampertus | presbiter subscripsi. Ego in dei nomine Saturninus ac

si indignus presbiter siue cancellarius | hanc auctoritatem eo ecclesie rogitus scripsi datavi die dominico .IIII. | nonas maii anno .XVIII. regnante domino nostro ruodulfo rege. | feliciter amen.

[1] CHARLIE[2].

Dilecta in Christo cristina et aduocatus suus. recco. nos quidem in dei nomine insimul donato-|-res pro remedio anime liboni episcopi uel pro remedio anime nostre. Pro eo amore decreuit nos | bona voluntas ut res nostras que sunt site in pago lausannensi in fine runingorum in uillare | carliaco. donamus in ipso uillare sancte Marie uel ad stipendia fratrum. Ibidem deo seruiencium quicquid ibi visi | sumus habere. uel possidere. et donamus uobis mancipiis his nominibus autardo et infantes suos. naseclello | et filio suo andreo totum et ad integrum donamus ligamus. tradimus atque transfundimus perpetualiter ad | possidendum habendi tenendi uendendi donandi liceatque conmutandi et faciatis in | omnibus quicquid uolueritis sane. Ea uero racione prefata cristina dum tu uiuis usum et fruc-|-tum possideas. Post tuum uero discessum quandoquidem deus uoluerit ad uos reuertat. Si quis uero si | nos aut ullus ex propinquis nostris ullam calumpniam generare presumpserit ne hoc ualeat e-|-uindicare quod repetit set insuper sit culpabilis et inpleturus dupla pecunia | et una cum tercio auri libras .X. coactus persoluat. et hec donatio firma et

[1] *Folio* 21. *recto.* — [2] *Chailly*, à l'orient de Lausanne, près de *Béluzi*.

inconuulsa permane-|-at stipulacione subnixa. Signum cristina et aduocato suo recconi qui hanc donati-|-onem fecerunt et firmare rogaûerunt. signum teupoldo uicedonno teste. signum Isaac teste. | signum lamperto teste. signum cirberto teste. Ego in dei nomine sacrista siue cancellarius rogitus | scripsi et dataui die ueneris .v. kalendarum maii anno .VI. regnante domino Chounrado rege | Noticias seu traditiones qualiter uel quibus presentibus bonis hominibus et eos qui subter firmauerunt. quo modo uenit cristina et aduocatus suus recco in uillare carliaco et uestituram fecerunt si-|-efrido et claudone et dteupoldo vicedonno in uice ad fratres per cartam et ostium et uua-|-sonem sicut superius insertum est sicuti lex fuit. his presentibus. armannus presens fuit. goslenus presens | fuit. borno. presens fuit. adigerius presens fuit. berengarius presens fuit. isaac presens fuit. Isti et alii multi qui hec ui-|-derunt et audierunt facta noticia data ut supra.

Veni potentissimi miles et fortissimi regis flos milicie. Militum dux optime uictor inuictissime | respice nos hodie. Tormenta que passus es unice qui uisus es pro diuino numine. Rotarum et uer-|-berum ignium et carcerum fuso tandem sanguine. Serua tuum populum maxime qui titulum gerunt tui nominis. Infideles remoue fide fortes confoue uitam poscens luminis. O georgi nobilis constans | et immobilis pro plebis miseria. Interpella dominum moles leuans criminum eius dante gratia. Corporis | spurcicias et cordis nequicias fac nos omnes stergere. Vt possimus gloriose deo laudes gratie tecum semper | canere Amen. Hec prosa sancti Georgii cantetur secundum notam de veni sancte spiritus et emitte.

[1] WARENS.

Apud Warens habemus terram de Verneto in qua decimam et terragium accipimus. pro qua debentur nobis .IIII. solidi in | messibus. et in natiuitate domini .IIIIor. Menaidas. in festo sancti Iohannis Iohannes de Vernei .IIII. denarios. Martinus .IIII. denarios. Don-|-nus Wibertus .X. denarios. Heymericus .IIII. denarios. fina .XII. denarios. Cono dessertines .VIII. denarios. Donna Aliez .IIII. denarios. Ecce | .IIII. solidi de Vernei. Isti idem debent pro vernei .IIII. paria Menaidas. unum Modium et .IIII. cupas auene. et debent | esse in Menaidas .IIII. panes et unum frustrum carnis. et .III. cuppe auene. In eadem villa habemus homines quos | emimus a Williermo de Ponte et fratribus eius cum tenementis eorum et decimam que ad ipsos pertinebat. Habe-|-mus in eadem villa filios Alberti cornuti. et Vldricum et Vthonem. quos dederunt nobis dominus Williermus | de Grancon et fratres eius. Girardus et Cono. Habemus ibidem medietatem decime tocius ville. quam dederunt | nobis Guimo de Saisel. et Giroldus Carbo canonici..... et .XX. solidos censuales. quos debet terra Vldri-|-ci. et Vthonis et filiorum cornuti. et aduocatiam ecclesie eiusdem ville. Item apud Warens debentur in | festo sancti Iohannis pro terra de Capella .XVIII. denarii de fenagio. et de eadem terra debetur terragium. In eadem villa | habemus decimam maiorem. preter quam sextam gerbam que est beati

[1] *Folio 22. recto.*

Martini de Lustrie. et de minori de-|-cima medietatem. et de alia medietate quartam partem. et de terra beate Marie paterniaci medi-|-etatem decime.

CRISSIEZ.

Rogerius dei gratia lausannensis E(*piscopus*) omnibus scire uolentibus. Rei geste noticiam. vt que nostro | geruntur intempore certis indiciis agnoscat posteritas et ueraci noticia conprehendat | predecessorum uestigiis inherentes res que digne uidentur memoria literis commendamus | et que possent ex litibus oriri scandala suffocamus. Nouerint igitur tam presentes quam fu-|-turi quod Petrus de sancto martino miles dedit et concessit ecclesie beate marie | lausannensis et capitulo omnem calumpniam quam habebat in emptionem quam dictum capitulum fecit | in uilla de Crisiaco ab illis de Corberes. Werpiuit preterea in manu nostra et per librum | super altare beate Marie obtulit et concessit quicquid iuris habebat in feminis que dicuntur | de saleta et in omni eorum progenie tam nata quam nascenda. In helemosina etiam quam. W. de | Grancon. Auunculus eius fecit capitulo lausannensi in uilla de Warens Werpiuit quicquid ibi ex parte | matris sue calumpniabatur. Precepit idem. P. omnibus qui presentes aderant super hoc facere | testimonium et inde cartam fieri. Actum est hoc Anno Ab incarnacione domini M°.C.XC.IX. vi. non. Maii. Testes magister henricus. Magister Richardus. Thomas. cellerarius. | Raymundus de Willens. P. de Eschannens. et Magister banninus canonici. Abicellus. | W. de

pulie. et Iohannes scriptor clerici. lodouicus dapifer. P. de Evonant milites Vgo de Valle. P. ponci. et thomas de sancto laurencio burgenses.

Notum sit omnibus quod capitulum lausannense habet Aparlie duas posas terre. et casale unum et | decimam decem et octo posarum terre.

Dominus Raymundus de fonz canonicus lausannensis emit a calgero de sancto martino. cristinum et | hugonem de parlie.

[1] WARENS.

Notum fieri uolumus quod cum Cono de Gumuens miles et Renaldus filius eius | calumpniarentur filium martini de Warens. capitulum dedit eis .XXV. solidos | et ipsi quidquid in eo iuris habebant dederunt capitulo. Actum est hoc lausanne in portali | et interfuerunt .C. prepositus lausannensis. ha. prior sancti Marii .V. cappellanus de Warens. | martinus de Warens et alii quamplures. Dicti vero .C. et .R. grentauerunt se | fore legitimos auctores quod uulgo dicitur leez werenz. et facerent laudare | henricum filium dicti .C. post hec vero dictus henricus calumpniatus est dictum. P. dicens eum | uenisse ad partem suam et nichil spectasse ad partem patris sui uel fratris. Et | tamdem ita pacificatum fuit quod capitulum dedit dicto henrico .XII. solidos et ipse quic-|-quid iuris habebat in eo dedit capitulo in manu .C. prepositi. Actum lausanne ante | cameram episcopi

[1] *Folio* 22. *verso.*

Anno ab incarnatione domini M°.CC°XVII. xv Kalendarum Augusti. Testes | B. episcopus. C. prepositus. W. Tessaurarius. R. cantor. N. de chauornay. Magister | halanus. Amedeus. R. deroueno canonici. V. capellanus de Warens. dalmacius miles | et alii quamplures.

WARENS.

Willelmus de chablie miles pro injuriis que ipse et petrus filius suus intulerant capitulo | dedit beate Marie vldricum album de Warens et tenementum suum set postea negaue-|-runt se dedisse umbertum fratrem dicti. V. hoc ita fuit pacificatum quod ipsi | dederunt dictum vmbertum et tenementum suum capitulo in manu .C. prepositi | et capitulum dedit eis .LXI. solidos. Actum lausanne in portali episcopi anno ab incarna-|-tione domini. M°.CC°XIIII. No. mayy. Testes .C. prepositus. W. prior sancti Marii. | Nicholaus de chauornay Giroldus carbo. N. de Willens .C. de fonz cantor. | Vldricus sacerdos de Warens. P. de doneliua clericus. P. de lausanna miles. et Willelmus | de Willens. Vmbertus de estauaiel. Vmbertus cornutus. stephanus et Tyewens de Warens. | Istud donum fecerunt grentare dicti Willelmus et petrus de chablie Girardum filium | dicti .W. eadem die in portali monasterii in manu .C. prepositi coram .V. sa-|-cerdote de Warens .P. de doneluj .P. de don martin clericis .V. de Willens | anselmo de cufin. militibus .V. de estauaiel .V. de Warens cornuto. stephano | et tyewen et Vldrico de Warens.

Anno ab incarnatione domini .M°CC°XVIII. ydus aprilis. Quia quidam de Warens qui | non erant homines capituli occiderant apud warens esteuenier de berchie. et | hogonier de cossonay. propter mala que ipsi eis intulerant illi de berchie et illi de bel-|-mont acceperunt predam de Warenš. et diuiserunt eam inter se. et etiam partem dederunt | cui uoluerunt. die sequenti illi de berchie conberxerunt .X. domos apud Warens. quarum | IIII. fuerunt capituli. et quicquid ipsi inuenerunt de bonis illorum de Warens qui erant | capituli rapuerunt. capitulum uero misit ad dominam de belmont. R. de Rouono canonicum | et Rodulfum de sancto germano militem. qui partem prede reddidit. iuerunt uero apud | berchie set nichil recuperauerunt. Die sequenti Iuit .C. prepositus et .C. sacrista. et N. | [1] de chauornay. ad Iohannem donnum de cossonay. qui misit cum eis. P. de playsie militem | apud berchie set paria recuperauerunt. Iuit etiam prepositus. et sacrista apud belmont set paria recupera-|-uerunt. dominica uero in media quadragesimo uenerunt illi de berchie apud Warens. et austulerunt | marie a la robelessa .I. caderiam et .II. fossorios. et .II. vioios. retulerunt autem illi de Warens | preposito sabato ante ramos palmarum quod ipsi computauerant predam suam tunc ualere | XL solidos. tandem fuit lausanne tractatum de concordia inter capitulum et donnum de | cossonay et concordauerunt in arbitros. Capitulum misit ad arbitrium. Io. Succentorem. | et. R. de roueno canonicos et. P. de lausanna militem. et donnus misit magistrum. P. de | ollens. et girardum et henricum de

[1] *Folio* 23. *recto.*

gumuens milites. qui talem concordiam dixerunt | inter supradictos. quod vldricus minister cuius nepos et cuius filie cum quodam alio supradictos | esteuenier et hogonier occiderant dederunt dicto donno .X. solidos et tota uilla de | Warens iuuit eos in hac pace facienda. in aliis .XI. solidis ita tamen quod donnus nec | alius posset dicere quod homines capituli pro culpa quam ipsi haberent darent aliquid set pro | solo bono pacis et pro amore donni retinendo. et clamauerunt qui tamen id quod homines | donni retinuerant de bonis eorum et ipsi parati fuerunt purgare innocentiam suam. et donnus fecit omnibus illis de Warens et nominatim vldrico ministro et occisoribus. et | nominatim borcardo et ceteris hominibus capituli pacem bona fide et nominatim Iohanni sacerdo-|-ti. et grentauit fide prestita in manu. C. prepositi se firmiter obseruaturum. et quod | faceret Willelmum filium suum grentare infra natiuitatem beate marie proximo uenturam uel | nichil ei de supradicta pecunia solueretur et pax supradicta non esset. et grentauit supradictus | quidem donnus quod dictam pacem faceret grentare vmbertum filium suum et posuit | inde fideiussorem girardum de gumuens militem. et fecit dictus donnus dictam pacem | grentare Iordanum de berchie et girardum de fey. et Rodulfum de berchie domicel-|-lum. et grentauit idem donnus quod faceret obseruare dictam pacem omnes filios | et omnes homines suos et omnes eos qui super eum erant et essent et qui de ipso et terra | sua mouerent uel redirent et de omnibus bona fide et nominatim perrier de ogens et fratrem suum. Actum lausanne subtus lobio episcopi anno domini M°.CC°.XXX. in festo beate Marie | magdalene. Testes.

C. prepositus. W. prior sancti Marii. Iosep sucentor. Magister. W. | de nouo castro. R. de roueno canonici. P. de estauaiel. Johannes de palie sacerdotes. | P. de chablie Vmbertus de germanie. W. de gumuens. W. beuer. Vmbertus de sotens | milites. et fere omnes de Warens. Die sequenti. W. filius supradicti donni laudauit | et grentauit supradictam pacem bona fide. sicut pater suus fecerat. et hoc factum fuit | in lobio prepositi ante capellam. Testes. Iosep. succentor. Magister. W. de nouo | castro. canonici. P. de doneluy. P. de fonz. albertus. cono filius alberti balleys clerici. | Rodulfus de turre iuxta focinie. Vmbertus de germanie. milites. lodoycus. filius nicholay dapiferi domicellus. P. filius heliot.

Controuersia erat inter Vmbertum cornutum et ancelinum de Warens de quodam | prato quod ancelinus dicebat se diu tenuisse. et Vmbertus cornutus dicebat | quod ancelinus pratum traxerat de quodam nemonere quod dicitur fores. quod eis commune | erat. hec discordia taliter fuit pacificata. quod pratum remansit ancelino |[1] et uicini debuerunt widare Vmberto cornuto de nemore ex una parte non tamen | in medio nemoris in duplum quod de nemore erat. istud laudauit ex una parte | vmbertus cornutus et haymo filius eius et stephanus de aspa. ex alia parte acelinus | et filius suus. et. P. de chablie dominus acelini. Actum lausanne in claustro Anno | ab incarnacione domini M°CC°XXXIII. in festo sancti dionisii. testes .C. prepositus. C. sacrista. C. de fonz. R. de roueno. Amedeus. Iacobus de grelie.

[1] *Folio 23. verso.*

R. de Wfflens. Iacobus | deburgo. P. de vileta henricus de fruencia canonici. P. de donelui clericus | nicolaus dapifer miles. lambertus curbil. Vldricus minister. vmbertus albus. tyewens | Rodulfus. Iohannes. Wido et alii plures de Warens. Vldriez de Warens.

Anno ab incarnatione domini .M°.CC°XXXIII° facta diuisione prebendarum uenit uilla de Warens | ad porcionem .C. prepositi et. C. de fonz qui fecerunt in primo autonno talem talliam apud | Warens. Willelmus filius andree .XII. solidos. Ameli .II. solidos. vmbertus visous .VII. solidos. Vldricus li-|-blans .VI. solidos. Willelmus .XI. solidos. TyWens .III. solidos. Willelmus libouers .II. solidos chrispinus .XII. denarios. | vmbertus liblans .VIIII. solidos. Cristinus .II. solidos. vgo .II. solidos. vmbertus .VII. solidos. Cono .VII. solidos. Menierus .II. solidos. | Rufus .II. Nantelmus .III. solidos. Rodulfus .VI. Stephanus .IIII. solidos. vldricus .VIIII. solidos. Rolier .II. solidos. | Petrus de porta .VI. solidos. adreciet .III. solidos. Ovduc .III. solidos. Malacher .IIII. solidos. Iohannes de | Vernei .IIII. solidos. Borcim .V. solidos. Acelim .II. solidos. Guido de chapala .VI. solidos. Landrie .XVIII. denarios. | Summa VI. libras et .XIII. solidos. Isti autem erant abergiovr et seruierunt. Bernardus debet .VII. solidos. | Iohannes .III. solidos. Lambelinus .II. solidos.

Anno ab incarnatione domini M°CC.XXXIII°. In festo sancti Martini recognouit. P. de Chablie Cononi preposito lausannensi | in caminata prepositi quod W. de chablie pater suus dederat capitulo Vldricum liblam. set ipse. P. non erat memor quod | dedisset Vmbertum fra-

trem dicti Vldrici loblam. Testes. R. de Roueno. B. deburgo. N. de fruencia. Canonici. P. capellanus | sancti Stephani. Vincencius et albertus de Estauaic clerici. W. de Muna miles.

P. de Chablie miles calumpniabatur capitulo. Vmbertum album de warens et tenementum eius. et heredes | de quo capitulum respondebat quod. W. de chablie pater eius. et ipse et Girardus frater eius. ipsum Vmbertum con | Vldrico albo fratre suo pro dagnis que intulerant capitulo ipsos con eorum heredibus et tenementis | dederant beate marie et capitulo lausannensi in emendam et elemosinam et Inde habebat capitulum | cartam et testes. super hiis ita conuenerunt. C. prepositus et dictus .p. et W. filius suus quod dictus. P. de | chablie et. W. filius suus guerpierunt preposito et capitulo nominatim dictum. vmbertum album et fi-|-lios Wilberti de portis et quidquid ipse calumpniabatur capitulo apud Warens preterquam terram Meiner | si ipse uel aliquis de suis in ea aliquid iuris haberet. Actum lausanne iusta Monasterium anno ab | incarnatione dominiM.CC.XXXIIII. in festo sancte cecilie. Testes .c. prepositus. R. de Ro. canonicus. p. de dunnelui | clericus. jacobus de albona. Miles. Iohannes. de lora. prepositus uero debuit redimere Gageriam | quam. p. de supra petram habebat a supradicto. p. de chablie pro VI. libris. et debuit .p. de chablie aduc super eadem Gageria accommodare centum solidos ita quod super totam Gageriam | haberet prepositus .XI. libras et debet prepositus conputare in sortem. quartam partem illius quod ac-|-cipietur in dicta Gageria deductis tamen legitimis expensis. et dictus. p. debet supradicta | facere grentare filios suos.

Eodem anno feria VI post festum sancti nicolai dictus. p. de chablie recognouit ea que sunt dicta | superius in aula prepositi et interfuerunt .c. prepositus. c. de fonz. R. de Ro. W. de Gru. canonici. | p. capellanus sancti stephani. p. de dunnelui. vincencius. p. de esta. jo. de oruns. al. de esta clerici | vmbertus de esta. bernar. p. de columbier et alii multi.

[1] WARENS.

Et ideo uoluit illam terram habere et etiam dicebat quod eam habebat in uadio pro XL solidis. | terram illam accepit acelinus ad censum a Girardo de Berchie et ab vmberto don-|-no de cossonai. et ad intragium. et accepit eam. W. ad censum a Rei-|-naldo de ollens et laurencio filio suo. et ita orta fuit discordia inter. W. | et acelinum. et laurencium et Girardum. et laurencium et acelinum et Girardum et W. unde multos | labores sustinuit .C. prepositus et espensas. et. acelinus a laurencio similiter. et .W. a Gi.

Die assignata. lausanne ante .c. prepositum in domo sua. W. filius andree dixit Wiberto quod | premium receperat a BorBino unde prepositus fecit sibi emendam affidari. per tiwenj | et per Vmbertum Visous feria .IIII. post pasca.

Eadem die et ibidem de discordia que uertebatur inter dictum. W. et participes suos ex | una parte. et BorBinum et suos ex alia. ita conuenerunt. quod quicquid

[1] *Folio 28. recto.*

Vmbertus cornutus | et Vldricus Minister. axeninus de Warenjel. Wibertus de Vernai. p. de porta. et ita | diceret per juramentum. illud obseruaretur ex utraque parte. debet etiam ibi interesse. jo. | capellanus de parlie si poterit et Vldricus de Warens Sacerdos. si poterit. et si aliquis de juratis | discordaret. illud obseruaretur in quo major pars concordaret. inde fuit ex | parte BorBini fideiussor. Vldricus Minister. et Wibertus. perrotinus. et W. de donmartin ex | parte. W. filii. andree. et W. filius andree ex parte tieweni. et ex parte W. filii | stephani. et W. de donmartin ex parte Vmberti Visous. ex utraque parte usque ad | centum solidos.

De supradicta discordia die assignata lausanne tercia dominica post pentecostes Anno domini M°.CC°.XXX°.VI^{to}. fecit .C. prepositus jurare jn domo sua Borchinum et varnerum fratrem suum et ipsos pro Acelino fratre ipsorum | et Albertum Rapam ex una parte. et ex alia parte. W. filium Andree et .W. filium stephani. et Tieuuen et vmbertum | visos. et qui promiserunt quod vibertus et vldricus Adrecet. cum eis obseruarent quidquid ibi diceretur per jus uel per concordiam. et | fecit jurare vmbertum cornutum. et vldricum ministrum. et Adcelinum de Warengel et. p. de porta quod ipsi de consilio vldrici | de Warens. Canonici sancti Marii. et Iohannis capellani de parlie. dicerent quidquid scirent de supradicta discordia ueritatis | uel juris. supradicti jurati per juramentum dixerunt. quod Nemus de trunco. et Campi et prata. et Casalia que omnia simul | dicuntur terra de Capella. data fuerunt Capitulo lausannensi jn elemosinam. et eciam pro pecunia a Iocerando et. Wiberto fratribus | et Militibus de Capella. et ante donationem erat

ascensita pro decem et nouem denariis. quos debet vibertus perotinus recipere. et ha-|-bere nonum decimum denarium pro labore suo. Tenebant dictam terram tres fratres. quorum unus vocabatur Emmo grunet. | de cuius genere exiuit vorchinus et fratres sui. et Albertus Raua. alius fuit vldricus de cuius genere exiuit vibertus pe-|-rotinus. et Wibertus. et Vmbertus Visos. Tercius dictus fuit Annos. de cuius genere exiuit Tieuuans et vmbertus nepos suus. | Adreciers. et lambertus. isti tenebant terram supradictam. et reddebant dictum Censum. et decimam et terragium Capitulo. Nemus | quod dicitur troncus. erat desertus et pascebant ibi animalia. per Guerram ducis bertoldi et. Th. Comitis de Sabau-|-dia creuit nemus et supradicti jnibuerunt. ne alii preter eos irent jn supradictum nemus et nihilominus propter proibicionem .... quin borchinus et participes sui irent in supradictum nemus. vnde supradicti jurati dixerunt per juramentum quod | borchinus. et participes sui irent et haberent usum in nemore supradicto. nisi alii possent dicere et probare quod supradicti | B. et participes sui per vendicionem vel Mariagium uel aliquo alio jure dedissent aliis partem suam. Huic | facto cum supradictis jnterfuit .C. prepositus. R. de Ro. G. de burgo. Canonici. P. de donneluì Albertus de estauaiez Clerici. vm-|-bertus albus. et lambellinus de Warens.

henrioz de curtilia dicebat se habere partem in quadam terra quam Wareniuns de Warens. tenebat a capitulo apud Warens. quod tamen capitulum nesciebat com inde nunquam henrioz | aliquod seruicium reddidisset. set Wareniuns dictam terram dedit didit dictus henrioz | Warenium et Wareniuns dedit ei circa .XL.

solidos. Ac. laus. ante sedem prepositi | [1] anno ab incarnatione domini MCCXXXVI. tercio. no. Iulii. testes .C. prepositus. jo. ca. G. Sa. Io. Suc. G. | de Bur. N. de cha. ca. Colinus. Iohannes filius tiemari clerici. Ac. haimo cornutus. promisit eciam ibi dee (sic) dictus henrioz Warenjum quod si dictam terram non posset ei quod aliq. casum weren-|-tire. ipse ei componderet per terram quam se dicebat apud essertines habere. et inde fuerunt. testes. | C. prepositus. R. de Wul. G. de Bur. canonici. et haimo cornutus.

Post hec. W. de curtilia dictus liavvuos et. p. filius eius. qui. W. erat auonculus dicti hen-|-riot. laudauit et Grentauit donum quod dictus henriod fecerat dicto Warenium. Ac-|-tum in claustrulo prepositi. eodem anno. pridie ydus Iulii. testes .C. prepositus. C. de fonz. R. de Ro. ca-|-nonici. P. et Albertus de estauajel clerici. et Iohannes qui diu fuerat moratus con donno. N. de Willens. | dictus. W. laudauit eciam quicquid ipse juris in dicta ereditate habebat. et eadem die in lobi-|-o prepositi ipse et filius suus quidquid habebant uel calumpniabantur apud essertines.

C. prepositus lausannensis accomodauit. p. de chablie militi .VIII. solidos super Wageriam quam | habebat ab eo apud Warens pro .XI. libris et .XII. solidis et fuerunt .XII. libri. istud re-|-cognouit ei. lau. in aula dicti prepositi. anno ab incarnatione domini. MCC.XXXVII. quinto ydus juljj. testes. c. de fonz. canonicus lausannensis. p. vmbertus de fonz. Sa. p. de donelui. p. de estaua-|-iel. et albertus clericj. W. destauaiel et ansel-

[1] *Folio 25. verso.*

mus de domperro domicellj. vmbertus jacobus de es-|-tauaiel et alii multi.

Hec sunt nomina hominum qui erant apud Wareins. Anno domini .M°CC°.XXX°.IX°.

Bernardus qui habet duos filios. et .I. filiam.

Petrus perrotins.

Vldricus li dux. qui habet .II. filios.

Willelmus. Iohannes. Vmbertus. Martinus fratres et | Vldricus frater eius qui habet .I. filiam.

Garnerius. qui habet .I. filium | quilibet eorum .I. filium.

Vmbertus visos. cum tribus filiis.

Cristinus. qui habet filium et filiam.

Tyeueins. qui habet .IIII^or^. filios.

Iohannes de uturjor qui habet .III. filios et .II^as^. filias.

Lambertus de recor. qui habet .II. filios.

Lambelins. qui habet .III. filios.

Albertus li raua qui habet .I. filium.

Wareinguns frater eius. qui habet .I. filium.

Cono.

Acilinus. qui habet .V. filios.

Vldricus. qui habet .I. filium.

Lantelimus. qui habet .I. filium. et .I. filiam.

Lambersuns. humbersuns. Petrus. fratres.

Iohannes de lazi.

Warenguns qui habet .II. filios.

Petrus .II. filios.

Vldricus esdrecez

Varnerus.

Borquinus.

Acelinus.

Stephanus. qui habet .I. filium.

Guido de capella. qui habet .I. filium

Hugo Mal yuernaz. qui habet .IIIes. filios.

Willelmus nepos cornuti. qui habet. .I. filium.

Meinniers. Warenguns fratres.

Humbertus cornutus et filius eius qui habet .I. filium.

Borquinus de Wareins. et petrus de la riueri. fecerunt pacem et concordiam. ad quam pacem interfuerunt .C. prepositus lausannensis. | Wulmarus sacerdos. Petrus de estauaiel. petrus de donneluye. Albertus clerici. Morez. Iohannes. Actum in aula .C. prepositi lausannensis. | anno domini .M°.CC.XXX°. Nono. Idus Februarjj. |

Discordia orta fuit. inter vmbertum Cornutum. et Aymonem filium eius ex una parte. Et Vareinium Maritum filie dicti vmberti ex altera. | super Mariagio uxoris dicti. Warenjum. que discordia ita fuit pacificata quod dictus .va. haberet unam posam terre pro dicto Mariagio | quam jam habebat. et dictus .V. de prato ad dictum Vldrici de Wareins Minister. et Willermi filii Andree. et Willermi filii Stephani. Et pro casali quod | iam diu tenuerat dictus .va. daret annuatim dicto .V .IIII^or^. denarios pro recognitione. in festo sancti Martini. Et ipse vmbertus debet esse | ei legitimus vuerenz erga Capitulum lausannensem. De hac concordia sunt fideiussores tenenda usque ad .c. solidos ex parte dicti .V. Willermus filius | Andree et Willermus filius Stephani. Et ex parte Varenium. Willermus. filius Andree. et crispinus de outreior. Actum in domo domini .C. prepositi. Anno do-|-mini .M°. CC°. XL°. Nonas Octobris. Testes sunt .C.

prepositus. p. de dogne Eluye. p. de Estauaiel clerici. et supra-|-nominati de vareins. et multi alii de vareins.

[1] ESSERTINES

Ne obliuionis uento deleatur quod tam necessarium est memorari. notum facimus omnibus tam pre-|-sentibus quam futuris quod dominus Richardus de sancto martino et filius eius. Petrus pro remedio animarum tam suarum | quam antecessorum suorum. Annuante et concedente Perreta uxore eiusdem Richardi. matre ui-|-delicet predicti Petri. liberaliter dederunt absque omni retentione sancte marie lausannensi. uniuersam gereberiam | in uilla que uocatur Essertines. uidelicet tam eam quam libere habebant quam eam de qua ques-|-tionem mouerant uel mouere iuste poterant. Insuper etiam donauerunt et guerpiuerunt gloriose | uirgini uniuersum ius quod habebant uel habere uidebantur in Vmberto et uniuersa prole ipsius. et in | uxore Willermi et uniuersa prole ipsius et in uxore Bernardi et ipsius prole. et in uxore ihoannis | et ipsius prole. et terra que contingebat eandem uxorem Iohannis ex parte patris sui. terram etiam suffisie. et | generaliter uniuersum ius quod habebant uel habere uidebantur in femenino sexu illius uille. Tes-|-tes huius donationis sunt. Wibertus sacerdos et canonicus lausannensis. Otto. Nantelmus decanus et cano-|-nici. Willermus de orseneins. Petrus de Roueno.

[1] *Folio* 26. *recto.*

canonici. Willermus custos. Willermus dominus de Vol-|-flens. Lodoycus dapifer. Cono putol. Iordanus de maisieres. Richardus de crissie. Sichardus de chauornaj. Stephanus de Bieri. Raboldus de sancto martino. | Borcardus de donmartin. Actum est hoc anno dominice incarnationis .M°.C°.LXXX°. Domini Rogeri | pontificatus anno .III°. Vª. feria .x°. kalendarum decenbris. Inter monasterium et portam episcopi. Huius autem donationis | uniuerse se auctores ac defensores absque anni exactione se futuros statuerunt ac firmiter promi-|-serunt et pepigerunt.

Petrus de sancto martino et ricardus filius eius dederunt capitulo lausannensi et beate marie pro anima sua abergementum anselmi rufi | de essertines et id quod filius cispor habebat apud essertines .s. .v. posas terre et dimidium casale et pratum ad unam | caratam feni. et si quid plus inueniretur de dictis abergementis. et guerpiuerunt omnem calumpniam et | dederunt omne ius quod habebant in martino de essertines et omnia sorore sua et heredibus eorum. .s. guidone. et uxore alberti de prato. et uxore martini de cimiterio. et filio supradicto. M. de es. gren-|-tauerunt se fore legitimos actores quod uulgo dicitur leez vuerenz. et promiserunt quod facerent lau-|-dare. Wulelmum et petrum filios dicti .p. et binfa. vxorem dicti .p. et capitulum dedit eis .C.X. solidos. | actum apud essertines in grangia .p. villici. in manu .C. prepositi. anno ab incarnatione domini M.CC.XVII. | in translatione beati Martini. testes .C. prepositus .R. ca .G. dapifer. C. de fonz. ca. lausannenses. W. sacerdos de | essertines. p. de donnelui clericus. p. deuonant. otto de corcales. henricus de gu-

muens. l. freluns. C. | de valeres. p. dapifer de belmunt. et alii quamplures. Istud factum laudauit Wulelmus filius dicti .p. | eodem anno. inter Meldunum et lucens in manu .C. prepositi coram domino .B. episcopo. et. Burcardo de gerdun et. W. de la poipi. et W. Cantore sancti Mauricii. et Iohanne de treis. et Girardo de la poipi. in festo | sancte Margarete.

Petrus dapifer de belmunt calumpniabatur terram quam cono de nueraia miles dederat capitulo pro emenda-|-tione malorum que fecerat capitulo et pro .XXV. solidis. quos ei dederat remundus de fonz. canonicus lausannensis. tandem | dedit ei Cono prepositus lausannensis .XX. solidos. et ipse clamauit qui tamen terram et promisit quod esset legitimus actor | si quis super ea inpeteret capitulum et faceret Iordanum dominum de belmont laudare. Actum an. ab incarnatione domini .MCCXVIIII. .v. Kalendarum Iunii ante domum prepositi. Testes. .c. prepositus. petrus de dummar-|-tin clericus. amedeus de roueno. petrus villicus de essertines falco de monte johannes de saisel. | cono de valeres miles.

[1] Petrus frater vuillermi quondam maioris de essertines recepit feodum maiorie | de essertines in capitulo. a Conone preposito. anno incarnationis domini M°.CC°.XIII°. et | fecit ei hominium ligium ad opus capituli. tali conditione. quod si heres predicti | vuillermi fratris sui hereditatem W. repeteret. petrus ei satisfaceret. ad arbitrium capituli | Recognouit autem predictus petrus de feodo maiorie esse. quicquid pater suus tenue-|-rat essertines. et ipse cum fratre suo post patrem. et re-

[1] *Folio 26. verso.*

cognouit feodum debere de pla-|-cito .XX. solidos set capitulum dixit .XL.

Hvo de grancon dedit in gageriam capitulo. pro emendatione aulatarum. quidquid habebat apud | essertines. pro VIII libris et decem solidis. postea Raimundus de fonz ipse et capitulum. acceperunt | in vadio a galchero de grancon quidquid habebat citra telam pro .XXI. libris. anno uero | ab incarnatione domini M.CC.XVI. dixit predictus .g. capitulum Recepisse sortem suam. capitulum uero dixit quod non. et ita fuit pacificatum. quod capitulum conputauit in sortem quam in gageria acceperat. | et gageria remanxit capitulo pro .VIII. libris· Actum est hoc lausanne in monasterio. testes .c. prepositus. v. texararius. a. prior sancti marii. magister. g. sacrista. p. chanoz. josef. sacerdotes. | g. carbo. et n. de wilens diaconi .c. de fonz. p. de uileta. i. de gralie. R. de ro. canonici. | guido de larochi. c. de ualeres milites. et alii quam plures.

Notum fieri uolumus quod Renaldus ligarlandes de grancon malum intulit hominibus ca-|-pituli. set quoniam iuit ultra mare partim pro emendatione partim pro pecunia quam ei capitulum | dedit. dictus .R. dedit capitulo .XX[ti]. sextaria uini. et .I. cuppam olei. et .I. cu-|-synapis. que habebat censualia aput arans. et capitulum debuit ea redi-|-mere a domina veleta sorore petri Rosset panetarii domini episcopi. post mortem uero dic-|-ti. R. Vuillermus depontenogo redemit a dicta veleta prenominatum censum | dicens eum esse suum. et hoc interdictum capituli. Posthec dictus vullermus uenit lau-|-sanne. in capitulo et dictum censum dedit capitulo. in elemosina.

Laudante Iacobo filio suo milite. et Vmberto clerico. et inuestiuit capitulum. et promiserunt ipse et filius suus Iacobus quod facerent laudare alios filios. set capitulum | dedit dictum censum Vmberto filio dicti Vuillermi canonico lausannensis. in | uita sua. ita quod post mortem suam libere redeat ad capitulum. Mortuo uero di-|-cto Vmberto. Rodulfus frater eius depont. uoluit dictum censum auferre | capitulo. dicens quod non laudauerat donum patris sui. et mouit inde calumpniam set tandem retinuit capitulum inuestituram per iudicium in curia episcopi. tan-|-dem uero ita pacificata fuit calumpnia. quod capitulum dedit ei .LX. solidos et .X. | sextaria uini. et dictus. Ia. et Ro. frater eius dederunt capitulo quicquid ibi iuris habe-|-bant. et ipsi et petrus tardiuus promiserunt quod facerent laudare Vldricum | tercium fratrem. et dictus Ro. laudauit ex parte henrici fratris sui cuius tutor erat | et promiserunt quod facerent eum laudare et essent legitimi uuerent si quis inpeteret | capitulum de cetero. Actum est hoc lausanne in curia domini episcopi. Anno incarnationis domini. M°.CC°.XIII°. Testes Sunt. dominus episcopus. B. Cono prepositus. Vuillermus the. Aymo can-|-tor. Rychardus sacrista. Acelinus prior. Galterus. canonici lausannenses. Evalus deescu. Nicholaus da. petrus de sancto petro. et multi alii.

Cono dessertines miles dederat petro et fulchero .VI. posas terre et pratum ad duas | caratas feni et unum casale apud essertines pro duodecim denariis censualibus. | illos .XII. denarios dedit dictus .C. operi beate marie lausannensi quamdiu ipse uiueret. et post mortem eius | totam terram et dicti homines dederunt ei .I.

bouem et quedam alia. actum lausanne in claustro. anno | ab incarnatione domini M.CC.XVII. Kalendas julii. Testes .C. prepositus. W. thesaurarius. R. ca. p. che. G. da-|-pifer. p. de roueno canonici. W. de espindes. et. R. filius eius. C. de valeres .l. freluns. V. de crosnai. | milites. V. capellanus dessertines. R. de alamant et filius eius. et alii quamplures.

[1] Reimundus de fonz canonicus lausannensis emit quandam coruatam a reimundo de vilar frelon | quam dicebat sibi deberi a quibusdam casalibus apud essertines et dedit capitulo pro anima sua | hanc coruatam tenuit quiete capitulum plusquam .XXX. annos. defont et vmberto de vilarfrelun nepote dicti .R. otto de corcelles duxit uxorem suam et dixit | se habere filium eius in tutela sua. et calupniatus fuit capitulo dictam corua-|-tam ex parte uxoris et filii. quod tandem ita pacificauit dominus. B. episcopus lau. | quod dictus. octo guerpiuit ex parte sua et remisit quidquid iuris vel calupnie | abebat in dicta coruata et quidquid calumpnie habebant apud essertines. retento tamen | eo iure quod vmbertus de vilarfrelun habebat in vestitura sua apud essertines quando mor-|-tuus fuerit. et posuit dominum petrum de sancto martino fideiussorem quod faceret laudare | priuignum suum. et quod esset leaus gueirenz si lodouicus de vilarfrelun aliquid super hiis | calupniaretur. et posuit dominum. B. episcopum fideiussorem si alius in aliquod ca-|-lupniaretur quod esset leaus gueirenz. et dominus episcopus promisit inde dare literas

[1] *Folio 27. recto.*

suas | apertas. et facere cartam de toto facto. Actum est hoc lausanne in clustro sancti Marii. anno | ab incarnatione domini .MCC.XVIIII. VII. Kalendarum decembris[1]. testes dominus .B. episcopus. c. prepositus .W. tesaurarius. N. | Willens. G. dapifer. ma. ha. amedeus. Ca. Giroldus de bettens. ca. S.M. petrus | de estauaiel capellanus. do. e. petrus de dummartin clericus. petrus de Sancto Mar-|-tino. Bernaldus de estauaiel petrus de lausanna. cono de blessens Giroldus de domperro. Milites. Albertus li archiers et iordanus filius suus. petrus Girardi. burgenses. et | capitulum dedit ei .L. solidos.

Calumpnia quam Wulebnus minister de gumuens et rodolfus frater eius habebant ad-|-uersus capitulum pro rodolfo lalamant et umbersier dessertines quod dicti. W. et R. dicebant suum | esse ex parte matris que fuerat filia johannis de pra. con capitulum dictum rodolfum | lalamant diceret se quiete possedisse plus quam per .XXX. annos. et parati essent ca-|-nonici statim probare et de dicto vmbersier dicerent quod mater matris sue fuerat | neptis uillici de essertines taliter fuit sedata. quod dicti. W. et. R. guerpiuerunt quidquid iuris vel calupnie habebant in umbersier in manu .c. | prepositi. set filios quos procrearet diuiderent dicti .W. et. R. et capitulum. et si non haberet | nisi unum con ille perueniret ad etatem adultam illum diuiderent. et illi qui re-|-manerent dictis .W. et. R. et haberent abergamentum Iohannis de pra. filie | uero que nuberent hominibus capituli. essent capituli de hiis que alibi nube-

[1] Le mot *octobris*, d'une écriture plus moderne, est placée au-dessus de celui de *decembris*.

rent non intromit-|-teret se capitulum. capitulum uero dedit dictis .W. et .R .XXIIII. solidos. Actum apud bus-|-sens in domo Wilelmi militis. anno ab incarnatione domini .MCCXVIIII. xiii. Kalendarum | aprilis. jnterfuerunt autem .c. prepositus. R. can. jo. N. de chauornai. amedeus. B. de ro. | canonici. Wulebnus rufus henricus Wulelmus. de gumuens. Vldricus de baioes. Wu-|-lelmus de brusens. lodouicus de vilar frelun. Cono de essertines. petrus de corcales | milites. amedeus de roueno. petrus uillicus de essertines. dictus .R. lialamanz | et. petrus filius suus. dictus vmbersiers. et Wulelmus de ripa. et rechos.

Discordia uertebatur inter capitulum et iordanem dominum de belmunt quia jordanus di-|-cebat se esse aduocatum dessertines et de Warens. capitulum uero negabat et | negauerat semper et aduc negat. et taliter fuit pacificatum. quod dictus iordanus pro | iniuriis quas intulerat hominibus capituli in predictis uillis emendauit capitulo .XL. solidos et iura-|-uit quod de cetero non inferret iniuriam capitulo et specialiter in dictis uillis cienter nec aliquis de suis | de mandato suo. et si quod absit aliter contingeret nisi monitus a capitulo satisfaceret extunc | posset exconmunicari. Actum lausanne in camera domini episcopi. Anno ab incarnatione domini MCC.X-|-IIII. Nonas maii. testes dominus .B. episcopus. C. prepositus. W. prior. Magister .G. P. Che. Io. G. car. N. de cha. N. | de Wil. G. dapifer. Iacobus de Grancon. canonici. Rodolfus comes de Grueri. henricus de goeri. Wulel-|-mus et Bernaldus de estauaiel. petrus de fonz. cono de ualeres. Mi. petrus vil-|-licus dessertines. parisius de lausanna.

[1] Anno ab incarnatione domini .M.CC.XXI. dominica post festum omnium sanctorum tenuit .C. prepositus | lausannensis decaniam apud essertines et fuerunt con eo. jo. et. G. da. canonici. et fecerunt iurare .P. | villicum et. albertum de prato. et albertum de. et rodulfum alemannum dicere iura cris-|-tianitatis.

Cartam de aueneria de essertines que vocatur li songni et de dono haimonis de gies quere in | cartis de dummartin.

Com discordia uerteretur inter capitulum et .p. villicum de essertines super quibusdam consuetudinibus. taliter fuit | pacificata quod quando nuncii capituli ibant apud essertines pro messibus faciendis debebant uenire in | domum villici. et habere vinum et pulmentum ex parte sua. panem debebat facere | uillicus fieri de frumento capituli si haberet uel de alieno et reddere post messes de frumento capituli. et | debebant pascere villicum et uxorem suam et illos de familia uillici qui faciunt negotium capituli | ceteros non. nec hospites uillici. et istud quamdiu messes sunt plene. ante uero. et post. non tenentur. In mes-|-sibus debet ire villicus com nunciis capituli. eques. et docere decimam et terragium capituli et congre-|-gare com nunciis capituli et querere currus et homines et cetera que necessaria sunt et suum accomodare | et debet facere com suis sumptibus grangiam capitulo. jn casali quod vocatur chesaux domengins. et in ea | congregare bladium capituli sine alterius bladio. nec debet in ea aliquis morari quamdiu bla-|-dium capituli ibi est. et clauem debet custodire nuncius

[1] *Folio* 27. *verso.*

capituli. et capitulum debet ibi ponere illos | esscossors quos uult. Villicus vero debet ibi accipere pro grangicio. octo cuppas frumenti | et octo cuppas auene et in sabato tantum debet duci dorsum rastri per atrium. et quod | remanet bladii sub rastro villici est. bladium debet facere ventilari ad uoluntatem ca-|-pituli. et quod remanet de quisquiliis. est villici. Si quid seritur in dicto casali. uel si quis abitet in | dicta grangia. seruicium est capituli. Si autem dicta grancia fuerit combusta. uel diruta. et non poterit | eam villicus reficere ante messes. potest ponere bladium capituli in domo sua. de ipse non sit dignus suspi-|-cione uel etiam in alterius domo et debet habere dictum grangegium. Stramen uero debet custodire quod si erit | necessarium equis capituli. uel campis. uel animalibus capituli. uel si capitulum uoluerit inde dare alicui | pauperi ad cooperiendum domum suam. facere potest. residuum est uillici. Si grangiam non fecerit uillicus | post mandatum capituli ante messes. dum id tute facere possit. capitulum potest ponere bladium su-|-um ubi uoluerit. nec ibi uillicus accipiet dictum grangigium. pro Menaidis adducendis | debet accipere lausanne unum panem et unam cuppam uini. et si jurati de essertines re-|-cognouerint quod villici habuerit integras Menaidas per .XXX. annos sine uetatione | iuris. habeat ipsas intetras. aliter non. pro quodam prato dicebat capitulum villicus debere .II. solidos | annuatim. et fuit dictum quod si iurati supradicti illud recognoscerent uel si capitulum illud | probaret per unum testem quia iam unum produxerat .s. pienichat villicus debebat eos | reddere de cetero et restituere retenta. Actum in capitulo anno incar. verbi MCC.XXV.

jn festo | sancti johannis euangeliste. testes .C. prepositus. R. ca. W. prior. V. de Va. G. Car. G. sa. C. de | fonz. jo. ce. ame. R. de Ro. v. da. canonici. petrus de duneluia. clericus. p. pienichat. | cristinus murfins. lambertus cullil. laici.

Capitulum concessit Galtero clerico pro .XL. solidis annuatim reddendis in festo sancti augustini portionem quam habemus | in ecclesia de crissie. nomine personatus. videlicet duas partes tam terre quam aliorum prouentuum. quia tertia pars spec-|-tat ad capellaniam. Si autem perrochiani uel alii fide digni dicerent magis ad capellaniam pertinere | non ideo dictus census minueretur. Actum inter duo altaria. anno ab incarnatione domini .MCCXXVI.

Com fulchars de essertines firmasset duellum com. p. de essertines pro furto. v. de vanelle et ame-|-deus ca. ad quorum portionem spectabat illud de essertines. uoluerunt placitum istud ducere in domum | suam et non coram preposito uel capitulo. Set prepositus dixit hoc non debere fieri. fuit ergo recognitum in capitulo quod negocia | capituli et precipue. clame frauerie placita et specialiter duella. deberent tractari in presencia prepositi | et erant ibi presentes multi qui uiderant unum duellum de essertines fieri in presencia prepositi lausanne | hiis recognitis. prepositus dixit prouentum duellorum suum esse totum. Super quo fuit recog-|-nitum. quod sicut in cartulariis capituli fuit inuentum. duella debent fieri in presentia prepositi. et quod latrones | debent iudicari in capitulo. dampnatio spectat ad prepositum. Media pars legum | duelli est prepositi. huic recognitioni interfuerunt. R. can. W. prior sancti Marii.

V. de Va. G. Sacrista. N. de cha. | N. de Wilens. a. de no. Cas. jo. Succentor. Ame. Ia. de Gral. R. de ro. R. de Wul. V. da. G. ce. | dum placitum duelli tractaretur in claustro. Ia. de Gral. petiit a preposito et capitulo quod sibi | darent illud duellum ad pacificandum quod et fecerunt. saluis expensis suis. et ipse debuit [1] illud pacificare cum consilio. R. can. et R. de ro. ca. et Girardi mastin et Giroldi de vizi. huic donationi interfuerunt. R. ca. V. de Va. R. de ro. Ame. R. de Wul. G. ce. canonici. Nicolaus da-|-pifer. et frater eius. W. beuer. Cono de essertines. cono de Valeres. Milites. lambertus de suichic. W. de sancto | stephano. Bertoldus. clericus. p. Willicus de essertines et alii multi. Actum in claustro anno ab incarnatione | domini M.CC.XVIII. in festo sancti Vrbani.

Girardus maior de essertines recepit feodum maiorie a .C. preposito lau. et fecit ei | hominium ligium ad opus capituli et recognouit de placito capituli .XX. solidos quos et soluit. set | capitulum dixit quod credebat eum debere .XL. similiter dixerat capitulum .p. patri suo | maiori de essertines alia vice. prepositus autem dixit quod credebat eum debere .XXX. solidos. set non erat inde certus. Actum in capitulo anno ab incarnatione domini .M.CC.XXXII. Sexto. nonas | Maji. Testes .C. prepositus. V. de Va. G. Sa. C. de fonz. N. de cha. Io. succentor. Io. can. V. dapifer. R. de | ro. R. de Wul. G. de Bur. Ia. de Bur. p. capellanus de dummartin. Wido de | dummartin.

Filii hugonis de orsens militis calumpniabantur capi-

[1] *Folio* 28. *recto.*

tulo falcam de essertines. que | calumpnia fuit pacificata apud estauaiel in cimisterio coram dominis de estauaiel. | W. et. R. et. P. clerico de donneluie et pluribus aliis. et dedit eis .C. prepositus lausannensis | de suo. et ipsi dederunt. et Guerpiuerunt. et quictum clamauerunt ei dictam falcam. et heredes | suos. Post hec vero Rodulfus de orsens dixit quod non Guerpiuit...... filiam dicte falcam | sed tandem Guerpiuit eam in manu .C. prepositi apud essertines (*retro*) ecclesiam. et interfuerunt | Remundus de Roueno canonicus lausannensis et Cono de valeres. et Cono de essertines. et | P. de Evonant milites. Petrus de donelui clericus. Albertus de estauaiel. et maior pars | illorum de essertines. et Iacobus clastellanus de suschie. Anno ab incarnatione domini .M°.CC°.XXXIII°. dominica post assumptionem beate Marie.

W. dominus de bioley. calumpniabatur capitulo heredes martini Grebum. et Amian sororem | eius. et heredes alberti de prato. et martini de cimi-|-terio. et Aberiamentum Anselmi Rufi. et id quod filius hospor habebat apud essertines. scilicet .V. posas terre. et dimidium casale et pratum ad unam carratam feni. Capitulum uero dicebat | quod .P. de sancto martino pater suus laudante domino Richardo fratre dicti .W. omnem ca-|-lumpniam quam ipse faciebat si ipse aliquid iuris in ea habebat. Guerpierat et dederat | capitulo et habuerat inde a capitulo .CX. solidos. et promiserat quod faceret laudare .W. filium. et .P. | filium suum. et Bifa uxore suam. et ipse .W. hec laudauerat inter meldunum et lucens. | coram domino .B. lausannensi episcopo. et quibusdam aliis sicut superius continetur. Dictus vero

.w. istud nega-|-bat. allegatis multis ex utraque parte ita conuenerunt dictus .W. et capitulum. quod .C. prepositus lausannensis et .G. sacrista. et Richardus dominus de sancto Martino. et .P. de Evonant | et cono de valeres. et cono de essertines milites. albertus de prato qui interfuerunt | concordie facte inter capitulum et .P. dominum de sancto martino recongnoscerent eam. | qui ita recognouerunt sicut superius continetur. dictus uero W. de Bioley dixit se illud donum non | laudasse. Capitulum uero probauit per .C. prepositum. et per .W. priorem sancti Marii. eum lau-|-dasse qui iurauerunt se interfuisse laudacioni. P. uero clericus frater dicti .w. remisit ius suum | et calumpniam preposito. et Iacobo. cell. et Iacobo de grelie ad opus capituli. tandem dictus W. Recongnouit se illud laudasse. et si quid iuris ibi habebat capitulo quictum clamauit. et | capitulum dedit ei .XXXIIII^or^. solidos. Actum apud essertines anno ab incarnacione domini .M°.CC°.XXXIII°. | .IIIIX. Kalendarum octobris. Testes .C. prepositus. W. tesaurarius. Iohannes cantor. W. prior sancti Marii. G. | sacrista. Io. Succentor. P. de vileta. R. de Roueno. R. de Wlflens. v. dapifer. Iacobus de | burgo. W. de Gumuens. canonici lausannenses. Giroldus de bettens vldricus de Warens et umbertus cantor | sancti Marii. vmbertus de essertines. P. de donmartin capellani. P. de donelui. Iohannes matricularius | lausannensis. cristinus de essertines clerici. Richardus de sancto martino .W. de estauaiel .P. de evonant. | cono de valeres cono de essertines. Rodulfus de suchi. milites. Albertus de prato et fere omnes illi de | essertines .W. castellanus de dommartin. Martinus maior. vmbertus cor-

nutus et plures alii de Warens. | paris et .P. filius eius de lausanna .P. li Bisi de Bussi domicellus.

[1] ESSERTINES. — CHIWUSIE.

Cristinus clericus filius .p. villici de essertines et Girardus et stephanus et .p. fratres eius et eorum mater post mortem .p. villici noluerunt simul esse | quorum discordia taliter fuit pacificata quod mater et cristinus acciperent | tam in terra quam in mobilibus et debitis medietatem .et. .G. et stephanus | et .p. fratres aliam medietatem in omnibus et .G. esset eis omnibus guerent de maioria | et aliis terris saluo quod de omni seruicio et censu debito mater et clericus soluerent | .G. medietatem. et quando mater uel unus de filiis moreretur sine legitimo herede illi qui super-|-uiuerent inter se legitime diuiderent eius bona et hereditatem et quando | fratres vellent inter se legitime diuiderent. salua in hiis iusta voluntate capituli | et iure. actum in aula prepositi anno ab incarnatione domini. M.CC.XXXV. Kalendas augusti. testes | .c. prepositus .W. prior sancti Marii .c. de fonz. R. de ro. canonici .p. de donelui. vincencius clericus. paris laicus.

Hec scripsit .C. prepositus lausannensis anno ab incarnatione domini .MCCXXXV. sicut scriptum inue-| nit in antiquissimo Kartulario Beate Marie lausannensis.

[1] *Folio* 28. *verso.*

Hec est computatio terre et ecclesie et seruicii quod debent habere fratres lausannenses in | uilla essertines. habent ibi ecclesiam com dotis et decimis et elemosinis et oblationibus. | terra indominicata. lunaticum. I. te-|-nent ibi Mansum. quod donna Aaliez ipsis dedit. Soluerunt tercias et Mutatones et oblationem. et .IIII. denarios in pasca. tenent alium quod aimeradus | ipsis dedit. tenent ibi .III. lunaticos. quos tenuerunt tielanz. Sol-|-uunt tercias et Menaidas. et .I. lunaticum .IIII. denarios et Mansus .III.

tenent quartum lunaticum. quod Salamon tenuit. Soluunt tercias et | Menaidas. et in pasca .IIII. denarios. et in Medio Maio .VI. denarios. quintum | quod tenet Winmer soluunt tercias. et Menaidas. et .IIII. denarios. Sextum | quod tenuit Gudinus soluunt similiter. Aespeltieres Mansos .II. | reboth tenet casale soluit Manaidas et .IIII. denarios.

Dum huius mundi finem simulque etiam et terminum nostrum aduenire non | dubitamus unicuique homini prouidere oportet ut de terrenis ac | transitoriis rebus aquirere satagat que ei in perpetuum plecere (sic) possint. Igitur | in dei nomine. Ego Eginulfus humilis episcopus et aduocatus meus Sale-|-co pro remedio anime mee vel eterna retributione sumsit mihi bona uo-|-luntas ut aliquid de rebus meis quas mihi Recco dedit ad altare Sancte Marie et Johannis bautiste uel ad uos canonicos Sancte Marie qui ibidem deo serui-|-unt concedamus. quod et ita fecimus. Hoc est in pago euerdunense seu in uillare quod | uocant chiwrusie [1] quidquid uisus

[1] Aujourd'hui *Chevressy*.

fui habere. uel Recco mihi dedit. Hec sunt casis ca-|-salibus edificiis. vineis. campis pratis. siluis. Riuis. arboribus pomiferis et impo-|-miferis. aquis aquarumque decursibus. accessisque omnibus, totum et ad integrum ad ipsam | casam dei. uel ibidem deo seruientibus. donamus ligamus tradimus. adque transfun-|-dimus. Ea uero ratione ut annis singulis ipsi canonici in festiuitate Sancti io-|-hannis Bautiste unam refectionem ad fratres persoluere debeant. Si quis uero quod fieri minime credo. si ego ipse aut ullus de heredibus meis qui contra hanc | donationem quam ego plenissima uoluntate scribere rogaui. uenire | dici temptare calupniare. uel eam infrangere uoluerit. jnprimis iram dei omnipoten-|-tis incurrat offensa. et a liminibus Sancte dei genitricis Marie et omnium sanctorum excommunione efficiatur. et sicut datan et abiron qui uiuentes descenderunt in infernum et sub anate-|-ma maranata in suplicio deputentur eterno et non ualeat euendicare quod re-|-petit. set insuper sit culpabilis et impletur dupla pecunia et una cum tercio auri li-|-bras .V. coactus persoluat. et hec donatio firma omni tempore et stabilis permaneat stipula-|-tione subnixa. Signum egynulfi episcopi et aduocati sui Saleconi qui simul do-|-nationem istam fecerunt et firmare rogauerunt. Signum emiconi. Signum willerii. Signum Salierio. Signum epponi. testium. ego in dei nomine Adalwinus presbiter hanc dona-|-tionem Rogatus scripsi et subscripsi. dataui die Mercurii .VIII. Kalendarum Nouembris anno .XXXVI. Regnante domino nostro Chuonrado Rege.

[1] CORZALES.

Preceptum Karoli jmperatoris quod fecit Vodelgiso de Villis. campania [2]. fi-|-giaco [3]. corceles [4]. solpiaco [5] et Suzchie [6].

In nomine Sancte et indiuidue trinitatis. Karolus diuina fauente | clemencia jmperator augustus. omnibus fidelibus presentibus et futuris no-|-tum esse uolumus. qualiter nos cujdam vassallo Ruodulfi fidelis | et dilelti marchionis nostri nomine Vodelgiso quasdam | res proprietatis nostre jure perpetuo concessimus in proprietatem. hoc est | in comitatu Waldense in diuersis uillis subnotatis. campania | fiaco. Corceles. Clingerio [7]. et Clendie [8]. Spelterias [9]. Suzchie. Grauato et Graua [10]. capellam unam et Mansos .VI. ad unum quemque | mansum jujera sexaginta. et com omnibus ad eamdem Capellam et ad eos-|-dem mansos jure aspicientibus. edificiis. Mancipiis utriusque sexus ter-|-ris. agris. uineis. campis. pratis. pascuis. Siluis. Aquis. Aquarumque decursibus | exitibus et regressibus. viis et inuiis. et iussimus ei hoc nostre potestatis precep-|-tum inde conscribi per quod decernimus atque iubemus. ut predictus Vodelgi-|-sus de predictis rebus deinceps liberam ac securam habeat

[1] *Folio* 29. *recto.* — [2] *Champagne.* — [3] *Fiez.* — [4] *Corcelles* sur Chavornay. — [5] (?) — [6] *Suchy.* — [7] (?) — [8] *Clendy.* — [9] *Epautheyres.* — [10] *Grava*, nom d'une localité près de Sermuz. — Tous ces villages sont situés autour d'*Yverdon*, au canton de Vaud.

potestatem. tenendi | donandi. uendendi. uel quicquid Sibi placuerit faciendi. sicuti et iusticia unicu-|-ique hominum de proprietate concedit habendum. Et ut hec nostra auc-|-toritas firmior habeatur. manu propria supter eam firmauimus et anu-|-lo nostro insigniri iussimus. Data .xv. Kalendarum Martii. Anno imperii imperato-|-ris Karoli. in italia .V. in francia .III. jndicione .III.

Noticia eiusdem.

Noticia traditoria qualiter uel quibus presentibus bonis hominibus qui subter firma-|-uerunt qualiter ueniens dominus hieronimus lausannensis ecclesie episcopus in uil-|-lam que nuncupatur campanias ibique ueniens homo aliquis nomi-|-ne vodelgisus tradidit ei res consenciente coniuge sua atque filiis | suis et filiabus quas ei dominus imperator Karolus Augustus per preceptum do-|-nationis dedit. sicuti mos estitit anteriorum regum agere fidelibus | quod et fecit. com omnibus Sibi pertinentibus ad ipsam uillam. hiis nominibus. Cam-|-pania. uidelicet iam dicta uilla. fiaco. corcella. clingerio. spelter-|-ias. solpiaco. Grauato. Capella .I. Com mansis .VI. ad unumquemque mansum jugera .LX. villaris scilicet edificiis seu acolabus ibi adia-|-centibus ad integrum. hiis presentibus quorum nomina supter habentur in-|-serta. propter remedium anime predicti imperatoris. seu eciam Ruo-|-dulfi serenissimi Regis. nec non eciam uxoris sue. insuper filiorum | filiarumque suarum. quatinus apud pium iudicem ueniam peccatorum impe-|-trare potuissent

utrique. Nam sicut superius prefati sumus. pro hiis rebus amore | diuino componctus tradidi alme marie siue ipsi presuli res jam deno-|-minatas. ad ipsam casam dei. ut quidquid ipse pontifex uel successores | ipsius facere uoluerint. in omnibus obtineant firmitatem faciendi. hec | sunt nomina quorum superius spopondimus adnotata. scilicet. Ragenfre-|-dus. Garimbertus. Sigardus. Ambrico. Arambertus. Berenhardus. Saturninus. | aliique quam plures. quorum hic nomina adnotantur propter firmitatis | uigorem. quatinus ut in prolixo tempore obtineat inconuulsam firmita-|-tem. facta notitia die sabato .xii. Kalendarum januarii. Anno pri-|-mo Regnante domino nostro. Ruodulfo Rege.

[1] ESSERTINES.

In essertines habet capitulum Lausannense annuatim tale ser-|-uicium. Martinus debet de lunagio manaidas. Pro | feno et pro receptione .IX. denarios. Rodulfus manaidas. et decem denarios. | Beroaldus manaidas et .XII. denarios. pro feno et .VII. denarios pro receptione. | Vmbertus manaidas. et .XII. denarios pro diuersis rebus. Filii matricula-|-rii manaidas et .VI. denarios. Willermus filius auan manaidas et .VI. denarios. W. neielet et fratres eius .II. manaidas et .XVI. denarios. Albertus frater eorum manaidas et .XII. denarios. Anselmus

[1] *Folio* 30. *recto*. Cette pièce est identique à celle qui commence le Cartulaire.

manaidas et .VIII. denarios. Item | filii matricularii cum vmberto et w. neiel .II. manaidas et .XX. denarios. | Albertus et Anselmus de media uilla .II. manaidas et .III. solidos et .VI. denarios. | Terra petri debet manaidas. et .IX. denarios. Filii carboth .II. manaidas | et .XVIII. denarios. Tercias manaidas negant iniuste ut dicitur. | Villare Luezons debet manaidas. Terra suffison. manaidas. | Terra filiorum amedei manaidas. Manaide uero sunt .III. pa-|-nes tam in quantitate quam in qualitate receptione digni. et | spatula similiter. et .II. denarii. Tota decima huius uille est ca-|-pituli. preter agros de feodo Alberti. et terram de balmes. et de agris Alberti filii pagani et participum eius.

Preterea dominus Raymundus de fonz. adquisiuit in eadem uilla ec-|-clesie Lausannensi totam terram vualcheri militis de sancto martino *pro qua petrus fratre uillici debet .V. solidos annuales | in pascha. et .V. solidos de* | placito. quam idem Galcherus eidem ecclesie pro remedio anime | sue concessit. et obtulit altari beate marie.

Idem Raymundus adquisiuit ecclesie lausannensi. la Sognie | de auena ab Alberto de crosnai. quam idem albertus obtulit | Altari beate marie Lausannensis pro anima sua. que debetur | in festo beati martini. Casale Viberti .II. cuppas auene .I. cumblam et aliam rasa. | Casale Martini .II. et Alberti de laiaual .IIII. et anselmus cognatus suus .IIII. et Guido .II. | et Vibertus .I. Quando casale est uestitum debet la soigni. quando non est uestitum non debet. | Hec sunt. desuistita. Casale Vldrici matricularii .II. Vmberti .II. Vidonis de Roua | .VIII. ut dicitur Roberti...... Vmberti loisel .VIII. Casale

villici iuxta suum .I. | Coruatam debent eadem casalia. et emit dominus a Raymundo de Vilarfrelon. | et dedit pro anima sua.

[1] In gageria quam habet capitulum a domino eblone. est querela de ad-|-uocatia uille de essertines. quam iniuste dicebat esse suam. | Capitulum uero iuste negabat. et adhuc negat. Preterea de | eadem gageria sunt Cono. et Anselmus frater eius. Petrus. bernardus. | Johannes filius pagani. Robertus. Vmbertus filius beroardi | filii berengarii. Rometa. feodum Alberti.

Hanc gageriam posuit eblo capitulo pro .M. solidis. Primum pro quere-|-la aduocatie fuerunt .XXX. libre. Postea pro emendatione ab-|-latorum .XV. libre. deinde quando profectus est iherosolimam .V. | libras. Idem eblo sub iuramento pacem firmauit uille. de es-|-sertines. per se et per homines et amicos suos.

Willermus de ferretes dedit pro emendatione eorum | que male abstulerat. quidquid habebat apud essertines. et | apud uillare luedron. et nominatim omnes homines quos habe-|-bat ibi. Sed et eos qui de suis inde alibi profecti erant. | si aliquando contingeret eos redire.

Huo de grancon. dedit capitulo in gageriam. pro emendatione | ablatorum quicquid habebat apud essertines. terram et ho-|-mines sine retentione. pro .VIII. libris et decem solidis.

Vgo tabana dedit ibidem duas posas et pratum.

Jocelmus et Rodulfus dederunt ibidem totum alodium suum.

Vuillermus de vilarefrelon. pro multis malis que fe-

[1] *Folio 30. verso.*

cerat capitulo. | dedit in vageria totum feodum alberti. pro .XI. libris et .X. solidis.

Albertus de espindes dedit in elemosina mansum de terra. | quam tenebant uibertus et deuuinus. et si non sufficeret ad man-|-sum. Aliunde se completurum promisit. laudante uxore | et filiis.

Raymundus de fonz accepit in vadio ipse et capitulum a Galchero de grancon | quicquid habebat citra telam pro .XXI. libris et emit a Galchero de sancto martino | cristinum et Vgonem de parlie ut ipse dicebat. Galcherus autem dicebat | quod Gageria erat pro .L. solidis. Idem Raymundus habebat a Rodulfo de Vrsins deci-|-mam magnam dimidiam pro .LX. solidis.

Anno ab incarnatione domini M°. CC°II. recepit Besencons de Essertines feodum | quem solebat habere de alberto de Espindes. quem idem albertus dederat capitulo | lausannensi pro anima sua. et pro retentione uie de ultramare. Recepit inquam | a conone preposito lausannensi et fecit ei hominium ad opus capituli. et recognouit | ei .II. solidos et dimidium de placito .et .IIII. albos panes et .III. pullos annuatim | de seruitio. Set uxor prefati alberti de Espindes dixit preposito. quod erant .VI. | pulli et ipsa receperat eos. Defuncto Besencons filius eius.... recepit a iam dicto .C. preposito | *idem feodum sicut pater suus.* | *Actum est hoc in Reuestiario* | *anno ab incarnatione domini .M°.-|-CC°.X°VI. vii. Kalendarum aprilis.*

Omnibus notum fieri uolumus quod Cono putoz de la Rochi. dedit beate marie | et capitulo lausannensi in manu Cononis prepositi .IIII. cuppas frumenti et .IIII. auene | ad lausannensem mensuram. apud Estanueres. et

terram pro qua debentur. de quibus | debent Giroldus de Chosno et Petrus filius Rodulfi medietatem et alius Giroldus | medietatem et guerpiuit quicquid iuris in eis habebat. Quas cuppas primo dederunt Ro-|-dulfus et azo de Penta. Actum est hoc apud Donmartin. in domo uillici Anno ab incarnatione dei M°CC°.II°. Huius rei testes sunt Petrus de donmartin et W. de escu. canonici. | Vgo dorsens. Cono de dont P. Rodulfus et Ioceranz dapifer de Roa. Milites. Vmbertus | villicus. de donmartin. Willermus et Giroldus fratres eius. Vldricus de Roueno. Vmbertus destauaiel. Ray-|-mundus de Suneus.

(Martinus .XV. sol. Petrus .XX. sol. Belica .X. sol. Baucans .V. sol. summa .XLIII. sol.

Cemsus prepositi super Casali Petri fata. et V. denarios. Casale Iordani Cuuini .III. denarios. Casale petri fiaut .III. denarios . Ca. Alberti Reuil .XII. denarios. Johannes de Vaul .VI. denarios. Benedictus de quintinie .VI. denarios. Vgo de Siou .XII. denarios. Galcherus chapeta .II. denarios.)

[1] Prepositus habet apud essertines tenementum willermi famelon | et terciam partem tallie antiquarum possessionum. | *hoc est de antiqua obediencia* | *quam obedienciarius* | *eidem loci tenebat* | *a preposito et Capitulo.* | In eadem uilla habet prepositus... Guidonem. decimam et terragium in terra sua. | antequam ille serat accipit de bladio pro uelle suo. et manaidas in natiuitate. et | aliud seruicium pro uelle domini. Terciam partem tallie et auenam quando iacet in loco.

[1] *Folio* 31. *recto.*

Item notandum quod capitulum lausannense hereditatem Rodulfi de essertines ne-|-poti eius uidelicet Iohanni tali condicione concessit quod si quis eum forte processu | temporis calumpniaretur nec ipse sine grauamine capituli posset se aquitare quod here-|-ditas tota libere rediret ad capitulum. Factum est hoc anno M°.CC°.III°. xviii. | Kalendarum februarii. in uestibulo lausannensi. Huius rei testes sunt canonici. Cono prepositus. Henguicius cantor. magister henricus. Magister Rychardus. Thomas | Raymundus de vuillens. Vmbertus de pont. Magister Bandinus. Acelinus prior. Petrus | de donmartin. Laici Petrus pyegnichat. Petrus pachoz. de donmartin. et Rychardus de essertines.

DONMARTIN.

Expectat ad ecclesiam de donMartin decima de Vilar liecelin et jn | nemoribus medietas.

Apud donnum martinum habet capitulum annuatim tale serui-|-cium. Villicus et participes eius debent de nemore de cha-|-uanes .II. solidos. Item uillicus et fratres eius de manso .XI. solidos.

Sacerdos et umbertus de losnai. pro porco et ariete .II. solidos.

Albertus sapiens et socii eius de manso porcum et arietem. | et manaidas. Martinus et socii eius tantumdem. Georgius | et socii eius tantumdem. Vllermus sybors et socii eius tantumdem.

Martinus alacer et socii eius. de lnnagio. huius seruicii me-|-dietatem. Petrus chanbun et socii eius medietatem. Wllermus fescho | et socii eius integrum seruicium. Christianus et Wllermus de pon-|-te integrum seruicium. Albertus de sumba uila et socii eius inte-|-grum. Vmbertus de sumba uila dimidium. Vmbertus filius | ducis dimidium. Martinus. manassis dimidium. Singuli man-|-si cum integro seruicio. debent .XII. denarios. Singuli lunagii | cum dimidio seruicio .VI. denarios. Preterea in festo sancti mauricii | quando porci redduntur, dantur nunciis canonicorum cum sin-|-gulis porcis .II. denarios et unus panis et due cuppe auene.

Villicus debet dimidias manaidas quas borcardus pater eius | diu retinuerat. set ante obitum coram multis se debere | confessus est et reddidit.

DONMARTIN. — VILARTIECELIN [1].

In monte [2] Albeonis habet capitulum .II. mansos quos dedit Vu-|-uiboldus. unum tenet uillicus. alterum iohannes sacerdos. et debent | inde seruire. Idem Wiboldus dedit capitulo tertiam partem ne-|-moris de fai et agros ibidem. Terciam uero partem eiusdem habet ca-|-pitulum in uadio a militibus de capella pro .IIII^{or}. libris.

[1] *Villars-Tiercelin.* — [2] *Montaubion.*

In loco qui dicitur nars [1] habet capitulum medietatem in uadio. medietatem in elemosina. Predii quod dicitur Warnerens. medietas est capituli ex emptione Rodulfi capellani. medie-|-tas ex uadio pro .LX. solidis. Item decima de vuarnerens est ca-|-pituli. et Rodulfus capellanus debet pro ea .II. solidos. Tercia pars | predii quod dicitur Pairi [2]. est capituli ex elemosina Manerii | de vuillens.

Tota decima de donnomartino et de poliaco est cano-|-nicorum tam frumento quam siligne. avena et fab. ex-cepto | manso prepositi. Minutam uero decimam asserit uillicus de | uillicatione esse suam. set pro ea debet pisa m. XL. Pro deci-|-ma de canapo debet uillicus singulis bienniis. honori-|-ficum mantile ad maiorem mensam refectorii. Decima | de uitulis agnis et hedis spectat ad mensam canonicorum.

Apud uillare tiecelin habet capitulum de elemosina petri .XV. | solidos. Petrus et Wuillerma debent .V. Gerardus .V. marti-|-nus grossus .V. De elemosina pueri de fonz debet mar-|-tinus de furno .II. solidos. Villicus tenet de manu capituli apud uillare tiecelin .III. mansos. Item .I. lunagium | apud aquam pendentem. Alterum ad bonam gottetam. Item uil-|-licus et georgius tenent mansum de maioria.

[1] *Naz.* — [2] *Peyres.*

WARNERENS.

Notum fieri uolumus tam presentibus quam futuris quod vdricus dapifer de Berchye. uendidit Radulfo de donmartin predicatori lausannensis ecclesie capellano | terram de vuarnerens funditus. vnde testes sunt canonici Otto de crissie | Willermus de Orsenens. Guibertus de uuistarnens. p. de Roueno. Petrus bono. | laici Amauricus dapifer. Eurardus de Berichie. Iohannes tacon. Constantinus | de pullie. Turumbertus filius Iordani de marterei. Hanc terram dedit | predictus Radulfus capellanus beate Marie et capitulo lausannensi ad anniuersarium suum | faciendum.

[1] SUNENS.

Notum fieri uolumus quod antequam castrum de donno martino fieret. quedam | pars uille que dicebatur a fonte superius abebat usum in quodam nemore | dominorum de pont. quod dicitur biolej et inde persoluebat .IIII. modios auene. | ad mensuram sancti Sygismundi dominis de pont. Quando castrum de donmartin | fuit factum non fuit usus predicti nemoris necessarius hijs de donmartin. | et non persoluerunt dictam auenam per

[1] *Folio 32. recto.*

aliquot annos licet domini de pont calump-|-niarentur. Tandem capitulum lausannense emit a predictis de pont *(calumpniam predicte auene | et usum predicti nemoris ad opus illorum de donmartin | pro .XII. libris)* scilicet a Iacobo et Rodulfo et Vldrico fratribus et isti greintauerunt ex parte | duorum fratrum iuniorum quorum tutores erant. scilicet petri henrici. et promi-|-serunt quod facerent eos laudare. et grentauerunt predicti fratres se fore legi-|-timos auctores quod in uulgari dicitur leaz uuerenz. si aliquis | capitulo uel illis de donmartin super hoc calumpniam moueret. Huius rei testes | sunt Cono prepositus. Aymo cantor. Rodulfus de fruen. Henricus de corberes. | Iocelinus de corberes. Canonici lausannenses. Vldricus sacerdos de alta uila. | Petrus clericus de marlie. Vldricus de corberes. Iocelinus de corberes. Petrus | tardiuus et cono filius eius. Vgo de pontez. Rodulfus de uilar bonet. | Milites. Petrus de belmont. Petrus de rota. Vuillermus clericus de corberes | Martinus de cor. Iacobus de cor. Vmbertus uillicus de donmartin. Vmbertus de estauayel. | Petrus de piney. et alii quamplures. Actum est hoc aput corberes in domo | petri tardi anno ab incarnatione domini .M°.CC°.X°. in .XL.

Notum fieri uolumus quod Raymundus de sugniens guerpiuit capitulo lausannensi | auenam censualem quam calumpniabatur quibusdam hominibus nostris de don martin. similiter | guerpiuit id pro quo predictam auenam calumpniabatur guerpiuit et calumpniam quam faci-|-ebat dicendo. quod turris de donmartin et bastimentum factum fuerat de nemore | suo. et quicquid calumpniabatur in eo quod capitulum acquisierat ab ecclesia

de tela aput| sugniens. post hec donauit capitulo alodium suum de nas. et de vuarnerens | et quicquid ibi habebat. et si quid alodii habebat apud sugniens. Capitulum uero | dedit predicto .R. in feodum dictum alodium. et id quod predictus R. in feodo habebat | ab abbate de tela. apud sugniens. et .I. casale in castro de don martin extra popiam | et dedit ei .XVII. libras. pro his omnibus fecit dictus R. hominium ligium .C. preposito ad | opus capituli. et promisit quod dictam guerpinam. et donum et feodum faceret laudare | fratrem suum. Actum est hoc in capitulo lausannensi anno ab incarnatione domini M°.CC°.XIII°. in festo beati iacobi.

Testes sunt Cono prepositus. Vuillermus thesaurarius. prior sancti Marii. Thomas | magister. Rychardus Magister. Galterus. Petrus che. sacerdotes. Petrus de donmartin. | Rodulfus de fruen. diaconi. Giroldus carbo. Vldricus de uanel. Giroldus dapifer. | Cono de fonz. Nicholaus de uuillerens. Canonici lausannenses. Petrus de | sancto Martino. Renaldus de bottens. milites. Vmbertus uillicus de donmartin. Borcardus aglentina. Petrus pyegnichat. et Vuillermus frater eius. et alii quam-|-plures.

C. prepositus dedit olfaisan terram que fuerat ariuuart attale seruicium | quale terra debebat ac apud donmartin in domo capituli. anno ab incarnatione domini MCC.XXI. feria .II. post festum omnium sanctorum. testes .C. prepositus Io. ce. | Girardus dapifer. Rodulfus de roueno canonici. Wulebnus de capella miles. Wulelmus frater villici. Guido. amedeus de roueno. Vmbertus de estauaiel.

[1] SUNENS. – DONMARTIN.

Notum fieri uolumus quod vmbertus abbas de tela de consensu capituli sui et de consensu | Odonis abbatis de bales ualz et capituli sui concessit capitulo lausannensi sub an-|-nuo .VII. solidorum censu. In festo sancti Michaelis reddendo. datis .XXX. et .I. libris prefate do-|-mui pro ingressu. quicquid habebat aput sugniens. et nominatim feodum quod Raymundus de gyes habebat ab abbate de tela aput sugniens. Promisit etiam | domus de tela quod si quis aliquando super hac concessione calumpniam moueret contra ecclesiam | lausannensem. domus de tela esset ei auctor. quod uulgo dicitur uuerenz sicut iustitia | postularet. Huius rei testes sunt Cono prepositus. Aymo cantor. Thomas celerarius. | Rychardus sacrista. Magister Galterus. Petrus che. sacerdotes. Petrus de donmartin. | Rodulfus de fruenci. diaconi. Giroldus carbo. Giroldus dapifer. Nicholaus | de uuillens subdiaconi. Canonici lausannenses. Ioseph capellanus sancte crucis. | Rychardus. Aymo. Petrus. Albertus clerici sancti Michaelis. Actum est hoc lausanne ante | maius altare. Anno ab incarnatione domini. M°.CC°.XII°. VIII°. Kalendarum decembris. | et sciendum quod istud factum fuit laudante lodoyco de sugniens

[1] *Folio 32. verso.*

conuerso de | tela. qui istud alodium dederat domui de tela.

Notum fieri uolumus quod capitulum lausannense concessit Vmberto uillico de donmartin in uita sua id | quod aput sugniens acquisierat a domo de tela preter feodum Raymundi de gięs. | sub annuo .XL. solidorum censu in natiuitate domini reddendo. tali pacto quod totum | post mortem eius libere redeat ad capitulum. et quicquid ibi edificauerit. et quicquid inuen-|-tum fuerit seminatum in terra uel super terram preter animalia uel annonam in arca. in | uita sua nil debet aliquo modo alienare. homines non potest in terram istam abergier. | sine consilio capituli. Actum est hoc lausanne in reuestiario. Anno ab incarnatione | domini M°.CC°. XIII°.

Notum fieri uolumus quod cum W. de capella miles. diceret .p. portarium domini martini esse suum ex parte patris | et predictus .p. diceret se esse liberum ex parte patris. et ex parte matris esse capituli lausannensis. taliter sedata fuit dis-|-cordia. quod dictus .W. dedit et guerpiuit capitulo lausannensi in manu cononis prepositi lausannensis quicquid iuris uel calumpnie in eo habebat. Actum est hoc | anno ab incarnatione domini M°.CC°.XV°. lausanne in domo prepositi. Huius rei testes sunt .c. prepositus .p. chenons | R. de fruencia .p. de donno martino. Nicholaus de uilens canonici .W. de uilens miles. Vmbertus | uillicus donni martini. et .G. frater eius .W. chanbons. Aymo faber .p. boschaiz et alii quamplures. Capitulum uero | dedit sepedicto .W. XLIII. solidos. predictus uero .W. promisit se fore legitimum

defensorem. si quis impeteret capitulum super | predicto .p.

Notum fieri uolumus quod .P. dominus de Sancto Martino dedit capitulo lausannensi | per regulam super altare outerum de Crissie qui tunc morabatur apud dun mar-|-tin et sororem eius et heredes eorum pro anima sua. et idem outerus dedit ei .XX. solidos | et .P. de euonant militi suo .III. solidos quem outerum uillicus de dun martim habebat jn pignore pro .X. solidis et grentauit dictus .P. de sancto Martino | quod faceret grentare filios suos. et jnde fuerat fideiussor .P. de euonant. | Huius rei testes sunt .C. prepositus. Willermus thesaurarius. magister Galterus. | Petrus de dun martin. Giroudus car. canonici lausannenses. Nicolaus dapifer. Willermus beuros | .P. de euonant milites. vmbertus uillicus de dun martin .P. uillicus de essertines et | alii quam plures. Actum est hoc lausanne. Anno ab incarnatione domini M°.CC°XV°. vii°. Kalendarum octobris.

[1] VILLARTIEZELIN. — SUNENS. — DONMARTIN.

Notum fieri uolumus quod vmbertus uillicus de dunmartin dedit capitulo lausannensi pro anniuersario | faciendo. martinum grossum de uilar tiecelin. quem acquisierat a domino petro de fonz. | qui eum calumniabatur quamuis crederemus eum esse capituli. et tenementum dicti martini. pro quo | debebat taliam semel in anno.

[1] *Folio 33. recto.*

et dimidias manaidas. et .III. cupas auene. et terragium. | testes fuerunt cono prepositus .W. tesaurarius. aymo prior sancti marii. Magister .g. sacrista. p. chanuz. | sacerdotes .g. carbo .N. de vulleres .N. de chauornai. diaconi .c. de fonz. R. de ro. canonici.

WARNERENS.

Reimundus de suinens domicellus duxit in uxorem itam filiam comitis de tietasper militis. et sicut | ipsa dicebat et sui dedit ei id quod habebat a capitulo apud sunens et nas et Warne-|-rens et si diceret dictus .R. quod non haberet heredem de ea dabat heredi quem ipsa haberet de alio | marito. dictam terram habebat. dictus .R. a capitulo. defoncto. R. W. de crissie miles duxit | dictam itam in uxorem. et fecit capitulo hominium ligium pro feodo iam dicto. et feodum impigno-|-rauit vmberto villico de dunmartin pro .IIII. libris et .XIII. solidis de assensu capituli. post hec dictus | .W. dedit et guerpiuit capitulo in manu .C. prepositi dictum feodum et promisit quod faceret | laudare uxorem suam. et posuit fideiussorem. haimonem fratrem suum quod faceret lau-|-dare filium suum quando adultus esset. et inde fuit fideiussor similiter renaldus dominus de bottens. do-|-nec poneret fideiussorem .R. dominum de Wulflens et .v. de monz uel filium suum uel .p. de chesaux | et uillicus de dunmartin dedit ei unum runcinum pro .c. solidis. uillicus statim id quod habebat |

in gageria et quod dederat pro emptione dederat capitulo in elemosina. et capitulum dedit ei dictam terram | in uita sua. actum est hoc lausanne in choro anno ab incarnatione domini .M.CC.XVI. XIII. kalendarum aprilis. tes-|-tes .C. prepositus. a. prior Sancti Marii. p. Chenuns iosep .Sa. C. de fonz amedeus. Sub. canonici. | haimo capellanus sancte crucis. Bertoldus filius carmunde Ioannes filius magistri operis. Ro. | de Wulflens. Ioannes de Wulflens la vila .et. Reinaldus de bottens. die sequenti misit | prepositus apud busens. josep et G. carbonem. et amedeum. et Re. de roueno Canonicos. et. v. uillicum de dun mar-|-tin. in quorum presencia. Ita vxor. dicti. Wilelmi dedit et Guerpiuit dictum feodum | capitulo et interfuit .R. de bottens.

SUGNIENS.

Notum fieri uolumus quod vgoniers repetins de poulie dedit capitulo lausannensi in manu .c. | prepositi quicquid iuris habebat apud suneins pro anima sua. et capitulum dedit ei .XVI. solidos. | actum anno ab jncarnatione domini M.CC.XVII. .X.VI. Kalendarum augusti ante cameram episcopi. testes .B. episcopus .C. prepositus. W. tes .R. can. magister halanus .R. de roueno. amedeus. vmbertus villicus de dun mar-|-tin et alii quam plures.

Vnbertus villicus de dunmartin dedit capitulo lausannensi les mulniers de uilartiecelin pro anima | sua. ac-

tum est hoc apud dun martin in domo justa turrem in sero aparitionis ro-|-gante et laudante pereta uxore sua. coram .jo. sacerdote et Wulelmo et giroldo | fratribus dicti villici et pluribus aliis. idem donum recognouerunt dicta .p. et filia sua | cecilia et laudauerunt die sequenti ibidem coram c. proposito et .N. de vuillens. R. de ro-|-ueno. Canonicis et Petro tardi de corberes. et .G. de dunmartin et Widone et borcardo filio | Williermi fratris villici. amedeo de roueno. vmberto de estauaiel. falcone de monte. | gordano marabot rodolfo de bollo et fere omnibus melioribus de dunmartin. | recognouerunt et dicti. Io. sacerdos .W. et .G. fratres. emericus et Guido nepotes dicti. vm. | uillici quod dictus v. uillicus similiter dederat les faisans pro anima sua | et abergamentum eorum quos tamen liberos esse dicebant et abergiors.

Martinus filius filie vmberti de dunmartin recepit feodum dicti. v. avi sui a .c. preposito et fecit ei homi-|-nium ligium ad opus capituli. Actum in capitulo Anno ab incarnatione domini M.CC.XVIIII. | IIII. Kalendarum Nouembris. et afidauit placitum per .N. dapiferum. et per W. de Willens.

DONMARTIN [1].

Calumpnia uertebatur inter capitulum et Wulelmum de capella militem maritum | filie. vmberti villici de dunmartin. quia capitulum dicebat quod dictus .v. villicus de dun-|-martin dederat beate marie in elemosinam id quod ipse dederat. Wulelmo de bussens | militi pro feodo quod R. de sugneins habebat a capitulo quod uxor sua habere debebat | in uita sua. et dicebat capitulum quod dictus .v. villicus dederat similiter in elemosinam | les mulners. de vilartiezelin et les faisans. et. martinum lo grossam. dictus uero Wulelmus | dicebat quod villicus sibi dederat com filia sua totam hereditatem suam et hoc nominatim et preter hec | conquerebatur dictus Wulelmus quod capitulum habuerat de bladio et denariis uxoris villici contra iusti-|-ciam. omnes iste querele fuerunt pacificate ita. quod dictus Wulelmus acciperet des muners | primo quod ipse vellet et capitulum alium. et des faisans acciperet capitulum quem uellet primo | et dictus Wulelmus alium. lo grossam uero haberet dictus Wulelmus. de aliis uero querelis fecerunt pacem preter quam | si uillicus aliquid usurpauerat contra iusticiam de possessionibus capituli. quando capitulum uellet | satisfaceret Wulelmus in capitulo. et redderet Wulelmus capitulo in omnibus ius suum et ipse aberet ius uillici.

[1] *Folio 33. verso.*

et | iuraret dictus Wulelmus castrum de dunmartin bona fide seruare contra omnes et defendere. et | sibi esset castrum iuratum et rebus suis sicut est consuetudo castri iurari preterquam non | facere malum reinaldo domino de montfort a castro de dunmartin. nec ibi ma-|-lefactum eius retraeret. quamdiu discordia quê erat inter eos duraret. post pacem uero factam | inter ipsos duos esset ei iuratum castrum sicut aliis iuratur. actum jn reuestiario. anno | ab incarnatione domini MCC.XVIIII. .x. kalendarum aprilis. testes. dominus .B. episcopus .C. prepositus .W. the .R. cantor. | W. prior. Magister .G. p. che. G. car. G. dapifer. N. de Wil. iosep. amedeus. R. de .ro. Nicolaus dapifer. petrus | de lausanna. Wulelmus beure. Wulelmus de Willens. dictus uero .W. iurauit castrum de | dunmartin sicut dictum est in festo adnunciationis dominice. coram .R. de roueno et vm-|-berto destauaiel. et. giroldo et wulelmo et Guidone de dunmartin et pluribus aliis | et illi de castro sibi similiter iurauerunt.

Petrus chaffars de festerna impetebat quendam de dunmartin. qui uocabatur petrus de geneueis | dicens quod quamuis liber homo esset tamen super terram patris sui et suam steterat et inde recesserat | ita quod non dederat ei partem suam sicut consuetudo est des abergiors. que calumpnia ita pacifi-|-cata fuit quod dictus petrus de geneueis. dicto petro chaffart. dedit .XIIII. solidos et ipse remisit | ei omnem calupniam et quidquid iuris habebat in ipso uel in rebus suis dedit beate marie. | in manu .c. prepositi et promisit quod semper esset legitimus actor quod uulgariter dicitur leez | vuerenz. et apud comitem. et apud nepotes suos et apud omnes.

Actum lausanne retro monaste-|-rium. Anno ab incarnatione domini M.CC.XXI. III. ydus Maii. testes .c. prepositus. c. de fonz. petrus de fruencia. R. de ro. | canonici. petrus de duneluia. amedeus de roueno.

Capitulum concessit .p. capellano de dunmartin ecclesiam de dunmartin pro .XX. solidis reddendis in | festo sancti vincencii. dedit etiam johanni filio .W. de dunmartin ecclesiam de sugnens ita quod si | capellanus esse uellet haberet totam ecclesiam pro .V. solidis ad censum et si capellanus ibi esset nollet | capitulum imponere capellanum qui haberet medietatem. et dictus Iohannes aliam medietatem haberet | ad censum. pro .V. solidis. actum in capitulo. anno jncarnationis domini M.CC.XXI. Kal. julii. Testes W. electus | .C. prepositus. Magister G. p. che. G. car. V. de Va. G. da. C. de fonz. ja. de al. N. de cha. W. de grancon. p. | de vi. ja. de gra. jo. p. de fruencia. amedeus. R. de ro. jo. de cos. Magister jo. jo. de blo.

Giroldus abbas de tela et fratres concesserunt cononi malium sicut et heredibus suis id quod | habebat apud possens preter tenementum ottonis loranceis. sicut prius taxatum fuerat | in presencia johannis quondam abbatis de tela. hoc adiecto quod si ratione predicti predii de pos-|-sens contra eundem .C. aliquis moueret questionem uel ipse contra alium in presentia abbatis staret ui-|-ri. dictus uero .C. debet ei annuatim soluere .VIII. cuppas. frumenti quale in illo loco | crescit ad mensuram lausannensem. et .IIII. cuppas pise. et .IIII. cuppas | auene. Item abbas dedit ei pro .XII. denariis annuis. pratum quod habebat a prepo-|-sito montis iouis. pro totidem. et tales se abbati et suis exibere debent

quod | iuste de eis conqueri non possint. Actum anno domini M.CC.XXI. ante cameram episcopi. Testes W. electus. | .C. prepositus. jacobus de grancon. p. che. canonici. W. dominus destauaiel. petrus de lausanna. henricus de gumuens Mi. | Giroldus abbas de tela. et vmbertus celerarius.

SUGNIENS.

Capitulum concessit Wulelmo de sugnens terram que fuerat nicolai de sugnens patrui uxoris dicti | .W. ita quod medietas dicte terre esset .N. uxoris quondam dicti .N. et si ipsa et Guido maritus | uellent morari apud sugnens uel illam terram colere in dominio suo in nomine domini[1] | si promitteret. W. terram colere pro tali terragio et fenum pro tali precio quale alius ei daret. | Actum in choro Anno ab jncarnatione domini MCC.XXI. XII. Kalendarum januarii. Testes .C. prepositus. W. prior. p. che. | jo. G. dapifer. R. de ro. N. de cha. N. de Wil. Canonici. Nicolaus dapifer. petrus de corcales Mi. petrus vilicus dessertines. Wuido de dunmartin.

Capitulum concessit alberto de dunmartin terram que fuerat . . . . ad tale serui-|-cium quale debebat ipsa terra. et concessit ei pratum unius carate feni aput suinens pro .VI. denariis | in festo sancti johannis reddendis. Actum Anno ab jncarnatione domini M.CC.XXII.

[1] *Folio* 34. *recto.*

Dominus reimundus de fonz aquisiuit beate Marie lausannensi ab alberto de crosnai quandam | aueneriam. que uocatur li songni. aput essertines. quam contenuisset capitulum plusquam per .XXX. | annos. Calumpniatus fuit eam haimo de gies set tandem ipsam guepiuit capitulo in manu .c. prepositi lausannensis. et filius suus junior. et ambo fide interposita promiserunt quod facerent grentare. fi-|-lium suum seniorem et matrem. et super altare per regulam obtulerunt et grentauerant | quod essent leel gueirent. et capitulum dedit eis .XXX. solidos de quibus .c. prepositus persoluit .XXV. solidos de eo quod | debebat de elemosima. dicti .R. de fonz. et capitulum. promisit ei quod faceret dare cele-|-rarium annuatim in anniuersario dicti .R. de fonz. cuilibet canonico presenti in eodem | anniuersario. remisit ei capitulum .II. denarios annuatim. Actum in portali Anno ab incarnatione domini | M.CC.XXIII. | crastina assumtonis. testes .C. prepositus. Magister G. W. tes. p. che. G. car. V. de va. | G. dapifer. N. de Wil. ja. de Grancon. p. de vi. jo. ame. c. de fonz. jo. de blo. hec Carta debet esse com illis | de exsertines.

MONTOUBYUN.

Wulelmus balbus de dunmartin et nepotes sui filii Girordi. calumpniabantur. Wulel-|-mo de capella militi duas partes bladii quod austulerat eis aput montalbium et apud | sichin et chardenai. post mortem umberti uil-

lici. de dunmartin. et dictus .W. miles. eis | calupniabatur .I. posam terre que fuerat olfaisan et alium campum .II. et la re-|-ceueriam decime de vilarticcelin. et duas partes decime canapis de nemore de cha-|-uanes quas ei austulerant post mortem dicti .W. villici. hec ita fuerunt pacificata | per .C. prepositum lausannensem. quod cuilibet remanens inuestitura illius quod calupniabatur. preterquam .W. bal-|-bo et nepotibus suis reddidit. dictus .W. miles. inuestituram decime canapis ne-|-moris de chauanes. Actum aput dunmartin in castro in grangia villici. anno ab | incarnatione domini M.CC.XXIII. xII. Kalendarum Septembris. Testes .c. prepositus. N. de Wil. Io. Ca. N. dapifer. lau. | Wulelmus de Willens. henricus de gumuens petrus de corceles Milites. Wulelmus | minister de meldun. Guido de dunmartin. vmbertus destauaiel et fere omnes illi de dun-|-martin. et .G. abbas de tela. Si uero dicti .W. et nepotes sui et .W. miles super predic-|-tis uel aliis mouere uellent calumpniam primo conquererentur preposito et capitulo quam ali-|-ud inde facerent. et ita amici facti fuerunt de omnibus querelis a morte. vmberti villici. et | osculati per pais et per fidem. et facient rationem unus alii coram preposito et capitulo.

Anno ab incarnatione domini MCCXXIII. xII. Kalendarum Septembris petiit .c. prepositus lausannensis a Wulelmo de capella. Mi-|-lite placitum quod debebat ex parte Martini filii sui pro Maioria de dunmar-|-tin et inde erant fideiussores. Nicolaus dapifer lausannensis et Wulelmus de Willens. com uero dictus[1] | Wulelmus

[1] *Folio 34. verso.*

de capella diceret se nescire quod Maioria de dunmartin deberet placitum dictus | .c. prepositus lausannensis dixit quod vmbertus Maior de dun martin recognouerat et in capitulo et | in domo sua .XXXX. solidos de placito Maiorie et paratus erat istud iurare. et Wulelmus balbus de dunmartin dixit quod | ipse uidit quod vmbertus Maior de dunmartin frater suus recognouerat se debere .XL. solidos | de placito pro villicatione ala marti. et vidit quod dictus. Vm. persoluit de eis .XXX. et capitulum remisit ei .X. Hec fuerunt parati iurare .C. prepositus et Wulelmus bal-|-bus. set Wulelmus de capella remisit eis iuramentum. Actum in castro de dun mar-|-tin in grangia Maioris. sub testibus supradictis.

Cum discordia uerteretur inter Wulelmum de capella militem. et Wulelmum fra-|-trem Vmberti quondam uillici de dunmartin et petrum et Iohannem filios dicti | Wulelmi et petrum et Wulelmum nepotes dicti Wulelmi super hereditate Burcar-|-di quondam villici de dunmartin. taliter fuit sedata. quod computato de assensu eo-|-rum quod dictus Wulelmus miles qui habebat filiam dicti Vmberti tenebat de su-|-pradicta heretate .XL. II. posas terre. preter prata. et preter terras capituli deshabergatas | et preter terras quas homines capituli dicebant sibi auferri. et preter feoda que non spectabant ad ca-|-pitulum. et dictus Wulelmus et filii suj tenebant .XII.[II] preter prata. et filii Giroldi .XII. | preter prata. et fuit dictum per concordiam quod dictus Wulelmus (W. III posas et nepotibus suis. III posas.) miles de terra quam ipse tenebat | de .IX. posis quas Gujdo nomjnauit | haberet dictus miles illas III. quas ipse uellet et dictus Wulelmus et nepotes sui. alias

.VI. | de prato sub monte albionis. haberet miles duas partes et alii. terciam. feoda re-|-ciperet dictus miles a dominis et solueret placita et faceret serujcjum. et supradicti Wulelmus et | Wulelmus nepos suus faceret ei hominium quod et fecerunt. et debet quilibet ei restituere terciam par-|-tem recti serujcij. et debet habere quilibet terciam partem feodorum. in ceteris spectantibus ad | supradictam hereditatem habeat quilibet illam inuestituram quam habebat in morte | dicti. vmberti villici. Actum aput dunmartin in grangia filiorum Giroldi. Anno ab jncarnatione domini | .M.CC.XXIIII. jn translatione beati martini. Testes .C. prepositus .R. can. ca. Wulelmus sacerdos | johannes clericus de dunmartin. petrus de duneluj. lambertus de suchie. Clericus. Wulelmus | et Reinaldus domini de estauaiel. Reinaldus de Bottens. henricus et Girardus et Wu-|-lelmus de Gumuens. Rodulfus de suchie. Wulelmus et Giroldus de Willens. johannes | de paterniaco. Mi. Wilelmus filius. R. destauaiel. petrus defferaz. Reinaldus | dasnens. fere omnes illi de dunmartin et de vilartiecelin. et de sunens. jnterfu-|-it etiam Giroldus abas de tela. et haimo Monachus.

Nantelmus de Marsins miles calopniabatur capitulo dom... de sugnens quam dicebat fuisse | de hominibus suis de geneueis. ille dicebat se liberum et patrem suum fuisse senem mor-|-tuum apud donmartin. et ipsum fuisse plus quam per .XXX. annos ibi sine querela uel calup-|-nia. tandem hec querela fuit ita pacificata. quod dictus Nantelmus miles guerpiuit et dona-|-uit beate Marie et capitulo lausannensi quidquid iuris uel calupnie habebat in dicto | .d. in manu .C. prepositi. et ille ei

dedit .XX.V. solidos. Actum ante Capellam anno jncarnationis domini MCC. | XXIIII. xv. kalendarum februarii. Testes .C. prepositus .R. can. N. de Wilens. R. de ro. lo. de blo. canonici. h. | capellanus sancte crucis. petrus destauaiel. Sacerdos. petrus de duneluia. Clericus. vmbertus | destauaiel. et iurauit dictus Nantelmus miles quod ipse esset semper legitimus actor. quod in | uulgari dicitur leaus wueirenz.

DONMARTIN.

[1] Discordia uertebatur inter abbatem de alcrest et. Ceciliam filiam Vmberti quondam uillici de dunmartin. quia | abbas dicebat quod borcardus villicus de dunmartin dederat in elemosinam domuj de alcrest. lo fe | et decimam de qutenum. Set Vmbertus filius dicti .B. quandoque ei austulerat. et quandoque ei dimiserat. et Wulel-|-mus et Giroldus fratres dicti Vmberti jn pace dimittebant suas duas partes. dicebat etiam abbas quod | mater dicte .C. dederat ei in elemosinam. id quod abebat aput pollie logrant. Ma-|-iorissa respundebat quod Wulelmus maritus eius inuenerat casale de dunmartin | uestitum dolfe. et qutenum. et illud de pollie nunquam dederat mater sua. hec discordia taliter fuit pacificata. quod Maiorissa laudantibus filiis suis Martino et Girar-|-do. dedit domui de alcrest. illud dolfe et decimam de qutenum pro anima sua | et filiorum suo-

[1] *Fol. 35. recto.*

rum et mariti suj et patris suj et auj. et abbas promisit ei et filiis | suis sepulturam aput alcrest. et guerpiuit calupnjam de pollie. actum apud dunmar-|-tin ante portam anno ab jncarnatione domini M.CC.XXV. jn festo sanctorum. primj et felicianj. testes .C. prepositus | lausannensis. R. can. R. de roueno. canonici. henricus de Gumuens. Wulelmus de Willens et Giroldus frater | eius. et petrus filius eius. Rodolfus de curtilia. Walcherus de gislarens. Milites. petrus de | estauaiel. petrus de dun martin Vgo de Wistarnens. Wulelmus de Vilartiecelin. Sacerdos. | Wulelmus et guido de dunmartin. Nicolaus de capella. et fere omnes illi de dun martin.

Ibidem sub eisdem testibus preter Milites. redidit Maiorissa. nepotibus Wiberti aurifabri | casale et terram quam Cono pater eorum tenuerat etiam W. marito suo pro .V. solidis censualibus in | natali dominj. ita quod unus eorum ibi faciat donum uel soror ibi marititur. et ibi moretur. pu-|-eri tamen sint capituli.

Ibidem sub eisdem testibus reddidit .C. prepositus ex parte capituli. Alberto terram Vmberti de losnay com terra jo-|-hannis sacerdotis ad tale serujcium quale terra debebat. prius tamen recognouerunt seniores | loci quod ipse erat propinquior heres quam ipsi scirent.

Ibidem sub eisdem testibus dedit .C. prepositus Wulelmo coretta. quoddam pratum quod ipse tracserat | de nemore capituli pro .VI. denariis censualibus in festo sancti johannis bautiste. contiguum est pratum illud prato suo.

Ibidem sub eisdem testibus fuit facta concordia jnter Maiorissam et W. auunculum suum et .p. | sacerdo-

tem nepotem suum ex una parte et quandam mulierem nomjne . . . . . et petrum | filium suum ex alia. quia dicebat Maiorissa et participes suj quod mulier et filius eius | erant eorum abergior. et dedit mulier fidem in manu sacerdotis et filius iurauit quod | darent medietatem omnium quecunque habebant Maiorissie et participibus sujs et ita fuerunt partiti | ab eis. et recognouit .p. sacerdos sub periculo anime sue quod audierat conrecognoscere patri | suo et auunculo suo .p. quod predecessores illius prius fuerat capituli et capitulum ipsum dederit | Rodolfo predicatori. et post eum petro de dunmartin patruo suo. quo defuncto fratres eius dic-|-tum hominum diujserant inter se.

SUNENS. — DONMARTIN.

[1] Richardus frater Remundi de suneins ex parte patris et ex senda uxore calupniabatur capitulo | hereditatem dicti .Re. aput suneins et nas et Warnerens. quam capitulum dicebat dictum .R. capitulo inuadiasse | primo. postea uendidisse et in elemosina dedisse. sicut in prioribus scriptis continetur. tandem dicta calupnia | taliter fuit pacificata quod dictus richardus dedit capitulo lausannensi quidquid ipse uel frater suus dictus Remundus | habebant iuris uel calupnie erga capitulum. et capitulum dedit in feodum dicto richardo me-|-dieta-

[1] *Folio 55. verso.*

tem illius quod prenominatus Reimundus habebat aput sunens et nas et Warne-|-rens. residuum retinujt capitulum in dominium suum. et dictus Richardus fecit inde homini-|-um in manus .C. prepositi ad opus capituli. homines uero qui super terram erant abergati | retinujt sibi capitulum. Actum lausanne jn lobio dominj episcopi anno jncarnationis domini M.CC.XXV. III. nonas Septembris. Testes dominus W. Episcopus .c. prepositus. W. tes. R. can. G. car. C. de fonz. ame. R. | de ro. Io. blo. V. da. canonici. haimericus capellanus episcopi. petrus de estauaiel sacerdos. vincencius. oc-|-to. albertus beuer. clericj. petrus dominus de sancto Martino. Wulelmus et cono domini de estaua-|-iel. Reinaldus de bottens. Wulelmus de orsens. petrus de cuonant Milites. et alii quam plures.

Wulelmus cotez de dunmartin deportaujt res suas a dunmartin nesciente preposito uel capitulo. et | ipse postea inde furtim recedebat. et ceperunt eum nuncij capituli et reduxerunt apud dunmartin. et | affidauit in manu .C. prepositi quod ipse corpus suum uel pecunjam suam non auferret de dunmar-|-tin sine licencia capituli. hujus rei fideiussores sunt .R. de roueno. de .X. libris. p. Capellanus de dun-|-martin. de .X. libris. Iohannes clericus et Wulelmus pater suus de .X. libris. Gujdo de dunmartin de .X. libris. | p. de baoies. de .X. libris. Actum anno jncarnationis .M.CC.XXV. vigilia apostolorum. Simonjs et Iude | ante pontem castri de dunmartin. Testes com supradictis. Wulelmus sacerdos de Vilartie-|-celin. Wulelmus de sunens. et .p. auunculus eius. Martinus filius agan. p. de corzales. | Iohannes portarius et frater suus Critinus de geneueis et alij multi.

Eadem die fecit capitulum leuari domum in popia castri de dunmartin.

Petrus dominus de dujn dicebat henricum et Iohannem fratres. natos de Willerens. qui Morabantur aput | dunmartin et auunculum eorum. esse homines suos. et calupniabatur eos et talis concordia fuit | facta inter eos. quod dicti fratres debent ei dare quolibet anno .IIII. solidos in natiujtate | beate Marie. et tunc dederunt ei .XXX. solidos. et istut debet durare per .VIII. annos | ex tunc uel ipsi redeant aput Willerens. uel ipsi faciant ei rationem. uel capitulum non te-|-neat eos contra uoluntatem predicti .p. actum lausanne ante Monasterium sub ulmo. | anno jncarnationis domini .M.CC.XXV. Nonas. Nouembris. testes .C. prepositus .R. de ro. ca. P. de duneluia | Bertoldus. clericus. Wulelmus comes gebennensis. w. dominus destauaíel. w. de sancto Marti-|-no. w. derseins. w. beuer. Nicolaus dapifer. dalmacuis. Vmbertus de capella. Milites. | petrus defferiaz. Wido de dunmartin et aljj Multi.

DONMARTIN. — VILARTIZELIN. — SUNENS.

[1] Quando capitulum fecit castrum de dunmartin fecit furnum in castro ante portam popie. quod tenujt | magister bandinus ex parte capituli quamdiu ipse tenujt castrum. postquam uero capitulum conmjsit castrum

[1] *Folio* 36. *recto*.

Vmberto villico dimisit ei furnum ut ipse inde teneret unum Wuaiti intrare. quod et fe-|-cit plus quam per .XXX. annos. quo defoncto Wulelmus de capella mjles Maritus filie dic-|-ti .V. custodiuit castrum capitulo. per .VI. annos. quo defoncto. com petrus defferraz dux-|-isset uxorem dicti .W. petiit capitulum ab ipso et a tutoribus filiorum dicti | .W. furnum. uel quod tenerent la Wati. qui responderunt quod nesciebant se ita debere | et fuit recognitum. sicut supra dictum est. Actum in domo .C. prepositi Anno jncarnationis domini .M.CC.-|-XXV. die tercia post apparitionem. Testes .C. prepositus .R. can. G. sa. jo. ce. C. de fonz. R. de ro. | Io. de blo. Ca. p. de doneluj. et Iohannes de dunmartin clerici. petrus et Richardus | et Wulelmus dominj. de sancto Martino. Wulelmus et Reinaldus dominj destauaiel. | Reinaldus dominus de bottens. petrus dapiferi Rodolfus de sancto Germano. Wulelmus et | Giroldus de Willens. anselmus de cuffnium. Rodolfus de curtilia. Gielmus de or-|-sens. Rodolfus de cumbremunt. Wulelmus beuer. Milites dalmacius Bouers | Gigo de sancto laurencio. Girardus Mastins Burgenses. petrus sacerdos de dunmar-|-tin et Wulelmus frater ejus. et Wulelmus auunculus eius. et tenuerunt la Wati pro | uoluntate capituli.

VILARTIECELIN.

Vmbertus villicus de dunmartin tenebat feodum aput Vilartiecelin ab iblone de | escublens scilicet .VIII. posas terre et quoddam pratum. et louzma cuiusdam molendin. quod | fuerat antiquitus aput vilartiezelin sicut illi de dunmartin dicebant. defoncto .v. villi-|-co. et. iblone descublens. Wulelmus de capella maritus filie .v. villici. recepit dictum feodum a Wulel-|-mo de sancto Martino marito filie. dicti iblonis descublens. defoncto Wulelmo de capella. quia Martinus filius | eius infra annum et diem non receperat feodum a dicto Wulelmo de sancto Martino. ipse Wulelmus faisiuit dictum feodum. et pro | quadam querela quam dicebat fecisse dictum iblonem descublens. de dicto vmberto villico de dunmartin. et pro pla-|-cito quod feodum debebat. de quo placito illi de dunmartin recognoscebant .VIII. solidos tantum. hec omnia fue-|-runt ita pacificata. quod pro omnibus querelis et pro placito. dedit dictus .M. filius Wulelmi de capella .XXV. solidos dic-|-to Wulelmo de sancto Martino. et de cetero tantum esset de placito. et de feodo. quantum antiquiores de dunmar-|-tin recognoscerent per iuramentum. Actum ibi ubi quod superius scriptum est actum fuit. et ea die et sub eis-|-dem testibus.

.C. prepositus lausannensis dedit preposito de sugnens et Rodolfo de sugnens quoddam casale in castro de dun-

martin de assensu ca-|-pituli. Actum in domo popie de dunmartin anno jncarnationis domini M.CC.XXV. in die sancti Vincencii. Testes .R. | roueno. Canonicus. petrus sacerdos. et W. frater eius. petrus defferaz. Wulelmus balbus et Iohannes filius eius. Guido. Wu-|-lelmus corigia. de dunmartin. petrus de Willens. Vmbertus destauaiel.

Petrus capellanus de dunmartin et Wulelmus de Willens miles recognouerunt quod villicus de dunmar-|-tin debebat. dicto. Wulelmo de Willens .V. solidos de placito de feodo quod ab ipso tenebat. Actum | lausanne in domo preposit. Anno jncarnationis domini M.CC.XXV. VIII. ydus februarii. Testes .C. prepositus .R. | de ro. canonicus. Renaldus de botens. Rodolfus de sancto Germano. Anselmus de cussinum. Cono de dompe-|-ro. Wulelmus de crissie. Milites. Wido et Wulelmus filius. Giroldi de dunmartin. Io-|-hannes clericus de dunmartin.

[1] DONMARTIN. CAPPELLA WALDANA.

Elieta et Wulelmus de dunmartin maritus eius et Iohannes clericus eorum filius dederunt in manu .C. prepositi beate Marie | et capitulo lausannensi Iohannem cognomine tennana et patrem eius et Walterum auunculum eius et vldricum filium eius | de bottens. et heredes et aberiamenta eorum pro remedio animarum sua-

[1] *Folio* 36. *verso.*

rum ei filiorum suorum. et inde | debent fieri anniuersaria eorum lausanne. et capitulum remisit eis in vjta eorum .V. solidos censuales quos | dictus Iohannes debebat ei annuatim. et .VI. solidos et .IIII. denarios quos dictus Wulelmus debebat annuatim pro terra de | dunmartin. et id quod capitulum habebat a chardenaj. Actum aput dunmartin in popia in domo capituli anno jncarnationis | domini MCC.XXV. vII. ydus aprilis. testes .C. prepositus. C. de fonz. R. de ro. jo. de blo. Canonici. petrus sacerdos de dunmartin. et Io-|-hannes frater fabri clericus. petrus defferaz. petrus de Willens. vmbertus destauaiel. Wido de dunmartin. lambertus de sancto | simphoriano.

Peregrino de dunmartin reddidit .C. prepositus ex parte capituli ereditatem suam. scilicet tenementum geor-|-gii. scilicet .I. Mansum. sicut ipsum jurati widauerunt. ad tale serujcium quale debebat. tali pacto. quod | ipse apud dunmartin moretur. Actum aput dunmartin. in popia. anno jncarnationis domini M.CC.XXVI. jn octaua | ascensionis. testes R. de ro. C. de fonz. Canonici. Iohannes de sancto protasio. sacerdos. Iohannes de dunmartin clericus | petrus defferraz. Guido. Wulelmus corrigia. Wulelmus filius borcardi. et alii plures. Si aliqui haberet | de tenemento maiorie debet iuvare maiorem in placito et seruicio persoluendo secundum id quod ipse | de eo haberet.

Eadem die reddidit Wulelmo correi casale super popia et ipse debuit ibi facere domum.

Discordia que uertebatur inter Rodolfum de sancto Germano militem. Maritum scilicet filie Thome de sancto | laurencio. et Martinum uillicum de dunmartin

super decima et terragio nenoris (sic) de orsout | quod vterque dicebat esse suum. taliter fuit pacificata. quod medietas remansit utrique. et dictus | Martinus habuit medietatem a dicto Rodolfo in amore. et si aliquis diceret dictam medi-|-etatem esse de feodo suo. quam dictus Martinus tenet. et illud posset iuste probare. uel dictus R. esset | Wueirenz dicto .M. et participibus suis. uel dictus .M. ab illo cuius esset aliud acciperet. Actum lausanne | in aula prepositi. anno jncarnationis domini M.CC.XXVI. III. Ydus Iunjj. Testes .C. prepositus. C. de fonz. canonicus. | petrus sacerdos de dunmartin. petrus de duneluj. clericus. Renaldus de bottens. W. de Wilens. W. beuer. | W. de crissie. Vmbertus de bieri. Milites. Iacobus prior montis presbiteri. dalmacius bouers | Girardus Mastins. Gigo. burgenses lausanne. W. Minister de Melduno. Nicolaus de capella. Vgo | de Wistarnens. petrus de Willens.

Eadem die ibidem reddidit Martinus villicus de dunmartin haimoni de puteo marito fi-|-lie Wulelmi chenun. feodum quod Wulelmus chenuns habuerat a villico de dunmartin aput Bollens. scilicet tenementum es gros. et prepositus protestatus fuit quod illud erat capituli et nesciebat | utrum illud villicus deberet habere a capitulo com alio feodo suo uel utrum debet capituli in dominjo. quia illi de berchie biennio ante recognouerant per bannum Reimundo de roueno ca-|-nonico lausannensi et petro de duneluj nunciis capituli. quod illud erat capituli.

Libornos de chapala uendidit domenget de sunens quoddam casale quod habebat in castro de dun-|-martin cum domo que in casali erat. Actum in domo capituli

que est in popia de dunmartin. Anno incarnationis | domini M.CC.XXVI. II. Kalendarum aprilis. Testes .C. prepositus. C. de fonz. R. de ro. Ca. P. sacerdos. Iohannes di-|-aconus. Iohannes clericus. Wido. Wulelmus filius Giroldi. W. corigia. Iohannes | forcarius. haimo de dunmartin. Vmbertus destauaiel. petrus de Willens. Costins et Thomas. Wulelmus faber de lausanna. Stephanus cementarius.

Walcherus de Sancto Martino dedit capitulo pro anima sua duos homines aput Capellam Waldanam.

[1] DONMARTIN.

Hoc est iudicium de foreste.

In nomine domini nostri ihesu Christi. Cum resedisset dominus et gloriosissimus Ruodulfus | rex. ob utilitatem regni gubernacula peragens. uenit in corciaco uillam | ad multorum causas audiendas uel finiendas scilicet quod regie decet dignitata. (sic) | Ibique uenit dominus et uenerabilis boso. miseria dei humilis lausannensis ecclesie | presul. proclamauit se in presentia regia quia foreste quod est in pago lausan-|-nense usum habeat. potestas sancte marie ad porcos saginandos. et ad ecclesias dei et ad mansiones. et ad omne opus seruile. quidquid facere uoluerit sane | potestatem habeat faciendi. quare

[1] *Folio* 57. *recto. colonne* 1. Cette charte se trouve avec plusieurs variantes dans *Zapf: Monum. anecd.* à la page 37.

pascionaticum nec siluaticum debet ad | regiam potestatem persoluere. Audiuit dominus rex illam rationem. missos suos | direxit. nomine Vuarimberto. Et Wltpotone. Venatione. Tutone. | Arbert. Tuzone. quare ceteros ministrales. quod uenissent in lustriaco | uillam et ibi fuissent. quia inde diligenter inquisissent sicut mos est | antiqua. Quadam die uenerunt missi domini regis in lustriaco uillam | superius nominati. et alii plures boni homines. et inquirebant diligenter, Stetit | dominus boso presul in antea. in ipso placito. et dixit de illa silua. sicut aqua quam | uocant fontem maurone usque in foreste uennas quod plus per legem | dominus boso episcopus. et successores eius et canonici sancte marie et serui sancte | debent habere potestatem quicquid ex inde facere uoluerint quam ad partem domini | regis impendere. Dixerunt ipsi uenatores et supersiluatores. senes et iuue-|-ni. quod dominus episcopus ueritatem dicebat. et se in omnibus recrediderunt et uuer-|-pierunt. Nuper uenit dominus episcopus alia uice in orciaco uillam ante presentiam | domini regis. deprecaturus etiam mercedem domini regis. ut legale iudi-|-cium concedere dignetur. quod ipse dominus rex deprecationem illius clementer concessit. | Tunc iussit ad illum iudicium dei. Emiconem suum uenatorem ire. | qui illum iudicium fecisset et diligenter inquisisset quod ita et feci. Ve-|-nerunt in domno martino uillam. et alii plures boni homines. et illam | siluam circuierunt. et ibi unum seruum nomine arulfum ad iudicium dei | hoc est ad ferrum calidum iactauerunt quod de illa silua sancto martino. | domnus boso episcopus et successores eius et canonici sancte marie et serui sancte marie deberent | ecclesias

construere et mansiones facere et porcos saginare. et alios porcos non debere colligere. et nullum alium seruicium regi persoluere. et liberauit eum dominus. | et illi se recrediderunt et custodierunt illum illi siluatores usque ad tercium | diem. Tercia uero die uenerunt. et dissigillauerunt illam manum. et inuenerunt | eam saluam et illesam. Emico presens fuit. Ebbo presens fuit. Al-|-buuicus presens fuit. Oso presens fuit. Abel presens fuit. Emico | presens fuit. Fredoelus presens fuit. Adalbertus presens fuit. Adalgarius presens fuit. Natalis | presens fuit. Ego in dei | nomine saturninus ac si indignus presbiter siue cancellarius hoc iudici-|-um dei scripsi. et dataui die lunis .xv. Kalendarum Augusti. Anno .XX. regnante | domino nostro Ruodulfo rege. Hoc judicium fecit hic scribi .C. prepositus lausannensis. Anno incarna-|-tionis domini M.CC.XXVI. in uigilia sancti luce. uerbo | ad uerbum sicut inuenit scriptum in antiquissimis cartu-|-lariis sancte marie lausannensis.

[1] JORAT. — SANCTUS CIRIACUS. — THIERRENS. — OIENS.

Discordia uertebatur inter Walterum et Iohannem nepotem suum | ex una parte et haimonem de bottens ex altera. pro me-|-dietate cuiusdam nemoris. et ita conuenerunt. quod sicut seni-|-ores fide digni et iurati de bottens recognoscer-|-ent. ita ipsi tenerent. dicti seniores

[1] *Fol. 37. recto. 2de colonne.*

fuerunt. petrus sa-|-cerdos de dunmartin. et Wulelmus sacerdos de bottens. al-|-bertus de salice. petrus de cimiterio. constantinus. amaldricus. | Richardus. Albertus magnus. qui recognouerunt quod predeces-|-sores eorum. fuerunt duo fratres. et unus maritauit filiam alterius. de medietate nemoris et de alia | ereditate. nec unquam reddidit unus aliquid seruici alii. | Actum ante ecclesiam de bottens. anno ab incar. domini M.-|-CC.XXVI. in octaua assumtionis. Interfuerunt .C. prepositus. R. de roueno. canonici lausannenses. R. dominus de bottens. Wulelmus | de dunmartin. p. pienichat. hugo magnus. | Stephanus clericus. Iohannes de illens. laurentius de | rota. et alii multi in plena parochia.

Rodulfus filius Rodolfi comitis de Grueri intulit | dapna capitulo. aput albam aquam et alibi unde fuit excom-|-municatus. tandem uolens facere pacem cum capitulo de-|-dit capitulo de assensu columbe uxoris sue et filio-|-rum et filiarum suarum mariagium suum in | alodio et fecit inde cartas fieri sicut in sequentibus continetur.

Wulelmus dei gratia lausannensis episcopus omnibus tam presentibus quam futuris re-|-i geste memoriam. Notum fieri uolumus quod Rodol-|-fus iunior de gruieri. filius Rodolfi comitis | de grueri. pro emendatione dampni quod intulerat ca-|-pitulo lausannensi dedit in alodio capitulo lausannensi in manu | .C. prepositi lausannensis coram nobis totum mariagium suum quod | acceperat in columba uxore sua filia jor-|-dani domini de belmunt. et promisit quod dictum do-|-num faceret laudare uxorem suam et filios suos et fi-|-lias. et inde esset legitimus tutor ipse et heredes sui.

quod uulgariter dicitur. leaus vuerenz. hoc tamen retento | si dictum alodium plus ualeret secundum estimationem trium | canonicorum scilicet .C. prepositi. Iacobi de grallie .R. de ro-|-ueno. et si unus eorum deesset alius ei substitueretur | illud quod alodium plus ualeret comiti remaneret | hec autem estimatio debet fieri infra quindenam beati mi-|-chaelis. et si staret per dictum comitem quod hec non fierent infra prescriptum terminum totum alodium capitulo re-|-maneret. hec omnia iurauit dictus R. in manu mea | fideliter seruaturum. Actum lausanne in lobio domini episcopi anno ab incarnatione | domini M.CC.XXVII. xiiii. Kalendarum octobris. Testes .C. prepositus. W. tes. R. can. W. prior. .V. de Va. G. Sa. N. de cha. N. de Willens a. de no. cas. jacobus de gralli. jo. ce. ame. R. de ro. V. dapifer. R. de Wul. Ca. andreas. p. de | estauaiel. Richardus de hospitali. sacerdos. Magister p. de ollens .p. de denelui. Vincencius Otto. Clerici. R. | dominus de rota .W. de fruencia. Nicolaus dapifer. p. frater eius. W. beuer. Rodolfus de sancto germano. | Borcardus de escharlens. cono et anselmus de Vilar. Milites. W. de pont. Rodolfus de preez. lodoicus | filius dapiferi. amedeus de roueno. W. et .p. fratres dalmacii. domicelli. Iacobus psalterius. Iohan-|-nes lombardus. lambertus de Warens. Reimundus carbo. albertus descubleins. et ut hoc ratum et firmum perma-|-neat presentem cartam ad preces utriusque partis. sigilli nostri munimine fecimus roborari. data per manum Rodolfi cancellarii nostri.

Dictus uero R. fecit de eodem dono et eadem die et

sub eisdem testibus cartam capitulo sigillo suo sigillatam | que fuit reposita in sacrario.

Sequenti .V. feria iuit .C. prepositus et R. cantor et R. de roueno de mandato capituli aput gruieri. ut ibi | reciperent donum eiusdem alodii. ab uxore dicti .R. et filio suo et filiabus. et prior lustriaci et sa-|-crista. missi a domino episcopo ut audirent donum supradictum et laudationem. ut ipse episcopus inde ad preces su-|-pradicti .R. inde cartam faceret capitulo. et ipse dictus .R. suam cartam inde fecit cuius tenor talis est.

Notum fieri volo tam presentibus quam futuris quod ego Rodulfus iunior filius rodulfi comitis de grueri pro | emendatione dampni quod intuleram capitulo lausannensi dedi in alodio capitulo lausannensi in manu .C. prepositi lausannensis totum | mariagium meum quod acceperam in columba uxore mea filia jordani domini de belmunt et dictum | donum feci laudari vxorem meam colubam et filium meum Wulelmum et filias meas. Agnes. Betris et Iulialam. et promisi quod facerem laudare filium meum .p. et inde esse tutor ego et heredes mei | quod uulgariter dicitur vueirenz. hoc tamen retento quod si dictum alodium plus ualeret secundum estimationem trium ca-|-nonicorum scilicet .c. prepositi. Iacobi de grallie. R. de roueno. et si unus eorum deesset alius ei substitueretur | illud quod alodium plus ualeret mihi remaneret. hec autem estimacio debet fieri infra quindenam sancti Michaelis | et si staret per me quod hec non fierent infra prescriptum terminum totum alodium capitulo remaneret. hec omnia iura-|-ui in manu domini .W. lausannensis episcopi me fideliter seruaturum. promisi etiam quod quando dicta

estimatio facta | esset. facerem inde cartam sigillo meo sigillari. huius rei testes sunt .W. prior de lustrie .p. sacrista de lustrie. | dictus .C. prepositus. R. Can. R. de roueno. Ca. lau. Iohannes capellanus de bollo. Richardus sacerdos | torencus de bollo clericus. Rodulfus comes pater dicti .R. Iocelinus de corberes. Iocerandus de broc. Bor-|-cardus de escharlens. Anselmus de vilar. Milites. W. de pont. henricus de fonz. Ioranz et Rodulfus filius eius. de | grueri. Galterus de pringie. Cono de vilar. Vldricus salterius. Vldricus faber de euz. Ruodulfus minister. p. | filius parisii. de lausanna. Vmbertus clericus de lausanna. quod uero ratum et firmum permaneat presentem cartam sigilli mei munimine feci sigillari roborari. Actum apud Grueri. anno ab incarnatione domini M.CC.XXVII. | IX Kalendarum octobris.

Wulelmus prior .p. sacrista de lustrie omnibus presentem paginam inspecturis. rei geste noticiam. Nouerint uni-|-uersi quod nos missi a uenerabili patre et domino nostro .W. lausannensi episcopo apud Grueri. cum domino .c. preposito et | .W. tesaurario. et .R. cantore. et .R. de roueno. canonicis lausannensibus. uidimus et audiuimus quod | dominus .R. filius .R. comitis de grueri et uxor sua columba laudantibus et consentientibus filio suo. Wu-|-lelmo et filiabus suis Agnes et Beatris et Iuliana pro emendatione dampni quod dictus .R. fecerat capitulo | lausannensi dederunt in manu dicti .C. prepositi lausannensis dicto capitulo lausannensi in alodio totum mariagium dicte | columbe. quod iacet aput tierens. et seint Cierie. et oiens et promiserunt quod dictum donum facerent lauda-|-re petrum filium suum qui tunc presens non erat et quod inde essent tutores et heredes eorum

quod vulga-|-riter dicitur vueirenz. hoc tamen retento. quod si dictum alodium plus ualeret secundum estimationem trium cano-|-nicorum scilicet .C. prepositi. Iacobi de Grallie .R. de roueno. quod si unus deesset alius ei substitu-|-eretur. illud quod dictum alodium plus ualeret. ipsis remaneret. hec autem estimatio debet fieri infra quinde-|-nam sancti Michaelis. et si forte per sepedictum .R. staret de Grueria (sic) quod dicta estimatio non | fieret infra prescriptum terminum totum mariagium sepedicto capitulo remaneret. promisit etiam iam dictus .R. de Gru-|-eri quod quando estimatio facta esset faceret inde cartam sigillo suo sigillatam. hec omnia recognouit se fide interposita promisisse in manu venerabilis patris et domini nostri lausannensis episcopi fideliter seruaturum. vt autem hec omnia prelibata firmiter | et inuiolabiliter obseruentur predicti .R. et uxor sua .C. una cum filio et filiabus predictis mandauerunt per nos qui ad | hoc missi fuimus de consensu sepedictorum domini episcopi et Capituli. et .R. de Grueria venerabili patri et domino nostro | lausannensi episcopo quod cartam que fieret de hiis omnibus que premisimus faceret sigilli sui munimine roborarj. | Nos uero in huius rei testimonio presentem paginam decreuimus sigillo nostro sigillarj. Actum aput Gruerie | Anno domini M°.CC°.XX°VII. IX. Kalendarum Octobris.

W. dei gratia lausannensis episcopus omnibus scire uolentibus rei geste noticiam cum salute. Notum fieri uolumus | uniuersis quod cum .R. filius .R. Comitis de grueri pro emendatione dampni quod capitulo nostro intulerat | dedisset in presentia nostra eidem capitulo totum mariagium suum in alodio quod acceperat in co-

lumba | uxore sua quod alodium iacet aput tierens et sanctum Ciriacum et ogens. et promisit in manu[1] nostra fide prestita quod dictum donum faceret laudare iam dictam .C. uxorem suam et filios suos et fili-|-as et quod ipsi et heredes eorum inde essent vuerent. retento tamen quod si dictum mariagium plus ualeret | secundum estimationem trium canonicorum scilicet .C. prepositi. Iacobi de Graillie. R. de roueno. ita tamen | quod si unus eorum deesset alius ei substitueretur. Illud quod dictum mariagium plus ualeret ei re-|-maneret. et si per eum staret quod dicta estimatio non fieret infra quindenam sancti michaelis. totum | alodium capitulo remaneret. nos ad preces tam capituli quam dicti .R. misimus .W. priorem et .p. | sacristam lustriaci. aput Grueriam. ut ibi reciperent laudationem et consensum dicte .C. et filiorum suorum et filiarum. jn quorum presencia dicta .C. et W. filius suus et agnes et beatrix et Iu-|-liana filie sue. dederunt capitulo lausannensi dictum alodium et laudauerunt donum quod dictus .R. | inde fecerat capitulo et concesserunt. et promiserunt quod facerent laudare .p. filium suum et consen-|-tire. qui tunc presens non erat. et mandauerunt nobis per dictum .W. priorem et .p. sacristam. lustri-|-aci. qui ad hoc assensu utriusque partis missi fuerant. quod inde capitulo cartam sigillaremus. | quod nos finem litibus imponere cupientes. libenter facimus. et ut precedencia rata et firma perma-|-neant. presentem cartam sigilli nostri munimine fecimus roborari. data per ma-

[1] *Folio* 38. *recto.*

num | .R. cancellarii nostri. Anno ab incarnatione domini M.CC.XXVII. *mense* septembri.

W. dei gratia lausannensis episcopus tam modernis quam futuris. rei geste noticiam cum salute. Notum fieri uolumus | uniuersis. quod cristinus in presentia nostra. Petrus filius .R. iunioris comitis de Grueria. | lausanne dedit in manu nostra et in manu .C. prepositi lausannensis laudauit et consensit donationi quam .R. pater | suus fecerat capitulo lausannensi pro emendatione malorum que intulerat capitulo eidem. de assensu | Columbe uxoris sue et filii sui. Wulelmi. et filiarum suarum. uidelicet de mariagi-|-o dicte Columbe uxoris sue. quod jacet aput tierens et sanctum Ciriacum et ogens. huius rei testes | sunt. C. prepositus .W. prior. G. Sacrista. I. Suc. N. de Cha. N. de Wil. R. de ro. Io. de Cof. R. de Wul. G. de Bur. | V. da. Ca. lausannenses. P. de estauaiel. hugo capellanus comitis de Grueria. W. de Wul-|-fleins. Sacerdotes. P. dollens. Giroldus de vizi. Garnerus. Wibertus de Macello. Cle-|-rici. Nicolaus dapifer. P. frater suus .W. Beuer. Cono de donpero. Milites. lodoicus filius dapi-|-feri. P. frater dalmacii. W. filius Beuri. domicelli. Iacobus de Runginel. Torencus de cuez. | quod ut ratum et firmum permaneat. presentem cartam. sigillo nostro .R. Comitis. de man-|-dato suo fecimus Roborari. Actum lausanne in lobio nostro Anno jncarnationis domini M.CC.XX.VII. in festo sancti Michaelis. data per manum R. Cancellarii nostri.

Constitutus Rodolfus de ogens in presencia .c. prepositi lausannensis aput donmartin. recognouit quod prede-|-cessores sui habuerant dominos de Granzon pro dominis. nec alium habuerant dominum in terra. et

quando Ior-|-danus dominus de belmunt dedit columbam filiam suam domino .R. comiti de Grueri. et dedit eis | homines et terram de ogens. ipsos habuit postmodum pro dominis. Nunc uero postquam dictus .R. de Grueri | et .C. uxor sua dederunt capitulo quidquid habebant apud ogens. dictus .R. de ogens promisit | quod libenter haberet capitulum pro domino et ei sic seruiret sicut predecessores sui seruie-|-rant dominis de Granzon. et libencius et melius. quia mater sua fuerat filia sororis vmberti villi-|-ci de dunmartin. promisit etiam quod non faceret dominos sibi nec heredi suo nec terre sue | nec pecunie sue. alium quam capitulum. et quod faceret mansionem aput dunmartin. uel alibi. ubi | capitulum uellet. Actum in popia de dunmartin. Anno ab jncarnatione domini M.CC.XXVII. Nonas | octobris. Testes .c. prepositus. W. tesaurarius. R. can. G. Sa. Io. Ce. Ia. de Gra. R. de Ro. R. de Wul. Ca. | p. sacerdos. et Wido. de dunmartin.

Wulelmus dei gratia lausannensis episcopus omnibus ad quos presentes litere peruenerint salutem in domino. Notum fieri uo-|-lumus quod constitutus in presencia nostra .R. filius .R. comitis de Grueri. pro emenda dampni | quod intenderat capitulo nostro. dedit eidem capitulo totum mariagium quod acceperat in .C. uxore | sua. quod iacet apud ogens et tierens et sanctum cyriacum. et huic donationi. consensit dicta | .c. uxor sua. et .W. filius suus. et A. et .B. et Iu. filie sue. In presencia .W. prioris et .p. sacriste | de lustrie. qui tam ad preces capituli quam dicti .R. ad hoc missi fuerant aput Grueri. et post-|-modum eidem dono consensit .p. filius dicti .R. in presencia nostra lausanne. retento tamen quod si |

dictum mariagium plus ualeret secundum estimationem .C. prepositi. Ia. de Grallie. R. de | roueno. quorum si unus deesset alius ei substitueretur. illud quod plus ualeret dicto .R. re-|-maneret. dicta estimatio debuit fieri infra quindenam Beati Michaelis. et si staret per dic-|-tum .R. quod non fieret infra prescriptum terminum. totum mariagium remaneret capitulo | de qua estimacione facienda. dictus .R. diem assignauit capitulo scilicet quintam feriam ante festum | sancti dionisii. aput sanctum Cyriacum. ad quam dictus .R. non uenit. set per quendam iuuenem nobis | ignotum. eam ea die demandauit. preposito et Iacobo de Grallie et Reimundo de roueno et aliis | .VI. canonicis. nobiscum ad diem uenientibus aput sanctum cyriacum. Sabato sequenti prepo-|-situs coram nobis aput sanctum simforianum dictum Rodulfum increpauit. quod ad | diem non uenerat et monuit quod aduc negocium consumaret infra | terminum supradictum et nos ipsi eum super hoc monuimus quod ipse tamen | tunc non fecit. In supradictorum testimonium presentem paginam sigillo nostro[1] | fecimus roborari. data per manum .R. cantoris et cancelarii nostri. anno ab jncarnatione domini. M.-|-CC.XVII. ydus. octobris.

.C. prepositus lausannensis et cum eo Ni. de Wil. et .R. de ro. Ca. lausannenses missi a capitulo uenerunt aput Meldunum | et redimerunt a Wulelmo de panteraia. terram et homines quam .R. comes de Grueria. et | columba uxor eius et filii eorum et filie dederant capitulo pro emendatione dampni quod dictus co-|-mes et

[1] *Folio 38. verso.*

sui intulerant capitulo apud albam aquam et rotam et ogo. que terra et homines iacent aput | sanctum Ciriacum et tierens et ogens. quam terram et homines dictus .W. de panteraie habebat in Wagi-|-o pro .XII. libris. quas ei dictus .C. prepositus persoluit ex parte capituli. Actum aput Meldunum in lobio sacer-|-dotis. Anno ab incarnatione domini M.CC.XXVII. IIII. Kalendarum Ianuarij. Testes P. de estauaiel. hu-|-go de Melduno. W. de Curtilia. Nicholaus de siens. Albertus de suprapetram. Sa. Rodolfus | dominus de oruns. Walcherus de Gillarens. W. et Giroldus de Willens. Nantelmus de Billens. Milites. | Bertholomeus castellanus de Melduno. W. de popia. W. Minister. p. de suprapetram. Vl-|-dricus de paterniaco. Burgenses.

Die sequenti idem .C. prepositus lausannensis iuit aput sanctum ciriacum et cum eo. R. de roueno. canonicus lausannensis et humbertus | de estauaiel et guido de dunmartin et Iohannes de fruencia et coram sacerdote et multis | aliis inuestiuit et saisiuit se ad opus capituli de supradictis hominibus et terra. Idem fecit aput oGens et ti-|-erens eadem die coram multis.

Hec sunt Ea que .R. Comes de Gruerie et .C. vxor sua et filii et filie sue dederunt. Capitulo lausannensi pro dagnis | que dictus .R. intulit Capitulo lausannensi Apud Albam aquam et Aput Rotam jn Ogo.

OGENS.

Aput Ogens .XX. Iugera terre de dominio Comitis de Grueria et pratum ad .VI. falces. et hij ligij homines. Robertus | videlicet et Iohannulus. et fratres sui quatuor. Item Renaldus pauperrimus filius Malacher. Item Robertus tenet .VIII. posas | terre. et unum pratum ad duas carratas feni. et vnam Ochiam jn qua domus est sita. Iohannulus et sui .IIII. fratres habent | vnum pratum ad .II. falces. et .I. Casale.

De suis ligiis hominibus de Roberto et Johannulo. habet annuatim .XII. solidos. Item de | aliis aduenis .XXX.

Tempore ducis solebant dare isti homines Talem censum Cristinus solebat dare .VII. solidos. li Ro-|-set .II. solidos. Dauid. II. solidos. P. li bocheta .XII. denarios. Iohannes .V. solidos. Robertus .VIII. solidos. filii P. Albi .V. solidos. Richars .V. solidos. | Giroldus pater suus .II. solidos. Hugo liluns .II. solidos. Robers frater Galterj .XII. denarios. P. nepos azonis .V. solidos. Walterus filius Azo-|-nis .V. solidos.

Vmbertus quidam et lambertus manent jn uilla. Set non sunt de dominio Comitis. et solebant seruire Comiti.

Eu malacher solebat prendere comes .X. solidos. In petro loblan .V. solidos. Azos qui mortuus est cuius filius est in Alamannia | .VII. solidos. et P. nepos eius .V. solidos. crispinus .VII. solidos. Robertus .XII. dena-

rios. Giroldus .II. solidos. Vgo liluns .II. solidos. Quedam domina de | Chablais pro Terra et pratis solebat dare .X. solidos.

In Villa de Tierens sunt tot homines et tales. .P. li for-|-ners. P. li thisot. P. forners habet tres. filios. P. lithisot habet .IIII. filios. P. niger. et habet .I. filium. losenna. et | habet .IIIIor. filios. Bertoz et habet .I. filium. Vldricus de fonte. Willermus de Rutibel. et Anselmus frater eius. Hii omnes non | tenent terram de domino Comite. Set sunt sui ligij. et prendit jn eos talliam qualem uul semel in anno.

Item in villa | Sancti ciriaci sunt Tales homines de dominio Comitis. P. Sutor cum .II. filiis .P. et cristino. Albertus de Bechat. Peroniers | et Vgoniers. nepotes dicti Alberti. Iacobus et stephanus frater suus. Bernardus. Item Alius Iacobus et fratres sui. Peronet lialamant. | Peronet li thissor. dictus Iacobus habet .III. filios P. lialamant .II. filios. P. lithisot .I. filium. Michael. et petrus frater suus. | Michael habet .I. filium. In hiis omnibus prendit dominus Comes talliam uidelicet semel in anno nec habent terram ab ipso | nec tenent.

Antiquitus fuerunt. tres fratres aput Ogens. Petrus videlicet. Aimo et Bernardus. et hij tres tenebant totam | de Ogens. et dabant domino de tota Terra .VII. solidos et obierunt.

[1] SANCTUS CYRIACUS. — THIERRENS. — OIENS. — DUNMARTIN.

Willermus de Gumuens Rufus calumpniabatur Aymonem Rufum qui moratus fuerat aput don Martin plus quam per tringita annos. | et dicebat quod datus fuerat ei in mariagio pro uxore sua que fuerat filia Girardi de Rosellum. tandem dedit eum et | heredes ejus capitulo. vxor uero eius et liberi erant capituli. quia de donmartin des fricaauz. dictus | uero .A. dedit ei .XL. solidos. et ipse promisit in manu prepositi quod inde esset gueirenz. et faceret | greintare uxorem et filios suos. Actum jn lobio episcopi. anno ab incarnatione domini .M.CC.XXVII. VIII. Kalendarum februarii. Testes .C. prepositus. N. de cha. Io. sub. R. de ro. Amedeus. Ca. p. de estauaiel. Andreas de columbier. Sa. G. de vizi. Cle. Nicolaus dapifer. p. frater eius. W. beuer. Ro-|-dolfus de santo germano. Mi. Iacobus li apiaz. et precepit domino episcopo quod inde faceret cartam.

Petrus maigrez de donmartin. et .W. filius suus. habebant casale et terram aput corzales. ab | hugone de baoies milite. quam ei guerpiuerunt. et ipse clamauit eos quitos ex | parte sua et nepotum suorum. et dictus .p. dedit eis .L.V. solidos. Actum aput saratam. Anno

[1] *Folio 39. recto.*

ab. | incarnatione domini M.CC.XXVII. IIII. Kalendarum februarii. Testes .p. de doneluj. clericus. Girardus dominus de sa-|-rata. p. de clablie. W. Grassez. W. de Wulfleins. Rodolfus de suchie. Nicolaus de | chauornai. Milites.

Anno ab incarnatione domini M.CC.XXVIII. dedit .C. prepositus de consensu capituli .p. de baoies terciam partem | casalis que fuerat illorum de Moirie. quam unus eorum uendiderat Cristino sutori. et | cristinus fuerat mortuus sine erede et ita dicta tercia pars remanserat capitu-|-lo. medietatem uero alie tercie partis dedit eidem .p. saluo jure heredis si venj-|-ret. terciam autem partem et Medietatem secunde tercie partis retinuit capitulum ad opus heredis | illorum de Moirje si uellet ibi domum facere et consuetudines castri quas diu retinu-|-it. emendare et deinceps facere. Actum in popia de donmartin. Interfuerunt cum preposito .C. de | fonz. et R. de ro. Ca. cum multis de donmartin.

Eodem anno coram eisdem et ibidem dedit similiter de assensu capituli. Rodolfo de ogeins casa-|-le sub porta et ipse debet ibi facere murum et potest domum quam ibi faciet cum casali uendere inua-|-diare uel dare homini capituli.

DOMPNI MARTINI CONSUETUDINES.

C. prepositus lausannensis de mandato capituli iuit aput dunmartin propter quamdam discordiam motam inter homines capituli. per quam quidam fuerant | uulnerati. et fecit recognosci iura et consuetudines castri et ville et terminorum. Recognouerunt autem .p. sacerdos | et Wido et fere omnes illi de dunmartin quod castrum et uilla et termini. jurati fuerant. ad tale ius et talem consuetu-|-dinem. ad quale iurata erat uilla lausannensis et popia ad tale ius ad quale iurata erat ciuitas lau-|-sannensis. qui .H. frangebat castrum uel uillam. uel terminos. uel in eis effundebat sanguinem. uel traebat lanceam ita qui cuspis | esset extra hostium uel extraebat de spata unum pabnum extra uaginam uel cultellum extra uaginam debebat .LX. solidos misericorditer. qui frangebat popiam debebat .LX. solidos. qui percuciebat de pugno in uilla uel infra terminos debebat tres solidos et in po-|-pia .LX. solidos. qui percuciebat cum palma in uilla uel in castro uel infra terminos. debebat quinque solidos. et in popia .LX. solidos. qui iac-|-tabat lapidem ita quod percuciebat in parietem uel quod percussio apparebat in terra. debebat .LX. solidos. Rogaue-|-runt autem quod maior lex et maior emenda statueretur pro fractione castri. quam uille. et de assensu omnium qui | erant presentes fuit duplata lex castri. et fuit sta-

tutum quod si quis frangeret terminos uel uillam si fugeret | ad castrum salua esset ei ibi persona nisi esset latro uel proditor. uel nisi castrum fregisset et nollet emenda-|-re. dummodo satisfacere uellet. si quis uero fregisset similiter terminos uel uillam. uel castrum et fugeret ad po-|-piam salua esset ei ibi persona. dummodo satisfacere uellet. nisi esset latro uel proditor uel nisi fregisset popiam | et non emendasset. actum iusta ecclesiam de dunmartin. anno ab incarnatione domini .M.CC.XXX. in vigilia | Beati johannis Bautiste. Interfuerunt autem huic recognitioni .C. prepositus .C. de fonz .R. de Ro. Ca .p.| Sacerdos de donmartin .W. Sacerdos de pollie. Iohannes de dunmartin. Reimundus de Sunens. cle. | W. de Willens. Miles. et p. filius eius. Wido et .p. filius eius. Rodolfus de ogens. Costins de lausanna | et Giroldus frater eius .W. Corrigia. Martinus filius agan et Martinus Balins. li pachou. | li faisan. li abegros. Iohannes sutor. haimo faber. et fere omnes de donmartin. et de vilar-|-tiezelin et de Sunens. et de pollie lo pitet. et vgo et nicolaus de capella. Recognoue-|-runt etiam terminos de donmartin. per crucem uersus aquam que dicitur Ruz faoz. et per co . . . . . usque a lefinentuj. et uers lestra entre pairi et pussens et per viuier et per lestra de monte | albionis. et per chardenaj. versus wadum ementuje per quod itur apud vilartiezelin. et uer-|-sus criccem (sic).

[1] PAIRI. — DONMARTIN.

Andreas lausannensis ecclesie clericus non tantum presentibus set etiam nascituris notum fieri uo-|-luit quod alodium quod in uinea et in agro. et in arboribus maisiaci habujt. et a-|-grum golloniaci. de puis. quem petrus ecclesie custos lausannensi ecclesie colit | in elemosina. et in remissione anime sue concessit | jta tamen quod Wulelmus clericus suus terram jllam dum uixerit nullo aduersante | possideat. ipso quidem mortuo. uel si ad habitum religionis accesserit ecclesia | terram jllam deinceps hereditario jure possideat. Post hec tercium mansum | parie de quo conquestio in capitulo uestro fujt. pro rapina burcardi. fratris jn | remissione anime sue adque parentum suorum amodo ecclesia uestra | obtineat. Ciatis uero quod predicta terra. andreas uobis idcirco concessit. quatenus eius | anniuersarium singulis annis circa octabas beati Nicholai uenerabiliter | faciatis.

Rodolfus develles uulnerauit aput donmartin lambertum de Sunens infra iuramenta castri. et | .W. Cotez uulnerauit ibidem. dictum .R. develles. et postea dictus lambertus uul-|-nerauit .p. patrem supradicti .R. develles. quare discordia fuit inter eos | tandem venit .C. prepo-

[1] *Folio 39. verso.*

situs aput donmartin et cum eo .C. de fonz. et R. de Ro. Ca. anno ab incarnatione domini MCC.XXXII. in uentione Beati Stephani et dederunt ei supradicti dictam | discordiam preposito iurauerunt stare mandato suo et dederunt ei fideiussores .R. devel-|-les ex parte sua et patris sui .p. capellanum et Gidonem. p. pachout. et les-|-cossor. et Iohannem de Melduno. haimonem fabrum .W. lo sauner. W. uero cotez | et lambertus dederunt fideiussores .W. fratrem capellani. p. pachout. Wuiunla | pota. p. lo filWuium. W. corrigiam. Rodolfom et .p. de Sugnens. et iura-|-uerunt pacem.|R. develles pro se et pro patre suo. et pro omnibus suis. lamberto et | .W. Coter et omnibus suis. et iurauerunt tenere dictum prepositi. et de pace te-|-nenda et de dicto prepositi tenendo fuerunt ipsi et dicti fideiussores. et fuit | eis dies assignata lausanne. in assumtione Beate Marie. ad quam cum ipsi die | assignata uenissent in claustro coram preposito. prepositus eis dixit quod ipsi pa-|-cem haberent inter se per iuramentum quod ei fecerant et super fideiussores. quod et ipsi lauda-|-uerunt. Testes jo. Suc. Cono de fonz. R. de Ro. Ia. de Bur. ce. Ca. Girardus de Gu-|-muens. nicolaus dapifer et p. frater suus. Giroldus de Willens. Mi. Martinus vil-|-licus de Viueis. Giroldus Mastins. Burgenses. p. de Willens et amedeus de Roueno do-|-micelli. Gido. et W. de donmartin.

Wulelmus rufus de Gumuens miles recognouit .R. de Roueno canonico lau-|-sannensi nuncio capituli. ad opus capituli usum nemoris de iorat. ad opus omnium illorum de | vilartiecelin. in omnibus libere. sicut illi de donmartin libere habebant et habuerant ab | antiquo. et

grentauit quod faceret laudare dominum episcopum lausannensem. et ipsi dederunt ei .IIII. | libras. Actum aput Meldunum. in domo .p. de supra petram. Anno ab incarnatione domini .MCC.XXXII. mense Iulio. Testes R. de Ro. Turumbertus de monte miles .W. et Gido de donmartin | .W. chambuns et li seschalez de vilartiezelin. W. freluns et Iohannes forestarius | et .p. dicti .W. de Gumuens.

Wulelmus Rufus de Gumuens dedit usum nemoris de jorat omnibus illis de Sugnens | libere in perpetuum sicut illi de donmartin habebant et habuerant ab antiquo. et ipsi de-|-derunt ei .XXX. solidos. Actum aput donmartin. anno ab incarnatione domini .MCCXXXII. Mense julio. | testes .p. Capellanus de donmartin. et W. de vilartiezelin Sacerdos. turumbertus de mon-|-te miles .W. et Gido de donmartin. Martinus filius agan haimo rufus. et Giroldus filius | eius. Iordanus licuri. et alii. multi de donmartin .W. frelons et Iohannes foresta-|-rius. Supradictam recognitionem de vilartiezelin et donum de Sunens lauda-|-uit uxor dicti .W. et filie sue in manu dicti Riemundi aput Baioes. eodem anno mense augusto. testes .p. Sacerdos de donmartin et Gido. p. frater Iohannis fores-|-tarii et henricus ioculator.

[1] SUGNIENS. — VILLARD TIENCELLYN. JORAT.

Rodulfus Comes de Grueria. Omnibus tam futuris quam presentibus rei geste notitiam cum salute. Sciant tam presentes quam | posteri. quod com ego et filii mei. et uxor mea dicta Columba dedissemus in emendam Capitulo lausannensi illud quod habebam Ogeins et | Tierrens et Sanctum Ciriacum. Quod erat de mariagio dicte vxoris mee pro malefactis que intuleram dicto Capitulo in villis | de alba aqua et de Rota. Que compreensa fuerunt sub certa summa pecunie scilicet .CL. librarum quibus dictum | Capitulum dictas possessiones redemit apud Meldunum et com jsta donatio pro dicta emenda facta fuisset sub conditione que instru-|-mentis que Capitulum habet super hec sigillo meo sigillata plenius continetur. Postmodum. Petrus filius meus in dictis locis accepit | valens .VII. libras. et easdem possessiones sibi uoluit vendicare. Vnde querimonia orta est contra me. et contra Petrum filium meum | a Capitulo lausannensi. et Propter hanc iniuriam et quasdam alias terra mea fuit supposita interdicto. et Dictus Petrus filius meus | excommunicatus. Tandem ego et filius meus Petrus ex vna parte de assensu. Willermi filij mej Canonici lau-|-sannensis. et Agnetis filie mee. et Ambrosie vxor. et filij mej et Capitulum lausannense ex altera

[1] *Folio 40. recto.*

per communes amicos | ad pacem et concordiam reducti fuimus in hunc modum. quod ego dictas .VII. libras reddidj Capitulo lausannensi et Ipsorum jn-|-uestiui de dictis possessionibus. Dictum postea fuit quod secundum priorem compositionem quam prelibauj Ego eligerem duos quos vellem | et Capitulum duos et accederent partes ad locum de quo agitur. Et illi estimarent bona fide valentiam dictarum rerum | et quantum plus valerent quam predicta malefacta que intuleram capitulo. cum redemptione quam capitulum fecit de eisdem. | Idem Capitulum mihi restitueret uel in terra uel in pecunia sicut communiter conueniremus. Residuum vero remaneret | in perpetuum capitulo lausannensi. Promisi autem quod rogarem dominum lausannensem episcopum quod presenti carte sigillum suum ap-|-poneret in testimonium et robur firmitatis. Huius rei testes sunt C. prepositus. W. Thesaurarius et cetera. Quod | vt ratum permaneat et cetera. Actum apud lausannam et cetera.

P. de albona miles connomine putouz dedit in elemosinam capitulo | lausannensi nemus quod dicitur li fai. quod est sub castro de dunmartin. quod | villicus habebat ab eo in feodum et debebat ei de placito | in mutatione domini et uassalli .I. (.V.) njsum affeitie. et dixit idem | .p. quod dicta fai erat de alodio suo. et uoluit quod pre-|-dicta elemosina fieret anniuersarium suum. et capitulum de-|-dit ei .XL. solidos et placitum trium amicorum suorum. Actum aput | dunmartin in popia. Anno ab incarnatione MCC.XXXVIII. ter-|-cio decimo. Kalendas Septembris. Testes C. prepositus. R. de Ro. W. de | Gumuens .P. de Sancto Martino. Ca. lausannenses. p. capella-|-nus de donmartin. Iohannes capel-

lanus de Suinens .W. | capellanus de Bottens .W. dominus de estauaiel. petrus de turre | de fonz. milites .W. Wido. Iohannes portarius de don-|-martin. Reinaldus. Martinus. villicus de donmartin. Ro-|-dulfus de chatillun. domicelli. W. de la Barra des-|-tauaiel. Vldricus carbonarius destauaiel. Tieweins. et Co-|-no. de Wareins. Bernardus de lausanna. Albertus destauaiel. borcardus mastins .p. filius vmberti roman. clerici. et alii multi.

Idem donum fecit idem petrus lausanne. et obtulit per regulam super Maius altare. eodem anno sabbato post festum | sancte lucie ei interfuerunt C. prepositus .G. sa. Io. suc. Amedeus. R. de ro. W. de Gu. canonici. Wilmarus sacerdos. Stephanus filius clarmonde. | P. filius domini .R. de estauaiel. Albertus beuer. clerici.

Martinus villicus de donmartin recepit a C. preposito lausannensi dictum nemus quod dicitur li fai. in feodum. et fecit ei | hominium ad opus capituli. et quia ipse ligius erat capituli de alio feodo. promisit quod si deus daret ei duos heredes | .uel heredi suo. vnus reciperet feodum quod debet ligietatem. et alius istud feodum. Actum in reuestiario | anno ab incarnatione M°. CC°. XXX°. IX°. VIII. Idus Iulii. Testes C. prepositus. W. tes. Io. can. W. prior sancti M. | Io. suc. A. P. de vi .N. de cha. Ia. de bur. G. de bur. cel .P. de sancto M. Cano. Nicolaus de chapella.

[1] DONMARTIN.

Capitulum contulit .P. capellano de donmartin terram et prata que habebat apud Suniens in dominjo. | et illud quod habebat apud nas. et Warnerens. pro .XXX. solidis reddendis annuatim in capite .XXX. | ieiunij et capellanus dedit capitulo post mortem suam quicquid ibi edificaret et quicquid supra munetum | esset. et post mortem capellani totum debet redire ad capitulum. Actum in capitulo Anno ab incar-|-natione dominj M°.CC°.XXXIII°. Testes B. Episcopus .C. prepositus. W. Thesaurarius. Iohannes cantor .W. prior | sancti Marii. Vmbertus de vanello. G. Sacrista. Albertus de nouo castro. Ioseph Succentor. R. de Roueno. | N. de chauornay .R. de Wlflens .V. dapifer. Amedeus .G. de burgo. Iacobus de burgo .P. de | vileta .otto. de grancon.

Eodem anno dedit capitulum dicto P. sacerdoti locum in territorio de donmartin prope ecclesiam | ad faciendum molendinum quod in uita sua debet tenere. et post mortem suam ad capitulum debet redire. | quidam de donmartin .p. nomine morabatur apud corzales justa suzchie et iuit morari | aput orbam.

Johannes de botens connomine septimana tenuerat diu quandam terram de qua dicebat se et predeces-|-so-

[1] *Folio* 41.

res suos iure hereditario habere Waneriam terra illa dicebatur fuisse poncie et cuiusdam | nomine . . . . . . terram illam abstulit. vmbertus abbas de tela dicto Iohanni. quamuis ipse non | uetasset facere rationem. super tali controuersia dies fuit assignata in qua Io. petiit | inuestituram dicte Wanerie. super quo facto judicio abbas dictum. Io. de supradicta Waneria | inuestiuit promittens quod dictam Waneriam ab hiis qui terram coluerant pacificaretur | et Io. werpiuit ei prata que ab eo ad terminum habuerat et terminus iam erat elapsus. et. Io. debuit | dicto abbati postquam haberet inuestituram suam super dicta Waneria facere rationem. Actum juxta ecclesiam | de bottens Anno ab incarnatione domini M.CC.XXXIII. dominica post festum omnium sanctorum. Testes .C. prepositus .W. tesaurarius. | N. de cha. R. de Ro. P. de vi. R. de Wlflens. Iacobus de burgo. henricus de fru .W. de Cu. canonici .W. | capellanus eiusdem loci. Wllmus debussens miles. Wllmus castellanus de don Martin.

Anno ab incarnatione domini .MCC.XXXV. Sabato post pasca circa meridiem per insidias hostis maligni ignis accensus est aput donmartin ante castrum et quamuis uentus flaret ualidus. contra ventum combusta fuit uil-|-la tota. preter octo domos. et castrum quod erat inferius fuit totum combustum. et turris ligne-|-a ualde pulcra. et bastimentum ligneum totum. et statim eadem die concurrerunt illuc. C. prepositus | et W. thesaurarius et Io. Can. et G. Sa. et R. de R. et R. de Wul. et W. de Gu. et portauerunt panem et | uinum et caseum. quilibet aliquid sub se. quia in castro nichil remanserat. ad comburendum. et quamuis quinque | sub

terranei non fuissent rupti. tamen parum in eis remansit. quia homines. bladia et alia | bona sua posuerant super subterraneos ut bladia ibi magis sicca essent. et perdiderunt fere | omnia. Supradicti uero canonici conuocatis hominibus capituli. de Warens et essertines et Sallens et Bot-|-tens et Britinum et espanjngio et Romanel et Crissie. in duabus diebus clauserunt totum castrum. | et popiam. et fecerunt abcidi ligna ad faciendum domum in popia. in uilla fuerunt combuste .XLVIIII. domus in castro uero .XXXIII.

W. thesaurarius et Iohannes cantor lausannensis acceperunt in domo Rodolfi de ogens infra castrum | de donmartin bona dicti .R. bladium et arma et quedam alia et dederunt inde partem quibusdam ca-|-nonicis. scilicet .R. de Wul .V. da .R. de mont. petro de Vi. W. de Gu. petro de Sancto Mar. preposito uero et ceteris | canonicis displicuit et ea petierunt a supradictis tum quia fuerat sine mandato prepo-|-siti et capituli factum cuius dictus .R. erat. tum quia factum fuerat in castro de donmartin quod iuratus | erat. tum quia et si dicti .R. bona capi debuissent pro forefacto tercia pars debuit esse prepositi | et due capituli. Thesaurarius uero et cantor dixerunt quia pro bono ecclesie istud fecerant nec potuit exspectari et assensus capituli et quorumdam canonicorum quia dictum fuerat eis quod dictus .R. uolebat | recedere nec uolebat eis affidare satisfacere capitulo. con multa fuissent sepius allegata | ex utraque parte tandem ita conuenerunt inter dictos thesaurarium et cantorem ex una parte | et dictum .R. de assensu capituli ex alia quod quidquid p. de v. et W. dominus de estauaiel et Girardus | de chesaaux et .p. dapiferi de

lausanna super eis concordarent obseruaretur ex utraque parte. | jpsi uero concorditer dixerunt quod bona pax esset inter supradictos canonicos qui habuerunt....

[1] DONMARTIN.

. . . . capitulum et Rodolfum et quod .R. redderent ea que habuerat de bonis capellani et de donmartin et de vilartiezelin et illos qui capti fuerant liberaret. iuuaret. | maneret et de donmartin nec bona sua pro malo immo faceret in alia | donmartin nisi de licencia capituli alibi maneret aquireret ibi uel prope mansiones | quod satisfaceret capitulo in capitulo de hiis super quibus impeteretur et capitulum . . . . nec debet eum capere capitulum nisi propter homicidium perpetratum uel furto uel prodicione nisi capitulum | . . . . . . durum uellet esse ei supradicti concordatores capitulum temperarent et juuarent R. supra | . . . . . . seruare et etiam inde dedit treugam in manu prepositi et thesaurarii et cantoris | . . . . . dauit supradicta in manu prepositi per johannem magistrum operis et per .R. de ro. usque ad .XL. solidos | . . . . . anc sacerdotem de Suinens usque ad .XL. solidos. et supradicti thesaurarius et cantor affidaue . . . i reddere ea que probaret legitime se tercio sibi fuisse ablata et inde

[1] *Folio 41. verso.*

fecit ei ostagium .p. | . . . . . lausannensis et super debet ei a capitulo fieri carta. Actum lausanne in prato clausti. anno ab incarnatione domini .M. . . . . . V. feria .VI. ante festum beate marie magdalene. jnterfuerunt c. prepositus .W. thesaurarius. j. can. | . . . . de fonz. ni de cha. a de nocas .p. de vi. jo. suc. ame .R. de ro .R. de Wul .v. da . . . . . ja. de bur ce. W de Gu. ame. de Ge .W. de gru .p. de sancto mar. ca. p. de .s. ste. | de donmartin .j. de sunens sacerdotes. uincentius .a. de esta. clerici .j. magister operis . . . . . . dedit .R. de Ro. et W. de Gumuens. furnum qui est in castro de donmartin. in ujta eorum possi | . . . . . quando unus decedet pars sua. scilicet medietas. debet redire ad capitulum et quando alius decedet | pars illius debet similiter redire ad capitulum. et ipsi debent furnum reficere et manute-|-nere. Ac. in ca. anno ab incarnatione domini .MCCXXXV. feria .II. post natiuitatem Beate Marie. jnter-|-fuerunt. dominus .B. episcopus .C. prepositus. Jo. can. G. Sa .C. W. prior S. Ma. Ame. C. de fonz .N. de cha. Jo .S. Ame. | R. de Wul .V. da. G. de Bur. W. de Gu. Ja. de Bur. Ce .p. de Vi .p. de Sancto Mar. | . . . . commissa custodia castri de donmartin a festo Sancti Martini tunc venturi |. jn duos annos.

Anno ab incarnatione domini MCCXXXVII. feria .III. post pentecostes uenerunt jn reues-|-tiario coram capitulo. Io. Cantor lausannensis et Girardus de Gumuens miles. addu-|-xerunt Richardum. filium donnj .p. de duojn et dixerunt quod dictus .p. de duoin. coram . . . . et multis alijs et Widone de donmartjn. dederat capitulo lausannensi Iohannem porta . . . . de donmartin re-

ceptis ab .IIII. solidis in elemosiam jn elemosiam receptis ab .IIII. libris et promiserat eis quod ipse | faceret laudare vxorem suam et filios suos. et dicti Io. Can. et .G. de Gumuens | fuerant fideiussores. Richardus uero filius dicti .p. de duoin. dictum Io. por | . . ium de donmartin dedit ibidem Capitulo. testes .C. prepositus .W. thesaurarius. Io. Can. G. Sa. C. de | fonz .N. de cha. Io. Suc .p. de Vj. .R. de Ro .v. dapifer. Ame. Ia. de Bur .G. de Bur. | . . . . de don Martin laicus.

N. de Bolleins et nepos suus joceranz. et neptis sua .W. guerpiuerunt beate Marie et Capitulo lausannensi quicquid calumpniabantur | . . . . parte de pairi. quia sepius dixerant se habere a capitulo ad censum pro .VIII. denariis censualibus. quos tamen confitebatur non reddisse a multis diebus. et capitulum in eos nichil iuris habere. Ipsi tamen quicquid ibi iuris habebant dederunt beate Ma. et Capitulo lausannensi in elemosinam. et Capitulum dedit eis dimidium Mo | . . . menti et .XII. denarios. Actum in reuestiario Anno ab incarnatione domini M°.CC°.XL°.II°. Sabbato ante ramos palmarum. Testes .C. prepositus .W. prior sancti marii. Io. suc...ta .R. de ro. Iacobus de burgo. P. de sancto Mar .I. de Chauornai .A. de bonella. henricus de fru. ca .W. sacerdos. Borcardus Matricularius .W. de donno Martino. laicus.

[1] Cono prepositus et .W. de Escublens abergauerunt apud Saullens tres homines uidelicet Petrum Hugonem | et Iohannem super terram Capituli. et concesserunt cuilibet de consensu Capituli .XII. posas terre et prata ad tres | carratas feni. et usumentum cum aquis et pascuis

[1] *Fol.* 42. *recto.*

et nemoribus pro quibus quilibet illorum trium debet red-|-dere annuatim .X. solidos et unas menaidas scilicet .IIII^{or}. panes. et unum frustrum carnis in natali dominj | et in carnipriuio unum caponem et .I. gastellum. nec debent facere alium dominum in episcopatu nisi Capitulum. | Actum est hoc ab incarnatione domini .M°.CC°.XIII°.

Preter hec remansit ibi capitulo terra in dominio et quedam decima. et homines. scilicet Iacobus | et .p. et andreas.

C. prepositus fecit pacem inter .p. de Sallens et hugonem et grentauerunt in manu | prepositi quod unus non laboraret precibus nec precio quod alius amitteret terram quam ea die te-|-nebat. et de his et de pace tenenda posuit .p. fideiussores .W. Matricularium | de cuzzie et andream et Iohannem de Sallens. et hugo posuit fideiussores. lau-|-rencium de palude. et p. lo bouer et alium .p. de Sallens. Actum in domo prepositi | anno ab incarnatione domini .M.CC.XXXII. Sabato post assumtionem. Testes C. prepositus .C. de | fonz. R. de Ro. ca .p. de doneluj. Bertoldus. Albertus clerici. Reinaldus dominus | de Bottens .W. de Bussens. Milites. et fere omnes illi de Sallens.

Eadem die recognouit andreas de Sallens dominium capituli et prepositus reddidit ei | terram suam aput Sallens.

Capitulum dedit vgoni de Morrens filio emerici abergamentum dicti emer-|-ici patris suj ad tale seruicium quale debebat saluo iure alterius. non | enim spectabat dictum abergamentum. ad dictum vgonem iure | here-

ditario. quia non erat de legitimo matrimonio. actum in capitulo | anno ab incarnatione domini .M.CC.XXXIII. quarto nonas junii. coram tes-|-tibus subscriptis.

Raimundus filius bertoldi de Eschanens dedit uxori Iacobi de sallens et filio suo imperpe-|-tuum ad censum pro .IX. solidis terram et prata que acceperat in mariagio pro uxore sua a Renaldo | puttot et dictus reymundus promisit eis quod esset eis legilimus Wjerent. et quod eis pacificaretur afilio Johannis de bottens. et dicta mulier dedit dicto Raymundo .XV. solidos de placito. et promisit | Raymundus quod si per iudicium ei aufferetur ipse ei redderet quod inde habuerat. et posuit inde fideiussores .P. de Romans et Haymonem de Eschannens. Actum in choro anno ab incarnatione dominj .M°.CC°.XXIIII°. xiiii. Kalendarum iunij testes .C. prepositus in cuius manu positi fuerunt fideiussores .V. de Va-|-nello .N. de Willens. Io. Magister. Calterus.

[1] IN OGO. BOLLO.

Judicium et definitio de decimatione. de butulo [2].

Cum resedisset domnus venerabilis hartmannus lausannensis urbis episcopus in escarlingus [3] uilla ad dedi-|-cationem capelle in honore sancte marie et ibi pro hac dedicatione conuentum sacerdotalem quem | ad butulo matre ecclesie habere solebat ibi adtetendidit ibique ueniens presbiter nomine leo-|-dandus in uoce reclamatio-

[1] *Folio* 43. *recto.* — [2] *Bulle*, au canton de Fribourg.

[3] *Escharlens*. Ibidem.

nis contra fredolonem presbiterum repetebat ei quod ipse ipso anno re-|-cepisset decimas de curte nuncupante marsingus et escarlingus uel inter | duos iuricinus vinpedingus[1] et uillare elingerio. et uillare aldrigo et uillare | rantuuico. quod ipse leudandus ante hartmarno episcopo seu antecessor suus | heldolfus ante dauid episcopo euindicauerunt. Et ipsas noticias adprehensos tendidit. et ipsas de-|-cimas malo ordine recepisset unde se per manum salomonis presbiteri affirmauit et de ouo eum re-|-malauit. Set predictus fredolonus presbiter in suo responsum dixit quod ita non esset quia de iam memoratas | uillas nullas decimas non recepisset in ipso anno nec per hoc ipsas ei reddere non deberet. Tunc ipsi | sacerdotes secundum canonicam auctoritatem decreuerunt iudicium ut in proximo sinodo sicut | canones docent cum suis juratoribus hoc ostenderet et securus resedisset. Si autem non potuisset hoc juramen-|-tum non perficere per manum supra fideiussore suo faciat exinde quod lex est. Nuper uero ueniens in curtilia sinodo ante iam prefato episcopo. Tunc interrogauit eum episcopus si suos coniuratores habuisset an non. | Ipse uero respondens dixit quod ad ipsum placitum minime perportare non potuisset. Tunc ipse episcopus pre-|-cepit illis sacerdotibus ut exinde secundum legem iudicassent. Tunc ipsi sacerdotes iudicauerunt ut ipsas | decimas unacum lege redderet. Tunc quoque inpresente reddidit secundum legem fideiussores eius lar-|-dradus et Gysono prebuerunt ad soluendum quod et transsoluit his presentibus. Adigarius presbiter

[1] *Wuippens.*

presens | fuit. hartmannus episcopus presens fuit. Gysolnus diaconus presens fuit. Arulfus presbiter presens fuit. Amilbertus diaconus presens fuit. | lerdrat presbiter presens fuit. Ericus presbiter presens fuit. farulfus diaconus presens fuit. Sig. Baldigerio. t. Amalricus presens testis. | Ratulfi test. Sig. fredario t. Ego in dei nomine Ayriboldus diaconus scripsi et subscripsi. da-¦-taui hanc noticiam .V. Kalendas aprilis anno .I. Regnante ludouico imperatore.

vestitura de eadem re.

In christi nomine noticia qualiter in uilla curtilia in sinodo uenerabile hartmannum episcopum seu et-|-iam ceterorum fratrum qui ibidem secundum canonicam auctoritatem congregati erant. Teutlandus presbiter | de uilla butulum rogantem iam predictum episcopum et ceterorum fratrum leutramno presbiter de uilla | uuipedingus decimas sancti eusebii desupra uilla ei in beneficio prestauerunt. Item uuipedingus | et inter duos iuricinos et uillare elingerio et uillare altrico. et uillare randou-|-uico. Arulfus presbiter presens fuit. adigarius presbiter presens fuit. Salomen presbiter presens fuit. sieuuenus presbiter presens fuit. A-|-malbertus diaconus presens fuit. Arulfus diaconus presens fuit. facta noticia regnante domino nostro lothario rege. | Anno .XIII.

Concambium quod fecit buoso episcopus turimberto in uilla roda.

It . . in dei nomine qualiter conuenit inter dominum et uenerabilem comitem Turimbertum et ab alia parte donnum | uenerabilem bosonem episcopum de conmutandis terris et decimis quas inter se conmutare debe-

rent quod et | ita in dei nomine a die presente et fecerunt. dedit igitur turimbertus partibus sancte marie lausannensis | . . de ogo seu sancti eusebii ad butulum uel ad ipsos rectores colonicam .I. de suo proprio cum casa supraposi-|-ta cum exio et regressio. terra laboratiua ad modios .XXX. feni ad carradas .VIII. Mancipia | .IIII. his nominibus. Soloardus. Adeldruda. Motburga. Gersinda. Similiter in reconpensacione dedit domnus buoso episcopus de decimis sancti eusebii partibus Turimberti comitis seu ad suam capellam | que est sita in uilla que dicitur roda in ipsa uilla dedit dominicatum decimum et sic utrisque placuit aque | conuenerunt ut unusquisque quod accepit hoc habeat ac teneat atque possideat et suis successoribus relinquat. | Siquis uero quod fieri minime credo ego ipse aut ullus de heredibus meis aut ulla emissa persona aut | opposita persona ullo unquam tempore qui contra hanc commutationem quam ego promptissima uoluntate fieri rogaui ne hoc ualeat euuindicare quod repetit set sit culpabilis et inpleturus tantum et | aliud tantum quantum ipse res uel ipsa mancipia eodem tempore emeliorata ualuerint. Et has commuta-|-tiones uno tenore conscripte firme et stabiles permaneant pro omni firmitate subnixa. signum | Turimberti et uxoris sue auane qui hanc commutationem fieri et firmare rogauerunt. Signum | folcradi et uxoris sue Gerilde qui consenserunt. Signum Iordani testis. Signum Andonis testis. Signum turimberti testis. Signum ansisi. testis. Signum Alarici testis. Signum Waldrasi. testis. Signum burgoni testis. Ego in dei nomine Euo presbiter hanc | commutacionem scripsi et subscripsi. dataui die martis .III. idus nouembris anno .XIII. regnante | domno nostro ruodulfo rege.

[1] ROTA. IN OGO ET ALBA AQUA.

In uilla de alba aqua habet ecclesia lausannensis duas uaccas. et dimidjam et aliam dimidiam de agnis | et moutonibus. et aliam jntegram de decimjs. et aliam jn uilla de ojz.

Quod a nostris Maioribus factum institutumue asseritur. ad etatis nostre notitiam minime peruenisset si celassent obsequia literarum. | Notum ergo sit tam modernis quam posteris quod dominus Petrus et dominus Rodulfus Comites de Gruerie confessi sunt in uilla que dicitur | Bollo. pacem iurasse omnibus rebus Canonicorum lausannensium et nominatim de uillis uidelicet alba aqua et Rota. et Siquid | iuris uel calumpnie in prefata uilla de alba aqua habebat. prelibatis Canonicis guerpiuerunt. Si autem contra hoc | Aliquid facerent infra .XL. dies post conmonitionem A Canonicis uel eorum nuncio factam Emendare sub eiusdem iuramen-|-ti uinculo promiserunt uel tam diu Comes cum uno milite dum simul sunt et Si diuisi essent quiconque ipsorum offenderet simi-|-liter con uno milite apud viuiacum. uel Apud Meldunum et Si aliqua iusta occasione in aliquo istorum locorum non possent. Apud | Pontem in Ogo. uel apud corberes tenerent ostagium donec de commissis iam dictis Canonicis plenarie satisfacerent. |

[1] *Folio* 44. *recto.* — [2] *Riaz* et *Albeuve*, dans la Gruyère.

et hoc pro se et suis hominibus proposse tenere sub eiusdem iuramenti uinculo promiserunt. Si autem fortuito casu aliquis de | hominibus eorum qui alios dominos habent cum aliquo dominorum suorum iniurias uel dagna Canonicis prelibatis inferrent. si per iuramentum quidquid de Rebus ecclesie habuerit reddiderit Non erat aliter puniendus. Quod si non faceret. in eum | sic ut in alios malefactores ecclesie jam dicti Canonici excommunicationis sentenciam promulgarent uel Aliter si possent suas in-|-iurias persequerentur. Si uero aliquis de hominibus Canonicorum prefatis comitibus iniuriam inferret. Canonici ad uicinorum | arbitrium emendarent et hoc idem prescripti Comites de suis hominibus promiserunt. Hanc Pacem tenendam post Comites | iurauerunt .W.us de Pringi. Iocerant. Petrus bariz. Vuillencus de Vilar. Vldricus clarenboz. et .W.us frater eius. Jorant.| et Raymundus et Bouo minister de gruieri. Taliter quod si aliquid contra hanc conpositionem factum esset quilibet .C. solidos sub-|-eodem iuramento Canonicis se soluturum promisit et propter hoc obedienciarius ex parte canonicorum et ipsi Comites ex parte | sua et suorum Pacem sollempniter promiserunt. Huius Composicionis. Testes sunt .W. Abbas de Alta ripa. Geroldus Mo-|-nacus. Raymundus de Willens. Vmbertus de pont. Cono de Estauaie. Noradinus canonici. Jordanus sancti Marii. Rodul-|-fus de Bollo .W.us de Pont. Petrus et W. de Bollo milites et multi alii qui presentes affuerunt. Hanc eamdem pacem | tenendam. Rodulfus filius domini .R. se iuraturum quod pater iurauerat cum ad etatem adultam perueniret data fide promi-|-sit. Quod vti firmius habeatur. domini .R. lausannensis episcopi. et N. sedu-

nensis episcopi. et lausannensis prepositi Capituli lausannensis | .W. Alte ripe. et Otonis de insula abbatum. et Petri et Rodulfi comitum de gruieri sigillis de mandato eorumdem | Comitum presens pagina sigillatur. Actum est hoc Anno ab incarnacione domini .M°.CC°.

Hec scripsit .C. prepositus lausannensis anno ab incar. domini .MCCXXXV. Sicut scriptum in | antiquissimo cartulario Beate Marie lausannensis.

Hec est computatio terre et ecclesie et seruicii quod debent habere fratres lausannenses in uilla Roda. de | vilaresis mont .XII. denarios in cera ad mancipanda luminaria. in eadem ca-|-pella. que est in honore Sancti Saluatoris. de frarnieres .IIII. denarios in cera. | in festo Sancti Michaelis. de prael vilarmundri .IIII. denarios in cera. de Bever-|-ez .VIII. denarios in cera. in festo omnium Sanctorum. de casale ReBlin .XII. in cera. in eadem | festiuitate. de contaminis in Roda. cum dominicato decimato et de curti simliter. | de casale Reblin similiter. de Monte de lunalico et de .I. contamina similiter de carsa Rocca usque salsa aqua similiter. com nascentibus et elemosinis. ex-|-ceptis. nigra aqua. et quod donnus turingus tenet in canale. cetera pertinent ad predictam | capellam. jn pulliaco lunaticus unus. et in Roda Mansus unus in dote ad eandem ca-|-pellam. et presbiter qui hanc capellam tenet .X. solidos persoluere debet. in festo Sancti andree. | in ipsa uilla Roda nouem Mansos in dominicatu. jnter prata et contaminas. et preuenderies. | in Roda tenet eberardus Mansum .I. adalbertus .I. Bianno .I. W. I. Mansum tiepoldi. El-|-dolfus .I. lunaticum. Aliens lunaticum .I. Agillens Mansos .IIII. jn monte Mansum .I. | et lunaticum .I. et iterum in monte terra tiecelini et libonis.

Auualcenges Mansos .III. et a prngie Mansum .I. et inter chesalet et praroes et terra | Beroldi. mansum .I. et ad alba aqua mansos .II. et ad tartrout luna-|-ticum .I. et a septemsalis pratum in dominicatum .I. ibi possunt colligi .X. caradas fenj. de Vilar Waldri .V. solidos duas alpes. Moleisun et ovsili. in dominicatu. | de arsa Rocca usque ad alba aqua in dextera parte Sanona. tota | silua est indominicata.

[1] ROTA.

In villa de rota habet capitulum .V. mansos. Pro unoquoque debentur duo solidi et .XI. vergerias. vnaquaeque debet .XII. denarios. De quibus obediemciarius habet terciam partem. Octo moutones. et .VIII. | agnos. et .IIII. solidos. jn uilla de chaumes .V. solidos ou croset. de elemosina Raudulphi de brjtinjato .II. solidos. jn ujlla de auril.

Facta diuisione prebendarum Crans[2] cum appendiciis et decima sancti laurencii fru-|-menti et auene et uini in parte et id quod habemus apud viueis. exceptis ecclesia com | appendiciis suis et uino et quedam alia exceptis illis que in superiori | scripto continentur venerunt ad partem .R. de ro. et .p. de fonz. quo ingresso ordi-|-nem predicatorum capitulum fecit municionem apud sanctum prothasium et dederunt Crans | cum appendiciis illis qui custodirent municionem sancti pro-

[1] *Folio 46. verso.* [2] *Crans*, district de Nyon, canton de Vaud.

thasii et pro prebenda dicti .R. | de Ro. promiserunt reddere annuatim .X. libras et donec ei redderentur recipere debebat | residuum porcionis de Crans collata autem dicta prebenda dicti .p. de fonz .p. de sancto mar-|-tino statuit capitulum quod ipse .p. et dictus .R. de ro inter se diuiderent illas .X. libras et | residuum portionis de Crans post hec assinauit eis capitulum pro dictis .X. libris .VII. libras in ecclesia | de viueis. et .XL. solidos in ecclesia de promentour ita tamen quod si census ecclesie de promentour | minueretur pro calpellania augenda capitulum eis dictam minucionem recom-|-pensaret. et ipsi ita ratum habuerunt. Actum in quarentena anno domini M°.CC.XXXIIII | sabato post festum sancte lucie. testes .c. prepositus .W. prior s. Marii .G. sa. io. suc. al de no. cas. ame .R | de ro .c. de fonz .V. da. ia debur. ce. V. de Gu .W. de Gru .R. de monz .p. de sancto | martino.

Notum sit omnibus Christi fidelibus tam natis quam nascendis quod ego comes dictus. bucco. | reus et culpabilis septifacio ecclesie lausannensi pro forifacto quod commisi | in cimiterio rode et in ecclesia edificata in honore salua-|-toris vnde cupiens deo satisfacere pro absolutione culpe et pro re-|-medio anime mee tribuo vineam unam que est in pago uilliacense | et in uilla que dicitur sancti albini. terminat autem ipsa uineam viam publica | qua itur de sancto albino ad siluam ipsam quam uineam tribuo ecclesie lausannensi | ac saluatori deo ut ab omnibus meis criminibus me absoluat. Ea | autem condicione ut siquis eam subtraere uoluerit .X. auri libras persoluat | et ut hec stabiliter permaneant rogaui scribi atque notari. Hec noticia | facta est auentice presente episcopo borcardo atque amaldrico

et aduo-|-cato. Aimone. laudante. conone filio suo .V. Kalendas nouembris. Reg-|-nante imperatore henrico. octauo X° anno. ego otelmus cancellarius scripsi | Noticia seu traditio qualiter inuestiuit comes bucco aymonem aduoca-|-tum lausannensem in pago uilliacense et in uilla sancti albini et in fine uici | que dicitur pertusium presentibus canonicis lausannensibus amaldrico et conone | atque otelmo. Preter istos multi interfuerunt qui uiderunt et audi-|-erunt.

[1] ROTA.

Rodulfus Comes de Gruerijs et Radulfus filius eius omnibus tam presentibus quam futuris rei geste | noticiam. Nouerint uniuersi quod cum Anselmus miles de vilar calumpniaretur ex parte | uxoris sue Aliet et Walteri priuigni sui. Petrum et Willermum de Marsens fratres ex parte | patris sui et cum Marguera de pringie et filii sui. Raynaldus et Rodulfus. et Rodulfus gener | eius eamdem facerent calumpniam. nominati domicelli omnes cum matribus eorum nominatis. dederunt | et guerpiuerunt capitulo lausannensi omne jus et omnem calumpniam quam dicebant se habere jn | dictis fratribus petro et Willermo de Marsens et eorum heredibus jn perpetuum. Huic autem guer-|-pine et donationj ego Rodulfus Comes et Rodulfus filius meus prebuimus assensum et sumus | jnde capitulo lausannensi guerentes et

[1] *Folio 45. recto.*

fideiussores pacis ut nulla possit super hoc jn posterum | calumpnia concitari. Huius rei testes sunt. Willermus prior Sancti Marij. Joseph celerarius. Vdricus | de vanel. canonici lausannenses. Iohannes Capellanus de Bollo. Willermus de Bollo et Ricardus de Rota | diaconi. Iocelinus de Corberes. Wullencus de vilar. Cono de vilar Anselmus frater eius. petrus | uillicus de Bollo. Willermus frater eius. petrus | uillicus de Bollo. Willermus frater eius. Nicolaus de grangetes milites. Rodulfus domicellus de | Rota. Petrus de grauais. Iohannes psalterius. Quod ut ratum et firmum permaneat presentem | cartam fieri precepimus et sigilli nostri munimine roborarj. Actum est hoc jn ecclesia de Bollo | Anno jncarnationis dominice .M°CC°.XX°.v°. jdus februarii. frederico Romanis imperante.

Rodulfus de Gruerijs et Rodulfus filius eius omnibus presentes litteras jnspecturis rei geste | noticiam. Nouerint uniuersi quod cum Borcardus domicellus de Escharleins et cognati sui filij | Raimundi militis mouissent calumpniam contra capitulum lausannensem de Willermo et Radulfo | dicentes eos ad se pertinere ratione feodi quod a nobis tenebant. nos et dicti domicelli ex | una parte et capitulum ex alia. conpromisimus stare super hoc testimonio Petri militis de | Escharleins et Iocerani de Rota. qui iurati dixerunt dictos homines Willermum et Rodulfum nichil | ad nos nec ad dictos domicellos pertinere. vnde lausanne jn pace remanserunt. Huius rei | testes sunt. Willermus prior Sancti Marii. Ioseph. vdricus de vanel. canonici lausannenses. Iocelinus | de corberes. Radulfus de pont. Iorannus de Rupe. Beltoudus de Marlie. Petrus uillicus de | Bollo et

Willermus frater eius. milites. Iohannes capellanus de Bollo. Ricardus de Rota. Willermus de Bollo. | Iohannes de Bollo clericj. Quod ut ratum et firmum permaneat presentem sigilli nostri muni-|-mine fecimus roborarj. Actum apud Bollo ante ecclesiam anno jncarnationis dominice .M°.CC°.-|-XX°. v°. Idus februarij.

Capitulum concessit Iohanni sacerdoti ecclesiam de rota pro .XXX. solidis annuatim reddendis .XV. solidis in | annonciatione dominica. et .XV. solidis in festo sancti njcolaj. ac in reuestiario anno jncar. | domini .M.CC.XXV. in festo sancti Barnabe.

Talem capellaniam recognouerunt Iohannes sacerdos de bollo in presentia .C. prepositi. Medie-|-tas oblationum. spectat ad capellaniam de bullo. jn elemosinis a tribus solidis superius | habebat capelanus terciam partem. Capitulum duas. a tribus solidis inferius habebat capel-|-lanus medietatem. jn ceteris sunt due partes capituli. tercia sacerdotis.

Orta fuit discordia inter .C. prepositum lausannensem qui ecclesiam de bollo habebat ad | censum a capitulo in uita sua et Iohannem capellano de bollo super terris ecclesie. et | censibus et terris datis in elemosinam in Wageriam et super decimis nascencium de | animalibus sacerdotis et super tricenariis et candelis que emuntur a parrochianis ad of-|-ferendum et super oblacionibus que fiunt in sponsis et sportis benedicendis et preue-|-ratis quando redimuntur et etiam nupciis quando redimuntur et super elemosina carut | qui mortuus fuit sicut capellanus dicebat quando ipse habebat ecclesiam a preposito | ad censum nec tamen tunc habebat christianam sepulturam set quando ecclesia rediit ad domi-

num prepositum | quod capellanus non habuit eam ad censum tunc facta fuit elemosina et ipse[1] tunc traditus fuit christiane sepulture. Super hiis et etiam quibusdam aliis subierunt | dicti prepositus et capellanus concorditer iudicium .W. prior. S. Ma. et G. Sa. et | Ia. de Bur. et .R. de Ro. et quorumdam aliorum. qui concorditer per iudicium dixerunt | quod de terris ecclesie erant due partes prepositi. et de terris que date erant ecclesie in ele-|-mosinam in Wageriam. quando. Io. capellanus habebat ecclesiam ad censum a pre-|-posito. reciperet iam dictus. Io. capellanus sortem. pro qua date fuerant. qua re-|-cepta. prepositus in eis haberet duas partes si Sibi placeret. de trecennariis que deserui-|-ret nec diuideret. acciperet prepositus partem suam. de sportis et sponsis debuerunt | tenere recognitionem nantelmi de ƒjdea. qui fuit capellanus de Bollo. | et p. villici de Bollo. et W. fratris sui et .P. de Grauais. de redemptione preuera-|-tarum et nupciarum et ueaditionem candelarum et de tricenariis que non deser-|-uiret. daret capellanus preposito partem sicut in aliis oblationibus. Actum in | claustro lausannensi anno ab incarnatione domini MCC.XXXIIII. feria .vi. post festum | beate lucie. testes com supranominatis .c. de fonz canonicus lausannensis. | vmbertus de Warens. canonicus Sancti Marii. Richardus capellanus de vizzi. | .p. de doneluj. W. de euuez. Clerici.

Rodulfus Comes de Grueria omnibus presentes literas inspecturis rei geste noticiam com salute. Sciant | tam presentes quam posteri. quod ego de consenssu filiorum meorum. Petri et Willermj et Agnetis fi-|-lie

[1] *Folio 45. verso.*

mee. dedi Capitulo lausannensis ecclesie pro remedio anime mee et vxoris mee dicte Columbe nuper de-|-functe. quinque solidos censuales qui debebantur mihi in villa de la Rassoneri in tenemento illorum qui dicuntur salua Gran. In festo sancti Andree reddendj tali conditione quod si ipsa die non redduntur jn crastino debent | duplicari. Inuestiui autem statim dictum Capitulum de prelibato censu predicta die et conditione reddendo. et ipsum | obtulj per regulam super altare beate Marie. et debet dictum Capitulum Aniuersarium vxoris mee prenominate | scribere et singulis annis celebrare. et post decessum meum. Aniuersarium meum similiter scribere et celebrare. Inter-|-fuerunt autem huic donationj. Cono Prepositus. Willermus Thesaurarius. Willermus Prior sancti Marij. Ioseph | Succentor. Iacobus de burgo. Girardus Sacrista. Raymondus de roueno. Petrus decanus lausannensis. Petrus | de vileta. vldricus dapifer. Amedeus de Gebennis. Henricus defruentia. Willermus de Gumuens. Ro-|-dulfus de montibus. Amedeus. Willermus de Grueria. Petrus de Sancto Martino. Canonici lausannenses. Ro-|-dulfus dominus de rota Petrus dapifer. Willermus de Bollo. Willermus magnus. et Willermus paruus de | Escublens. Willermus de Muna. Amedeus de Monte. vldricus de Mitillon. vmbertus de donneluja. | milites. Quod ut ratum et firmum permaneat presentem cartam sigilli mei munimine roborauj. Actum apud lausannam in vestibulo ecclesie lausannensis. Anno incarnationis dominice .M°.CC°.XXX°. Septimo .vii°. Kalendas Marcii.

Rodulfus Comes de Grueria omnibus tam futuris quam presentibus rei geste noticiam com salute. Noue-

rint vniuersi quod | cum discordia verteretur jnter me ex una parte. et Capitulum lausannense ex altera. pro eo quod ego dicebam plures homines | de alba aqua meos esse quia nati erant de meis feminis que maritate fuerunt iu eadem uilla. et propter hec acceperat in | dictis hominibus plus quam .XL. libras. Ipsi uero propter hanc exactionem terram supponi fecerant interdicto. Tandem per communes | amicos compositio facta est inter me. et dictum Capitulum in hunc modum. De pecunia quam acceperam in predicta uilla | reddidi Canonicis in quorum portione dapnum erat illatum .XIII. libras. Totum uero residuum Dictum Capitulum dedit mihi. | Ego uero de consensu filiorum meorum. Petri. et Willermj. et Agnetis filie mee. et Ambrosie uxoris. et filij | mei Dedi Capitulo lausannensi omne ius, et Omnem Calupniam quam dicebam me habere. in predictis. hominibus. et femi-|-nis de Alba aqua. vsque ad jllam horam et deinceps per omne tempus affuturum. Hoc addito quod sj que in posterum de meis [1] feminis uel de feminis heredum meorum hominibus predicti Capitulj. Matrimonialiter de cetero copulentur tam in villa de alba aqua quam jn alijs locis. Nos ego videlicet | et heredes mei non sequemur eas nec progeniem que ex eis nascetur. et si que de feminis Capituli nubserunt hominibus meis uel heredum meorum dictum Capitulum | non sequetur eas nec progeniem que ex ipsis nascetur. Adiuctum fuit quod Milites mei et heredum meorum non sequerentur similiter feminas suas. Nec progeniem | earum supra Capitulum. Et similiter Capitulum super

[1] *Folio 46. recto.*

eos vel heredes ipsorum feminas suas et progeniem ipsarum non sequeretur. Et promisi quod milites meos | hoc facerem concedere. et greentare. Conquerebatur Capitulum quod iniuria fiebat ei de alpe de Moleson quam dicebat esse suam. Ego vero recogno-|-uj. et Recognosco quod dicta alpis est Capituli. Et idem capitulum statim de dicta alpe jnuestiuj. Set quidam homines mei videlicet. vldricus | Miles de pringie et com heredibus suis. et heredes Iohannis dicti elchinar. et heredes Carbonis de pringie et borchardus de ex dicunt quod debent eam habere | quilibet predictorum jn quarta parte. ad censum a Capitulo scilicet Pro .IIII. Mutonibus quorum quilibet debet remidj .VIII. denarijs. Capitulum vero dixit quod istud nes-|-cit. et quod censum istum nunquam habuit uel recepit. Super hoc dictum fuit quod illj homines qui dicunt se jus habere jn illa alpe veniant Ad Capitulum lausannam | et obtineant ibi quicquid secundum quod ius dictauerit potuerint obtinere. et si nichil in eadem alpe ius eis permiserit. dimittant eam libere Capitulo lausannensi. A les Soz | habet dictum capitulum partem cuiusdam tenementi. quod competebat jure hereditario Cuidam de hominibus meis qui tenet illud. et Capitulum non habet inde suum seruicium. Super | hoc fuit quod ego hominem liberum dimitterem Capitulo lausannensi qui redderet ei debitum seruicium. vel terram illam que est Capitulj. facerem Capitulo libere dimitti. | Et ego com predictis filijs meis et filia mea Agnete. Et ambrosia. uxorem .P. filij mej. Huic compositionj supradicte in omnibus assensum prebuj. Promisi | etiam quod rogarem dominum Epicopum lausannensem quod presenti Carte sigillum

suum apponeret in testimonium et Robur firmitatis. Huius rei testes sunt .C. prepositus .W. Thesaurarius. Willermus Prior sancti Marij .I. Succentor .I. de burgo. G. Sacrista .R. dou Roueno .P. decanus lausanne .P. de vileta ,V. dappifer .A. de Geben-|-nis. Henricus de fruentia .W. de Gomens .R. de montibus. Amedeus. Willermus de Grueria .P. de sancto Martino. canonici lausannenses .R. dominus de rota. | Petrus dapifer. Willermus de bollo. W. magnus et Willermus paruus. de escublens .W. de monna. Amedeus de monte. Vldricus de mitillon. Vmbertus de doneluja Milites. | quod ut ratum permaneat presentem Cartam sigilli mej munimine roborauj. Actum apud lausannam jn uestibulo ecclesie lausannensis Anno incarnationis dominice | M°.CC°.XXX°.VII°. vii°. Kalendas Martij.

Aput Rotam en Ogo pro terra de Wocens debet | Rodulfus li pelliciers .VI. solidos pro sex posis terre | in festo sancte Waburge.

Rodulfus de Cimiterio .III. solidos pro tribus posis.

Turumbertus .III. solidos pro tribus posis.

Willermus Vrsiers .III. solidos pro tribus posis.

Willermus li Corna .III. solidos pro tribus posis | nec potest diuidi terra nec census inter heredes.

Pro terra de liens et pratis .XXX. solidos quos debet Petrus de Awril. | Et terciam partem decime quam recipimus cum | decima quam habet albertus Willicus noster.

Nos vldricus dominus de wippens notum facimus vniuersis quod inter nos et prede-|-cessores nostros ex vna parte. et capitulum Lausannense ex altera hactenus | talis obseruata consuetudo quod nos non sequimur mu-

lieres de | dominio nostro transferentes se per matrimonium seu alio modo in dominio ipsorum neque nato | eorumdem mulierum. et predictum capitulum similiter non sequitur mulieres de | dominio suo transferentes se per matrimonium seu alio modo in dominio nostro. et istam consue-|-tudinem volumns obseruari deinceps jnter nos et dictum Capitulum. et si forsan non esset bene obseruata vsque modo statuimus ad invicem ipsam | in perpetuum firmiter obseruandam quod non solum de predictis sed et de presentibus | et futuris volumus obseruari. Quod vt ratum et firmum habeatur sigil-|-lo nostro presentem paginam fecimus roborari. Datum . . .

[1] CRISSIE.

Anno ab incarnatione domini .M°.CC°.XXVII. fecit hec scribi C. prepositus | lausannensis sicut inuenit per recognitionem Āymonis maioris et quorum-|-dam aliorum de crissie.

Census de Crissie in uindemiis .P. matricularius .XX. denarios .P. de Curtinal .II. solidos .P. de flunsel. XVIII. denarios. Villicus .XII. denarios. Suffisia .XII. | denarios. Losanna .XII. denarios P. dou cruos .XIII. in purificatione. Iohannes | molendinarius .XII. denarios. Vldricus dou Curtinal .XII. denarios.

Matricularius debet totum clausum suum facere. et

[1] *Folio* 47. *recto*. *Crissier*, près Lausanne.

debet medietatem uini | et pascere custodem et gartionem suum. Will[us] faoz medietatem uini. Vsana medietatem uini. et pascere custodem et socium suum. Torens de | nouales similiter. Iacobus de strata similiter. Amaldricus et Albertus li | espoinnj similiter. filius valdrade similiter.

Terragium accipimus in tribus tenementis. fabri. et Amaldrici. et Alberti. | et riccardi dobrest. in frumento et auena. et Torens de nouales | .II. posas.

Magne menayde debent .III. panes. et unum membrum carnium et .IIII. | denarios pro uino. scilicet pro una cupa. et caponem in carnipreuio .P. do cros .I. | menaydes. Petrus fabri .I. menaydes. Vgo et Iacobus .I. menaydes. Li beens et participes sui .I. menaydes. Amaldricus filius Crissie. et Albertus des | poini .I. menaydes. Iohannes alemannus. I. menaydes. Nicholaus et Iohannes et Vldricus | .I. menaydes. Amico et Iohannes do bussi .I. menaydes. Valdrada .I. Menaydes. Iohannes | clauez .I. Menaydes. Vsana do clos .II. paria. Menaydes et .I. caponem. Iacobus de | mal saueir .I. Menaydes. Richardus do brest .I. Menaydes. Torens de nouales | .II. paria. Menaydes et .I. caponem.

Parue Menayde debent .II. panes et .I. membrum carnium. Illi do | curtinal .I. Menaydes. Walterus .I. Menaydes .P. do flunsel .I. Menaydes .P. filius Willerme | .I. Menaydes. Iacobus de mal saueir .I. Menaydes. Villicus .I. Menaydes.

[1] Clausum de Crissie debent facere. Vgo semel fodere et putare. Iacobus similiter | et ipsi duo .V. uindemiato-

[1] *Folio 47. verso.*

res. Li beenz similiter .P. de strata similiter. et Ipsi duo .V. uindemiatores. Willus li glapins similiter. Iohannes alemanus similiter. et .V. uin-|-demiatores. Nicholaus similiter. Vldricus similiter. Iohannes filius itte similiter. et Ipse et .VI. | et Nicholaus .V. uindemiatores. Amico do bussi putare. Iohannes do bussi putare et | ipse et A. unum portitorem. Waldra et filij sui partim fossorare et partim | putare. Iohannes clauez putare et fodere. et ipse et Waldra .V. uindemiatores | et unum portitorem. VSanna putare. et .I. portitorem.

Girardus de Chesauz Miles dedit pro Philippo fratre suo .II. Sestarta uinj que debebat .P. clauel de Crissie.

Preposito debent auenam que dicitur Soynni. Iacobus et .V. unam cupam. Li beens et socij sui .I. Johannes li alamant .I. Cil do bussi .I. Waldrada | et Iohannes clauez .I. et nescio quis unam. et isti se et animalia sua ad | ligna preposito.

Omnes homines quos habemus aput crissie debent talliam. preterquam li munnier. Villicus debet | .XXX. solidos de plait et li munnier .X.

Vinum censuale debent filii Waldrade.

Hec est helemosina. Willermi gutrosi ciuis lausannensis qui emit Capitulo beate Marie | lausannensi quoddam alodium apud Crissie. viginti duobus canonicis lausannensibus dedit | .XXII. marcas. unicuique Marcam. ceteris canonicis unicuique .X. solidos. operi sancte Ma-|-rie .XX. marcas. comfratre lampadarum .VIII. marchas. leprosis. de spesses .X. | libras. Ecclesie sancti Marii marcam. ad opus ecclesie sancti Petri marcam. hospitali lausannensi marcam. Ecclesie sancti laurentij .X. solidos. Ecclesie sancti Stephani

.X. solidos. Ecclesie S. | Pauli .X. solidos. Sacerdotibus lausannensibus qui non habent ecclesias. unicuique .X. solidos. Diaconibus et | ceteris clericis .LX. solidi distribuuntur a magistro henrico. Matricularij .XX. solidos. Aymoni capellano | .X. solidos. W°. pingui solidos Capellano de pullie .V. solidos. Ecclesie de uizi .III. solidos. Ecclesie | de Pullie .III. solidos. Abbatie de lacu. Marcam. Abbatie de Monterons. Marcam. Abbatie de Alto crest marcam. Abbatie de Alta ripa. Marcam. Abbatie de marsens marcam. | Abbatie fontis Andree. marcam. hellacensi Abbatie marcam. Romano monasterio. marcam. | Paterniacensi monasterio marcam. Sororibus de poisat marcam dimidiam marcam. Sororibus de Re-|-uoria dimidiam marcam. Ecclesie de Marlie dimidiam marcam. Ecclesie de sancto Germano dimidiam marcam. Boniuardo hospitalario de lustrie .XL. solidos. Ecclesie Sedunensi marcam. Abbatie sancti | Mauricij. marcam. Ecclesie de Alpibus marcam. Ecclesie de habundantia marcam. Pauperibus | monte Iouis marcam. Ecclesie de Alion marcam. Aldrico .XX. solidos.

[1] Rogerius dei gratia lausannensis episcopus omnibus scire uolentibus rei geste noticiam vt que nostro geruntur in tempore certis indiciis agnoscat posteritas et ueraci notici-|-a comprehendatur. predecessorum uestigiis inherentes. res que digne uidentur memo-|-ria litteris commendamus. et que possent ex litibus scandala oriri suffocamus. No-|-uerint igitur tam presentes quam futuri quod petrus de sancto Martino miles. dedit et conces-|-sit ecclesie beate Marie lausan-

[1] *Folio 48. recto.*

nensi et capitulo omnem calupniam quam habebat in em-|-cione. quam dictum capitulum fecit in uilla de crissiaco. ab illis de corberes. | vuerpiuit preterea in manu nostra et per librum super altare beate Mari-|-e obtulit et concessit. quidquid iuris habebat in feminis que dicuntur de Saleta. | et in omni earum progenie tam nata quam nascenda. In elemosina etiam quam W. de Gran-|-zon auunculus eius fecit capitulo lausannensi in uilla de Warens. werpiuit quidquid ibi ex | parte matris sue calupniabatur. precepit idem .p. omnibus qui presentes aderant super hoc ferre | testimonium et inde cartam fieri. Actum est hoc anno ab incarnatione domini. M.C.XC. vi. Nonas. Maii. Testes. Magister henricus. Magister. Richardus. Thomas | celerarius. Reimundus de Willens .p. de escannens et magister Bandinus. canonici. Abicellus | .W. de pullie. et Iohannes scriptor. clerici. ludouicus dapifer. et .p. de euonant. mi-|-lites. Vgo de ualle .p. ponci. et Thomas de sancto laurencio. Burgenses.

Guido de Gumuens et Wulelmus frater eius milites dederunt capitulo lausannensi Anno ab incarnatione domini .M.CC.-|-XII. tam pro emendatione eorum que idem Guido austulerat capitulo quam pro elemosina tria | tenementa cum hominibus supra manentibus et heredibus eorum apud Gumuens et uineam de | valle apud crissie.

Notum fieri volumus quod ebalus de escublens calumpniaretur capitulo lausannensi apud crissie duos | pueros. scilicet .p. et albertum filios Ianuarii et Vldricum de Sancto simphoriano. post multas altercationes ita fuit pacificatum. quod capitulum dedit dicto E. L.

solidos. et ipse dedit capitulo | in manu .C. prepositi quicquid in eis iuris habebat et heredibus eorum et precepit inde cartam fieri | sigillo domini. Bertoldi episcopi lausannensis sigillatam. hoc Actum apud crissie in domo Martini sacer-|-dotis. retro ecclesiam. Anno ab incarnatione domini. M.CC.XVI. III. Ydus decembris. testes .C. pre-|-positus .W. thesaurarius. N. de Willens. Ca. Martinus crissie .p. de sancto Germano. Sa. Vldricus et Wi-|-do. de escublens. Girardus et p. de Sancto Germano. Reimundus de pentala .W. Gras-|-sez de esclepens. Milites. Willicus de crissie et statim iuerunt escublens et istud | donum fecit dictus E. laudare almariam uxorem suam. et cristinam et peretam et | . . . filias suas in presentia dictorum testium.

haimo de crissie. recepit a .c. preposito lausannensi feodum suum. scilicet villicariam de crissie | et fecit ei hominium ligium ad opus capituli et recognouit ei .XX. solidos de placito | set capitulum dixit quod erant .XXX. Actum jn choro. Anno ab jncarnatione domini M.CC.XVIIII. XIIII. Kalendas Mar. Testes .C. prepositus .W. Tes. Ma. G. N. de cha .N. de Wil. Ma. I. jo. ce. | R. de ro .p. de vj. Ca .p. de sancto Germano. Martinus de crissie. Sa.

Capitulum dedit .p. fabro de crissie tenementum quod fuerat jornet. ad tale seruicium | quale debebat. saluo jure legitimi heredis. si ueniret. et dictus | p. promisit quod si quis eum impeteret. faceret ei iustitiam et si non posset se werentire | pro libero homine. terram capituli dimiteret capitulo uestitam. jta haberiauit (?) | capitulum. Actum in naui monasterii. anno ab incarnatione domini .M.CC.XX.VIII. Kalendas | Iunii. tes-

tes .C. prepositus .W. tes. W. prior. Ma. G. P. che .G. Car .N. de cha .N. de Wil. Ia. | de Gra. Io. ce. Ame. R. de ro. M. Io. Ca. haimo villicus de crissie .C. de fonz .p. de vi. ca.

Wulelmus de Crissie miles quendam de crissie nomine haimonem. connomine crissie | calupniabatur ex parte matris capitulo et fuit ita pacificatum quod dictus W et fratres | haimo et hugo debuerunt et guerpiuerunt. quidquid in eis habebant iuris [1] uel calumpnie et fecerunt guerpire cononem de chauornai auunculum suum | qui uolubat eis esse legitimus weirenz. et Capitulum dedit eis .XX. solidos. Actum in na-|-ui monasterii. anno ab incarnatione domini .M.CC.XXI. xiiii. Kalendas januarii. Testes .C. prepositus .N. de | Cha. Io. Ce .G. da .C. de fonz .R. de ro. Io de Blo .p. Che. Ca. P. et .R. de Sancto Martino. Cono et Iocelinus de Corberes .W. de bul-|-lo. amaldricus docchi. otto de corceles Milites.

Petrus de Sancto Martino. calumpniabatur p. et alberto de crissie duos panes cen-|-suales. quos eis et heredibus eorum quitos clamaujt. ipse et Wulelmus filius suus. apud crissie | et recognouit apud lausannam ipse et filius suus Richardus. coram .C. preposito et henneri-|-co capellano episcopi ante monasterium. et interfuerunt petrus de estauaiel | sacerdos. amaldricus de crissie et precepit dictus .p. et R filius suus inde fieri cartam. Actum ante | monasterium. anno ab incarnatione domini .M.CC.XXI. xiii. Kalendas Ianuarii sub predictis testibus.

[1] *Folio 48. verso.*

Capitulum concessit Iohanni de crissie terram que fuerat amaldrici de tolochina. apud crissii ad | tale seruicium quale terra debebat. saluo iure heredis. si quis ueniret. Actum anno ab incarnatione | domini. M.CC.XXII.

Campus qui est in introitu de crissie ultra aquam a dextris est capituli et spectat ad illud feodum quodquod eres don-|-ni capnoldi abebat a capitulo unde debebat quandam refeccionem. set eum auferunt illi | de escublens et si recuperatur debent augeri refectioni due cuppe frumenti.

Reimundus de pentala calupniabatur capitulo medietatem clausi quod petrus Couualou et | uxor sua ministraulsa cecilia. dederant apud crissie in elemosinam. quod capitulum possede-|-rat in pace plus quam per per .XXX. annos. dictam calumpniam quamvis iniuste fieret. accepit .C. prepositus in | wagio pro .XII. solidis ad opus capituli. Actum lausanne in prato prepositi. Anno ab incarnatione domini .M.CC.XXV. | VI. Ydus Iunii. testes .C. de fonz .R. de ro. Io. de blo. Ca .p. de fonz. Clericus .p. de Willens.

Com discordia uerteretur inter .p. dol clos et filios Waldrade de crissie. taliter fuit pacificata. quod | filiis Wal. remansit totum tenementum aui et auunculi eorum. preter unam posam. et si predictus .p. | recederet ab abergemento capituli. dicta posa rediret ad filios Waldrade. data | fuit etiam dicto .p. terra quam dedit Wido de Gumuens. que fuit uinea. scilicet una posa. et ter-|-ra que dicitur. es cassins. scilicet tres pose. pro dictis terris debet dictus .p. et pro clauso couualou | talliam et menaidas. tenet etiam de elemosina. Thome celerarii. unam posam terre | infra clausum couualou.

vnde debet .XIIII. denarios in purificatione beate marie. et filii Waldrade debent talliam pro tenemento aui eorum preter talliam quam debebant. | dictum .p. dol clos habergauerat capitulum ante. set quia aduc non habebat terram | quam sibi capitulum promiserat. superius nominatam terram ei assignauit capitulum. Actum in cho-|-ro anno ab incarnatione domini .M.CC.XX.VII. in die assumptionis. beate Marie. testes .C. | prepositus .R. can .W. prior .G. Sa. Io. ce. Ame. Io. de cos. Ma. .W. R. de Wul .v. da .G. de Bur.

Quidam de domo prepositi Bernardus nomine accepit pignus p. villici de crissie pro terragio capituli. quidam homo don-|-ni de cossonai insiluit in eum cum cultello euaginato uolens eum percutere. dictus uero Bernardus ca-|-uit ictum. et illum accepit per crines et proiecit eum in terram et ille cecidit mortuus. fratres | uero defuncti. insidiati fuerunt. dicto Bernardo diucius et damna intulerunt hominibus capituli. Tandem ita | fuit pacificatum quod prepositus fratribus defuncti dedit .IIII. libras et .VI. solidos. et ipsi. scilicet Azzo. et | Rodolfus et Iohannes de sollens. et fichifuos de dallens. fecerunt ei et seruientibus suis et | capitulo et suis et nominatim .p. doneluj et omnibus spectantibus ad prepositum et capitulum. pa-|-cem de se et omnibus sibi pertinentibus. et donnus de cossonai com eis et pro eis. Actum in campis inter sanctam cru-|-cem et Maaiz. Anno ab incarnatione domini .M.CC.XXVII. jn festo sancti nicolai. Testes .C. prepositus .R. | de roueno. Ca. lausannenses .p. de doneluj. cle. Iohannes donnus de cossonai. Girardus et W. de | Gumuens .p. dapiferi de lausanna. Stephanus de cossonai. Cono de Willerens .W. | fereez. Rei-

mundus de pentala. Milites. emericus de estauaiel. Nicolaus Tardis | et Iacobus filius eius. de crissie.

Com discordia uerteretur inter .W. et martinum de clauso fratres ex una parte. et albertum | lesponi. ex altera. pro quodam prato. taliter fuit pacificata. quod dictus albertus red-|-deret dictis .W. et Martino .VI. denarios annuatim pro dicto prato in festo Sancti Iohannis. Actum | lausanne in clastrulo prepositi. anno ab incarnatione domini .MCC.XXX.I. in assumptione Be-|-ate Marie. testes .C. prepositus .p. de doneluj clericus .W. de Bussens et W. Bretuns mili-|-tes. haimo villicus. Iordanus. Iohannes daslens. vgo .p. de prato. Walterus. fideius-|-sores tenende concordie fuerunt ex parte alberti .p. de prato. Martinus de vinie | ex parte .W. et Martini de clauso. fideiussores. vgo de vinie. et faber.

[1] Controuersia uertebatur inter Robertum de crissie et Iacobum de Sivrissie super quodam campo du-|-arum posarum. quod iacet sub Siwrissie. Robertus dicebat. quod . . . . . . de vinnie erat | liber homo et alodium suum acceperat a capitulo et capitulum ei dederat campum illum. ja. di-|-cebat quod .W. de escublens canonicus lausannensis haberiauerat eum de campo illo pro .II. solidis et .II. albis panibus reddendis annuatim capitulo in festo Sancti Michaelis. et nul-|-lam aliam terram tenebat a capitulo. et ipsam tenuerat per .XXV. annos. et R. didibat quod vxor sua que erat eres illius de vinnie. orfana et paruula | exulauerat prope uuerram. hec discordia taliter fuit sedata. quod Robertus guer-|-piuit dictum campum jacobo. et ja. dedit ei .XV.

[1] *Folio 49. recto.*

solidos et debet capitulo reddere dic-|-tum censum. Actum in claustro. Anno ab incarnatione domini .MCC.XXXII. in festo Sancti Bar-|-nabe apostoli. testes. C. prepositus. Io. can. Ia. de Bur. Ce .R. de Wul. Ca .W. de Wulflens | lauila et . . . de crissie Sacerdotes .p. de doneluj. clericus .p. de duin et Girar-|-dus de Gumuens Milites. Villicus de crissie et frater suus. Iordanus de crissie. et duo mo-|-lendarii fratres. et faber. et p. de Siwrissie. et alii multi.

Vlricus de crissie filius cuiusdam mulieris de Bisuncio set non de legitimo matri-|-monio. recognouit pro domino Beatam Mariam et .C. prepositum lausannensem. actum in claustrulo prepositi. anno ab incarnatione domini .M.CC.XXV. in festo Sancti | Martini. testes .R. de Ro. ca .p. de Willens. amico de crissie .p. de done-|-luj.

W. de escublens miles dictus liraschais dedit Beate Marie et capitulo lausannensi re-|-gulam super altare perier filium Johannis de crissie ita quod capitulum eum pro li-|-bero homine haberet. et dedit capitulo quidquid in eo iuris habebat. saluo si alicuj pro terra | censum debebat. censum pro terra solueret. Actum lausanne ante maius altare. Anno ab incarnatione | domini MCC.XXX.VII. Ydus Julii. testes .C. prepositus. jo. suc. ja. de Gral. R. de Ro .W. de | Gu. Ca. Giroldus filius annetan. albertus de estauiel. andreas pollie .p. Mieta. cle. | Iohannes de ultra iurim. et quidam alij. et hoc dixit dictus .W. descublens. quod faceret gren-|-tare uxorem suam et filios. et J.

[1] MAISIRIE [2].

Anno ab incarnatione domini .M.CC.XXVII. secundo Kalendas Septembris. fecit hec | scribi Cono prepositus | lausannensis.

Apud Maisirie debent licuchart .III. solidos in Pascha. et .III. solidos in festo | Sanctis Michaelis. et .IIII^or^. albos panes. et .III. cupas Auene. Albertus .XII. denarios et | .II. albos panes. et .I. cupam Auene. Petrus lipitez .XII. denarios. et .II. albos | panes. et .II. cupas Auene. Michael .XII. denarios. Tenementum Willermi | beuui .I. cupam Auene in Natiuitate domini. pro quodam casali quod est | justa casale Aymonis.

Decimam habet ibi capitulum.

Talliam debent ibi. Bertoldus. Martinus. Johannes. et Petrus. Willermus et | fratres sui. et Aymo. et debet .I. modium medietatem frumenti. et | medietatem Auene pro Clauso quamdiu Capitulo placuerit.

Wandalbor de puteo dedit ibi super alodium suum .VI. denarios censuales. | Torens de Jothens et fratres sui .IIII. solidos in festo sancti Michaelis. et .II. panes albos. | et Terragium terre quam habent ad Maisirie. Stephanus Marchianz de Prilie | .II. albos panes. et decimam et terragium terre quam tenet ad Maisirie. et dominium | et .V. solidos de placito. In mutatione domini et Vaxalli.

[1] *Folio* 30. *recto*. — [2] *Mézery*, près Lausanne.

Notum sit scire uolentibus. quod Capitulum dedit Aymoni de Maysirie terram in eadem uilla | que sibi iure hereditario competebat. sub eodem seruicio quod participes sui reddere tenentur. Dedit ei preterea | receueriam decime eiusdem uille. ita ut pro labore suo habeat totius decime redecimationem. | et nichil amplius. Item dedit ei casale apud sanctum laurentium. pro .II. solidis censualibus. et sciendum quod dictus. Ay. | debet manere apud Maysyrie. et ibi agriculturam exercere. Si uero uellet habitare lausanne | et ibi esse burgensis. Capitulum omnia supradicta ei auferet absque ulla indulgentia.

Notum fieri uolumus quod capitulum habebat quemdam campum apud maisirie qui fuerat vinea quam uineam | dederat capitulo Rodulfus de fonz miles pro anima sua. et matris sue flore. et Girardus de chesauz | dederat similiter uineam capitulo. hunc campum dedit capitulum Martino de Maisirie in quo ipse plantaret | uineam quamdiu insereret bladum capitulum acciperet terciam partem bladi. quando plantaret uineam in primis | .IIII^{or}. annis nichil acciperet capitulum. set in .V^{o}. acciperet medietatem vini. et dol det. Actum est hoc | lausanne in capitulo. Anno ab incarnatione domini .M^{o}.CC^{o}.XVI°. In festo sancti Gregorij. Testes. B. episcopus. | C. prepositus .W. thesaurarius .A. prior Sanct Marij. Magister .G. P. chenons. Joseph Sa. G. carbo. | N. de chauuornai .N. de Willerens. diaconi .C. de fonz .W. de Grancon .P. de vileta. Ja. | de Grallie. Amedeus .R. de Rou. Subdiaconi. Ca. et Elioz. scriptor.

[1] MAISIRIE.

Andreas lausannensis ecclesie clericus non tantum presentibus sed etiam nascituris notum | fieri uolujt. quod alodium quod in ujnea et in agro et in arboribus Masiriaci | habujt. et agrum golloniaci. de pujs. quem petrus ecclesie custos | colit lausannensi ecclesie in elemosina. et in remissione anjme | sue. concessit. Ita tamen quod Wulelmus clericus suus terram illam dum uixer-|-it nullo aduersante possideat. Ipso quidem mortuo. uel si ad habi-|-tum religionis accesserit. ecclesia terram illam deinceps iure | hereditario possideat. post hec tercium Mansum parie de quo conques-|-tio in capitulo uestro fuit pro rapina fratris burcardi. in | remissionem anime sue adque parentum suorum amodo | ecclesia uestra obtineat. Ciatis uero quod predictam terram. andreas idcirco | uobis concesserit. quatenus eius anniuersarium singulis annis. circa oc-|-tauas beati Nicholai. uenerabiliter celebretis.

Hec scripsit .C. prepositus lansannensis anno ab incarnatione domini .MCCXXXV. sicut scrip-|-tum inuenit in antiquissimo cartulario Beate Marie lausannensis.

Dilecto atque amabile Vitale presbitero Nos in dei nomine. Em-|-mo presbiter. Beroldus Sacrista. Aymo lector. Jeronimo presbi-|-tero. desiderio leuita. ceteri-

[1] *Folio* 50. *verso*.

que fratres ubi presente tempore sancte dei ecclesie | die noctuque seruiendum. dum non est incognitum. quod res tuas quas | sitas in pago lausannensi in fine Runingorum in uillare Masiriaco | casale .I. com casa suprastante. com exio et regressio. et vineas .III. ad ipso casale aspiciente. ubi potest colligere vinum caradas .III. terra laboratiua ad Modios .XX. prata ubi | potest colligere fenum. caradas .III. quidquid in ipso uillare sum | uisus habere uel possidere seu ad ipso casale aspiciente per epis-|-tolam donationis ad sacro Sancte dei ecclesie uel ibidem deo serujen-|-tibus delegastj. et postea fuit tua peticio et nostra be-|-niuolencia. hoc tibi non denegauimus ut ipsas res et alias res que sunt sitas | in pago Waldense in fine Graniacense. in uillare donaciaco | capella .I. com farinario. sub usum et fructum ad melio-|-randum uel excolendum. sub protectione Sancte Marie lausannensis et nostrum in benefi-|-cium habere debeatis. ea uero ratione ut annis singulis in festiuitate | Sancte Marie censum in argento solidos .III. et post tuum discessum quandoquidem | deus uoluerit heres tuus persoluat censum triticj . . . . . . .I. vinum. mo-|-dium .I. denarios. solidos .II. et si de ipso censo negligentes apparu-|-eritis. ipas res amittatis. et aliubi ipsas res nec dare nec uen-|-dere potestatem habeatis. et hec prestaria ac si semper de quinquennio non potest | opus renouari stipulatione subnixa. Ego libo miseria dei humilis | episcopus hanc prestariam a me factam relegi et subscripsi. Emmo pps. | subscripsi. Aymo presbiter siue lector. subscripsi. Iohannes presbiter subscripsi. jtem siefre-|-dus leujta subscripsi. Berengarius leuita subscrìpsi. Samson. presbiter subscripsi. Antol-|-

dus presbiter subscripsi. Ego in dei nomjne bertoldus leuita siue Sacrista | hanc prestariam rogitus scripsi et subscripsi. dataui die mercuris | .IIII. Nonas Martis. Anno .XVII. regnante domno rege | nostro Ruodulfo Ruodolfi regis.

[1] Lambertus de Maisirie et .p. frater suus calumpniabantur Martino auunculo suo partem | patris suj et matris apud Maisirie et illud quod ipse inde extrasserat preter seruicium | capitulj et terram auunculi suj. hec ita fuerunt pacificata quod Martinus eis dedit pro | omnibus supradictis calupniis .VI. solidos et ipsi debent esse wuerent de falcone fratre suo | et quam cito dicti fratres uoluerint habeant terram suam et deseruiant. quod si non fecerint | capitulum post triennium faciet de terra uoluntatem suam. donec ipsi ueniant super terram | eam deserujre. Actum lausanne in caminata prepositi. anno ab incarnatione domini MCC.XXXVII. tercio ydus octobris. testes. C. prepositus. R. de Ro. Ia. de Bur. ce. ca. Albertus et. p. de estauaiel clericj. | W. dominus de estauaiel. Cono de combremont. Vmbertus de forest. p. franceis de lausan-|-na. dictum fuit etiam de subterraneo quod M. fecerat. quod si est super casale supradic-|-torum puerorum. uel martinus eis recompenset aliud casale ad arbitrium bono-|-rum ujrorum. uel puerj recompensent ei espensas et habeant subterraneum.

[1] *Fol. 51. recto.*

[1] JOUTENS.

Anno ab incarnatione domini .M.CC°XXVIII°. II. Kalendas Septenbris fecit | hec scribi .C. prepositus lausannensis.

Warnerus et socij sui .XII. denarios de fenagio in festo Sancti Iohannis. et Terragium tenementi sui. | et medium vinum.

Wus. cantor dedit apud Joutens .III. posas terre.

[2] CHAUUORNAY.

Anno ab incarnatione domini .M°.CC.°XXVIII°. II. Kalendas Septenbris. | fecit hec scribi .C. prepositus lausannensis. Apud Chauornai habemus ecclesiam cum appendicijs.

Domina Petronilla soror. Willermi rufi debet .X. solidos in Natiuitate sancte Marie.

Vldricus et filij Cichardi militis .V. solidos. In natiuitate beate Marie.

Matricularius .IIII. solidos. et .II. albos panes In Natiuitate beate Marie et Wastellum. et Caponem in carnipriuio.

Anno ab incarnacione domini .M°.CC°.XVII. assigna-

[1] *Folio* 51. *verso*. — [2] *Fol*. 52. *Chavornay*, près d'Orbe.

uit capitulum. Io. capellano de | chauornay capellaniam. scilicet medietatem oblationum. et terciam partem elemo-|-sinarum. et decimam minuti bladij. coruatas et terram et pratorum me-|-dietatem. et Aliam medietatem ad censum pro tribus solidis. set si capitulum | uellet ibi terram in dominio suo colere haberet terre et pratorum et coruatarum | medietatem saluo iure matricularij. Actum lausanne in choro in festo sancti sixti.

[1] EUONANT.

Apud Euonant habet Capitulum ecclesiam cum appendicijs ex donatione Amedej episcopi lausannensis. | habebat etiam ibi et habebat ante dictam donationem sicut audiuimus ab antiquis quandam | decimam què dicitur decima beate Marie. et decimam de [2] Cheres. et de [3] Aresloules | et de foucimani.

Anno ab incarnatione domini .M°.CC°.XXX°. Dominica post ascensionem. uenit .C. prepositus lausannensis apud Euonant et quia discordia què erat inter Capitulum. et P. Capellanum super decimis quia capellanus | habebat ecclesiam ad censum a capitulo. et Capitulum habebat preter ecclesiam decimam beate Marie apud | Euonant. et decimam de Cheres. Conuenerunt ita quod capellanus posuit bannum et precepit per | excommunicationem

[1] *Fol.* 55. *Yvonand*, près d'Yverdon.—[2] *Cheyres*.—[3] *Arissoules* près d'Yvonand.

illis de Euonant. et illis de Cheres. quod recognoscerent quod spectaret ad decimam | ecclesie de Euonant. et quod ad decimam beate Marie. et quod ad decimam de cheres. et recognouerunt quod semper uiderant decimam super balmam cum decima de cheres. et decimam de Campo qui | dicitur preueranios. cum decima de Cheres. set terragium Campi erat ecclesie de Euonant. set a loco | qui dicitur des lopaslior uers Euonant es monz erat ecclesie de Euonant. Recognouerunt | etiam quod de terra illorum de sancto Cristoforo erat decima tota beate Marie. de alodijs uero .P. mili-|-tis de Euonant. et Illorum de Corcales. et Buomundi de Crosnai militis erat medietas de-|-cime beate Marie. et medietas ecclesie de Euonant. des domegieles uero erat medietas decime | ecclesie de Euonant. et de quolibet casali uacuo erat decima. scilicet una gelima. uel dimidia | cuppa frumenti ecclesie. Actum ante ecclesiam de Euonant. Huic recognitioni interfuerunt .C. prepositus .C. de fonz .R. de Rou. canonici lausannenses .P. de Orsens. et .W. de Euonant. | sacerdotes. Iocerandus de Estauail. et .P. de Donnellue. et Agnus de pinci. et Iacobus. clerici. | P. de Euonant Miles .W. de Estauail et W. de fonz. domicelli. Iohannes magister operis | de lausanna. et fere omnes illi de Euonant. et de cheres. fuit etiam recognitum quod de . . . . ruptis. et noualibus et usamentis erat decima primi anni ecclesie.

hajmo de fonz accepit in porcione. Vl. dapiferi et W. de Grueria apud ares-|-sules .XIII. cuppas frumenti et .XVI. cuppas auene. tandem ita | conuenerunt inter dictum. ha. et. ul. et W. de Gru. quod haimo quitam clamauit | supradictam calupniam. Actum apud Esta-

uaiel retro ecclesiam. Anno | ab incarnatione domini .MCCXXXV. Mense. Januario. testes .C. prepositus .R. de Ro. canonici lausannenses .p. de doneluj clericus. W. et Reinaldus de esta-|-uaiel. et .W. et p. filii. dicti .R. W. de frasses. Miles. et alii. | multj. huic concordie prebuit assensum. VI. dapiferi. canonicus lausannensis | apud lausannam. in festo Sancte Agate. qui partem abebat in dicta por-|-tione. com supradicto .W. de Grueria.

In nomine Sancte et inuidue trinitatis Rodulfus diuina fauente clemencia rex. | Sanctas dei ecclesias a deo deuotis fidelibus ujris constructas eorumque elemosina-|-rum largitionibus locupletatas dum nemo recte credencium abneget equm | est nostrique precjpue officij proprium ut si qua eis aut ujolenta manus presumtuo-|-se diripuit. aut forte valencior indiscrete et non jure austulit | regia autoritate restituantur. quapropter nouerit Sancta mater ecclesia | catholica. com filiis suis ujuis et uicturis qualiter ob anime nostre reme-|-dium. humilesque petitiones agaldrudis regine coniugis nos-|-tre dilectissime. nec non et petitiones Burcardi archiepiscopi fra-|-tris nostri cari. deuotasque petitiones episcoporum. hugonis et | anselmi. Comitumque Ruodulfi et Bertulfi. Interu-|-entumque henrici episcopi. nobis per omnia fidelissimi. reddidimus Sancte | dei genitrici Marie ad episcopatum lausannensem. cuj ipse preest | ujdelicet. medietatem euonant uille. sicut antiquis determina-|-tionibus illo appendebat. Eo tempore quo ancessores nostri. cau-|-sa ingruencium necessitatum inde austule-|-runt. Sic illuc reddimus. com ecclesia superstante et ui-|-neis et pratis. siluis. aquis. aquarumque

decursibus. molendinis. piscationi-|-bus. omnibusque ad illam medietatem pertinentibus. in omnibus usibus utili-|-tatibus. Sicut tuto quidam. quamquam iniuste uisus est possidere. Quous-|-que uite regnique nostri insidiator et preiudicatus impugnator | quidquid in regno nostro habere uisus est legibus amisit. volumus | etiam ut deinceps ad episcopatum lausannensem subiectum illo seruiat | et henrico episcopo et illi quemconque desei subrogauerit per successi-|-onem eternas nemine contradicente et inquietante. Situm est in comi-|-tatu vnde hec a nobis facta credantur et a posteris nostris non infrin-|-gantur manu nostra roborauimus. et sigillari iussimus. Signum | domini Ruodulfi regis. piissimi. pandulfus cancellarius re-|-cognoui. data .XV. Kalendas februarii. luna .XXX. Anno | ab incarnatione domini .M.VIIII. Regnante domino Ruodolfo | Rege. anno XVII. Actum Vrbe.

[1] BALMETTA [2]. SANCTI DESIDERII [3]. — FERRERES [4] — ESCLEPPENS [5]. — MORMUNT [6]. — BILLENS.

In nomine domini dei et saluatoris nostri ihesu christi hludouicus diuina ordinante prudentia | imperator augustus. quidquid enim pro obportunitate seruorum dei agimus. hoc nobis ad eter-|-nam retribucionem pertinere confidimus. Igitur notum sit omnium fidelium nostro-

[1] *Folio* 56. *recto*. [2] *La Baumette* de St-Loup. — [3] *St-Didier*, aujourd'hui *St-Loup*, près de la Sarraz. — [4] *Ferreyres*.. — [6] *Eclépens*. — [6] *Mormont*, colline qui domine Eclépens.

rum sollertie | presentium scilicet et futurorum quia placuit nobis ad matrem ecclesie sancte marie lausonne | propter congregationem inde consistentium ad supplementum eorum aliquid de rebus proprietatis nostre | concedere atque per hoc preceptum nostrum confirmare. Id est quandam cellulam que est in eodem pago lausonne super riuulum qui uocatur uenobia nuncupante balmeta que est constructa in honore sancti | desiderii unacum uilla que dicitur scepedingus habentem plus minus colonicas .XX. cum domibus et | edificiis mancipiis. colonis. terris. pratis. pascuis. siluis. aquis. aquarumque decursibus. quesi-|-tum et inquirendum quidquid in eisdem locis nostra iusta uidetur esse possessio totum a die presente et de-|-inceps in iure ipsius sancte ecclesie tradimus donationem ad necessitates uidelicet fratrum inde deo | famulancium supplendas et ad pauperes alendos ut futuris temporibus in nostra ele-|-mosina inde deo opitulante proficiat in augmentum. precipientes ergo iubemus ut nullus ex | fidelibus sancte dei ecclesie ac nostris aduersus supradictam ecclesiam uel ad eius rectores | aliquam contrarietatem facere temptet set liceat ipsas res sicut superius intulimus iure perpetuo | habere atque absque alicuius resultacione perennis temporibus tenere atque possi-|-dere. et ut hec donatio precepcionis nostre per curricula annorum inconuulsa ualeat | manere et a fidelibus sancte dei ecclesie melius credatur uel conseruetur manu propria subscrip-|-sinus et de anulo nostro subter iussimus sigillari. data .V. Kalendas augusti anno primo christo | propicio imperii nostri. Indicione .VII.

In nomine domini dei et saluatoris nostri Jhesu christi

hludouicus diuina ordinante prouidencia imperator au-|-gustus. Quidquid enim pro obportunitate seruorum dei agimus. hoc nobis ad eternam retributio-|-nem pertinere confidimus. Igitur notum sit omni fidelium nostrorum sollercie presentium scilicet et futu-|-rorum. quia placuit nobis ad matrem ecclesie sancte marie lausonne ubi fredarius episcopus autore | deo preest propter congregationem inde consistencium ad supplementum eorum aliquid de rebus proprietatis nostre | concedere atque per hoc preceptum nostrum confirmare. Id est quandam cellulam que est in eodem pago lausonne super riuulum qui uocatur uenobia nuncupante balmeta que est constructa in honore sancti desiderii | una cum porcione nobis debita in forrarias uel villa que dicitur sclepedingus cum ruboria qui uo-|-catur mauromonte. habentem plus minus colonicas .XX. cum ecclesiis. domibus edificiis. man-|-cipiis. colonis. terris. uineis. pratis. pascuis. siluis aquis aquarumque decursibus quesitum et inquiren-|-dum quidquid in eisdem locis nostra iusta uidetur possessio totum a die presente et deinceps in iure | ipsius sancte ecclesie tradimus donationem ad necessitatem uidelicet fratrum inde deo famulantium | supplendas et ad pauperes alendos ut futuris temporibus in nostra elemosina inde | deo opitulante proficiat in augmentum. Precipientes ergo iubemus ut nullus ex fidelibus sancte dei | ecclesie ac nostris aduersus predictam ecclesiam uel ad eius rectores aliquam calumpniam inferre aut | aliquam contrarietatem facere temptet. set liceat ipsas res sicut superius intulimus iure perpe-|-tuo habere atque absque alicuius resultacione perennis temporibus tenere atque possi-|-dere. Et ut hec donatio pre-

ceptionis nostre per curricula annorum inconuulsa ualeat | manere et a fidelibus sancte dei ecclesie melius credatur uel conseruetur manu propria subscripsimus | et de anulo nostro subter iussimus sigillari. data .V. Kalendas augusti. Anno primo. christo propicio im-|-perii nostri. Indictione .VII.

Falco de dallens domicellus dedit Beate Marie et capitulo lausannensi .XVI. po-|-sas terre et prata ad .III. carratas. fenj et .I. ochi. unius pose. et medieta-|-tem cuiusdam nemoris. quod dicitur . . . . . . et .VI. panes censuales. de quibus debet villicus .IIII.

et capitulum dedit ei .VI. libras et .X. solidos. hoc dedit dictus falco pro anima sua. in alo-|-dio. et capitulum dedit ej. dictas .XVI. posas et prata et ochiam in feodum. et | dictos .VI. panes debet habere capitulum statim et semper. post dictum uero falconem | debet habere heres suus dictas .XVI. posas et prata et ochiam et medietatem | nemoris pro .V. solidis censualibus et facere ominium ligium capitulo. dictus | falco facit ominium ligium in manus .C. prepositj. ad opus capituli | Actum in capitulo. Anno domini .MCC.XXXVI. in octava Beati Marti-|-ni. testes .c. prepositus .W. tes .W. prior .S. Ma. G. Sa .C. de fonz .N. de cha .p.[1] | de vi. Io. Suc. Ame. R. de Ro. Ia. de Gral .R. de Wul .V. da .G. de Bur. Ia. de Bur. cc. | .W. de Gu .p. de Sancto Mar.

Sasire potest et debet episcopus terram Rodulfi militis de Britinnie quia obijt sine herede.

Apud Auri obijt sine herede quidam qui tenebat luna-

[1] *Folio 56. verso.*

gium quod debebat. II. solidos quod sasire potest capitulum.

Apud Autafonz habet ecclesia lausannensis decimam que a scientibus debet inquiri quam frater Vmbertus de Alsone | dum esset canonicus lausannensis recuperaujt. et reuocauit. nam de ea quidam presbiter teuthonicus filiam suam maritauerat.

Apud Alesoz habemus tenementum quod dedit Vldricus rusus de Gruerj canonicus lausannensis. quod erat allodium suum.

Apud Montuuarascon habet dominus de Rota feodum a preposito lausannensi.

[1] ESPANINIO.

Gichardus de chastellonet guerpiujt et dedit capitulo lausannensi quidquid iuris uel calup-|-nie habebat jn Iohanne de chastellonet qui morabatur aput [2] espanjngi-|-um. et heredibus suis. et ille dedit ei .XX. solidos. actum anno jncarnationis domini .M.CC.XXV. in lobio episcopi. | jn uigilia omnium sanctorum. Testes W. episcopus .C. prepositus .G. da .N. de Cha .G. car. | Vl. da .p. de Vi. ame. ca. petrus de alta uilla. Girardus de Gumuens | Mi. petrus girardi. Girardus Mastins. et alij plures. Idem grentaujt | Iacobus frater dictj. Gichardi. eadem die jn burgo coram multis.

Albertus barba et Vldricus nepos suus debent .I. Me. Gujdo de portis pro terra durandi | saluagii .I. Me. Gi-

[1] *Folio 57. recto.* — [2] *Epalinges*, sur Lausanne.

roldus et hajmo. et engalgiers .II. Me. Tiebertus et Guj-|-do. de portis .I. Me. Willelmus et petrus .I. Me. Iohannes et iordanus et Io-|-hanna .I. Me. Vldricus et Besenchuns et Vulelmus .I. Me. Besenchuns et Vldricus | Wulelmus et Iohanna et Amaldricus .I. Me. pro viridario com appendiciis. ecce | IX. Me. decimas nescimus quis debet. set terra ibi est.

Pro terracio recipitur sub ujlla .VIIª. gelima. jn ochiis. nichil recipitur pro | terragio. super uillam recipitur pro terragio .VIIª. Gelima. usque ad flu-|-men. berte. et cumbam Giroldi. A termjno illo superius in terra Arabili recipi-|-untur .II. decime. Es essers. sola decima. donec cum aratro colatur et tunc re-|-cipiuntur ibi due decime.

In espaningio habet capitulum pro fenagio .VIII. solidos ex | quibus iocel et vldricus debent .II. solidos. Iohannes et Rodulfus | .XII. denarios. Tiebertus et socii eius .II. solidos. Vldricus et filii | azonis .II. solidos. Tiebersons et uldricus de pullie .XII. denarios. | Costablos et nepotes eius .XII. denarios. filij azonis debe-|-bant .XII. denarios. set amaldricus miles aufert eis terram | Preterea de casali boteres debentur .VI. denarii. Item de casali quod | dicitur martinel .IIII. denarii. Preter hec debentur ibidem .X. menajde. cum .V. modiis auene.

Tota decima de espaningio. est capituli. cuius terminus est a | grossa petra de uenes. per locum qui dicitur Sissi. deinde per | locum qui dicitur crest de esterpaies. usque ad aquam de | ualle enialmar. et per eamdem aquam ad transitum flu-|-minis morandi in strata. deinde conuertitur ad superio-|-ra per uiam prati regalis. et per

fagum super pratum profundum | deinde per grisiam petram. in prato iocel. deinde per .VII[tem]. | fontes usque ad predictam grossam petram iuxta uenes. Infra[1] hunc ambitum ex integro est decima capituli nisi quod petrus bar-|-nodus tenet decimam de terra sua de manu capituli. sub an-|-nuo censu .XII. denariorum. in sabbato ramispalmarum reddendorum | eo uidelicet pacto ut in obitu suo non transeat ad heredes. Set li-|-bere redeat ad capitulum pro remedio anime sue. Insuper | terragium eiusdem terre dedit idem petrus capitulo. post obitum suum. | pro elemosina et sepultura.

Preterea tota uilla de espaningio debet duas carratas | siccorum lignorum ad ignem refectorij in natiuitate domini.

Petrus villicus de Espaningio recepit A .C. preposito feodum suum .s. villicationem. et fecit ei hominium ligium | Ad hopus Capituli et fuit ibi reemtum quod debebat .XXX. solidos de placito. Actum. In Capitulo | Anno Ab in Car. domini .M°.CC°.XXVII°. x. Kalendas Martii. Testes .C. prepositus. W$_{us}$. prior .G. Sacrista. Io. Suc. | N. de cha .N. de Wil. Magister .W. V. da. G. ce.

Albertus de espaningio tenuit diu quoddam pratum | apud maluernay qui dicitur li leschieri cuius prati terciam | partem calumpniabatur Willermus et terciam calump-|-niabatur albertus et uldricus. Set ita fuit pacifica-|-tum quod totius prati medietatem teneret albertus | decetero et aliam medietatem tenerent inter Willermum et Albertum et uldricum ita quod Willermus

[1] *Folio 57. verso.*

haberet. quartam | partem totius prati et uldricus et albertus aliam quartam | partem. et primus albertus medietatem. Actum in domo | prepositi anno ab incarnacione domini .M.CC.XVIII. xv. Kalendas septenbris. testes .C. prepositus .R. de roueno. canonici. | P. de lausanna. Stephanus de Runens milites. Tyebertus | bonfiz iohannes li wangi. despaningio uldricus de charlie Albertus de sancto germano.

[1]ROSEI. — AUARNIE. — PARROCHIA SANCTI LAURENCII.

Bertrada dedit duas uineas. unam a Iouego et alteram A Clamblandes. Richardus dedit a | Iuuego unam uineam. Mabilia dedit sextarium uini ad Iouego. Petrus bernoldus dedit unam | uineam Ad Iouego. Amoldricus dapifer dedit unam uineam a Iouego. Petrus baduinus dedit unam uineam a Iouego. Petrus franceiz dedit .II. sextaria uini in uinea sua de palu. Ameli cum uiro suo dederunt uineam suam de fogeray. Warnerus sutor dedit sextarium uini A Iouego. Albertus dedit | uineam A palu. Rodulfus Pondi dedit .II. sextaria uini in uinea de ressate A Iouego. Iocelinus de sancto | laurentio et uxor sua dederunt duo sextaria uini in plantata filiorum suorum. Vmbertus de sancto | laurentio dedit .IIII. sextaria uini. herbertus sextarium uini A Colunges. Agnes de sancto laurentio | sextarium uini in plantata filiorum suorum.

[1] *Folio 58. recto.*

Apud Rosei et Auernie. apud corfrano et cormundreschi. | de terra et redditibus habemus .IX. lunagios et duas uineas.

In circatu quidem quisque debet cupam uini et .I. panem et .I. denarium. Et | ad uindemias in prima nocte. villicus debet duobus ca-|-nonicis et sociis sumptum. De uno quoque lunagio preter corfraj-|-no debentur .VIII. panes. et .VIII. denarii et duo sextaria uinj. | due terre debent parare uas unum scilicet picem et .V. circulos.

In natale domini queque terra .VI. denarios pro piscibus quos uillicus portare | debet. et si contigerit quod canonici emant terram. unusquisque de-|-bet adjuuare secundum posse suum. et unus quisque in uindemi-|-is duos uindemiatores.

Due terre de corfrano debent queque .IIII^or^. panes. et .IIII^or^. denarios | et .IIII^or^. cupas auene. Hec fuerunt tempore Lodo-|-ici de grancon canonici.

Decima in parrochia sancti Laurencii est canonicorum | uidelicet de agris episcopi. et pluribus aliis. tam apud sanctum lau-|-rentium. quam apud colunges. Item apud Espesses tota tam de | antiquis agris quam de noualibus. excepto eo quod episcopus proprie sibi | colit. Item tercia pars de decima de uinea fossour. Item | decima de omnibus vineis inter ujam que descendit a macello [1] uersus Oschie. et uiam que a publica strata tendit uersus palaieres. Item apud Iouego de tenemento quod dicitur drochi. | et de uinea que dicitur preuerangi. et de duabus uineis quas | tenet petrus barnodus. Item de tenemento de chenens.

[1] *Folio 58, verso.*

Item apud mornaj de annona decima quam recipit iohannes est capituli. Excepto tenemento eiusdem iohannis que est thesaurarij. tam | de uino quam de annona. Item apud iouego medietas de-|-cime petri rufi. Item de uinea uldrici sapientis tota.

Item de uinea de Saluion tota. Item de uinea fratrum qui | dicuntur fates tercia pars decime. Item medietas decime | de ujnea de montauter. (*Item de uinea vuillerme | tota. Item de uinea | vuillermi lietoldi de | mont auter. Item de uinea Anelet.*)

Item de vinea amaldrici militis que | clausum dicitur tota. Item de uinea testadoy. Item de uinea sancti Nicholai quam | tenet Abicellus. de plantatis | que sub burgo sunt. Item Apud | Iouego de elemosina. petri | Balduini. Item de elemosina | Willermi de Saluion. quam Willerma | habuit in uadio pro XL solidis. Item tres uinee de elemosina suli-|-ce et petri barnoldi filii eius. | Item notandum quod cum discordia uerteretur inter nos et Iohannem fabrum et Mauriciam sororem thome sancti lauren. | de uinejs iacentibus iusta portam. sancti laurencii. quas tenent a capitulo. taliter facta compositio com preposito. quod iam dicti Iohannes et Mau-|-ricia promiserunt se culturos dictas ujneas ad cognitionem nuncij missi ex parte capituli. et inde fideiussorem | dederunt vuillermum de lora. Pro refectione uero reddere tenentur in uindemijs annuatim .IIII^{or}. albos panes. et .II^{as}. cupas albi uini. et paria. et XII^{cim}. denariatas carnium Cuj refectioni debent tantum interesse .II. persone ex parte | colentium uineas. et non plures. Testes. Cor preposilus. Enger. cantor. Thomas celerarius. pe-

trus de d. Martin. petrus che. | canonici. vuillermus de | lora. Thomas de S. lau.

Hec sunt vinee capituli apud lausannam et in finibus eius | vinea de strata et decima cum torculari. vinea quam colit | Gillabertus cum decima. vinea quam tenuit petrus cou-|-ualou. Item uinea de chastanereia. Item vinea de chesalet. Item tenementum estamborc cum decima. Item | uinea quam tenet arnoldus supra chesalet cum decima. Item | uinea sub domo Peisac. Item apud poisat vinea bonin | et uinea pagani manducantis lardum. quas auferunt | fratres de willens iniuste. Item uinea quam tenet albertus capellanus. Item vinea quam dedit arnoldus apud eschisie.

Item due uinee quas tenent arnoldus et eurardus. que eciam de-|-bent .VIII. denarios de Recet. Item vinea de chanaueria. | quam auferunt fratres de willens iniuste. Item plantate. | Item uinea alberti losengi. Item apud palaieres due ui-|-nee quas colunt Aymo sacerdos et nepos eius. Item ibidem vi-|-nea de elemosina willerme. Item uinea quam tenet | albertus sacerdos de elemosina andree sacerdotis. Item [1] apud jouego uinea de elemosina petri bauduinj. quam | habemus in uadio pro .IIII^{or}. libris. Item vinea de elemosina | willermi de Saluion. quam habet willermus in vadio pro .XL. solidis. | Item .III. vinee de elemosina Sulice et petri barnol. filii eius. | Item vineola de elemosina Bertrade et alberti filii eius. Item | uinea quam colit Michael. Item uinea de elemosina lauren-|-cii quam habemus in vadio pro .XX. solidis.

[1] *Folio 59. recto.*

Apud Oschie. habent canonici uineam que dicitur clausum. cum te-|-nemento et appendiciis eius et agris ex integro. (Item uineam quam dedit Eurardus de berchie sub | fogeraey. quam tenet | prepositus.) Item ujneam de Putier et (*aliam quam tenet Iacobus*) et aliam sub iouego eschimellum videlicet quas habet | iohannes scriptor a nobis. Item magna pars uinee Tome de | sancto laurentio. de eodem tenemento.

Apud chamblandes uineam et tenementum ex integro. | Apud rippam habet capitulum tenementum petri et fratris eius | quod debet .L. ferratas in uigilia natalis domini. Ibidem habemus clausum de elemosina umberti bouonis. quod debet | .V. solidos Item ibidem uineam quam aufert amaldricus miles. | Apud cors habemus tenementum willermi et fratrum | eius. Item iohannis et fratrum eius. de quo habemus integram re-|-ceptionem. in festo Sancti andree. et talliam.

Apud sanctum laurentium habet capitulum uineam que dicitur clau-|-sum. cum molendino et batiour. Item tenementum guliart. quod debet medietatem uini integram. et manaidas. | et pascere duos custodes. Item uinea quam colit iohannes pallars | que debet integram medietatem. et pascere duos custodes. | et .XII. denarios. Item vinea eurardi tantumdem. Item vinea quam[1] bernarda tantumdem. Casale rufi debet .XII. denarios. Item uinea | quam colunt filii petri et jocel. debet medietatem uinj et .XII. | denarios. et .II. cuppas uini et .IIII. panes et pascere custodes.

[1] *Folio 59. verso.*

Item ui-|-nea uillermi beneuent. tantumdem. Item uinea boni. que debet .X. sextaria uinj.

Sciendum quod vmbertus erranz et Tyebors uxor sua et vmbertus clericus nepos | eorum dederunt capitulo domum suam. reddituri pro ea singulis annis in natale | domini .XII. denarios censuales. post mortem uero illorum predicta domus ad capitulum reuer-|-tetur. tali pacto quod anniuersarium cuiuslibet illorum scribatur in nostra Regula. | quam postea capitulum lausannense dedit abbatie de tela pro .XII. denariis censualibus. *(apud sanctum laurencium | habet capitulum .V. solidos cen-|-suales de canaueriis | que steterunt subtus uineam | fabrorum quos cum molendino eius-|-dem loci dedit | capitulum. Cononi preposito. Joseph. et nicholao de willens in uita sua)*. horum debet | Anselmus de lucins .IX. denarios. Torens de prato .XI. denarios. Andreas de anxion .IX. denarios. Johannes de clos .VIII. denarios. | Jordana de prato .VIII. denarios. Richuns pro duabus canaueriis .XVII. denarios.

PULLIE.

In puliaco habent canonici de molendino et agro ei proximo | Modium frumenti censualem. et manaidas. Item pro molendino | de rocheta. III. solidos. Item pro uinea de Romanel .III. sextaria | uini annuatim. In casali constantini et borchardi. ma-|-naidas. et de uineis

quas colunt medietatem uini et inte-|-gram receptionem. et pascere custodes qui custodiunt in uj-|-neis et in domibus. ubi uinum calcatur. quantum sufficit. do-|-nec compleatur uindemia illarum uinearum quarum hec sunt | nomina. Clausum. Sommier. Noueles. vinea petri | otol. vinea retro domum iohannis vsilum. vignet.

Tenementum de croset quod dedit donnus liefroit cano-|-nicus. et .XVIII. denarios a Gumuens quod debent acelinus | et suus nepos. debet manaidas. et medietatem uinj. de ui-|-neis videlicet desertes. Flunsel. Merdasum. vsilum. et | integram receptionem et custodes pascere. ut supradictum | est. Tenementum de furno. debet manaidas. et .I. sextarium uinj | et terragium de agris. et de .IIII^or^. uineis integram medi-|-etatem. eciam in torculari. et custodes pascere ut supra. | Iste sunt uinee. Suchel. media uilla. iuxta casale. | coudos. Item uinea quam colit borcardus pellifex. vsi-|-lum. debet integram medietatem. Item uinea quam colit .w. | decimator apud Mimoires. medietatem ex integro.[1] et .II. denarios. Item uineam quam colit uldricus de salice. medietatem | integram. et .VI. denarios de casali. Item due uinee quas colit Girar-|-dus in espinei. medietatem ex integro. Item uineola quam colit andreas sermontins similiter. Item uinea in montellier. quam colit uldricus matel similiter. Item due uinee quas colit | Giroldus in suchel et sub uinea rotunda similiter. Item Gi-|-roldus tenet feodum capituli.

[1] *Fol.* 60.

iniuste tamen ut dicitur. Item Gas-|-co dedit uineam in noiers pro anima sua. unde dedit | sextarium in uita sua. Post obitum suum debet heres eius | .VI. Tenementum de espinei. debet manaidas et terragium de | agris. et integram receptionem. et in tribus uineis. Espinei. | Malsaueir. Palens. medietatem et custodes pascere ut | supra. Tenementum molendinarii debet terragium de | agris. de uinea medietatem et receptionem et custodes | pascere ut supra. Tenementum vgonis de flunsel. | debet terciam partem in duabus uineis. flunsel et merdasum. | et duos custodes pascere. Receptionem uero et manaidas negat in-|-iuste ut dicitur. de eadem terra colit uineam apud noiers. | Willermus de prato uineam que debet medietatem ex integro | Idem .w. debet manaidas pro casali de elemosina vldricj. | Item tenementum anselmj debet dimid. man. et receptio-|-nem uel .VIII. denarios et medietatem uini. et pascere .II. custodes. | Item Giroldus patos de casali manaidas et in uinea quam colit | medietatem. Item tenementum iohannis costier. debet manaidas | et in uinea medietatem uinj. et custodes pascere. Idem debet pro | terra de ualeres medietatem uini et receptiones et custodes. | De agris uero aliud seruitium. Item tenementum Iorat debet manaidas et medietatem uinj. Receptionem vero negat | iniuste ut dicitur. quia habet bonam uercheriam. Item cono | clericus colit uineam in paleins que debet medietatem ex integro. | Item uinea Guidonis de montellier. debet medietatem ex | integro. set nos debemus medie-

[1] *Folio* 60. *verso.*

tatem sumptus in uindemia. | Item vinea quam tenuit willermus berinars est capituli de[1] ele-|-mosina alberti fortun. set Albertus de Gumuens aufert eam in-|-iuste. Item uineas habet capitulum quas colit propriis sumptibus in puli-|-aco. scilicet palem et quam tenuit emerradus. Item uineola quam tenuit borchardus miles a nusillum. est capituli. Item in pu-|-liaco habet capitulum decimam comitanarum que fuerunt episcopales. et | terrarum dominicarum. et de .VII. lunagiis tam in uineis quam in | agris. et de noualibus in nemore de rouereia. ex integro. | et de Iorat contra pullie. utcunque est feodum comitis. et apud | eschisiacum in uinea et agris quibusdam. quos tenet Richardus. | et ibidem de agro quem tenent amaldricus. et galterus. Item decima | de agris sub nemore de Rouereia.

[1] Discordia uertebatur inter filios constantini de rueta et .P. de uineis de pullie super duabus po-|-sis terre et dimidia. in quibus capitulum recepit terragium. que taliter fuit pacificata. quod filiis | dicti .C. remansit una in qua laborauerant. et eorum aduersario remansit alia et di-|-midia et de eo quod ipse dicebat predictam terram fuisse guageriam. fuit pax. et de eo quod fi-|-lii dicti .C. impetebant super duabus aliis posis terre fuit similiter pax. et fidem dedit uter-|-que in manu prepositi super pace tenenda. et fideiussorem dederunt filii dicti .C. pro .LX. solidis Mar-|-tinum de romanel. et eorum aduersarius parisium similiter pro .LX. solidis de pace tenenda. | Actum lausanne in domo Magistri Galteri. Anno ab incarnatione domini .M.CC.XXVI. jn

[1] *Folio* 61. *(intercalare.)*

festo | sancte Brigide. Testes .C. prepositus .N. de Cha. N. de Will. Girardus de bur. Ca. P. dapiferi. Iacobus de pul-|-lie. Milites. Parisius. Gigo. Burcardus de pullie. Thomas frenarius. Mar-|-tinus de romanel.

Capitulum concessit johanni de Cossonaj cantori lausannensi quandam uineolam apud pullie in uita sua. pro qua | debet reddere cuilibet canonico presenti in die qua solet cantor incipere ante natale antifonam | que incipit .O. terciam parte cuppe uini. post mortem uero suam debet uinea redire ad ca-|-pitulum. Actum in reuestiario. Anno ab incarnatione domini .M.CC.XXXI. testes dominus Bone-|-facius epis copus .C. prepositus .W. thesaurarius .W. prior .V. de Va .G. sa .C. de fonz .N. de Cha .A. de nouo castro .p. de vi. | jo. Suc .p. de fru. ame .R. de Ro .R. de Wul. V. da. Tho. de sa. p. de te .G. de | Bur. Vm. de al. Iacobus de Burgo .p. de fonz.

[1] SANCTUS PROTHASIUS.

Apud sanctum prothasium habent canonicj lausannenses .IIII. columgias. Columgia turumberti. debet in pasca .VI. denarios pro agno. pro ari-|-ete .XII. in festo sancti iohannis baptiste .XVI. denarios. pro refectione in | uindemiis solidos *(.VIII. quartanz)* et .I. modium auene .III. panes pro menaid .III. cuppas uini .I. membrum porci .I. capponem in carnipriuio | VIII. denarios de ferragio. In uindemiis vasa dominorum pre-

[1] *Folio 60. verso.*

parare | debet. Columgia armandi debet tantumdem. set Maior. | habet in ista columgia. refectionem et auenam. et .VIII. denarios de fer-|-ragio. In uindemiis uasa dominorum preparare debet. Columgia meneri. debet manaidas. vasa dominorum propria. Refectio est | dominorum. Auena et ferragium est uicedomini. nec tamen habet illud nisi en sufferta. Columgia clementis debet manaidas caponem vasa prepa-|-rare. Coruaes sunt dominorum. Maiorissa sancti prothasii debet sin-|-gulis annis. honorificum mantile pro decima canapi.

Extra portam est casale unum. quod vldricus miles aufert. set reddidit. Casalia .XXIIII. sunt ibi. que debent .X. solidos. Aynselmus debet | .XVIII. denarios in Rogationibus. Quoddam casale est ibi pro quo Ma-|-ior debet pascere nuncium. qui uenit pro man. Decimam habent ibi. nisi in medietate .C.XL. posarum. que est sancti mauricij.

[1] Decimam furni quam solebat habere maior pro qua debebat | adducere decimam dominorum acquisivit .M. henricus sacrista et capitulum.

Duo lunagij sunt ibi qui debent .XVI. denarios. | lunagium Bertau de | Tholochina .VIII. denarios. lunagium Es Colostrins | .VIII. denarios. | quatuor colum-|-giarii debent excutere gerbas. quam cito domini uoluerint. et de-|-bent illud quod dicitur essai. feodum Vldrici debet .X. solidos. quorum .III. debet habere maior. Feodum emerraudi. debet .XL. solidos de plait.

Notum sit omnibus quod albertus monetarius uendidit nobis quidquid habebat apud | sanctum prothasium

[1] *Folio 62. recto.*

pro .XIIII. libris gebennensibus. laudantibus uxore sua | et filio suo. Huius uendicionis fideiussor pacis est episcopus.Redditus huius uendicionis erit operis donec receperit suam sortem.

Notandum quod Turumbertus villicus sancti prothasii inuadiauit Ma-|-gistro henrico decimam terre que dicitur de furno. pro .C. solidis lausannensibus | quorum .XLIIII. solidi. ualebant marcham. post eiusdem T. mortem | Petrus filius eius intulit multa dampna supradicto Magistro | henrico. pro quorum restitutione. uolens ire iherosolimam. pre-|-fatam decimam et quicquid ad eam pertinebat concessit et dedit ecclesie | lausannensi in perpetuum. de assensu matris sue et fratrum suorum | ptolomei et Aymonis et cognatorum suorum Vldrici militis | et Nantelmi fratris ipsius. ad quos tercia pars prefate decime perti-|-nebat.

Item petrus inuadiauit capitulo terciam partem minute | decime et .XVI. denarios quos Basinus petrus frater suus. et Anselmus lumbardus debent persoluere in natiuitate domini. pro .XL. solidis lausannensibus.

Sciendum quod tam istam .X[mam]. quam supradictam tenebat a capitulo.

Item notandum quod Vldricus miles sancti prothasij et Nantelmus | frater eius uendiderant nobis terciam partem decime terre que dicitur de | furno et unum panem album ad eandem decimam pertinentem | super quam habebamus .XXVI. solidos in gageria. et sextam partem .X[me] | minute annone pro quibus super addidimus .XXVI. solidos predictis | et dedimus .L. solidos, quod totum factum est de assensu uxorum eorundem | Vldrici et Nantelmi et puerorum. habuimus et assen-

sum .p. | maioris et fratrum ipsius ptolomei et Aymonis et fratrum ipsius ptolomei et Aymonis et matris eorumdem. | Hec omnia sunt operis ecclesie donec receperit .XVIII. libras et .XII. denarios. | Actum est hoc lausanne anno ab incarnatione domini M°. CC°. II°. v°. Kalendas Maij.

[1] SANCTUS PROTHASIUS.

Capitulum dedit Iohanni de sancto prothasio .XXX. libras super ecclesiam eiusdem uille. et | .XX. solidos super uineam de Sozmont quam dedit nobis amaldricus miles de fonz | nepos dominorum de mont pro dampnis nobis ab eo illatis .et pro anniuersario suo. | Dedimus etiam prefato .I. unas menaidas in predicta ujlla .et la coruae .et .I. pa-|-nem. et dimidiam cupam ujni in refectionibus capituli.

Notum fieri uolumus quod capitulum lausannensis dedit .Petro de Eschichens et bone | femine uxori sue et heredibus eorum casale quod fuerat Galnerj. sacerdotis Sanctj | prothasij prope ecclesiam pro .XII. denariis reddendis annuatim jn natale dominj. Ita | quod si decederet sine herede domus et casale redirent ad capitulum. Actum est hoc | in reuestiario. Anno ab incarnatione domini M°. CC°. XVI°. vii°. Kalendas aprilis. Testes | .C. prepositus. Willermus thesaurarius .A.

[1] *Folio 62. verso.*

prior sancti Marii .Tho. cc. Magister Galterus .P | chaynons sacerdos .P. de dommartin .G. carbo. Nicolaus de cha. Nicolaus de Willens diaconj. vdricus de va. Cono de fonz subdia.

Innotescat uniuersis quod discordia que uertebatur inter capitulum lausannense et domum de estue. hoc | modo fuit sopita. quod idem capitulum in pace dimisit domuj de estue terram Meiner. terram cecilie. | terram de furno. terram de sextais. terram Aujot Maier. terram Matriculariorum. et omnes terras quas | ipsa domus in die hujus compositionis possidebat. imperpetuum pacifice possidendas. pro decem solidis censualibus | in festo sancti Galli singulis annis Capitulo lausannensi persoluendis. Interuenerunt autem alie connuentiones | inter capitulum lausannense et predictam domum. scilicet quod domus de estue non recipiet eorum homines. uel eorum possessi-|-ones sine assensu ipsius capituli. De decimis uero nascentium debent fratres de estue reddere singulis an-|-njs ecclesie sancti prothasij tres agnos. unum hedum. et unum porcellum intrante Maio. Super iure parrochionatus | ita fuit compositum. quod medietas parrochianorum ujllule de estue. in die natiuitatis. In purificatione | sancte Marie. in die pasche. et in festo omnium sanctorum cum debitis oblationibus ad ecclesiam sancti prothasii pergat. | De sepulturis ut medietas helemosinarum refectionum presbiteratarum. sacerdoti sancti prothasii reddantur. | cum medietate messis sacerdotalis. et medietate decime nascentium supradicte uillule. Preterea in sabbato | sancto debet quelibet domus eiusdem uillule obolum. cuius medietas est sacerdotis Sancti prothasij ad cereum faci-|-endum. Ad eun-

dem cereum debet domus de estue eadem die libram cere. dicto sacerdoti. De jure uero | sponsalium sepedicte ujllule. habebat idem sacerdos medietatem. Huius rei testes sunt Cono prepositus. | Vuillermus tesaurarius. Acelinus prior sancti Marij. Thomas celerarius. Magister Galterus. Petrus che. Rodulfus de fruenci. Petrus succentor. Giroldus carbo. Giroldus dapiferi. Vldricus de uanel. Cono de fonz. | Nicholaus de chauornay. Nicholaus de Vuillens. Petrus albus. magister halanus. Vuillermus de grancon | Canonici lausannenses. Joseph capellanus sancte crucis. Gujdo prior de byeri. Rodulfus prior de estue. Jacobus | prior montis presbiteri. Vmbertus prior de bettens. Johannes de sancto prothasio sacerdos. Albertus. Petrus fortis | et Raymundus. clerici. Actum est hoc anno incarnationis dominice. M.°CC°XV°. v°. idus Iunij. et sigillo | Bertoldi lausannensis episcopi. et Arducij Montis ioujs prepositi fecimus confirmari.

Cum capitulum lausannense haberet jn uadio apud sanctum prothasium terram | de furno cum hominibus supra manentibus. Ab Aymone raimundi domino de | uorflens pro .XXVI. libris et ab umberto filio suo pro .X. libris. dictus | vmbertus anno quo celebratum fuit concilium sub jnnocencio. papa. | III°. lateranense. petijt a capitulo gageriam suam. dicens quod capitulum | jnde bene receperat sortem suam. Capitulum uero facta jnquisitione diligenti | a senioribus et melioribus de sancto prothasio per fidelitatem et [1] jura-|-mentum quo tenebantur capitulo. non potuit uere jnuenire quod jnde |

[1] *Folio* 63. *recto.*

recepissent nisi .XXII. libre tantum. et respondit se debere recipere adhuc | .XIIII. libras. Hec discordia taliter fuit sedata quod capitulum dedit | adhuc jam dicto vmberto .XX. solidos lausannenses et .X. libras Gebennenses. et dictus vmbertus et Aymo et Radulfus filij sui dederunt capitulo | lausannensi in manu Cononis prepositi terram de furno cum hominibus | supra manentibus terris et pratis et alijs apendicijs. et promisit quod | faceret istud laudare .A. uxorem suam et filias suas et quemdam filium suum lactantem. et jnde posuit fideiussorem Raimundum dominum | de vorflens. et promisit quod si quis donum istud calumpniaretur | ipse esset capitulo legitimus actor quod in uulgari dicitur leaus gairent. Post hec uero concessit capitulum sepedictam terram de fur-|-no Radulfo clerico filio supradicti vmberti jn uita sua. ita quod | singulis annis redderet capitulo .III. solidos pro recognitione jn assump-|-tione beate Marie. et post mortem dicti .R. uel si jntraret religionem | dicta terra libere rediret ad capitulum. Huius rei testes sunt .C. prepositus. W[us]. thesaurarius. Magister Galterus. thomas de Cossonay. petrus | chaynuns. Nicolaus de cha. Nicolaus de Willens. Cono de | fonz. Petrus de uileta canonici. Iohannes de sancto prothasio | Clemens matricularius sacerdotes. vmbertus de Iolens. petrus de estauaie. Beltodus et Stephanus filii clarmunde. Raimundus de | vilar. Radulfus de ougo clerici. Raimundus dominus de vorflens. henricus de gumuens. Petrus de chablie. vmbertus de Monz. | Iacobus de dignens. Borcardus de vorflens. Raimundus de Sancto Simphoriano. Cono de chauornai. namtelmus et Cono de Willerens milites. Raimun-

dus | de uorflens. Gyroldus Guyno. Petrus de tolochina. Eurardus de | ripa. Petrus et hugo pieni chat et alij quam plures. Actum est | hoc lausanne sub magno portali. Anno ab jncarnatione. domino .M°.CC°.XVI°. pridie nonas Iulij. predictus uero vmbertus et filii sui prece-|-perunt quod jnde carta fieret sigillo domini .B. lausannensis episcopi sigillata.

Capitulum dedit Stephano filio. petri olconido prouentum ecclesie sancti | protasii. retento personatu. pro .L. solidis. actum in coro anno incarnationis do. M.CC.-|-XX. in vigilia sancti Nicolai. Testes .C. prepositus .W. Thes. Ma. G. P. che. | G. car. N. de W. G. da. N. de Cha. Iosep .p. de Vi. amedeus .T. de cos.

[1] SANCTUS PROTHASIUS.

Aimo villicus de sancto protasio recepit feodum villicationis a .c. preposito lausannensi | et fecit ei hominium ligium ad opus capituli. actum in reuestiario. anno | incarnationis do. M.CC.XXI. et recognouit quod debebat .XXXX. solidos de placi-|-to. et quod ipse corpus. s. erat beate marie. et quod ad uillicationem | pertinebat.

Quod si aberet.

Petrus de rouereia miles de dedit beate Marie et capitulo lausannensi pro ani-|-ma sua et pro emendatione

[1] *Folio* 63. *verso*.

quod vmbertus de rouereia fecerat | capitulo. quidquid habebat apud sanctum protasium. siue in terris siue in hominibus. siue in censibus. et fecit laudare aimonem de rouereia cog-|-natum suum. et iurauit quod semper idem esset leaus geirenz. et quod faceret | laudare abbatem sancti Mauricii. Capitulum uero dedit ei. X. libras. Actum | lau. in choro. Anno ab incarnatione do. M.CC.XXI. XIII. Kalendas Julii. | Testes. W.elec. C. prepositus. Io. Ia. de Grui. R. de ro. Ca. Iohannes de sancto | protasio. aimo capellanus sancte crucis. eimericus. Sacerdotes.

Wulelmus de quinsins accepit a .C. preposito feodum quod solebat habere ab | obedienciario et fecit ei hominium ligium. et recongnouit quod debe-|-at .V. solidos de placito. et de seruicio .II. albos panes et .I. uacam | et equos Domini uel obedienciari abergare et cum eo equitare et runcinum suum | ei comodare et per unum mensem annuatim eques seruire et tunc debebatur ei una tunica .V. solidorum. et recognouit quod de feodo erat dimidia deci-|-ma milii et panicii. sancti protasii. et terra apud sanctum protasium scilicet .V. pose. Actum lausanne in capitulo | anno ab incarnatione domini. MCC.XXI. XII. Kalendas junii. testes .W. electus. C. prepositus .W. prior sancti .M. Ma .G. p. Che .G. car. G. da. N. de cha. Ia. de Al. | C. de fonz .N. de. Will. Ia. de. gru. Io .p. de fru .r. de ro. Io. de cos .W. de al .M. Io. quo defonto hugo frater eius ab eodem .C. preposito recepit idem feodum et fecit ei hominium ligium ad opus capituli.

Henricus de gumuens miles et Stephanus frater eius et Wulelmus filius eius | guerpiuerunt et dederunt

capitulo lausannensi in elemosinam quidquid iuris uel ca-|-lupnie abebat in petro de furno de feschie et heredibus suis et tene-|-mento suo. et idem .p. dedit ei .L. solidos. actum lau. in introitu chori. Anno | incarnationis do. MCC.XXI. vi. Kalendas Iulii. Testes .C. prepotus. Ma .G. p. che. Io. la. de gru. | G. car. G. da .R. de ro .C. de fonz. Io. de blo. ca. haimo capellanus | sancte crucis. Idem donum fecerat apud albonam coram archidiacono carnotensi. et .N. de chauornai.

[1] SANCTUS PROTHASIUS.

Anno ab incarnatione. do. M.CC.XXI. ii. Kalendas Nouembris facta est recongnitio apud sanctum | protasium Cononi preposito de iure capituli et feodo maioric. Recongnitum | fuit concorditer ab vlrico milite de consilio aliorum quod dominium tocius uille | Sancti Protasii est capituli. videlicet fures et proditores et banni et leges. pro sanguine ex-|-cusso infra cimiterium uel in portu debentur .LX. solidi. extra loca ista .III. solidi. Aduenes | capituli. de hiis qui moriuntur sine heredibus sunt terre et cetera bona capituli. les coruaes | sunt capituli. bis in anno. in uere et autumno. Quando domini emunt terram uel accipiunt | guageriam uel aliquem eximunt de malo dominio debent eis ciua secundum posse suum Quando domini ueniunt in uillam pro ne-

[1] *Folio 64. recto.*

gocio uille debent eos illi de uilla procurare. et etiam | si casualiter uenerint debent eis seruire. Quiconque uendunt in uilla debet dominis | credenciam .XL. dierum. postea debet reddi pignus si non fuerit solutum debitum et | debet custodiri inuenditum per annum et diem. Piscatores debent piscari quando domi-|-ni ueniunt in uillam si eis mandatur et afferre omnes pisces quos capiunt et debent| comedere con dominis. Piscaria sancti protasii est a loco qui dicitur chanliua. usque ad lo-|-cum qui dicitur passum. infra hos terminos debent dare li cosczun dominis uel eorum certis nunciis | pisces quos emunt pro cheddal. Piscatores non debent uendere pisces infra lacum nec in lito-|-re nisi prius exposuerint eos canonicis. uel militibus. uel probis hominibus de uilla. si presentes fu-|-erint. Quicunque uendunt in uilla quelibet uictualia non debet in aduentu domino-|-rum cessare a uendendo. Set omnia uenalia exponere. huic recongnitioni interfuerunt .C. prepositus. Io. ce .N. de Wil. R. de ro. G. da. R. de Wul. Ca. Garnerus. Iohannes. Sacerdotes | Vldricus de sancto protasio. Wulelmus betuns. Nantelmus et cono de Willerens. Milites. harencius conversus johannes flours. Martinus frunceis. petrus dimiers. petrus deschans. poncius de cruce | turumbertus. petrus. li coindos. petrus de Sestais. duranz da sun la uila. Nicolez. Girardus clericus. Preterea recongnouerunt quod si casale uel terra est sine cultore uel | tentore. non debet se intromittere de eis maior sine consensu capituli. Set capitulum debet ea | abergier com consilio villici. villicus uero receperat eodem anno feodum villicationis a .C. preposito et fecerat ei hominium ligium ad opus capituli. in reues-

tiario et recongnouerat | quod debebat .XL. solidos de placito. et quod ipse corpus. s. erat beate Marie. quando uero supra-|-dicta recongnita fuerunt apud .S. pro. recongnitum fuit quod hec sunt de feodo maiorie | dimidia decima de estui. decima de tenemento furni. pro qua debebat ducere gelimas dominorum ad grangiam. Cuius decime maiorem partem acquisierat iam capitulum li boscez entre les doues eschaleges. Menaides de ripa. li custil. lingue macelli. In nemore capituli debet habere capitulum unum nuncium. s. decimatorem. et villicus | alium. Ibi habent columgiarii usum suum in mortuo nemore. et quilibet columgia debet villico .II. albos panes. Omnes uero homines capituli habent in eodem nemore usum | ad domos suas faciendas impetrata licencia a villico qui est nuncius capituli. et qui ad | hoc opus abscidit quercum debet unum panem forestariis. de eodem feodo est | furnus de porta et casale. et casale ol Colostrin. et casale illorum de campo. et casale | filii bertolinam. et casale Warinorum. et casale petri. Matricularii pro quo debet pascere[1] nuncium qui uenit pro menaidis. Molendinum de boirum est de feodo | villicationis. Maior exigebat a quolibet igne unum panem | album singulis annis. Set omnes de uilla negauerunt et negant. Maior | debet sequi pro posse suo predam uille et omnia ablata. et si per se non poterit | recuperare debet requirere ausilium et consilium capituli et propter hec si tenet | equm in dominio suo debent ei seruire de auena sua illi de uilla et quan-|-do pro eis equitat.

[1] *Folio 64. verso.*

Capitulum concessit petro bunarnia deschicens sacerdote. capellaniam de Sancto | Protasio. set com incertum esset qui spectaret ad capellaniam .c. prepositus. iuit illuc. et | tenujt decanjam. et de assensu dicti .p. et amjcorum stephanj filij petri | connomine. coindo. cui. ste. capitulum dederat personatum ecclesie. Sancti protasij. ad censum pro .I. solido. | taliter fuit statuta capellania. quod capellanus de cetero haberet terciam partem omnium | et personatus duas. Set capellanus per se haberet. denarjum de caritate. et denarjum | de ujsitatione infirmorum et de sportulis benedicendis. et de spunsalibus. et de mu-|-lierjbus que ueniunt ad mjssam primo post partum. et de pueris bautizandis. et qua-|-tuor denarios de puerjs mortujs. et .XVI. denarios quos turumbertus villicus dederat | sacerdoti pro sotularibus emendis in natali domjnj annuatim et preuerata. et receptiones | set quando comode poterit secom ducat illum qui habet personatum. tricenaria habeat | capellanus set quando ea djujdet aliis. djujdat et illi qui habet personatum Si pt. primjciam habeat sacerdos per se. candelas. habeat sacerdos per se preterquam in .IIII. festis | scilicet. natalj. pasca. pentecostes. festo omnium sanctorum. tunc habeat de illis | qui habent personatum medietatem. duo casalia habeat sacerdos ad domum fa-|-ciendam scilicet basinet. Si sacerdoti facta fuerit elemosjna in parochia. uel a parochianis preter commune det | domino duas partes. similiter et de absolutionibus. et de furno habeat dominus duas | partes. et de censu qui debetur pro furno. et de expensis furnj persoluat duas partes | et sacerdos terciam. Actum apud Sanctum prothasium in domo .p. coindo. anno jncarnationis | do.

M.CC.XXIII. xuj. Kalendas Marcjj. Testes .C. prepositus .N. de cha .N. de Wjl.

Io. | celerarius. Ca. Iohannes de sancto. pro. sacerdos. Vmbelmus matricularius. clericus | Giroldus. ginnoz. Martjnus. turumbertus. petrus. decimator. Aimo vil-|-licus. petrus de fores. Vmbertus destauaiel. Petrus de dummartin laici et a-|-lij quam plures.

[1] SANCTUS PROTHASIUS.

Cum discordia uerteretur inter capitulum et Wulelmum de sancto prothasio domjcellum super tercia parte decime | terre de furno et .I. albo pane qui pro dicta decima debebatur et super sexta parte mjnute de-|-cime. quam dictus .W. dicebat se debere habere a uillico sancti protasii. et villicum a capitulo. et ca-|-pitulum dicebat se accepisse in uadio totam decimam terre de furno a turumberto | villico sancti protasii pro .C. solidis. quorum .XL. IIII. solidi ualebant marcam. et postea emisse a petro | filio dicti .T. de assensu matris sue et fratrum suorum sicut in superiori scritto continetur. | et dicebat capitulum Vldricum et nantelmum milites terciam partem decime de furno | et .I. album panem et sextam partem minute decime uendidisse capitulo. sicut in superiori scrito | continetur. hec discordia taliter fuit sedata. quod dictus .W. accepit terciam partem

[1] *Folio 65. recto.*

de-|-cime de furno in feodum a capitulo et fecit homjnjum .C. preposito. et hec facta sunt saluo | iure alterius. prepositus uero protestatus fuit coram dicto .W. quod ipse erat capituli et predecesso-|-res suj. nec poterat facere hominium ligium alicuj preterquam capitulo. nec ipse Wulelmus contradixit. Testes | .C. prepositus .W. tes .R. can. Ma .G. G. car .V. de Va .G. da. prior sancti Marii .C. de fonz .N. de cha. Ia. de | . gra. ame. Io. ce .p. de vi. Io. de blo. Ma .W. R. de .Wul. Vl. Actum in choro. Anno ab jncarnatione .do. M.CC.XXV. crastina sancti laurencii.

Petrus filius .p. de campis de sancto prothasio recepit feodum suum a .C. preposito .s. receueriam quam pater suus habebat a capitulo. et fecit hominium in ma-|-nu .C. prepositj. ad opus capituli. actum in capitulo. anno ab incarnatione . do. M.CC.XXVI. v. Ydus Iulii. testes W. episcopus .C. prepositus .W. tesaurarius .V. | de Vanel .G. Sa .C. de fonz .N. de Cha .N. de Wil .p. de Vi. Io. ce. ame. Ia. de Gra. Io. de cos. Io. de blo. Remundus de ro. | R. de VVul. VI. da. G. de bur. feodum debet preposito de placito .III. crura. porci qui ualeat .X. solidos et ca-|-pitulo.

Amedeus filius Nantelmi. de sancto. pro. peciit a capitulo quod reciperent eum in hominem ligium. prepositus uero de consilio capituli. respondit ei. quod ipse | et predecessores sui fuerant capituli. quod ipse non negauit. nec erat necesse. quod ab ipso hominium manuale. reciperetur. | ad preces tamen eius et amicorum suorum. recepit eum prepositus in hominem legium. ad opus capituli. sub tali protestatione quod nec ipse nec | heredes sui possent dicere quod exemti essent per

feodum uel hominum manuale ab hominio et condictione qua astricti sunt | capitulo. tamquam illi qui sunt de familia ecclesie. et ipse dedit allodium suum quod habet apud sanctum proth. quod uocatur terra de mayz. capitulo et | capitulum dictum allodium et cetera que pater suus tenebat a capitulo dedit ei in feodum. pro quibus ipse et heredes sui debent .V. solidos | de placito et .XXX. ferratas uel .XV. denarios in anniuersario. Thome. de cossonay. Actum in reuestiario. Anno ab incarnatione .do. | M°.CC°.XX°.VI°. in festo sancte Katerine. Testes .C. prepositus .W. tes. R. can. G. Sa .C. de fonz .N. de Wil. Ia. de gral. Io. de cos. | R. de ro .R. de Wl. V. da. Pa. deten. Borcar. de Sancto. proth. et petrus coindos.

Ibidem et sub eisdem testibus conquestus fuit. prepositus .w. de sancto. pro. de se ipso quod cum ipse et predecessores sui essent capituli. et pater suus id | reconnosceret. ipse fecerat hominium ligium gerrico de albona et in hoc iniuriam fecerat beate Marie. et capitulo. Ipse uero | se excusauit. quod propter quamdam hereditatem que sibi competebat exparte matris. oportuit eum hec facere et libenter emendaret. et | si posset separari adicto .G. per consilium capituli libenter remaneret capitulo sicut ipse tenebatur.

Vldricus filius .p. decimatoris sancti prothasii. recepit feodum suum a .C. preposito .s. medietatem receuerie | sancti prothasii et fecit ei hominium ad opus capituli. et recognouit .X. solidos de placito. Actum jn reues-|-tiario. Anno ab jncarnatione .do. M.CC.XXVII. jn commemoratione omnium fidelium. Testes .C. prepositus

.R. can .G. Sa. Io. Ce. Amedeus. Io. de Cos .R. de ro .p. de ten.

Rodolphus de Wulflens. Ca. lau. calumpniabatur ecclesie sancti prothasii quasdam terras .s. circa .VI. iugera | que date fuerant in elemosinam. ab illis de furno. Calumpniabatur etiam furnum. et hoc calumpniabatur | nomine casalis de furno quem tenet a capitulo pro .III. solidis annuis et (*post*) mortem eius debet redire ad capitulum. | et .p. licoidos. dedit ei nomine ecclesie .X. solidos. et ita fuit facta concordia quod dicta calumpnia re-|-mansit ecclesie. et si sacerdos uult esse in concordia det dictus .R. V. solidos. si non faciat ei rationem. | Actum in choro. Anno ab incarnatione .do. M.CC.XXVII. xix. Kalendas Ianuarii. Testes .c. prepositus .G. Sa .N. de cha .N. de Wil .C. de fonz. Io. ce .p. de fru. Ia. de Gra. Ma .W. Ca .P. de estaua-|-iel. Sa. engizzez. cle.

[1] SANCTUS PROTASIUS.

Iohannes de lussie filius Tholomei militis uendidit capitulo lausannensi .I. Modium fru-|-menti et .I. Modium auene borgeis annuatim in decima de estui. quos fabrica lau-|-sannensis habebat in uadio a dicto .Io. pro .VIII. libris et dedit ei capitulum .IIII. libras et ipse uendi-|-dit dedit guerpiuit capitulo dictos .II. Modios. de

[1] *Folio* 68. *verso.*

assensu .p. villici Sancti protha-|-sii. a quo ipse dictam decimam habebat in feodum et per hereditatem. et dictus .p. villicus eam | guerpiuit capitulo. a quo ipse eam habebat in feodum. et promisit dictus. Io. quod istud | faceret laudare et grentare matrem suam et fratres suos et sororem suam. | Actum ante Monasterium lausanne. Anno ab incarnatione domini .MCC.XXX. | secundo. xvi. Kalendas aprilis. Testes .C. prepositus .G. S. Io. Suc .R. de Ro .R. de Wul .G. de bur. | Ia. de Bur. ce. Ca. Iohannes de sancto prothasio. Clemens matricularius. Sa. p. | fortis. Warnerus. Bertoldus. cle. nicolaus dapifer. Wulelmus de limu-|-s et alii plures. istud grentauerunt mater eius et soror et fratres in choro. eodem anno in | festo Beati Iohannis ante portam latinam et eis dedit capitulum .X. solidos. testes .C. prepositus .V. de Va. | N. de Cha. Io. Suc .R. de Wul. Ia. de Bur. ce. ca. Wulelmus de Sancto Martino p. de Sancto | jermano. Girardus de anes. Girardus de troiterens milites.

R. de Wl canonicus lausannensis. Guerpiuit in manu .C. prepositi lausannensis ad opus capituli terram de furno | cum hominibus. quam ipse habebat a capitulo in uita sua pro tribus solidis censualibus. et capitulum dedit ei similiter in uita sua | id quod capitulum habebat apud Siwrissie. et .X. solidos censuales. quos capitulo debebat domus de estue. et .X. solidos quos capitulo | debebat domus de bono monte censuales. Actum in reuestiario Anno ab incarnacione do. M°.CC°.XXXIII. | xiiii. Kalendas Augus. Testes .C. prepositus .W. tesau. W. Prior. sancti marij .G. Sa .C. de fonz .N. de cha. | Io. Succentor .P. de Vi. Iaco. de gral. Amedeus .R. de Ro .V. dapi .G. de bur. Iacobus de Burgo.

DE FIRMATIONE VILLE SANCTI PROTHASII 1234.

Capitulum lausannense. nec debens. nec potens diucius sustinere rapinas. incendia. verbera. opposi-|-tiones. uiolemcias. iniurias. que fiebant sepissime ab hiis de ultra lacum. et ab aliis ma-|-lefactoribus in uilla sancti prothasii. motum lacrimis incolarum loci. quamuis tamen ibi iam pau-|-ci essent habitatores. habito consilio discretorum. precepit quod uilla sancti prothasii que dis-|-persa erat transferretur in litore simul. in loco qui dicitur .Sus. et ita muniretur quod ibi | tute possent habitare. et quia dicta uilla erat de porcione domini. Bo. episcopi et .G. sa-|-criste. cambiauit eis capitulum portionem de espaningio pro illa de sancto prothasio. et illam | de sancto prothasio dedit. Io. cantori. et .N. de chauornai. apud chauor-|-nai. et dictam villam sancti prothasii. quidquid ibi capitulum habebat et etiam grangiam cum appendiciis | suis dedit .W. thesaurario. et Io. cantori. et .N. de chauornai. et id quod capitulum habebat | apud crans. quod tamen erat de porcione .R. de rou. Set dictus .R. de Ro. guerpiuit | eam capitulo et capitulum promisit ei reddere annuatim .X. libras. vel donec eas sibi redderet | dictus .R. haberet residuum porcionis de crans. quod erat apud sanctum laurencium. et apud | uiueis. vel alibi. dedit eciam capitulum dictis thesaurario. et cantori. et N. de chauornai | C. et .X. libras et II loricas et .II. osberioz et la manura tocius

tuli. per. VI. dies in primo | anno et per alios. VI. dies in secundo anno. et currus in tota terra capituli citra nemora iorat | et vernant. primo anno per. VI. dies. et quod ipsi quandocunque iacerent infra municionem sancti prothasii pro presen-|-tibus lausan' haberentur. in tribus primis annis. et ipsi iurauerunt quod facerent villam sancti prothasii | transferri in supradicto loco qui dicitur li sus. et villam munirent augeribus et supra depalim. | et de chafaz. et a parte lacus de pauz. et custodirent uillam et facerent supradicta ad opus | eorum et capituli bona fide. et post mortem cuiuslibet uel si aliquis eorum intraret religionem. uel fieret | episcopus. uel laicus. pars quam ipse haberet in supradictis locis .s. sancti prothasii et crans rediret | ad cumune capitulum. et substituto loco eius in canonicum darentur pro prebenda annuatim. X. libre donec ei prebenda | alibi assignaretur. quia porcio sancti prothasii debet semper capitulo remanere. et ipsi debent in supradicta villa justa | lacum qui respicit uersus lausannam retinere ad opus capituli casale in quo capitulum possit facere capellam. et | turrim et aulam. cum aliquantula platea. et furnum. et stabulum in residuo uille debent dare casalia hominibus capituli | primo et postea aduenis et liberis hominibus qui non habeant aliquam proclamationem ab aliquo domino. quia non debet ibi recipi homo alicuius | domini sine licencia sua nec seruus nec liber. et debet dari in casalibus liteisa in amplo. et. L. pedes in lungum pro. VI. denariis et debet[1] | iurari dicta villa ad consuetudinem ad quam iurata villa est et castrum de dummartin. et debent ibi habere refu-|-gium. et tuicio-

[1] *Folio 66. recto.*

nem. et saluas personas. et res suas. omnes canonici. et iurati illius loci. et inde facere pacem. et guerram. | pro calumnia spectante ad ecclesiam lausannensem. dum ipsi uelint stare iuri. et omnes homines capituli. et domini episcopi. undeconque sint | debent ibi habere refugium. et saluas personas. et res suas. dum ipsi velint stare iuri. guerram autem non debent | inde facere nisi de consensu capituli. et debet ibi fieri mercatum. et ecclesia et portus. Actum lausanne in reuestiario. anno | ab incarnatione domini .M.CC.XXXIIII. Mense iunio. Interfuerunt autem .c. prepositus. W. the. io. can. W. prior. S. M. G. sacrista. c. de fonz. n. de cha. a. de no. cas. p. de vi. p. de fru. io. suc. ame. R. de Ro. R. de Wl. da. G. de bor. | ot. de gran. ia. de bor. cc. hen. de fru. Willermus de Gumuens. interfuerunt assensus domini. B. episcopi. ia de gral. | ame. de bennis. W. de grueria. non multo post quia propter minas quorumdam uicinorum qui ex sola inuidia et quia | de facili non possent bona loci illius de cetero rapere sicut solebant. facte fuerunt ibi magne expense. | in adventu domini episcopi qui ualde bene se ibi habuit et honorifice pro capitulo. et convocavit homines suos cum ar-|-mis. et capitulum suos. dedit aduc capitulum Supradictis. the. can. et. n. de cha. circa. LXXX. libras. et ad faciendum statim augerem. et ad uillam melius muniendam. Statuit eciam eodem anno crastina beate marie mag-|-dalene dominus episcopus et capitulum. quod si aliquis ausu temerario. vel instinctu diabolico. insurgeret contra dictam | uillam sancti prothasii opus tam honorabile. et ecclesie lausannensi tam vtile uellens et laborans disturbare quod heres eius | usque in quartam generacio-

nem et etiam frater eius non ininficietur in ecclesia lausannensi. Statuerunt etiam ea die dominus episcopus et capitulum quod festum beati prothasii confessoris qui condam fuit episcopus lausanne celebraretur ad .IX. lecciones | .VIII. idus novembris in ecclesia lausannensi. et debent tunc distribui canonicis presentibus in matutinis .X. solidi. quos debet. io. | magister operis lausan' in uigilia beati prothasii pro feodo quod fecit sibi capitulum apud sanctum prothasium.

Capitulum dedit iohanni magistro operis lausannensis .XXX. posas terre apud sanctum prothasium nec debent esse de meliori | terra arabili nec de peiori et ipse fecit hominium ligium in manu .c. prepositi lausannensis ad opus capituli et promisit | quod ipse faceret mansionem apud sanctum prothasium in municione quam ibi capitulum de nouo faciebat. et heres eius | primogenitus ibidem post eum faceret mansionem. et illud feodum post eum non diuideretur inter heredes suos set solus primogenitus | illud haberet qui mansionem apud sanctum prothasium debet etiam inde reddere annuatim capitulo X. solidos in uigilia sancti | prothasii qui debent in festo sancti prothasii distribui in matutinis presentibus canonicis. quod festum tunc fuit re-|-ceptum in capitulo ut fieret .IX. leccionum. actum. in carentena. anno ab incarnatione domini .M.CC.XXXIIII. in crastina | beate marie magdalene. interfuerunt dominus .B. episcopus. c. prepositus. W. the. io. can. W. prior. S. M. G. Sa. c. de fonz. | n. de cha. a. de no. cas. io. suc. io. de gral. p. de vi. ame. p. de fru. R. de ro. R. de Wl. v. da. G. de bor. | ia. de bor. ce. hen. de fru. R. de Monz. ot. de gran. W. de Gumuens.

Orta fuit discordia inter .W. thesaurarium ex vna parte et Io. cantorem et. n. de cha ex altera super | .I. Modio frumenti et. I. Modio auene qui fuerant operis ante diuisionem prebendarum. et promiserunt inde te-|-nere id quod capitulum recognosceret et recognouit capitulum quod illi duo. Mo. erant operis et | spectabant ad grangiam operis et debebant esse thesaurarii quamdiu ipse teneret Grangiam. | actum in quarentena anno domini. M.CC.XXX.IIII. Sabato post festum sancte lucie. testes. c. prepositus. W. prior. S. Ma. G. Sa. jo. suc. Al. de no. castro. c. de fonz. R. de Ro. ame. v. da. ja. de bur. ce. W. de Gu. W. de Gru. R. de Monz. p. de Sancto Martino.

Stephanus de cheebri fecit hominium ligium in manu. c. prepositi. ad opus capituli. et capitulum dedit ej | .VI. posas terre apud sanctum prothasium et in feodum. et ipse accepit in feodo a capitulo con supradicto feodo. id quod ipse acceperat in mariagio in uxore sua. actum lausanne in reuestiario. Anno | ab incarnatione domini .M.CC.XXXV. II. Kalendas februarii. testes. C. prepositus. W. thesaurarius. Io. can. G. Sa. C. de fonz | W. prior S. Marii. N. de cha. Io. succentor. R. de R. ame. ja. de Bur. ce. R. de Wul. p. de vi. | W. de Gumuens ca. haimo willicus. p. decimator de sancto prothasio. Johannes. magis-|-ter hoperis lau. tunc castellanus sancti prothasii.

DONATIO QUAM FECIT REGINOLDUS SANCTE MARIE DE SANCTO PROTHASIO.

Dum hujus mundi finem simulque etiam et terminum nostrum aduenire non dubitamus. vnicuique christiano | prouidere oportet ut de terrenis ac transitoriis rebus adquirere satagat perpetuis | ac sine fine gaudiis mansuris. quia dum locis sanctorum in luminaribus siue in stipendiis | seruorum dei pro amore dei et sanctorum illius aliquid ex nostra largitate conferimus illud nobis | procul dubio ad felicitatis augmentum apud misericordem dominum retribuere non dubitamus | Quapropter ego in dei nomine Reginoldus nimis peccator et flagiciosus diuino tamen onnipoten-|-tis dei auxilio tactus. Sumpsit mihi bona voluntas ut pro redimenda meorum labe peccaminum | quasdam res mee proprietatis quas mihi domnus Karolus imperator per sui precepti auctori-|-tatem dedit que sunt site in pago lausonnense siue uualdense id est ecclesia beati prothasii | cum villa draciaco cum omnibus appendiciis siue adiacentiis suis cum ingressibus et regres-|-sibus ad ecclesiam beate marie lausonnensis concedere uel condonare deberem quod et ita in dei nomine | a die presente feci. Igitur uolo atque decerno ut prefata ecclesia cum supra me-|-morata uilla draciaco sicut iam fuit priscis temporibus subdita ita et deinceps[1] | christo annuente ad iam dictam sedem lauso-

[1] *Folio* 66. *verso.*

nensem ubi uenerabilis hieronimus episcopus preesse uidetur rector | pro anime mee remedio sit subiecta ad omnem cultum diuinitatis atque in luminaribus quamque et in ter-|-renis actibus seu et tectis ipsius ecclesie uel recuperatione domorum et in stipendia clericorum ibidem | domino seruientium. Ea uidelicet ratione ut in iusta donatione ipsius sedis lausannensium episcoporum absque | ulla donatione permaneant et talem in ipsa ecclesia beati prothasii dei seruitium eligat qui domini | cultum prouidere studeat. Et episcopus ipsius ciuitatis pro remedio anime mee et genitoris | mei seu genitricis mee in die deposionis mee dare debeat fratribus prefate ciuita-|-tis et iam dicta ecclesia sancti prothasii refectionem unam quale meliorem potuerit uidelicet panem | modios .IIII. friscingos .III. porcinam .I. pullos .X. uinum modios .IIII. et ipsi fratres pro nobis domini misericordiam | exorare debeant et ipsa luminaria omnino non deficiant. Illud quoque sub obligationis uinculo | adnecti placuit ut si quis quod absit ego ipse aut qualiscunque persona ullo unquam tenpore contra hanc dona-|-tionem aliquid agere uoluerit iram dei omnipotentis incurrat et cum iuda traditore in suplicio | eterno et insuper hec donatio inualabilem christo propitio obtineat firmitatem cum stipula-|-cione subnixa. Signum Reginoldi qui hanc donationem fieri et firmare rogauit. Signum | Rodulfi gloriosi comitis qui hanc donationem rogatus consensit. Signum Vuarimberto qui | consensit. de dolgiso. teste. vuarat teste. trogo teste. aduocato. Altrico teste. huodone. teste | ladone teste. Ego in dei nomine rodouuius presbiter hanc donacionem a iam dicto reginoldo rogatus scripsi. dataui die ueneris .VIII. idus

augusti. Anno .VI. imperante donno nostro | Karolo tercio per circumquasque regiones feliciter.

NOTICIA EIUSDEM.

Noticia uestitoria qualiter uel quibus presentibus bonis hominibus ueniens donnus rodolfus comes | nec non etiam inclitus marchius ad ecclesiam almi prothasii reuestium amabili episcopo hieroni-|-mo lausonensis ecclesie una cum canonicis eiusdem ecclesie qui inde aderant in uice reginolfi | de ipsa ecclesia que diu fuerat subtracta a prefato loco simul cum draciaco uilla omnibusque | inde aspicientibus cum integritate ob remedium predicti reginolfi sicut in ipsa carta | donationis continetur quam ei fecit propter remunerationem uite eterne et ut memo-|-riale ipsius annis singulis specialiter ibi celebretur sicut in prefata carta insertum | est et tam ipse pontifex quamve successores illius potestatem ha-|-beant faciendi ex hoc quid uoluerint tam secundum dominum quam secundum seculum sicut ipsa carta loquitur et ut ui-|-gorem firmitatis per cuncta eui curricula obtinere queat. Nomina illorum qui presentes | fuerunt subtus habentur inserta. hec fuerunt acta in ipsa ecclesia. idus Augusti. cum stipulatione subnixa | Ruodulfus comes qui hanc noticiam consensit. Arismundo. Turumberto. Ransone. Itone. Folcrado. Ruodperto. Ameldrico. leutprant.

PRECARIA QUAM OSPERTUS FECIT DE SANCTO PROTHASIO DE MOLENDINO ET UINEA .I.

Sacrosancte uenerabilis genetricis dei marie que sita est in pago lausonensi ubi donnus Eginulfus | episcopus rector esse uidetur. Turimbertus prepositus cunctique fratres eiusdem ecclesie famulantes. Ego | in dei nomine Auspertus presbiter inspirante pietate diuina sumpsit mihi bona uolontas ut aliquid | de rebus meis propriis ad ipsam dei ecclesiam uel ad ipsos seruos dei ibidem famulantes conce-|-dere uel condonare deberemus quod a presente die feci. uidelicet molendinum .I.et ui-|-nea et postea fuit mea peticio et donni predicti pontificis cunctorum fratrum beniuolencia | ut ipsas res scilicet et prespiteratum sancte domni prothasii ecclesie loco beneficii epistola donationis quo-|-usque dum uiuis usum fructumque possideas. Eo namque ordine ut per unumquemque annum in festiui-|-tate sancti clementis refectionem pretestatis fratribus in sancta dei genitricis ecclesia seruien-|-tibus persoluas. sit uero talis refectio .II. scilicet porcos optimos .II. Modios frumenti purgatissimi. et .I. Modium uini. Et post tuum discessum quandoquidem deus permiserit ad ipsam dei ecclesiam uel | ad fratres eiusdem ecclesie famulantes deueniat. At uero si uno anno negligens apparue-|-ris alio anno proximo duplum componere cogaris. Si quis vero aut ego ipse aut ullus heredum meorum | contra hanc donationem quod ple-

nissime per bonam voluntatem egi aliquid dicere agere temptauerit | sciat se compositurum auri libras .V. et hec ipsa nostra donatio inconuulsa permaneat. Ego egi-|-nolfus humilis episcopus hec donatio a me facta est. Ansiysus presens fuit. turinbertus presens fuit. Emmo presens fuit. | vmbertus presens fuit. hiringus presbiter. Euerardvs presens fuit. Ego in dei nomine Adaluuinus presbiter hanc dona-|[1]-cionem | rogitus scripsi et dataui die Sabbato .XV. Kalendas iunii. anno .XXXIII. redonno nostro | chuonrado rege.

NOTICIA EJUSDEM.

Notitia seu tradicio quo modo uenit turinbertus prepositus in ecclesia sancti prothasii et uestituram fecit ausperto de | prespiteratu sicut superius insertum est sicut lex fuit. his presentibus. Rainulfus presbiter presens fuit. Emmo leuita | presens fuit. Suzo presens fuit. Aluicus presens fuit. uboldus presens fuit. Item aliiicus presens. isti et alii plures qui hec uiderunt et audierunt | facta noticia data ut supra.

Carta quam hamico leuita fecit clericis sancte marie lausonensis in uilla Marciaco. | Dilectissimis atque amabilibus fratribus sacrosancte dei genitricis marie lausannensis ecclesie famulantibus in christi | nomine. Amico benignus leuita cum aduocato suo Suchichone cogitans

[1] *Folio 67. recto.*

humane fragilitatis dis-|-cessum placuit et sumpsit mihi bona uolontas ut aliquid de rebus meis propriis in uos concedere pro eterna | retribucione debuerim quod deo propicio tali ordine facere et conscribere fecimus res illas que sunt | site in pago lausannensi site inter Albonam et uenobiam flumina hoc est in uilla que nominatur marciacus | omnem nostre porcionis partem delegauimus et de nostro iure siue dominio uestris dominationibus et po-|-testatibus transmittimus quidquid nobis de ipsa proprietate in predicta uilla peruenire debet ut quisque | anno in natiuitatem sancte martiris cecilie fratres mei censum reddere debeant. hoc est frumenti | Mod. II. uini mod. I. et porcum. I. ad refeccionem fratrum. et si de hoc censu negligentes uel | contentores apparuerint potestatibus uel dominationibus fratrum prelata proprietas deueniat atque | succedat. Si quis uero contra hanc donationis epistolam quam pro remedio anime mee facere precaui | dicere agere temptauerit sciat se compoturum auri optimi libras .VII. et hec donacio sicut iustum est | illibata permaneat. Signum amiconis leuite et aduocati sui Suchchonis in simul istam | donationem fecerunt et firmare rogauerunt. Signum eldeboldo teste. signum | eurino. t. Signum eurino senior. t. Signum ramboldo. t. Ego hiringus presbiter cancella-|-rius scripsi et subscripsi. dataui die dominico .X. Kalendas decembris anno XXX. regnante | donno nostro chuonrado rege.

Mota fuit discordia jnter capitulum et Willermum tesaurarium qui cambiauerat portionem | suam quam pro prebenda habebat apud Sanctum prothasium. preposito Salodorensi pro | portione quam habebat apud

Granges. quam ej cambiauerat N. de chauornaj | pro portione de dallens. dicebat etiam tesaurarius quedam spectare ad custodiam mu-|-njtionis Sancti prothasij. que capitulum dicebat spectare ad portionem prebendarum. | allegatis multis ex utraque parte. subierunt judicium capituli. lectis sta-|-tutis capituli factis et Sigillatis et diuisione prebendarum. et de munjtione Sancti | prothasij. et cantor qui habebat prebendam suam apud Sanctum prothasium dixit quod illud | diffiniretur ibj de prebenda quam thesaurarius habebat tunc apud Sanctum protha-|-sium. staret de sua. quam ibidem habebat. quod et capitulum laudauit. Capitulum autem | dixit per iudicium et etiam quidam amicabiliter de assensu parcium. quod thesaurarius cambi-|-aret et prebenda quam thesaurarius solebat habere apud Sanctum prothasium remaneat capitulo. et ad custodiam munitionis spectarent ea que primo fuerant assignata. | scilicet Crans et grangia et in munjtione census des teises et que spectabant ad mer-|-catum et furnus quem thesaurarius et cantor fecerant de denariis suis. Banni uero anti-|-qui et leges et frauerje. spectarent ad prebendas preterquam lex que de nouo statuta | fuit in popia .S. LX. librarum. de illa dictum fuit. quia nulla lex ibi antiqua erat | ultra LX. solidos. et illa de nouo statuta erat .LX. librarum. quod illa esset par-|-tim prebendarum et partim custodie munjtionjs Sancti prothasij. jta quod postea | leuaretur mjnus quam .LX. solidi uel plus diuideretur inter prebendas et custodes munitionis fac-|-ta equa computatione et diuisione sexaginta solidorum. quoad prebendas. et .LX. libra-|-rum coat custodiam munjtionis. Actum in reuestiario. Anno ab in-

carnatione domini | . . . . XXXVI. . . . . pridie. ydus julij. testes .c. prepositus .W. tes. Io. can .W. prior .S. M. c. de fonz .N. de | cha .p. de vi. ame .R. de Ro .R. de Wul. ot. de Gran .G. de Bur. ja. de Bur .W. de Gru .W. | de Gu. p. de Sancto Mar. Io. Suc.

Vmbertus abbas de lacu jurensi premonstratensis ordinis. Omnibus presentem paginem inspecturis rei geste noticiam. Notum | facimus vniuersis. quod Willermus. Sauricus Milites. et Iacobus. fratres. de sancto prothasio uendiderunt et concesserunt Capitulo lausannensis ecclesie. quidquid habebant in decima sancti prothasii que dicitur de furno. cum tribus panibus quos receptores dicte decime debebant ipsis. et cum omni vsagio et seruicio que pro dicta decima debebantur eisdem. libere et pacifice in perpetuum possidendum. Datis proinde | et solutis. predictis Willermo Sauarico et Iacobo .VIII. libris lausannensibus a capitulo lausannensi. Hanc enim vendicionem. laudauerunt et con-|-cesserunt prefato Capitulo. Cecilia Mater predictorum. Willermi. Sauarici. et Iacobi. Christiana uxor dicti Willermi. Petrus et Stephanus. filii ipsorum. | Beatrix. et paruula. filie eorumdem. Ambrosia vxor Sauarici. et Iacobus filius ipsorum. Testes huius rei sunt hii .C. prepositus .W. | thesaurarius. Iohannes cantor .W. prior sancti Marii. Io. Suc. Magister Iacobus .G. Sacrista .R. de Wfleins. V. dapifer .P. de uileta. Amedeus. | canonici lausannenses. In cuius rei testimonium nos ad preces supradictorum .W. Sa. Ia. Cecilie Christiane. Petri. Stephani. Beatricis. par. | Am. et Iacobi. presenti pagine sigillum nostrum apposuimus. Actum anno dominj .M°.CC.°XXX°. nono. vndecimo Kalendas Decembris.

[1] MUSTINIE. LUGRINS.

Donatio quam manasseus comes dedit in uilla mustiniaco ad sanctum iustum in loco sepulture.

Dum huius mundi finem simulque etiam et terminum nostrum aduenire non dubitamus unicuique christi-|-ano prouidere oportet ut de terrenis ac transitoriis rebus adquirere satagat perpetuis | ac sine fine gaudiis mansuris. Ideo ego manasses cogitans casum humane fragili-|-tatis mee decreui apud me aliquid de rebus meis quas mihi dedit per precepta dominus ru-|-odulfus rex cedere loco sancte marie lausannensis ecclesie ubi domnus hieronimus esse uidetur pastor | seu sancti iusti uel lantperti uel ceterorum sanctorum qui ibidem sunt reconditi ad luminaria ipsius coneuinanda Quatinus pius iudex ueniam peccatorum domni ruodulfi regis retribuere dignetur in | futuro nec non etiam mihi indigno peccatori. Pro quare trado ad ipsam casam dei casale cum casa | de superstante et ipse casalus habet terminaciones de uno latere uia publica de alio latere et | una fronte terra sancti mauricii et de alia uero fronte terra sancte marie lausannensis. In pago genouense in fine ercolane in uilla mustiniaco. donamus etiam ibi colonicam uestitam cum man-|-cipiis his no-

[1] *Fol. 68. recto.*

minibus. atoni et uxore sua cristiane et infantes sui. at choniuuolferi-|-co. at. cha adelburgis. Eldeuerga. Insuper etiam trado quidquid ad ipsum mansum aspicit uel aspicere | uidetur cum omni integritate uineis canpis. pratis. siluis. riuis. fontibus. arboribus. pomiferis.| et impomiferis aquis aquarumque decursibus accessisque omnibus totum et ad integrum. ad ipsam | casam dei trado atque transfundo. de iure et potestate mea ad ipsam casam dei trado dona-|-cione perpetualiter ad possidendum habendi tenendi uendendi donandi liceatque commutandi et faciatis ex inde quidquid facere uolueritis liberam ac firmissimam in dei nomine | in omnibus habeatis potestatem faciendi. Si quis uero si fuerit inpostmodum ullus de heredibus meis uel quis-|-libet ulla emissa persona ullo unquam tempore qui contra hanc donacionem quam ego scribere plenissima uo-|-luntate rogaui venire dicere aut agere. aut calumpniare uel eam infrangere uoluerit ne hoc | ualeat euindicare quod repetit set insuper sit culpabilis et inpleturus ad ipsam casam dei tantum aliud et tantum quantum ipse res emeliorate apparuerint coactus persolat. Enichilominus ea in uos | facta christo propicio omnique tempore firma et stabilis permaneat stipulacione subnixa. Actum laus. castro .S. manasse qui istam donacionem fieri et firmare rogauit .S. alexandrane | que uiro suo consensit .S. Geylendo comite .t. S. Turimberto .t. S. patoni .t. S. freda-|-rio .t. S. Ansterio .t. S. turimberto .t. S. Adelberto .t. Ego in dei nomine Bernardus diaconus | siue cancellarius qui hanc cartulam donationis rogatus scripsi et subscripsi dataui .IIII. nonas septembris. | anno .III. regnante domno nostro ruodulfo rege.

hec est donatio quam manasses comes dedit in mustiniaco.

Dominis sanctis et in christo ihesu uenerabilibus fratribus de lausanna ciuitate de episcopatu hiero-|-nimi episcopi ubi die nocteque domino famulante norma silentium funguntur officio. Et in | ipsa congregacione Garibertus presbiter. Willermus presbiter. Ambrico presbiter ceterique fratres sub regimine | presulis superius nominati ad regendum et custodiendum uidentur. Igitur ego in dei nomine manasse comes in-|-spirante pietate diuina sumpsit mìhi bona uoluntas ut aliquid de rebus meis propriis quas domnus ruodul-|-fus rex per preceptum mihi dedit pro remedio anime mee uel genitricis mee uel senioris mei ru-|-odulfi gloriosissimi regis nostri Ad ipsam ecclesiam alme uirginis marie genitricis dei | seu ad stipendia fratrum ibidem consistentium concedere uel condonare deberem quod et ita uolui perpetualiter et | feci. dono ibi in pago genouense in fine hercolana in uilla mustiniaco. capellam .I. cum mansis[1] .VII. lunaticis .V. ad ladrinio colonica .I. ad logrino capella .I. cum colonicas .VI. lunati-|-cos .II. et omnia quidquid ad ipsos mansos aspicit. tam canpis pratis uineis siluis. arboribus pomi-|-feris et impomiferis alpis aquis aquarumque decursibus uel accessisque omnibus. Mancipiis et utriusque | sexus masculini uidelicet et femenini ibidem pertinentibus ad proprietatem concessi. Ideoque hanc pagi-|-nam testamenti conscribere ac subtus roborari decreui ita ut ab hac die et deinceps | prefate res uel mancipia ibidem pertinentes ad iam fatam

[1] *Folio* 68. *verso.*

ecclesiam deseruire debeant. et lu-|-minaria siue in seruicio clericorum qui in diuinis officiis diebus ac noctibus militari et pro | animabus supradictis seu pro tota ecclesia domini misericordiam exorare studeant. si uero aliquam potes-|-tatem ullo unquam tempore qui hanc paginam scripturarum quam pro dei amore et honore | sancte dei genitricis marie fieri rogaui. uiolare aut corrumpere conatus fuerit iram | dei omnipotentis et omnium celestium uirtutum incurrat et tres auri libras seu .LX. argenti coactus | persoluat et insuper hac donacionem perpetuam et inconuulsam christo propicio obtineat firmita-|-tem. Signum manasse qui hanc donationem fieri et firmare rogauit. Signum Alexandrane | que uiro suo consensit. Wariberto. teste. Gerlendo. teste. turimberto. teste. . . tone. teste. Ratzone | . teste. Item turimberto. teste. Amaldrico. teste. Ego in dei nomine bernardus diaconus hanc donati-|-ionem rogatus scripsi et subscripsi. dataui die iovis .V. Kalendas Maii. anno .VI. Regnante domno | nostro ruodulfo rege.

Preceptum quod Rodulfus rex fecit sancte marie. de sancto prothasio et Mustiniaco.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis. Ruodulfus diuina annuente gratia serenissimus rex | si seruorum dei iustis peticionibus aurem nostram accommodauimus procul dubio ad presen-|-tis uite fastigium hoc nobis prodesse credimus ad futurum premium pocius nos hoc adiuua-|-re nullo modo dubitamus. Idcirco nouerit omnium nostrorum fidelium sollercia tam presentium quam futu-|-rorum qualiter uenerabilis vir Boso uidelicet lausannensis ecclesie episcopus adiit nostram celsitudinem petens auc-|-toritatem predicte sue ecclesie nostra con-

firmare auctoritate atque corroborari. quod | nos quidem utile cognoscentes digne illius peticioni minime tardauimus nostrum prebere assensum. Proinde uolumus ac firmissime decernimus. quatinus iam prefata ecclesia uel pre-|-sentes eius rectores uel adfuturi rectores huius modi res quas nostri fideles ipsi lausannensi ecclesie | per instrumenta cartarum contulerunt pro animarum suarum remedio quiete presenti ac futuro tempore | possideat. hoc est quod bone memorie rainolfus ibi contulit id est ad ecclesiam sancti prothasii cum suis | omnibus appendiciis uel quod ipsa ecclesia de uoldegiso fideli nostro in campanias uel uilla grauatis ac-|-quisiuit. hoc etiam quod fidelis noster manasses ibi largitus est uidelicet mustiniacum uillam cum suis | omnibus appendiciis. hoc etiam quod galindus comes fidelis noster ibi dedit .V. uidelicet mansa in runin-|-gis uilla. hec omnia sicut memoratum habemus et eo modo quod ipsi memorati nostri fideles ipsas | res ad ipsam ecclesiam lausannensem uidelicet contulerunt permaneant et gubernatores ipsius | ecclesie in stipendiis fratrum regant et gubernent. atque nullo illis contradicente eternaliter possi-|-deant. Vt autem hec nostra auctoritas inuiolabilis perpetualiter maneat et in dei nomine tocius | firmitatis uigorem obtineat manu propria eam firmauimus et anuli inpressione consig-|-nari iussimus. hieronimus notarius ad uicem uualtarii episcopi et archicancellarii re-|-cognoui. data pridie idus maii. christo propicio ruodulfi piissimi regis anno .XII. | indictione .VI. Actum lausannensi castro. in dei nomine amen.

[1] SANCTUS PROTHASIUS. — FESCHIE. — LUSSIE.

Notum sit omnibus quod Albertus monetarius uendidit nobis quicquid habebat apud sanctum prothasium | pro .XIIII. libris gebennensibus. laudantibus uxore sua et filio suo. huius uenditionis fideiussor pacis est | episcopus. Redditus istius uenditionis erit operis. donec recepit suam sortem.

Hec sunt que ecclesia lausannensis possidet in episcopatu Gebennensi. | uilla de Cranz Ecclesia de prengins. pro qua debentur nobis sin-|-gulis annis .XXX. solidi in festo sancti iacobi.

In uilla de feschie terram et uineas pro quibus debentur nobis .XXX. solidi annuatim.

In episcopatu lausannensi uillam sancti prothasii cum ecclesia. pro qua | debentur nobis .L. solidi annuatim. et decimę totius uille. | preter de terra illorum de furno. quam tenet uillicus a capitulo. Et terragium in quibusdam terris. et talliam in hominibus. et ius tocius christi-|-anitatis. et .IIII. arietes. et .X. solidos pro casalibus de censu.

In vineis que sunt sub ecclesia medietatem uini accipimus. | excepta uinea Maioris. et uinea illorum de furno. Et Co-|-ruaes bis in anno in uere et in autonno.

[1] *Folio* 69. *recto*.

Ad drassie .IIII^{or}. columgias. et uineam. Ab arbore piri que est in condemi-|-na citra estue. in uia superius que ab estue tendit ad sanctum pro-|-thasium. in .XI. ados medietatem decime habemus. A termi-|-no illo omnes decimas possidemus usque ad Sanctum prothasium. | excepta terra sancti Mauricij. et dominium tocius uille. De de-|-cima de furno debebat uillicus deferre gerbas canonicorum | in grangiam.

In uilla de lussie habemus .X.^{mam} et terragium in una posa terre. et pro quadam alia posa habemus de tercio anno in tercium .II. cupas | nucum .s. villanas. que perdita reuocata sunt per iohannem sacerdotem et Raymundum procuratorem.

[1] THOLOCHINA.

In uilla de Tolochina habet capitulum ecclesiam pro qua debentur .XX. | solidi annuatim. Tenementum Maiorum et .XV. alia tenementa. | in quibus accipimus terragium et tallias. et fere totam decimam. et uinearum | medietatem uini. et arietes et porcos. De terra acelini clericj .II. Modios frumenti et .II. auene. singulis annis. In festo | sancti iohannis .VI. solidos et VI. denarios de arietibus. In festo Sancti Mauricij | .XIII. solidos et .IIII. denarios de porcis. quos debent

[1] *Folio 69. verso.*

.IIII. Colungie. et .II. | lunagii. Illi qui tenent istas .IIII. Colungie. et .II. | lunagii. Illi qui tenent istas .IIII. colungias et .II. lunagios. | debent de tallia .XV. solidos. quorum .V. sunt prepositi. Casale ace-|-lini debet .III. solidos de tallia. Duo tenementa sunt ibi que debent | talliam ad libitum capituli. quorum sunt possessores Iohannes et | chanberons. In circatu uinearum debent .IIII. colungie | unam gallinam .I. album panem .I. cupam musti. et tantumdem cus-|-todibus quando uinee colliguntur. Omnes uinee debent receptum.

In eadem uilla habemus .VIII. paria manaidas et .VIII. gallinas | in canipriuio.

In uilla de Iolens habemus ecclesiam et medietatem decime. In frumen-|-to. auena. et uino. Et homines Martinum et fratres eius. An-|-selmum matricularium.| Amaudricum et fratres eius cum tenemen-|-tis eorum qui debent talliam. Petrus de media uilla de eschi-|-chens. debet .V. solidos. Richardus .XII. denarios. Quatuor fratres de | eschichens .IIII. solidos. fratres Martini sacerdotis. Anselmus | matricularius. Albertus. Poncia de chinni. Amaudricus de con-|-demina. isti debent talliam ad libitum capituli. Petrus de | eschichens debet .IIII. solidos de placito de terra quam habet a capitulo. Tria paria manaidas habemus ibi. Apud eschichens | de terra petri Sacerdotis et fratrum eius debentur nobis .XX. solidi. et | fratres .W. diaconi de mona debent .XII. denarios annuatim de quodam | cellario.

[1] IOLENS. — ESCHICHENS. — TOLOCHINA.

Notum fieri uolumus quod Vuillermus de monna calumpniaretur capitulo decimam de quodam nemore | quod dicitur uernie uel bosdauit. tandem ita pacificatum est quod licet uisum sit capitulo. quod nichil | iuris haberet dictus vuillermus in predicta calumpnia tamen partim pro calumpnia partim intujtu | pietatis dedit ei capitulum .V. cuppas fru. et sic dictus Vuillermus et filius eius quicquid ibi iu-|-ris habebant. dederunt capitulo. Actum est hoc apud iolens. Anno incar. dominice .M°.CC°.XIII°.

Testes sunt Cono prepositus. Vuillermus the. Petrus che. Nicholaus de uuillens. petrus | de eschichens. falco de iolens. Lambertus de tholochina. sacerdotes. petrus piegnichat | et alii quam plures.

Notum fieri uolumus quod cum iohannes de lulie diceret aquam molendini de tolochina | currere super quemdam campum suum ita pacificatum fuit quod dictus io. dedit capitulo | tantum de campo illo quod aqua bene posset currere ad molendinum. quod donum lauda-|-uit jacobus dominus de albona si de feodo suo esset cuius homo dictus. Io. erat | et similiter laudauit haimo filius grassi de Wulflens si de feodo suo esset. Ac-|-tum

[1] *Folio* 70. *recto.*

est hoc apud albonam. Anno. ab. incar. do. M.CC.XVII. VIII. Kalendas Septembris | testes .C. prepositus .W. thesaurarius .N. de chauornai. Ia. de grallie .C. de fonz. Ca. Ia. de albona Reimundus dominus de Wulflens. Burcardus de Wulflens. Milites. haimo et Wulelmus filii grassi.

Capitulum concessit .p. clerico de eschichens in uita sua quandam piceolam terre que est sub eadem | uilla in qua debet plantare uineam. et reddere annuatim. dimidium sestarium uini. ae-|-tum in capitulo. An. jncar. M.CC.XVIII. jn festo sancti Vicencii. Testes .C. prepositus .W. tes. Ma. G. p. Chenuns .W. prior. Io. Sa. G. Carbo. N. de chauornai. N. de Wil-|-lens. Ma. lo. dia. V. de Vanel. C. de fonz. P. de Vileta. R. de roueno. ca. est autem de | piceola illa una posa. et post mortem dicti. p. debet uinea redire ad capitulum.

Falco sacerdos de iolens iturus ultra mare dedit capitulo in elemosinam annuatim .I. sextarium uini. in ui-|-nea sua de tumbai. quam habebat ad censum a capitulo. actum in choro. anno ab incar. do. M.-|-CC.XVIII. in conuersione sancti pauli. testes .C. prepositus .W. thesaurarius. Ma. G. prior. P. chenuns. Io. Sacrista. | Giroldus carbo. N. de Willens. M. l. Ia. de grallie. al. de nouo castro. Ma. ha. R. de roueno.

Capitulum concessit petro de cors sacerdoti ad opus Wulelmi filii sui et heredum suorum tenementum | Acelini de tolochina pro duobus modiis frumenti et duobus Modiis auene ad mensuram | lausannensem et aliis consuetudinibus si quas terra debebat saluo tamen iure alterius. ita quod si capitulum | de tota terra non posset esse ueirenz quod quantum deesset de terra

subtraheretur de censu. Actum in choro | anno ab incar. do. MCC.XVIII. Ydus februarii. testes .C. prepositus. W. tesaurarius. R. can. Ma. G. p. Che. | Io. Sa. N. de Wil. M. lo. dia. G. dapi. V. de wanel. c. de fonz. Ia. de grallie. p. de vi. amedeus.

Wulelmus et haimo li grasset de Wulflens fratres calupniabantur ex parte cuiusdam hominis | sui .p. s. matriculariam de tolozzina. com appendiciis. suis. et receueriam decime ecclesie. | Capitulum dicebat quod in sinodis lau. et in concilio lateranensi proibitum erat ne laici haberent | matricularias. et ita fuit sedata hec discordia quod capitulum dedit eis .XXVI. solidos. et ipsi dederunt | et wuerpierunt quicquid iuris uel calupnie habebant ipsi uel homo eorum in dicta matricularia | uel receueria. et promiserunt quod facerent laudare dictum. p. hominem suum. et inde essent semper | legitimi wueirent. Actum in naui monasterii. anno jncar. do. M.CC.XXI. Kalendas Iulii. | Testes .C. prepositus. V. de vanel. N. de chauornaj. Io. ca. R. ginoz de Wufflens .p. villicus de essertines. Ioceranz. et | rolez de rua la uila. otto sacerdos de Wulflens. et N. de chauornai fuit | fideiussor pacis.

[1] IOLENS. — CHINIE. — TOLOCHINA.

Li bruidi de iolens ante quam ipse et tenementum suum esset capituli habebat a capitulo quamdam deci-|-mam apud muna pro qua debebat capitulo .II. albos panes in messibus. illam decimam tenebat ot-|-to de muna et debebat inde reddere a la bruidi .IIII. albos panes in messibus sicut li bruidi di-|-cebat. Set otto dicebat .II. tantum. dictus otto dedit Warbor filiam suam Wulelmo de mu-|-na et maritauit eam de dicta decima. mortui fuerunt Warbors et Wulelmus et dederunt | dictam decimam ecclesie de muna in elemosinam. set Wulelmus domicellus de muna contradixit | dicens quod otto suus erat et non poterat talem elemosinam facere. hec contentio sic fuit pacificata | quod dictus .W. domicellus pro dicta decima redderet annuatim a la bruidi .II. panes albos | et si per bannum ecclesie de jolens uel de muna recognosceretur quod alii duo panes pro decima dicta | deberentur. similiter eos redderet et redderet capitulo pro dicta decima .I. cuppam uilanam frumen-|-ti et .I. auene. Actum apud Iolens retro ecclesiam. Anno ab incar. do. M.CC.XXI. Nonas Iulij | Testes .C. prepositus .N. de cha. Io. cele. Ia. de gra. Ca. petrus deschichens et p. nepos suus et capellanus de tolo-|-china et falco de Iolens sacerdos. Reimundus

[1] *Folio* 70. *verso.*

et Stephanus de sancto Simforiano burcardus de Wulflens | petrus de Willerens. Wulelmus de disi. girardus et hugo de grancie. milites. Wulelmus et hai-|-mo et li grasset de Wulflens domicelli. uillicus de tolochina nepos falconis et nepos vmbelini.

Nicolaus et cono et cicardus fratres de Chauornai vuerpiuerunt et dederunt capitulo lausannensi in ma-|-nu .C. prepositi quidquid iuris uel calumpnie habebant en finam deschichens et heredibus suis in predito loco et e-|-adem die et sub eisdem testibus.

Petrus de chablie miles obligauit capitulo decimam quam habebat apud chinie com capitulo .S . . . pro .L. solidis | et posuit inde fideiussores pacis. Wulelmum dominum de Wulflens et Wulelmum de disi Mi. | Actum jn choro. Anno ab incar. do. M.CC.XXI. xiiii. Kalendarum Ianuarii. Testes .C. propositus. Ma. G. W. prior. P. che. | Io. G. Car. G. dapifer. N. de cha. N. de Wil. R. de Ro. R. de Wulflens. amedeus. Io. deblonai.

Cono prepositus reddidit .W. villico de tollochina feodum villicacionis et terre sue et ipse fecit se-|-curum capitulum de querimoniis quas faciebant de eo et de placito quod debebat capitulo et preposito | et de placito quod debebat pro terra sua. et fecit preposito hominium ligium ad opus capituli. et recongno-|-uit de placito maiorie .XXX. solidos. quorum .X. fuerunt prepositi. Actum jn capitulo. Anno ab incarnatione do. | M.CC.XXIII. jn assumtione beate Marie. Testes .C. prepositus .W. tes. R. can. Ma. Wal. G. car. V. de Va. | G. da. C. de fonz. N. de cha. P. che. N. de Wil. al. de no. Io. p. de fru. Ame. R. de ro. P. de vi. Ia.

de | gral. jo de blo. fideiussores fuerunt villicus de sancto protasio. Amaldricus de tolochina. et frater pe-|-tri de chinnie.

C. prepositus lausannensis iuit apud tolochinam de consilio capituli et fecit recongnosci iura capituli in eadem uilla quamvis | non omnia. et que spectabant ad maioriam. et fuerunt com eo .W. tes. et W. prior .S. M. et lo. ce. | N. de cha. p. de fru. Ca. et fuit recongnitum quod ecclesia de tolochina quando dabatur ad censum debebat .XX. solidos censuales. In eadem uilla. habet capitulum .IIII. colungias. que debent .IIII. solidos de fenagio. Item habet ibj | dm. III. lunagios qui debent XVIII. denarios de fenagio. terra acelini debet .XII. denarios de fenagio. | In festo sancti Mauricii habet ibi capitulum .XIII. solidos et .IIII. denarios de porcis. quos debent .IIII. Columgie | et .II. lunagii. duo lunagii debent .II. solidos. Columgie debent residuum. Illi qui tenent | istas .IIII. columgias et .III. lunagios. debent de tallia .XV. solidos. quorum .V. sunt prepositi. | Terra acelini. debet de tallia .III. solidos vt dicunt illi de uilla. et ut dicunt ca. ad libi-|-tum .ca. duo casalia sunt ibi que debent talliam ad libitum .Ca. S. casale martini chaberon | et Iohannis com fratre suo. Terra diuini est prepositi et debet dimidium Modum frumenti et dimi-|-dium Modium auene. quedam uinea de tenemento diuini debet medietatem uini. Alia uinea est ibi | quam obedientiarius solebat colere propriis sumptibus et habebat uinum totom. quando nolebat eam colere rusticus eam | colebat et habebat medietatem uini. quando dominus uolebat uinum de uinea que dicitur cultura. di-|-mitebat agricole anno-

nam. quelibet columgia debet in circatu uinearum .I. gallinam .I. pa-|-nem album .I. cupam musti. et tantumdem in uindemiis. Item in circatu debent tres lunagii .III. panes[1]. III. gallinas .III. cuppas musti. quelibet columgia debet receptum .I. solidi procurare .I. diem .I. dominum com .I. socio et etiam | com villico et capellano. Cena debet esse amplior et generalior cui debent interesse colungiarii. Redemtio recepti est .II. solidi. quodlibet lunagium debet .I. recectum. redemtio est XII. d. | vnum recectum est colungariorum. quando domini ueniunt pro uindemiis. villicus debet eis primam | procurationem. Terra acelini debet .I. procurationem. redemtio est .XX. denarii uel .XVIII. quelibet colungia | debet .I. Menaidas. quodlibet lunagium .I. Terra acelini .I. pro dote ecclesie habemus .II. Menai-|-das. In carnipriuio debet quelibet colungia et quodlibet lunagium .I. gallinam. Terra acelini debet | .II. Modios frumenti et duos auene censuales. Terra villici debet de plait .XXX. solidos et Ma-|-ioria .XV. quorum .V. sunt prepositi. sicut in quodam scripto habemus. quod fecit fieri donnus. R. de Willens. set non recongno-|-uerunt nobis apud tolochina nisi pro Maioria .XV. et pro terra .XV. set omnes alie nostre Ma-|-iorie debent .XXX. Idem dicit capitulum de ista. Colungia debet de plait .XX. solidos. quorum | .VI. sunt villici. lunagium debet .X. solidos. quorum .III. sunt Maioris. Camberons debet .I. anserem et .II. pa-|-nes. vldricus. amaldricus. fratres et Martinus de crosa. tantumdem. Molendinum habemus ibi quod dominus | Wulelmus Rei-

[1] *Folio 71. recto.*

mundus de Wulflens et uxor sua dederunt pro anima Wullelmi filii sui et pro satis-|-factione .LX. solidos. quorum ualenciam ipsi extorserant partim ab hominibus de tolochina partim ab hominibus | deschichens. dederunt etiam nobis lusement dol mulin et la mantenecі de lougina in pace | predictum Molendinum redemit capitulum de durando pro .XX. solidis. villicus dixit ibidem quod quilibet | de tolochina qui faciebat nupcias debebat ei .I. panem .I. cuppam uini .I. embatiam | carnis. dixit etiam quod debebat ei quilibet afferre post messes .II. albos panes. set ipsi nega-|-uerunt. et fecit prepositus inde fieri reconnicionem per fidelitatem quam debebat sibi et capitulo. de consensu | Maioris. et recongnouerunt quod numquam uiderant istud reddi. nec unquam audierant recongnos-|-ci. quod deberetur. uel fuisset unquam redditum. Fuit etiam recongnitum quod nemus quod dicitur colourai est capituli. set | Maior est inde forestarius et fecit ibi ad opus sui uelle suum. Nec tamen illud potest vendere uel permittere | essertare sine assensu capituli. Post hec dixit Maior quod quedam terra capituli erat iusta ripam pro qua quiconque eam co-|-lebat. debebat reddere capitulo. de qualibet posa .I. gerbam. Prepositus uero fecit inde fieri rocongnitionem. et recongnouerunt quod alia uice idem dixerant Magister Bandinus et Acelinus prior sancti Marii. et fuit eis | recongnitum quod canonici alia uice de dicta terra uariique dixerant deberi capitulo pro quali-|-bet posa .I. .I. gerbam de visturi. set non fuit concordata recongnitio fuit etiam recongnitum quod ad Maio-|-riam spectabat et ad tenementum Maioris. terra quam villicus habet apud tolochinam bn. XXVIIII. uel .XXX. | pose. et

prata. et casalia. et quedam raspa que dicitur li boschez. sancte Marie. et iura et consuetudines quas | maior habet in eadem uilla. fuerunt autem hec recongnita .C. preposito et supradictis canonicis apud | tolochina. anno ab jncar. do. M.CC.XXIII. II. Nonas Septembris. Interfuerunt autem. P. sacerdos de io-|-lens. et .p. sacerdos de tolochina. et .p. clericus. et W. Maior et Vldricus et .p. et Martinus et cristinus et W. ale-|-mannus et W. de cors. et tres filii sacerdotis et alii quam plures et engizzez clericus.

Capitulum habet apud Eschanens. terram .s. VI. posas. sicut creditur. uel quinque sicut milites de eschanens dicunt. quam naltelmus prepositus lausannensis diu tenujt | a capitulo. pro qua reddebatur ej annuatim quatuor albi panes. et .II. anseres in uindemjjs. Sublato dicto nantelmo demedio dedit terram | dictam capitulum .p. de eschanens canonico lausannensi in ujta sua. qui in ea aberiaujt lotua. ioannem. S. quo defuncto sine erede nardujuus de eschanens. et Marcus debieri nepotes. dicti .p. de eschanens. dictam terram contra uoluntatem capitulj diu tenuerunt. nolentes dictum censum | pro ea capitulo reddere. dicentes quod census erat capituli. et ipsi terram debebant tenere. uel in ea quem uelle abergare. Capitulum uero di-|-cebat quod totum erat capitulj. nec dictj milites in ea quid habebant. talis uero concordia facta fuit inter capitulum. et dictos milites. et quod ipsi emen-|-dauerunt retenta et promjserunt eis reddere predictum censum. ita quod quando capitulum uellet. dicti mjlites super dicta calunja facerent | racionem. uero propter detencionem terre factam a militibus post supra dictam calunjam possent milites dicere se aliter inuestitos. quam antea.

[1] IOLENS.

Salterius de pullie calupniabatur falconi capellano de Iolens quoddam casale in cimis-|-terio in quo domus capellani erat. quod tamen ei guerpiuit et donauit si quid ibi iuris habe-|-bat. actum in claustro lau. anno ab incar. do. MCC.XXXI. x Kalendas Iunii. testes. C. prepositus. | C. de fonz. N. de cha. Io. ce. R. de Ro. ca. p. de esta. Sa. Iacobus de prillie. W. brettuns | milites.

.C. prepositus et Capitulum lausannense omnibus presentes litteras inspecturis rei geste noticiam com salute. Notum fa-|-cimus scire uolentibus quod nos ad preces dilecti nostri falconis capellanj de Iolens dedimus et | concessimus .p. clerico de Iolens filio Wulelme totam aquisitionem dicti .f. sitam in territorio | de Iolens et de eschichens. cum quadam domo sita justa ecclesiam de Iolens super cellarium et cendifi-|-cio ibidem apposito. quam. N. decanus de Wulflens edificauit. libere et pacifice in uita sua | possidendo saluo iure alterius pro .IIII. sextariis uini nobis annuatim persoluendis. saluo iure | cuiuslibet alterius si quis in dicta aquisitione legitime aliquid proclamauerit. hoc addito. quod | si dictum .p. uiuente predicto .f. decedere contingerit. aut religionem intrare uel ton-|-suram dimittere. ad eundem .f. dicta adquisitio com censu supradicto libere

[1] *Folio* 71. *verso*.

reuertatur. post | decessum vero utrorumque. falconis et petri. dicta adquisitio ad nos redire debet. Vt hoc autem ratum | et firmum permaneat presens scriptum sigilli nostri munimine fecimus roborari. da-|-ta lausanne in capitulo. anno ab incar. do. M.CC.XXXI. II. Nonas decembris. Testes. C. prepositus. W. thesaurarius. | Io. can. G. Sa. C. de fonz. N. de cha. a. de no. Cas. Io. Suc. p. de vi .p. de fru. ame. | R. de Wul. V. da. R. de Ro. V. de al. G. de Bur. Ia. de Bur. O. de Granzon. p. de fonz.

Capitulum concessit engizzet clerico quandam pisceolam terre in uita sua saluo iure alterius. ad | plantandam uineam. Actum in reuestiario. anno ab incar. do. M.CC.XXXI. in uigilia ad-|-nonciationis dominice. testes. C. prepositus. W. thesaurarius. Io. Can. W. prior. S. M. V. de V. G. Sa. C. de fonz. | N. de cha. al. de no. cas. Io. Suc. p. de vi. amedeus. R. de Ro. V. dapifer. Vm. de al. G. de | Bur. Ia. de Bur.

Reverendis dominis et fratribus. C. preposito et capitulo lausannensi Iacobus de Grallie ipsorum mini-|-mus Salutem in Christo. Rogo uos quod uos accomodetis mihi .XXV. libras. ad ponendum super | decimam de Iolens et ego relinquo uobis totam decimam quousque. inde receperitis plene | .XXV. libras et sic habebo. M. solidos super predicta guageria. Illos. M. solidos post decessum me-|-um ego do uobis. Ita quod de ipsis ematur terra. post mortem meam fructus guagerie uel | terre inde empte in anniuersario sic diuidantur. super hoc do clericis Sancti Micha-|-elis .III. solidos. Matriculariis .XII. denarios. Capellano seruienti altari Sancte Kate-|-rine .XII. denarios. residuum singulis annis inter ca-

nonicos in anniuersario meo di-|-uidatur. actum apud Sedunum anno domini .MCC.XXXII. viii Kalendas Septembris.

A. W. dei gratia episcopus lausannensis. Omnibus ad quos presentes littere peruenerint. salutem in domino. uniuersitati uestre per presentes litteras notum facimus. quod | dominus. W. miles de Crissie. obligauit siue posuit in pignore Iacobo de Grallie canonico lausannensi consensu et auctoritate nostra et presbiterj parro-|-chialis interuenientibus maioris decime de Iolens in vino frumento. et auena pro .XX.V. libris lausannensibus. posuit etiam in pignore com decima totum | seruicium siue usagium quod ei debent receptores predicte decime. excepto placito. abiectum fuit quod non posset redimj gageria nisi a festo | sancti Galli proximo venturo usque ad annum. extunc poterit redimj quandoconque usque ad festum natiuitatis sancti Iohannis baptiste. transacto festo nat. sancti Iohannis | baptiste. transacto festo nat. saucti Iohannis | baptiste in quolibet anno non poterit redimi gageria nisi prius collectis omnibus fructibus illius annj. Pro gageria ista tenenda in pace ab omnibus. dedit supradictus | dominus. W. miles de Crissie iam dicto Iacobo obsides. W. dominum de Wolflens. R. dominum de botens. dominum. R. de Sancto Germano. mili-|-tes. quemlibet in solidum si quis dampnum uel iniuriam fecerit Iacobo de Grallie super ista Gageria. isti tres obsides promiserunt se tenere ostagium lau-|-sanne. R. de Sancto germano in burgo. quilibet. suis expensis quousque ablata essent plenarie emendata. uel reddere pignora que possent duci uel | portari. unde ablata possent haberi. Insuper dominus. N. de chauornay. decanus de ultra uenopiam si aliquis

ostenderet | iam dictum Iacobum in ista Gageria. obligauit eidem Iacobo omnia bona sua mobilia. ut ex inde posset sibi satis-|-facere super dampnis receptis in Gageria. hoc totum promisit fide data dominus. W. de Crissie se obseruaturum bona fide. et illos | qui pro eo in hec se obligauerunt conseruare indempnes. huius rei testes sunt. Andreas cap. V. de Iolens. Walnerus Petrus dictus | columber. clerici. Actum lausannē anno dominj .M°.CC°.XXVIII°. mense Iulio. In testimonium huius rei presentes litteras sigillo nostro | ad preces utriusque partis fecimus sigillari.

Ego Iacobus de Grallie canonicus lausannensis presentibus et futuris rej geste memoriam. vniuersis notum facio quod si contigerit decimam de | Iolens in vita mea redimi quicquid super ipsam modo habeo ratione Gagerie. uel quicquid appositurus sum. ponam in acquisitionem terre quam | terram meam possidebo post decessum meum dedi acquisitionem capitulo lausannensi ad anniuersarium meum faciendum. Ita quod clerici sancti. Mi-|-chaelis. inde habeant .III. solidos censuales. Matricularij .XII. denarios et sacerdos seruiens altari sancte katherine .XII. denarios. Datum Seduni | Anno jncarn. dominice .M°.CC°.XXX°. Secundo Nonas Septembris.

[1] BELLOMONTE.

Hii sunt census qui debentur apud bellum Montem in festo sancti Michaelis. Giroldus Marcus debet. XVIII. denarios pro duabus peciis terre sitis in territo-|-rio belli Montis.

Vmbertus aurifaber .II. solidos pro vinea sua. Iohannes aurifaber .II. solidos pro vinea sua. Cono sutor de prato .III. solidos pro | vinea sua. Petrus li Guers. XVIII. denarios pro uinea sua. Soror | borcardi de Chauanes .VI. denarios pro vinea sua. Iacocobus de palaieres | .XII. denarios pro vinea sua. | Iohannes Chafey .II. solidos pro vinea sua. Nantelmus Oubriz de lustrie .XIII. denarios pro vinea sua. Reymondus li besfa de lustrie .VI. denarios. Item Giroldus maritus rose .II. solidos pro quadam alia pecia terre.

Hii sunt census qui debentur ibidem in pascha. | Giroldus de pauuion octo denarios pro vinea sua. Amaldricus de eschanens .III. solidos. Iocelinus | richepance .VIII. denarios Aubertus de palaieres .VIII. denarios.

Hii sunt census qui debentur ibidem in vindemiis. | Iohannes bauos .IIII. sextarios vinj pro vinea sua. Petrus Gabarousa | .III. sextarios. li franceis .III. sextarios .domus de lustrie .XVIII. sextarios. | De sex-

[1] *Folio* 71. *verso*. — *Belmont*, sur Lutry.

tariis vini quos .W. de vanello clericus dedit pro se et pro domina berta de vanello. | debet Giroldus de pouuion .I. sextarium. | Walterus li escumaz .II. sextaria. Willermus de vigulto .I. sextarium. litoldus de | prato .II. sextarios.

Item anno quo supra Mense Iunij dominus otto grasset obligavit Capitulo duos Modios | bladi super decimam suam de Morrens de Cugie et des bos sicut in litteris continetur | pro .XII. libris.

Item anno domini .M.CC. nonagesimo .III. Mense Ianuarii. emimus a Michaele frient .XXV. solidos super vineam suam de Ronginel solvendos | in natiuitate beate Marie. nisi tunc soluuntur possumus apprehendere possessionem vinee. | Item duos solidos quos habebamus eschissie permutauimus dominabus de Eschissie | super quandam domum subtus burgum prope flumen inter domum petri cha-|-uanetes et Casale a la Galanderi.

[1] DE BELLOMONTE.

Ista debentur ab hominibus de Bello Monte. | Petrus de bello Monte debet Medietatem clarj vinj de vinea sua | sita retro domum suam et Menaidas. scilicet quatuor panes albos | et duas cupas vinj. et dominus debet pascere | duos homines in prandio. debet eciam vnum

[1] *Folio 71 bis. verso.*

Wastellum et Caponem˜| in Carnipriuio. et dominus debet pascere vnnm nuncium. Item in festo | beati Michaelis .III. solidos pro vno tereslat. et dominus debet pascere duos | homines. debet eciam talliam bis in Anno si dominus uoluerit. et septimam | gelimam frumenti. Auene. ordei. et de espectaz.

Reymondus et Puiz. fratres debent talliam bis in Anno. et septimam | gelimam sicut superius. et quilibet duos panes in Messibus.

Anselmus debet talliam. et septimam gelimam sicut dictum est. et | duos panes jn Messibus. Isti debent talliam apud bellum Montem. heredes Raymundi et | poncij. circa. octo solidos. Ambrosius circa .XII. solidos. Stephanus circa .X. solidos. Item henguicius filius poncii | et stephanus debent .XII. denarios pro ochia de Media villa. Item ambrosius et Stephanus .III. solidos pro posa terre sita au clous.

Nouerint uniuersi presentes et futuri quod nos Willermus et Petrus quon-|-dam filij Bertoldi dicti de Ricasper felici memorie de voluntate et con-|-sensu domine Anne martertere nostre Relicte Iacobi patrui nostri. et filie eorumdem Alix nomine | et omnium sororum nostrarum assignauimus supra alodium nostrum quod habemus apud | Remiliswille Sex solidos censuales quos predicti frater noster et patruus Ecclesie gloriose uirginis marie lausannensis in elemosinam legauerunt annuatim in eorumdem | anniuersario Canonicis eiusdem Ecclesie distribuendos. Supra quod uidelicet | allodium et alias nonnullas elemosinas assignauimus et proponimus assigna-|-re. In cuius rei testimonium sigilla venerabilis ac Religiosi viri V | abbatis alte criste

et communitatis de friburgo nos ét predicte mulieres fe-|-cimus presentibus apponi. Datum Anno dominj M°.CC°.LVII°. Kalendas Marcij.

Willermus domicellus de sancto laurentio debet pro bono seruicio .III^or^. solidos et .XII. denarios | pro vinea de Choudron. Et .IIII^or^. solidos pro humberto. Et .XII. denarios pro Auunculo suo. Et | .III. solidos pro Thoma. Et .II. solidos pro orto ante domum suam. Et .II. solidos domina Iaqueta. | Et .II. solidos pro . . . Auia sua. et .XII. denarios pro sua cheneueri. Et .XII. denarios pro Beatrix | la boueri qui fuerunt assignati super uineam suam de poudays. Item debet .X. solidos | pro noua pace In festo sancti Michaelis. et .XII. denarios quos dedit Thomas de sancto laurencio pro Agatha matre sua. quos assignauit super omne tenementum | suum quod tenet a Capitulo. Item .XII. denarios pro aymone filio dicti thome qui obiit .II. nonas. Ianuarij.| pro domino Rodulpho de sancto Germano patre suo .II. post nonas decembris.

[1] Aymo Prepositus Ecclesie lausannensis et Capitulum eiusdem loci vniuersis | presentem paginam inspecturis rei geste notitiam cum salute. Noueritis | quod discordia que uertebatur inter nos ex una parte et Iordanum dictum Barnot | et Petrum fratrem eius ex altera super terra quam tenent a lafissi et decime | ipsius terre que ab ipsis petebamus mediantibus viris prudentibus tandem | sopita est in hunc modum. videlicet quod dicti fratres Iordanus et Petrus | quitauerunt nobis quicquid habebant in dicta terra et decima ipsius

[1] *Folio* 71 *ter. recto.*

terre. | Et nos terram predictam cum decima ipsius terre dedimus ipsis et | ipsorum heredibus in feodum quiete et pacifice perpetue possidenda. Dedimus | etiam ad censum quinque solidorum nobis in prima dei aprilis persoluen-|-dorum. Debent etiam dicti fratres nobis in mutatione dominorum scilicet | prepositorum et vassallorum quinque solidos. Pro quo censu et intragio | nobis facto et soluto debemus de dicta terra et soluto ipsius terre dictis | fratribus et eorum heredibus contra omnes esse guerentes. Testes autem huius | rei sunt hij. dominus Aubertus sacerdos. Iordanus clericus dictus lombar. | Dominus Willermus dapifer lausann. Petrus Vmberti et Cono filius eius. | Quod ut ratum et firmum permaneat nos predictus Aymo et Capitulum presentem paginam sigilli nostrj munimine diximus roborandam Datum Anno dominj M°.CC°. Quinquagesimo. Secundo Nonas aprilis.

DE OCHIE.

Hii sunt census de Oschie. In Clauso domini Aymonis pestour | quem colunt filij Margarete de Burgo quinque modios vini et VIII. sextarios. In clauso alarchier .I. modium vini. Willermus de poydour et Rodulphus | barat .XVI. sextarios vini. Dominus Nicolaus Girardi .VIII. sextarios. Dominus .P. de Chesaux .VI. sextarios. Runginel .IIII. sextarios. Hugo de Maysirie | et Iacobus nepos suus .VIII. sextarios. Li moreta de valle

.IIII. sextarios vini. | Illi de Willens debent .VI. solidos quando soluitur eis decima de | Clauso de Oschie. Dominus Petrus de Chesaux dimidiam cupam | frumenti et dimidiam cupam auene in uindemijs. Dominus Willermus | Raschifer de Escublens totidem. Puerj dominj .W. de Escublens et | alij cum eis participantes .III. cupas frumenti et .III. auene. Thomas Abicel .II. solidos et .VI. denarios.

[1] DECIMA PATERNIACI.

Hec est terra in qua capitulum lausannense percipit decimam jn territorio de paterniaco. — In contamina | dou bugnum circa .X. posas uersus uillam. Item decimam de ortis ibidem a quercu usque ad fossata | uille. Item in dimidia contamina donni Wlleti militis que medietas continet .VIII posas et est | es en uuardes. — In territorio de tors .X. posas. iuxta ecclesiam ex parte boree. — In territorio de | donperro .VI. posas. in contamina dominj remondi militis. Item .V. posas. in terra petri. et oliueri | fratrum. Et hoc totum est li piesuns de contamina dou bognun. cuius summa est .XXX.IX. pose.

Hec est li piesun de contamina de estavaie. cuius dedecimam percipit similiter capitulum lausannense. In conta-|-mina de estauaie circa .XII. posas ex parte es-

[1] *Folio 71 ter. verso.*

tauaie. Et juxta istas .XII. posas. jn .XX.III. posis | et dimidia. que sunt rētro w̄arre. Item ibidem in ortis a lapide in qua fit uadum. de contamina. | usque ad uiam de moneta. — In territorio de corsales in terra de lacu jn .XVII. posis que similiter sunt | Et hec piesuns continet .LII. posas et dimidiam. exceptis ortis.

Hec est li piesuns de contamina deuers corsales. a lapide dou chastelet usque ad lapidem deuers | chanc auber. usque ad broiam est decima capituli. et bn continet pars illa contamine .LX. po-|-sas et plus. Item a corsales sub villa es essenges circa .VIII. posas. Et hec piesuns continet .LXVIII. posas.

Item capitulum recipit decimas nascencium in domibus a furno .W. ou mander usque ad uiam | de moneta. Et hec est decima cuius medietas pertinet ad receueriam petri de Sauges. Alia me-|-dietas est de receueria capituli in medietate.

Hii sunt census qui debentur probacione in burgo Symon frient .XII. denarios pro casali | dou Roueno juxta vicum de la cousa. Item Iohannes moret .II. solidos pro casali sito inter casale | dou Roueno et casale de moneta. Item casale a la Gorra juxta domum henrici | ou chapelyer .XII. denarios. Item casale es souchier de bor iuxta.... Idem casale .XII. denarios. | Item dominus lamberti de Syon prope portam hospitalis .IX. denarios. Item domus Iehannis filij boni hominis | .IX. denarios. Item domus petri de Sancto Sulpicio supra domum es deriaz .V. denarios Item domus Vdrici de burgo | supra eamdem domum .XVIII. denarios Item domus Girardi a la dampna quam tenet hugo li poio .X. denarios | Item Iohannes Valier .II. solidos et .III. de-

narios. pro domibus petri et borcardi Valier Item li poio .IX. denarios pro | domo que fuit au passerat Item li passerat .XII. denarios (—) pro domo sua que fuit risin | Casali quod fuit petri de Marchie | juxta domum Iohannis Valier. Item dominus bono psalteri .XII. denarios. Item pro domo que fuit lodouici de foro .XII. denarios. Item borcardus oliuerij pro domo sua antiqua | .XII. denarios. Item pro noua .VI. denarios Item Casale quod fuit patris charpil juxta domum thesaurarij | .XII. denarios.

Vineam de poudays que fuit mistralisse de Melduno tenet M^a^ hugonie | filius ytam de ripa. Item partem Milesie tenet m° Iordanus filius Warneri | de poudays.

Nouerint vniuersi quod Petrus filius Varneri de Botthusie vendidit et tradidit | titulo pure venditionis Petro filio Bertoldi de Marterey Casale suum situm | loco qui dicitur Marterey extra muros lausanne iuxta domum Petrj et domum Petri de Marterey ex alia Senescalli ex | una parte (—) pro Quadraginta solidis | Lausannensibus ibi a dicto Petro jam datis et solutis in pecunia numerata pro quo | Casali dictus Petrus debet duodecim denarios censuales in pascha persoluendos. Datum anno domini M°.CC°.LXX.VIII. Mense Ianuarij[1].

[1] Ce qui reste de la page est rempli d'une écriture plus moderne que celle du manuscrit, les caractères en sont effacés.

[1] ULTRA UENOPIAM.

Richardus de corberes uendidit capitulo pro indigencia sua .XIII. posas terre. que debebant .XIII. solidos censuales. et duos homines in eis manentes | (scilicet. p. brachet. et Iohannem fossor. de assensu ipsorum hominum et de assensu uxoris dicti .R. quem Iohannem) Guido de Montani calumpniabatur. de quo dictus. R. promisit quod calumpniam | aquitaret. uel cambium pro ea daret capitulo. et quia dicta terra erat de feodo episcopi. ipse fecit concambium episcopo et episcopum posuit capitulo fideiussorem pacis. | et istud fecit laudare filiam suam primogenitam et aliam ut quidam nobis dixerunt. elapso longo tempore Guido de vilar Miles qui duxerat in vxorem | filiam dicti .R. capitulo allegans quod uxor sua non laudauerat dictam uenditionem. Super hoc fuit dies assinata | jnter capitulum et dictum .G. apud sanctum Sulpicium. bis et tercio ibidem peremptorie. quod in uulgari dicitur jors de dret. in octaua sancti Michaelis. Anno | ab incar. domini M°CC°XXX°. secundo. et com capitulum paratum fuisset ibidem iudicium recipere ipse noluit set recessit. Interfuerunt autem hugo | prior. paterniacensis. et Robertus monacus. et prior sancti Sulpicij. C. prepositus. G. sacrista. Io. succentor. Ni. de cha. R. de Ro. R. de

[1] *Folio 72. recto.*

de Wol. | Ia. de burgo celerarius. canonicus. A. de sancto Paulo. falco de Iolens. et Iacobus de losnaj. capellani. Magister .P. de oulles .P. de | donnelue. clerici .W. dominus de Wolflens .P. de Guimuens .R. de sancto Germano. Guido de Corberes. hay. Grasse. Milites. | W. de Muna .W. de cumunje domicelli. Martinus maior de viueis .R. minister de Wolflens.

Notum fieri uolumus quod vgonez de Crissie laudavit capitulo medietatem decime de Iolens quam Wu-lel-|-mus frater suus posuerat in uadio dicto capitulo lausannensi pro .L. libris lausannensibus. Actum jn choro. anno ab incar. do. MCC.XXXII. tercio Kalendas nouembris. testes. C. prepositus. W. prior S. Ma. V. de V. G. Sa. | C. de fonz. Io. Suc. Ame. R. de Ro. Ia. de Bur. Ce. Ca. Wulelmus de Wulflens. Sa-|-cerdos. Vmbelinus et Iohannes Matricularii. Columbez. et. p. Micta. et Berardus. cle.

Otto de Wolflens lochastel recongnouit C. preposito lausannensi quod Magister banninus canonicus lausannensis | tenebat ultra uenopiam acapitulo lausannensi apud Muna tenementum Giroldi saluain quod debet | talliam. Apud Bussi tenementum Wolflens. ITEM. apud Bussi heres Raymundi grassi | .II. solidos et duos albos panes debet. Apud aples tenebant .II. mulieres terram de qua dabant | terragium. Apud Cotens duo tenementa Girardi et fratris sui. Apud panpignie unam con-|-deminam quam solebat tenere tres milites. cono. Petrus. et vmbertus fratres. Apud sanctum sin-|-phorianum. unum casale cum suo tenemento quod tenet filius fabri.

Hec est terra quam ego. Petrus Bouo teneo de capitulo. Apud Bussi. unum quem ipse teneo. Alium infeo-|-datum. Petro militi de Wolflens. sub censu .II. solidorum. Apud Wolflens. unum lunagium pro quo debentur .III. solidi et .I. denarius | et .II. panes. apud muna .II. mansos. et dimidium. quos ipse teneo. apud riuiurula .II. lun. quorum unum | tenet aymo de palaieres. alterum quem albertus sacerdos de eadem uilla. apud muntaniacum .II. mansos quos tenet. | apud ales unum lun quem teneo. Aput Siurie .I. lun. infeodatum petro militi de pagpignie .XXII. denarios | apud panpigniacum unam colungiam que iacet apud Bessens. quam tenet idem petrus. Apud cotens .II. mansos | quos ipse teneo. apud arlens unum lun infeodatum Aymoni. de Sonarclens. Apud Bollens unum lun quem | teneo. apud losnay mansum quem teneo. Apud sanctum siphorianum mansum quem teneo.

Calupnja que uertebatur inter Widonem de Vilar militem maritum filie Richardi de cor-|-beres militis ex una parte. et Capitulum lausannense ex alia. super uenditione quam dictus. R. de cor-|-beres fecerat capitulo sicut superius continetur. taliter fuit sedata quod supradictus. Wido de vi-|-lar remisit capitulo in manu. C. prepositi dictam calupniam et dedit in elemosinam si-|-quid in ea juris habebat pro anjma sua et uxoris sue et capitulum dedit ei .XXX. solidos | et remisit ei medietatem .IIII. minutorum anjmalium que aubstulerat .p. quj | erat de dicta calupnja. et dictus Wido promisit quod faceret laudare vxorem et pu-|-eros suos. et precepit domino episcopo quod inde faceret cartam. Actum in claustro lausann. anno ab incar. domini.

MCC.XXXV. octauo Ydus junij. testes .C. prepositus .N. de cha. Io. Suc. C. de fonz. R. de Ro. Ia. de Bur. ce. W. de Gru. A. de Ge. Ca. Capellanus de Riuerula et ille de Yens.

Capitulum dedit .P. de eschicheins capellano de Bolens ujneolam que fuerat engizcet | clericj apud eschichens pro .XII. denariis annuis reddendis in uigilia natalis dominj. et hoc in | uita sua. ita tamen quod si .p. filius eius eum superuixerit. ad eumdem censum eam habe-|-at in uita sua. si fuerjt clericus. si autem laicus fuerit. uinea redeat ad | capitulum. Actum in reuestiario. Anno ab incar. do. MCC.XXXV. Kalendas Mar. | testes .C prepositus. Io. Can. p. S. Ma. G. Sa. C. de fonz. N. de Cha. Io. Suc. p. de vi. | ame. R. Wul. V. da. Ia. de Gral. Ia. de Bur. Ce. W. de Gu. p. de Sancto | Martino.

[1] TOLOCHINA. ESCHICHENS. MONTEUZ.

Nouerint quorum interest. quod ricardus miles de Cornens uendidit capitulo vxore et filiis suis consen-|-cientibus .IIII. solidos censuales .II. panes. et .I. cupam vini. in festo omnium sanctorum reddenda. quorum .XVI. | denarios. panes et uinum debent persoluere. falco de Iolens. et donus amico sacerdotes. Willermus filius as-|-porge. homo noster debet per-

[1] *Folio 72. verso.*

ɔre .XVIII. denarios. Eurardus de ripa .XII. de-

ıbertus de grallie. et amaldricus. et stephanus fratres eius donauerunt beate marie. Vldricum de es-|-chechens et fratres eius. et sororem cum matre eorum. Testes autem fuerunt de canonicis. Vmbertus et henricus. | presbiteri. Otto. et nantelmus. diaconi. bandinus. humbertus. enguicius. subdiaconi. de aliis clericis. Amico. | et Albertus de iolens presbiteri. Willermus pinguis. otto. petrus catenula. diaconi. De laicis uero Willermus | miles de monna. Eragnicius beuer. Willermus guturosus. Eimericus.

Willermus uillicus de tolochina. guerpiuit in manu .C. prepositi dimidiam terram Acelini quam ha-|-bebat ad censum. pro uno modio frumenti. et vno modio auene. a capitulo. et capitulum dedit eam | pro cognato dicti Willici. et fratribus suis pro eodem censsu reddendo capitulo. Dicti .P. et fratres sui re-|-dimerunt dictam terram de .L. solidis. pro quibus dictus uillicus eam obligauerat. Actum in choro ante sedem | prepositi. Anno ab incar. do. M°.CC°.XXVIII°. octauo idus octobris. Testes .C. prepositus .W. prior. G. sa. C. de fonz. Ia. de gral. V. da. Ca. Aimo sancte crucis. Richardus sancti michaelis. Sa. Andreas et | p. Mieta clerici.

Vmbertus dominus de Wolflens dedit beate marie. et capitulo lausannensi. Giroldum de dignens qui morabatur | apud tolochina. et tenementum quod habebat. et id quod ei de seruicio debebat .LIII. solidos censuales. et | duos albos panes. et precepit cartam inde fieri. et recognouit quod vxor sua et filii sui istud grenta-|-

ucrant. in manu .N. decani. deu ultra uenopiam. Actum in choro Anno ab incar. do. M°.CC°.XX°. quarto. xv°. Kalendas nouembris. Testes .C. prepositus .W. tesaurarius. Magister galterus .G. carbo .N. de chauornay .N. de Willens. Iacobus de grallie .R. de roueno. Et inde habuit dictus Vmbertus. LX. solidos.

Petrus filius Jora de eschichens recepit a .C. preposito ad opus capituli. feodum quod pater suus habuerat a | capitulo et fuit recognjtum quod debebat hominium salua fidelitate unius dominj | actum in claustro lau. anno ab incar. do. MCCXXXVI. Kalendas Majj. jnterfuerunt | cono prepositus. Io. can. Iosep. Suc. N. de cha. Al. de no. cas. p. de vi. p. de fru. Ame. V. | dapifer. R. de Wul. Ia. de Bur. ce. p. de Sancto Mar. Ca. Vmbertus et Walcherus de disi Mi-|-lites et alij multj.

Falco de Rochifort miles dedit Beate Marie et capitulo lausannensi super maius alta-|-re. per regulam. quemdam hominem suum Wulelmum nomine .q.. heredes qui de ipso exirent | dicens eum esse de alodio suo et natum de Corzales prope nouum castrum. dedit autem eum | in elemosinam pro anima sua et Rodulfj patris suj et Vmberti fratris suj. | Actum lau. | in choro anno ab jncarn. do MCCXXXVI. pridie Kalendas Julij. Testes. .C. prepositus .W. thesaurarius. Io. Can. Io. Suc. N. de cha. Ia. de Gra. R. de Wul. Ame. G. de Bur. W. | prior Sancti Marij. Ca. W. de Wulflens. Sacerdos. Reinaldus de Balmes Stephanus | filius clarmunde. p. Mieta. lambertus promaseins. Albertus Beuer. clericj. et prece-|-pit domino. Bo. episcopo ut inde faceret cartam. debet etiam annjuersarium suum in regula scribj.

W le eschicheis. filius allodi venit ad .C. preposi- ɔbato post festum sancte lucie. ducens secum .p. ichins. sacerdotem | et Reinaldun de dumMartin. centes quod falco sacerdos de Ioleins. Mandabat preposito quod ipse viderat Enguicet fratrem Matris dicti .W. et Allodam patrem dicti .W. quemlibet recipere feodum a capitulo. et reddere .III. solidos de placito. dictum feodum peciit dictus .W. a dicto preposito | et recognouit quod de feodo erant apud eschicheins. vna posa et dimidia terre iuxta vernie. et vna posa in espinous. et unus | eschimellus uinee ou clos es piegni chat. uero capitulum solebat accipere Medietatem vini. et vnum pratum jn vernie. | Actum Anno domini M°.CC°.XXX°.VIII°.

[1] LOSNAI. IOLENS. HELEMOSYNA RODULFI DE WOLFLENS.

Nouerint uniuersi quod Rodulfus de Woflens canonicus noster dedit nobis in helemosina ad Anniuersarium suum faciendum quatuor cupas | frumenti. et totidem auene. apud Iolens. quas debebat ei Iohannes fossours censuales. et tres cupas frumenti et tres Auene et decem | denarios. et duos Albos panes. et vnum gastellum et vnum caponem. censuales. apud Riuerula. Quem censum Laurentius et sui | comparticipes debebant predicto Rodulfo. Hanc autem helemosinam approbauit et ratam habuit Raymondus frater prefati

[1] *Folio 73. recto.*

Rodulfi. et promi-|-sit se defensurum predictam helemosinam. Et tam ipse quam Rodulfus prelibatus eam super Altare maius per regulam obtulerunt. In dicta autem | helemosina debet habere altare sancte katherine .XII. denarios censuales quos debet ei reddere Celerarius noster in anniuersario ipsius .R. huius | rei testes .C. prepositus. Ia. do burgo. R. de roueno Canonici. Richardus cappellanus de vizi. Wlmardus sacerdos. Borchardus Matricularius. Galcherus | et frater eius Girardus. domicelli de Sancto Symphoriano. Actum anno dominj M°.CC°.XL°.II°. octauo Idus septembris in vestiario.

Dominus. Bertoldus lausannensis episcopus dederat capitulo lau. ecclesiam de Losnai. donnus Nicolaus de chauornai canonicus lau. qui diu tenuerat | dictam ecclesiam a capitulo. inuestiuit de ea capitulum per tres solidos quos promisit reddere annuatim in anniuersario dicti. B. episcopi lau. et assigna-|-uit super quibusdam decimis quas acquisierat ad opus ecclesie de Losnai. vnum Modium vini distribuendum Canonicis qui interessent anniuersario suo. | Actum in reuestiario Anno ab incarnatione do. M°.CC°.XL.II°. Kalendas Augusti. Testes dominus. I. electus. C. prepositus. W. cantor. Ia. de burgo. I. de Chauor. Io. Suc. | R. de Roueno. P. de vileta. R. de Wflens. P. de Sancto Martino. henricus de fru. A. de Bornello. P. de Estauaiel.

[1] LOSNAI. — ROMANS[2]. — JOLENS.

Thomas celerarius canonicus lausannensis concessit Lamberto sacerdoti de to-|-lochina de consensu capituli in uita sua tenementum petri larel quod est apud losnay. | tali conditione. quod si heres predicti .p. uelit tenementum dictum habere. reddat | expensas quas dictus lambertus faciet. pro tenemento ad arbitrium prudentum ujrorum. pro | dicto tenemento reddet lambertus annuatim. V. solidos in natali dominj et V. in festo | sancti Iohannis baptiste. et habebit magnam uineam ad medietatem uinj et medietatem | doldec. et aliam paruam uineam priuam et quitam. Actum est hoc anno incar. domini M°.CC°.XIII°. dictum p. cum heredibus suis et tenemento acquisiuit thomas celerarius | et canonicus lausannensis. et dedit capitulo ad aniuersarium suum faciendum.

Pontius de romans accepit a Conone preposito lausannensi feodum quod habere | debebat a capitulo in amore. Set capitulum dixit quod debebat hominium | et recognouit de feodo esse. V. posas terre. aput romans. et recognouit | se debere de placito. V. solidos. set capitulum dixit eum debere. X. et recognouit | se debere. II. albos panes annuatim in messibus et dictum fuit quod si ca-|-pitulum posset probare quod feodum debeat hominium et. X. solidos de placito. | ipse

[1] *Folio* 73. *verso*. — [2] *Romans*, près de Lonay.

pontius faciat hominium et reddat .X. solidos de placito. | ipse pontius faciat hominium et reddat .X. solidos. Actum est hoc in capitulo anno | ab incar. dominj. M°.CC°.XIII°.

Notum fieri uolumus quod discordia que uertebatur inter falconem sacerdotem de Molens et petrum | et Wulelmum et Iohannem fratrem suum de eschichens pro terra quam amicha dederat | beate Marie lausannensi taliter fuit sedata quod omnes guerpiuerunt in ma-|-nu. c. prepositi si quid iuris habebant et capitulum dedit falconi supradicto medietatem tocius | terre et casale dauantage. pro. II. solidis in festo sancti galli reddendis. et dicto. p. et .W. et Io. aliam medietatem similiter pro. II. solidis eadem die reddendis. de predicta terra | erant ut p. dicebat. VI. pose. V. falco dicebat. IIII. et vinea. ad .IIII. fossorari-|-os. et pratum .I. carate et .I. casale. et .IX. pars de la rispa dimidia. Actum est | hoc lausanne in Monasterio anno ab jncar. do. M.CC.XVII. XI. Kalendas Septembris. | testes. C. prepositus. W. the. R. can. Ma. G. p. Chenuns. N. de Willens. Ia. de Gral-|-lie. p. de fruencia. R. de roueno. Iosep. ca. p. de grallie miles. Iohannes sa-|-cerdos de chauornai. Giroz ginoz de Wulflens. p. pienichat. post hec concessit | Capitulum dictam terram. S. medietatem. filio dicti falconis sub censu .II. solidorum in festo sancti | galli reddendorum. actum in capitulo. anno ab jncar. do. M.CC.XVIII. domi-|-nica ante ascensionem. si pater aquitaret eum ab omni calupnia dominii | ex parte matris.

Capitulum concessit Iohanni de iolens sacerdoti quandam pisceolam terre ad censum pro .I. cuppa | vini.

in uindemiis quam debet plantare et post mortem suam debet redire ad proprieta-|-tem capituli. hec terra est prope uineam domicellorom iusta uineam dicti. Io. Actum | est hoc in choro. anno ab. incar. do. MCC.XVIII.

[1] LOSNAI. — COSNAI. — ESCHANENS. — LUSSURIE [2]. — WARENS.

Nantelmus miles de cossonay dedit nobis .XII. denarios censuales. quos debebat ei albertus de | sancto symphoriano ultra ueno-|-piam in natale dominj.

Apud losnay habemus decimam quam dedit nobis Algoudus ca-|-nonicus. et terras et uineas et homines.

Apud eschannens .XVI. sextarios vini. in vineis petri Maioris. | et decimam in quibusdam agris.

Apud luxirie habemus terram quam dedit nobis Cono de gran-|-con. et homines pro quibus debentur nobis singulis annis .XX. solidi. et .IIII^{or}. modii frumenti et .IIII^{or}. Modii auene.

Apud Warens habemus terram de verneto in qua decimam et | terragium accipimus pro qua debentur nobis .IIII. solidi. in messibus | et in natiuitate domini .IIII. Man. In eadem uilla habemus ho-|-mines quos emimus a Willermo de ponte et fratribus eius cum tene-|-mentis eorum et decimam que ad ipsos pertinebat. habemus in | eadem uilla filios alberti cornuti.

[1] *Folio 74. recto.* — [2] *Lussery*, près de Cossonay.

et uldricum et v-|-thonem. quos dederunt nobis dominus Willermus de grancon et fra-|-tres eius. Girardus et cono. habemus ibidem medietatem decime tocius uille. quam dederunt nobis Emmo de Saj-|-sel. et Giroldus carbo canonici nostri. Et .XX. solidos censuales. | quos debet terra vldrici. et vthonis et filiorum cornuti. | et aduocatiam ecclesie eiusdem uille. Item apud Warens | debentur in festo Sancti iohannis pro terra de capella .XVIII. denarii | de fenagio. et de eadem terra debetur terragium. In eadem uilla | habemus decimam maiorem. preterquam sextam gerbam que est beati | martini de lustrie. et de minori decima medietatem. | et de alia medietate .III[tam]. partem. et de terra beate M. | paterniaci. medietatem decime.

(In festo sancti Iohannis. Iohannes | de vernej .IIII. denarios. Martinus .IIII. denarios. | Donnus Wibertus .X. denarios. Cono | dessertines .VIII. denarios. Donna | Aliez .IIII. denarios. Ecce .IIII[or]. solidos | de vernej. Isti idem debent pro vernej | .IIII[or]. paria Manajdas .I. mo-|-dium et .IIII. cuppas Auene et debent | esse in Manaidas .IIII. panes. et unum frustum carnis. et .III. | cuppe auene.)

Hec est recognitio quam fecit Emmo bone memorie de Saisel | canonicus noster de eo quod dedit beate marie. videlicet de Alo-|-dio et feodo suo. qualiter ab inuicem descernantur. et quale serui-|-cium inde solebat provenire. Petrus et iohannes frater eius tenent | de allodio suo duo casalia. prope cimiterium. de quibus. II. solidos et .IIII. | denarios de fenagio debent. Re-

[1] *Folio 74. verso.*

.II. solidos de casali iuxta cimite-|-rium. uia ta. et .IIII. denarios de fenagio. Dumet de casali quod situm est | ad austrum .II. solidos et .III. denarios de fenagio. Petrus et Alloldus .II. solidos de | casali in media uilla. et .III. denarios de fenagio. Albricus et petrus .XII. | denarios de casali in media uilla. Casale quod tenebat turumbertus | in media uilla. debebat .VIII. denarios. Casale quod dicitur chauana | debebat .II. solidos. Hec predicta sunt de allodio preter .II. denarios de illis | .IIII^or^. quos reddit Remerius. qui sunt de feodo. Agri uero arabiles | qui sunt de allodio debent de terragio sextum manipulum. Casale | quod tenet borno est de allodio et debet. VI. denarios. Hec autem sunt | de feodo scilicet casalia que tenebant cristinus et borno ultra | aquam. que debebant .VI. solidos et .X. denarios de fenagio. Casalia que tenent | petrus et emoniers frater eius. similiter ultra aquam. debebant | tres solidos. Item casale ultra aquam quod tenet Cono. debebat | .II. solidos. Terra arabilis que pertinet ad ista casalia. partim | debet terragium. partim non debent. De predicto feodo est etiam nemus | quod dicitur orseres. Huius feodi medietatem tenebat prefatus | emmo. de manu Rodulfi de chesaut. et quia clericus erat | nec poterat militare et seruitium facere. constituit ei quod tam | ipse quam capitulum lausann. Post eum reddat loco serujcij | .III. solidos annuos. quod laudauit idem Rodulfus. et eosdem .III. solidos | postea emmoni. pro .XV. solidis inuadiauit. Reliquam medie-|-tatem eiusdem feodi tenebat de manu duorum. uidelicet Rodul-|-fi de corgiuolt. et Rodolfi de crissiaco. et eis similiter assig-|-na-

uit .III. solidos annuos. vnicuique .XVIII. denarios loco seruicij | sub eodem pacto ut predictum est.

[1] SASSEZ.

Nemus quod dicitur altus mons. pertinet ad feodum de asneins. pro quo item assignati sunt vgoni de asneins. sub predicto pacto .III. solidi. quos ipsemet | debet apud Rasoldens. de decima. Casale quod fuit bertini sacerdotis de | combremont est de allodio et debet .VI. denarios. hoc acquisiuit emmo a bertino. pri-|-mo per inuadiationem. post ea per donationem. Pratum quod est uersus chirie. | de quo iocerant injuste questionem mouebat. est de allodio. hec nemora | sunt de allodio. Nemus quod est iusta combremont. Item nemus quod dicitur | aselei. uersus supra petram. Item chastelet. Item de uensel. item uersus granges. biolej. Casalia que sunt ultra aquam iusta uiam ab oriente. Licet sint de | predicto feodo de gorgeuolt. fuerant tamen de dote matris emmonis. | que fuit de gorgiuiolt. Similiter pratum de ponte.

Cono prepositus id quod capitulum habebat apud Sassel. de dono donni hemmonis | preter unum casale. et unam caratam feni. quam retinuit | in dominio suo et capituli. dedit. falconi bernardo et lamberto et borges | et fratribus suis et participibus eorum ad

[1] *Fol. 75. recto. Sassel,* au-dessus de Granges, canton de Vaud.

censum pro .XX. solidis | soluendis annuatim in pasca et .XX. solidis in festo sancti bartolomei. | soluendis lausanne. et hoc fuit conventom inter ipsos et capitulum. | quod ipsi uterentur pascuis et animalia sua. et nemoribus | que sunt. de usamentis. et illis que sunt endevein ad pascendum | porcos et faciendas domus suas. et utensilia. et currus. | et aratra sua. nec facerent dominum in episcopatu. nisi prepositum.| et capitulum. nec ponerent se in custodia alterius. nec iurarent |. aliud castrum uel villam. sine licencia capituli. et manerent apud Sasses. nisi iusto metu hoc dimiterent. et tunc | fugerent ad illum tutum locum qui capitulo placeret. | dum id comode facere possent nec alicui darent aliquid | de dicta terra ad censum sine consensu. capituli. actum apud | curtiliam. anno incar. do. M°.CC°.XV°. mense. octobris. ante domum | torenci salterij. testes. dominus Ber. episcopus .C. prepositus .R. cantor .p. albus | N. de cha. canonicj .p. sacerdos de granges .W. de curtili | R. de dun pero. sacrista. Iocellinus de cor. yblo de escublens .G. de don pero | Rodolfus de cortili. Milites. Iohannes delucens. petrus eschanus | torencius salterius. vmbertus de estauayel. guigo de | escublens. et alij multi.

[1] Vldricus filius uuillenci militis de paterniaco. calupniabatur cononi allemanno | desasses quendam campum nomine cuiusdam guagerie quam dicebat se | habere a rodolfo milite de fonz et austulerat ei quadam uice .II. | solidos. et alia .IIII^{or}. solidos. hoc fuit ita pacificatum. quod donec ipse ei redderet | dictos sex

[1] *Folio 75 verso.*

solidos. cono non teneretur ei respondere. de supradicta terra. Actum | apud granges iusta ecclesiam Anno ab incar. domini M°.CC°.XX°.VI°. III. no. | Iulij. testes .C. prepositus .G. sacrista .R. de ro. p. de vj. io de blo. io. cel. canonicj. | p. de granges. et p. nepos eius. Sacerdotes. p. de donneluj. enguicus. clericj. Renaldus et cono domini de hestauayel. Rodolfus de combremont. | milites .p. de uuillens. anselmus de donpero. domicelli. udricus conuersus de | granges .p. rufus. unbertus de hestauayel. Riseins. Willermus de lucens. otto. | minister de paterniaco. et alij quam plures.

Item uldricus calupniabatur capitulo quendam campum et *lo chamboz* quod dicitur uerderes. et facta | fuit ibi uuida per bannum de consensu utriusque partis. et fuit recognitum quod capituli erat usque olfeobtel. interfuerunt supradicti. | actum apud Sasses eadem die et cum eis .p. de fonz. miles et henricus et willermus | et uldricus de fonz domicelli. et petrus de chauz. de paterniaco | et borges. et bernardus. et falco. et lambertus de Sasses et | alii plures.

Eadem die guerpiuit lambertus faber .c. preposito quidquid habebat ab eo | et a capitulo ad censum sub eisdem testibus. Actum apud Salsses.

Hec est recognitio quam fec. W^us^. Bochi. filius Giroldi bochi militis coram .C. preposito et Multis Aliis | Emmo de Saisel. Ca. lau. dedit Beate Ma. et Cap. lau. quidquid habebat apud Saisel. jn elemo-|-sinam et hugo nepos suus com eo. dictus. hu. fuit filius. Matel Sororis domini Guidonis de Sancto Mar-|-tino et nichil hereditatis de Saisel pertinebat ad dictam Matel neque ad Guidonem de Sancto Mar-|-tino fratrem suum

set addictum. Em. et nepotem suum. dicta uero Matel fuerat uxor Emguicij vicedomini de Montanie de quo habuerat quandam filiam que fuerat maritata cuidam seruienti de Champanies justa Grancon | nomine Petro. Pe. uero exea genuit Bumondon. Bu. uero habuit quandam filiam que non fuit de legitimo matri-|-monio nomine facema. Illa face fuit mater Rodulphi de Champanies. Vnde sciant omnes quod | dictus Ro. de Champanies iniuste Calumniabatur quidquam Apud Saisel.

Cappellanus de granges aufert annuatim de terra de Sasel .III. solidos de furno .III. solidos de casali suo .I. solidum | de alio casali ubi grangia sua est .I. solidum. decimam de terra matricularie et capellanie et omnis terre quam colit.

Terre quas capitulum habet apud Granges. preter illam quam capellanus tenet. In contamina sub ecclesia .IX. pose ol muret .II. ol contor. des ados .II. en Aiz .VII. sub munte .I. es varenies .II. et .I.

In aliapia en ucrdiruel .V. et .I. en Montertroublo .III. et .I. en arsilier .II. et .I. et .III. en cumbes | .III. et .I. verchasserani .I. et .II. es piruleͅs .III. O mosses .III. quelibet pose. vltra broiam et pratum .III. en | perreia .V. en lapiteta perreia II.

Casalia debent. Petrus matricularius .XII. denarios. Petrus de fruencia .VIII. bosonz .IIII. denarios. Petrus de Geneues .VI. Vldricus filius | girbor .VIII. landricus .XII. Iuliana .XII. Iordana .XII. bernaldus de vertre jorz .XVIII. borcardus lialamant | .XVIII. Albertus de Maisirie .XVIII. Giroz et riont .XVI. Vldricus li mari alaiz .VI. Rodulfus de ultra riuo .XII. |

Vmbertus de Si niuus .XII. Alselmus de iusta riuum .XII. Cono. et Petrus de Sasel .II. solidos. sunt etiam et alia casalia | de quibus tercia pars capellanie. que sunt hec. Iohannes charnez et Stephanus lifuser debent .VIII. Petrus de strata .X. | Garnerus .XII. bouo de strata. et petrus frater eius .XII.

Prata sunt sublus cor una carrata ad salicem ima. in Insula. due. in prato episcopi .VII. carrate.

[1] GRANGES. — SASSEZ

Turumbertus de granges aberjauit capitulum et dedit ei unum casale pro .XII. denariis censualibus. et pratum unjus carrate fenj. pro .XII. denariis | de fenagio in festo sancti Iohannis. et .VI. posas terre. pro tallia. et ipse iurauit fidelitatem capitulo in manu .C. prepositj | Actum inter duo altaria anno ab incar. do. M.CC.XXVI. vii. Kalendas augusti. Testes .C. prepositus .W. tes. G. Sa. V. de. Va. C. de fonz. | N. de cha. N. de Wil. Io. Ce. ame. Ma. W. Io. de blo. R. de Wul. V. da. G. de burgo.

Wulelmus de donpero domicellus calumpniabatur capitulo turumbertum de granges. que discordia ita fuit pacifica-|-ta. quod dictus .W. guerpiuit in manu .C. prepositi ad opus capituli quidquid ipse iuris uel calupnie habebat | in dicto Turumberto et heredibus suis et grentauit quod si quis de genere suo aliquam calupniam

[1] *Folio 76. recto.*

moverit super dicto. T. quod ipse esset | legitimus wueirenz. Actum lau. in Monasterio anno ab incar. do. M.CC.XXVI. Kalendas Marcii. testes | .C. prepositus. G. Sa. Io. ce. C. de fonz. R de Wul. G. debur. Ca. Wulelmus capellnus de curtilia .P. Girardi. et | Girardus Mastins. burgenses.

Vldricus et haimo filii falconis de fonz dederunt beate Marie et capitulo lausannensi vxorem falconis de | Sasses. et heredes eius in manus. C. prepositi lausannensis et guerpierunt quidquid in eis iuris uel calumpnie | habebant in eis et promiserunt quod inde essent legitimi weirent. et posuerunt .p. de turre | de fonz. quod ipsi facerent laudare haimonem de fonz. quod si facere non possent dictam vxorem | falconis et heredes eius et jus uel calumpniam quam in eis habebant quitam clamabant. et XXV. solidos. quos | prepositus eis pro dicta muliere dederat redderent. Actum apud estauaiel iusta ecclesiam. anno ab | incar. do. M.CC.XXVII. Mense Nouembris. Testes .C. prepositus .C. de fonz. Ca. lausannenses. Iocerandus et Iohannes. de | estauaiel. R. de fonz .p. dedonelui. cle. Wulelmus et Reinaldus et Cono et W. filii eorum | domini eorum .p. de fonz. Giroldus de donpero. Rodolfus de combremunt. Mi. henricus et W. de fonz | domicelli. Albertus minister de estauaiel. bernardus de Salses.

Petrus de Enuj recepit A .C. preposito lausannensi feodum suum apud Granges. et recognouit .XX. solidos Alamarcj de pla-|-cito et fecit hominium. et requisiuit idem .C. Ab eodem .P. quantum haberet de feodo et non fuit super hec certificatus. | Testes .P. Capellanus de Granges. et .P. Sacerdos nepos eius. Magister

.A. de Chardona. P. clericus de fruencia .P. miles | de lausanna. Actum Anno gracie. M°.CC°.XVI°. In festo. Simonis. et Iude. et promisit venire lausanne jn Capitulo recipere feodum et facere hominium quia ibi fierj debet.

W^us. de Willens miles uolens ire ultra mare inuadiauit Capitulo decimam quam habebat apud Granges | pro .II. Marcis. et fecit grentare Giroldum. et Nicholaum fratres suos. et posuit .P. de lausanna militem. | fideiussorem. et precepit inde Cartam fieri. Actum in camera episcopi. Anno incarn. d. M°.CC°.XX°. septimo. Kalendas | Iunii. Testes dominus .B. episcopus .C. prepositus .W. thesaurarius .W. prior sancti Marij. Magister .G. N. de Chauuornai. | G. carbo .N. de Willens. Ioseph .P. chenons. Iacobus de Grallie .P. de Vileta .C. de fonz .G. | dapiferi .R. dou Rou. Magister Iohannes. canonici .P. sacerdos de Granges .P. de estauaiel. capellanus | episcopi .P. de lausanna miles.

Capellanus de Granges aufert capitulo des lora sorepa trualarener de Granges supra uiam duas partes decime. com habere non de-|-beat nisi terciam. en lesses Warner medietatem decime. in quo accepit in anno preterito nomine capituli siliginem. et conuersus in anno precedenti.

Walnerus coluit .III. posas milij. medietas terre est capituli. medietas est de Willens. nostra terra affert totam. milium | decimam et terragium. in illa de Willens. terciam decime justa propriam. in pratis et usamentis et pascuis in primis duobus annis quando colitur tota | decima est dominorum. in tercio erunt magne decime. abstulit hoc anno medietatem.

uauz en essers michiel accepit medietatem cum | | credamus ibi eum habere uel solam medietatem ibidem per totum accip. | decimam. et coloni dicunt totum esse sancte marie. et nemus dicitur nemus sancte marie. et porcos non permittit ire ad glandem nisi suos.

Magnum campum super monttroublo aufert quidem ecclesie est. — Molendinum fecit per quod noster defecit. — Duos furnos per quos | Noluit ire ad Wida decime de Mirie nec decime de Sassez. pro parte nostra cum ipse habeat suam. — noster defecit. | et coloni uelint verbo suo stare.

Ad Marnant et ad Vilarsel accipit medietatem com nichil ibi habeat. in casalibus infra uillam aufert totum.

Pratum sub domo sua qui valet .II. solidos annuatim. Apud Supra Petram .XII. de toren Annuatim.

[1]Anno ab jncar. do. M°.CC°.XXVI°. intulit hec dagna. Ay. de Montanie. Ca. lausannensis pro quibus fuit | excommunicatus com aiutoribus suis et terra ipsius posita sub interdicto de quibus dagnis hec fuerunt probata et jurata ante ecclesiam | de Granges Coram .C. preposito. Giroldo Sacrista. Conone de fonz. Raimondo de Roueno. Canon. W°. et Rei-|-naldo dominis de Estauaie. Petro de fonz. Mi. et Aliis multis.

Petrus de Colundes perdidit vales .C. solidos .XII. denarios M. Cono lialamant .VII. libras et XV. solidos. Warners .IIII. libras. lambers liclopec .XVI. solidos. | Aimo li Piurro .VIIII. solidos. Cono Wolmars .VII. libras. Richars .VI. libras et .X. solidos. lamdricus. C. solidos. | Vmbertus de Sinus .L. solidos. lambertus

[1] *Folio 76. verso.*

de larderes .XL. solidos. Petrus de Boisuns .L. solidos. Iohannes li fusers .X. solidos. Iohannes | frater sacerdotis .VIII. libras. Aimonet .VI. libras. Hugonet .XL. solidos. Rodulfus de Rusel .VI. libras. | Nicholet .X. solidos. Turumbertus .IIII. libras. Reinnaldus .XL. solidos. Poncia .IIII. libras et .X. solidos. W[us]. de larderes .IIII. libras. | li frances .XL. solidos. Cunuersus XIX. libras. Sacerdotes .XL. solidos. Meicj. XXV. solidos. Warnerus bubulcus .IIII. libras. W[us]. de laruinna .L. solidos. Martinus .XX. solidos. Ysabel .XX. solidos. Giroldus et henricus .C. solidos. et XV. solidos. Alliez | .XXIIII. solidos. Anuet .XL. solidos. Summa .C. et LX. libras. et .XXX. Modios frumenti de Granges. et .IIII. Modios | frumenti de Saisel.

Anno ab incar. do. M.CC.XXVIII. fuit locuta concordia inter capitulum lau. et ha. dominum de Montanie. quod | dictus. ha. ponebat in uadio. en marci dicto capitulo decimam de vilarsel pro dapno quod intu-|-lerat apud Granges et Sasses et istud grentauit dominus .W. episcopus lausannensis. de cuius feodo erat. et promisit | idem ha. quod faceret grentare. henricum dominum de Geresten. et Rodolfum de Suanda. jnfra .XL. dies. si posset quod si non fueret. jpse dictus ha. dedit dicto capitulo alodium quod dicebatur se habere apud Murattel. et | chastenaia apud Granges et apud Mannens. ad estimationem trium canonicorum et trium de | amicis dicti ha. Querele uero quas dictus haimo habebat erga capitulum fuerunt posite super | tres canonicos et tres amicos dicti ha. qui eas terminarent per concordiam uel per judicium | Actum apud pater-

niacum in camera prioris. et interfuerunt dominus .W. episcopus lausannensis .C. prepositus .R. de ro. ca. lau. andre-|-as de columbier. Sacerdos. Magister Iohannes phisicus. Giroldus de vizi. Clericus .W. et Renaldus | domini de estauaiel. Vldricus dominus de Sionefeils. Girardus de Gumuens. Nicolaus dapifer lausannensis. | cono de oleres. hec iurauit dictus ha. jn manu episcopi prosequi bona fide et quod faceret grentare. vxorem | suam et quod inde faceret cartam sigillo suo sigillatam et dominus episcopus promisit quod inde cartam sigillo suo mu-|-niret. et super hiis fuit dies assignata sequenti. jn hospitali de Meneriers.

Aimo dominus de Montanie omnibus tam futuris quam presentibus rei geste noticiam scire uolentibus. | nouerint universi quod ego de assensu uxoris mee Geipe pro malis que feceram capitulo lausannensi | obligaui eidem capitulo decimam de vilarsel cum appendiciis .s. pro .CLXXII. libris a la marci | et feci hoc grentare dominum episcopum lausannensem .W. et promisi bona fide quod facerem hoc grentare dominum | henricum de geresten qui ab episcopo lausannensi tenebat dictam decimam et Rodolfum de suanda qui ab ipso henrico | tenebat dictam decimam et fredelier. jnfra .XL. dies. Quod si non facerem dedi predicto capitulo pro dicta emen-|-da. in alodio quidquid habebam apud Mannens et Muratel. et Chastenaia. et Granges. et promisi me fore | guerentem capitulo lausannensi de ipso alodio contra omnes. Querele autem quas ego faciebam capitulo lausannensi posite | fuerunt super tres amicos ex una parte et tres amicos ex altera. et id quod illi dicerent per | concordiam uel per judicium quod capitulum

deberet michi reddere. caderet de supradicta summa emende. Capitulum | predictum fecit mihi pacem de omnibus hominibus qui tempore malefacti manebant super capitulum apud granges | et si aliquis eorum nollet istam pacem. id quod probatum fuerat de dapno suo. caderet a supradicta sum-|-ma emenda. facta uero misericordia et subtracto de predicta summa emende eo quod capitulum debe-|-bit mihi reddere. Quando capitulum . . . . a me debeo mittere tres de amicis meis et ca-|-pitulum tres de canonicis suis qui conuenientes debent estimare bona fide alodium | supradictum .s. summam ultimam que remanebit de emenda. et illud quod plus ualebit | remanebit mihi. residuum uero erit capituli pro emenda sua in perpetuum. Capitulum uero te-|-nebit supradictam decimam quamdiu ego ero sibi gueirens si sibi placuerit. et quando sibi non placu-|-erit. tenebit predictum alodium. sicut superius dictum est. postquam uero negocium fuerit terminatum | de misericordia et de querelis meis. per supradictos faciam inde fieri aliam cartam .s. quod diffinitum fuerit per | eosdem et rogabo dominum episcopum quod faciat inde cartam suam hoc facto reddatur mihi carta | ista. et capitulum habebit illas. huius rei testes sunt hugo prior paterniacensis .C. prepositus .W. prior | sancti Marii. Io. suc. R. de ro. Ca. lausannenses .P. Sacrista paterniacensis. P. et P. de Granges | Sa. W. et reinaldus domini de estauaiel. Burcardus de crissie junior. Cono Maior | de atuentica. Amaldricus bochi. Vldricus de Sioneuels. Rodolfus de combremunt. Milites. henricus de fonz. henricus de Middes domicelli. Actum justa hospitale de Meinires. anno jncar. do. M.CC.XXVIII.

Kalendas aprilis. Quod ne cuiquam ueniat in dubium presentem cartam sigil-|-lo meo roborauj.

[1] GRANGES.

Die assignata inter capitulum. lau. et A. dominum de Montanie dominica ante festum sancti Iohannis Bau-|-tiste apud Granges super querelis quas idem. A. faciebat de hominibus capituli. de quibus dictus .A. dicebat quosdam | interfuisse dampno suo per guerram episcopi. et quosdam abscidisse nemus suum apud Granges. et quosdam ha-|-buisse quemdam ceruum suum et super eo quod dicebat quia dampnum quod intulerat cuidam Warnero de Gran-|-ges se reddidisse donno de cossonai. et quod .p. capellano de Granges. et .p. nepoti suo Sa-|-cerdoti nichil debebat emendare. et quod ecclesia de Granges ei debebat restituere .VII. posas terre | de quibus Sacerdos de Granges dicebat. Wibertum de Tornie militem dedisse. pro matre sua .I. et pro | se .II. et Ioceranum de tornie militem dedisse .II. pro se. et pro vmberto de frasses domicello .II. fuis-|-se datas in elemosina ecclesie de Granges et super decima nemorum de vilarsel et pascuorum | et usamentorum et casalium de vilarsel. que dictus .A. repetebat a tempore quo recuperauerat here-|-ditatem suam. Ita fuit pacificatum partim per judicium. partim per con-

[1] *Folio 77. recto.*

cordiam . quod dampnum quod .W. | de la ruuina probauerat sibi intulisse dictum .A. caderet a summa capituli .s. L. solidi. et dapnum quod .p. iunior Sacerdos probauerat .s. XX. libre similiter caderet a summa capitu .s. a C.LXX.II. libris. et ita reman-|-serunt .C.XL. et nouem libre. et .X. solidi. Post hec uero pro calumpnia nemoris abscisi et ceruj. et supradicti Warneri. et supradictarum .VII. posarum terre. et decimarum nemorum et pascuorum et vsamentorum | et casalium et omnium querelarum ceciderunt a summa capituli .XX. libre. et remanserunt super Gageriam deci-|-me de vilarsel uel supra nominatum alodium .C.XX. nouem libre et .X. solidi. et remanserunt dicte .VII. pose | ecclesie de Granges. et decime casalium de uilarsel similiter. et decime pascuorum et vsamentorum. | si capitulum posset legitime probare quod antequam Rodulfus dominus de Montanie aquisiuisset decimam | de vilarsel. ecclesia de Granges habuisset decimam pascuorum et vsamentorum. deci-|-ma uero nemorum remansit com magna decima .s. capitulum ipsam habere debet dum aliam | in uadio habebit. Actum apud Granges Anno gratie .M°.CC°.XXVIII. dominica ante festum sancti | Iohannis batiste. Testes sunt .C. prepositus. Iosep succentor .R. de Ro. R. de Vol. canonici .W. et Renaudus domini | de estauaie. Richardus dominus de Sancto Martino. Burcardus senex. et P. et Vldricus de | pomerio. de crissie. Cono de oleres milites .P et P. sacerdotes de Granges. Vldricus | conuersus. et fere omnes illi de Granges. Albertus minister de estauaiel. henricus de Middes. |

W. de lozchie. W. de Rusie .P. et cristinus de lausanna. et multi alii.

Anno ab incarnatione domini M°.CC°.XXVIII°. II nonas Nouembris. Iurauit Petrus sacerdos de Granges de Mandato | Capituli. et cum ipso Vldricus conuersus. et Petrus des colundes. quod ipsi recognoscerent ea que apud Granges spectant ad Capitulum. | et ea que spectant ad capellaniam. et ea que spectant ad Matricula-riam. recognouerunt autem per juramentum quod ad cappellaniam | de Granges spectat. Tercia pars oblationum et helemosinarum exceptis .IIII^or^. denariis de Pueris. et d^s^. de Caritate. Media | pars decime. de Nascentibus. In quinta decime de Vilarel. et in decima pascuorum et casalium de Vilarsel. habet | capellania Medietatem. et Capitulum aliam medietatem. habet etiam .XV. posas de terra. apud Granges .IX. scilicet alespineta duas. | versus vadum de Enuis .I. Esados .I. ad crucem .I. Ou Ionchet .II. En chassagni .I. En aillipra .I. unum | casale iuxta cimiterium. ubi est domus Petri descolunes. et .IIII. alie. Enui .III. pose. Auilasel .III. dimidium | pratum desleschai. apud Granges. In helemosina de terra nichil habet capellania nisi fiere capellano de Granges. | sicut fuit facto Petro sacerdoti.

Matricularia de Granges. habet .XII. posas de terra et debet inde .III. solidos capitulo. En vaoz .II. En Aiz .I. Sore Montez .I. | Entre duos Montes .II. Es varines .II. En chassagni .I. Ad salicem de Mennieres ad crucem .I. En verdiruel .I. | duo prata. ad quercum unum. Es bruels. aliud. In oblacionibus decimum pa-

nem et decimum denarium. Panis sponse. et Puerperarum | que ueniunt ad Missam.

In terra alberti domicelli habet petrus capellanus terciam partem in uita sua. et illa tercia post obitum suum redit adCapitulum.

Ad capitulum spectat tota alia terra quam tenet Petrus capellanus est Capituli preter illam quam tenet a domo de Alta ripa circiter .VIII. | posas et illam quam tenet a confratribus circiter .VII. posas et unum casale furnum quod tenebat quicquid in eo habebat dedit | capitulo post obitum suum. pro se et patre suo. Nemus de vallibus est Capituli. Nemus de Coudrei dedit uxor Enguicij. pro emendatione malorum que idem Enguicius fecerat ecclesie de Granges.

Nemus in vallibus quod dicitur li deuens. dedit Willermus de Saissel miles ecclesie.

[1] Ecclesiam de granges non habet capellanus ad censum nisi quamdiu capitulo placuerit.

Capellanus de granges promisit per iuramentum quod laberab' bona fide quod] Molendinum quod ipse tenet re-|-maneat integre capitulo post decessum suum.

Wulelmus de fonz domicellus dedit capitulo lausannensi quicquid iuris uel calumpnie habebat in Wulelmo fi-|-lio Bernardi de Sasses. quem dicebat natum de quadam femina sua de Muris et .C. prepositus remisit ei | id quod ipse habuerat de bonis cuiusdam filii dicti Bernardi quem illi de Rullum occiderant. quod ualebat | circa .C. solidos. actum apud estauaiel in castro. anno ab incar. M.CC.XXX. in ramis palmarum. jnter-

[1] *Folio* 77. *verso*.

fuerunt | C. prepositus .C. de fonz .R. de Ro. Ca. Bertinus Sacerdos de estauaiel. Iocerandus et Conradus et .p. de donelui. Cle-|-rici. Reinaldus dominus de estauaiel. Miles .W. de Corberes .W. de lausanna. Iohannes de lora do-|-micelli. p. Barnoldi. de lausanna. Si tamen dictus W. ueniret morari apud Muris et ibi | acciperet aberiamentum. quamdiu ibi maneret esset. W. de fonz et quando inde recederet esset capituli. | huic facto prebuit assensum capitulum die sequenti. lausanne in reuestiario.

Notum fieri uolumus quod nos de mandato capituli contulimus cononi de Sasses terram que fuerat lamber-|-ti fabri et casale et pratum quod retinueramus quondam ad opus capituli. hec omnia dedimus ei ad censum | pro .X. solidis.

Raymundus de Middes recepit feodum suum .A .C. preposito et affidauit ei | placitum per .P. de lausanna et fecit ei hominium ad opus capituli. | actum in portali. lausanne anno ab incarnatione domini .M.CC.XVIII. in festo Sancti Bricii. interfuerunt. P. chen. io. G. carbo. albertus de nouo castro. | N. de cha. G. da. Cono defonz .R. deroueno. Amedeus canonici. et recognouit se | debere annuatim in messibus unum equum per octo dies apud granges. quod si | non faceret debeat eum per octo dies lausanne in uindemiis. et recognouit | quod debeat octo denarios censuales.

Petrus de rubea aqua miles nepos Rodolfi de fonz militis calumpniabatur capitulo lausannensi ad-|-uocatiam de granges et terram alberti infirmi super quo dies fuit assignata semel et secondo inter ipsum et | capitulum apud granges et tercio apud orsens ad quam con-

uenissent ex utraque parte ita fuit concordatum | inter eos quod conuenirent apud Granges die assignata crastina octaue natiuitatis beate m-|-arie peremtorie et capitulum adduceret ibi dominum hugonem priorem paterniacensem et .c. prepositum | lausannensem et dictus . p . de rubea aqua adduceret ibi .W. et . R . dominos de estauaiel et illi eos pacifi-|-carent per concordiam uel per iudicium et quod ipsi concordarent ex utraque parte debuit obseruari qui omnes ad diem assig-|-natam apud Granges conuenerunt . peciit dictus . p . de rubea aqua aduocaciam de Granges et terram | alberti infermi que ipsum iure hereditario contingebat ex parte domini Rodolfi de fonz . auunculi | sui . capitulum respundit quod idem calumpniabatur marieta de parlie que sicut ipse erat filia soro-|-ris . R . de fonz . et illi de oluns similiter erant filii sororis domini . R . de fonz et ipse habebat du-|-os fratres de quibus omnibus capitulum credebat quod ad diem assignatam et eis a capitulo et a dicto . p . notifi-|-catam . omnes debebant conuenire et tunc capitulum eis responderet ita quod se custodiret de in-|-iuria et culpa et si uideret curia quod capitulum plus deberet respondere . plus responderet . set quia | lix tunc non potuit concordari utraque pars uerbum suum posuit in iudicio . Supradicti uero quatuor | iudices nominati adiuncto sibi . p . de euonant milite dixerunt per iudicium quod capitulum | et dictus . p . aduc uenirent ad diem ad quam . p . haberet fratres suos si posset et ipse et capitulum no-|-tificarent diem supradictis mariete de parlie et illis de oluns qui si uenire nollent . dictus . p .[1] |

[1] *Folio* 78. *recto*.

promitteret se bona fide fore legitimum werent super quibus deberet. et capitulum ei ea die iuste responderet. dictum iudicium capitulum laudauit. dictus uero. p. non. judices supradicti dixerunt quod meliorarent | iudicium si possent et habito super eo consilio respunderunt quod nesciebant judicium meliorare. sepedictus uero .p. | recessit. capitulum per supradicta se credit ab impeticione supradicti .p. de iure absolutum. actum apud Gran-|-ges ante domum conuersi. anno ab incar. domini .M°.CC°.XXX°.IIII°. crastina natiuitatis beate marie. | testes com supradictis .W. thesaurarius .c. de fonz. albertus de no. cas. R. de ro. N. de cha. ca. lau. p. capellanus de Gran-|-ges .W. capellanus de vileta. et .p. capellanus de dunpero. engizcius et albertus de esta. clerici. p. | de turre de fonz. p. de euonant. henricus de middes. cono de uillar. milites. henricus. et W. de fonz. Rodul-|-fus de middes. domicelli .p. de Wadens. albertus filius .W. vilarse et quam plurimi de Granges.

hec fecit scribi .c. prepositus sicut inuenit in antiquo cartulario.

donatio quam dedit uualdramnus sancte marie in uilla francomerio [1].

Donatio.

Sacrosancta ecclesie beate dei genitricis marie lausannensis ubi dominus hieronimus episcopus rector esse uidetur. | eggo uualdramnus presbiter cogitans deum et anime mee remedium uel eternam retribucionem ut

[1] *Combremont?*

aliquid de rebus | propriis meis ad ipsam casam dei uel seruientibus ei ad stipendia fratrum concedere uel condonare deberem. dono | ibi in pago uualdense in fine graniacense in uillare qui dicitur francomero casale .I. cum casa supra | stante cum exio et regressio cum omnibus supradictis. Ipse casalis habet in longo perticum agripedes .XVI. pedes .XI. en latom perticum .XIIII. pedes .III. habet terminaciones de uno latere et anbos frontes uia publica. de | alio latere de ipsos consortes et dono ibi quicquid ad ipsum casale aspicit. campis. pratis. cultis et incultis. sil-|-uis. riuis. fontibus arboribus pomiferis et impomiferis aquis aquarumque decursibus uel omnibus | adiacenciis sicut superius diximus. quicquid ibi uisus sum habere aut possidere totum et ad integrum ad ipsam | casam dei uel ipsis ibidem deo seruientibus dono ligo atque transfundo. de iure et potestate mea | in dominatione uestra habendi tenendi uendendi donandi liceatque commutandi et quicquid ex inde | facere uolueritis liberam et firmissimam in dei nomine in omnibus habeatis potestatem faciendi tam | uos quam successores uestri. Si quis uero in postmodum ego ipse aut ullus de heredibus meis uel quilibet ulla | emissa persona ullo unquam tempore qui contra hanc donationem quam ego plenissima uolun-|-tate scribere rogaui uenire dicere aut aliquid agere temptare aut calumpniare uel eam | infrangere uoluerit hoc euindicare non ualeat. et insuper donatio mea facta firma et stabi-|-lis permaneat stipulacione pro omni firmitate subnixa. Ego uualdramnus presbiter qui hanc donationem | fieri ac firmare rogaui et subscripsi .S. leuitaraino qui germano suo consensit .S. uu-|-arin

qui nepoti suo consensit .S. heinrico .t. S. adigano .t. S. vulfrao .t. In dei nomine | ego lanpertus presbiter hanc donationem rogatus scripsi et subscripsi. dataui .II. Kalendas Marcii. Anno | .I. regnante. Karolo imperatore. VEstitura de eadem re.

In christi nomine noticia seu tradicio qualiter quibus presentibus bonis hominibus qui hoc uiderunt quando ueniens | Iohannes presbiter in uice uualdrano presbitero in uillare francomerio et uestituram | fecit de illis rebus quas uualdramnus presbiter beate dei genitrici marie et seruientibus ei | dederit et aduocatum de ipsa casa dei et ceteris missis uestitos nos fecit his presentibus. Ay-|-roendus presens fuit .S. Uuiranno qui presens fuit. folcuuinus presens fuit. Ricbertus presens fuit. | Sicardus presens fuit. S. Mannone qui presens fuit. S. acigario qui presens fuit. vuicboldus presens fuit. | S. beroldo qui presens fuit. et alii multi.

Domino Sancto et in christo jhesu venerabili Bosonj auenticensi seu. lausannensi episcopo ubi presenti tempore ad | regendum et custodiendum habere uidetur. Ego in dei nomine Austerius et uxor mea eldegundis | inspirante diujna uoluntate. sumsit nobis bona uoluntas ut aliquid de rebus nostris | propriis quas per instrumenta cartarum conquesiuimus hoc est in pago uualdense in fine graniacense in | loco qui dicitur uillare siue in conbramo quicquid in ipsa uilla per instrumenta cartarum conquisiuimus hoc est ca-|-pella in honore sancte marie. casis casalis. edificiis mancipiis his nominatis autberto et uxore | sua et infante .I. terris. pratis. pascuis. siluis. riuis. fontibus. arboribus. pomimiferis et inpomiferis | aquis aquarumue decursibus.

accessisque omnibus quicquid dici aut esse potest. uel eodem tempore possidere uel do-|[1]-minare poterimus totum et ad integrum ad ipsam casam dei uel ad ipsos fratres ibidem deo seruientes seu | successoribus eorum ibidem deo seruientibus. concedimus. donamus ligamus tradimus atque transfundimus perpetualiter ad | possidendum ut quicquid de ipsis suprascriptis rebus facere uolueritis liberam ac firmissimam in dei nomine in | omnibus habeatis potestatem faciendi sane. Si quis quod fieri minime credimus si nos ipsi aut ullus de | heredibus nostris seu quelibet persona ullo unquam tempore qui contra hanc donationem uenire dicere temptare ca-|-lumpniare uel eam infrangere uoluerit ne hoc ualeat euindicare quod repetit set insuper sit | culpabilis et inpleturus dupla pecunia et una cum tercio auri unc. V. persoluat coactus et hec | donatio omni tempore firma et stabilis permaneat stipulacione subnixa. Ego Ansterius cum | vxore mea hanc donationem relegi et subscripsi et firmare rogaui. S. giroldi .t. S. | uualfredi. S. Adalpotoni .t. S. Elgerii .t. Ego in dei nomine saturninus ac si indignus presbiter | siue cancellarius rogitus scripsi ac subscripsi. dataui die mercurii .VIII. Kalendas maii anno .XXV. | regnante domino nostro ruodulfo rege.

Noticia sua tradicio qualiter uenit Ansterius in lausonna castro in ecclesia sancte marie uestituram | fecit sicut in ipsa carta conmemorat his presentibus qui hoc uiderunt et audierunt. Raculfus presens. Eldo-|-enus presens. Aldo presens. Albuuicvs presens. Amico pre-

[1] *Folio* 78. *verso.*

sens. Engilbadus presens. Girardus presens. Item eldoenus presens. Ru-|-odbertus presens. Ermenardus presens. et alii plures. Ego in dei nomine Saturninus ac si indignus | presbiter hanc noticiam rogitus scripsi et subscripsi die sabbato .VII. Kalendas Maii. regnante post obitum ru-|-odulfi regis filio suo ruodulfi regis.

Anno ab incar. do. M°.CC°.XL°. Cono de bujalli vuerpiuit terram quam tenebat a capitulo lausannensi apud Saisses. per hugonem de | alto monte Maritum filie sue. in festo beati Bartholomei.

[1] ASNENS.

Nemus quod dicitur altus mons. pertinet ad feodum de as-|-neins etc[2].

Hec sunt dominicalia que debent obtenere fratres lausannenses in pago Wisliacensi et in | fine Resoldengis. Ea tenet. heres. p. de asnens a capitulo in feodum et pro .V. solidis censualibus reddendis annuatim in natiuitate beate Ma-|-rie. et heres josfredi de Asnens. s. vgo de prapium et fratres suj de condictis .V. solidis. XII. denarios.

Hec sunt que tenet Willermus de asnens. et heres

[1] *Folio* 79. *recto*.

[2] Nous ne transcrivons pas cette charte, qui est la même que celle du folio 75 du manuscrit, qui commence ainsi que dessus et finit par ceux-ci : *similiter pratum de ponte*.

iofridi a | capitulo. pro .V. solidis reddendis in natiuitate beate ma-|-rie unum mansum ayoles et unum lunaticum a aualum. Et in paterniaco duas partes decimarum duarum | contaminarum. et in grandi curia similiter et in lie-|-terins decimas omnium pertinentium ad mensam pon-|-tificis. et in resoldens duas partes decimarum. nouem contaminarum. Et in uerbro tenet de beneficio Wi-|-telmi. decimas .VII. contaminarum. et trium luna-|-giorum. Et in forest tenet duos campos unum decem | iugerum et aliud trium. Et ad sanctum albinum allodium | . . . . scilicet unum casale et quidquid pertinet ad | casale. Et in vernei. terciam partem decimarum tocius | uille. Et in monte presbiteri. decimas unius mansi. Et | in paterniaco unum campum. Et in platea primum pratum | duarum charadarum. preterea de omnibus pertinentibus | ad mensam pontificis de hiis possessionibus | que sunt site. in curte Resoldingis siue in domini-|-catu siue in ministeriis. siue in pratis uel sil-|-uis. uel pascuis.

Petrus de asnens Miles. recepit feodum suum a .C. preposito lausannensi ad opus capituli. Actum in choro in octabas assumptionis | beate Marie ad uesperas. Anno domini .M°.CC°.XXXIX°. Testes .C. prepositus .W. thesaurarius .G. Sa. W. prior Sancti Ma. Io. Suc. | Ia. de burgo. R. de Wflens .R. de roueno. p. de Sancto Martino. Canonici. Wlmarus. l. de oschie. O. Sacerdotes. G. de bussy miles. | Aymo de asnens domicellus.

[1] VIUEIS.

Hec sunt uinee beati martini de uiveis. Clausus prope | ecclesiam Guido uitiz tenet uineam que debet medium ui-|-num. et .II. denarios de custode. Iohannes de petra tenet aliam ad | medium uinum. que debet .VI. denarios de custode. Torens de | sancto gingulfo habet aliam que debet medium uinum. | et .II. denarios de custode. Amico tenet ibidem unam tolam | que debet medium uinum et denarium de custode. Iohannes de petra | tenet aliam ad medium uinum. que debet .VI. denarios de cus-|-tode. Vldricus filius rome. Aliam uineam que debet | medium uinum et .II. denarios de custode. Iulianus musart | aliam que debet medium uinum. et .II. denarios de custode. et | .VIII. denarios de resat. Willermus seschaut habet aliam de qua | debet sextarium. uini censualem. Buemundus habet | aliam que debet medium vinum et .II. denarios de custode.

Guigonet herbafort Aliam que debet medium uinum. | et .II. denarios de custode. Bertol. teutonicus tenet aliam. que de-|-bet medium uinum. et .III. obolos de custode. Willermus de treis aliam uineam que debet medium uinum et .III. obolos de custode. | vinea molendini quam Iulianus chaluez dedit capellano debet medium uinum et .III. denarios de custode. | Remun-

[1] *Folio 79. verso.*

dus balduins recognouit nobis et alii de nostris quod idem Iulianus chaluez debebat unum fais de palea et. I. panem album in uindemiis. | Tercia pars molen-|-dini de porta. est ecclesie lausann. quod dedit deslo-|-fit sacerdos cum uinea. Vldricus cuppa auene tenet | uineam en Crest. que debet medium uinum et. II. denarios | de custode. Vldricus de uiurie homo ecclesie lansannensis | tenet aliam. que debet medium uinum. et. II. denarios de custode. | Vldricus de wiurie debet. II. denarios censuales. de quadam | uinea del crest. Rychardus mudners tenet uine-|-am que debet medium uinum et. II. denarios de custode. Delo-|-rendo tenet uineam. que debet medium uinum et | . II. denarios de custode. Walterus de chauponeres tenet | uineam que debet medietatem uini. et. II. denarios de custode.

Capellanus tenet uineam petri pulicis de au-|-ta uilla. que debet medium vinum et. VI. denarios de ressat. | et. II. denarios de custode. Petrus filius grossi. tenet clausum | qui debet medium uinum et. VI. denarios de ressat. en contemi-|-na. Petrus cuppa. debet dimidiam cuppam uini | de uinea de condemina. quam emit a iuliano chau-|-uet. Vivianus scindit uineam que debet medium | uinum et decimam ecclesie lausann. et decimam ecclesie de porualeis. Willermus tonet debet. II. sextarios de ui-[1] |-nea de chaumontet. Capellanus debet candelam in uin-|-demiis. et ei debetur scutella carnium. et debet parare | medietatem doliorum que necessaria sunt ad ducendum uinum.

Aliam medietatem debet parare villicus de redditi-

[1] *Fol.* 80. *recto.*

bus | canonicorum. Margera aufert uineam. et montis iouini aliam.

Hii sunt census quos habent lausannenses canonici in uilla de | uiueis. Casale Reneri bauduini quod dicitur Riont. | debet .III. solidos. Ex alia parte debet .II. denarios de casali | Neri.

Casale uldrici cuppa auene .IIII. denarios. Casale petri | de oruns .VI. denarios. Idem unum denarium de chanaueria. Vldricus | de vuuirie .VI. denarios de casali suo. Paris .III. denarios et obolum. | Buemunt. V. denarios et obolum. Belons couarda .III. obolos. | Giroldus presbiter duos denarios et obolum. Nicholaus. IIII. denarios de duobus | casalibus. Durandus gaiers. II. denarios et obolum. Iulianus musart | .V. denarios. Casale iuxta durant gaier .III. denarios. Torens bi-|-got .I. denarium. Bertoldus de lapera .IIII. denarios. Petrus filius Ermen-|-froi .IIII. denarios. Petrus coua. III. obolos. Pelerinus .XIII. denarios de fur-|-no et casali. Willermus filius petri aymon .IIII. denarios et obolum. | Petrus filius beatricis .IIII. denarios et obolum. Nicholaus .XIX. | denarios. filius Remei .W. touet .IIII. denarios. Sibilla filia mi-|-nistri .VII. denarios. Poncez .III. denarios et obolum. Iohannes de la pera | .III. denarius et obolum. Margareta .VIII. denarios. Andreas pigniot | .VI. denarios et obolum. Casale Nicholai .II. denarios et obolum. Roma .III. denarios de casali de mossel. Vdricus de aslens et Wido ber-|-nars .III. denarios.

Census terre et refection. Rem. bauduini .XII. denarios de | campo de baie. et .X. denarios de terra de chardona. Petrus | cuppa .II. solidos de uinea de chaumontez Paris .II. | solidos et .I. denarium de uinea de

merdasson. Vuido | bernardus .II. solidos et .IIII. denarios de uinea del crest. Ni-|-cholaus .XII. denarios de uinea que est ibidem. En crusa. Ni-|-cholet .XVI. denarios et .III. sextarios uini. Nicholet .VI. | denarios de campo ante turrem .II. pose in condemina | sua Ibidem. Petrus dastens duas cuppas ujni. de uinea sua. |[1] Buemont .VI. denarios ex alia parte uie. Iulianus musart .II. et | obolum de uinea rotunda. Buemont luca. Ibidem .II. et obolum. Willermus | aynos .IX. denarios. Petrus filius ermenfroj. debet .III. solidos et | .VI. denarios de uinea de elles. et de illa de chaumontez. Ibi-|-dem Vldricus de Vuiurie .XII. denarios et .XII. denarios de terra ma-|-billun. Paris de macello .XIIII. denarios de uinea de Souurue. De uinea de autauila debet sacerdos .VI. denarios. Willermus cumiez .I. cuppam uini. Petrus paruus ibidem | .II. denarios Vdris de corsel .II. denarios. Petrus cochar .II. denarios. Petrus | dastens .II. denarios. Stephanus sutor .III. obolos.

Vinee de terra sancte marie. Rem'. bauduini tenet clau-|-sum qui debet medium vinum. Nicholaus ibidem uineam | que debet medium uinum. Petrus asnos aliam. Ponz co-|-ua aliam. Iohannes pesez aliam que debet medium uinum.

Iohannes de louiuna piccolam uinee. Rol de la chie-|-sa apud ouniona. uineam. Vdris de Mellet aliam. | Vdris copa dauena piccolam uinee. Paris ensour-|-ne uineam. Amico en elles uineolam. Li caneal | vuillier uineam. Vdris de vuiurie uineam. Petrus | filius ermenfroi uineam ibidem. Vldricus filius peleri-|-ni uineolam

[1] *Folio* 80. *verso.*

apud cors. Buemont uineam. Iohannes de sancto | martino aliam ibidem. En cleies Iohannes filius rome | uineam. Vldricus frater eius aliam apud autauila. Sacerdos | ibidem aliam. Walterus douiona uineolam en autauila. Petrus copa uineam en chaumontet.

En crest .W. tonet uineam. Nicholaus sutor aliam. | Wido Beruars uineam. Iacobus filius Wilgier ui-|-neam. Anselmus de grosler Aliam ibidem. Nicholet | filius Reim. uineam en Cruesa. Vdricus de Wuirie | Aliam. Omnes uinee iste debent medium uinum preter-|-quam illa que est nicholai en crest. et illam quam tenet | Iacobus uugie. que debent tercium sextarium. Omnes uinee | de elles et de crest. debent decimam. Sancte marie. |

Iulianus musart tenet uineam en cleies in | feudo.

Notum sit omnibus tam | futuris quam presentibus | quod capitulum lausannense concessit tietrico nepoti ber-|-nardi de uiueis medi-|-etatem casalis quod prefa-|-tus contra justiciam | diu tenuerat pro quo | fecit hominium capitulo salva dominorum suorum | sub annuo censu .IIII. denariorum. Ipse uero quicquid iuris | habebat in alia medietate. quitum clamauit. Huius rei testes sunt .C. prepositus. Magister .R. | stephanus de orba. thomas celerarius. Magister Galterus. P. de donmartin. Aymo de Sarrata .R. | de bollo. G. Carbo. henricus de corberes. can. dominus episcopus. Raymundus bauduinus paris. de | uiueis. falco sacerdos de Iolens. factum est in capitulo lausannensi. Sciendum quod aliam medietatem | dicti casalis concessit idem capitulum filio nicholai de uiueis hominis nostri sub | Annuo censu .II. denariorum. quod casale integrum debet decem solidos de plait.

[1] VIUEIS.

Notum fieri volumus uniuersis quod Willelmus Thesaurarius lausannensis | habebat quandam uineam A capitulo apud uiues que fuit filiorum | hermefre de foz lo crest de elles quam guerpiuit capitulo et | capitulum dedit eam tribus fratribus de turre scilicet Iohannj. Cono-|-ni. petro pro .VI. sextariis uinj Annujs Ad mensuram | de uiues. vnum debent reddere statim in uindemiis. et quolibet | Anno usque Ad tres Annos. In quarto Anno integre sex | sextaria. dicti Tres fratres qui se hemerant et Aquitauerant A | Conone de Willens milite. dederunt se et Allodium suum et pos-|-sessiones suas et quicquid habebant uel Acquirerent et heredes | suos Capitulo lausannensi in manu .C. prepositi. et postea per regulam | super Altare. et fecerunt .C. preposito hominium ligium Ad opus capituli. | Pro dicta uero uinea dedit capitulum .Wil. Thesaurario in concam-|-bium in uita sua Apud escublens uineam Ad bassenges. et vmbertum et seruicium suum. saluo tamen iure umberti si quid iu-|-ris habet in uinea. et terram Apud escublens .VI. posas quas | pacifice possidebamus. et .VI. quas ipse debet recuperare. et pra-|-tum et duas uineas destructas Apud uilar. Pro hiis omnibus | debet reddere dictus W^us^. capitulo quinque

[1] *Folio* 81. *recto.*

solidos in fe-|-sto omnium sanctorum Actum est hoc Anno ab incarnacione | domini .M°.CC°. quintodecimo. Testes .C. prepositus. W^us. The-|-saurarius. magister Galterus. P. de donno martino. G. carbo | uldricus de uanel. Cono de fonz. Nicholaus de chauornaj. N. de Willens. | Albertus de nouo castro. magister Alanus Canonici lausannenses. melioretus capellanus de | uiuiaco. P. de estauaiel. garnerus de escublens. Clericj.

Capitulum et Melior capellanus de uiueis concesserunt Melio-|-retto nepoti dicti. Me. matriculariam de uiueis. jn | vita sua. et concesserunt ei campum qui est sub uinea bea-|-ti Mauricii super domum sacerdotis ut ipsum plantet | et vineolam que est inter dictum campum et uirgultum sacerdo-|-tis. et debet reddere sacerdoti pro campo et uinea .XII. denarios censua-|-les in festo sancti Martini. Actum lausanne in capitulo anno ab | incar. do. M.CC.XVII. vi. Kalendas decembris. Testes .C. prepositus .W. thesaurarius .R. can. Magister. G. p. chenuns. N. de Willens. G. carbo. | G. dapiferi .W. de grancon. Josep. amedeus. R. de rou.

[1] VIVEIS.

Marinez de viueis iturus ultra mare dedit beate Marie vineam de | icors quem habebat a capitulo a mieiu. de-

[1] *Folio* 81. *verso.*

dit si non rediret de ultra mare. | actum in naui Monasterii anno ab incar. do. M.CC.XVIII. vi. kal. februarii. testes Cono. prepositus .W. tes. P. chenuns. Io. N. de Willens | R. de roueno. melior sacerdos de viveis.

Capitulum concessit .p. de burie sacerdoti clausum de viueis qui fu-|-erat. R. bauduini. a .IIII. annis pro medietate uini | de dec et de tot. Actum inter duo altaria. Anno ab incar. do. M.-|-CC.XVIII. vi. Kal. februarii. ipse uero post mortem suam quidquid | ibi edificaret uel alibi super capitulum. uel quidquid inuentum fuerit de bo-|-nis suis de quibus non faceret testamentum dedit capitulo. testes .C. prepositus. | W. tes. R. can. Ma. G. p. chenuns. Io. Sa. G. carbo. N. de | Willens. Ma. lo. Ma. ha. G. dapifer .C. de fonz. A. de nouo castro | .I. de grallie. amedeus .p. de vileta. R. de rou. Ca. Melior capellanus de viueis.

Anno ab incar. do. MCCXVIIII. viii. Ydus Marcii fuerunt missi | apud viueis a capitulo .C. prepositus .W. tes. R. can. R. dero. ad faciendam Widam de terris | capituli. et inposito banno in ecclesia a sacerdote per excommunicationem | fuerunt electi tam a capitulo. quam ab aduersariis ad Widas facien-|-das. Iordanus de sancto simforiano. Meliorettus de corsie. Sacerdotes | Wulelmus tonez. Nicolaus. Iohannes filius rome. parisius et Wingerus | de cort. petrus sonnez. et posuerunt terminos inter uineam quam filii | Widonis bernardi habent a capitulo ad medietatem uini. et | canaueriam quam similiter habent a capitulo ad censum pro .IIII. denariis. post ea | posuerunt terminos inter vineam quam iacobus li bergognus habet a capitulo | et quam-

dam pisceolam terre quam habet a domo de satsales. et inter clausum | quem Melior sacerdos habet a capitulo et dictam pisciolam quam idem. Ia. habet a | domo de Satsales. et sub uinea sua inuentum fuit ipsum. Ia. ex mag-|-na parte usurpasse de terra capituli et sub clauso minus | et quod super plantauerat de terra capituli. plantatum dimisit capitulo. post hec idem Widatores widauerunt qui uiderant . . . . . de uiueis et petrus balduini villicus capituli com ipsis quod de clauso dol marterai erat fossatum et domus | amedei balduini et torcular iusta domum et | sicut summitas muri gradus turris et summitas parietis torcularis tendit ad[1] | orientem usque ad domum petri bec et de domo petri bec illa pars | retro quasi per se murata est. usque ad quemdam lapidem in quo scup-|-tum est caput hominis deuer mossel quod caput dixerunt pro signo fuisse | appositum et ex illo loco usque ad mossel quartum clausus durat.

Post hec die crastina concesserunt Wulelmo cugnul duas ui-|-neas que fuerant Marmet que sunt sub uia de cort ad terciam gerlatam | uel ad medietatem uini clarj si capitulum uoluerit debet etiam reddere pro eis cen-|-sum et placitum in mutatione uassalli. quem primo debebant.

Sabato uero sequenti concessit capitulum Martino filio Widonis bern-|-ardi. vineam quam habebat pater suus a capitulo. ita quod ipsi pro-|-miserunt plantare canaueriam et in uinea et ibi in verceria et in | canaueria accipiet capitulum terciam gilatam uel mietatem clari |

[1] *Folio 82. recto.*

uini in uoluntate capituli e. et censum quem primo debebat. s. II. solidos | et pro canaueria .IIII. denarios et placitum quem primo debebant.

Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris quod .R. cantor lausannensis. et .W. frater suus de fru-|-enci. volentes in sancte terre subsidium proficisci laudantibus. N. sorore sua et filiis | suis. P. et Hu. et sorore sua de outodenges dederunt pro remedio animarum suarum | et antecessorum suorum capitulo lau. uineas suas de aula quas habebant in territori-|-o de uiveys jn loco qui dicitur alta vjlla quas vineas excolunt. Richardus carpentarius. | petrus de alta uilla. et Gemellus diuersis modis. Quia ricardus carpentatarius uine-|-as que fuerunt de tenemento filot excolit. et reddit quartam partem tam de claro. quam | de spisso de uinea uero que fuit stephanj debet reddere medietatem uinj quod vinum | pro .XL. solidis in vadimonium habet. et jn mutatione dominj .X. solidos debet persoluere absque recepto | et aliqua exactione libere et absolute ipse heredes suj pacifice possidere de uineis uero quas ex-|-colunt petrus de alta uila et gemellus debent reddere medietatem uini. et uinum re-|-ceptum qualem domini de fruencj recipere solent. et in mutatione dominj .X. solidos. Auctum ab | jncarnatione domini .M°.CC°.XX°.

Notum fieri uolumus quod Rodolfus dominus de oruns dedit beate Marie lausannensi et capitulo | et canonicis quidquid habebat apud Viueis a domo Wulelmj carterij usque | ad muros et a muris usque a la bezeri que est iusta ueteres muros | hec dedit in alodio in manu .C. prepositi. et grentauit se fore legitimum | vueirent et quod faceret grentare vxorem suam et filios

suos[1] | et quidquid ipse ibi edificaret uel suj. et homines quos ibi abergaret qui suj essent. et | capitulum dedit ei .XXV. ibras. et consiliariis sujs .XX. solidos. post hec dedit ei capi-|-tulum supradicta in feodum Sibi et heredibus sujs. et ipse fecit inde hominium pre-|-posito ad hopus capituli. Actum lau. jn capitulo. anno ab jncar. domini .M.CC.XX.V. | jn die assumptionjs. beate ujrginjs. Testes dominus .W. episcopus .C. prepositus .W. tes. R. can. Ma. G. V. de Vanel. G. car. G. Sa. C. de fonz. Io. Ce. R. de ro. ame. R. | de Wul. Ma. lo. Ma. W. Io. de blo. Vl. da. p. de Vi. Ca. Wulelmus et Re-|-naldus dominj de estauajel. Richardus dominus de Sancto Martino Milites.

Wulelmus filius Wulelmj filii Njcolaj de Viueis recepit a .C. preposito | tenementum patris suj et persoluit capitulo pro .II. solidis censualibus quos infra muros debebat | quatuor solidos de placito. et pro .XII. denariis de census quos debebat extra persoluit .XII. solidos | et participes sui persoluerunt ei quilibet pro parte sua. Actum apud Viuiacum. sub | ecclesia. Anno jncar. do. MCCXXV. in catedra sancti petri. Testes .C. prepositus. R. Can. | Ia. de gra. Io. de blo. Ca. Melior de Viueis. Melioretus de Corsie. p. de | bujrie. Sa. Ma. Andreas. cle. Iacobus albus et alii multi.

Thomas filjus amedei baldujnj dedit et guerpiuit in manu | Melioris sacerdotis quidquid iuris uel calupnie habebat in cellario | quod erat iusta ecclesiam quamujs cimisterium non possit iure hereditari-|-o possideri. et assignauit pro elemosina patris suj .I. sextarium ujnj |

[1] *Folio 82. verso.*

in quadam vinea de chapponeres. et .III. alibi. s..... et sacerdos | debet quando portabit processionem in seconda feria facere stacionem super | tumbam patris suj. et dedit ei licenciam murum auferendi. Actum apud Vi-|-uiacum in ujco jnter ecclesiam et Marterai. Anno jncar. do. MCCXXV. | III. Kal. Marcij. Testes W. episcopus .C. prepositus .R. can. Io. de blo. Ca. Melior et Me-|-liorettus et .p. de buirie. Sa. Magister andreas. cle. Iacobus grossus. nj-|-colaus Micael pelez. Iohannes de grofler. burgenses de Viueis.

Michael filius donni petri de bujrie deuenit homo ligius capituli et capitulum abergauit | eum de quodam casali quod capitulum emerat ab oidelina filia Will. de pantereia que erat capituli et Casale | capituli. unum de illis in quibus capitulum potest aberjare hominem qui sit burgensis capituli et | aberjauit eum de quadam uinea quam Wulelmus Nicolaj abebat a capitulo cuius | filiam dictus. M. duxerat. Ac. jn reuestiario. anno ab jncar. do. M.CC.XXV.III. Kal. aprilis. Testes. W. episcopus .C. prepositus .W. Tes. R. can. G. Car. G. da. V. de Va. | C. de fonz. N. de Cha. p. de Vi. Io. ce. Ame. Io. de blo. R. de Wul. V. da.

[1] VIUEIS.

P. filius hermenfre de viueis homo ligius capituli uendidit suum casale quod a capitulo habebat. P. de Saluion. de assensu capituli. et capitulum in eo haberiauit predictum P. de Saluiun | quia ille qui in illo casali manet ligius debet esse capituli. Orta fuit discordia inter dictum. P. hermefredi. et p. de Saluion. que ita fuit sopita quod .P. herme-|-fredi. quicquid iuris uel calupnie habebat in dicto casali. dedit in manu .C. prepositi ad opus .P. desaluion. et capitulum illud dedit P. de Saluiun. Actum | jn capitulo. Anno ab incar. domini .M°.CC°.XX°.VI°. die .III^a. post festum sancte Katherine. Testes .W. episcopus. C. prepositus .R. cantor .W. prior sancti .M. G. Sacrista. V. doluanel. | C. de fonz .N. de chauornay .N. dewil. A. deno. cas. P. de vi. Io. ce. P. de fru. Amedeus .R. de ro. Magister W. I. de cos. R. de Wol. Vldricus da. Tho. de Sabaudia. | G. de burgo. pa. deten. p. desabaudia.

C. prepositus lausannensis venit aput viuiacum. Anno Ab incar. do. M°.CC°.XXVII°. VIII°. Idus febr. et cum eo. R. de Rou. Canonicus lausannensis | et fecit quasdam iniurias que ibi fiebant capitulo lausannensi inquiri per Meliorem et Melioretum. et Petrum de bu-

[1] *Folio* 83. *recto.*

rio | sacerdotes. et in scripto redigi Cuius tenor talis est. hec sunt Iniurie que fiunt uiuiacj Capitulo. lausannensi. Humbertus filius du-|-randi de Gaiet vendidit casale suum .XXV. libris. Iocelina uendidit casale suum Willermo marito suo .XXV. libris. Prefatus | Vmbertus uendidit dimidium casale .XIIII. libris Iuliano Bolenguns. Iacobus Albus. Iacobus Grossus. emerunt feodum Capituli | A Maioribus Capitulo contradicente .S. Terram de clauso infra muros. et Roma similiter Casale de Torculari iusta turrim. Thomas | uero uendidit Clausum de Turre vnde debentur Capitulo .III. solidi. Oidelina uendidit furnum suum ausque assensu Capituli. | Nicholaus possidet terram quam Vldricus de Macello alienauit iusta lo deuenz. Ibidem fecit Canaberiam. Iohannes minister aufert Tolam | uinee Enlacrusa. Ricardus carpentarius possidet Tolam vinee en Pois. Ex alia parte Thomas fecit ortum de quadam vinea | que erat Capitulj. Guido rigida Costa tenet Campum qui fuit vinea que erat Capituli in palude. In alta uilla. Boemundus mar-|-chis et fratres sui fecerunt uirgultum de uinea que erat Capituli. Thomas aufert decimam clausus de Chaponeres. Filij Stephani | tenent vineolam iusta clausum de Chaponeres Cuius medietas uini debet esse Capituli. Martinus Maior usurpat sibi receueriam | decime et Terragij Capituli in qua nichil juris habet.

Cum discordia uerteretur inter Petrum Borgeis et Itam sororem suam ex una parte et Iohannem caudam ex alia. de quadam uinea | que sita est en chamontez. Coram Conone Preposito Lausann. presentibus. I. decano et .I. Succentore. eadem discordia | sopita est in

hunc modum. Dictus siquidem Iohannes cauda. dedit supradictis Petro et sorori sue .X. solidos. et illi remiserunt | et quitam clamauerunt. dicto Iohanni omnem calumpniam quam faciebant de memorata uinea. Actum ante ecclesiam sancti Mar-|-tini de viuiaco anno incarnationis dominice. M°CC°XX°VIII°. in festo Sancti Syxti. Testes magister Andreas. Richos de Ponte .I. Vmbertus gaiers henricus de Bisuntio. Petrus de Saluion. Martinus uillicus (*p. mercatoris.*)

Eodem die pacificata est discordia que vertebatur inter Vmbertum gaier ex una parte. et Mabiliam uxorem quondam Bugnet ex alia. | de quodam campo quem dicta mabilia dicebat ad se pertinere in vico de Gillamont. sub eisdem testibus et aliis quam pluribus. | ita quod dictus vmbertus consilio amicorum suorum dedit eidem Mabilie unam posam terre. ou replan de Gillamont super uiam. et pactus est se esse guerentem bonum dicte mulieri. de eadem posa. et posuit inde fideiussores pacis in manu .C. Prepositi | Nicholaum. et Iacobum album.

Eadem die in torculari sacerdotis coram .C. preposito Presentibus .I. succentore .I. Decano de Viueis. Meliore capellano | et melioreto. nepote suo. et P. de Burie sacerdote. et magistro Andrea de Chardona. et Martino uillico. et P. de Saluion. | Rodulfus de Walbroie promisit fidelitatem Capitulo in manu .C. prepositi. et promisit quod faceret hominium ligium | in Capitulo. et Capitulum graintauit et casale quod acceperat in uxore sua. et quod ipsum iuuaret et manuteneret sicut | hominem Capituli nisi hoc ei Capitulum demandaret. quod et fecit postea lausanne in capitulo.

Ibidem concessit Melioretus capellanus sancti Martini Bertoldo de Lausanna uineam cuius wagneriam habuerat | cristanus de Turre. pro duobus sextariis uini censualibus et .V. solidis de Placito. et si dictus .B. sine herede decederet. | ipsa uinea debet redire ad dominium sacerdotis sancti Martini.

Notum fieri volumus quod Petrus de Salvions acquisiuit in uilla de Viueis de consensu capituli Casale quod fuit filiorum | Ermenfrey. saluo iure capituli. et fecit ligium hominium in Manu .C. prepositi. ad opus capituli. eadem condicione qua ceteri homines | de Viueis. Actum est hoc anno ab incarnatione domini. M°.CC°.XIII°. Capitulum uero concessit ei quicquid posset acquirere de terra | pertinente ad predictum Casale. Saluo iure capituli.

VIUEIS.

Anno ab incarnatione domini M.CC.XXVIII°. v°. Idus Martij. fuit .C. prepositus lausannensis et .G. sacrista. et .N. de Wil-|-lens. et .R. de Roueno. canonici apud Viueis de mandato Capituli. et interrogauerunt Meliorem capellanum de Viueis per | fidelitatem quam debebat capitulo quod recognosceret antiquam capellaniam de Viueis. qui respondens dixit per fidelitatem capituli quod nes-|-ciebat que esset antiqua capellania. quia tota ecclesia fuit ei data ad censum pro .VII. libris et debebat soluere medietatem | expensarum que fiunt in vindemijs

sicut capitulum bene sciebat. Vmbertus uero capellanus de Viueis qui ecclesiam tenuerat ante eum. | habuerat eam ad censum. pro .LX[ta]. solidis et debebat recipere Arducium episcopum gebennensem qui Prepositus erat lausanne quando veniebat | apud Viueis. et qui ecclesiam de Viueis habebat a capitulo. debebat etiam recipere episcopum lausannensem. Petrus Guigo quidam canoni-|-cus lausannensis habuerat ecclesiam ante Vmbertum set Melior capellanus non erat bene certus quo modo. Ante .P. Guigo. habuerat ecclesiam | de Viueis quidam de Guimuens. set Melior capellanus nichil audierat de illo. nisi quod quandam terram alienauerat pro matre | Paris de Cort que dicebatur filia sua fuisse. et ita dictus .C. prepositus et canonici qui cum eo erant non potuerunt certificari | de antiqua capellania. Erant autem cum eis Melioretus capellanus de Corsie. et Petrus de Iuirie. et Philippus de Corsie. | et Michael de Buirie. clerici. Illa uero que spectabant ad ecclesiam de Viueis quando data fuit dicto Meliori. et ea que ipse ad-|-quisiuit. et recuperauit. et que data fuerunt ecclesie in helemosinam tempore suo. recognouit dictus Melior coram supradictis. | et ea fecerunt .C. prepositus. et canonici supradicti scribi sicut in sequentibus continentur

Hij sunt census qui debentur de vino. ecclesie beati Martini. Casale de turri .I. sextarium uini de helemosina Phi-|-lypi militis et duas cuppas frumenti pro se et pro .G. fratre suo. et decime de Capella duas partes et de tercia debent filij | Ermencant .I. cuppam frumenti censualem.

Thorencus de turre .I. sextarium vini super plantata sua. et uxor sua Anfelis. debet duas cuppas frumenti

pro se et pro illis de | Gumuens. et pro illis de Brent et de Nuuila. Willermus de Turre .I. cu. frumenti. Anfelis de turre .I. s[t] sexta-|-rium uini pro anima mariti sui. Willermus miles de turre .I. sextarium uini Sancto Martino de Viueis pro .P. matre sua.

Iacobus dagor. duas cuppas uini censuales. super tenemento suo. Petrus filius berchel .I. cupam uini super plantata sua de | peil. Rychardus filius dalmacij unam cupam uini. pro vinea de Pel quam tenet a Sancto Martino. Stephanus libouers .I. sextarium | vini. et .I. cupam pro se et uxore sua. Bauduinus .I. cupam uini pro anima Ottonis. Vldricus de Merlet .I. cupam uini. in plantata | sua. Willermus dagor .I. cupam vini. super plantata sua. Buemundus brisicum .I. sextarium uini pro Mabilia alba. et | pro matre sua .I. cupam. Giroldus poteruz .I. sextarium uini. pro Petro Ministro. Willermus probent .I. sextarium uini. pro anima uxo-|-ris sue .I. cupam pro filio suo in clauso de camponeres. filij Petrj de Oulons dimidium sextarium vini.

Paris de laporta pro anima sua .I. sextarium et pro dna Roma dimidium sextarium in vinea de Merdassum. Albertus de Blonai. | II. sextaria uini. super uinea de crestelles. Richos de Pont .II. sextaria uini. super uinea de chamontez. | et .V. solidos de plait in mutatione cultoris. Vldricus pelez. pro se .I. sextarium uini super uinea de altauila. | et pro florentia .I. sextarium uini. Encleies. W[us]. filius nicholay dimidium sextarium uini. Iacobus de campo .IIII[or]. sextaria | uini. in uinea de Ruiueri. quos debet accipere capellanus. antequam asportetur de uinea. Richos faber .I. sextarium | pro

Alaiz uxore sua in vinea de quercu. versus Sanctum Symphorianum. Enguicez dimidium sextarium uini. et .XII. denarios et .II. al-|-bos panes. in vigilia sancti Martini. super vinea deulorendo. et ei debetur procuratio cum uno socio. Iohannes de Gros-|-ler .I. cupam uiuj. in transactione sancti Martini pro la Tola de alta uilla. Petrus Morgens .I. sextarium uini. in vinea des perers.

Raymondus maior .I. sextarium uini. pro anima sua in vinea sua de Cumunal. Petrus Gazez .I. sextarium et dimidium in uinea | de chamotez. Iohannes li esclepens .I. cupam uini pro se. Lambelinus et Iulianus .I. sextarium vini. jn vinea de Cleies. | quem debet portare in domum sacerdotis. et .XII. denarios de Plait. Iohannes filius Rome .I. cupam uini de uinea de chamontez.

Buemundus filius ou marchis. et fratres sui .I. sextarium uini in vinea de Ruiueri. pro patre suo. Amedeus filius Petri | Antonij .I. sextarium uini. Vldricus pelerins et sui .I. sextarium uini in uinea de Viuesia. quem debent apportare duos ho-|-mines et debetur utrique denariata panis. et denarium casei. W[us]. tonez .I. sextarium uini pro anima uxoris sue. Iohannes | de la pera .I. sextarium uini in vinea de subtus sanctum Martinum. Iordanus filius Petri boni .I. sextarium vini. in vinea de | Palude. et .I. cupam in vinea de Cleis. et .I. sextarium pro se ipso. Petrus de Waut .II. sextaria uini. super tenemento Petri Aynon. Wiz redicosta .I. sextarium en reuoiria. pro anima uxoris sue. Stephania. et Willermus filius suus .I. | sextarium vini. super vinea de Molendino et decimam eiusdem. W[us]. de Panterea .I. sextarium vini in vinea

de Com-|-munal. quam tenet Iacobus. Borgognons. Iacobus albus tenet in Clauso Bolenion. unam tolam vinee cuius decima est | sancti Martini. Iulianus filius Petri bec. I. sextarium vini. super suo casali. Iohannes coua. I. cupam uini pro anima patris sui. Vl-|-dricus de Macello dimidiam cupam uini in uigilia Pasche. Ministralissa. I. sextarium uini. de vinea de la placi. et decimam | eiusdem vinee. Stephanus li orbeis dimidium sextarium vini. in vinea de quercu. Iocelina. I. sextarium vini. pro Willermo | patre suo. et. I. cupam uini pro Iohanne vingiron. In vinea de Condemina. Petrus copa de Porta dimidiam cupam vini in | vigilia pasche. et. I. sextarium de vino albo. in uinea de chamunteiz de primo.

Buemundus de Nais. I. cupam uini. pro fratre suo in vinea quam tenet a Sancto Martino. et de Oschia retro domum suam. I. cupam. | Stephanus maritus Iohanna leiumpleri. II. cupas de duabus uineis onnuna. christinus ronceins. I. cupam in uinea de[1] | viuesi pro vxore sua. Bertoz li forniezs. II. sextaria vini in vinea de oununa et. V. solidos de Plait. Nicholais de viueis. I. sextarium uini. de vinea | de Ruuina. Michael filius. P. sacerdotis. I. sextarium uini. de cultura vinee de labrestonechi. III. solidos de Plait. filij ou | Briginet. I. cupam uini. ad festum sancti Martini de frustro terre de Piriruel. Rychas de Campo. I. cupam auene de helemosina du. hugu. de Coronay. Willermus li cumuiz debet. I. cupam vini de vinea de Paluz. quam dedit ipse Vuiz li bitiz Sancto | Martino. et post obitum

[1] *Folio 84. recto.*

suum redeat predicta vinea ad ecclesiam. Vdrio de onuina .I. cupam vini. jn vinea Willermi dagot.

Iohannes filius durant gair .II. sextaria uini. dunclosel et decimam.

Hee sunt vinee de Dote sancti Martini de uineis. Campus sancti Martini qui fuit diuisus in .IIII^{or}. partes. et datus ad plantandam vi-|-neam. Buemundus delnais et nepos eius habent quartam partem et debent inde terciam Ierlam et decimam. Petrus Sonnez aliam quartam | eodem modo. Petrus copa aliam quartam eodem modo. Raymondus de Cort aliam quartam eodem modo. Quilibet istorum debet in mutatione cultoris | .X. solidos de Placito. In vindemijs debet quilibet istorum pro custodia prandium uel .II. denarios ad libitum custodis. Si quis istorum pro | aliqua necessitate uellet partem suam uendere uel inuadiare. prius exponeret eam capellano venalem uel obligandam. et pro minori | precio haberet eam capellanus quam alius. Aliter eis aliquam alienationem facere non liceret.

Iohanna parua tenet tres pieces de vineis. duas in fonte de autauila. terciam en solueres desubtus uiam que debent medium uinum | et decimam. Iulianus diues dedit beato Martino uineam en Autauila quam dedit Melior capellanus Iohanni de Piriruel ad terciam | Ierlam. Ita quod heredes sui non possint eam diuidere. Set sit integra unius. De custodia debent prandium. uel .II. denarios. In mutatione | cultoris .V. solidos de Placito dominis de Pringie debet hec uinea .V. denarios censuales.

En souies habet Sanctus Martinus duas vineas quas tenet Michael Pelez que debent medium vinum et deci-

mam. et pascere custodem. | In mutatione Cultoris debet una .X. solidos. scilicet maior .III. solidos de Plait.

Willermus tonet tenet vineam en Autauila. que debet medium vinum. Set de communi soluitur unus sextarius sancte Marie de Blonay.

Apud Merdassum tenet capellanus vineam in dominio quam dedit in helemosinam Iulianus musars. et uxor sua et filius. Petrus de Astens et uxor | sua et filius dederunt Aliam vineam ibidem. Guido Pater Bartholomei dedit in helemosinam vineam de Marterei.

Iulianus chaluez dedit beato Martino Wagneriam cuiusdam vinee iusta Molendinum. quod est capituli. | hanc dedit Melior | capellanus Petro fabro. pro .I. sextario vini annuo. Ita quod si idem Petrus moriatur sine herede. dicta Wagneria redeat | libere ad ecclesiam sancti Martini. decima est sancti Martini.

Beroz Matricularius tenet vineam de Sozlo crest de Elles que debet medium vinum.

Tota decima de Omnibus vineis et terris que sunt inter duas Viuesias. est de dote Sancti Martini.

Melior capellanus de Corsie debet .XII. denarios de uinea supra domum capellani de viueis.

G. beroz .I. sextarium uini in vinea | de Roueria post decessum .M. capellani. Iulianus volengio .I. sextarium vini. Buemo .I. sextarium vini. in Reuoria pro anima uxoris sue.

Iacobus de Cort debet terciam Ierlam de vinea de chamuntez de terra viuiant erfot. et .XII. denarios de Plait. Filij Borchart | de sancto Martino terciam Ierlam de alia vinea. et .II. panes albos in vigilia Pasche. Iuliana soror eorum et Willermus | Maritus Marieta.

M. sororis eius debent decimam de viueis erfot. Aniuars et maritus nepotis eius .II. sextaria uini. in | campo de la Reuoiri. et Richardus filius dut. Buemunt debet quartam Ierla. in uinea de Praz. Donnez. et Nicholez sos | cumez .I. sextarium uini en Autauila pro anima Agnete. li cunuoz debet .VII. denarios et obolum de vinea de Cort de Resat. | et Antonius tantum. P. senor .VI. denarios de Resat de Clauso de Cort. Esteuena .VIII. denarios de Resat de vinea sub | Sancto Martino. Roma de petra .VI. denarios de Resat de vinea sub sancto Martino. Iohannes filius Roma .X. denarios de grangia de sancto | Martino et .IIII. denarios dun Soler.

Summa frumenti .VI. cupe. et due partes decime de Capella de Turre. et .I. cupa Auene. Panes albi .VI.

De vino .V. modij. et .II. sextaria et .I. cupa et .III. modij vini. de decima inter duas viuesias. per estimationem. | et decima de .VII. aliis vineis. vinee XVIII[to]. Denarii de censu .VI. solidi et .II. denarii. De placito .LXXIII. solidi. | et Molendinum cum Batior.

Notum fieri volumus quod cum nos nec per Melioretum capellanum qui ecclesiam de viueis tenuit per .XL. annos. nec per aliquem alium possemus certificari de | antiqua capellania ecclesie de viueis. nos de communi consensu talem capellaniam assignauimus. quod de omnibus redditibus et prouentibus. | uineis. terris. decimis. Placitis. censibus. vini. frumenti et denariorum. molendini. cum appendiciis. oblationibus et helemosinis. et omnibus | spectantibus ad ecclesiam sancti Mar-

tini. que tenebat predictus melioretus. excepto clauso ante ecclesiam. quod est integre capituli. habeat capellanus | terciam partem. et Capitulum duas. et persoluat idem capellanus terciam partem census et procurationis que debetur episcopo Sedunensi. et terciam partem sumptus | vindemiarum Capituli per totum. De ceteris sumptibus qui debentur uel fiunt pro Episcopo uel decano. uel aliquibus alijs. nichil soluet Capitulum set capellanus | totum. vinum in vindemijs recipietur et colligetur totum insimul et postea diuidetur sicut supra dictum est. Donatio Matricularie spectat ad | Capitulum. Actum Anno gratie .M°.CC°.XX°.IX.

Post hec contulit .C. prepositus lausannensis ex parte Capituli lausannensis dictam Cappellaniam lamberto de Souchie diacono et ipse grantauit fide-|-litatem Preposito. et Capitulo in manu .C. prepositi. et jurauit super sancta dei euangelia quod ipse bona fide seruaret et defenderet res ecclesie | et nichil alienaret. Set pro posse alienata recuperaret. et contentus esset Capellania quam Capitulum fecerat nec laboraret quod portio | Capituli minueretur. nec quod Cappellania ultra uoluntatem Capituli augeretur. Actum in capitulo lau. anno ab incar. domini .M°.CC°.XX°IX. IIII. Kal. Maij. Testes .C. prepositus .G. sacrista .C. de fonz .N. de cha. N. de W. Io. Suc. Amedeus celerarius. Io. de Cosso. [1] R. de Wol. V. dapifer. P. de templo canonici. et Alij multi clerici et laici. (acta in coro me presente p. mercatoris.)

Eadem die in choro contulit .C. prepositus curam dicte acclesie de viveis dicto lamberto sub eorumdem

[1] *Folio 84. verso.*

testimonio. quia sedes lausannensis | uacabat. et administratio Episcopatus spectabat ad Capitulum.

Eadem die duxerunt dictum lambertum .C. prepositus et G. Sa. apud viueis et inuestierunt eum de Capellania supradicta.

Die sequenti fecerunt .C. prepositus et G. sa. recognosci. Matriculariam ecclesie de viueis. sicut eam recognouerat Meleor capellanus | de viueis qui capellaniam tenuerat per .XL. annos. (acta fuerunt in c°. me presente. p. mercatoris.)

Discordia orta fuit inter capitulum lau. et Martinum villicum de viueis. qui negabat quandam receptionem | capitulo. et dicebat se habere jus in receueria bladii de viueis. et dicebat quod in censu capituli apud viueis habe-|-bat. III. solidos. et quod debebat habere in placitis casalium capituli apud viueis placitum. hec discordia ita fuit pa-|-cificata. quod tam de assensu capituli. quam dicti .M. quod .G. Sacrista et Io. Succentor. et Melioretus Sacerdos de cor-|-sie. et p. de Buire Sacerdos. dicerent ueritatem. per fidelitatem quam debebant ecclesie. et per iuramentum quod fecerunt | illi quatuor conuenerunt quod ipsi uiderant Reimundum Bauduini villicum de viueis fratrem amedei patris | dicti .M. dictam receptionem reddere. et uiderunt quod .p. Bauduini cognatus dicti .M. dictam procurationem red-|-emit. et dixerunt quod quando canonici ueniunt apud viueis pro faciendis uindemiis suis et ducunt secum familiam | suam. clericos .s. et laicos. medietas earum debet descendere in domo sacerdotis et medietas in domo uillici. illam | medietatem debet uillicus procurare ea nocte et sacerdos debet eis candelam et ei debet

mitti una embatia. post illam | noctem debet uillicus traere illis canonicis et sociis eorum espensas et uillicus et familia quam debet inde uiuere | et non aliena et capitulum debet ei persoluere. in censu nichil habet uillicus set quando uindemie sunt facte. debent uilli-|-co dare canonici .II. solidos uel .III. uel .II. sestaria uini uel plus uel minus secundum quod ipse seruierit. de receueria dixer-|-unt quod uiderant tenere iordanum sacerdotem Sancti Simphoriani. ante quam esset sacerdos et post nomine capituli. set tamen | R. bauduini tunc uillicus reclamabat. In placitis casalium capituli dixerunt quod nichil habet uillicus. | set si capitulum uendebat uel dabat terram de nouo. alii quam heredi. ibi habebat uillicus placitum.

Capitulum concessit Melioretto capellano de corsie clausum Sancti Martini ad medietatem | uini. ex integro. ita quod ipse debet diuidere. uinum uinee. superioris qnam ipse plantauerat quam capitulum | ei dederat et debet custodire .II. custodes. et debet aquirere uineam illorum de Sancto Gingulfo. quando poterit | et capitulum debet eum iuuare. Actum in capitulo anno ab incar. do. M.CC.XXXI. II. No. februarii. Testes | .C. prepositus .W. Tes. Io. can. G. Sa. C. de fonz. N. de cha. A. de no. cas. Io. Suc. p. de vi. p. de fru. | Ame. R. de Wul. V. da. R. de Ro. Um. de Al. G. de Bur. o. de Gran. Ia. de Bur. p. de fonz

Anno ab incar. do. MCC.XXX.III. XI. Kal Maii. contulit capitulum capellaniam de viueis .p. connomine columbet. talem qualem prius contulerat lamberto capellano eiusdem loci.

Capitulum dedit .p. connomine columbet capellano

de viueis ecclesiam de viueis ad censum pro . XIIII . libris . | de quibus debent reddi . in apparicione . IIII . libre et . C . solidi in pentecostes . debet etiam terciam partem expensarum in uindemiis . et . X . solidos de censu episcopi Sedunesis | soluere . Si quid ei calupnietur de hiis que ecclesia tunc tenebat ipse debet placita | tenere et si uoluerit habere in placitis suis canonicos debet eos habere com capel-|-lani tamen expensis . In die tamen quam acceperit peremptoria si Sibi necesse fuerjt eant | ad diem illam canonici cum eo . et si quid ei preiudicium sublatum fuerit . capitulum ei . ad | arbitrium Capituli recompenset .

Hec fecit scribi c . prepositus lausannensis anno ab incarnatione domiui .M°.CC°.XXX°.V°. sicut inuenerat in antiquo cartulario | beate marie . hec est computatio terre et seruicii quod debet exire fratribus lausannensibus de uiuescio . Casale .I. quod te-|-nuit Udalricus . frater aldri reddit . IIII . denarios . abraham tenet casale reddit .VI . denarios . Eingelburch . tenet casale | reddit .VI . denarios . Iohannes tenet casale reddit .VI . denarios aliud tenet ipse Johannes reddit .VI . denarios. Amicho | tenet casale reddit . IIII . denarios . Tiechelmus filius eius tenet casale reddit .V. denarios . Udalricus tenet casale reddit . IIII . denarios . | alaricus tenet casale reddit . IIII . Martinus tenet casale reddit .VI . denarios . Ermenfreih tenet casale | reddit VI . denarios . Tieuuart .IIII . denarios . Erran... tenet casale reddit .XII . denarios . Bureuuart tenet casale | paruulum. nauidium debet . Suffisi tenet casale reddit . IIII . denarios . Iosberh tenet casale reddit | .VI . denarios . Christans tenet casale reddit .VIII . denarios et me-

dietatem uini. Udalricus pr. VI. denarios. Olarchus | VI. denarios. et summa huius numi .VIII. solidos et .VII. denarios et soluunt in festo sancti mauricii. (p. mercatoris.)

[1] VIUEIS.

De vineis dominicalibus. vnam vineam dominicalem habent fratres lausannenses sub ecclesia sancti Martini. Termi-|-nat ista uinea ex ambobus lateribus ad terram sedunensem. ex uno fronte ad burgum ex alio | fronte ad uiam publicam. Aliam uineam tenent in loco qui nominatur Elnes. Terminat ista uinea | ex uno latere ad terram sancti Mauricij. ex alio latere ad terram sancti petri monte iouensis | ex uno fronte ad uiam uicinorum ex alio fronte ad saxum. Terciam in loco qui uocatur caupu-|-nieres. Terminat ista uinea ex uno latere ad vineas que uocantur muntanieres. ex | alio latere ad terram vviberti ex uno fronte ad terram infantum Gosleni. ex alio fronte | ad terram infantum lanberti. de melduno. Quarta est una plantata quam plantauit adal-|-bero. Quinta est una plantata. quam plantauit vibertus. Sexta est una uineola quam dedit Otho fratribus ad altauila subtus frontem. Septima est quam ipse Otho dedit que iacet inter alodium | infantum Gosleni. Octaua est uineola in loco qui uocatur petrosus. Nona est in loco qui uocatur | Capunieres. iuxta flumicellum qui

[1] *Folio 85. recto.*

uocatur osnona. Decima est una uineola que iacet ad alta-|-uila juxta alodium infantum Gosleni et Ruodulfi de Sedurs. vndecima est una uineola | que jacet in loco qui dicitur super ortos. duodecima est que iacet in eodem loco quas anbas tenet Eingilgerth Tercia decima est que iacet in loco eodem quam tenet stephanus ermenfredus. Quarta decima est que iacet in eodem | loco quam tenent stephanus et Ermenfredus. Quinta decima est que iacet ad altauila quam otho | et quam tenet Engelburhc. Sextadecima est que iacet ad elnes quam dedit Adalbertus scolasticus. pro pre-|-benda. Septimadecima est que iacet in eodem loco quam dedit frebuhr. Octauadecima est que iacet in eodem lo-|-co quam tenet eingeburhc. Nonadecima est que iacet in loco qui uocatur curt quam tenet | Aldricus. vicesima est que iacet in eodem loco quam tenet suffisi. vicesima prima iacet in eodem loco quam te-|-net ipsa suffisi. XXII[a]. iacet in eodem loco quam tenet Wilelmus presbiter .XXIII[a]. est que iacet ad carduna quam | tenet Walfredus XXIIII[a]. est que iacet ad blunai quam tenet dominicus .XXV[a]. est que iacet in loco qui uocatur | bai cum casali et molendinario .XXVI[a]. est que iacet super ortos quam tenent aimiris et Eldols. vicesima | septima est uinea que iacet in monticello iuxta ecclesiam sancti martini. terminat ista uinea ex | uno latere et uno fronte ad uiam publicam ex alio latere ad terram sancti petri montiiouensis ex | alio fronte iterum ad uiam publicam .XXVIII[a]. est que iacet in loco qui dicitur lisch Kieres quam tenet johannes .XXIX[a]. est quam tenet Eingilgerh. que iacet in loco qui uocatur Kaminitels. terminat ista uinea | ex una parte ad alodium ipsius

Eingelgirh. ex alia parte ad alodium Ruohan. ex .III[a]. parte et .IIII[a]. sancti petri monteiouensis .XXX[a]. est una plantata in canpo faucianense quam tenent | stephanus et ermenfredus .XXXI[a]. est alia plantata que iacet supra ortos quam tenent iterum stephanus | et Ermenfredus.

De terris arabilibus. In fine uacianense iacent .XIII. campi primus campus est qui iacet in loco qui uocatur | sulei ad pedra orhc. in fine de pesieres iacent .XI. campi. In fine de uis iacent VII. campi. In | fine qui uocatur grantcamp iacent .III. campi. In fine de blunai iacent .VIII. campi. In fine[1]. dereresces .XIIII. campi in fine delauieres .XI. campi. In fine depra .VI. campi. | In fine de cursceles .IV. campi. et ad bucenens .II. et ad romulfens .II. et summa | huius numeri .LXXXI. campus.

Depratis A la ponteli iacet .I. pratum. Ad uilar .II. Ad pangieres .I. A praela .I. a uia | la palu .I. Al pra desummor .I. Et inter omnia ista prata possunt colligi .VI. carradas feni.

Iohannes de sancto protasio sacerdos dedit capitulo in elemosinam ad emendam anjuersarium suum .X. libras de illis .X. libris precepit capitulum jacobo de burgo celerario | facere cellarium lapideum apud uiueis in torculari de marterej. ad | ponendum ujnum capituli. et statuit capitulum quod annuatim diuiderentur in aniuersario dictj johannis .VIII. sextaria canonicis qui interessent eius anni-|-uersario. et hoc de ujno de viueis. actum in reuestiario anno ab incar. do. | MCC.XXXVI.

[1] *Folio* 85. *verso*.

vi. no. Marcjj. Testes .C. W. thes. W. prior S. M. G. Sa. C. de fonz. | n. de cha. jo. p. de fru. P. de vi. R. de Ro. R. de Wul. ame. VI. da. Ia. de Bur.| ce. hen. de fru. ot., de Gran. p. de S. Mar.

Iacobus frater Buomundi de Viueis clericus dedit Beato Martino et ecclesie de Viueis | medietatem casalis quod ipse et B. frater suus habebat iusta domum capellani de | Viueis ubi eorum grangia fuerat. et .P. capellanus dedit ej terciam gerlatam | quam dictus capellamus habebat in quadam uinea quam dictus .I. et .B. frater suus colebant | apud altam uilam. et hoc in uita. ja. et post eum debet dicta tercia gerlata redire li-|-bere ad ecclesiam Sancti Martinj. Aliam medietatem dictj casalis dederat prius dic-|-tus .B. Beato Martino pro quadam parte cuiusdam ortj quod est prope domum capel-|-lanj. utrique cambio prebuit assensum capitulum. Actum in reuestiario. Anno ab in-|-car. do. MCC.XXXVI. Mense Marcio.

Buomonz .P. de Saluiuns et fr. eius. Iohannes petrus Cono fratres de turre .W. filius dureta. Iohannes cauda. Bertodus frater nanthelmi. | Vdricus pacoz. Li Cusins. Andreas de Macello. Michaël del Marterei. Isti sunt de viueis. et sunt homines ligjj capituli lausannensis. | hoc fecit scribi .C. prepositus lausannensis. Anno dominj M°.CC°.XXX°.VIII°. Mense octobris.

Anno Ab incarnatione dominj .M°.CC°XXXVIII°. dominica ante natiuitatem dominj. fuit Iacobus de burgo canonicus lausannensis apud viueis missus a | capitulo. et rogauit Thomam balduini ne clusum de chaponeres quod est de feodo capituli obligaret alicui. preterquam capitulo. | quia capitulum reciperet eundem clausum in

obligatione pro eodem precio quo aliquis alius. et daret ei litteras quod quando ipse uel heres suus | vellet clausum redimere quod capitulum reciperet redemptionem. et redderet ei clausum bona fide. et quia Thomas noluit. | dictus Iacobus contradixit ei ne feodum capituli obligaret. Huic contradictioni fuerunt. Magister Andreas de Chardona. R. dominus | de Orons. Martinus villicus de viueis. buemonz magnus de viueis. Nicholaus de viueis. Iacobus albus. petrus de Saluiuns. Girardus frater Iacobi albi. Andreas de Macello. et Multi alii. Eadem die supradictus Iacobus canonicus ante Missam rogauit ex parte capituli la. apud | viueis. Rodulfum de bollo filium .W. militis de bollo. ne acciperet in obligationem supradictum clausum qui est de feodo capituli. | et capitulum uolebat ipsum clausum recipere in gageria. et proposuit supradictus. Ia. Iam dicto .R. quod pater suus erat ligius homo | capituli. et ipse .R. non debebat facere injuriam capitulo. et quia dictus .R. noluit audire preces capituli. Supradictus. Ia. canonicus | contradixit eidem .R. ne clausum in Gageria acciperet. Testes. Magister. A. de chard. R. dominus de Orun. Giroldus et petrus milites | de Willens. M. villicus de viueis. b. Magnus. P. de Saluiuns. Nicholaus de viues. Andreas de Macello. et multi alii.

[1] R. de Wfleins. et G. de burgo canonici lau. calumpniabantur Martino villico de viueis plateam illam que est | inter murum et aggerem. et domum que dicitur turris et portam. Et calumpnia ita fuit pacificata quod capitulum dedit dicto .M | .LV. solidos. et dictus

[1] *Folio* 86. *recto*.

.M. quicquid habebat juris uel calumpnie in supradicta terra dedit et guerpiuit capitulo. Ita etiam conue-|-nerunt dicti .R. de Wfleins. et G. de burgo. et capitulum. quia dicti .R. et .G. dicebant dictam terram ad eorum porcionem perti-|-nere. quod ipsi dicti .R. et G. dictam terram dimiserunt capitulo. si capitulum supra terram dictam infra triennium capellam uel do-|-mum edificaret. Quod si capitulum uon faceret dicti .R. et G. ex tunc possent dictam terram dare ad censum. et capitulum recu-|-peraret de intragio dicte terre .XL. solidos. et si quid de intragio plus daretur capituli totum esset. Actum in capitulo Anno ab incarnatione | domini .M°.CC°.XXX°IX. IIII. Idus Iunjj. Testes .C. prepositus. Io can. W. prior Sancti .M. G. Sa. Io. Suc. p. de vi. N. de cha. p. de Sancto. M. | Ia. de burgo.

C. propositus et capitulum lausann. ecclesie. Omnibus presentes litteras inspecturis rei geste noticiam cum salute. Nouerint uniuersi quod nos petro | et Iacobo fratri suo. et petro dictis Tamjsiours. et Wilberto de brent. et heredibus ipsorum. dedimus in perpetuum ad censum Sex cupparum frumenti | ad mensuram de viueis. jn natiuitate beate Marie reddendarum. terram nostram quam a nobis tenebant. apud viueis in loco qui dicitur pratis in qua | vineam plantauerunt cum decima vinee. Tali condicione quod si dictum censum prefixo termino nobis non persoluerent. nos dictam vineam | usque ad solutionem plenariam teneremus. Testes autem huius rei sunt. Magister Ia. de bur. R. de Wlflens. G. de bur. canonici lausann. P. capellanus | de viueis. Magister. An. P. de burie. sacerdos. Martinus villicus

noster. N. et Ia. albus. burgenses de viuiaco. Actum anno dominj M°.CC°.XXX°.IX°. Mense Iulio

Nos frater Nicolaus Abbas humilis de Alta Crista. scire facimus uniuersis quod Michahel dictus de Buirie Burgensis de uiuiaco vendidit Capitulo | lausann. vnum Modium albi vini et puri censualem. ad Mensuram de viuiaco. reddendum in vinea sua in loco qui dicitur Brestereschi. que vinea | est contigua vinee Iohannis de turre. burgensis de viuiaco. tali modo quod supradicta vinea de Brestereschi non posset colligi et recipi dictus Modius | vini. quod deesset. dictus Michahel redderet in vinea quam habet a dicto capitulo sita iuxta clausum de Marterei. Appositis talibus conditionibus inter jam dictos Ca-|-pitulum. et Micahelem quod dictus Michahel debet pascere custodem qui dictum vinum custodiet. donec jdem Micahel dictum vinum reddiderit in expensis propriis apud | viueis in torculari uel in dolio Capituli Memorati. Predicta autem uenditio cum supradictis pactionibus facta fuit de consensu et voluntate Perrete vxoris dicti | Micahelis. et Thome filii eorum. huius rei testes sunt. Magister Iacobus de Burgo. et Rodulfus de Woflens. canonici lausann. P. Capellanus de viueis. | Magister Andreas decanus sancti hymerii. Micahel de Buirie clericus. Boemondus dictus Magnus. P. et Albertus fratres de Saluion. Vldricus dictus pacot. Cono et P. fratres de turre. Andreas de Macello. Bertoldus dictus de Mallie. Albertus dictus Sescaux. Vmbertus dictus Gaier Burgenses de viuiaco. Nos autem ad preces | supradictorum Capituli et Micahelis perete. et Thome. Sigillum nostrum apposuimus in testimonium huic

scripto. Datum Anno domini M°.CC°.XL°. Mense Ianuario.

Nos frater Nicholaus humilis Abbas de Alta Crista scire facimus uniuersis quod Willermus filius durete de viuiaco. vendidit capitulo lausann | vnum Modium vini albi et puri censualem ad Mensuram de viuiaco reddendum in vinea prope lo chano de viueis. super porcione sua que vinea | communis est dicto. W. et Matri sue. et est contigua uinee petri de turre Burgensis de viuiaco. Supradictus .W. promisit jam dicto capitulo. se esse | bonum guerentem super prefata venditione contra omnes. Apposita fuit etiam talis conditio inter jam dictos Capitulum et W. quod jdem .W. debet | pascere custodem dicti capituli qui custodiet dictum vinum donec idem .W. supradictum vinum reddiderit in expensis propriis apud viueis in torculari | uel in dolio capituli Memorati. Predicta autem vendicio facta fuit de consensu Agnetis vxoris dicti Willermi et durete Matris eiusdem .W. et | petri filii ipsius .W. Huius rei testes sunt. magister .G. de Burgo. R. de Wolflens. canonici lausann.

Petrus Capellanus de viuiaco. Magister | Andreas Decanus sancti hymerii. Micahel de Buirie clericus. Boemondus dictus Magnus .P. et Albertus fratres de Saluion. Vldricus dictus pacot. Cono | petrus fratres de turre. Andreas de Macello. Bertoldus dictus de Mallie. Albertus dictus Seschauz. Vmbertus Gaier Burgenses de viuiaco. Nos | autem ad preces supradictorum. Capituli. et .W. Agnetis. et p. filii dicti Willermi. Sigillum nostrum apposuimus huic scripto. | Datum Anno domini .M°.CC°. Quadragesimo Mense Ianuario.

[1] VIUEIS.

Omnibus presentes litteras inspecturis. Rodulfus dominus de Orons noticiam rei geste. Nouerint vniuersi quod ego .R. Calumpniabatur Capitulo lausann. | Andream et Iohannem fratres de Macello de viuiaco. mediantibus bonis viris. de consensu Alix vxoris mee. Willermi Militis. Rodulfi. Amedei. Petri | et Girardi. filiorum meorum. talis facta fuit compositio inter me ex una parte. et Capitulum Memoratum ex altera. quod ego omnem calumpniam siue iustam | siue iniustam. quam habebam in predictis fratribus. Andrea et Iohanne. et in eorum progenie nata et nascenda. et in Matre eorumdem fratrum Andree et Iohannis. guerpiui et quitam cla-|-maui in perpetuum. et eciam dedi in elemosinam capitulo supradicto. Dictus uero Andreas pro guerpina et quitacione supradictis dedit michi .XIII. libras lausann. Monete. quas ab eodem andrea habui et recepi. Quia uero Iohannes filius meus canonicus lausann. erat parisius quando facta fuit compositio supradicta. promisi fide data | quod dictum Iohannem filium meum quam cito ad partes istas venerit. consentire facerem guerpine et quitationi prelibatis. et easdem ratas et firmas habere. | Preterea tam ego quam Alix uxor mea. et Wil-

[1] *Fol.* 85. *verso.*

lermus filius meus Miles fidem dedimus in manu sacerdotis quod predictam compositionem inuiolabiliter seruaremus et | rogaremus Episcopum lausann. quod secundum tenorem istius Carte super predictam compositione memorato capitulo Cartam daret in testimonium sigilli eiusdem episcopi | Munimine roboratam. Huius rei testes sunt. Magister Iacobus de burgo. N. de chauornai. R. de Wolflens. P. de sancto Martino. R. de sancto Georgio. | canonici lausann. P. capellanus de Viuiaco. Nicholaus sacerdos eiusdem loci. Magister Andreas decanus sancti hymerii. Giroldus dictus platars clericus. Giroldus | de Corsie. Iordanus de Mura. Milites. Vldricus de villa noua minister. Martinus filius Sibille. Iacobus dictus Eschiens. ciues lausann. | Willermus albus. Martinus de Macello. Vldricus pacot. Bertoldus dictus de Mallie. Aubertus filius Amindale. Girardus de petra. Richos de ponte. burgenses | de viuiaco. Ego autem et predictus filius meus Willermus sigilla nostra apposuimus huic Carte in testimonium rei geste. Actum in foro de viuiaco. Anno ab incarnatione domini M°.CC°. Quadragesimo. decimo. Tercio Kal. Marcii.

Thomas de viueis uendidit Capitulo lausann. domum quam fecerat Amedeus bauduini pater suus. que domus ad ipsum tho. iure hereditario pertine-|-bat. que dicitur turris. pro qua et pro platea que est ante domum. Capitulum ei dedit .LXXXV. libras. Et promisit dictus Tho. quod si quis impeteret capitulum super | dicta platea. ipse est inde legitimus werenz. et inde posuit fideiussorem. Martinum fratrem suum. Martinus dictam domum habebat a capitulo | set eam

werpiuit in manu .C. prepositi lau. ad opus capituli. huic uenditioni Assensum prebuerunt dictus Martinus et vxor eius dicti Thome et filii sui. | et Amedeus frater eius et filii sui. Actum in choro ante sedem prepositi. Anno ab incar. do. M°.CC°.XL°.II°. Crastina beati Ambrosii. Testes .C. prepositus .W. prior | sancti Marii. N. de cha. P. de vileta. Io. Suc. Amedeus de bornello. R. de ro. R. de Wfle. Ia. de bur. P. de sancto Martino. Canonici. Wolmarus. | Richardus de vizi. Nantelmus de Oschie. Sacerdotes. Iohannes matricularius. Lambersuns. Stephanus filius Clarmonde. Albertus Beuer. Andreas pollie. Aymo | Rugines. Clerici. Reinaldus de pringie Miles. Iacobus li Eschiens Burgensis[1].

Pratum quod est uersus chirie de quo joceranz questionem iniuste mouebat est de allodio. Hec nemora sunt de Allodio. Nemus quod est iuxta combremont. Item nemus quod dicitur | asclej uersus supra petram. Item chastelet. Item deuensel. Item uersus granges biolej. Casalia que sunt ultra aquam iuxta uiam ab ortu solis. licet sint de predicto feodo de corgiuolt fuerunt tamen de dote matris emmonis que fuit de corgiuolt.

[1] Ici, sur des feuilles intercalées, une main récente a transcrit des chartes déjà données dans le Cartulaire et que nous ne reproduisons pas.

[1] UIUEIS. CRANS. CRIMIÈRES.

Canonici dederunt Vdrico filio durant gaier ui-|-neam suam de autauila. quam tenebat a capitulo | .p. pulex. Eamdem dedit in elemosina ecclesie beati | martini. Ad tercium sextarium. et promisit eis prefatus Vldricus | quod desertum illius uinee ad idem pactum plantaret. | Dederunt autem sacerdoti beati martinj. in canbium pro | eadem vinea quintam partem magne decime. quam re-|-cipit Richardus. huic dono et cambio. interfuerunt | Tomas celerarius. Stephanus de orba. Raymundus de. W. | Vmbertus de pont. Enguicius cantor. Willermus de escublens | tunc obedientiarius. Iohannes scriptor. Reim. bauduinus. | Michael de foro. Petrus pienichat. Acta sunt hoc do-|-num. et hoc canbium. et scripta canonicorum apud viueis. | anno ab incarnatione domini M°.C°.XC°.IX. v. Kal. | marcij.

Apud crimieres habemus .II. homines Wigerium claudum et filium Stephani et marietan. | quos dedit nobis galcherus dominus de blonai.

In uilla de cranz habemus ecclesiam et dominium uille. | habemus etiam ibi .XX. VII. lunagios. et medietatem u-|-nius lunagii. Pro quolibet lunagio debentur nobis | manaide. Pro singulis manaidis datur unus panis. una cuppa uini et unum membrum porci. Luna-

[1] *Folio* 87, *recto*.

gium debet . II . solidos | de plait. de quibus sex denarii sunt maioris. De supradictis | man . debet maior habere unas. Manaide que dantur | pro manso de pin. non debent vinum. vicedominus habet | in eadem uilla unum mansum qui dicitur limas de pin. quod debet duo paria | Manaidarum . II. cuppas uini. et III. solidos et clausum in quo accipitur dimidium uinum acquitau.. terragium in predicto manso. a capitulo.

In uindemiis habemus ibi . IX. refectiones. primam | debet maior. Petrus de pin. cum suis cognatis | unam. Iohannes de cruce cum suo cognato unam. Petrus tropeaus cum suis nepotibus unam Martinus matricula-|-rius unam. Aymo de marterei unam. Giroldus de | bic unam. Petrus de mura unam. Lambertus cum suis fratribus unam.

[1] CRANS.

Refectio Petri de Pin. constat ex . XIII. denariatis carnium | . IIII. panibus. uno sextario uinj. uno capone. et . IIII. cuppis | auene. Refectio petri de cruce est similis isti. minus tamen | uno denario existente. Refectio petri tropeau. debet tantum-|-dem. Refectio aymonis de marterei. Refectio Lamber-|-ti. et Refectio petri de Moura. debent . VIII. denaria-|-tas carnium. videlicet unaqueque . II. panes . II. cuppas uinj. | et . II.

[1] *Folio* 87. *verso*.

cuppas auene. Refectio Giroldi de biez. debet .VI. denariatas carnium. duos panes. dimidium sextarium uini. | et .II. cuppas auene. Martinus matricularius pro refectione | .VIII. denariatas carnium .II. panes .II. cuppas uini. et | .II. auene.

Nouem columgias habemus in predicta uilla. | Possidentes eas isti sunt. Petrus de pin. Iohannes de cruce. | Petrus tropeaus. Vldricus de Willeau. | Villici .IIas. unam tyeberti. et aliam renuardi. | Columgiam de marteray tenet petrus de muin. | Albertus faber et Runies .I. Matricularij .I. | Isti columgiarii debent adducere uasa dominorum de lausanna a | crans et picem. et debent portare les gilles. quando clau-|-sum dominorum vindemiatur Quodlibet lunagium debet | unum penaus de serclos. qui debent dolari et parari | de sumptibus dominorum. Expensa competens debet dari. | illis qui uadiunt pro adducendis uasis Homines de ista | uilla debent peier uasa dominorum et ducere ad rippam.

Cena uel prandium debet dari illis qui uadunt pro addu-|-cendo uino de silignie. et de duallie. Dolia preparantes | debent domini procurare. cui procurationi debet uillicus ca-|-seum addere. Coruaes habemus in predicta uilla

In receueria decime habet ujllicus .II. partes. terciam capitulum debet etiam recipere uillicus terragium in decima habet lo rediemum In terragio nichil. |

Decima et terragium sunt dominorum. Excipitur terra de maioria. Ma-|-ioria debet de plait unum dolium uini. et si | non habuerit debet .XV. solidos preposito .VII. vi-|-cedomino .V. Quando domini emunt terram uel

quando liberant aliquem de crans. a mala calumpnia uel a malo dominio. ujlla debet eis auiua.

Salteriam habent illi qui dicuntur uillici hereditario jure | set maioriam non. hec est recognitio petri capellani | de Crant qui uillicus est et fuit longo temporis interuallo.

[1] CRANS.

Bonus mons debet .V. libras gebenn. in natiuitate beate Marie. Anno ab incar. domini M°.CC°.XIII°. | fecit Cono prepositus iurare apud Crans Valcherum uillicum petrum delsechor. Vldricum de uuillral | armannum Stephanum | claudum. Iohannem de cruce | Petrum de mura et fratrem | suum petrum tropel et | Iohannes de osta. | et alios de crans. quod | recognoscerent capitulo et preposito et uicedonno | sua iura. et terras. et re-|-cognouerunt per iuramentum | et fidelitatem ea que petrus | sacerdos de crans et uillicus | antiquitus reognouerant | .sicut scripta sunt ante. et ea que secuntur.

Colungia tyeberti de sumba uilla debet capitulo .VIII. solidos de placito in | mutatione uassali. in quibus nil habet prepositus. set uillicus habet quartam partem. |

In mutatione uero prepositi debet novo preposito .III.

[1] *Folio* 88. *recto*.

solidos de placito. debet | etiam . III. solidos annuos. quorum . XVIII. denarii sunt ujllici. alii . XVIII. sunt prepositi. | pro quibus prepositus debet ei warentire in contamina capituli delescumbes | asu. lo pra . II. posas sine terragio.

Casale petri de mura. quod est inter casale villici et ecclesiam debet nouo prepo-|-sito .II. solidos de placito.

Quilibet ignis debet una die in anno hominem qui fodiat in clausu dominorum et | debetur unus panis.

Item quilibet ignis debet ujndemiatorem in eodem clauso et ei debetur panis.

Tenementum quod habent lipofer apud crans. debet cupam auene semel in anno | in aduentu dominorum. villici debent lectum integrum quociensconque domini uenjunt. habent inde a sumba uilla un tros donochi. scilicet unum iornale.

Homines de crans habent in nemoribus dominorum lo morbos. siquis inciderit quercum | uel ramos quercus quod uulgari dicitur esbranchier. debet . III. solidos ala marci.

Siquis uult facere domum. debet petere nemus a uillico vel a preposito. et ei debet dari.

Apes sunt villici. nec debet socijs diuidere ceram. Set debet custodire ad lumen | dominorum quando ueniunt in villam.

Quotquot porcos habeat homo de crans. debet unum solum custile villico de passonaio. | et si uult colligere glandem. debet . II. denarios. | eidem de extraneis porcis. et. li passo. | capituli.

Vbiconque homines de crans extra parrochiam suam

coluerint terram. portantes semina | de crans. habet capitulum medietatem decime.

Terra de chastellion debet .VI. denarios ad conducendam nauem que portat uinum dominorum.

Apud oyssins habet capitulum unum pratum pro quo debent conuersi et Iohannes homo eorum .XVIII. | denarios in festo sancto Iohannis annuos.

Apud borrai habet capitulum .II. posas terre.

Apud auenai abet capitulum .I. posam terre.

Apud dualie habet capitulum uineam unam. acrola qne debet medietatem | uini. et duos nuntios procurare. habet eciam ibi alia.

Illi de bougie auferunt pratum .V. carratarum et multa alia ultra illud | quod habent ad censum a capitulo he sunt que auferuntur capitulo.

P. filius Woulchiis villici de crant. recepit feodum suum a .C. preposito lau. | et fecit ej homjnjum ad opus suj et capituli et afidauit ej placitum ad opus | capituli dolium ujnj uel .XV. solidos. ad opus prepositj .VII. solidos ad opus vi-|-cedomjnj .V. solidos per Iohannem magistrum operis. saluo jure capituli. actum in reuestiario. anno ab incar. domini M.CC.XXXVI. | quarto ydus Iuljj. testes .c. prepositus .W. tes. Io. Can. W. p. S. M. c. de fonz. | N. de cha. Io. Suc. p. de vj. R. de Ro. R. de Wul. ame. G. de | Bur. Ia. de Bur. W. de Gu. p. de Sancto Mar. ca. et alij multj.

[1] PROMENTOUR. — CRANS.

Plusquam medietas de pellens et li apjcios de la dola. erant capituli. que alie-|-nata sunt ab episcopo et preposito et abbacie de bono monte. pro quibus in mutatione | abbatis debebatur episcopo mula alba. preposito singulis annis unum dolium | aptatum et picatum. ad ponendum uinum de clauso del pin.

Apud arbero solebat habere ecclesia lausann .IX. columgias.

Notum fieri uolumus quod cum Wuillermus de cuminie calumpniabatur Iohannem de cruce | de crans. pro homine suo. taliter est calumpnia pacificata. quod dictus Vuillermus uenit | apud nuuns. et in plena parrochia guerpiuit quicquid iuris uel calumpnie | habebat in dicto Iohanne et heredibus sujs. et ille dedit ei . . . . solidos . . . cupas aue. | et dictus Vuillermus promisit quod faceret laudare filium suum quod et fecit. et filius habuit | inde quosdam substulares.

Notum fieri uolumus quod capitulum lau. concessit iacobo de crallie canonico lau. | quandam uineam apud crans. in qua quilibet ignis de uilla debet una die in anno | unum hominem qui fodiat et ei debetur unus panis. Item quilibet ignis | debet unum uindemiatorem

[1] *Folio* 88. *verso.*

in eodem clauso et ei debetur unus panis. | actum est hoc in capitulo lau. anno ab incar. do. M.CC.XVI. in festo | Sancti Gregorii. testes. B. episcopus. C. prepositus. W. thesaurarius. a. prior sancti. | Marii. Magister Gal. p. chenuns. Iosep. Sa. G. carbo. Ni. de cauornai. Ni. | de Willens. di .C. de fonz. M. alanus p. de uileta. W. de grancon. amedeus. R. de roue-|-no. subdiaconi. canonici lau. pro qua dictus ia. debet reddere cuilibet | canonico qui erit in anniuersario Regis Rolufi uel qui ea die interfuerit | matutinis. dimipiam cuppam uini.

dominus johannes archiepiscopus viennensis apostolice sedis legatus. dedit in man-|-datis Magistro W. dorses et p. Murer canonico Gebennensi quod ipsi | ecclesias episcopatus Gebenn. circuirent et si inuenirent in aliquo loco ca-|-pellanjas paruas ipsas autoritate legatj meliorarent. Ipsi | uero citauerunt capitulum lausan. pro ecclesia de promentour. capitulum. | misit ad diem. la. de Burgo. et p. de Sancto Martino. ca. lau. qui | ita com capellano conuenerunt. quod capellanus Wichardus no-|-mine lausan. ueniret. et capitulum bene com eo concordaret. qui | uenjt. lau. et recognouit quod ad capellaniam antiquam spec-|-tabant medietas oblationum et elemosinarum et decima nas-|-cencium tota. et candele. preterquam in natiuitate domini et in festo Stancti | Stephanj. et in purificatione. et in festo omnium sanctorum. | tunc per medium diuidebantur. decima spectabat ad personatum | tota. Ipse uero habebat a capitulo personatum ad censum. pro .LX. | solidis. et ita conuenerunt jpse et capitulum. quod in uita sua

de-|-dit ej capitulum personatum ad censum pro .XL. solidis. et ipse pro bo-|-na habuit capellaniam set si episcopus Gebenn. uel nuncii legatj | istut non acceptarent. esset sicut prius. Actum in reuestiario | Anno ab incar. do. MCCXXXVI. In octaua Beatj Iohannis Bau-|-tiste. testes. C. prepositus. Io. can. G. Sa. Io. Suc. Al. de no. cas. R. de Ro. G. de Bur. W. de Gu. W. de Gru. et amedeus.

[1] LEGES.

[2] tervallo Bonus Mons debet .V. solidos gebennensium in | natiuitate beate marie . . . . Cicardus miles de cha-|-uornai et uldricus nepos suus debent .V. solidos annuatim | in festiuitate. . . . . de gumuens .X. solidos | pro terra quam habet ad chauornai a capitulo.

Leges de Alba aqua et de Rota en ogo. et de Donno | martino. et de essertines et de tolochina. et sancto protha-|-sio et de Cranz. sunt capituli due partes. et tercia pars | prepositi uel obedienciariorum. qui habent a preposito. et uil-|-lici nostri .VI. denarii. In hiis supradictis curiis habent obedi-|-enciarii auenam uel prepositus. scilicet unam cuppam. ab | illis qui possibilitatem

[1] *Folio* 89. *recto.*
[2] Ce qui précède manque dans le manuscrit.

habent. Ceteri uillani nostri debent | seruire preposito non coacti set gratia uel de pane uel de | vino. uel de auena. uel de aliqua re. et propter hoc debet | eis ualere. et eos iuuare[1].

In predictis curiis habet | prepositus semel in anno procurationem Exactiones |. et enormitates obedienciariorum et uillicorum debet pre-|-positus emendare. et eorum defectum supplere. Item prepo-|-situs et etiam canonicus uel canonici quando uadunt pro ne-|-gociis uillarum nostrarum. habent ibi procurationes.

Prepositus uel obedienciarius habet terciam partem legum et | talliarum. apud albam aquam. cetera sunt capituli.

(*De obedienciis facta est mutacio per assensum Prepositi et Capituli. sicut alibi scriptum est et sigillatum.*)

Apud Rotam in ogo habet terciam partem legum et .III. solidos pro de-|-cursu aquarum. et de .XX. et I. solidis terciam partem.

Apud donnum martinum. terciam partem legum et talliarum. et | a singulis domibus cuppam auene si dare potest. et terciam | partem placiti maiorie. et unum feodum maioris.

Apud essertines terciam partem legum et talliarum. in anti-|-quis possessionibus et a singulis domibus cuppam auene | si dari potest et tenementum Willermi famelon.

[1] Ici suivent deux lignes effacées.

Apud Tolochina terciam partem legum. et .V. solidos de tallia. | et .V. solidos de placito maiorie. et tenementum di-|-uinatoris.

[1] LEGES. — DUELLA.

Apud sanctum prothasium habent uicedomini terciam partem legum. et fe-|-odum unum et maior .VI. denarios.

Apud Cranz habet vicedominus terciam partem legum et mansum de | pin. et .V. solidos in placito maiorie. et prepositus .VII. et capitulum | dolium uini. uel .XV. solidos.

Apud uiuiacum habet obedienciarius placitum suum. Post pla-|-citum capituli. in concessionibus possessionum nostrarum.

In omnibus nostris extra hanc uillam manentibus qui pro furto | capiuntur in hac uilla habet prepositus terciam partem legum et capitulum duas | quod tenet ab episcopo. In concessionibus possessionum nostrarum | post placitum capituli placitum suum. ad arbitrium capituli si | grauis uoluerit esse. Si homines nostri seruiunt prepo-|-sito in aliquo. spontanei et sine coactione placet ca-|-pitulo. In nullo hominum nostrorum habet gerba-

[1] *Folio* 89. *verso.*

riam fami-|-lia sua. In antiquis curiis habet procurationem semel | in anno. si necesse fuerit eum illuc ire pro negocio | capituli. Hoc autem incumbit honus preposito quod negocia ec-|-clesie que per celerarium uel obedienciarium tractari non | possunt debet tractare cum consilio capituli.

In prouentibus duellorum habet | medietatem. De omnibus obedientiis tenet tantum. in | manu sua obedienciam de donmartin et de tholochjna. Alias | debet dare consilio capltuli.

CANTORIA ET SUCCENTORIA.

Notum fieri uolumus. quod Rogerus lausann. Episcopus .C. prepositus B. Thesaurarius. Aymo | Cantor totumque Capitulum lausann. in ecclesia lausann. constituerunt succentoriam | imperpetuum. Et dedit Episcopus ad hoc de bonis ad mensam suam pertinentibus .I. mo-|-dium frumenti in decima de Chauornaj. Capitulum uero clausum de maisirie. Cantor | de consilio Capituli .XL. solidos. viginti super id quod habet apud sanctum Germanum et alios .XX. super decimam suam de Chauornai. Debet autem Cantor cum consilio capituli eli-|-gere succentorem ydoneum. et Capitulo instituendum representare. Actum est hoc anno in-|-carnationis dominice .M°CC°X°. xv. kal Nouenbris.

Post hec uero Radulfo de fru-|-encia [1] (facto Cantore contentio fuit jnter eum et capitulum super eo quod superius dictum est | et ita fuit sedata. quod cantor representaret capitulo. sicut superius dictum est | ydoneum succentorem. et loco illorum .XL. solidorum de quibus mencio facta est | assignauit decimam frumenti quam habet ad sanctum Germanum. et dominus episcopus | modium auene jn decima episcopi apud chauornaj Anctum est hoc lau. | in reuestiario. Anno ab incarn. domini .M°CCXVI°. Nona Kal. octobris. | Huic concordie jnterfuerunt. B. episcopus. C. prepositus. Rogerus quondam episcopus. | W. thesau. R. Cantor. Tho. de cossonai. Magister Galterus. Petrus che. G. carbo | Ni. de Cha. Ni. de Willens. vldricus de vanel. (—) Magister alanus. albertus de nouo | castro. W. de granc. P. de vileta. Iacobus de grallie. (Iacobus de albona)

Eadem die dedit Capitulum giroldo carbonj decimam quam Enguicius Cantor ha-|-bebat a Capitulo apud Puliacum. Dedit eciam Eymerico clerico .X. solidos censuales. | apud loisnuerre. Dedit eciam Iacobo . . . XX. solidos censuales in ecclesia de Sisilli. | Et dedit Vmberto clerico de Sancto Paulo .XII. solidos censuales in ecclesia | Chalcrues donec ei conferat maius beneficium. et dedit johanni filio Ma-|-gistri operis .XX. solidos censuales in ecclesia de orba et dibinvilar donec | ei maius beneficium conferat.

[1] Ce qui est dans la parenthèse se trouve ajouté sur une feuille intercalée par une main moderne.

[1] CENSUS.

In uigilia natalis domini habet capitulum lausann. XV. | solidos pro terra de auernie. et .III. solidos de molen-|-dino de pullie. In festo beati andree habet .XX. solidos | .I. modium frumenti. et .XXX. palaes. pro ecclesia de iuonant. In festo sancti stephani .XII. solidos .X. cuppas frumen-|-ti .VI. sextaria uini pro manso de broete. quod est a runens | et .VI. sextaria albi uini in uinea bonerii. apud Sanctum | laurentium de elemosina magistri Richardi et .V. solidos de elemosina christine de escublens. de-|-bent sui rustici de Treges que est. uicina orbe. | et .XIX. denarios de elemosina clarmunde super terram de | goleta quos debet Girardus burgensis de burgo | et .XX. solidos de ecclesia de granges. In epiphania domini | .XIII. solidos et modium frumenti. et .VIII. sextaria uini pro | ecclesia et decima de Danaisie. In festo sancte agnetis | .X. solidos quos debet abacia de tela. In festo sancti | uincentii .XVII. solidos. quos debet ecclesia de donmar-|-tin. et decima de Warnerens. In purificatione | sancte marie .XV. solidos pro ecclesia sancti prothasii.

In catedra sancti petri .X. solidos pro anniuersario vldrici de | fonz. thesaurarii. quos debet de decima de

[1] *Folio 90. recto.*

ɔnant. | et alios .V. ad pinetum de anniversario Cononis bozon | canonici. et alios .III. de elemosina. W. de Wolflens | quos debet quoddam lunagium apud Brunens. Dominica qua cantatur Esto mihi .XII. solidos et .X. cuppas frumenti. | et .VI. sextaria uini de elemosina Witelmi. quos debet | terra de betusie. In adnunciatione beate marie. | L. solidos de ecclesia de crissie et .X. solidos de ecclesia de Essertines. In ramis palmarum .X. solidos quos debet ec-|-clesia. et decima de vilar le conte. et duo mansi. qui | iacent apud capellam Waldanam. debentur eciam | eadem die .V. solidi apud Coreuont. quos debet Vldri-|-cus faber. In pascha .XXXIIII. | solidos quos debet ecclesia de balmes pro ecclesia de orba[1] | et pro ecclesia de biniuilar et pratis earumdem ecclesiarum et ecclesie | balmensis. Eadem die .X. solidos pro terris de escublens | quas tenet canonicus. Eadem die .XX. solidos pro ecclesia de | chauornai. et .X. pro ecclesia de Baioes. Eadem die debet | uldricus de lora nobis .XIIII. denarios pro casali quod possidet in | ciuitate. et filius odonis .XII. denarios pro alio casali. Qui possidet | casale petri bauduini. alios .XII. denarios pro alio casali. qui possidet casa-|-le bosonis in palude .III. solidos. et .VI. denarios. In burgo qui possidet casale Willerme filie bouonis diuitis .XII. denarios. Qui | possidet casale Wiberti morestini .II. solidos. Qui possi-|-det casale Willermi et cononis filiorum amaldrici botel-|-li .XVIII. denarios. In festo tiburcii et valeriani .XII. solidos pro terra que iacet inter uenopiam et albonam In die ascen-|-sionis .V. solidos pro

[1] *Folio 90. verso.*

terra de[1] vilarfrelon. quos debet abacia | de lacu et .IIII. solidos pro manso de corsales quos debent | heredes giroldi cochon. In pentecosten debent nobis heredes bouonis diuitis .XII. solidos .I. modium frumenti. | VI. sextaria uini. pro manso qui iacet ad crissie. et pro vinca | que iacet ad palaieres. In octabis pentec .X. libras pro de-|-cimis que iacent in lausnotro. et champlone. In an-|-niuersario alberti carbonis .XII. solidos et .I. Modium frumenti. | et .VI. sextaria vini. que debent heredes eius pro plantata que est | apud eschisiacum. quam dedit nobis ipse albertus carbo | et Trutilia uxor sua. In natiuitate beate marie de-|-bent domini de Estauaiez .V. solidos pro dominio de berlens. |

In dedicatione ecclesie viginti solidos de casa de...... .IIII. solidos | quos debet Eurardus de berchie. pro terra. de donmartin. |

In festo sanctorum ferreoli et ferrucii .X. solidos de ecclesia de Tolochina. In festo beati Iohannis bap. XX. solidos de ecclesia | de granges .VIII. solidos .X. cuppas frumenti. et .VI. sextaria | uini que debebat Arnoldus pro terris et decimis quas habe-|-bat a capitulo et .II. solidos de elemosina Pagani patris | sui. et nicholai filii sui quos debet casale quod tenet | cristina de crissie. et .XII. denarios. quos debet terra de preue-|-renges pro anima alberti chainun. et .VI. denarios pro a-|-nima augustini filii sui. quos debet casale ma-|-gistri Wuiberti.

[1] *Folio* 91. *recto.*

CENSUS.

Eadem die .XXV. solidos de ecclesia de dallens. | In festo sancti petri debet sacerdos eiusdem ecclesie .IIII. cuppas | frumenti .II. sextaria uini. et duos arietes. In festo sancte | marie Magdalene .XX. solidos de ecclesia de chauornai.

In anniversario magistri andree .V. solidos pro hereditate et al-|-lodio suo. de quibus soluit .II. solidos domus sancti marji habet. | N. proinde uineam unam apud paludem. que uocatur lon-|-gimala. et Giroldus de donnomartin .XII. denarios pro uinea | de montauter. et aymo pistor .XII. pro terra de banpas-|-serin. et dalmacius .XII. pro terris et domibus quas habet in foro. Bertoldus pistor debet nobis .VI. denarios. et Giroldus de donno-|-martino. totidem supra casale quod dedit nobis beatrix. | uxor arnoldi. reddendos pridie. Kalen. Iulij.

In uigilia assumptiouis .XII. solidos de anniuersario Paga-|-ni Rufi de viueis. de Lustri. In anniversario Willermi carbonis .V. solidos. quos | debet uinea sub torculari de Eschisie. In aniversario | Amedei episcopi .XX. solidos de ecclesia de Vrsins. Eichardus et | Vldricus nepos suus milites de chauornaj .V. solidos pro | terris quas tenent a capitulo. Terre ille sunt quicquid habent apud chauoruaj Willermus de Asnens .IIII. solidos | et heres Iotfridi .XII. denarios. In natiuitate sancte marie

.XII. solidos. et .I. modium frumenti. pro terra quam tenent filii Gi-|-roldi cochu. apud Runens. Item .III. solidos et unam libram | piperis. suos debet domus de Montepreueiro. reddere nobis | Quos cum libra piperis dedit nobis Albertus carbo. | super allodium quod habebat in eadem uilla. Guido de Gumuens et Willermus frater suus .X. solidos. In anniversario martine .V. solidos quos debet uinea sub tor-|-culari de eschisie. In uigilia omnium sanctorum .XII. solidos | .I. Modium frumenti .VI. sextaria uini. que debet ecclesia sancti | marii. pro ipsa et uineis et terris quas tenet a capitulo. In | die .XX. solidos. de ecclesia de granges. In octaua omnium sanctorum | .XV. solidos apud Vilartiecelin. In festo sancti Martini .XV. solidos. quos debet maior de donnomartino. | pro uno manso qui iacet in eadem villa. In anniuersa-|-rio papie. V. solidos. quos debet uinea de Rippa.

[1] CENSUS.

In festo sancti andree .XII. solidos .I. Modium frumenti .VI. sextaria uini | que debet terra de cors.

In festo sancti Nicholai .XX. solidos de ecclesia de Rota in ogo.

Item .XX. solidos in natiuitate beate marie.

[1] *Folio* 91. *verso.*

Item in anniuersario willermi de orsenens .X. solidos.

Preterea Ecclesia de Sisili .XX. solidos Apud chauchinie .XXIIII. | solidos. Apud Warens .XX. solidos. Apud Salins .IIII. libras. ste-|-phensium.

C. prepositus debet pro ecclesia de bollo .XXX. solidos ad pentecostem et totidem ad | vincula sancti petri.

In festo omnium sanctorum debet nobis stephanus de cosnai | .III. solidos.

Lambertus de penta. achers Vldricus bouers adros | de jauno. Bertrant. debent de casalibus suis .III. | solidos et dimidium. et Vldricus marchiant .XII. denarios. Casale | philippi de gumuens .III. solidos et Casale amiconis | .XVIII. denarios et engalmars .XII. in uigilia natalis domini.

Eadem die debet Marchisia .XX. denarios.

Aymo abbas .XVI. denarios in nativitate beati iohannis. et Em-|-mo .XII. denarios pro casalibus. que habent a capitulo.

Petrus villicus de wolflens la vila. debet .XII. denarios | in vigilia pasche. pro casali quod tenet a capitulo. quod | iacet juxta domum thome celerarii.

In capite ieiunii. debet Cono prepositus .V. solidos cen-|-suales pro Michaele et petro fratribus de Trouerens | quos torens de Montsalvain dedit capitulo lau-|-sann. pro emendatione eorum que .W. frater eius abstu-|-lerat predicto capitulo.

Casale de palieres debet nobis vnum sextarium vini In | cena domini. pro quo habet vineam apud Chamblandes.

In vigilia pasche debet nobis Garnerus de Maisi-|-rie

.VI. denarios censuales de casali . . . .
Auentura debet etiam nobis .XII. denarios censuales in festo | beati iohannis bap. pro domo quam possidet a la palu. | quos dedit nobis iohannes pilet pro oudebor uxore sua.

[1] CENSUS.

In natali beati stephani debet nobis .W. sacerdos sancti stephani pro ipsa | ecclesia. que nostra est .II. solidos censuales et pro domibus prati | que spectant ad capellaniam sancte crucis .II. solidos in pascha. | quod factum fuit consensu duorum uel trium non consensu cap-|-ituli quod factum ratum potest esse dum .W. sacerdos uiuet. set defunc-|-to eo expirabit. et predicte domus prati ad capellaniam sancte crucis libere reuertentur.

Emmo canonicus de Saices et sacrista lausann. dedit nobis | .VIII. solidos ultra uenopiam. quorum .III. solidos debet gallia | de Wolflens. et Iacobus sacerdos filius suus. alios .III. solidos debet | dauid Iolens. pro terra de vallibus. et Willermus de chinie .XII. denarios et aliorum .XII. denariorum debet stephanus forriers .VIII. denarios. et Gi-|-roldus colluns .IIII. denarios pro quodam casali. quod casale aufert | uxor Raymundi pinguis de Wolflens.

[1] *Folio 92. recto.*

Vldricus de lora dedit nobis pro anima filii sui Vmberti. | quoddam casale quod tenebat a capitulo. quod iacet ante | portam sancti laurentii. laudante filio suo .W. milite.

Tiebertus matricularius dedit nobis post obitum suum .III. solidos | et Matriculariis .XII. denarios .II. solidos assignauit reddendos super | uineam suam de palaieres que est de allodio suo. et alios .II. supra uineam de chastanereia. que fuit Borchar-|-di. dagelin. Idem tiebertus debet nobis .VI. denarios supra casale de strata. quod concessimus ei tantummodo in uita sua.

Bonet de sancto sinphoriano. debet duos solidos censuales | In assumptione beate marie.

Notandum quod sacrista debet cuilibet canonicorum ter | in anno dare .III. candelas scilicet in natiuitate domini. | in dedicatione ecclesie. et in natiuitate beate uirginis | marie. Ista que hic continentur audiui ab arducio | episcopo gebenn. et preposito nostro. et .G. carbone. et petro | bouone dapifero. et petro Armant celerario. | et Wiberto celerario. et a Willermo de orsenens da-|-pifero et a petro priore sancti Marii. et a multis aliis.

In uigilia pasche debet. propinare sacrista canonicis et aliis clericis de choro Post conpletionem. debet | etiam hoc facere in vigilia ascensionis et Pentecostes. | et beati Iohannis baptiste. et in vigilia assumptionis. beate marie. . . . . . | debet etiam ecclesiam sternere iuncis.

Capellanus de pullie et de vizi debent quinquies in anno fer-|-re capsam. isti duo et alii .X. qui intersunt consecrationi crisma-|-tis ex debito. ex antiqua consue-

tudine sunt liberi a colla | episcopi et ab omni alia exactione.

Quociensconque dominus episcopus celebrat diuina in maiori altari | capellanus. diaconi. subdiaconi. et Matricularii sibi astantes | et seruientes. debent ex die secum manducare.

Secunda feria pasche debet episcopus procurare canonicos et | omnes clericos chorum frequentantes. et familiam canoni-|-corum.

Oblationes que fiunt episcopo in consecrationibus quas facit in sua | diocesi. et etiam ubicunque diuina celebrat. sunt cano-|-nicorum secum equitantium. preter ceram et candelas que sua sunt | et annonam que est matriculariorum panis etiam excipitur | oua. caseus. canapus. que excepta sunt custodum. (Capellanus suus debet habere duo Manutergia.)

Oblationes que fiunt episcopo post consecrationem suam. scilicet | quando nouiter assumitur in episcopum in priori missa quam ce-|-lebrat sunt canonicorum.

Seruientes canonicorum legem persoluere non tenentur nisi dominis | quamuis grande scelus perpetrauerint et enorme.

Item familia capituli que prebendam recipit. legem pro aliquo excessu | cuiquam nisi tantum capitulo dare debet.

Item tercia pars legis hominum nostrorum qui capiuntur in hac | uilla pro furto. est prepositi. et capituli due partes. | leges et placita de Masirie et de iotens et de Crissie et de | dallens et de warens. de Runens. de Pullie. de Es-|-paningio. de Charlie de Romaneaus. de quin-|-tinie. de biez. de Cors. de Iolens. de chan-

ı-|-des. et de eschisie. sunt capituli due partes. et prepositi tercia. et de omnibus hominibus capituli. Prepositus habet post | capitulum. placitum ad libitum capituli et dapifer et ce-|-lerarius.

Duella debent fieri in presentia prepositi. Latrones | debent iudicari in capitulo. dampnatio spectat | ad prepositum. media pars legum duellorum est prepositi.

[1] RECOGNITIONES.

Capellania sancte crucis talis est. Tercia pars oblationum et confes-|-sionum est capellani. In testamentis .XII. denarii tantum. et a .XII. denariis inferius. | totum. et .IIII^{or}. denarii de pueris. In presbiteratis et receptionibus non de-|-bet capellanus comedere sine matriculario. in parrochia sua.

Capellanus sancti petri habet per totum terciam partem. tamen in festo apostolorum | debet nobis .IIII. cuppas frumenti .II. sextaria uini et .II. a-|-rietes.

Sciant quorum interest scire quod donnus petrus de Eschan-|-dens canonicus noster. et Maior lausann. Iuratus dixit. quod | non habuit nec recepit legem ab hominibus capituli. Idem p. Iu-|-ratus dixit quod pater suus Emmo qui villicus extitit octo-|-ginta annis et eo amplius recognouit ei multociens quod | nunquam recepit et nunquam habuit legem ab hominibus capituli.

[1] *Folio* 93. *recto.*

et | sciendum quod predictus .p. tenuit Maioriam .XXX. annis et eo | amplius.

Ecclesia sancti marii habet in maiori ecclesia lausann. prebendam. | Item prebendam defuncti canonici debet habere usque ad | anniuersarium. et propter hoc tenentur facere canonici sancti. ma. | tricenarium. et qualibet secunda feria debent in conuentu | celebrare missam pro fidelibus defunctis. Si uero predicta feria | festum .IX. lectionum euenire contigerit vnus fratrum predicte ecclesie | debet priuatim missam pro defunctis celebrare. et canoni-|-corum omnium debent facere anniuersaria. et scribere | et sollempnibus processionibus que fiunt in maiori ecclesia et | in rogationibus debent ex antiqua consuetudine interesse. | verumptamen uenire debent processionaliter et honeste. | et sepulturis canonicorum maioris ecclesie debent ho-|-norifice conuenire.

Ecclesia sancti Marii cum parrochia nostra est. et .II. Molendina. | . . . . cum viridario que sunt extra portam sancti turci. et mul-|-ta alia beneficia.

In maiori ecclesia debent esse numero tantum .XXX. cano-|-nici .X. sacerdotes .X. diaconi. et X subdiaconi.

Defuncto canonico debet unusquisque canonicus sacerdos .III. missas celebrare Ille uero qui non est sacerdos debet legere psal-|-terium. et debet cotidie pro eo missa conuentualiter in altari sancti Iohannis celebrari usque ad trigesimum diem. | et si fuerit jn claustro sepultus debet super tumulum eius ire cotidie usque ad XXX^{mum}. diem processio.

In domo Episcopi canonici uel militis non debet aliquis uadiari. nisi | solus dominus domus.

[1] RECOGNITIONES.

Capitulum concessit Raymundo canonico et decano de friborc. omnia | que habet a quintinie. in uita sua. qui et habet a pullie unam par-|-uam uineam. quam destructam plantauit et edificauit. et wil-|-lens octauam gelinam de decima tocius uille. et terragium de terra | donni giroldi de gumuens canonici Lausann.

Capitulum lausann. concessit stephano de orba homines quos habebat | a masirie. in uita sua. et Petro de donmartin uineam ibidem | in uita sua.

Capitulum concessit abicello .I. vineam a iouego. in uita sua. | que debet deuolui post eius obitum ad filium suum. et reddet nobis | medium uinj qui etiam pascet .II. custodes set sciendum quod habebit | lo dec.

Ego .R. dico in uerbo veritatis quod interfui recognitioni que fac-|-ta fuit duci. b. patri istius ducis. a canonicis. Militibus et bur-|-gensibus recognitum fuit quod clerici debent eum recipere cum processione. et burgenses debent illi duas procurationes quas .II. bur-|-genses cum familia episcopi debent trahere de mandato episcopi. | qui eciam et sua familia debent procurari. Hanc recognitionem | fecit .W. de orsonens canonicus. de consilio et assensu tam | cleri quam populi.

Sciendum etiam quod cum episcopus uadit ad curiam imperatoris pro communi | negotio duo burgenses uel

[1] *Fol. 93. verso.*

.IIII[or]. debent trahere expensas. quas de-|-bent persoluere burgenses istius uille burgenses de auen-|-tica. et de curia de curtilli et bullo.

Quando episcopus emit terram uel gageriam. et quando eget tunc burgen-|-ses debent ei eiua deiure et non ciues. Has recogniciones | fecerunt Arducius episcopus gebn. et prepositus lausann. qui in prepo-|-situra sedit octoginta annis. et .G. carbo. et .p. bouo. et | .w. de orsenens. Arducius in presentia amedei episcopi .G. carbo | in presentia landrici episcopi. w. de orse. in presentia Ro. episcopi.

Siquis canonicus contempnit reddere censum quem debet ad terminum | statutum. uel iniuriatur capitulo. non debent ei alii canonici | comunicare in choro. nec ebdomadarius incipere horas quamdiu est | in choro. facta prius ammonitione. Hoc idem faciendum est de episcopo. | qui si non satisfecerint ab .VIII. diebus in antea. potest eius subtrahi | prebenda et debet de iure usque ad satisfactionem.

[1] LUSTRIE.

Hec sunt que habet Capitulum in valle Lustriaci.

De eo quod emimus apud Lustrie a militibus qui vocabantur garlandeis. tenet Maior Lustriacen. | Molendinum. et uineam. et siquid amplius recognouerit Wil-

[1] *Folio 94. recto.*

lermus de Campis. qui iam recogno-|-uit quod teneat duas posas terre que sunt prope domum de Campis. unde Maior debet hominium ec-|-clesie. et de placito .IIII^{or}. sextaria uini. cui remissa sunt de misericordia duo sextaria. cum sex deberet. Debet eciam singulis annis in uindemijs refectionem tribus personis. cum tribus equis. Tenent eciam inde | Willermus de Campis et Petrus nepos eius uineam ad medietatem uini. et debent singulis annis. | II. cuppas auene. et .VI. denarios in vindemijs. Tenent eciam inde fratres qui uocantur mutil. duas po-|-sas terre et plures castaneas. et debent singulis annis in uindemijs .III. solidos. Tenet etiam inde Mar-'-tinus vingirons. casale prope fluuium. et debet .XII. denarios singulis annis in uindemijs.

Ad uinagium recipitur decima in clauso Episcopi de Chamarej. et in omni territorio de Chastelet. | et in omni territorio de Dicit dominus. et in territorio de Fossau. et in quadam uinea super domum de Fos-|-sau. et in quadam uineola. que est retro domum eorum qui recipiunt nuces. et in quadam uinea quam colunt | conuersi sancti Mauricij. prope fluvium. et in uinea Richardi sacerdotis defuncti de Penta. super | quam idem R. moriens. dedit in helemosina unam cuppam uini censualem. Dedit preterea uxor | Rodulfi de Palude eschimellum in quadam uinea sua in qua etiam recipitur decima.

Capitulum concessit Reimundo capellano de lustrie quendam campum apud lustrie qui dicitur campus riferii. ad plan-|-tandam uineam quam debet tenere a capitulo pro .II. solidis censualibus reddendis.

et post ipsum debet redire libere capitulum. actum in capitulo. anno ab incar. do. M.CC.XX.VII.

Anno ab incarnatione domini M°.CC°.XXIX. In festo sancti Iohannis ante Portam latinam Guerpierunt. Petrus et Rodulfus de la comba | in manu .C. prepositi vineam que dicitur lunstrai. et Campum muntarier que habebant a Capitulo ad censum | pro modio Albi uini. et capitulum dedit eis ualens nouem libras. Testes .W. prior sancti Marij. R. de Ro-|-ueno R. cappellanus de lustrie. Vmbertus d'Estauaiel. Cristinus. die sequenti supradicti .P. et .R. eandem | uineam. et eundem Cam-|-pum guerpiuerunt in manu dicti .C. prepositi in choro. et interfuerunt .W. prior | .S. M. V. de V. G. Sa. C. de fonz. Io. Suc. canonici. et Alii multi.

Dictam vineam. et Campum dedit capitulum .R. capellano de lustrie in vita sua pro supradicto censu. et ipse debet | campum plantare. et post ipsum debet totum integre redire ad Capitulum.

Paganus rufus dedit capitulo duas uineas in alodio Apud lustriacum unam | iuxta domum iordani aliam ad campum Rifier. unde fratres reficerentur | in die anniuersarii suj. illas vineas dedit capitulum longo tempore post Rey-|-mundo rufo. canonico lausanu. prǫ .XII. solidis annuis reddendis in uigilia | assumptionis. Postea dictus .R. de assensu capituli inpignorauit dictas uineas | hugoni ol mercier. pro .LX. solidis post hec impignorauit. eas dictus hugo jorda-|-ne de lustrie. ut ipsa dicebat. pro .VII. libris. Set non de assensu capituli. vinee uero destructe | fuerunt. partim per Guerram per culpam dicte Iordane. nec ipsa reddidit censum qui | pro eis debebantur .S. XII. solidos per .V. annos. vnde

querelam mouit capitulum erga eam. que | sic fuit sedata. quod capitulum remisit retenta census. et ipsa et filius eius remiserunt | gaieriam. et promiserunt plantare uineas usque ad proximum pascha. quod si non faceret | guerpiuerunt uineas. et capitulum dedit dicti Ior. et filiis suis uineas ad me-|-dietatem uini de dec et de tot. A proximo festo sancti Michaelis in tres annos recipiet | capitulum medietatem clari uini. ex istis tribus annis in duos annos. recipiet | medietatem clari uini et dol dec similiter. et procurabit dicta Ior. duos custodes. | Actum in choro Anno ab incar. domini M°.CC°.XVIIII. v. Ydus Aprilis. Testes. | C. prepositus .W. thesaurarius .P. cheniu. N. de Wil. Io. G. car. G. dapifer. | Magister L. R. de Roueno. Petrus et anselmus monachi. Walcherus. de lustrie. | Girardus delaia. et Willermus filius suus.

[1] CONCESSIONES.

Vmbertus de Chablo accepit feodum foresterie de Sauaberlin a Capitulo. et | rocognouit .X. solidos esse de placito. recognoujt quoque de feodo esse totum | nemus supradictum usque ad peciam cornutam que est in uiridario. Capitulum uero dixit totum uiridarium esse de feodo.

[1] *Fol 95. recto (fol. 94, verso, vacuum).*

[1] CHABLOZ.

Capitulum concessit Alberto de chablo et uxori sue Marie decimam de va-|-llibus quam reddere contendebant. ita quod in uita sua eandem decimam | habeant. et post obitum utriusque ad Capitulum libere redeat.

can S. michaelis.

Episcopus et capitulum instituerunt nouem clericos in altari sancti Michaelis. qui debent as-|-sidue. seruire in choro et interesse omnibus horis debentque esse .III. sa-|-cerdotes .III. diaconi .III. subdiaconi. et in anniuersariis canoni-|-corum debent ex istis diaconus et subdiaconus assumi. Assigna-|-uerunt autem Episcopus et Capitulum eisdem clericis nouem libras de redditibus. Episcopus | .LX. solidos super ecclesia de Melduno quousque alibi assi-|-gnentur. Capitulum .LX. super ecclesiam de Viueis. quousque alibi assignentur.

Alios .LX. debet eis reddere opus ecclesie .XX. solidos quos habebat super ca-|-sale la Bruidi de Iolens. et de oblationibus operis .XI. Actum anno incar. dom. M°CC°X. xv. Kal. Nouenbris.

Capitulum dedit Vldrico de Vanel. decimam nemoris Episcopi de Plan. | pro uno modio frumenti et .I. modio Auene singulis annis reddendis.

[1] Le *Chable*, à la porte N. de Lausanne.

Dedit autem eidem. uldrico domum que fuit Raymundi de Willens.

OCHIE.

Capitulum dedit Iocelino de Corberes Clausum de Oschie pro quo debet | reddere singulis annis in festo beati Martini singulis canonicis di-|-midiam cuppam uini.

ESCHISSIE.

Capitulum dedit Giroldo filio dapiferi uineam apud Eschisie pro qua | debet reddere singulis canonicis dimidiam cuppam uini.

Aliam uineam dedit Giroldo capitulum uersus rippam. pro qua debet reddere | tantumdem. que ambe uinee fuerunt Enguicii cantoris.

Capitulum dedit Iohanni filio Magistri domum que fuit Richardi Prouam.

Anno incarnationis dominice M°CC°XI. Idus Iulij Data est capellania | sancte crucis Ioseph. Capellania Sancti Petri Anselmo. Capellania Sancti | Laurentij Cononi.

Notum sit scire uolentibus quod Stephanus filius domini Petri militis de Ollens. dedit | pro anima sua post obitum quasdam Manaidas .IIII°r. panum et unius es-

palle. et | unius cuppe uini apud Ollens. quas debet Lambertus homo suus de Ollens. factum est hoc anno ab incarnatione domini M°CC°VI°. Kal. Marcij.

CONCESSIONES. DE THESAURARIA. ET (CANTORIA).

[1] Vmbertus de Chablo accepit a capitulo feodum suum apud Quintignie. et recogno-|-uit quod hoc feodum debet .V. solidos de placito et hominium. Est autem de predicto feodo decima uinearum ortorum et casalium. que pertinent ad clausum Episcopi. Actum anno ab incar. do. M°CC°XI.

PULLIE.

Capitulum dedit Rodulfo de fruenci in uita sua uineam unam apud Pullie | que fuerat Raymundi de Willens. que est prope clausum qui fuit donni Emerradi | ex alia parte uie. anno ab incar. M°CC°XI°.

Capitulum dedit Aymoni clerico de sancto Symphoriano. domum que fuit Guidonis | fortis. anno ab incar. do. M°CC°XL°. Ipse uero dedit Capitulo quicquid edificaret uel | melioraret in predicta domo.

[1] *Folio 95. verso.*

[1] APUD SANCTUM LAURENTIUM.

Notum fieri uolumus quod Enguicius frater dapiferi quondam Cantor Lausan . | emit uineam et casale iuxta portam suburbij Sancti Laurentij . a Willermo Be-|-neuent . pro centum solidis . et eadem dedit beate Marie uolens ut quicunque post eum habuerit. in anniuersario suo det .V. solidos capitulo . et Matricularius ebdomodarius sicut canonicus accipiat . Istud dedit Giroldo carboni | nepoti suo canonico Lausann . in uita sua et post obitum eius redeat ad Ca-|-pitulum . Giroldus uero concessit dictam uineam . Iohanni de Chesauz . ad medietatem | uini . et sextarium uini por lo dech . Terram uero dedit pro .VI . solidis censualibus | .IIII^or^. hominibus . scilicet Iohanni de chesauz . qui debet .II . solidos et .III . denarios . Richardo . | qui debet . XV . denarios . Rodulfo de Palude qui debet .XV . Benedicto sutori . qui debet | .XV . denarios. de consensu capituli. in natiuitate beate Marie soluendos . | Actum anno ab incar. do. M°CC°XI°.

Notum sit omnibus quod Capitulum Lausann . habet a Parlie . duas posas terre | et casale unum et decimam .XVIII . posarum terre .

[1] Le faubourg de St.-Laurent, à Lausanne.

BREMBLENS.

Capitulum Lausann. concessit Iohanni scriptori et Girar-|-do de Burgo. in uita sua. quartam partem decime de Bremblens.

Capitulum dedit henrico de Corberes domum que fuit Petri de Eschandens. | anno incarnationis dominice .M°CC°XI°. et debet recuperare casale quod est super | domum quod filij Alberti carbonis iniuste auferunt.

Anno incarnationis dominice .M°CC°XI°. xv. Kal. Nouembris. pacificati sunt dux Ber-|-toldus. et Comes Maurian. Tomas iuxta cenobium de Alcrest

Anno incarnationis dominice .M°CC°XI°. die sancto Epiphanie facta questio est in Capitulo Lausann. inter. Bertoldum de Nouo castro thesaurarium et Aymonem de Grancon cantorem uter | eorum maior esset in Capitulo. quantum ad personatum. Recognitum fuit a Capitulo sine con-|-tradictione utriusque quod Thesaurarius Maior erat. quia thesauraria Ab antiquo erat | personatus. et cantoria de nouo. Huic recognitioni interfuerunt Cono de Estauaiel | Prepositus .B. Thesaurarius. A. cantor. Acelinus Prior Sancti Marij. Thomas celerarius. Richar-|-dus sacrista. Magister Galterus. petrus chen. sacerdotes. Petrus De donmartin succentor. | Rodulfus de fruenci diaconi. Willermus de Escublens. Giroldus carbo. Henricus de Cor-|-beres. Giroldus dapiferi. Vldricus de Vanel. Cono de fonz. Nicholaus de Willens. canonici Lausannenses.

[1] CONCESSIONES.

Notum fieri uolumus quod cum querela moueretur inter Capitulum Lausann. et Willermus de Blonaj pro dampno ab eodem Willermo illato hominibus Capituli apud Donmartin. | eo defuncto. inter uxorem eius. Belu. filium eius Henricum. et Capitulum taliter fuit | pacificatum. quod predicta domina cum matre sua et filio. in restitutione dampni illati. | reddant Capitulo .XXV. libras. Dedit eciam quicquid habebat de alodio apud | Mustignie. Capitulum uero dedit nominato henrico dictum alodium in feodum et fecit | hominium Capitulo in manu .C. Prepositi. Promisit. etiam se soluturum singulis an-|-nis Capitulo Lausann. pro eodem feodo .V. solidos in festo sancti Petri ad uincula. Eodem | modo tenebitur heres eius imperpetuum Capitulo Laus. tam in hominio fa-|-ciendo. quam in solutione census. Huius rei testes sunt. Cono Prepositus. Ace-|-linus Prior S. marij. Thomas celerarius. Petrus chen. sacerdotes. Petrus de | Donmartin. Rodulfus de fruenci. Diaconi. Willermus de Escublens. Aymo de Grançon. Giroldus dapiferi. Subdiaconi. Lausann. Petrus | prior. Lustriaci. Petrus Prior .S. Pauli. Giroldus decanus de Alingio. Anselmus monachus de Lustrie. Richardus de Rippa sacerdotes. Vldricus sacerdos de va-|-rens. Melioretus sacerdos de Viueis. Iacobus sacerdos. S. Pauli.

[1] *Fol.* 96. *recto.*

Galcherus dominus | de Blonaj. Willermus de fruenci. Iordanus de fruence. Nicholaus filius eius. | Petrus dapifer de Blonaj. Willermus de Paleisuel. Philippus de Pringie. Petrus | dapifer de Alingio. Amaldricus de Runens. Boso de Concisa. Petrus Gar-|-gaus de Festerna. Aymo de sancto Paulo. Amedeus de Festerna. Milites. | Vgo minister sancti Pauli. Thomas frater eius. Willermus duchez. Petrus | duchez. Iacobus grossus de Viueis. Iacobus rex. Iacobus albus. Nicholaus. | Burgenses Viuiaci. Giroldus et Guido de Donmartin. Parisius de Lausann. | Petrus de Monte Ioculator. Vmbertus de Estauaiel. Actum est apud Evian. | anno incarnationis dominice M°CC°X°. xi. Kal. Septembris. Ottone imperante. | Rogero Lausann. Episcopo. Bernardo Gebenn. Episcopo. Amen.

[1] CHALMEYS.

Notum fieri uolumus quod Agnes de fruentia et filij eius Rodul-|-fus canonicus Lausann. et Willermus miles dederunt deo et beate Marie Lausann. | ecclesie. et canonicis ibidem deo seruientibus. totum alodium suum de Chalmeis. | cum hominibus supramanentibus. libere sine ulla retencione uel aduocatia alicuius. Quod alodium redemit predictus .R. canonicus .XII. libris et .XIII. solidis. a Petro tardi de Corberes. Matri uero sue

[1] *Charmey*, en Gruyère.

persoluit . IX . solidos fratri | uero . C . ut predictum donum firmius et libentius predicte ecclesie Lausann. | concederent. Statuit autem predicta Agnes. quod Rodulfus filius eius dictum alo-|-dium possideret in vita sua. et distribueret de prouentibus ipsius alodij. | in anniuersario Vmberti de fruenci Patris sepedicte domine . X. solidos canonicis presentibus. Post decessum uero predicti Rodulfi sepedictum alodium libere ad | ecclesiam rediret. Hoc eciam donum fecit predicta domina . A . in presentia Rog. Episcopi. rogans ut predictum donum manuteneret ecclesie Lausann. et filio | suo Rodulfo. canonico. et scriptum de dono factum sigilli sui munimine | roboraret. Huius rei testes sunt Cono Prepositus. Acellinus Prior . S . marij.[1] Thomas celerarius. Magister Richardus. Magister Galterus. Petrus | chen . sacerdotes. Petrus de Donmartin diaconus. Willermus del Escublens. Giroldus carbo. Giroldus dapiferi. subdiaconi. canonici | Lausann. Lodouicus dapifer. Vldricus de Escublens et Vmbertus | frater eius. milites.

Anno ab incar. dominj . M°CC°II°. fuit electus Cono de Estauayel in prepositum lausann. et primo ad | sedem prepositi ductus. et postea representatus in palatio Rogero episcopo. qui reduxit eum in capitulum. et ibi eum re-|-cepit in hominem ligium. et reddidit ei feodum propositure.

Anno incarnationis dominice . M°.CC°XI°. dominica infra octauam. Epiphanie luna . I . Roger. | Episcopus Lausann. resignauit Episcopatum in Capitulo Lausann. in manu Abbatis de Alcrest. et prioris sancti Marij. qui

[1] *Folio 96. verso.*

erant delegati ad hoc a domino | papa. et Predictus Episcopus reddidit sigillum suum et claues domus sue Cononj | de Estauaiel Preposito Lausann. et precepit Lodoyco dapifero | et ceteris officialibus suis. ut dicto Preposito responderent. quousque in Ca-|-pitulo esset episcopus electus canonice.

Eodem anno in octaua Epiphanie feria .VI^a^. electus fuit Bertoldus | de Nouo castro thesaurarius in Episcopatum lausann. unanimj consensu | tocius Capituli Lausann.

THESAURARIE.

Anno ab incar. dominj .M°.CC°.XIII°. data fuit thesauraria Vuuillermo de escublens | in capitulo et inuestitus est thesauraria per claues. a domino .B. episcopo. et .C. | preposito. quem primo .C. prepositus. et .A. cantor duxerunt ad sedem thesaurarie | postea representatus est a capitulo domino .B. episcopo in palatio. qui reduxit eum ad | capitulum. et ibi recepit eum in hominem ligium. et reddidit ei feodum thesaurarie.

Anno ab incar. do. MCCXVI. emit Cono prepositus lau. a Vgone et | Wulelmo nepotibus umbelini pro modio frumenti domum et ca-|-sale quod est iusta domum suam. que domus debebat .XII. denarios censuales. Testes | .N. de chauornai .C. de fonz. Ca. lau. Vm. matricularius .P. et umbertus | de estauaiel. hanc eandem domum habebat in uadio. Wulelmus Ma-|-luez.

quam gageriam emit . C . prepositus . pro . XX . solidis de assensu Vmbelini et | nepotum suorum .

[1] RECOGNITIONES.

Quum ius exigit . et consuetudo dictat . ut in sua iuridicione domino sua iura | recognoscantur . et consuetudines . talis facta est recognitio a clericis . baronibus . | militibus . et burgensibus Episcopo Lausann . quod tota uilla Lausann . tam ciuitas | quam burgum . est | dos et alodium beate Marie et ecclesie Lausann . canonici | liberam habent electionem Episcopi . et debent regi processiones et orationes tantum .

A rege tenet regalia dominus Episcopus lausann . Regalia uero sunt . strate . Pedagia . uen-|-de nigre iure . moneta . mercata . mensure . feneratores manifesti . banni ueteres . uel de communi consilio constituti . cursus aquarum . fures . raptores . Propter | hoc est . est Episcopus obnoxius regi in hoc . quod si propter negocia Episcopij siue ciuitatis | uocatus uenerit . in sero et in mane debetur ei procuratio . Nichil amplius iuris uel | exactionis habet rex in uilla Lausann . Cuius expensas soluere debent burgenses extra | muros ciuitatis manentes . et tres curtes Episcopi . Auentica . Curtiliacum . Bullum . Eandemque | procurationem debent emere duo de familia Episcopi cum duobus burgensibus et in aliis

[1] *Folio 97 . recto.*

debet Episcopus | seruire sicut regi. Aduocatus uero de manu Episcopi tenet aduocaciam extra muros ciuitatis. et in | predictis curijs episcopi. auentica. Bullo. Curtiliaco. pro qua ligius homo Episcopi debet esse. Ad ius aduoc-|-ati pertinet tercia pars bannorum. in burgo Lausann. et in tribus curtibus nominatis. In escheitis nul-|-lam habet portionem aduocatus. Burgenses ad arma ferenda ydonei. debent sequi al fuercri Maiorem uel senescalcum. uel psaltarium. sub pena banni trium solidorum. ita quod eadem die domum reuertantur. | nisi necesse sit maiorem moram facere. Si uero Episcopus in propria persona uel eius nuncius de com-|-muni consilio ierit contra hostes ecclesie. qui non fuerit eum secutus in banno erit .LX^{a}. solidorum. Si uero dominus | Episcopus pro negocio ecclesie. et de consilio meliorum uille sue ad regem perrexerit. uel si rex eum ad curiam | denunciatam uocauerit. duo burgenses uel tres quos secum uoluerit ducere. debent ei prouidere ex-|-pensas. in eundo et redeundo. quas ipse debet eis reddere. Has autem expensas debet accipere in | burgo Lausann. et in tribus curtibus nominatis.

Burgenses debent iuuare dominum episcopum in acquisi-|-onibns et in alijs negocijs. Preterea debent ei burgenses in uictualibus et ferratura credentiam | usque ad .XL. diem. ita quod per eius aliquem ministerialem sint securi. Si uero .XL°. die debitum non fuerit solutum. pignus pro debito reddatur. quod usque ad annum et diem debet inuenditum custo-|-diri. Canonicis et militibus debetur credentia .XV. dierum supra pignus suum. in uictualibus et fer-|-ratura. Propter hec et alia seruicia debet dominus Episcopus burgenses et eorum

bona tam materiali quam | spirituali gladio defensare. Pro falsatione mensure. ponderis. ulne. debentur .LX^a. solidi. Pro uiolatione | ciuitatis. debentur .LX^a. libre. In ciuitate omnes debent esse securi preter fures. falsarios. et prodi-|-tores. In burgo pro effusione sanguinis defluentis. uel pro extractione gladij extra domum. uel cultelli uel lancee. uel alterius generis armorum debentur .LX. solidi. Canonici et familia Capituli. et | seruientes canonicorum. familia Episcopi. clerici et milites et seruientes eorum in propriis domibus. sunt | exempti a communi lege. Siquis pascua occupauerit. legem debet sicut recognoscitur in | placito generali. nec debet eum deffendere Episcopus uel aduocatus.

Has recognitiones fecerunt de consilio canonicorum. baronum. militum et burgensium. | Arducius Episcopus Gebenn. et Prepositus Lausann. qui in Prepositura sedit octoginta annis. et Giroldus carbo. et Petrus bouo. et Willermus de Orsenens. Arducius in presentia Landrici Episcopi. Willermus de Orse-|-nens in presentia Rogeri Episcopi. Cono prepositus in presentia Bertoldi episcopi. Idem Cono | in presencia Gyrardi electi. Item Cono prepositus in presencia. Willermi episcopi. fuerunt | eciam et alia multa recognita jn presencia cujuslibet episcopi que non sunt hic scripta. | Idem cono prepositus in presencia Bonefacij episcopi.

[1] CONCESSIONES. — VIUEYS.

Capitulum dedit melioreto capellano de Viueis. clausum qui est retro ecclesiam | hac conditione quod in primis .III. annis debet illum plantare et bene colere. et in hiis .III. annis nichil accipiet Capitulum in eadem uinea. et per eosdem .III. annos | censum ecclesie non persoluet. In .III. sequentibus annis accipiet Capitulum medietatem | clari uini et dictus capellanus habebit ultra lo dec. Post sex annos. diuide-|-tur ei totum et clarum uinum et li des. Actum. anno incar. do. M°CC°XI°.

CHASTAGNYE.

Capitulum dedit Willermo de Charlie et fratri suo Vgoni uineam de chastagne-|-reta hoc modo quod eam fideliter colant et Capitulum accipiet medietatem per to-|-tum. scilicet clari uini. et dol dec. et fructus arborum. Actum anno incar .M°CC°XI°.

[1] *Fol.* 97 *verso.*

CHABLOZ.

Wibertus filius Namtelmi cementarij accepit a Preposito et. Capitulo feodum quod | Rodulfus de Orsens dedit pro anima sua ecclesie Lausann. et fecit hominium Capitulo. |

Hoc feodum debet .V. solidos de placito et .III. solidos annuales. Et est recogni-|-tum de eodem feodo esse .IIII^or^. posas terre et dimidium. en Chablo. et siquid am-|-plius poterit inueniri Capitulo manifestabitur.

ESCHICHENS.

Capitulum lau. dedit Vmbelino matriculario personaliter terram cuiusdam Vmber-|-ti eschichens .S. .XVIII. posas. pratum ad .IIIes. carratas. vineam ad .IIII^or^. fossorarios. et quoddam nemus pro .X. solidis reddendis annuatim. In festo Apostolorum | petri et pauli. Ita quod quicquid ibi edificaverit uel acquisierit. post obitum suum cum | predicta terra et fructibus in ea inuentis. libere redeat ad ipsum capitulum. nec ipsam | terram possit aliquo modo alienare set tantum in dominio suo debet eam tenere. Actum est | hoc anno ab incar. dominj .M°.CC°.XIII°. In festo sancti Johannis baptiste.

S. ALBINJ EN VULLIE.

Capitulum lau. concessit Gujdoni de Rota en ogo terram quam ecclesia de Rota di-|-cebatur habere apud sanctum albinum en vuillie. quamlibet posam pro .IIII^{or}. denariis. censu-|-alibus reddendis in natali domini. ecclesie de Rota. quotquot pose ibi in-|-uenirentur. Actum est hoc anno ab incar. domini .M°.CC°.XIII°.

VIVEYS.

Notum fieri uolumus quod Petrus de salujons acquisiuit in uilla de ujueis de consen-|-su capituli Casale quod fujt filiorum Ermenfrey. salvo iure capituli. | et fecit hominium ligium in manu .C. prepositi. ad opus capituli. eadem condicione | qua ceteri homines de ujues. Actum est hoc anno. ab incar. domini .M°.CC°.XIII°. capitulum | uero concessit ei quicquid posset acquirere de terra pertinente ad predictum casale. | saluo iure capituli.

Notum fieri uolumus quod capitulum lausann. dedit petro de massyrie sacerdoti in ujta sua | ujneam quam tenebat philippus de .S. laur. pro qua debet reddere annuatim capitulo a quinque | annjs. ultra .VI. sexta-

ria puri uini. et .XIII. denarios. et unum custodem. et post decessum eius quicquid | ibi edificauerit. remaneat capitulo Actum est hoc an. ab incar. dominj M°.CC°.XIII°. .III. idus februarii.

[1] CONCESSIONES. — S. LAURENTIUS.

Notum sit presentibus et futuris quod Martina filia martini taueal de sancto laurentio uendidit .P. francon. tres solidos et .IIII. denarios censuales in natali dominj reddendos de tenemento | quod a nobis habebat. ipso Martino laudante. et unico filio filie sue nobis etiam consentien-|-tibus quorum denariorum debet Johannes textor persoluere .II. solidos Petrus et Viujanus fabri quod capitulum lausann. concessit Tiertrico nepoti | bernardi de uiueis medietatem casalis quod prefatus .B. contra iustitiam diu tenuerat pro quo fecit hominium capitulo salua fidelitate dominorum suorum sub annuo censu .IIII. denariorum.

Ipse uero quidquid iuris habebat in alia medietate. quitum clamauit. Huius rei testes sunt | .C. prepo .R. Stephanus de orba. Thomas celerarius. Magister Galterus. Petrus de donmartin. Aymo de serrata .R. de bullo. G. carbo. Henricus de corberes. Canonici et dominus episcopus. Raymundus bauduinus. Paris de vi-

[1] *Fol. 98. recto.*

ueis. Falco sacerdos de iolens. Factum est hoc in capitulo lau-|-sann. Sciendum quod aliam medietatem dicti casalis concessit idem capitulum filio Nicholaj | de ujueis hominis nostri sub annuo censu .II. denariorum. Quod casale integrum debet .X. solidos de plait.

Notum sit omnibus tam futuris quam presentibus quod cum Iacobus de pullie qui dicitur psalterius nobis | dampna .X. et .VII. librarum intulisset. tandem pace facta. in reconpensationem dampni | nobis illati. nobis assignauit .II. solidos super campum quemdam quem tenebat Albertus | li archiers annuatim in pascha reddendos. et .III. solidos et .VIII. denarios et .IIII. albos | panes. et .IIII. pucinos. quos predictos denarios debebant ei annuatim homines | Giraldi militis de vulflens. In natiuitate domini. Panes uere et pucinos predictos in | messibus

Cono Coluns dedit capitulo Lausann. XX. solidos. de quibus capitulum emit a petro fata .XIIII. denarios | censuales. super casale suum ante hospitale. in festo beati Iohannis baptiste reddendos.

Actum est hoc anno ab incarna. domini .M°.CC.°XII°.

CRISSIE.

Gujdo de gumuens et Vuillermus frater eius milites dederunt capitulo lausann. Anno ab | incarna. dominj M°.CC°.XII°. tam pro emendatione eorum que idem gujdo capitulo abstulerat. | quam pro elemosina tria te-

nementa cum hominibus supra manentibus et heredibus eorum aput gumuens. | et uineam de ualle aput crissie.

[1] CONCESSIONES.

Hec sunt Capitula que dux Bertolfus iuraujt Episcopo Amedeo et successoribus | eius. quod liberam permitteret fieri electionem in Lausannensi ecclesia. Quod nichil eorum | que a manu Episcopi tenebantur sibi acquireret. Quod ea que ecclesia Lausann. perdiderat. | et que a longo tempore erant alienata. bona fide uiribus iuuaret recuperare. | Quod ad uillas ecclesie non irent suj pro pabulo. et ceteris necessarijs. nec ibi hospita-|-retur. Quod nec in palacio Episcopi nec in domibus clericorum uel militum hospita-|-retur. | nec inde per violentiam quicquam auferret.

APUD SANCTUM LAURENTIUM.

Vuillermus de lora miles habebat a capitulo lausann. in feodum aput sanctum | laurentium retro domum suam clausum cum quibusdam alijs possessionibus | quem clausum dedit ad censum quibusdam burgensibus cum

[1] *Folio* 98. *verso.*

uia eis necessaria | pro .XVIII. solidis annuis .II. denariis minus. receptis a predictis burgensibus pro intragio | .XXV. librarum. et retinuit sibi de clauso quamdam partem retro domum suam. pro qua cum | domo et quibusdam alijs possessionibus remansit homo capituli sicut prius. Vt autem | istud fieret de assensu capituli dedit predictus Vuillermus .IIII. solidos annuos. et .VI. denarios. | in predicto censu. residuos uero XI. solidos et .X. denarios. qui remanebant emit capitulum a predi-|-cto. Vuillermo cum terra pro qua debebantur et cum decima terre pro .XI. libris et .VII. solidis. Actum est hoc lausann. in portali. anno ab incar. domini M°.CC°.XIII°. Laudante uxore sua | petronilla et filio suo Iohanne. et filia sua petronnilla et nicholao marito filie.

Debent autem de predicto censu. Giraldus .IIII. solidos. Richardus .XII. denarios. Amedeus de sancto paulo .XII. denarios. Raymundus de uallie et bonec libaz .X. solidos. Aymo de maysirie .III. solidos in natale dominj.

SAULENS.

C. prepositus et .V. de escublens abergauerunt aput saulens. tres homines.

Super terram capituli. et concesserunt cuilibet consensu capituli .XII. posas terre. et prata ad | tres carratas feni. et usimentum cum aquis et pascuis et ne-

moribus pro quibus quilibet illorum trium | debet reddere anuuatim .X. solidos et unas menaidas .S. IIII^{or}. panes. et .I. frustum carnjs | in natali domini. et in carnipriuio .I. caponem. et .I. gastellum. nec debent facere alium dominum. in | episcopatu nisi capitulum. Actum est hoc ab incar. domini .M°.CC°.XIII°.

GRAND CORT ET PARLIE.

Notum fieri uolumus quod Petrus de fonz et Renaldus frater eius assignauerunt in concambium pro | elemosina quam Raymundus canonicus auunculus eorum fecerat ecclesie lausann | aput grancort. prenominatus uero Petrus assignauit apud parlie .X. et .VIII. denarios in natiujtate beate Marie reddendos. super tenementum audear. Renaldus aput ejuonant .X. et | VIII. denarios in festo sancti Iohannis super tenementum petri de coster quod est unum lunagium.

Hujus rei testes sunt cono prepositus lausann. Bertinus sacerdos. Raymondus de roueno. Rodulfus | de rotumbor. dominus Vuillermus de estauaie. Vuillermus de corberes. milites. Rodulfus rufus | de orsens. Vmbertus de Sancto Martino. Petrus de fraysses. Iohannes filius ysabel.

Actum est hoc aput estauaje anno ab incar. dominj. M°.CC°.XII°.

Anno ab incar. do. M°.CC.XIIII. IIII°. Kal. Aprilis. dominica in media quadragesima redijt | .C. prepositus lausannensis ecclesie. a scolis.

CIUITAS.

Notum fieri uolumus quod capitulum concessit .W. filio .W. testu. louriour quod est iusta campanile tali pacto quamdiu | capitulum permitteret ibidem manere predictum ouriour. persolueret dictus .W. .VIII. solidos annuatim. quando uero capitulum preciperet | quod fieret li ouriour retro campanile iusta murum. tunc faceret dictus .W. suum ad mensuram de ouriour p. de | pontalla. .S. longitudinis .VIII. pedum. latitudinis fere .VII. et persolueret capitulo .VII. solidos annuatim. Testes | sunt .C. prepositus. .w. tessararius. magister .G. thomas. celerarjus. p. cheno. p. de dontmartin. G. carbo. G. dapifer. | c. de fons. N. de chauornaj. N. de uilens. Andreas li gotros. p. de pontarlj. Actum est hoc in reuestiario | anno ab incar. do. .M°.CC°.XVI°.

[1] STATUTUM.

Consuetudo solebat esse in ecclesia lausannensi quod si aliquis de clericis chori non surgeret ad matutinas in

[1] *Folio* 99. *recto.*

secunda feria pas-|-cali et tercia. et quarta. et similiter in secunda feria pentecostes et tercia et quarta. nisi infirmitate impediretur | dum ipse ea nocte iaceret lausanne. Alii clerici si eum capere non possent antequam prima inciperet pulsari ac-|-cipiebant pignora sua et obligabant ea pro cibariis que simul comedebant. et sic grauabantur sepe pau-|-peres minjs et etiam quandoque diuites et sepius inde inimicicie et contentiones oriebantur. quam prauam consuetudinem uolen-|-tes emendare dominus episcopus et capitulum. statuerunt. quod si quis clericus chori non surgeret ad matutinas sicut supra | dictum est. episcopus damnum sustineret in .XX. solidis. persona. in .X. solidis. Canonicus in .V. solidis. Capellanus parrochialis in .V. solidis. alius sa-|-cerdos in .III. solidis. et clerici in .II. solidis. et clericuli in .XII. denariis. Actum in capitulo anno ab incar. do. M.CC.XIIII. in septima-|-na pascali. Testes dominus .B. episcopus .C. prepositus .W. tes. ha. can. Tho. ce. Gal. sa. p. che. p. de. du. R. de fru. G. car. V. de ua. |G. da. c. de fonz. N. de cha. N. de Wil.

[1] STATUTUM.

Anno ab incar do. M°.CC°.XV°. .VIII. Idus Maij. facta fuit divisio prebendarum. Vbi statutum est communiter

[1] *Folio 99. verso.*

quod nullus percipiat fruc-|-tum prebende sue primi anni. nisi fecerit residentiam in ecclesia per .VIII. septimanas computandas siue et complendas continue siue per | interpolatos dies usque ad festum omnium sanctorum duorum vero annorum sequentium facienda est residentia per .XVI. septimanas computandas | modo predicto et complendas a festo Magdalenes usque in sequens festum eiusdem. magdalênes. in hunc modum per omnia quod qui interfuerit matu-|-tinis ad minus. vel misse et uesperis pariter pro die uno residentie habeatur. exceptis personis quarum si qua interfuerit uel matutinis | uel misse uel uesperis pro uno die residentie habeatur. hoc etiam obseruato. quod qui primo anno compleuerit .VIII. septimanas ante | festum omnium sanctorum quod residuum fuerit quamvis insequentis anni. XVI^{cim}. septimanarum residentiam refundatur. quemconque uero interesse non | contingerit horis predictis et modo predicto et propter munitionem trium dierum factam lausanne uel potionem medicinalem factam ibidem uel | propter infirmitatem superuenientem lausanne. uel qui licenciatus iuit ad scolas uel in peregrinationem uel cum domino episcopo uel quocunque alio | de licentia capituli ierit tempus sibi taxatum a capitulo in suam residenciam computetur. illius vero prebenda qui predictam resi-|-dentiam non fecerit a suis socijs debet reddi capitulo et jn commune converti. et ex eo debent fieri expense capitulo quibus deductis quod re-|-siduum fuit inter eos qui rite residentiam peregerint distribuatur. Anniuersaria uero et helemosine factis pro sequenti funere | hijs qui interfuerint matutinis eius diei uel exequiis presentialiter infirmantibus lausanne

inter hiis computatis distri-|-buantur. Refectiones vero distribuantur hijs qui interfuerint die qua debentur. Census autem presentibus diuidantur in festi | nouem lect. et festis duplis. et festis precipuis habita racione sollempnitatis. Preterea si | quis de nouo factus fuerit canonicus nichil percipiat donec residentiam fecerit supradictam. Statutum est etiam et juramento firmatum quod quilibet socijs | suis bona fide quoad distributionem et conseruationem rerum et fructuum et capitulo sicut supradictum est teneatur.

[1] CONCESSIONES. — TOLLOCHINA.

Notum fieri uolumus quod Petrus de Tollochina habebat a capitulo lausann. jn territorio | de tollochina quemdam locum jncultum qui dicitur vermulins quem guerpiuit et dedit. eidem capitulo lausann. jn manu. Cononis prepositi. et capitulum in concanbium remisit ei tres | denarios censuales quos debebat de fenagio. quem locum dedit personaliter capitulum lanberto | sacerdoti de tolochina ad edificandum domum capellam. et ad plantandum in ea si deo placuerit | religionem tali tamen conditione ut nec ipse nec alius ibi uestem possit assumere religiosam nisi | de uoluntate et mandato capituli. et ad capitulum lausann. spectet pleno jure tam jnstitutio quam | destitutio et ordinatio nec non et cor-

[1] *Folio* 100. *recto.*

rectio personarum eiusdem loci et similiter omnis possessio. et omne | jus tam spirituale quam temporale et quolibet anno debet locus ille capitulo lausan. duos solidos jn natiuitate | beate Marie nec potest aliqua persona illius loci se uel locum dare uel sociare uel appodiare alicuj | loco uel persone preter quam capitulo lausann. nec potest sibi aliquem facere aduocatum nec patronum preter | quam capitulum lau. et si forte quod absit locus predictus personis uacuus remaneret. quicquid ibi capitulum lau. | mobile uel jnmobile jnueniret totum ad jus et proprietatem capituli lausann. remaneret. Actum est | hoc apud laus. jn capitulo. Anno ab incarn. dominj .M°.CC°.XV°. VIII. Kal. Octobris. huic autem | donationj jnterfuerunt .C. prepositus. Willermus thesaurarius. Thomas celerarius. magister Galterus. Petrus chenuns. R. | de fru. cantor. p. de dumartin. Giroldus carbo. Nicolaus de chauornaj. Nicolaus de Willens. G. | dapiferi. vldricus de vanel. P. de marlie.

Anno ab incarn. dominj .M°.CC°.XV°. fuit celebratum. Concilium Rome presidente domino Inno. papa .III°. pontificatus eius anno .X°VIII.

Notum fieri uolumus quod defuncta berta de ualle Durandus Gaiers cognatus eius de uiueis requisiuit | hereditario iure medietatem feodi coquine quod ipse tenebat a capitulo. tandem capitulum reddidit feodum | vmberto filio predicti durandi. saluo iure alterius ad quem melius spectaret feodum. et dedit de placito | .XV. solidos et fecit hominium ligium jn manu .C. prepositi ad opus tocius capituli. et promisit facere residenciam | et servicium quod feodum debet. Actum est hoc lausann.

in capitulo. Anno ab incarn. dominj .M°.CC°.-|-.XV°. xi. Kal. Marcij. Huic autem donationj jnterfuerunt .C. prepositus. Willermus thesaurarius .R. Cantor. | Magister Galterus. Thomas celerarius. Petrus chenuns. Petrus de dunmartin. Giroudus carbo. Nicolaus de | chauornaj. Nicolaus de Willens. Cono de fonz. albertus de nouo castro. Vldricus de vanel.

CIUITAS ET PALAYERES.

Notum fieri uolumus quod cum capitulum lausan. concessisset Iohanni clerico filio Magistri operis domum que fuerat | Ricardi prouain. et concessisset Petro de donmartin domum que antiquitus fuerat prepositure pro quadam platea parua | que erat inter illas duas domus orta fuit contentio jnter eos. quia Iohannes dicebat predictam plateam totam sibi | fuisse datam. que tandem sic fuit sedata quod uterque haberet medietatem. et fuerunt remissa Iohanni .IIII^or^. | sextaria uini que debebat annuatim soluere capitulo pro quadam vinea quem habet a capitulo que est apud palayeres. | Actum in choro. Anno ab incarn. dominj .M°.CC°.XV°.

[1] CONCESSIONES.

Anno ab incarn. dominj .M°.CC°.XVI°· xvii. Kal. Augusti obijt apud perusium Innocentius papa .III^{us}. qui sedit Rome | annis .XVIII. cui substitutus fuit Cyncius. presbiter cardinalis terter (?) sanctorum Iohannis et pauli. | et uocatus fuit honorius.

MONETA.

Anno ab jncarn. dominj .M°.CC°.XVI°. quassauit. B. episcopus lausan. monetam quam fecerat Rogerus episcopus | predecessor suus. et fecit cudi nouam. de cuius monete duodecim denarijs quatuor denarii et obolus debent esse | de argento. septem de. et obolus debent esse de cupro. et .XVIII. solidi et .VI. denarii debent appendere | marcham.

[1] *Folio* 100. *verso.*

S. LAURENTIUS.

Notum fieri uolumus quod Guigo maritus belon quondam uxoris thome de sancto laurencio recepit | feodum dicti thome a . C. preposito lausan. et fecit ei hominium ligium ad opus capituli . Actum Anno ab | incarnacione dominj . M°.CC°XVI°.

Capitulum dedit haimoni capellano de oschie vineam que fuit Rodulfi de Burgo a palaires anno ab incarnatione.

Capitulum dedit joseph capellano sancte crucis. decimam clausi .W. militis de lausanna. siti apud cors.

CIUITAS.

Capitulum lau. concessit peculario unum estason. | iusta campanile. quamdiu alia estason essent ibi quando uero transferentur retro campanile juxta murum tunc dabitur ei estasons post petrum | de ollens. scilicet longitudinis octo pedum. latitudinis fere .VII. et persoluet capitulo | annuatim .V. solidos in uigilia natiuitatis beate marie. Altitudo uero de suo estason | non debet excedere murum.

Actum est hoc Anno ab incar. dominj .M°.CC°.XVI°.

III. Idus | septembris in reuestiario. Testes .C. prepositus Wus. thesaurarius. magister Galter. | Tho. celerarius .N. de chauornaj. N. de Willens. Vldricus de uanel. G. carbo. | magister Alanus. Wus. de grancon. p. de uileta.

AUE MARJA GRATIA PLENA DOMINUS TECUM.

Petrus miles de lausanna recepit a Conone preposito laus. ad opus capituli feodum suum et | fecit ei hominium et recognouit quod de feodo erant casalia scilicet.

. . . .

Actum est hoc Anno ab jncarn. dominj .M°.CC°.XVI°. tercio Nonas Augusti in capitulo lausan. dictum fiodum recepit .w. de Munet qui duxit Ior. uxorem .w. filij dictj .p. de lau. | militis. a. co. preposito. Actum in capitulo, Anno ab incar. do. M.CC.XXXVI. in octa pasce.

S. PETRI.

Cum verteretur contentio jnter Anselmum capellanum sancti Petri et Petrum fortem clericum. super decima | uinee de strata que fuerat Guidonis fortis quam idem. P. habebat a capitulo et de assensu | capituli concesserat bettodo de Marterei. Ita fuit sedata quod capitulum concessit dicto .P. duas partes decime que ad capitulum spectabant jn uita sua. Terciam uero que

spectabat | ad capellaniam sancti Petri concessit ei dictus Anselmus jn uita sua pro una cuppa uini Annu-|-atim reddenda. et post mortem dicti petri debet redire ad capellaniam. Actum est hoc jn | reuestiario beate Marie. Anno ab incarn. dominj M°.C°C.XVI°. sexto Idus octobris.

[1] CONCESSIONES.

Petrus de enuz. recepit a. c. preposito lausan. feodum suum apud granges. et reconouit .XX. solidos alamarci. | de placito et fecit hominium et requisiuit idem. c. ab eodem .p. quantum haberet de feodo. et non fuit super hoc certificatus. | Testes .P. capellanus de granges. et .p. sacerdos nepos eius. Ma. a. de chardona .p. clericus de | fruentia .p. miles de lausanna. actum anno gracie M.CC.XVI. in festo simonis et iude. | et promisit uenire lausanne in capitulo recipere feodum et facere hominium quia ibi fieri debet.

Capitulum concessit. Ni. de Willens quandam piccolam terre ultra sanctum lau. ad plantandam uineam. Anno. ab incar. do. M.CC.XVI. II. Nonas febru. concessit capitulum lau. alberto de nouo castro | domum quam fecerat petrus de dumartin canonicus lausannensis.

[1] *Fol.* 101. *recto.*

[1] MAISIRIE.

Capitulum dedit .W. de grancon domum que fuerat. To. celerarii. anno. ab incar. do. M.CC.XVII. | xiii. Kal. Maii.

Com discordia uerteretur inter josep canonicum lausannensem et petrum militem de lausanna super | decima clausus de cors cuius clausus medietatem. dictus. p. habet a capitulo in feodum. quam decimam capitulum dederat dicto. Io. in uita sua. taliter fuit sedata quod Io. dedit. p. XX. solidos et .p. guer-|-piuit dictam decimam. Capitulo. actum est hoc lausanne. in capella sancti nicolai coram. B. episcopo. C. prepo-|-sito. p. chenun. et aliis multis. anno ab incar. do. M.CC.XVII. xiii. Kal. Maii.

Capitulum concessit tome et Wullelmo clericis filiis .W. de sancto Stephano casale in quo fuerat do-|-mus. p. deschannens. tali conditione quod quidquid supraedificarunt post eos capitulo remaneret. actum. lau. | in capitulo. anno ab incar. do. M.CC.XVII. die ascensionis. inter-|-fuerunt. c. prepositus. R. cantor | Magister .G. p. chenuns. G dapiferi. Magister. ha. Ni. de Willens. p. de vileta. ame. R. de | roueno. a. de nouo castro. alii. canonici absentes ratum habuerant.

[1] Nous retranchons ici une charte, donnée ailleurs.

S. LAURENTIUS.

Nicholaus dapifer lau. recepit a. C. preposito feodum suum .S. capituli et afidauit ei placitum et fecit ominium et recognouit | de feodo esse clausum de sancto laurencio. et campum de marterei a grossa petra superius. | actum est hoc ab in capitulo. anno. ab. incar. do. M.CC.XVII. in die pentecostes. et interfuerunt .c. prepositus | w. thes. R. can. Magister. G. p. chenuns. G. carbo. G. dapifer. N. de Willens. Magister. ha. | a. de nouo castro. c. de fonz. W. de grancon. p. de vileta. ja. de grallie. Iosep. p. de fruencia. | amedeus R. de roueno. canonici. p. de lau. W. beuer. dalmacius. Ste. de runens. | milites. W. frater. ni. dapiferi.

CHAUORNAY.

Anno ab incar. do. M.CC.XVII assignauit capitulum. Io. capellano de chauornaj capellaniam | .S. medietatem oblationum. terciam partem elemosinarum. decimam minuti bladii. coruatas totas. | et terram et pratorum medietatem. et aliam medietatem ad censum pro tribus solidis. Set si capitulum uellet ibi terram in do-|-

minio suo colere haberet terre et pratorum et coruatarum medietatem. Saluo iure matricularii. | actum lau. in choro in festo sancti sixtj.

Anno ab jncar. do. M.CC.XVII. feria .VI. post octabas apostolorum petri et pauli assumsit dominus | .B. lau. episcopus signum crucis lausanne.

S. SIMPHORIANI.

Notum fieri uolumus quod nantelmus miles de sancto Simforiano dedit capitulo lau. petrum filium | martini de sancto simforiano et heredes eius imperpetuum in manu .c. prepositi. et capitulum dedit | dicto .p. terram aput sanctum Simforianum .XII. posas et unum casale et unam chantri | prati. ad. censum. pro duobus. solidis. et pro .V. c. fru. et .V. c. auene et .II. panibus post messes. decimam terre retinuit sibi capitulum. actum lau. in choro. anno ab incar. | do. M.CC.XVII. XIII. Kal. augusti. testes. C. prepositus. W. thes. A. prior Sancti Marii. Ma. G. | p. chenuns. Iosep. G. carbo. G. dapiferi. Ni. de chauornai. R. de roueno et promi-|-sit dictus. Nantemus se fore legitimum actorem quod vulgo dicitur leaus. uueirent. | si quis super dicto. p. capitulum impeteret

WARENS.

Notum fieri uolumus quod com cono de gumuens miles et renaldus filius eius calumpniarentur. petrum | filium Martini de Warens capitulum dedit eis .XX.V. solidos. et ipsi quidquid in eo iuris habebant | dederunt capitulo. Actum est hoc lau. in portali et interfuerunt. C. prepositus. ha. prior sancti. Marii. | V. capellanus de Warens. Martinus de Warens et alii quam plures. dicti uero. c. et .R. | grentauerunt se fore legitimos actores quod uulgo dicitur leez guerenz. | et facerent laudare henricum filium dicti .C. post hec uero dictus. h. calumpniatus | est dictum .p. dicens eum uenisse ad partem suam et nichil spectasse ad partem patris sui | uel fratris. et tandem ita pacificatum fuit quod capitulum dedit dicto. h. XII. solidos et ipse | quidquid iuris habebat in eo dedit capitulo in manu .C. prepositi. actum lau. ante ca-|-meram episcopi. anno ab incar. do. M.CC.XVI. xv. Kal. Aug. Testes .B. episcopus. | C. prepositus. W. the. R. can. N. de chauornai. Magister. ha. amedeus .R. de roueno. | ca. V. Capellanus de Warens. dalmacius miles et alii quam plures.

[1] CONCESSIONES MAISIRIE.

Vuarnerus de Maisirie edificauit domum super casale capituli. vbi camere priuate clausti cadere solebant | tunc fuit ei datum per commune capitulum. unde capitulum noluit censum recipere per multos annos. | com autem dictus .W. iaceret in lecto egritudinis de qua mortuus fuit. dedit medietatem dicte domus | capitulo in elemosinam. vxor uero sua ambrosia dixit dictam medietatem sibi fuisse datam | in dotem a dicto .W. quando eam desponsauit. jnde lis orta fuit inter capitulum et dictam. Aw. sic fuit | pacificata quod capitulum dicte. am. dedit .XXX. solidos. et ipsa dedit et guerpiuit capitulo quidquid iuris habebat in dicta domus medietate et etiam in alia medietate quam sibi dicebat fuisse da-|-tam similiter in dotem. Actum est hoc lau. ante cameram episcopi. anno ab. incar. do. M.CC.XVII. VIII. No. | octobris. testes. C. prepositus .R. can. Ma. G. P. chenuns. N. de chauornai. N. de Willens. C. de fonz. Ia. de grallie | .R. de roueno Ca. Iacobus dominus de albona. Ni. dapifer .p. de lausanna .W. beuer .R. de sancto | Simforiano. W. de Melduno. Narduinus de bieri. Milites. haimo et Wulelmus fratres dicte am.

[1] *Folio 102. recto.*

[1] CORS.

Capitulum dedit Vulelmo medico quendam campum duarum posarum apud cors iuxta ripam pro .V. solidis annuatim redden-|-dis in festo sancti micaelis. Actum est hoc in capitulo anno ab incar. do. M.CC.XVII. xii. Kal. No. testes. C. prepositus. | W. thes. R. can. Magister. G. p. Chenuns. Io. Sa. G. carbo. N. de Willens. di. G. dapiferi. C. de fonz. Ma. ha. | R. de roueno. Sub.

S. MARII.

Anno ab jncar. do. M.CC.XVII. xii. Kal. No. representauerunt canonici sancti Marii. Wulel-|-mum cantorem agaunensem. capitulo. lau. jn priorem. sancti Marii. et ibi confirmatus a capitulo fecit obe-|-dienciam episcopo. et promisit fidelitatem capitulo in manu .C. prepositi. quia capituli sancti Marii est elec-|-cio. et capitulo sancte Marie debet representari. jnterfuerunt autem dominus .B. episcopus. | W. the. R. can. Ma. G. p. chenuns. Io. Sa. G. carbo. N. de Willens. di.

[1] *Cours*, sous Lausanne.

G. dapiferi. C. de fonz. Ma. ha. R. de Roueno. sub. ca. lau. de canonicis autem sancti Marii. interfuerunt. Gordanus | otto. Giroldus. amico. Richardus. Vldricus.

MAISIRIE.

Anno ab incar. do. M.CC.XVII. emit capitulum lau. ab alberto de estauaiel. et ab uxo-|-re sua filia .W. de maisirie dimidiam domum que fuerat dicti .W. de maisirie. qui ali-|-am medietem dederat pro anima sua. et dedit capitulo dicto. Al. et uxori sue. C.X. solidos. | actum in choro in festo Simonis et iude sub his testibus. C. prepositus .W. thes. G. sacrista | p. chenuns. Sa. G. carbo. Ni. de chauornai. N. de Willens. di. G. dapiferi .C. de fonz. sub. Ca. P. deschicens clericus. Iohannes de fomia. Wibertus aurifex. et fuit statutum | ut ibi fierent camere priuate clausti.

ROMANEL PASSIONAGII EN VERNANT [1].

Com discordia uerteretur inter Widonem descublens et illos de romanel quia. dictus. Wido di-|-cebat quod quando porci ibant ad glandem in nemore de uernant forestarii suj poterant | de consuetudine accipere unum cuiusconque esset extra ciuitatem. lau. et comedere |

[1] *Vernant*, près de Romanel.

et precium soluere de passionagio. set si porcus esset de romanel nichil debebant per-|-soluere. nec aliud passonagium debebant illi de romanel en vernant pro porcis | suis. illi uero de romanel dicebant quod nullum passionagium debebant en uernant | pro porcis suis et ita bene debebat persolui porcus eorum si acciperetur sicut alterius porcus | et fuit reconnitum de assensu utriusque partis quod quia porci de uernant debent de consuetu-|-dine exire uermellier in campis et pratis de romanel et currus et equi onerati qui exeunt de uernant | possunt exire per campos et prata de romanel si aliunde exire non possint | ideo non debent porci de romanel passionagium en uernant et si accipiatur porcus | eorum. [1] debet persolui sicut alterius porcus. facta est hec recognicio. anno ab incar. do. M.-|-CC.XVII. in festo sancti Martini. in presencia domini .B. episcopi. lau. ante | cameram suam. et interfuerunt .C. p. R. cantor. G. carbo. Ca. lau. Vldricus frater eius de escublens. p. de lau. Stephanus de runens. p. de che-|-saus. Reimundus de penta. la thomas de roueno. Wilelmus beuer. milites. | petrus de chesaus et reimundus. de sancto Mario forestarii. du.... de romanel | petrus et Wulelmus filii sui amaldricus lambertus. Martinus petrus longez. de ro-|-manel. petrus de plais et alii quam plures. Similiter erat contentio inter eosdem et eadem | die quia dictus Wido dicebat eos debere si abscinderent quercum uel pirum uel po-|-mum en uernant sine licencia sua. legem .LX. solidorum. illi uero dicebant. si abscinderent sine. | licencia sua unam trium

[1] *Fol. 102. verso.*

supradictarum arborum prope stratam qua a strata posset proici | uersus uiogons. debebant legem . LX. solidorum. extra terminum illum debebant uagiari | nisi pallio uel securi uel viogio. uno .s. vagio. supradicti milites dixerunt | se audiuisse Widonem de gumuens semper calumpniasse legem .LX. solidorum. alii | dixere illos de romanel semper negasse. et ita nichil fuit determina-|-tum. set adhuc sub iudice lix remansit.

Capitulum dedit Wiberto aurifabro domum quam . . . . de iolens dederat in elemo-|-sinam. pro .XV. denariis censualibus reddendis in festo sancti micaelis. interfuerunt huic | dono .C. ppo. W. thes. R. can. Magister. G. p. chenuns. Io. Sa. G. Car-|-bo. N. de chauornai. N. de Willens. di. G. dapiferi .V. de Vanel .C. de | fonz. Magister. ha. Ia. de grallie. p. de fruencia. hamedeus. Re. de roueno. Ca. Magister Ioffridus .p. de arraz. et alii quam plures. actum in choro | anno ab. incar. do. M.CC.XVII. III. Nonas. nouembris.

Capitulum concessit amaldrico de runens terram. que fuerat. Widonis fortis et post ipsum. Wilelmi ne-|-potis .B. aigentine. ad censum pro .XII. solidis. Modio frumenti. et dimidio Modio vini | in vigilia natalis domini. saluo tamen iure alterius. Actum in capitulo. Anno ab incar. | do. M.CC.XVII. in festo sancte agnetis. testes .C. ppo. W. tes. Ma. G. P. chenuns. N. | de Willens. G. dapiferi. V. de Vanel. C. de fonz. amedeus. R. de roueno. Ca. B. | he. de ripa. W. decimator de runens.

Capitulum concessit. finam casale. iusta domum Io. de fomunt pro .XII. denariis annuis reddendis vigilia |

philipi et Iacobi. actum in choro. anno. ab. incar. do. M.CC.XVII. VIII. No. aprilis. | ipsa uero quidquid super edificarat dedit capitulo post mortem suam. Testes .c. ppo. Ma. G. P. chenuns. | Iosep. Sa. G. carbo. Ni. de Willens. dia. G. dapiferi .C. de fonz. Ma. ha. amedeus .R. | de roueno.

Richardus wirfrans habebat a Capitulo culturam cuiusdam uinee apud Chauderon. quam inuadiauit | Petro valier. pro .C. solidis.

Notandum quod Vmbertus de Viueis filius durant Gaier Inuadiauit Lamberto Curbil. feodum quod habe-|-bat a Capitulo scilicet de la Cuastri. pro .XV. libris. Huic obligationi assensit Capitulum dum dictus Vmbertus | seruiet pro feudo sicut tenetur. Alioquin feudum in suum domanium reuocaret.

[1] CONCESSIONES. — CORS.

Capitulum dedit cononi de Cors. homini suo quandam piceolam terre apud Cors iuxta Clausum. Petri militis | pro .VIII. denariis censualibus in festo omnium sanctorum reddendis.

[1] *Fol. 103. recto.*

[1] QUINTIGNIE.

Item Capitulum concessit Petro de Quintignie et Cononi de Cors quandam piceolam terre apud Quintignie | ante domum filiorum Anselmi. pro duobus solidis in festo omnium sanctorum reddendis.

Apud Escotaus habet Capitulum terras.

CORS.

Capitulum concessit. p. de forest quandam pisceolam terre super clausum. p. militis de lausanua apud Cors pro. VIII. denariis censualibus in festo sancti micaelis. Actum anno ab incar. M.CC.XVIII. | VIII. Kal. octobris.

[2] SIVRISSIE.

.W. tessararius aquitauit cristinum de Siurissie. ad opus capituli. a filiis. Walcheri | militis de dallens. fecit autem hoc laudare. Wulelmum de cicum Militem

[1] *Contigny*, sous Lausanne.

[2] *Chevressy*.

de gumu-|-ens. actum in choro. anno ab incar. do. MCC.XVIII. VIII. Kal. octobris. a quo | predicti domicelli dicebant se habere in feodum.

Capitulum concessit vineam de putier benedicto de oschie clerico in uita sua. actum | anno ab incar. do. MCC.XVIII. in festo omnium sanctorum. saluo iure alterius.

S. LAURENTIUS.

Discordia que uertebatur inter capitulum et .R. de palude ita pacificata fuit quod capitulum concessit ... | post mortem Martini tauel uitrici predicti .R. casale quod est inter domum .C. capellani de sancto lau. | et stratam et casale pro quo dictus capellanus Sibi reddebat .VI. denarios et viridarium quod est retro domum | dicti capellani et aliud casale quod reddebat dicto .R. I. cuppam uini. concessit clerico | filio dicti .R. si uiueret post clericum pro .I. parc menaidarum | tali conditione quod post mortem dicti clerici. casale quod est ante domum sancti lau. et uiridarium quod est | retro et .VI. denarios censuales quos capellanus sancti lau. debet dicto .R. redeant ad capitulum. casale uero quod | debebat cuppam uini habeat heres dicti .R. ad censum a capitulo in perpetuum. hoc | dicebat dictus. M. tallez et dictus .R. spectare ad eos iure hereditario et capitulum negabat | actum est hoc lau. in choro. anno incar. do. M.CC.XVII. XVII. Kal. Ianuarii.

ASCENS.

Nantelmus dominus de albona dedit beate Marie lau. Wulelmum de astens. qui morabatur apud mor-|-rens. com heredibus suis et tenemento suo. et capitulum redemit eum ab Vldrico de escublens mi-|-lite. de .XL. solidis. actum apud albonam anno ab incar. do. M.CC.XVII. xiii. Kal. Ia. laudante | vxore sua et filius suis.

Quidam miles theutonicus nomine tiez blata. mortuus in obsidione de blonai dedit beate Ma-|-rie lau. quoddam lunagium quod iacet in episcopatu constantiensi prope buxse. quod est templari-|-orum in uilla que dicitur Wigersuile. vnde heres tietelmi cognomine plata debet | reddere annuatim .II. solidos in festo sancti andree. totum tamen lunagium credimus esse capituli.

Capitulum concessit alberto bello et heredibus suis unam pieci terre ante vineam de strata ad censum | annuatim pro .IIII. sextariis uini. duobus albi. duobus rubei. et si uinum non legeretur | daretur tale quale colligeretur in uinea. Actum anno ab incar. do. MCC.XVIII. in conuer-|-sione beati pauli. et ipse promisit quod ibi plantaret vineam. a quinque an-|-nis debet reddere censum. set decima non fuit ei data.

[1] CONCESSIONES.

Cono prepositus lau. concessit. ia. de grallie vicedominatum de crant de consilio capituli. et ille fecit ei ho-|-minium ad hopus sui et capituli. Actum in capitulo. anno ab incar. do. M.CC.XVIII. in purificatione. be-|-ate. Ma. virginis. Interfuerunt autem .W. tes. R. can. prior Sancti. Marii. Ma. G. p. Chenuns. Io. sacerdo-|-tes. G. car. N. de cha. N. de Wil. M. ha. M. lo. dia. G. dapi. V. de Va. C. de fonz. al. de nouo castro. | ia. de grallie. p. de vileta. R. de roueno.

DE OBEDIENTIIS.

Com discordia sepe oriretur inter cononem prepositum et capitulum pro obedienciis de essertines et | de ogo et de viueis et de sancto protasio et de crant. taliter fuit sedata. quod prepositus illas | quitas capitulo guerpiuit et capitulum dedit ei tenementum guidonis de essertines et as-|-signauit ei .XX. solidos censuales .XV. solidos in tallia de crissie. et .V. solidos lausan. actum in capitulo. anno ab incar. do. MCC.XVIII. ii. No.

[1] *Fol.* 103. *verso.*

Mar. tes. dominus .B. episcopus | C. ppo. W. tes. R. can. W. prior. Ma. G. p. Chenuns G. Carbo. G. dapiferi .C. de fonz. N. de cha-|-uornai. N. de Willens. Ma. ha. Ia. de grallie. Iosep. p. de fruencia. Amedeus .p. de vi-|-leta. R. de roueno. et quamuis in ceteris hominibus capituli prepositus terciam partem legum habeat. in hiis | tamen .V. locis eam capitulum guerpiuit preposito nomjnatim. et quidquid fructuum inde obedienciarii percipiebant. alio modo retinuit capitulum | set tamen illud ius et dominium quod in eis prepositus habebat quando in eis obedienciarii erant remansit | pposito. fructus dictarum obedienciarum assignauit capitulum distribuendos canonicis qui in quadra-|-gesima in choro interfuerint diuino obsequio.

RUGNENS.

Capitulum dedit amaldrico de runens ad medietatem uinee dol dec et de tot. quamdam uinc-|-olam .s. II. eschimellos. apud runens | quod jordanus de prillie miles dederat in elemosinam | quos capitulum redemit ab aimone pistore de .XV. solidis. sunt autem contigui clauso ca-|-nonicorum .S. de brueta. a quatuor annis recipient canonici uinum. Actum in por-|-tali. anno. ab. incar. do. M.CCXVIII. in festo sancti gregorii. testes .C. ppo. W. tes. R. can. Ma. G. P. Chenuns. | G. car. G. dapi. C. de fonz. N. de Willens. Io. R. de roueno.

SUBTUS COLLONGES.

P. de lausanna miles et capitulum habebant quemdam campum communem. sub colunges quem dederunt anselmo | de lugrins ad censum pro .XII. denariis in festo sancti Micaelis .VI. denarii erant capituli. et .VI. dicti .p. in uita sua. et dictus .p. dedit suos .VI. capitulo post mortem suam et ita | omnes .XII. denarii debent esse capituli post mortem .p. Actum in capitulo. anno ab incar. do. MCCXVIIII. | vi. Idus aprilis. testes. B. episcopus. C. p. W. tes. W. prior. Ma. G. p. che. G. car. G. dapifer. N. de Willens. N. de cha. | C. de fonz. Ma. ha. Ma. l. p. de vileta. Ia. de grallie Iosep. amedeus. R. de roueuo.

CURTILLIE.

Petrus clericus de curtilli tenuerat diu decimam minuti bladii in nemoribus in dominicaturis episcopi apud cur-|-tilli. et dicebat se habere in feodum a capitulo. capitulum uero negabat. quod fuit ita pacificatum. quod | reimundus filius dicti .p. predictam decimam recepit a preposito et fecit hominium ad opus capituli. et | promisit reddere annuatim .III. solidos. in festo

sancti Micaelis apud lausannam. et .V. solidos de placito in mutatio-|-ne nassalli. Actum in capitulo. anno ab incarn. do. MCCXVIIII. vi. Idus aprilis. tes. B. episcopus. C. p. W. | tes. W. prior. Ma. G. p. che. G. car. G. da .N. de Willens. N. de cha. C. de fonz. Ma. ha. Ma. l. p. de vi. | I. de grallie. Io. R. de roueno. amedeus.

[1] COLLONGES.

Capitulum concessit .C. preposito .W. tessaurario. N. de Willens. Iosep. campum .VII. posarum Apud | colunges quem bubulci tenuerant. et dicti canonici promiserunt quod ibi plantarent uineam | et post mortem cuiuslibet pars sua. S. quarta pars rediret ad capitulum actum in reuestiario | anno ab incar. do. MCCXVIIII. xvi. Kal. junii. testes. R. can. Ma. G. p. che. G. car. | G. da. N. de cha. P. de vi. amedeus. C. de fonz. R. de roueno.

PENTHAZ.

Iohannes donnus de cossonaj reddidit capitulo et quitum clamauit et dedit si quid iuris uel calump-|-nie habebat. Ioannem de penta quem iniuste auferebat capitulo. quia petrus donnus pater suus dederat e-|-um ca-

[1] *Folio 104. recto.*

pitulo pro isabella filia sua. Actum in capella sancti Nicolai. Anno ab incar. do. M.-|-CC.XVIIII. crastina ascensionis. tes dominus. B. episcopus. C. p. W. tes. R. can. Ma. G. p. che. | N. de cauornai. N. de Willens. M. ha. C. de fonz. al. de no. c. R. de ro. canonici. Walcherus | de grancon. | G. de gumuens. Nicolaus dapifer. petrus de lausanna. Wido de escublens. | P. de plaisie. milites. et grentauit quod faceret laudare filios suos. et dedit et guerpiuit | capitulo receueriam decime de pringins quam filii bonfil sacerdotis auferebant iniuste capitulo.

S. LAURENTIUS.

Iohannes filius Wilelmj de lora militis calupniabatur Reimundo de vallic quamdam partem | virgulti retro domum dicti. W. apud sanctum laurencium. quam dictus. R. de vallic emerat | a dicto .W. dictus Io. dicebat. quod non fuerat facta uenditio de assensu suo. fuit autem ita pacifica-|-tum inter ipsos quod dictus .R. dedit dicto. Io. XVII. solidos. et ipse et pater suus laudauerunt quod nunquam de cetero inquietarent dictum. R. uel eredem suum super ea | actum est hoc in choro. anno ab incar. do. MCC.XVIIII. vi. Ydus Iulii. Testes. C. ppo. | Ma. G. P. chenuns. G. Carbo. N. de Willens. C. de fonz. G. dapiferi. Iosep. amedeus. ea. Nicolaus | dapifer. jacobus salterius. haimo pistor. Iohannes de albona. et alii quam plures.

IGNIS INCENDIUM.

Anno ab incar. do. M.CC.XVIIII. VI. No. Au ante. Mediam noctem per insidias hostis | antiqui ascensus est ignis in canali ex quadam candela ante furnum episcopi. et combussit totam uillam infra | Muros. et ciuitatem usque ad monasterium et domum episcopi et campanile. et campanas omnes | preter tres. et campanile sancti pauli. et computate fuerunt domus. .M.CCC.LXXIIII. | combuste.

[1] APUD S. LAURENTIUM.

Capitulum concessit lamberto ol pigor quoddam virgultulum retro domum .C. capellani sancti laurencii | pro .XII. denariis annuatim reddendis capitulo in natiuitate domini et .VI. denariis reddendis confratrie lu-|-minaris in magno carnipriuio. Actum in reuestiario. anno ab incar. do. MCC.XVIIII. XVII. Kal. decembris.

[1] *Folio* 104. *verso*, quelques chartes données ailleurs sont retranchées ici.

CIUITAS INTRA PORTAM HOSPITALIS.

Petrus de nos uendidit vgoni dessiuo quoddam casale quod abebat a capitulo infra portam hospi-|-talis. et de assensu capituli. quod debet .VIIII. denarios censuales in pasca. Actum in choro. Anno ab incar. do. | MCC.XVIIII. x. Kal. decembris.

Domina petronilla vxor Wuillelmi militis de lausanna dedit capitulo .XVII. libras ad anniuersarium suum | faciendum. et capitulum statuit quod post decessum eius celerarius distribueret de bonis capituli singulis annis in | anniuersario suo canonicis qui interessent misse .X. solidos et capellanus sancte crucis et matricularius | edomadarius percipient ipsi duo quantum unus canonicus. preter hoc concessit ei capitulum domum que fuit | nicolai de chauornai quamdiu uiueret. promisit quod esset ei legitimus uueirenz erga omnes et | ipsa debet persoluere .III solidos. quos casale illud debet preposito annuatim in natali domini. jllas .XVII. libras debet capitulum expendere in edificio domus quam dictus. N. de chauornai debet facere in casali quod fuit petri | de escanneins et ipse .N. debet ibi de bonis suis expendere tantum quod ibi fiat bona domus. quam poterit dare post se | canonico secundum consuetudinem ecclesie. Actum est hoc in choro. anno ab incar. do. M.CC.XVII. in festo | sancte Katerine. et interfuerunt. dominus. B. episcopus. C. prepositus. R. can. W. prior. Ma. G. p. che. Io. Sa. G. car. N. de cha. N. de Wil. dia. G. da. C. de fonz. W. de grancon. p. de

fru. ame. R. de R. I. de cossonai. ca. | petrus miles de lausanna. petrus et girardus tiemari. et alii quam plures.

Stephanus de runens miles uolens intrare religionem dedit beate Marie pro anima sua . XII. denarios censuales quos ei debebat capitulum pro domo Wiberti aurifabri et hoc de assensu petri de lausanna militis vt in anni-|-uersario suo distribuerentur. Actum in choro. Anno ab incar. do. MCC.XVIII. v. Kal. decembris. testes. | C. prepositus. W. prior. Ma. G. da. C. de fonz. N. de Wil. Ia. de crallie. jo. p. de fru. Ame. R. de ro. Io. de cos. Ca. p. de lau. miles. a quo dictus Ste. id habebat in feodum qui promisit fore legitimus | weirenz. jordanus filius Jordani bartjot.

R. de pont finauit omnem calumpniam quam abebat aduersus omnes illos de granges in | manu domini. B. episcopi. Actum lau. in camera forata. Anno ab incar. do. M.CC.XVIII. xviii. Kal. Ianuarii. Tes. C. p. Iosep . . . . al de grancon. W. | franceis de pont. R. de Montfort. p. de lau. Milites.

POUDAIX.

Vmbertus quidam vendidit la wangneri de duobus eschimellis quos girardus de burgo dederat capitulo | in elemosinam apud paudais. lamberto. et hoc de assensu capituli. actum anno ab incar. do. M.CC.XVIIII. | in octaua beati Iohannis.

CRISSIE.

Aimo de crissie recepit a. C. preposito lau. feodum suum. S. villicariam de crissie et fecit ei homi-|-nium ligium ad opus capituli. et recognouit ei .XX. solidos de placito. Set capitulum dixit quod erant .XXX. | Actum in choro. anno ab incar. do. M.CC.XVIIII. xiiii. Kal. Mar. tes. C. p. W. tes. Ma. G. N. | de cha. N. de Wil. Ma. l. Io. R. de ro. p. de vi. petrus Sa. de sancto germano. Martinus. S. de crissie.

Hec scriptura facta est Anno M.C.LXXV. ab incarnatione domini. | Hic notantur annui census qui debentur capitulo Lausann. apud viuesium. | Casale iuxta casale uillici debet .III. solidos iu festo sancti MAVRICII. | De casali quod fuit amiconis debet AZO. VIII. denarios est. et | durannus .IIII. Scotus pro vinea .II. denarios et obolum. Gerta. debet .IIII. denarios. | De casali Walcherij debent iohannes et bomundus .VII. denarios. Petrus | bernardus .IIII. denarios. Casale nicolai .III. obolos. Anselmi .III. obolos. | Casale petri. et iohannis .XIIII. denarios. Casale Walcherij usque ad lacum .XII. denarios. | Casale Regine .VII. denarios et obolum. Casale quod tenet petrus bernardus .III. denarios. Casale Ermenfredi et vlrici .IIII. denarios. Casale | quod tenet willermus .VII. denarios. Casale | iuliani et bernardi .VII. denarios. Casale item Ermenfredi .IIII. denarios. Casale item azonis .III. et

obolum. Willermus pinol debet .X. denarios. Casale nico-|-lai filii iohanne .II. denarios et obolum. De casali quod fuit achardi debet reimundus .XIIII. denarios et unum hominem ad dolia ducenda lausan | et de casali Sibilin debet idem .II. denarios. et de casali iohannis beroldi. | .III. denarios et de campo ante turrem quem amalricus tenuit .VI. denarios. | Casale widonis parpelun .II. denarios. C. iohannis de aslens. unum homi-|-nem ad dolia ducenda. Casale quod tenent wido et uxor bomundi | . VII. denarios. Casale rodulfi de lausanna | iuxta osnonam .II. denarios. Casale quod tenet iohannes | ibidem .III. denarios. Casale quod tenet petrus de siffenens et lambertus. ibidem | III. denarios. Constantinus debet .VI. de campo. Albertus de turre | . II. denarios de paruo campo. Ecclesia de buri debet . II. denarios de campo | apud blonai. Milites de bren. debent .XII. denarios de molendino | et de terra iuxta eum. Pontius de cheneueria .II. denarios. Cheneueria | quam tenet iulianus filius Widonis debet .II. denarios. Elieta de corsi | debet .X. denarios de casali et de terra ibidem.

Ermenfredus debet .II. solidos de uineis que sunt in chamontel et | clees et elles. Idem debet in ujndemiis .II. solidos pro receptione. | Roma uxor bomundi .XII. denarios pro receptione.

CONCORDIA ET STATUTUM INTER EPISCOPUM ET CAPITULUM.

Dominus Rogerius tenuit episcopatum lausannensem per .XXXV. annos sed confectus senio resignauit | et retinuit sibi de mensa episcopali unde posset onorifice sustentari et episcopalem sepulturam | et retinuit prebendam suam. et capitulum concessit ei domum que fuerat magistri Richadi. jn qua uixit per | .VIII. annis canonicus. Ipso uero. anno ab incar. do. MCCXIX. III. Non. Marcii. soluto carnis | debito. dominus. Bertoldus episcopus uoluit habere bona eius. quia episcopus fuerat. et episcopalem retinuerat | sepulturam et erant de mensa episcopali. Capitulum uero uoluit ea habere quia remanserat ca-|-nonicus et erat in domo capituli et ibi bona illa fuerant inuenta. Nam bona canonicorum dece-|-dentium habuerat iam capitulum pacifice plus quam per. C. annos. Tandem taliter inter eos facta fuit compositio. quod | episcopus habuit bona que fuerunt inuenta fuisse de mensa episcopali. Capitulum uero habuit ea | que fuerunt inuenta fuisse de prebenda. et fuit statutum communi consensu episcopi et capituli. quod | si casus similiter contingeret simili modo diuiderentur. ea de quibus non esset factum testamentum. Actum lau. ante | altare beati Micaelis. anno ab incar. do. MCCXIX. x. aprilis. Tes. donnus. B. episcopus. C. p. W. | the. R. can. W. prior. Ma. G. p. che. G. car. G. da. N. de Wil. Ia. de gral. Io. ame. R. de

[1] *Folio* 105. *recto.*

ro. ca. | N. dapifer. p. de lausanna. Wulelmus beuer. et preceperunt ex utraque parte. quod fieret inde carta.

CIUITAS.

Capitulum concessit Magistro. G. domum que fuerat domini rogeri quondam episcopi. et Magister. G. sit sacrista. . . . . quod domus nichil spectat ad sacristiam set est capituli. actum in capitulo. anno ab incar. do. M.-|-CC.XX.IIII. Nonas aprilis. Interfuerunt autem dominus. B. episcopus. C. p. W. thes. (p. che.) R. can. (—) G. Car. | V. de Va. G. da. C. de fonz. Ia. de cra. Io. ame. Ma. l. R. de ro. Io. de Cos.

Capitulum concessit vincencio terciam partem frumenti. quod fuerat Wulelmi tiebor. saluo iure alterius. | actum eadem die sub eisdem testibus. in capitulo. et hoc in uita sua.

Nantelmus ponci retinuerat. V. solidos per .X. annos. quos debebat capitulo annuatim in natiuitate beate | Marie quos capitulum de consensu domini. R. episcopi emerat ab abate et conuentu abundancie. quibus jacobus et nantelm. et petrus ponci fratres dederant pro Johanne de waur fratre suo com aliis. V. solidis. quos predictus petrus | ponci similiter capitulo debebat super uinea de chastanereia. retenta remisit dicto nantelmo | capitulum et ipse et Wulelmus filius suus fidem dederunt in manu. C. prepositi. quod dictos. V. soli-

dos de cetero capitulo | quiete persolueret sine contradictione et querela. Actum in coro. anno ab incar. domini .MCC.XX.II. Ydus aprilis. | jnterfuerunt .C. p. Ma. G. P. che. G. car. N. de Wil. Io. p. de vileta. ame. R. de ro. Ca. clemens matri-|-cularius. Wulelmus de Wufflens. Sa. Stephanus filius carmundi rod. de penta Johanues fata. | petrus . . . . clerici. Wulelmus et albertus basleis fratres.

R. cantor lau. emit ab ebalo descublens ad opus capituli casale quod est inter domum .G. dapiferi et | uirgultum donni dalmacii. pro quo debet. . . . . . . LX.VII. solidos et .XV. denarios censuales in pasca | et dictus ebalus promisit quod esset legitimus wueirenz. Actum ante monasterium. anno ab | incar. do. MCC.XX. in festo sancti georgii. testes .C. prepositus .W. tes. . . . . p. de Lausanna. N. | dapifer. dalm . . . . . de roueno. Milites .P. de duneluia clericus. Magister | Jacobus de salis. p . . . r. da. fe.

Erluinus de festernan. habebat calumpniam contra petrum de romanel dicens eum fuisse suum | et ab eo recepisse sn. . . . pa. . . . sua. et quod nichil ei de suis et etiam boues qui sui erant secom adduxit. | petrus negabat. set taliter fuit sedatum. quod dictus Erluinus dictum petrum clamauit quitum in manu prepositi et remisit omnem calumpniam ipse et filius suus aimo. et promisit fa-|-cere laudare uxorem suam et filios suos et esset inde legitimus gueirenz et dictus petrus[1] | dedit ei .L. solidos. actum lau. in portali episcopi. anno ab incar. do. MCC.XX. in inuentione

[1] *Folio* 105. *verso.*

sancte crucis testes. | C. p. G. car. N. de Wil. N. de cha. ca. ligais de festerna. andreas li gottrous. Martinus de ripa. | petrus. de dunelui clericus petrus capellanus de dun martin. amedeus de roueno. Vmbertus destauaiel [1].

BELMONT

Dominus. B. lau. episcopus dedit Iordano domino de belmont in feodum Mercatum apud belmunt. feria tercia. | et dedit beate Marie et mense episcopali homines quos habebat apud pomiers de patrimonio suo | et com dicto mercato dedit eos in feodum dicto. G. et heredibus suis ex parte ecclesie lau. et dictus .G. dedit ecclesie | lau in alodio quidquid habebat apud vilarluechun. et postea episcopus ei dedit iddem in feodum. et ita de mercato et de | hominibus de pomiers et de terra de vilarluuchun. et hominibus si quando redirent. factum fuit unum feodum. quod | dictus. G. recepit ab episcopo lau. et fuit ibi dictum quod ille de heredibus suis qui haberet castrum de belmunt | esset homo episcopi et si terram de vilarluuchum posset pro alodio suo manutenere. ecclesie alibi | recompensaret. et retentum fuit ibi ab episcopo et capitulo laudante dicto Gordano quod homines episcopi et | capituli uendas in dicto mercato non persoluerent. Actum lau. ante cameram epis-

[1] Nous retranchons une charte, déjà donnée précédemment.

copi. anno ab incar. do. MCC-|-XX. [illegible] festo beate potenciane virginis. tes. C. p. Ma. G. prior. car. N. de cha. N. de Wil. Io. | ame. R. de ro. Ma. lo. ca. iblo descublens. p. de lausanna. N. dapifer. W. beuer. Cono | de valeres. Rodolfus de vrsins. Milites.

[1] GRANGES.

Wilelmus de Willens miles volens ire ultra mare inuadiauit capitulo decimam quam habebat | apud Granges. pro .II. Marcis. et fecit grentare. Giroldum et Nicolaum fratres suos et posuit p. | de lausanna militem fideiussorem et precepit inde cartam fieri. Actum in camera episcopi. anno incar. do. M.CC.XX. VII. Kal. Iunii. tes. dominus. B. episcopus. C. p. W. thes. W. prior. Ma. G. N. de cha. M. car. | N. de W. Io. che. Ia. de gra. p. de Vi. C. de fonz. G. da. R. de ro. Ma. Io. ca. p. sacerdos de | granges. p. destauaiel. capellanus episcopi. p. de lausanna miles.

MORS BERTOLDI EPISCOPI.

Anno ab incarnatione domini .M°CC°XX°. tercio Idus iulij obijt Bertoldus lausannensis episcopus qui tenuerat

[1] Nous retranchons ici une charte donnée ailleurs.

episcopatum annis .VIII. et mensibus .VI. Obijt | autem feria .II. orto iam sole. et planxit eum eadem die qua debebat iter arripere eundi in succursum terre gerolitane et planxit eum tam clerus quam populus inex-|-timabili plantu fuit autem electus in episcopum girardus decanus sancti stephani bisucin. in sequenti secumana. feria. VI^a^. S. nono Kalendis augusti. qui | postulatus fuit in archiepiscopum Bisuntinensem eodem anno. et a drecen et lingon episcopis fuit absolutus a cura ecclesie lausan apud firmitatem super albam aquam. . . . . Dominus tomas de cossonaj canonicus lau. dedit capitulo in elemosina. quamdam decimam uini apud mor-|-nai. quam habebat in Wagio a Wulelmo de lora. pro nouem libris ut ipse dicebat. dictus uero. W. | dicebat quod non habebat nisi pro .IIII. tantum. quod ita fuit concordatum quod dictam guageriam | redemit dictus. W. C. et X. solidis. et quia dominium erat capituli quia ipm aquisierat a priore et conven-|-tu romanimonasterii a quo eam dictus. W. abere solebat in feodum fuit dictum per concordiam quod dic-|-tus. W. dictam decimam acciperet a capitulo in feodum et si uellet eam obligare uel uendere plus eam capitulo quam | alii obligaret uel uenderet pro minori precio. quam alii. recognouit etiam dictus .W. seruicium quod inde debe-|-bat. S. in mutatione prioris romani Monasterii. unum corueis afen . . . et quando soluere debe-|-bat lau. unam cuppam uini. actum est hoc lau. sub maiori portali. anno ab incarn. | domini. MCC.XX. in exaltatione sancte crucis. tes. c. p. W. tes. W. prior. Ma. G. p. che. G. car G. da. | N. de Willens. R. de rou. M. Iosep. Ca. p. de lau. miles.

V. Mastins. Giliez. et amedeus. | et inde precepit fieri cartam.

[1] CONCESSIONES. — RUNENS.

Capitulum concessit filiis petri de plais .II. poses apud runens. s. apud runbuus ad tale terra-|-gium quale datur in uilla. Actum in choro anno incar. do. M.CC.XX. in cena domini. Tes. C. p. W. | tes. W. prior. Ma. G. p. Che. G. car. V. de ua. G. da. p. de Vi. ja. de gra. Io. ame. R. de ro. | jo de cos. Ma. Io. Io. de blo.

Capitulum concessit Vldrico de Wulflens terram quam iacobus psalterius dederat pro emenda capitulo et idem .p. | debet inde annuatim .IIII. solidos in vigilia domini. Actum in choro. anno incar. do. M.CC.XX. in uigi-|-lia. pasce tes. C. p. W. tes. G. car. Ni. de Vil. G. da. ja de gra. R. de ro. Io de blo. al. de no. cas.

FEUDUM WILLI DE LORA.

Wulelmus de lora miles recepit a. C. p. feodum suum et fecit ei hominium ad opus sui et capituli et

[1] *Fol.* 106. *recto.*

recognouit | quod debebat de placito unum corueis a feitie. et de seruicio unam cuppam uini quando prior romani | monasterii ueniebat apud lausannam set capitulum dixit plus deberi de placito et de seruicio. Actum in capitulo anno incar. | do. M.CC.XXI. in festo. tiburcii. et valeriani. Tes. c. p. W. tes. M. G. p. che. V. de Vanel. G. da. ja. de gra. | n. de Wil. lo. R. de ro. Io. de cos. Io. de blo. de feodo isto est decima uini quam idem .W. habebat ab hiis de | romano monasterio apud mornai. preter istud feodum habuit aliud feodum idem. W. a capitulo. apud | lausannam.

Wido fortis habebat a capitulo terram pro qua reddebat annuatim dominica qua cantatur esto michi .X. cuppas frumenti et .XII. solidos | et .VIII. sextaria. uini quam terram capitulum dedit petro forti clerico. pro eodem censu in vita sua. transactis pluribus annis concessit capitulum eidem .p. eandem terram pro .V. cu. frumenti et .VI. solidis et .II. sextariis uini in eodem termino | reddendis. tali conditione quod ipse terram non alienaret et nisi censum bene redderet die statuta. amitteret terram. | Actum in capitulo. anno jncar. do. M.CC.XXI. in festo .s. Tiburcii. et Valeriani. Tes. C. p. W. tes. M. | G. P. che. G. da. V. de Va. N. de Wil. a. de No. Cas. ja. de gra. Io. ame. R. de ro. Io. de cos. Ma. Io. et Io. de blo. | W. de albona.

Anno jncarnationis dominice .MCC.XXI. xvi. Kal. Maii. fuit electus. Wulelmus tessaurarius lausannen-|-sis in episcopum lausannensem.

Albertus dominus de rota dedit pro anima sua capitulo lau. unum mansum quem habebat apud romanel.

quem Iaco-|-bus filius domini Wulelmi richardi de sancto stefano tenebat ab eo in feodum. et recongnouit dictus. A. | quod feodum ei debebat hominium ligium. et .XX. solidos de placito. in mutatione domini et uasalli | defoncto. dicto. A. Rodulfus filius eius apud lau. idem donum recongnouit et dedit per regulam super al-|-tare. Actum ante maius altare. Anno ab incar. do. M.CC.XXI. xvi. Kal. aprilis. tes. W. electus. C. p. | prior sancti. M. M. G. p. che. Io. G. car. N. de Wil. N. de cha. G. da. I. de gra. r. de ro. I. de cos. I. de blo. Ca. | rodolfus miles de rota. nicolaus de rota. et multi alli. tercia die post istud donum. dictus. ja. recepit | dictum feodum a. C. p. in capitulo et fecit ei hominium ad opus capituli. et recongnouit se debere de placito | quando ibat recipere apud rotam .XV. solidos. quando illud recipiebat lausanne .X. solidos et recongnouit | hominium set non ligium et recongnouit quod semel in anno quando dominus de rota ueniebat | apud lau. recipiebat eum in domo sua. et quando ipse ueniebat apud rotam in domum domini | sui familiariter ueniebat.

[1] CIUITAS

Capitulum dedit. R. cantori et jacobo archidiacono carnotensi domum que fuerat. W. tessaura-|-rii. Ita quod si dictus cantor qui erat ultra mare rediret. si pla-

[1] *Folio 106 verso.*

ceret archidiacono. daret | cantori .XXV. libras ad faciendum domum in casali quod est retro monasterium et cantor alias .XXV. |. libras poneret in eodem edificio. et dicta domus. que fuit tes. esset archidiaconi. quod si non placeret archidiacono. cantor daret .XXV. libras ad fa-|-ciendam domum in dicto casali. et archidiaconus alias .XXV. libras ibidem imponeret et dicta | domus que fuit. W. tes. esset cantoris. Actum in capitulo. Anno jncar. do. MCCXXI. Kal. Iulii.[1] tes. W. electus. C. p. G. car. V. de Va. Ma. G. p. che. C. de fonz. N. de cha. Ia. de al. W. de gran. p. de | uileta ja. de gra. p. de fru. Io. ame. R. de ro. jo. de cos. Ma. Io. Io. de blo. Si uero cantor non rediret | domus esset archidiaconi.

PATERNIACI.

Petrus de sauges nepos petri de corzales recepit a. C. p. feodum suum et fecit ei hominium ad opus capituli. et | rocongnouit ei .VII. solidos de placito. et recongnouit quod medietas receuerie decime quam capitulum habebat | apud paterniacum erat de feudo. actum lau. in choro. anno ab incar. do. MCC.XXI. vII. Ydus Iulii. | tes. C. p. M. G. V. de Va. G. car. G. da P. Che. C. de fonz. Iosep. p. de fru. ame. R. de ro. Ma. Io. Ca. | Wulelmus dominus destauaiel. Walcherus de sancto Martino. Vldricus de chauornai Milites.

[1] *Folio* 106. *verso.*

B. episcopus lau. dedit pro aquisitione feodorum ad opus mense sue petro domino de sancto Martino pro ho-|-minio ligio .XL. libras. Wulelmo de fruenci similiter pro hominio ligio .XXX. libras. dalmacio de lau.| des similiter pro hominio ligio .XXV. libras. Rodolfo de middes pro hominio ligio .XXIII. libras. pro hominio Rodolfi domini | de rota .XXV. libras. Vgoni de Vileta .X. libras. philipo de Vilar .XX. libras. in aquisitione decime de gumuens. | XX. libras. pro terra Guidonjs de sancto Sinforiano .XV. libras. comiti de grueria pro recuperatione Mercati de bollo | et delendo illo de grueria .Xl. libras. C. . . . . de . . . . C. preposit. et prepositure . . . . . . dum. terciam partem. legum in quinque obedienciis | . . . . s. de essertines. de ogo. de viueis. et de sancto | protasio et de crans. Actum in reuestiario. anno. jncar. do. M.CC.XXI. II. Kal. Septembris. tes. W. epi. M. G. | p. Che. G. car. V. de Va. G. da. C. de fonz. N. de cha. N. de Wil. P. de Vi. Ia. de gra. Io. p. de fru. R. de ro. Io. | de cos. Rodolfus de Wulflens. in ceteris eam antea habebat et habet.

Capitulum dedit. V. de Va. id quod habebat apud chachinie pro .V. solidis censualibus in natiuitate beate | Marie reddendis. sub prenotatis testibus et die eadem.

CIUITAS.

P. dollens uolens in casali suo sub platea monasterii domum facere ita conuenit com capitulo quod capitulum

promisit ei | facere murum dimidium super casale capituli et dimidium super casale suum tali pacto quod murus dimidius esset capituli. Actum anno ab incar. do. M.CC.XXI.

Capitulum dedit .p. dollens unam paruam pisceolam terre quam habebat inter domum Alberti balleis et domum | dicti .p. pro .III. solidis reddendis annuatim in festo omnium sanctorum. Actum in reuestiario. Anno ab incar. do. M.CC.XXI. in conmemoratione fidelium Tes. W. epi. C. p. prior. s. M. G. car. M. G. N. de cha. V. de Va. | N. de Wil. G. da. P. che. Io. ame. R. de ro. Io. de blo. R. de Wul. V. da. dictam terram habebat. . . . . . | XVI. pedes et dimidium et in latum plus quam .VIII. |

Pro domo uero quam dictus. p. uolebat facere alciorem et pro muro. quem dicebat dimidium esse suum. orta est contentio inter ipsum | et capitulum que ita fuit pacificata. quod dictus murus. s. inter domum et cimiterium esset capituli. et in domo non posset facere fenestras ex parte cimiterii et canalem debet manutenere ex parte sua et murum et stabula | que sunt sub muro debet custore inde pnes a stillicidio domus sue et ideo iuuit eum capitulum de nouo | muro faciendo. et promisit fieri domum altiorem.

Iacobus filius reimundi dantuz recepit feodum suum. a. C. p. et fecit ei hominium ligium ad opus capituli. | et recongnouit quod debebat .XV. solidos de placito. quia dimidia prebenda est. integra uero prebenda . . . . XXX. . . . . | Actum in capitulo. anno ab incar. do. M.CC.XXI. II. Ydus decembris.

Wuilelmus de crissie miles quemdam de crissie cong-

31

nomine crissi nomine haimonem ex parte fratris sui calugniabatur capi-|-tulo. et fuit ita pacificatum quod dictus .W. et fratres sui aimo et. . . . . . . dederunt et guerpiuerunt quid-|-quid habebant iuris uel calugnie et fecerunt grentare cononem de chauornai et auunculos suos quod | uolebant esse sui legitimi weirent. et capitulum dedit eis .XX. solidos. Actum in naui monasterii. Anno | ab. incar. do. M.CC.XXI. xiii. Kal. ja. tes. c. p. N. de cha. jo. G. da. C. de fonz. R. de ro. Io. de | blo. P. che. ca. petrus et richardus de sancto Martino. cono et jocelinus de corberes. Wulelmus | de bullo. amaldricus bocchi. otto de corceles. Milites.

CRISSIE.

Petrus dominus de sancto Martino calupniabatur petro et alberto de crissie duos panes censuales quos sibi et fratri | eorum quitos clamau. ipse et Wulelmus filius suus apud crissie et recongnou apud lau. ipse et filius suus. | . . . . coram. C. p. et heimerico capellano episcopi ante monasterium. interfuerunt. petrus de | estauaiel. Sa. amaldricus et . . . . de crissie. et precepit dictus. P. et. R. filius suus inde fieri cartam. Actum ante | monasterium. anno. ab. incar. do. M.CC.XXI. xiii. Kal. Ia. sub predictis testibus.

Azo et vxor sua cristina de crissie dedit capitulo domum suam quam fecerat super casale capituli | et statuit quod vxor sua aberet domum in uita sua et redde-

ret capitulo pro inuestitura. . . . . . | . . . . XII. denarios com .II. solidis. qui solebant antea reddi pro casali. defuncta cristina. W. episcopus lau. | uoluit habere dictam domum quod azo mortuus fuerat sine herede et | intestatus et. . . . . | domus secondum consuetudinem ville erat ei escheita. Capitulum dicebat quod dederat. . . . | in elemosina et inuestituram abuerat per multos annos et eam debebat | abere. tandem episcopus quid-|-quid calupnie uel iuris abebat in dicta domo dedit capitulo. Actum in camera episcopi. anno ab incar. | do. M.CC.XXII. Kal. aprilis. Tes. C. p. Ma. G. p. che. jo. G. car. N. de Wil . . . . .[1] G. da. C. de fonz. P. de ui. jo. de blo. Eandem domum dedit capitulum Magistro Iohanni phisjco | eadem die in capitulo sub eisdem testibus. interfuerunt N. de cha. P. de fru. Tali conditione quod dic-|-ta domus post mortem dicti Magistri. Io. redeat ad capitulum. et quidquid ibi edificauerit.

CRISSIE.

Capitulum concessit Iohannj de crissie terra que fuerat amaldrici de tolochina apud crissie ad tale seruicium quale terra debe-|-bat. saluo iure heredis si quis veniret. actum anno ab incar. do. M.CC.XXII.

[1] *Folio* 107. *recto.*

ANTIQUITAS PHILIPPI REGIS FRANCORUM.

Anno ab incarnatione domini M.CC.XXII. jn festo sancti luce arripuit. C. p. lau. iter eundi parisios ad scolas. et mansit | ibi usque. VIII. Nonas. Septembris. Interim. philipus rex francorum diem clausit extremum. et fuit sepultus in | Monasterio beati dionisii. Ydus iulii. et qui ipse semper honorem exhibuerat ecclesie dei. ideo et deus in morte talem ei exibujt | honorem. quod eius sepulture interf. Chonradus portuensis eps. et sancte rufine episcopus cardinalis apostolice sedis legatus. et com eo. Remensis | et Sanonensis. et Bituricensis. archiep. et parisiensis et carnotensis. et altisiodorensis. Claremontensis. Anrelianensis. Meldensis. | Buluacensis. Siluanectensis. Tolosanus. Cestrensis et alii. duodecim episcopi. Sepultus autem fuit com insigniis regalibus. et uix | erat annis .XLV. et ditauit regnum et auxit ultra quam credi possit. quia com lodouicus rex pater | suus non dimiserit ei in redditibus. sicut officiales regni referebant nisi .IXX. M. librarum. ipse dimisit lodouico filio suo qualibet die M.CC. li-|-bras parisiensium. in redditibus et sicut dictus. C. p. lau. qui eius interfuit sepulture audiuit a familiaribus regis | et a publica fama. dictus rex phi. in testamento reliquit de pecunia quam congregauerat ad succurrendum | terram jerosolimitanam. sepcies centum millia marcarum ad defendendum regnum francorum et manutenendo. lo. filio suo. | Iohanni uero reg

ierosolimorum. L. Ma. M. hospitali uero L. M. templo L. M. hospitali theotunicorum .II. | Ma. domuj sancti lazari .II. Ma. et ad conducendum hec ultra mare .XIII. Ma. et hii iurarunt quod hanc pecuni-|-am non expenderent in alios usus. dedit autem Beato dionisio. vasa sua aurea et argentea et lapides suos preciosos. | qui erant in auro et argento. com auro et argento in quo erant quod appreciatum fuit IX. Ma. M. et dedit ibidem | .XX. Ma. librarum parisiensium ad emendos redditus de quibus viverent .XX. Monachi. Sacerdotes. qui super sepul-|-turam eius cotidie celebrarent .XX. missas pro fidelibus defunctis. et dedit domino ludouico filio suo IX. Ma. marcarum ad persoluenda | debita sua. et domino philippo filio suo .V. Ma. Marcarum et domino thesaurario turonensi filio suo .II. Ma. Marca-|-rum et domine regine vxori sue .IIII. M. Marcarum. et Cuilibet abbacie que specialiter ad ipsum spectabat. C. | librarum parisiensium. et ad iniurias si quas fecerat emendandas conquerentibus .LX. M. Marcarum et ad faciendas | elemosinas Maiores XL. M. Marcarum. et ad faciendas elemosinas minores .XX. Ma. Marcarum. et dedit | comiti montis fortis .XXXa. Ma. librarum parisiensium. ad debellandos incredulos Albigenses. et precepit filio suo quod totam familiam suam quam ipse tenuerat. retineret usque ad festum omnium sanctorum. et daret eis solidos quos ipse dabat. et vltima uerba | que ipse dixit fuerunt hec. vocato filio suo lodouico. dixit ei. fili nunquam me contristasti. Rogo te quod tu | honores deum. et sanctam ecclesiam sicut ego feci. ego magnam utilitatem inde consecutus sum et tu magnam | inde consequeris. rogo te pro pauperibus. rogo te pro

dna regina. Cui ego nimis iniuriatus sum. et plorauit | nec preterea quidquam locutus fuit. In festo uero sancti sixti sequenti fuit coronatus lodouicus filius eius remis in regem franco-|-rum a Wulelmo archiepiscopo remi-nensi. fuit autem dictus philipus .XXX^{us}. rex franco-|-rum cristianorum quorum | nomina hec sunt. Clodo-ueus. chilpericus. lotharius. dagubertus. Ar-|-noldus. anchisus. Pipinus grossus. Karolus Martellus. Pipinus paruus. Karolus Magnus. lodouicus. philippus. ludo-ui-|-cus. philippus. henricus. hugo. rex. Robertus lo-tarius. odo. rex. philippus. lodouicus. philippus. Ka-rolus. simplex. phi-|-lippus. lodouicus. philippus de quo supra facta est mencio. lodouicus filius eius. et post illum lodouicus.

[1] CONCESSIONES.

Willermus dei gratia lausannensis episcopus omnibus presentem paginam inspecturis salutem perpetuam. Ne rerum gestarum | memoria per temporum curricula ab humanis sensibus elabatur. utilis inoleuit consuetudo scriptorum. Iuxta quam uniuer-|-sitati uestre transmit-timus. quod nos de consensu et uoluntate capituli. et familiarium nostrorum. necnon consilio militum et | burgensium nostrorum. concessimus et dedimus Cononi preposito lausann. in augmentum feodi sui quod a nobis

[1] *Fol.* 107. *verso.*

habebat | unum burgensem abergare. et habere infra uillam nostram lausann. exemtum et liberum ab omni iuridictione. exactione. et | etiam consuetudine tam uestra quam totius uille. ut eodem modo quo propria familia prefati Capituli erga ipsum | Capitulum tenetur. uel etiam quo nos nostra. tali siquidem modo illi burgensis siue abergator suus et eius heres | erga ipsum prepositum quiconque prepositus fuerit teneatur. et sit ab omni consuetudine et usagio aliorum burgensium | liber et exemptus. et sicut de bannis. et legibus. et aliis commissis tenetur capitulo sua familia satisfacere et | respondere. sic predictus homo ille solo preposito respondere et satisfacere teneatur. hoc retento quod la Waiti faciet in | ipsa die in qua ipsam debet facere casale illud in quo morabitur. si autem contingerit quod ipse vel aliquis | heredum suorum ab ipso casali se uellet remouere. et ad alium locum transferre totum usagium et omnes consuetudines uille sicut et alii burgenses episcopo facere teneretur. si uero sine herede eundem mori contigerit. liceret sepedicto preposito loco et casali illius alium | sustituere eodem modo quo et primus fuerat institutus. et ita uidelicet quod si ad caluacatam uel ad furcri non exiret et non iret | cum alijs bannum et legem quam propter hoc deberet preposito soluere teneretur. et ut hoc inconuulsum permaneat in perpetuum. nos presentem | paginam nostro et Capituli nostri sigillis fecimus roborari. Actum anno incarnationis dominice M°.CC°.XXIII°. Datum per manum | dilecti nostri. Rodulfi de fruentia cantoris et cancellarij.

S. LAURENTIUS.

Capitulum dedit V. de uanello. ca. lau. casale quod fuerat. p. chenu. apud sanctum laurencium. Anno ab jncar. do. M.CC.XXIII. Actum in capitulo.

Capitulum concessit a la dama de salins loureor quod fuerat clarmunde quamdiu capitulo placeret pro . VIII. solidis censualibus tali conditione | quod ipsa non posset alii conducere. non secom intus aliquos vel aliquas. abere nisi de familia sua. et capitulum promisit ei quod in uita sua dictum ou-|-rior non conduceret alii. Actum ante reuestiarium. Anno ab incar. do. M.CC.XXIII.

Capitulum quondam obligauerat saluain de melduno. id quod habebat apud coreuunt per manum acelini de tierrens qui postea fuit | prior sancti marii. dictus saluain illud dedit Balzario com filia sua. quo defuncto illud tenuit diu jacez filius suus. | cono prepositus lau. ujdens quod illud poterat amitere capitulum. peciit a capitulo quod ei concederet in uita sua et ipse illud | redimeret. quod ita factum fuit in reuestiario. Anno ab jncar. do. M.CC.XXX.III. in festo damasi pape. jnterfuerunt hujc | donationi. R. cantor. Ma. G. lo. G. carbo. Ni. de chauornai. Ni. de Willens. G. dapiferi. P. de vileta. P. de fruentia. | R. de Wulflens. lo. de cossonaj. Vld. dapiferi.

POUDAIX.

Cum discordia uerteretur inter hugonem de vileta militem et Andream Guttrosum super quadam piceola terre quam dictus. h. dicebat esse de | campo suo quem habebat prope molendinum quem dictus. A. habebat a capitulo apud paudais. et dictus. A. dicebat dictam terram esse | capituli et se tenuisse eam semper a capitulo ad censum de communj partium assensu. fujt | . . . . . in ecclesia de pullie ubi inde loci illius antiquiores ueritatem dicerent. Tunc dictus. h. dixit quod dictus. A. et Vldricus frater eius | iurarent inde dicere ueritatem. quod et factum fuit. et iuerunt ad locum et ipsi et loci antiquiores dixerunt per bannum et per | . . . dam quod . . . . . . petra que est prope ujam et erat buena et alia petra similiter que est superius et dicitur libuen . . . olmarii | . . . . et debebat ibi filum . . . tendi. et ibi turrem diuidi. et ita remansit dicta terra dicto. a. Actum est hoc anno ab incar. do. | M.CC.XXIII. xvi. Kal. Ianuarij. interfuerunt autem. C. p. N. de cha. Io. p. de fru. ame. canonici. Tomas de sancto stepha-|-no . . . . . . haimo de Maisirie. Vmbertus de Estauaiel et alij multi.

QUINTIGNYE.

Capitulum dedit petro de duneluj clerico sancti Michaelis. duas posas terre contiguas. apud quintinje. ad plan-|-tandam . . . . . . et reddere pro recongnitione annuatim. ¦ . cup. . . . nj. et post ipsum debet totum redire ad capitulum. si autem dictam terram aliquis iure hereditario requireret qui eam per ius recuperaret. persolueret dicto. | p. expensas ad arbitrium capituli. et haberet ujneam. Actum in reuestiario. Anno ab incarnatione do. M.-|-CC.XXIII. in festo sancti stephanj. Tes. C. p. W. thes. R. Can. W. prior. Ma. G. G. car. V. de Va. G. da. | N. de cha. N. de Wil. P. de Vi. Io. P. de fru. Ame. Io. de cos. R. de Wul. Vl. da.

Losanus de dallens dedit capitulo. quidquid habebat apud dallens. eadem die et sub eisdem testibus.

Com discordia uerteretur inter capitulum lau. et canonicos sancti Marii super ujnea de bitusie. que fuerat jordanj | canonjcj sancti Marij. Taliter fuit pacificata. quod domus sancti Marii redderet annuatim capitulo. jn ann-|-uersario. Richelde amjte dicti. Ior. XII. denarios. et in annjuersario borcardi patris dicti. Ior. XII. denarios. | et in annjuersario dicti. Ior. XII. denarios. et ita remansit ujnea sancto mario. Actum in reuestiario. An. | ab incar. do. MCCXXIII. in festo sancti johannis euangeliste sub predictis testibus.

S. LAURENTII.

Capitulum concessit. C. p. N. de Wil. Io. celerario. la. maneressi sub sancto laurencio. com apendiciis et | com ochiis que ibi sunt. et com eo quod molendinum quod fuerat philippi de sancto laurencio solebat debere capitulo | annuatim tali conditione quod quidquid edificauerit habeat in uita sua . . . eorum defuncto reli-|-quj duo habeant partem eius et inde reddant in annjuersario illjus cuilibet canonico qui interfu-|-erit eius exequiis unum panem. s. defuncto alio superstes habeat totum et similiter reddat.

In anniuersario defuncti tercio defuncto capitulum habeat totum et in anniuersario cuiuslibet. cum sac.... cuilibet canonico qui interfuerit | anniuersario unum panem. actum in reuestiario Anno ab incarn. domini .M°.CC°XXIII. In . . . . . Stephani sub predictis testibus.

Anno ab jncar. do. M°.CCXX. iverat. i. de blo. VIIII.°X. anno natujitatjs sue.

[1] DIUISIONES PREBENDARUM.

Anno ab incarn. do. M°CC°XXIII°. VIII°. idus Marcij facta fuit diuisio prebendarum lausanne. a festo cir-

[1] *Folio* 108 *recto.*

cum-|-cisionis. iam transacte in nouem annos. cui interfuerunt W. episcopus. C. prepositus. W. thesaurarius. R. cantor. W. | prior sancti Marij. G. sacrista. G. car. V. de Va. G. dap. N. de cha. N. de Will. Al. de. n. c. Ia. de al. Ia. de Grallie. | Io. celer. P. de fru. Amedeus. Io. de cosso. W. R. de Wil. V. dap. Thomas de sabaudia. P. de Vi. | ha. de gareste. et Ma. I. erant absentes. R. de Ro. C. de fonz. Io. de blo. Magister. Io. erant parisiis.

Cranz de fru .IIII. de Auena .V. mod. Inter decimam et terragium et recez. Manaidas computamus ad Valen-|-tiam .XX. solidorum. In denarijs de censibus et recep .XXX. solidos. et .X. sextaria uini. hic computatur quidquid habemus ultra Mons. | excepto censu de clauso.

Vinum de crans .X. sextaria. de Biez .III. sextaria de Runens .IIII. decima sancti laurentij .V. Mod. Inter flumen et espesses. Census. Petri de Maisirie .VI. solidos. | Bouet .II. solidos. faber .IIII. sextaria. dapifer .II. sextaria. Vmbertus Ruma .X. sextaria. B. Valier .VIII. sextaria. Summa uini .XI. Mod'.

Decima sancti laurentii sine terra et terragio .IIII. Mod. — Quicquid abemus apud Penta .I. M. Apud Cotens .I. Mod. frumenti. | et .I. Mod. Auene et .IIII. S. Apud Bussie .IX. cu. frumenti. et .IX. cu auene et .II. S. Apud Aples et Riuerola idem | quod habemus ibi. Apud sanctum Simphorianum .I. M. quicquid. habemus ibi. Apud Monna .VI. cu frumenti. et .VI. cu fru auene et in val-|-libus tantumdem. A. cossonai .III. solidos. Tallia de Runens .XLV. solidos. et de Biez et quicquid bladij habemus ibi .VI. cu fru ex-

ceptis festorum receptionibus | et Chauanes .II. c. et illud de Panpignie. A disi .II. solidos. hic sunt .VI. paria Manaid. à Runens .IIII. a Biez | .II. Summa fru .XIIII. mod. Summa auene tantumdem. Summa denariorum .VI. libre.

S. PROTHASII.

Sanctus prothasius .X. Mod. fru et VI. Mod. auene et de denariis .XIII. solidos. et de terra de furno .III. solidos. de vino .I. Mod. | et tria paria Manaid preter ecclesiam et Grangiam operis. Thol ochina et quicquid habemus ibi .III. M. frumenti preter ecclesiam. quicquid habemus apud | hyens. et sanctum Liberium. et Siurissie .XX. solidos. Tallia de Cors et de quintinie .V. solidos. Exceptis hijs que tenet Joseph | apud Cors et receptione et decima coquine. et .V. solidos de vinea medici. Molendinum et Batiour habeat | et terra que data est Excipitur. Petro de Donnellue. decem solidis de estue. habeat. Man .X. Ad. s. pro .III. A Tol .V. | A Quintinie .II. Summa Frumenti .XIIII. M. Auene .X. M. Summa denariorum .IIII. et .XIIII. solidi .XV. solidos pro ecclesia | habeat.

Vinum ad sanctum. P .I. mod. A quintinie. decim .IIII. sextaria clausi episcopi. Johannis Bouer .II. sextaria. Bucelin. Quod ibi erit. | A cors decima uinee .I. sextarium. medici. Tercia pars uinee. W. clauel.

Summa uini .III. mod. et .II. sextaria. VII. | mod. uini de uiueis.

Jolens .VIII. mod. frumenti. de tallia .X. solidos et VIII mod. auene. ad hec spectat medietas. de Chignie. | Alia medietas est de Tolochina. In denariis .XLVII. solidos. tria paria Man. VIII. Modii uini. hic excipi-|-untur hec omnia. Ecclesia preter messem quicquid tenebat magister baudinus ad censum a capitulo. Anniuersaria. Emmonis. | de saissel. Magistri henrici census de ioes. guidonis de Corberes. Petri de donmartin. P. donni de cos. I. patris Archier. | bernardi clerici. fratris Audrici. et Tome celerarii. ubiconque sit. et medietas decime de plantata. Joseph. | que spectat ad ca. et recompensatio cuiusdam. picce terre que est in eadem plantata. de terra Enguice si fiat. et .XIII. solidos. | quos acquisiuit Magister Galterus A richardo. de Corberes. Espaningio tallia .XI. solidos. et quicquid habemus. ibi Man. A jolens | .III. Espaningio .X. Summa. fru .X. Mod. et .VI. cu. auene .XIX. mo. summa denariorum .VI. libras.

A Jolens et in parrochia .VIII. modios uini. Celerarius reddat eis .III. modios uini. de uineis apud uiueis. | decimam fru de Mornai. et auene quam habet ibi capitulum habeat quicquid habemus apud saullens com preposito.

[1] Dalens .XV. modios fru. et .XV. auene. Inter hec computatur bladium ecclesie. et betens. In denariis .IX. solidi | et .XVI. paria. Man. Excipitur ecclesia Ogo. et quicquid abemus ibi. exceptis ecclesiis et reddat

[1] *Folio* 108. *verso*.

.LX. solidos. Man. XVI. A dalens et ille de Ogo tal. .LX. solidos.

Vinum plantate .III. modios. sub burgo. Iouego .V. sext. Ochie .II. modios. Mornai .IIII. sext. Excipitur uinea | magistri. Gal. vinea de Monbenon. et tenementum de Oschie. Summa .IX. modios vinj.

Man. a Warens .IIII. a Sugnens .VII.

Varens .VIII. modios frumenti. et .VIII. modios auene .C. solidos de tallia et .V. de fen. et .IIII. Man. Excipiuntur | .XX... solidi de Ann. domini Emmonis de saissel. et Giroldi. car. parlie habeat. Sugnens. et Nas. varnerens | et quicquid habemus ibi. excepta ecclesia. et stent juri fratri Raymondi. si aliqui amiserint sibi imputent. quia propter | hoc bona portio facta est eis. Si concordia facta est de assensu capituli. in denariis Capitulum soluat. Si in terra. portioni | minuatur .X. solidi de monten. et reddant eis .VII. solidos. decimam de Eschandens habeat. Summa frumenti .IX. modios | auene tantumdem.

Vinum Puliaci et manade .VI. excipiuntur ad opus ministrorum. Clausos faciant. et quicquid habemus ibi. Excipitur | terragium cum frumento. que est de Ann. W. dorsenens et census frumenti. Excipiuntur .III. solidi pro Raynaldo domicello. et .XIV. denarii | pro matriculario .VL. et .II. solidi pro Gascone. et duo molendina. com appendentiis. et .IIII. sextaria pro Willermo aviot. et | .IIII. pro amaldrico milite excipiuntur.

Essertines .XV. modios frumenti et .XV. modia auene. In hoc est bladium ecclesie. IIII. libras de tallia. et .XIX. solidos de | censu .V. solidos de vilarluecon.

Excipitur ecclesie . et id quod tenet ibidem prepositus. et ann. Ray. de fonz . bladium | de visins habeat. et non ecclesiam Manad . XVII. Essert.

Quicquid uini habemus . ultra flumen de podais . usque ad culie. Exceptis decima de culie que spectat ad | refectionem . sancti Johannis baptiste . et Exceptis anniuersariis magistri Ricardi . et bernardi clerici . et habeat casale Rifier . | excepto intragio. Celerarius reddat eis . II. modios vini . apud viueis . de uineis et . IIII. sextaria pro amaldrico | milite . et pro W. Auiot habeat a pullie.

Donmartin . VII. modios frumenti et . VII. modios auene . Man. a donmartin . IX. a Montez . V. de tallia . L. solidos . de porcis et ferragio . XXX. solidos. de| censu maiorie . XI. X. solidos . de casalibus . X. solidos . IX. paria manaidarum. Excipitur ecclesia. illud de berchie | habet et de bossens . vilartiecelin et pollie . et losnai . et montez. Excepto tenemento . P. larel. | quod tenet Joseph . pro ann. thome . Celerarii . et preuerenges . de tallia . V. solidos preter censum ecclesie. | et helemosinam alberti Chaingins . X. solidos quos debet ecclesie sancti marii . de chapala . et de Wilar . lo conto.

Vinum clausus de montez . IIII. modios . et ea que accipimus in parrochia de losnaj . quicquid habemus. Escublens | a bassenges . et ou vilar . et calumpnia de Rengerenges. Celerarius reddat eis . V. modios vini . de | uineis apud uiueis . set unus eorum intersit vindemiis apud viueis.

Euonant et in tota parrocchia . VI. modios . auene. Excipitur ecclesia. Chauornai totum ex-|-cepta ecclesia.

Crissie de tallia .LXX. solidos . exceptis .XV. solidis prepositi . et maisirie de tal .XX. solidos . et Jotens . | Man. a crissie .XIIII. granz . et .VI. pite. A Jouttens .I. summa frumenti .XIIII. et .IIII. cupas . auene. | tandumdem·

Vinum clausum de crissie faciant qui non computatur eis pro aliquo. In residuo ville .II. sext. a Jotens .II. | Clausum de sancto laurencio . vineam paris . et vineam johannis bauous. Apud palaieres vineam quam colit aymo | sacerdos. et uineam que fuit magistri Jacobi. vinum quod debet .P. de roueno. et vinum quod debet | Willermus mabilia.

Granges tota parrochia et curtilia. et muratel .X. modios frumenti et .X. modios auene. Excipitur ecclesia | et id quod tenet conuersus. omnia alia computantur . . . . pro .XXX. solidis. et excipiuntur ea que habemus com preposito | apud Saissel. bitusie .XXX. solidos de tal. charlie. exceptis anniuersariis. belmont. Sauignie. mons presbiteri[1]. | Willens. Tartro. Estamboc. de tal .X. solidos. et chamblandes. berlens . et berlaj. Asnens. et Chouchinie. Man. a charlie. | XII. Tercias decimas retinemus ad opus celerarii. A sauignie .I. A Belmont .II. Estamboc .I. A Cham-|-blandes .I. a granges .I. a eschichens .I.

[1] Vinum de granges. bitusie .I. sextar. charlie .II. sextaria. Etamboc .II. modios. Chamblandes .II. sext. quicquid uini habemus | super publicam stratam. Exceptis census quos debet prepositus. et. Giroldus da.

[1] *Fol. 109. recto.*

et decimam de palaieres. que spectat ad ecclesiam | sancti petri habeat.

Paterniacum. luxurie. Morrens. Man. .I. et dimi. Cuxie .II. britignie. tal .XII. sol. Gumons .VII. et bladium | de baioies. Romanel .II. modios frumenti. et .II. modios auene .XII. paria Man. de tallie .VI. libras et .V. solidos de | censu. summa frumenti .XI. modios et dimi. auene tantumdem.

Quicquid uini habemus de subtus strata inter Warcheriam. et lo Rual. de palaieres. Excepta decima Giroldi. | et excepto extamboc. Thesaurarii soluat .I. Chau. vineas faciat.

In vigilia natali domini .VI. sext. vini. pro magistro R. Pro domino Emerado canonico Nausum de Pullie .VI. sextaria vini. Pro Petronilla de vanel .II. sextaria vini. Kal. Marcii .II. sextaria vini. Pro Iocelino fabro .VI°. Non. | Marcii sextarium vini. Pro Iohanne fabro. Non. Marcii .XX. sextaria. Pro Willermo de Pont. et cum synap. et olei .VI. Idus Marcii .I. | modium. Albi vini. Pro domino .R. episcopo .II. Idus Marcii .I. vineam a Jouego. Pro Willermo milite. Idus Marcii IIII^{or}. sextaria | vini. Pro cecilia de ogo et filio suo .IX°. Kal. aprilis.

.VI. Idus aprilis. Pro vinea quam dedit Jacobus miles .II. sextaria. Idus aprilis .II. sextaria vini. Pro borcardo Pie. | .II. Kal. maii .IIII^{or}. sextaria vini. jn vinea iusta palen. sextarium vini. Pro buemodo. de | vineis .XVI°. Kal. Junii. cuilibet canonico dimidiam cupam et .I. sextarium vini. Pro. R. de fonz de uinea | de Chast .XL. Kal. Junii .IIII. sextaria vini Pro leodegardi. in vinea de strata.

.V°. Kal. Junii .IIII. sextaria vini. Pro Galaciano. et c. Non. Junii debet refectio in ann. alberti car .V°. Idus. | Junii .I. sextarium vini. Pro Jordano milite qui dedit vineam apud Runens.

.X°. Kal. Julii .IIII^or. sextaria vini. Pro Rouerio mazone .IX°. Kal. Julii .IIII^or. sextaria vini. Pro Willermo. gras. | in vinea sua de ripa .VIII°. Kal. Junii .VI. sextaria vini. Pro arnoldo. super vinea de eschisie. | .III°. Idus Julii .IIII^or. sextaria vini. Pro Willermo de bor. in vinea Cualet .XV°. Kal. augusti .II. sextaria | vini. Pro Garnero de maisirie .II. Idus. augusti .IIII^or. sextaria vini. in vineis de paudus. et de | Eschiaco. Pro alberto losengi. Idus augusti .IIII^or. sextaria vini. Pro Gascone apud pullie.

In uigilia. assumptionis .IIII^or. sextaria vini. pro pagano apud lustrie. eodem die .IIII^or. sextaria vini. | apud Jouego. Pro dna Emma .VIII°. Kal. septembris .IIII^or. sextaria vini. apud Jolens. Pro amicone capellano. | Non septembris .IIII^or. sextaria vini. a pullie. Pro amicone aldrico milite .V°. Idus septembris .IIII. pro Willermo pullo. | .IIII°. Idus septembris .I. sextarium vini. pro agnes de sancto laur .XVIII. Kal. octobris .II. sextaria vini. pro vldrico. | de vileta. IIII°. Kal. octobris .VI. sextaria vini. Pro Ay capellano sancte . . . in uinea de palaieres. | Kal. octobris .I. sextarium vini. pro petro fabro sancti laur.

.V°. Kal. nouembris .IIII^or. sextaria vini. Pro Willermo auiot. apud pullie .XVI°. Kal. decembris. III. | sextaria vini. pro clarmunda merciere apud crussibot.

.XII. Kal. Januarii .II. sextaria vini. pro Jacobo friser a Coualoir.

Summa .XII. modii et .VIII. sextaria.

[1] PRILLIE.

Stephanus Marchianz de prilie fecit hominium .C. preposito ad opus capituli et capitulum reddidit ei feudum suum saluo iure alterius | et dictus Stephanus recognovit in capitulo quod ipse tenebat terram que dicitur de masirie et totum illud pratum quod dicitur humber | que omnia sita sunt in territorio despesses. et pro omnibus rebus istis debet duos albos panes. et duos solidos de furno. et decimam et | terragium terre sue. et dominium. et .V. solidos de placito in mutatione domini et vasalli. et sciendum est quod dictus stephanus debet | ibidem manere et agricuturam exercere. Ita quod dictum feodum non possit diuidi in plures heredes.

[1] Ego .R. Lausan. episcopus emi a .W. Baldar casale cuiusdam mulieris nomine ald .IX. libris | et .XV. solidis Casale albicelli .XXX. solidis. et pro eodem casali emi .VI. denarios censuales. ab engizzone Beuer .X. solidos a predicto casali prefate ald. pro terra que protenditur usque ed furnum | et pro ipso casali furni dedi Cononi militi de escublens .XL. solidos. et iam dicte ald .XL. solidos. pro ca-|-sali .p. scriptoris et orti albicelli .VI. libras. Summa .XXI. libras. et .XVI. solidos aquisiui de casali | albicelli

[1] *Fol. 109. verso.*

.III. solidos et .XVIII. denarios. jn. casali haimonis de orba .III. solidos. jn plantatis aquirendis | dedi hugoni .VII. libras. lamberto .L. solidos. alberto archier .XXX. solidos. Summa .XXXIII. libras et. X|XI. denarios. aquisiui aducaciam de lauinie. Emi a Nantelmo de Chablie quicquid habebat | apud Sanctum liberium uel calupniabatur tam in hominibus quam in terris. Aquisiui decimam apud Sanctum ger-|-manum. a .p. de lauiniaco. quam calumniabatur. et a .II. seruientibus de albona eandem decimam | calupniantibus pro qua aduocacia et decima pacificanda dedi predicto .p. mantellum| nouum com tunica de optimo perso de gant et illis de albona. mantellum de violeta | ualente .LX. solidos. et amplius. Raimondo domino de wulflens dedi .XV. libras pro abergamento de Bru-|-nens quod mater eius Waldesa dederat pro elemosina. Aquisiui quartam partem decime de Gu-|-muens pro .VII. libris aquisiui quartam partem decime de chauornai. pro .X. libris. Aquisiui .V. | Modios uini censuales. com .V. solidis ab alberto de monte Richerio. In aquisitione clausi | de chamarai espendi ualens .L. libras et amplius. videlicet in denariis. in equis. in uestimentis | in redemtione et emptione terre que iusta clausum sita erat ab hominibus nostris de gerhesten in | ueneas de culliaco et quicquid habebant citra jorat et apud curtillacum .CXXVIII. libras. | pro decima quam Walcherus de Blonai in dominatura nostra habebat dedi. IIII. libras. pro portione | quam .p. de montsaluain habebat in uinea nostra . . . . . dedi equum quem ventura seruiens nostra equita-|-bat pro .IIII. libris. Extra muros civitatis feci .II. furnos et

.I. molendinum. Apud Bollum emi | a quadam muliere. Yta nomine pratum et terram pro qua debentur .II. solidi censuales. pro .C. solidis. pro Wa-|-geria quam maior de lustriaco per .C. annos et amplius tenuerat .XII. libras et alia plura aquisiui. que non sunt in me-|-moria nostri. Pro Landrico quondam episcopo reddidi .C. et .XX. libras. et sciendum quod in nouitate nostra | nichil penitus nisi parum uini rubei reperimus. Aquisiui etiam a Richardo de cor-|-beres ea que habebat a nobis apud. Culliacum. pro .L. libris. Aquisiui etiam a Walcherio de Granzon ea que habebat apud Vi-|-lar comitis. pro .XX. libris. Aquisiui a .W. de orons et herede eius | hominium ligium post nepotem iu pro .L. libris. ipse uero dedit nobis .II. villas in alodi-|-o. in Warach quas accepit a nobis in feodum. fecit etiam turrem in ripa sub lausan. quam dominus | landricus episcopus decessor suus fecerat ante set thomas comes Maurianensis eam diruit per | guerram. Sedit autem in episcopatu lausan. per .XXXVII. annos. post dictum landricum qui eum-|-dem episcopatum tenuerat .XIX. annis. Idem Rogerius episcopus senio confectus et infirmitate | resignauit et retinuit sibi de mensa episcopali unde posset honorifice sustenta-|-ri et episcopalem sepulturam. et prebendam suam. et capitulum concessit ei domum que fuerat | magistri Richardi. jn qua uixit per .XIII. annos canonicus. et menses. duos. et dedit capitulo | in elemosinam ecclesiam Sancti Stephani et .I. Modium albi uini censualem apud lustrie in ca-|-sali fratrum de la cumba in uineis des lunstraiz. et emit illum a Johanne | de flumine. firmaujt etiam castrum de lucens.

quod postea combustum fuit per Guerram qui se-|-pultus fuit ante altare Beati Johannis Bautiste. ubi relique Beate Marie vir-|-ginis sunt reposite.

[1] Anno ab incarnatione do .MCCXXIII. jn festo sancti blasjj concessit capitulum lau. Joseph. ca. lau. domum que fu-|-erat petri chenun. actum jn reuestiario. et interfuerunt. W. episcopus. C. p. W. thes. R. can. W. prior sancti marij. G. Sa. | V. de Vanel. G. car. G. da. N. de cha. N. de Wil. p. de vi. p. de fru. amedeus. ja. de cra. jo. de cos. R. de Wul. V. da.

Eadem die concessit capitulum amedeo domum que fuerat magistri operis. saluo iure johannis filii dicti Magistri.

Eadem die concessit capitulum Magistro petro dollens ecclesiam de pringins. pro .XXX. solidis reddendis in auniuersario ardu-|-cii episcopi Gebennensis. saluo iure dominj iacobi dicti apostoli.

Jacobus de grallie canonjcus lau. manumisit auujetam de columbier et reddidit liberam capitulo lau. com qua petrus de | eschichens homo capituli debebat contrahere. Actum in capitulo lau. Anno jncar. do. MCC.XXIII. crastina sancti blassij. Testes. C. p. R. can. W. prior. Ma. G. Car. N. de Wil. Jo. Jo. de cos. R. de Wul. ca. haimo. ca-|-pellanus sancte crucis. Jacobus de columbier clericus.

Anno ab incarnatione dominj .M.CC.XX. III. VIII. Ydus Marcij. facta fuit diuisio prebendarum. durata a festo circumcissionis dominj. iam transacte | in nouem

[1] *Fol. 110. recto.*

annos. Cuj interfuerunt. W. episcopus. C. pp. W. Thes. R. Can. W. prior S. M. G. Sa. G. car. V. de V. G. da. N. de cha. | N. de Wil. A. de no. Ja. de al. Ja. de gra. jo. ce. p. de fru. ame. Jo. de cos. Ma. W. R. de Wul. Vl. da. thomas | de sabaudia. p. de vi. h. de geresten. et Ma. lo. erant absentes. R. de ro. C. de fonz. Jo. de blo. Ma. Jo. erant parisiis.

Capitulum emit waineriam ujnee de strata que fuerat Gidonjs fortis. a Girardo filio Bertoldi de marteraj | qui eam habebat a capitulo. et cujus pater eam aquisierat a capitulo et eam plantauerat. et dedit dictum capitulum dicto. Gi-|-rardo pro dicta cultura .VII. libras. ad dictam culturam spectat medietas clari ujnj. et li des. domjnjum uero dic-|-te uinee habet petrus fortis. clericus a capitulo in ujta sua ad censum pro .XIII. solidis. Actum in choro An. jncar. | do. M.CC.XX.III. IIII. Ydus Marcii. Tes. C. p. Ma. G. Ma. W. G. da. N. de cha. N. de Wil. G. car. V. da. R. de Wul. | Ça. Wulelmus de lora. et W. filius eius. qui fuerunt inde fideiussores pacis.

Reimondus filius bertoldi de eschannens dedit uxori iacobi de sallens et filio suo in perpetuum ad censum pro .IX. solidis terram et prata que acceperat in mariagio | pro uxore sua a reinaldo. putout. et dictus reimundus promisit ei quod esset eis legitimus uueirenz. et quod | ei pacificaret a filio johannis de bottens. et dicta mulier dedit dicto. R. .XV. solidos de placito et promisit | quod si per iudicium ei auferetur. ipse ei redderet quod inde habuerat. et posuit inde fideiussores. p. . . . de romans. et ha. . . deschannens. actum in coro anno. ab i. do. M.CC.XXIIII. XIII. Kal. Ju-

nii. testes. C. p. in cui-|-us manu positi fuerunt fideiussores. et V. de Va. N. de Wil. Jo. Ma. G.

Reinaldus de asnens. recepit feodum a. C. p. lau. quod predecessores suj habuerant a capitulo. et recognoujt quod et ipse et heres Joffredi de asnens debebant pro predicto feodo annu-|-atim. octo solidos. quilibet .IIII. set heres Joffredi dicebat quod haimo dasnens pater Joffredi | cambiauerat capitulo .III. solidos pro .III. solidis. quos capitulum sibi debebat annuatim pro quadam terra de elemo-|-sina. hemonis de Sallez. dictus census debetur capitulo in natiuitate beate marie. Actum | lau. in choro. anno ab incar. do. M.CC.XXIII. XIII. Kal. Sep. tes. C. p. Ma. G. Ma. W. de Nouo castro. prepositus de nouo castro. Jo. G. dapiferi. ame. Jo. de blonai. R. de roueno | quod spectet ad feodum inuenies supra in cartulario.

R. cantor lau. voluit fondare domum in casali in quo domum fecerat donnus. nantelmus decanus | nepos Amedei episcopi lau. que domus postea fuerat. Wiberti celerarij. et post eum. Reimundi de | Willens. et post eum dicti. R. cantoris. venit N. dapifer et dixit quod inter dictam domum et suam. que fu-|-erat. petri de roueno et ante eum vldrici de lora fuerat quidam ujcus. Cantor dixit quod uicus | ille erat capituli et ipsum dimiserat dictus. N. decanus. ad opus stillicidii sui. et ut ibi caderent | camere sue privatc et domus que fuerat .v. de lora nullum habebat exitum in ujco illo. nec potuit facere .v. | de lora cameram suam priuatam in uico illo. et fecit eam infra casale suum. et .p. de roueno fecerat | murum domus sue superioris super casale capituli. quantum erat extra

parietem uersus casale capituli. | in muro dixit dapifer quod faceret rationem in capitulo a quo domum superiorem habebat. de discordia | que erat . . . . ujco fuit positum super prepositum et. N. de Willens. et Josep. et. R. de roueno. ca. et | Wulelmum ginset et Micaelem de espaningie . . . et Nantelmum cementarium. et Vldricum | de roueno qui omnes concordauerunt in se. quod uiderant ujcum et camera priuata domus que fuerat can-|-toris . . . ibi . . . domus que fuerat. V. de roueno non habebat in uico cameram priuatam nec exitum[1] | . . . . quemdam auferebant illi de domo de pariete per quem accipiebat asses qui cadebant in ujco. istud de consensu | utriusque partis fuit concordatum. preter hec dixit prepositus quod ipse uidit discordiam inter .p. de roueno et. R. de | Willens quando dictus .p. murabat domum superiorem pro muro quem dictus .p. faciebat super casa-|-le capituli. sicut. R. de Willens dicebat. et uenerunt ambo ad Widam. cui interfuit Wulelmus de blonai | prepositus lau. et Nantelmus de escublens. Wulelmus dorsenens .p. deschannens. Magister henricus albus. Magister Ri-|-chardus. Vmbertus de pont. Reimundus de fonz. et alii multi. qui recognouerunt quod totus uicus erat de casa-|-li capituli. et quod Vl. de lora non potuit facere cameram suam priuatam super uicum et fecit eam infra casali | suo. set quia inter omnes qui interfuerant Wide mortuj erant. non processit uerbum istud ulterius. Nunc autem debet can-|-tor prosequi ius suum et capituli de predicto ujco et muro. quia aduc uiuunt

[1] *Folio* 110. *verso.*

quidam qui uiderunt. VI. de | lora fundare murum dicte domus. qui dicebant in secretis quod totus uicus erat cantoris. set non aude-|-bant dicere palam propter dapiferum. Actum anno ab incar. do. M.CC.XX.IIII. in festo sancti Mauricii.

OCHIE.

Anno. ab incar. do. M.CC.XX.IIII. parum uini creujt in uineis ultra quam dixerit se uidisse aliquis tunc uiuens. et | expenderet. c. prepositus eo anno in facienda uinea de oschie .XXIIII. solidos. preter uindemnias et accepit in ea .VII. sextaria. et | expendit in illa de strata .LXX. solidos et accepit in ea .I. Modium. et expendit in illa de montanie .XL. solidos. et accepit | in ea .XVI. sextaria. et espendit in tercia parte illius de colunges .LXVIII. solidos. et accepit in ea duas | caballatas. et espendit in illa de betusie. XVII. solidos. et accepit in ea .IIII. sextaria. et espendit ipse et Cono de fonz in illa de crissie .XLI. solidos. et acceperunt in ea .IIII. sextaria. et espenderunt in illa de palaieres .XXXV. solidos | et acceperunt in ea .I. Modium. et espenderunt in illa de escublens. R. de roueno et Iohannes de blonai et Magister | Iohannes niger. C. et .X. solidos. et acceperunt in ea .IIII. caballatas. eo anno fuit tanta multitudo de nucibus | auellanis quantam nullus tunc uiuens dixit se unquam uidisse. et post pentecostes fuit tanta caris-

tia annone. quod | cuppa auene fuit uendita .XVII. denariis. et cuppa frumenti .IIII. solidis.

TOLLOCHINA.

Rodulfus de Wulflens dedit beate Marie et capitulo lau. Giroldum de dignens qui morabatur apud tolochina et tenementum eius quod habebat | scilicet .III. solidos censuales et .II. albos panes. et precepit inde cartam fieri. et recognonit quod uxor | sua et filii sui istud grentaverant in manu. N. decani de ultra uenopiam. Actum in coro. anno ab incar. do | M.CC.XXIIII. xvi. Kal. Novembris. Tes. C. p. Wil. tes. Ma. G. G. car. N. de cha. N. de Wil. Ia. de Gra. R. de ro. | et inde abuit dictus. V. LX. solidos.

MONETA NOUICASTRI.

Bertoldus dominus noui castri dedit vuerpiuit uendidit .p. C.V. Marcis argenti et .VIII. libris lausan. suam monetam novi | castri. quam Vldricus auus suus aquisierat a Rogeri-|-o episcopo lau. quamuis contradicente capitulo et baronibus et burgensibus que solebat fieri apud | Novum Castrum. W. Lau. Episcopo. qui de consensu capituli et tocius ... excummunicauit

illos. qui eam de cetero alie-|-narent et separent a sede Episcopali uel de quorum assensu uel consilio ipsa alienaretur et inde fecit dictus. B. cartam | fieri sigillo suo sigillatam. Actum lau. in palacio. Anno jncar. do. M.CC.XXIIII. VIII. Kal. Novembris. Tes. | C. prepositus. R. can. G. car. N. de cha. N. de Wil. G. dap. A. de no. Ia. de gra. p. de vi. R. de ro. jo. ce. V. da. Ca. ha-|-imo sancte crucis. albertus sancti petri. capellani. petrus destauaiel. Wulelmus de Wulflens. henricus lan-|-bertus. Sacerdotes. Petrus dominus sancti Martini et Richardus filius eius. Wulelmus dominus destauaiel. henricus de gran-|-zon. Jacobus de do. Wulelmus de cormondreschi. p. de lau. N. dapifer W. Beuer. R. de sancto germano. | dalmacius. Milites. P. Girardi. G. Mastins. Dal. bouers. p. valiers et. B. frater suus. p. friauz. Iacobus de | Maisirie. Ia. runginel. Vl. albis. Burgenses. et alii quam plures. et reddidit dictus. B. omnia instrumenta | que pro dicta moneta habebat. et dixit quod si aliqua inuenirentur instrumenta de cetero pro ipso nullius essent ualo-|-ris et promisit quod ipse et heres suus pro dicta moneta essent legitimi werentes. et fecit laudare | uxorem suam et pueros suos.

Capitulum dedit .R. de roueno caminatam que est ante domum dominj Ioseph. jta quod si capitulum ibi uellet edificare . . . . | . . . . arium vel claustrum dictus. R. portaret secom id quod edificasset uel ecclesia inde ei daret ad arbitrium. | actum in reuestiario anno jncar. do. M.CC.XXV. III. Ydus aprilis. tes. W. episcopus. C. p. W. tes. R. can. W. prior. G. | carbo. V. de Va. G. da. C. de fonz. N. de cha. P. de

vi. Ia. de gra. ame. Ma. W. a. de no. Io. de blo. V. da. can.

Eadem die sub eisdem testibus dedit capitulum. Ia. de Gra. et Io. de cos. et .R. de Wulflens. uineam quamdam apud briti-|-nie ita quod eam plantarent et molendinum et folam et batior ita quod reedificent et habeant in uita sua et reddant | dimidium modium frumenti pro medietate que nostra est in dominio pro alia medietate heres legitimus . . . . | . . . . expensas et reabeat et quando unus de dictis tribus decederet porcio eius redeat ad capitulum.

Eadem die et sub eisdem testibus dedit .G. da. et Io. et Ma. G. furnum quem fecerant apud granges. et si mutarent . . . . | . . . . in uita sua et darent pro eo tantum de censu quantum ibi ubi tunc erat ualebant due . . . . et | eorum decederet eius porcio rediret ad capitulum.

Eadem die dedit capitulum Iohannj . . . . . quoddam casale quod fuerat cristine de crissie pro .III. soldis annuatim | et ipse dedit quicquid ibi edificaret capitulo post mortem suam.

[1] SISELEN. WALPERSWYL. CONCESSIONES.

Capitulum contulit ecclesiam de Sisilli. frederico de Walperssujuile clerico pro .XX. solidis censualibus. Actum lau. | inter duo altaria. anno ab incar. do. M.CC.XXV. vii. Kal. Iulii. Tes. W. episcopus. C. p.

[1] *Folio 111. recto.*

W. tes. R. Can. M. G. prior Sancti | Ma. G. sa. G. Car. C. de fonz. N. de cha. Ma. l. Ia. de Gra. ame. R. de ro. Vl. da. Io. de blo. Io. ce. jta quod unus solus de heredibus debet integre reddere . . . . . .

Capitulum concessit dalmacio bouer. et vxori sue Wulelme et sororibus uxoris geite de dun Martin et | sarette terras quas Girardus de laia tenebat a capitulo. pro .VIII. solidis. et .VIII. cuppis frumenti et .VI. | sextariis vini. jn vigilia beati Iohannis batiste. et si recuperarent campum qui est in introitu de Crissie | quem auferunt illi descublens adderent duas cuppas frumenti. Actum in choro eadem die et sub eisdem | testibus. interfuerunt etiam Albertus capellanus sancti .p. et bertoldus filius clarmunde clericus. ita quod unus solus | de heredibus debet integre reddere supradictum censum capitulo.

S. LAURENTIUS.

Capitulum dedit jordano filio. Wulelmj grasset casale quoddam apud sanctum laurencium quod quedam mulier no-|-mine . . . . solebat tenere a. capitulo pro .VI. denariis annuis que dedit capitulo quicquid ibi iuris habebat. et dic-|-tus Iordanus debet inde reddere annuatim capitulo .XII. denarios in natali domini. Actum in reuestiario. die se-|-quenti sub eisdem testibus canonicis.

YUONANT.

Eadem die dedit capitulum petro sacerdoti de euonant ecclesiam de euonant at censum pro .XX. solidis redden-|-dis .X. jn octaua omnium sanctorum. et .X. in octaua pentecostes. Actum sub eisdem testibus.

Capitulum dedit . . . . de gumuens et fratribus sujs terram que fuerat . . . . apud gumuens ad tale serujci-|-um quale terra debebat. Actum in capitulo anno ab incar. do. M.CC.XXV. vi. Ydus Iunii.

Reimundus de pentala calupnjabatur capitulo clausi medietatem quod dederat petrus couvalou et ceci-|-lia uxor eius apud crissie in elemosinam quod possederat capitulum in pace plus quam per .XXX. annos. dictam ca-|-lupnjam quamuis iniuste fieret accepit .C. p. in wagio pro .XII. solidis ad opus capituli. actum lau. in prato pre-|-positi. anno jncar. do. M.CC.XX. vi. Ydus Iunjj. tes. C. de fonz. Io. de blonay. R. de| ro. ca. petrus de fonz. clericus. petrus de Willens.

CIUITAS.

Guidō sacerdos de prillie habebat a capitulo quoddam casale in ciujtate pro .XII. denariis censualibus.

illud casale dedit et | guerpiuit capitulo in manu .c. p. et capitulum dedit illud Wulelmo filio dicti .G. et dictus .W. debet | inde reddere capitulo annuatim .XII. denarios et quicquid super edificauerit debet redire ad capitulum post mortem | dicti .W. com casali. actum in reuestiario. anno jncar. do. M.CC.XXV. jn vigilia beati. Iacobi. tes. C. p. | W. tes. R. can. W. prior. Ma. G. G. car. G. da. C. de fonz. N. de cha. p. de vi. Io. ce. ame. ja. de gral. R. de ro. R. de Wul. V. da. hoc factum fuit saluo jure alterius.

NOTA HANC LITTERAM.

Iordanus dominus de belmunt impetebat capitulum super tribus anulis quos dicebat se obligasse Magistro Galtero pro .LX. solidis. set Magister. G. negabat. Capitulum dicebat quod non debebat super hiis impeti. quia magister | Galterus tunc erat sacrista et sacristam ponebat thesaurarius et eius correptio spectabat at thes-|-aurariam. et custodia sacrarij similiter et ipsi inde debebant respondere. preterea capitulum ante septenium | proibuerat in capitulo et coram domino episcopo qui iudex est. et in curia sua proibuerat ne aliquis commendaret quid|quam uel obligaret. Magistro. G. uel alii canonico. nec in sacrario vel in monasterio et ipsi ne reciperet. quia | ecclesia non responderet et inde nec uellet pro aliquo tenerj. et dictus donnus Iordanus dixerat quod duo anni erant quod obli-

ga-|-cio sua facta fuerat. uterque inde peciit iudicium. episcopus mjsit iudicare. donnus Iordanus dixit quod canonj-|-ci non debebant interesse iudicio quia ipse capitulum impetebat. prepositus dixit quod curia episcopi facta erat | de canonicis et militibus et burgensibus et ipsi interesse debebant judiciis et consiliis et interfuerant et in pos-|-sessione erant. et cognitum fuit in curia quod canonici interesse debebant judiciis quamujs | capitulum impeteretur et sepius interfuerant. post hec fuit iudicatum. quod non debebat aliquis impetere capitulum | pro canonico. dum canonjcus paratus erat stare iuri. uel dum prepositus uel capitulum cano-|-nicum uolebat facere stare iuri. sicut debebat canonicus. et fuit laudatum iudicium. et fe-|-cit prepositus uenire Magistrum . G. qui negaujt obligationem et paratus fuit stare iurj | coram preposito. uel capitulo. uel episcopo de mandato eorum. Actum lau. in lobio dominj episcopi. anno jncar. | do. M.CC.XXV. crastina assumtionis beate Marie. coram domino. W. episcopo lau. Iudi-|-cio vero interfuerunt. R. cantor. Io. ce. ca. hu. prior lustriaci. petrus de gumuens mo-|-nacus. haimo capellanus sancte crucis. petrus de estauaiel. Reimundus de lustriaco sacerdos.[1] | haimo dominus de fucinie Girardus de sarata Girardus et Wulelmus et Wulelmus rufus et henricus de gumuens. | Nicolaus dapifer. Umbertus uillicus. petrus de Lausanna. Wulelmus de Willens. Rodulfus de sancto germano. | Milites. dalmacius bouers. Girardus mastins. petrus frianz. Burgenses et alii quam plures. | post hec dixit in curia

[1] *Folio* 111. *verso.*

dictus Ior. quod si dicti anuli non inuenirentur. quando ipse nollet plus sustinere prepositus uel capi-|-tulum faceret dictum Magistrum. G. sibi stare iuri infra quindecim dies sicut canonicum. et capi-|-tulum respondit. quod libenter. quamdiu Magister. G. eis duraret. quia senex erat et canonicus | potest mori uel eligi. uel in turre religionem. uel prebendam resignare. et post unum istorum capitulum | pro canonjco non responderet. jnterfuerunt hiis uerbis preter supradictos. W. episcopus. C. p. W. thes. | G. sacrista. R. de ro. ame. C. de fonz. Io. de blo. R. de Wul. ca. G. de vizi. clericus. Wulelmus be-|-uer. Miles. et alii quam plures.

Domum Vldrici de Vanel concessit capitulum Berthe sorori eiusdem in ujta sua. si ipsa ujueret post dictum. V. et ipsi promiserunt quod po-|-nerent in melioratione domus .XX. libras. uel in terra cujus fructus diujderentur canonicis qui interessent anjuersario dicte. B. Actum in re-|-uestiario. anno jncar. do. M.CC.XXV. III. Kal. Septembris. Tes. C. p. W. the. R. Can. W. prior. Ma. G. V. de Va. G. Sa. C. de fonz. | N. de cha. Io. ce. ame. Ia de gra. R. de ro. Io. de Blo. Al. de no. cas. Ma. W. R. de Wul. Vl. da.

Iohannes de jeneueis faciens domum justa casale in quo fuerant camere private claustri ponens trabes domus su-|-e in muro capituli. quem fecerat Warnerus de majsirie. et uolens ponere basem suam super mu-|-rum capitulj. non fuit permissus. set tandem talem fecit capitulum suffertam quod trabes poneret in muro et basem super mu-|-rum. donec capitulum uellet inde murum auferre uel super murum crescere. si capitu-

ı uellet murum | auferre. bene posset libere. sed medietas terre que est sub muro esset Iohannis et medietas capituli. si capitulum uellet murum facere alciorem auferret inde basem et edificium Iohannes. set in muro permjtteret ei ponere | capitulum. lapides qui exirent de muro qui uulgariter dicuntur bochet. vbi posset ponere basem suam. Actum | ante gradus palacij. anno verbi jncar. M.CC.XXV. jn octaua sancti Michaelis. Tes. dominus. W. episcopus. C. p. W. | prior. S. Ma. G. S. e. de fonz. Io. ce. Nicolaus dapifer. Rodolfus de sancto jermano. Mi. petrus girardi | Girardus mastins. et alij. quam plures.

CHOUCROUX.

Capitulum dedit haimoni de Maisirie quoddam casale. pro .VIII. denariis red-|-dendis in natali dominj. Actum in choro. anno jncar. do. M.CC.XXV. xvı. Kal. Ia. tes. c. p. W. prior. G. Sa. | Io. ce. R. de Wul. Ca. p. de estauaiel. Sa. Vmbelinus Matricularius. Girardus de burgo. Wulelmus de | orba. clerici.

S. LAURENTIUS.

Capitulum dedit Iohannj de clauso sancti laurencij. quamdam fossam que erat super uineam paris apud chouderum | pro .VI. denariis reddendis annuatim in

purificatione beate Mari. Actum jn reuestiario. anno jncar. | do. M.CC.XXV. jn festo. sancti blasij. Tes. C. p. W. Tes. R. Can. V. de Va. G. Sa. G. Car. C. de fonz. N. | de cha. A. de no. cas. R. de ro. Io. de blo. Iosep. R. de Wul. ca. Iohannes de sancto laurencio. faber.

Ibidem concessit. Wulelmus tesaurarius Iohanni de sancto laurencio fabro quemdam campum apud motettam | pro .XII. denariis censualibus. jn natali dominj uel .II. cultellos vtrum melius thesaurario placeret. et capitulum prebujt assensum. contulerat ei H.... decessor dicti. W. tessaurarij.

STATUTUM.

Capitulum lausannense videns canonicos et etiam quosdam de sacerdotibus et clericis chori. jntrare chorum sepius in disciplinate et velle | quosdam sepius interesse in choro diujnis officiis. sine uestibus choro deputatis et etiam quosdam de supradictis sepius stare uel sedere in platea ante | monasterium. et intrare claustrum. uel ecclesiam. sine uestibus chori. in horis quibus ipsas portare deberent. quia hec fiebant contra an-|-ticum statutum et bonam consuetudinem ecclesie lausannensis et multarum aliarum ecclesiarum et quia scandala | et contentiones inde sepius oriebantur statutum predecessorum suorum confirmaujt. et statujt. quod quiconque canonicus inue-|-njretur uel uideretur

in cimisterio infra maius portale exterius per quod itur ad portam forj et ab angulo maioris | portalis per quod itur ad sanctum Marium usque ad angulum interius ostij per quod itur inter monasterium et domum fulcinjacj | et infra claustrum. et ab angulo sacrarij monasterii quod est prope sanctum paulum. usque ad angulum cancelli sancti pauli | et ab angulo ecclesie sancti paulli a Meridie usque ad angulum muri desestaisuns et ab altero angulo eiusdem mu-|-ri usque ad murum dominj episcopi. vel infra monasterium. sine vestibus chori. aquo pulsatur ad primam usque quo canta-|-ta sit sexta. et aquo pulsatur ad nonam usquequo percantatum sit completorium. et in geguniis quatuor temporum et in ujgiliis. aquo pulsatur ad primam usque quo nona percantetur. et a prima campana uesperarum usquequo completorium | sit cantatum. et quadragesima ex quo prima pulsatur usquequo uespere sint cantate. et ex quo completorium incipit | pulsari usquequo sit cantatum. nisi eat eques per cimisterium uel com calcaribus transeunda paratus equitare. non intret chorum | crastina die. nec percipiat aliquid de beneficio quod ibi distribuetur. nec intret capitulum nisi ea die ibi fieret | electio episcopi. uel persone. uel canonici. et tunc veniret ad portam capituli et peteret misericordiam. et sacerdos edoma-|-darius iniungeret ei penitenciam competentem. Sacerdos uero uel clericus de choro. qui non esset canonjcus si infra termi-|-nos supradictos et infra oras supradictas. intraret sine ueste chori. Similiter crastina die non intraret | chorum. nec perciperet aliquid de beneficio quod ibi distribueretur. nec posset conferri aliquod beneficium ab ecclesia. | Si

autem aliquis super hoc accusaretur et negaret. nec posset probari daret fidem in manu sacerdotis edomadarij |[1] se in hoc non deliquisse. Actum est hoc in reuestiario. Anno jncar. do. M.CC.XXV. II. No. febru. Interfuerunt autem dominus. W. | episcopus. C. p. W. tes. R. cantor. G. car. V. de Va. G. sa. C. de fonz. N. de cha. A. de no. cas. p. de vi. Io. ce. ame. | R. de ro. Io. de blo. R. de Wul. V. da. fuit etiam statutum et statutum fuerat antiquitus. quod quando aliquis intraret cho-|-rum. intraret disciplinate. et abstraeret capucium et pillieum et inclinaret altari et postea episcopo et cho-|-raule si ibi essent. et esset in stallo suo disciplinate. et legeret et cantaret. nec deberet murmurare | nec garrire. nec rumores recitare. nec etiam aliquid loqui sine iusta causa uel necessitate. et debent omnes preter episcopum | personis assurgere. et si aliquis clericus chori intrauerit chorum com calceis rostratis. debet ei cantor uel suc-|-centor rostra incidere in choro. Choraula qui tenet chorum pro canonjco debet induere cap-|-am sericam et esse in choro di missa donec communio percantetur. Quando quatuor choraule debent stare | in choro et soli duo scribuntur. illj quos duo scripti uocant debent com eis chorum tenere. uel de choro | eici nisi iusta necessitate excusentur. qui scribuntur in tabula ad legendum uel cantandum uel aliud faci-|-endum. uel cuj. precipitur a choraula. uel cantore. uel succentore. si non fecerit quod ei iniunctum est de choro eici-|-atur. Canonicus qui scribitur in tabula ad missam. uel euangelium. uel

[1] *Folio* 112. *recto.*

epistolam. uel chorum. si in dupli-|-cibus festis non fecerit officium suum in propria persona. uel alius canonicus pro eo. in duodecim denariis in pri-|-ma sua prebenda dampnum sustineat. in aliis uero diebus si ipse uel alius pro eo non fecerit officium suum | in .VI. denariis in prima sua prebenda dampnum sustinebit.

Calix Marcam et dimidiam appendet | Candelabra .I. Mar. | bancini .I. M. et dimidiam | vinagerie .V. uncias. | li potez .I. M. | Turibulum .I. M. IX. stellingos. M.

CONCORDIA INTER EPISCOPUM SEDUNENSEM ET CAPITULUM.

A domino landrico episcopo sedunensi recepit capitulum lausannense. anno ab jncar. do. M.CC.XXV. IIII. Ydus. februarij | tria paria literarum. Quarum tenor talis est. Viris uenerabilibus et discretis .C. preposito et capitulo lausannensi | .l. permissione diuina sedunensis ecclesie minister humilis in verbo salutari salutem. Significamus uobis quod | laurencium filium surdi de hoschie qui homo noster erat ab omni eo quo tenebatur obnossius nobis et ecclesie nostre | absolujmus. et precepimus quod uobis faciat si sibi placet hominium ligium. super hoc autem quam cito capitulum nos-|-trum insimul conueniet literas ipsorum uobis mittemus.

Viris uenerabilibus et discretis .C. preposito et capitulo lausannensi .L. permissione diuina sedunen-|-sis ecclesie minjster humilis in uerbo salutari salutem. discretioni uestre presentibus literis innotes-|-cat quod

benedictus de oschie nobiscom pacificatus est in hunc modum. Recognoujt in presencia nostra et aliorum mul-|-torum et debet recognoscere in presencia uestra quod homo noster est melius quam alterius licet liber et ita fuerunt antecessores | suj. ueruntamen nos sustinemus quod ipse de tenemento uestro faciat uobis usagium uestrum saluo iure | nostró. et nobis promisit usagium uestrum facere de eo quod habet a nobis.

.L. permissione diuina sedunensis ecclesie minister humilis. dilectis sujs. Ia. ministro de palaieres et ay. | fratri eius salutem. Mandamus uobis precipientes quatinus a laurencio nichil penitus exigatus nisi .V. solidos. et Benedictum de | oschie in pace dimittatis quoniam pacificatus est nobis.

CONCORDIA SUPER SIGILLO.

Discordia orta est inter capitulum et .W. tes. super custodia sigilli capituli. Tesaurarius dicebat quod sacrista ipsum | debebat custodire per eum. Capitulum dicebat quod debebat ipsum conmittere cuj uolebat qui bene custodiret. que taliter | fuit sopita quod in sigillo ex una parte imaginis fuit scultus sol. ex alia luna. per manum celerarii. presente sa-|-crista. et fuit repositum in sacrario saluo iure utriusque partis. ita quod neutra pars posset dicere quod per hoc sibi aliquid iuris-|-uel inuestiture aquireretur. et quando sacrista super predicta custodia litem uel calupniam uellet mouere.

lum ei respunderet | et ipse capitulo similiter
o capitulum uellet. Actum in reuestiario. Anno
in do. M.CC.XXV. iiii. Kal. april. Tes. C. p.
s. R. Ca. G. car. V. de Va. G. sacrista. C. de
1 N. de cha. p. de vi. lo. celerarius. ame. Io | de
blo. t. de Wul. Vl. da.

ʼA.

Wulelmus grassus capitulo .IIII. sextaria ujni super ujneam suam de ripa pro annjuersario suo. set quia uj-|-nea fuit destructa. Iacobus filius suus assignauit ea in ujnea sua que dicitur uinnie. inter cullie et ruais. | Actum anno ab incar. do. M.CC.XXVI. ante altare sancti dionjsii. Nonas Maij. Tes. C. p. G. da. C. de fonz. | jo. ce. I. de blo. ca. de consensu aliorum. henricus de fruenci cle. Iohannes de Albona burgensis.

Ecclesiam de pringins habebat Iacobus apostolus a capitulo pro .XXX. solidis annujs quos quia non reddebat bene. capitulum dedit eam | magistro. p. dollens ad eundem censum. post hec dictus ja. penjtencia dictus pecijt misericordiam et reddidit | retenta et promisit quod bene redderet censum de cetero. capitulum uero dictum. p. rogauit ut donum quod ei fecerat remitteret | ipse uero fecit uoluntatem capituli et capitulum eam reddidit dicto ja. Actum in reuestiario. Anno jncar. do. M.CC.XXVI. xvi. Kal. Iulii tes. C. p. Wu. tes. Wu. prior. G.

Car. G. da. C. de fonz. N. de cha. p. de vi. Io. Ame.| ja. de gra. jo. de cos. R. de Wul.

CONCORDIA INTER EPISCOPUM LAUS. ET AY. DE FOUCIGNY SUPER ADUOCATIA LAUS. STATUTUM.

Discordia que uertebatur inter .W. episcopum lau. et haimonem dominum de fucinie. super atuocacia lau. quam idem ha. dice-|-bat se emisse a comitibus de ciburc. taliter fuit pacificata. quod remissis ex utraque parte omnibus per-|-ditis. et expensis. et inimiciciis. dominus de fucinie guerpiuit et dedit dicto episcopo et ecclesie lau. quicquid iuris | uel calupnie habebat in dicta atuocacia. et episcopus et ecclesia lau. dedit ei .CCC.XXX. Marcas argenti. | Actum in nemore ultra preverenges iusta biert. Anno jncar. M.CC.XXVI. xiii. Kal. Iulii. tes. C. | p. W. tes. C. de fonz. N. de cha. Ia. de gra. Io. de Cos. R. de Wul. G. de burgo. Ca. lau. abbas de alcrest. et mo-|-nacus suus. hugo prior paternjacensis. hugo prior de lustrie. burcardus de fruenci. Monachus. poncius de cicun | canonicus sancti stephanj-bisunti. paris de templo. li beaus clers de bisuncio. p. sacerdos de sancto Germa-|-no. henricus de fruenci. clericus. prior sancti surpicii .p. dominus sancti Martini. et Richardus et Wulelmus nepos eius. Vldricus de Wippens. Rodolfus de rota. Renaldus de bo-|-

[1] *Folio 112. verso.*

tens. Gerricus et .p. frater eius et iacobus de albona. Girardus et Wulelmus et stephanus de Gumuens. Wulelmus | et Vmbertus de Wulflens. Nicolaus dapifer. Vmbertus villicus. p. albus. Wulelmus beuer. Rodulfus. Turumbertus .p. dapi-|-feri. dalmacius. de lau. p. de evonant. W. de orseins. p. de rubea aqua. Vmbertus de capella. W. de Willens. W. de | Crissie. Iacobus de pullie. Vgo devileta. Reimundus de pentala. W. et W. et Reimundus descubleins .p. | de sancto Germano. Stephanus Girardus petrus. fratres. Wu. bretuns. de chesaus. Milites .p. Girardi. Girardus. Mas-|-tins. dalmacius bouers .p. frianz .p. desriaz. Warnerus de panteraja. bouo. franconis. Iacobus. tiemarj | Iacobus runginel. Vldricus. albrici. burcardus. valiers. Gigo. burgenses. lau. p. de Willens Vmbertus de estauaiel | jnterfujt etiam dominus. haimo episcopus Gebennensis. Nantelmus de mjolans. Rodolfus de camera. et .W. de graissie. frater eius. Rodolfus de lucigio. et .W. de chemvis. frater eius. Rodolfus de toiri .p. de saises. Iacobus de duin. Vmbertus de vi-|-leta. Yeblo de granzon. et Girardus desarata. Yeblo de monz et henricus filius eius .W. et Nicolaus et Ste-|-phanus. fratres de Monz. p. de voseirie .W. dasneres. W. de boggo. Cono et stephanus de cossonaj.| Nicolaus dedeiges. Rodolphus de sancto Georio. Milites. Rifiers de sancto georio. Vgo de somon. Bartolo-|-meus delacomposta. et alii. Multi. Iurauit etiam dominus de fucinje in manu episcopi Gebennensis quod ipse red-|-deret episcopo lau. literas quas habebat a comjte de Kiburc de dono et empcione aduocatie. et si es-|-sent forte perdite. ipse faceret suas in quibus contineretur

illas si aliquando contingeret illas inuenjrj. eas nichil | ualere. Juraujt etiam quod de dono et guerpina quod faciebat ecclesie lau. de aduocacia redderet episcopo | lau. cartam sigillo suo sigillatam. et ita rediit ad fidelitatem ecclesie lau.

Die domjnjca sequenti dictus episcopus conuocatis in ecclesia beate Marie lau. clero et populo de assensu omnium excumuni-|-cauit et omnes sacerdotes qui presentes erant com eo candelis accensis. omnes ollos qui forsan aliquando ausu temera-|-rio dictum aduocaciam separent a mensa episcopalj. jn feodacione vel uenditione uel donatione uel impignoratione uel | quolibet alio modo alienationis. et omnes illos qui ad hoc consilium uel ausilium uel assensum prebent.

Discordia uertebatur inter capitulum lau. et magistrum andream de chardona super prebenda lau. quam uolebat habere propter quasdam | literas quas habebat a domino papa. que fuit ita pacificata. quod magister. an. abrenunciauit dicte prebende et re-|-misit omnem calupniam quam habebat erga capitulum et jurauit in manu episcopi quod redderet omnes lîteras quas pro predicta | controuersia habebat et quod de cetero capitulum super hoc non impeteret et dixit quod ex tunc dicte litere nichil ualerent. et capitulum | dedit ei .IIII. libras annuatim. jn ecclesia de ujueis. actum in capitulo anno incar. do. M.CC.XXVI. v. Ydus Iulii. tes. W. episcopus. c. p. W. tes. Ma. G. Sa. C. de fonz. N. de cha. N. de Wil. p. de vi. Io. ce. ame. ja. de gra. jo. de cos. Io. de blo. R. de ro. | R. de Wul. V. da. G. de bur.

CONCORDIA.

In nomine patris filij et spiritus sancti Amen. Nos I. dei gratia bisuntinensis Archiepiscopus et wulelmus eadem gratia lausann. episcopus. de querela que | uertebatur inter capitulum lausann. ex una parte. et wulelmum thesaurarium eiusdem ecclesie. et giroldum sacristam et altera. | super custodia operis. et oblationum que offeruntur ad opus. cumunicato consilio archidiaconi salinensi . . . . inquisita et cognita | ueritate plenius per testes et instrumenta. dicimus per sentenciam. quod nec ad officium thesaurarii nec ad officium sacriste | pertinet custodia operis. uel oblationum. que offerentur ad opus. veruntamen pro bono pacis. uolumus et dicimus. quod giraldus. | qui nunc est sacrista. si uoluerit toto tempore dum erit sacrista. custodiat opus. et oblationes operis. dum modo fidelis | inueniatur et dispenset fideliter ad consilium capituli. et capitulum possit ei adjungere. socium si capitulum uoluerit. | Ideo quoque dicimus de alio sacrista succedente isti giroldo. si institutus fuerit. a wulelmo nunc thesaurario | de consilio capituli. actum. apud lausann. anno dominj .M.CC. vicesimo. sexto. Mense Iulio. sabato proximo | ante festum beate margarete uirginis.

STATUTUM.

I. dei gratia archiepiscopus Bisuntin. omnibus ad quos littere presentes peruenerint. eternam in domino salutem. cum ad ecclesiam lausann. | ex officio nostro causa uisitationis uenissemus. Nos et venerabilis frater .W. dei gracia eiusdem ecclesie lausann. episcopus statum ipsius ecclesie | habito diligentj tractatu cum capitulo examinauimus studiose. et pro utilitate et honestate ipsius ecclesie. statuimus. | ut de cetero eiusdem ecclesie prebenda nulli conferentur. qui non esset suddiaconus. uel quj infra Annum legitime posset et curaret | in subdiaconum promouerj. qui tamen nec uocem haberet in capitulo nec prebendale perciperet beneficium. donec esset in subdiaconum ordinatus. Hoc autem statutum omnes et singuli de capitulo laudauerunt et in signum suj consensus scripto presenti sigillum capituli.[1] cum nostris sigillis fecerunt apponi. Nos igitur et frater noster prefatus episcopus lausann. predictum statutum actoritate nostra confirmamus | sub pena excumunicationis districtius in hibentes. ne quis predictum statutum infringere uel ei ausu temerario contraire presumat. Actum Anno dominj .M°.CC°.XX°. sexto. Mense Iulio. feria. II^a. Ante festum beate Marie Magdalene.

[1] *Folio 113. recto.*

STATUTUM.

Eadem die fuit statutum in capitulo de talliis redderet quilibet id quod acciperet in portione sua. ultra quod primo fuit | estimatum quia recongnitum fuit a pluribus fide prestita quod ita primo fuerat statutum. Interfuerunt dominus. I. Archiepiscopus. Bis. dominus. W. episcopus lausann. C. pp. W. th. G. sa. V. de Va. C. de fonz. N. de cha. N. de Wil. jo. ce. ame. Ia. de gra. | Io. de cos. Magister .W. Io. de blo. R. de ro. P. de Vi. R. de Wul. ul. da. G. de bur. stephanus Archidiaconus. Bisunt. huo de | mirar canonicus sancti ste. Magister Iacobus canonicus sancti Iohannis. Iohannes capellanus archiepiscopi Bisuntin. fuit etiam sta-|-tutum quod pueri qui portarent turibula et candelabra seruirent in albis. et ad hoc faceret capitulum fieri .IIII. albas.

STATUTUM.

Fuit eciam statutum quod acoliti non sederent in choro cum subdiaconis. nisi essent canonici.

Iohannes de sancto prothasio reddidit. C. preposito

claues oblationum operis. et ipse conmisit eas ex parte capituli | G. Sacriste et Io. ce. usque ad sequemtem feriam. VI. actum inter duo altaria. Anno domini. M°.CC°.XXVI. II. No. Augusti | Interfuerunt. C. prepositus. R. cantor. G. sa. C. de fonz. jo. ce. ame. al. de no. cas. Ma. W. Io. de cos. G. de burch. feria .VII^a. | conmisit eisdem. G. sa. et Io. ce similiter. usque ad crastinam assumptionis.

Capitulum conmisit. G. sacriste et Io. celerario. per annum custodiam oblationum operis. et ipsi fidem dederunt in manu. C. prepositj quod ipsi oblationes. et opus custodirent bona fide et nemjnj concederent de pecunja operis ultra .X. solidos sine licencia capituli. nec darent de bonis operis ultra ualenciam | .IIII. solidorum. nec unus faceret sine consilio alterius. et computarent coram capitulo quater in anno. s. in quartis temporibus. Actum in capitulo. anno ab incar. do. M.CC.XXVI. jn die assumtionis. Interfuerunt .W. episcopus .C. p. W. tes. R. can. W. prior .V. de Va. C. de fonz. N. de cha. N. de Wil. p. de Vi. Ma. W. | ame. R. de ro. R. de Wul. Io. de cos. Io. de blo. G. de bur. paris de templo.

Henricus filius ejalmari fecit hominium .c. p. ad opus capituli et capitulum reddit ei saluo iure alterius. id quod ejalmarus pater eius emerat | a pereta de sancto laurencio sicut in carta quam capitulum fecerat dicto eialmaro continebatur. et debet inde dictus henricus dimidi-|-fas Menaidas censuales. de dimio furno quod est ante domum thome de sancto laurencio. et. VI. denarios censuales pro terra quam habet apud jou-|-tens. actum jn reuestiario. Anno ab incar. do.

!.XXVI. jn octaba sancti laurencij. Tes. C. p. G. sa. V. de Va. C. de fonz. N. de Wil. Io. ce. ame. R. de Ro. Ma. W. Io. de blo. G. de bur. W. prior .pa. de templo.

Anno ab jncarn. do. M.CC.XXVI. fuerunt mortuj boues et uacce. a marj Rutenorum jn hungaria et saxosonia et alemannja et | burgundia. usque ad mare Massilie jn plurimis locis fere omnes. et in quibusdam capre. | in quibusdam galline. in quibusdam pisces.

Eodem anno obsedit lodoycus res francorum aui-¦-nionem propter heresim et infidelitatem habitantium in ea. et cepit | eam et multam pecuniam expendit. et fuit cum eo dominus Romanus. sancti Angeli diaconus cardinalis | Apostolice sedis legatus. et fere omnes principes francie. tam clerici. quam laicj.

BELMONT.

Capitulum concessit . . . . de limnis quendam campum in ualle de belmunt pro .II. solidis reddendis in festo omnium sanctorum. actum ante maius | altare anno ab incar. do. M.CC.XXVI. X. Kal. Nouembris. Interfuerunt .C. p. R. can. G. Sa. Io. ce. W. prior. Ma. W. Al. de | no. cas. Ia. de Gral. G. de bur. factum est hoc saluo. iure alterius.

NOTA.

Cum capitulum jndigeret subdiaconis et precepisset. G. de burgo quod reciperet ordinem subdiaconatus et ipse. G. umiliter annuisset quia dictum fuit canonicis | Afamiliaribus episcopi quod ipse episcopus ordines non celebraret. et com ipse episcopus misisset quosdam clericos suos ordinandos ad dominum sedunensem com literis suis quarum tenor talis | erat. Quia ordinibus celebrandis uacare non possumus ad presens. vobis tales clericos nostros mittimus ordinandos. Prepositus et capitulum sicut habebant | ex lunga consuetudine jn tali necessitate miserunt dictum. G. com literis capituli ad dominum. I. Sedunensem episcopum ordinandum qui ipsum honorifice suscepit et ordinauit. | Cum igitur idem. G. jnde redjjsset et epistolam suam cantasset episcopo dixit eum non debuisse ordinarj sine literis suis connendatjjs. Prepositus respundit quod istud habebat capitulum ex antiqua consuetudine. et si ipse episcopus credebat quod sibi jn hoc fierj jniuria Capitulum staret iuri. et Si credebat .G. de burgo jn hoc sibi iniuriam uel dedecus | [1] fecisse ipse. G. satisfaceret ei set jn episcopo remansit. Post hec com . G. inductus esset sacris uestibus jn altarj beate Marie episcopus uenit et proibuit priori | Sancti Marij sub pena excommunicationis ne celebraret com eo prior uero ei obedi-

[1] *Fol. 113. verso.*

uit set Iacobus de grallie ex parte capituli appellauit et Cantor se reuestiuit. | Tandem prepositus et capitulum com eo iuerunt ad episcopum et statum ecclesie posuerunt sub protectione domini pape et appellauerunt post hec et dictus .G. pro se | apellauit. Elabso aliquo spacio temporis Amici dicti .G. uolentes diutius sustinere quod episcopus haberet speciales inimicicias com dicto. G. jntromiserunt | se de concordia que talis fuit quod. G. pecijt ab episcopo misericordiam pro Speciali odio quod habebat aduersus eum saluo iure tamen capituli et ipse | remisit ej et omnibus de quibus credebat quod cum offendissent pro eo. remisit omnem rancorem saluo jn omnibus jure et possessione capituli et episcopi nec per hoc | episcopus uel capitulum dicerent se esse jn alia possessione quam prius saluo jure suo et capituli. et remisit .G. apellationem suam. apellatio uero capituli non fuit remissa. Testes. C. prepositus. | G. dapifer sacrista. Cono de fonz. Io. celerarius. canonicj. Andreas de columbie. W^us^. de Wlflens. presbiterj. magister .P. de ollens. G. de | vici. clerici. Nicolaus dapifer. G. Mastin .P. Girar. et Multi Alij. Actum jn lobio episcopi. Anno ab jncarnatione domini .M°CC°XX°VI°.

Quia facultas uenie incentiuum parit diligendi. et ex impunitate delicti Raptores magis animantur ad rapinas. quam humilientur ad | satisfactionem. prouide statuit capitulum lau. quod siquis suadente diabolo bona capituli lausann. rapuerit. repetantur ab eo que si non red-|-diderit. moneatur etiam. tercio si comode fieri potest. si obstinatus satisfacere noluerit. prohibeatur ei introitus ecclesie uel interdicatur eius terra uel excumunjcetur | prout capitulum uiderit expedire Firmauit

etiam. ca. iuramento. quod si quis excumunicatus a capitulo excumunicationem sustinuerit per quadraginta dies. ex tunc. non remittatur ei de iis que abstulerit. ultra .XII. denarios de XX. solidis. si autem in pecunia non restituerit. et de terra sua capitulo conferre no-|-luerit. pro emenda non remittatur ei ultra X^{mam}. | partem ualencie rei ablate. restitutio vero partim reddatur hominibus quibus dapnum fuerat illatum. ad arbitrium capituli | uel recompensetur. Residuum uero ponatur in acquisitionem terre ad opus capituli. cuius fructus quam diu diuisiones prependarum durauerint sint illorum ca-|-nonicorum in quorum portione dampnum fuerit illatum. Actum in capitulo. Anno ab incar. do. M°CC°XX°VI°. in vigilia beate Katerine. Fuit etiam | ibidem statutum quod quando quis fieret canonicus. post iuramentum fidelitatis ecclesie quod faceret super regulam. iuret obseruare predictum statutum. Testes .W. | episcopus. c. prepositus. R. can. prior sancti Ma. G. sacri. vl. deua. C. de fonz. N. de chauor. N. de wil. A. de no. cas. P. de vi. Io. celer. | P. de fru. Amedeus. R. de ro. Mag. w. Io. de cos. Ro. de Wl. Uldri. da. Tho. de sa. G. de bur. Pa. deten .P. de sabaudia.

Fuit etiam ibidem statutum. quod beneficia sancti Michaelis conferrentur prima tria. tribus sacerdotibus. tria sequentia. tribus diaconis. tria vltima tribus | subdiaconis. uel talibus qui infra annum possent promoueri ad ordines ad quos uocati essent. nec aliquid perciperent de beneficio donec | ordinati essent in ordinibus in quibus essent nominati. Primus diaconus et primus subdiaconus debent ministrare in missa pro ca-

cis defunctis. | in altari sancti iohannis et in anniriis eorumdem. et in missis de beata .M. que ibi celebrantur in sabbatis. in Ianuario. februario. rcio. | aprili. et secundus diaconus. et secundus subdiaconus. similiter. Maio. iunio. Iulio. et agusto. vltimus uero diaconus et vltimus subdiaconus. similiter. Septembri. oc. no. | decembri et si aliquis defuerit in supradictis ordinibus. illi qui ordinati sunt debeat eius defectum supplere. quia ipsi recipiunt beneficium | donec illi fuerint ordinati.

Capitulum lausann. statuit fieri altare inter chorum et portam claustri. in honore beate Katerine. et instituit in eo duos sacerdotes | qui seruirent in choro et celebrent missam pro defunctis. submissa uoce. sine scandalo sine nota post euangelium misse beati michaelis. et quando | funus canonici uel confratris beate Katherine presens esset de nocte in ministerio uigilarent. et legerent psalteria. Quibus debent sustituj. | de choro sacerdotes confratres sancte Katerine si inueniantur. sinon. alij de choro qui non habent aduc beneficium ecclesiasticum. quibus capitulum contulit .X. solidos in uigilia | beate .Ca. soluendos annuatim donec alibi bene assignentur. et confratres qui tunc erant .XXII. solidos annuales in uigilia beate. ca. chorus debet | ibi portare ad altare processionem. et in die debet post missam parrochialem missam sollempniter celebrare. Actum in capitulo Anno ab | incar. domini. M°CC°XX°VI° sub predictis testibus. Si autem alicui eorum conferatur prebenda. uel capellania. uel matricularia. uel beneficium sancti michaelis. dictum beneficium sancte ca. sicut supradictum est alij conferatur.

Iordanus amini dedit capitulo. in manu .C. prepositi lausann. pro .XXX. solidis et pro remedio anime P. cheniun. auunculi sui quamdam decimulam quam habebat | retro chastenierea. et capitulum dedit ei dictam decimam pro duobus solidis reddendis annuatim in uigilia beati iohannis bautiste. Actum in choro | Anno ab incar. domini. M°CC°XX°VI°. Tes. c. prepositus. G. sa. N. de Wil. Io. ce. M. W. Canonici. hodi. de sancto paulo. Nicholaus de Wllens. | Richardus de hospitali sacerdotes. P. franconis. dicti duo solidi debent distribui canonicis celebrantibus anniuersarium dicti. P. cheynun.

Petrus michaelis et richardus filius eius uendiderunt capitulo quoddam casale quod ipse tenebat a capitulo retro domum suam et stephanus li boschais | tenebat illud a predicto .p. pro .XII. denariis reddendis in uigilia natalis domini. casale et censum uendidit dictus .p. capitulo | et promisit reddere .VI. denarios. censuales. quos debebat capitulo pro quadam terra retro domum suam. vendidit etiam dictus .p. et .R. filius suus. duos solidos reddendos | annuatim super ujneam suam deschisie. in assumtione beate Marie. et si forte quod absit non redderentur tunc capitulum teneret vineam com fru-|-ctibus donec ei satisfieret secundum bonam consuetudinem terre. et promiserunt dicti .p. et R. quod inde essent tujtores quod uulgo dicitur les | vueirent. Actum in choro. anno ab incar. do. M.CC.XXVI. xviii. Kal. Ianu. Tes. C. p. W. prior S. M. G. sa. Io. ce, p. de vi. N. de | wil. | p. de ten. Ca. Clemens matricularius Richardus de hospitali. Nicolaus de Willerens. Sa. p. fortis. columbez.

agister | Iohannes. Wulelmus de orba. burcar-
ricularius. engizzez. et alii quam plures.

[1] STATUTUM.

Ecclesia sancti Marii debet capitulo in vigilia omnium sanctorum pro ecclesia de deneisie quamdam plenariam refectionem | scilicet .I. Modium frumenti .VIII. Sextaria vini. XII. solidos. fuit tamen orta contencio | quia capitulum dicebat quod .IIII. Sextaria debebant esse albi uini et .IIII. Rubei. set prior dicebat quod illa | octo sextaria poterant de iure reddere de rubeo. tandem fuit ita sedata quod quando domus sancti marii fa-|-ceret album uinum tunc redderet .IIII. sextaria de albo et .IIII. de rubeo. et quando totum album et rubeum | simul poneret tunc redderet totum de illo. semper tamen reddere debet uinum purum et bonum. Ac-|-tum in reuestiario. anno ab incar. do. M.CC.XXVI. in festo sancti thome Cantuariensis. Tes.| C. p. V. de Va. G. sa. C. de fonz. N. de cha. N. de Wil. p. de Vi. Io. ce. P. de fru. ame. R. de Ro. G. | de bur. p. deten.

Henricus de curtilia recepit a. C. p. feodum quod Reimundus frater eius abuerat et fecit ei hominium ad opus | capituli et recongnouit .V. solidos de placito in mutatione uasalli. et tres solidos annuatim. in festo |

[1] *Folio 114. recto.*

sancti Michaelis. Actum iu capitulo. anno ab incar. do. M.C.XXVI. jn octaua sancti Iohannis evangeliste.

Dies fuit assignata perentoria quod uulgariter dicitur ior dedreit jnter capitulum et dominum de belmunt in capitulo lausann. die crastina aparicionis quia dicebat dictus Iordanus se obli-|-gasse tres anulos magistro. Galtero quem dicebat tunc custodisse claues tesauri et petebat dictos anulos Acapitulo. set capitulum respundebat quod non tenebatur respundere pro obligacione facta custodi clauis tesaurj. preter hec dicebat capitulum quod alia uice | dictus Iordanus dictos anulos pecierat acapitulo et de assensu utriusque partis fuit inde factum iudicium et judicatum fuit quod idem | Iordanus non debebat super dictis anulis capitulum impetere nec capitulum ipsos reddere tenebatur et paratum erat capitulum jstud probare per testes | legitimos jn presenti uel die super hoc competenter assignanda. Preter hoc paratum fuit capitulum diem deducere sicut fuerat assignata. Preter hec | dixit prepositus exparte capituli quod presentes erant multi qui interfuerant iudicio .s. Io. celer. R. de ro. R. de Wol. C. de funt. Canonici. et etiam ipse. | prepositus. Aymo capellanus. Sancte crucis. R. dominus de oruns. P. albus de lau. W^us^. beuer. W^us^. de cicuns. Milites. dal. | bouer. G. Mastin burgenses. et paratum erat capitulum ponere supradicta jn recognicionem istorum et Si isti non concordarent paratum erat capitulum | per testes legitimos probare quod iudicium factum fuerat sicut supra dictum. et si illi qui ex utraque parte presentes erant connoscerent quod capitulum | magis deberet facere uel respundere capitulum magis diceret uel faceret.

Actum jn capitulo. Anno ab jncarnatione. dominj M°CC°XX°VI° crastina | Aparicionis. Tes. C. Prepositus. W^{us}. prior. C. de font. N. de cha N. de Wil. P. de vi. Io. ce. P. de fru. Amedeus. R. de ro. R. de Wol. G. de bor. Ca. N. dapifer. et. P. frater eius. P. albus de lau. W^{us}. beuer. Turumbertus de Munte. P. de eis. G. de ferlens. R. de botens. Gido | de mant. G. de gumuens. W^{us}. de cięuns. Vldricus de chauor. dalmacius. da. R. de sochi. Milites Aimo. ca. Sancte crucis. Albertus. ca. | Sancti Petri. Emericus .ca. Sancti lau. Albertus archidiaconus. dal. bouer. P. franco. G. Mastins. P. deria. Micael. galer. Varnerus de panterea. P. valier. | P. chatanie. Guido de sancto lau. Tiemar scriptor. Burgenses .P. dominus de valmarcuel domicellus. et. W^{us}. Brus. miles suus et coram omnibus istis et Multis aliis. prepositus ex parte capituli posuit uerbum suum jn iure et paratus fuit diem deducere prout fuerat assignata set dictus Iordanus judicium subire noluit jmmo contumax recessit. Processus huius cause precedens hic continetur jn quarto folio precedenti.

Albertus erranz uendidit Iohanni ol rasorer. quemdam ortum in uallibus berte quem habebat a capitulo ad censum | pro .VI. denariis in adnunciatione dominica. Actum anno ab incar. do. M.CC.XXVI. de assensu capituli. et debet reddere | dictus. Io. supradictum censum.

Quoniam facilitas venie incentiuum parit delinquendi et ex impunitate delicti raptores magis animantur quam humiliantur ad satisfactionem prouide statuit | Capitulum lausann. quod siquis suadente dia-

bolo bona capituli rapuerit repetantur ab eo Quod si non reddiderit moneatur terna ammonitione infra .XL. dies per nuncium uel per literas | si commode fieri potest a Canonicis qui presentes erunt lausanne non obstante siquis de presentibus uocati non venerint. Siuero infra istos .XL. dies a Capitulo monitus non fuerit ex tunc quilibet | de Capitulo habeat potestatem monendi ipsum per se uel per nuncium uel per literas et Capitulum monicionem factam ab ipso ratam habere teneatur. Preter istas monitiones fiat monicio | jn maiori altari secundum antiquam consuetudinem ecclesie Si autem monitus non satisfecerit exconmunicetur non obstante contradictione alicuius canonici deinde si exconmunicationem per .XL. dies sustinuerit | ex tunc non remittetur ei de hiis que abstulit ultra .XII. denarios de .XX. solidis. Si autem in pecunia non restituerit et de terra sua Capitulo conferre noluerit pro emenda non remittatur ei ex tunc | ultra .X. partem ualencie rei ablate Secundum legitimam estimationem. Adjectum fuit quod exquo sentencia suspensionis interdicti uel exconmunicationis anobis uel ab alio pro nobis lata fuerit non relaxetur de consensu Capituli nisi prestita satisfaccione Satisfatio autem recipiatur In peccunia uel terra sicut superius expressum est uel in pignoribus ualentibus terciam partem | ultra sortem Si consilium Capituli fuerit quod fideiussores recipiantur sub hac forma recipiantur. et constituant se redditores. Ydonei sint. et honesti. et soluendo. et tales qui | conmode possint a Capitulo uadiari. Preterea iurent se reddituros pignora lausanne Capitulo infra .XL. dies que ualeant ultra terciam partem. Preterea si consilium Ca-

pituli | fuerit quod obsides recipiantur sint tales sicut de redditoribus dictum est. Preterea iurent tenere ostagium lausanne post .XL. dies et se pascant et sibi in aliis necessariis | prouideant. In ostagio non possint esse nisi per tres ebdomodas illis elapsis teneantur ad reddenda pignora sicut superius dictum est de Redditoribus. Gageria non recipiatur | nisi sit de feudo Capituli uel decima de assensu Episcopi. et illius uel illorum de cuius uel quorum feudo erit. Cuius fructus non computentur in sortem. Item principalis . . . iuret facere | losonne secundum quod conuenerit com capitulo. et licet absoluatur nichilominus teneatur usque ad plenariam satisfacionem[1]. Item si Redditores uel obsides iuramentum non | seruauerint per censuram ecclesiasticam conpellantur. et Principalis | in eandem sentenciam retradatur. et ad hoc tam ipse quam redditores et obsides se obligent in satisfact-|-ione. Item dum diuisiones prebendarum | durabunt securitates ponantur et emende fiant in manu illorum in quorum portione dampna fuerint illata. ad opus ipsorum et Capituli. De dampnis illatis in rebus communibus uel quando prebende re-|-dacte fuerint in commune Recipiant securitates et emendas prepositus et Celerarius uel illi qui ad hoc eligentur a capitulo. De Emendis uero amicabiliter componatur com hominibus qui dampnum | receperunt. de residuo emendarum si fiant in pe-|-cunia canonicis restituantur res proprie ablate. et Tallie et Census quos amiserunt durante sententia. recompensentur secundum legitimam | estimationem. Si-

[1] *Folio 114. verso.*

uero Emende fiant in terra uel si pecunia ponatur in terra sit canonicorum jn quorum portione dampnum fuerat illatum dum diuisiones durabunt. et post tot annis quod annis | Census et Tallias amiserunt. Statuta superiora intelligimus extendi pro dampnis illatis et jnferendis manualiter ante sentenciam et post usque ad plenam satisfac-|-tionem. Quicunque factus fuerit canonicus post iuramentum quod facit de fidelitate ecclesie super regulam iuret hec statuta obseruare. Hec omnia precedentia iurauit Capitulum se obseruaturum. veruntamen | omnia statuta superius expressa si Capitulum uideret expedire poterit inmutare preter illa duo Capitula quorum alterum est de non relaxandis sentenciis sine satisfatione. Reliqum uero de re-|-missione dampnorum non facienda nisi supradicto modo. que duo sunt jnmutabiliter obseruanda. Actum in Capitulo lausann. Anno jncarnationis dominice M°CC°XX°VI°. Quod ut ratum | et firmum permaneat presentem paginam sigilli nostri munimine fecimus roborarj.

Petrus de Gumuens Sacrista de lustrie recognouit quod capitulum lau. erat aduocatus super ecclesia de Belmunt nomine .P. de escamneins cuius predecessores ipsam | dicebantur fundasse. Actum in reuestiario lau. Anno Ab incarnatione domini .M°CC°XX°VI°. Kal. Aprilis Testes .C. p. G. Sa. V. de ua. C. de fonz. N. de cha. | N. de Wil. G. de Bor.

Anno ab incar. do. M.CC.XXV. obiit honorius papa .XVII. Kal. aprilis. et substitutus fuit ei dominus hugelinus hostiensis episcopus et voca-|-tus fuit Gregorius.

Capitulum concessit Iohannj Magistro operis. Medietatem cuiusdam campi. quod habebant inter capitulum et . p. militem de lausanna sub ca-|-sali quod fuit Iohannis Gislamari. apud colunges pro . III. solidis reddendis annuatim in festo Sancti Iohannis bautiste. Actum jn | reuestiario. Anno ab incar. do. M.CC.XXVII. feria . II. post Pentecostes. Tes. C. p. prior Sancti...

Burcardus de pullie cruce signatus uolens ire ultra mare dedit Beate Marie et capitulo lau. pro anima patris suj et | matris et sua. et pro . XII. libris casale quoddam quod habebat a capitulo pro uno pane censuali retro domum suam et iusta domum donnj | joseph. et edificium quod erat super casali. et posuit petrum fratrem Nicolai dapiferi fideiussorem de pace. Ita quod si soror dic-|-ti B. uel heres eius uel maritus eius super eo impeterent capitulum si uellent recipere rationem. capitulum eam faceret ubi deberet | et quidquid per ius recuperaret a capitulo dictus . p. fideiussor illud redderet capitulo. quedam pars dicti casalis que antiquitus solebat esse | uiculus preter communem uicum remansit dicto. B. pro quo ipse debet reddere capitulo . I. denarium annuatim in natali domini. Actum in choro. anno ab jncar. do. M.CC.XXVII. xv. Kal. Iulii. tes. C. p. R. Can. W. prior. G. Sa. C. de fonz. N. de cha. N. de | Wil. p. de Vi. Io. Ce. Ia. de Gra. R. de Wul. Pa. de ten. ca. Emericus capellanus sancti laurencii. P. de estauaiel. Sacerdos. | Colombeitus clericus sancti Michaelis. Vmbelinus matricularius . P. dapiferi Miles. fuit etiam ibi dictum quod illud quod solebat esse ui-| culus quod remansit dicto. B. pro . I. denario censuali portaret stillicidia tecti doni joseph in

magno uico. Illud etiam | concessit dictus .B. donno Renaldo de Bottens de assensu capituli. et ipse debet reddere capitulo pro eo .I. denarium annuatim in natali | domini.

Capitulum concessit jacobo clerico vineam que fuerat magistri oulteri. quam Wulelmus de lausanna miles dederat. pro anima sua. et dictus .Ia. debet inde reddere cuilibet canonico qui interfuerit aniuersario dicti. W. dimidiam cuppam uini. Actum | in capitulo. anno ab. incar. do. M.CC.XXVII. IIII. Ydus Septembris jnterfuerunt. W. episcopus. C. p. W. thes. R. can. W. prior. S. M. V. | de Va. G. Sa. C. de fonz. N. de cha. N. de Wil. A. de no. cas. p. de Vi. Io. Ce. ame. R. de ro. Ma. W. Io. de cos. R. | de Wul. V. da. tho. de sa. G. de burgo. p. de te. Vmbertus de albona.

Capitulum statuit quod si forte per interdictum uel alio casu non celebraretur missa in altari sancte crucis uel sancti petri uel sancti | laurencii tota illa septimana esset illius canonici cuius fuerat septimana precedens. Si autem interdictum dura-|-ret plus quam unam dominicam. jn sequenti dominica oblationem reciperet celerarius ad opus capituli. Actum in reuestiario : anno| ab jncar. do. M.CC.XXVII. VII. Kal. octobris. tes. C. p. W. tes. W. prior .G. Sa. N. de cha. N. de Wil. Al. de | no. cas. p. de vi. Io. ce. ame. R. de ro. R. de Wul. pa. dete.

Giroldus sacrista recognouit .C. preposito quod ipse .G. habebat ab eo in amore casale quod est iusta domum | dicti .G deuers coualau. quod fuerat constantini de charlie nec tamen spectat ad preposituram. set.

fuit | de casali domus. donni Reimundi de fonz. Nec illud quod dictus. G. ibi habet spectat ad sacristaniam dictum casale | quod fuit constantini. habet dictus. G. personaliter. A dicto .C. preposito. et post dictum .C. prepositum debet. re-|-manere cum casali. dicti .G. Actum in choro. Anno ab incar. do. M.CC.XXVII. jn festo sancti Kalisti. | jnterfuerunt .R. can. V. de va. N. de Wil. Io. ce. Io. de gra. R. de ro. Pa. de te. Ca. p. destauaiel. | sacerdos.

Capitulum concessit Galchero de condemina quoddam casale apud charlie. et ipse debet inde reddere unas Manaidas. annua-|-tim. et promisit capitulo fidelitatem et quod ipse non faceret alium dominum in terra ista nisi capitulum. Actum in capitulo. anno ab incar. | do. M.CC.XXVII. VIII. Kal. Octobris. Tes. C. p. G. sa. N. de Wil. Io. Ce. R. de ro. Io. de Cos. pa. de te. Ca. | W. de sancto stepano clericus.

Capitulum emit a stephana Uxore .W. testu aurifabri louriour ante monasterium. quod habe-|-bat a capitulo pro .VII. solidis censualibus et dedit ei capitulum .XXII. solidos et illa posuit hugonem aurifabrum | fideiussorem pacis. et ille obligauit domum suam et omnia bona sua quod faceret laudare filium et filiam | dicte. Ste. Actum in choro anno ab incar. do. M.CC.XXVII. in festo saucte lucie. Tes. C. p. G. Sa. C. de | fonz. N. de Wil. Io. ce. p. de fru. Ia. de gral. G. de bur. Ma. W. Ca. haimo de sancta cruce .p. de es-|-tauaiel. Richardus. Sa. Gasco filius. Io. de aslens. laicus.

[1] CONCORDIA INTER CAPITULUM. ET SANCTUM MARIUM. DONATIONES.

Defuncto thoma de Cosonai celerario Capituli et Magistro Enrico Subcentore Sancti stepfani Bisunt. et Magistro | Bannino Archidiacono Salin. Capitulum diuisit bona que de eis remanserunt inter Canonicos qui presentes erant lausann. | sicut consuetudo erat Acelinus vero tunc prior sancti Marij qui plures tunc recipiebat prebendas pro Canonicis defunctis peciit quod sibi | daretur pro prebendis Canonicorum defunctorum sicut presentibus Canonicis dabatur. Capitulum respundit quod non solebat darj de talibus es-|-chetis pro Canonicis defunctis. Tandem Cono prepositus lausan. talem fecit concordiam inter Capitulum et domum Sancti Marij quod tunc | fuit redditum dicto Priori de hiis que petebat pro Canonicis defunctis circa ualenciam .XIIII. librarum. et dictum fuit quod si tale quid | contingeret quod ej redderetur et domus sancti Marij redderet annuatim Cuilibet Canonico qui ueniret com processione in vigilia sancti | marij ad vesperas in ecclesia Sancti Marij et Sacerdoti Canonico qui in Maiori ecclesia pro cantandis uesperis remaneret unum | Caponem uel .I. Gallinam. Et si forte Capitulum Sancti Marij nollet istam concordiam. redderet Capitulo lausann. quod inde ha-|-buerat et Capitulum faceret ei ra-

[1] *Folio 115. recto.*

cionem. Procedente tempore dictus .C. prepositus et .R. de Ro. Ca. laus. missi A Capitulo non interfuerunt | dicte processioni et pecierunt A. W. Priore .II. Capones. Prior respundit quod non credebat debere nisi illis qui interfuerunt processioni. Tandem | fuit recognitum. A. Capitulo quod q. Ca. missi A Capitulo et qui lausan. erant infirmi uel Minuti debebant recipere de hoc et de omnibus | que distribuebantur Canonicis tanquam presentes facta fuit hec recognicio a Capitulo. Anno Ab incar. domini. M°CC°XXVII°. in die sancto | epiphanie. Interfuerunt .C. prepositus. G. Sa. C. de funt. N. de cha. N. de Wil. Io. subce. Ia. de gra. R. de ro. R. de Wol. | V. dapi. Girardus. Celerarius.

Iohannes filius durani gaier de uiueis hominis capituli recepit a. C. preposito feodum coquine et fecit ei hominium per Iohannem de sancto prothasio. debet... totum feodum .XXX. | solidos de placito. Contingebat.. eum dictum feodum ex parte auie sue que fuerat soror euradi | coqui et Alberti. Actum in reuestiario. anno ab incar. do. M.CC.XXVII. crastina sancti blasii. tes | C. p. G. Sa. C. de fonz. N. de ch. N. de Wil. Io. sub. p. de vi. ame. R. de ro. R. de wul. Vl. da. G. | ce. Ca. p. pienichat et W. frater eius. paris. lambertus ubiz Vmbertus gaiers. Remanserunt autem capitulo | .II. solidi censuales in uallibus quos Marieta filia alberti coqui dederat in elemosinam. Est autem de feodo coquine | decima terre hominum nostrorum de cors. et valles a ueteri lapidicina usque ad ualles silue belini. | et talis libertas qualem habent officiales nostri lausannenses. et tale emolumentum quale recipiunt alii in re-|-fectorio. Coqus uero debet

recipere carnes menaidarum capituli. et sindere cultello et inspicere quod sint | sane et recipiende. et debet colligere gallinas capituli. et seruire in hiis que spectant ad coquinam. et in ceteris sicut | ceteri officiales capituli.

RIPPA.

Michael de ueteri ripa homo capituli obligauit pro .L. solidis capitulo quandam uineam apud ripam quam habet a capitulo. obligauit | medium uinum et retinuit vuaneriam. et affidauit per Vmbertum et .p. de cors. si medium vinum esset capituli. quod posset capitulum legitime inuenire. ipsi redderent. dictos. L. solidos. Actum sub | lobio episcopi anno ab incar. do. M.CC.XXVII. crastina sancti blasii. tes. C. p. lo. sub. C. de fonz. R. de ro. | R. de Wul. G. ce. ca. p. de estauaiel. Sa. W. beuer. Vmbertus villicus. R. de sancto Germano. Milites. | dicti uero denarii fuerunt de anniuersario Thome Celerarii. et debet poni in aquisitio-|-ne terre cuius fructus debent canonicis qui interfuerint eius anniuersario. distribuj.

Guido filius reimundi de fontana marcel recepit a. C. preposito feodum suum et fecit ei hominium ad opus capituli. et recog-|-nouit feodum debere .V. solidos de placito et serujcium sicut uassallus domino et recognouit quod de feodo erat unus mansus | terre apud vilaret deuant Gumuens. cuius medietatem auferebat. W. rufus de gumuens miles. | aliam medietatem habebat .p. sacerdos de astens et nepos suus ab eo. et debebat

ei .X. solidos de placito | et .IIII. albos panes. tim de seruicio et recipere in domo sua. actum jn c ro. anno ab incar. do. M.CC.XXVII. in festo u Valentini. tes. C. p. G. Sa. C. de fonz. N. de Wil. Io. sub. Ma. G. p. de Vi. G. Ce. pa. de te. dictum feodum dedit capitulo in elemosinam. Giroldus de Gumuens decanus | canonicus lausannensis.

ESCHANNENS.

Vldricus de vanel dedit. Nicolao de chauornaj clausum de eschannens et quidquid ibi habebat a capitulo pro .XVIII. | sextariis uini puri quale cresceet in clauso. tali condicione quod si Nicolaus decederet ante quam Vldricus. totum rediret | ad Vldricum. si uero Vldricus decederet ante quam Nicolaus. totum rediret ad capitulum. Actum in choro. Anno ab incar. do. M.CC.XXVII. VI. Kal. Marcij. tes. C. p. G. Sa. Io. Suc. Ma. W. pa. de te. Ca. p. de estaua-|-iel. Bertoldus Cle.

Hec sunt anniuersaria uini que debent distribui.

In ann. Magistri. R. M. VI. sextaria. in vigil. natal. domini.

Pro Emmenrado canonico .VI. sextaria. uini. in clauso de Pullie.

Pro petronilla de vanello .II. sextaria.

Pro Iocelino fabro Sancti laur. II. sextaria.

Pro Iohanne fabro Sancti laur. I. sextarium.

Pro .W. de Pont in ogo .XX. sextaria. et oleum cum synapi.

Pro Episcopo Roger .I. modium Albi uini.

Pro Wulelmo milite vineam de Iouego.

Pro Cecilia de Ogo. et filio suo .IIII^or^. sextaria.

Pro .W. de Orsenens .VI. sextaria super clausum Sancti laur.

Pro vinea quam dedit Iacobus miles de Runens .II. sextaria.

Pro Borcardo Piegnichat .II. sextaria.

Pro Iohanna de Runens. que dedit uineam en Paleyres .II. sextaria.

Pro Buemundo de Viueis .I. sextarium.

Pro Reymundo de fonz. cuilibet canonico dimidiam cupam uini. pro uinea de chastagnier.

Pro Domina Leodegardi .IIII^or^. sextaria. in uinea de strata.

Pro Galaciano et uxore sua Clarembor .IIII^or^. sextaria.

Pro Alberto carbone et Tricalia uxore sua. debetur refectio | super plantatis de Eschisie.

Pro Iordano milite de Prillie .I. sextarium pro uinea quam dedit a Runens.

Pro Bouerio mazone .IIII^or^. sextaria.

Pro .W. gras .IIII^or^. sextaria.

Pro Arnoldo .VI. sextaria uini. super vinea de Eschisie.

Pro Willerma de Bor. IIII^or^. sextaria in vinea Eualet.

Pro Garnerio de Maisirie .II. sextaria.

Pro Alberto Losengi .IIII^or^. sextaria uini.

Pro Gascone antiquiore .IIII^or^. sextaria.

Pro Pagano .IIII^{or}. sextaria super uineis de Lustrie.

Pro Emma uxore petri militis .IIII^{or}. sextaria.

Pro Amicone Capellano Sancti Laur. IIII^{or}. sextaria.

Pro Amalderico de Runens milite .IIII^{or}. sextaria.

Pro .W. Pullo .IIII^{or}. sextaria.

Pro Agnete de Sancto laur. I. sextarium.

Pro Vldrico de .S. vileta .II. sextaria.

Pro Aymone capellano .S. crucis .VI. sextaria.

Pro Petro fabro Sancti Laur. I. sextarium.

Pro .W. Aujot canonico .IIII^{or}. sextaria.

Pro Clarmunda la Merciere .II. sextaria.

Pro Iacobo de flor. II. sextaria.

De nouo superuenerunt hec.

Pro Episcopo Wulelmo .VI. sextaria super decimam quam idem dedit apud Runens.

Pro Wiberto capellano de vileta .IIII. sextaria.

Pro Iohanne Gasconjs .II. sextaria.

Pro Maria de Pollie .I. sextarium.

Pro Conone capellano .S. laur. I. sextarium.

Pro Iohanne de fumont .I. sextarium apud Cullie.

Pro Enguicio cantore .IIII^{or}. sextaria. in terra que fuit Wulelmi Beneuent.

Pro Ysabel que fuit uxor Petri militis .II. sextaria.

Pro Giraldo car. juniore .IIII^{or}. sextaria. uel .IIII^{or}. solidos.

Pro Iacobo apostolo sacer. II. sextaria.

Pro Petro Ponci .I. sextarium.

Anno ab incar. do. M.CC.XXVIII. fuit adnuntiatio dominica in sabato sancto . . . et fuisset in die parasceue. nisi fuisset eo | anno bisextus. et fecimus lausanne festum adnunciationis. quinta feria post pascha.

sicut ordinarius liber noster precipit. et fuerunt[1] in choro .IIII. choraule. et fecit sacerdos aquam benedictam. et portauimus processionem cum cappis sericis. et inter-|-fuerunt processioni canonici sancti Marii.

ROMANEL.

Anno ab incar. do. M.CC.XXVIII. fuit talis locuta concordia in discordia que uertebatur pro hereditate Vldrici clerici | de romanel. jnter. p. lunget maritum filie fratris dicti. V. clerici. et Thomam de espesses et fratres | suos filios sororis dicti .V. et Iohannem de romanel filium alterius sororis dicti .V. quod computate fuerunt .XVII. pose terre. et .V. carate feni et .II. casalia. de quibus debet habere supradictus. Io. II. posas. | de terra capituli. pro quibus nichil debet serujre. nisi capitulo. et dicti .p. et tho. debent residuum equaliter diuidere inter se. et persoluere quilibet medietatem census et Menaidarum. et quilibet talliam capitulo. et terram quam dic-|-tus .V. habebat a dalmacio milite et ab illo de Maiz debet recipere dictus thomas. et esse. lunget | wuerenz .p. debet ei persoluere medietatem seruicii Actum jn reuestiario. Anno ab incar. do. M.CC.-|-XXVIII. II. Kal. April. Tes. C. p. W. prior. G. Sa. C. de fonz. Io. suc. R. de Ro. P. de Vileta V. da. G. Celer. Pa. | de Tem. V. de Al-

[1] *Fol. 115. verso.*

Can. P. de lausan. P. dapiferj. dalmacjus. W^m^. R. de Sancto Germano. Mi. dalmacius | douer. G. Mastin. Paris. W. dudinj. W. conuersus. Clemens de Romanel. fidejus-|-sores ex parte. Tho. W^m^. ligais. W^m^. Beuer. R. de Sancto Germano. et ex parte .p. lunget. W^m^. dudini. W^m^. conuersus. et | quidam Alij de Romanel.

Capitulum dedit magistro .p. de ollens ecclesiam de promentor cum apendiciis suijs pro .XXX. et .I. solidis reddendis in annjuersario | Arducij episcopi Gebennensis. dedit ei etiam ecclesiam de sisilli cum appendiciis. quicquid in ei iuris habebat. et debet ei cartas| quas inde habebat si ei necesse fuerit exibere. et consiljum prestare. et si quid ab eo. per ius euictum fuerjt. non tenetur ej | capitulum reddere. Actum in capitulo anno ab incarnatione dominj .M.CC.XXVIII. in festo sancti Vrbanj. Tes. W. episcopus .C. p. | V. de Va. G. sa. R. can. N. de cha. N. de Wil. Io. Suc. Ame. Ro. de Ro. A. de no. cas. Ia. de Gral. R. de Wul. V. da. | G. Ce.

S. LAURENTIJ.

Iacetta filia thome de sancto laurencio et henricus filius engalmari de palude habebant quendam furnum apud sanctum | laurencium ante domum dicti. tho. a capitulo ad censum pro uno pare Menaidarum. cuius furni medi-|-etatem dictus. hen. guerpiuit in manu.

C. prepositi et de residuo feodi quod habebat a capitulo remansit | homo capituli. et capitulum dictam medietatem furni dedit Rodolfo marito dicte jacette. in feodum cum re-|-liquo feodo quod habebat a capitulo pro dictis Menaidis. Actum in capitulo anno ab incar. do. M.CC.XXVIIJ. VII. Kal. Iunii. tes. C. p. | W. prior S. Ma. V. de Va. G. Sa. N. de Wil. Io. Suc. Ia. de Gral. ame. r. de ro. R. de Wul. V. da. G. ce. | Vnbertus de albona.

APUD S. LAURENTIUM.

Contentio fuit inter. G. de burgo. c. et Emericum capellanum Sancti laurencij. quia dictus capellanus dicebat quod poterat | dare matriculario suo optimum panem qui ei offerebatur. et fuit ita concor-|-datum quod daret ei optimum pa-|-nem qui offerietur. preter quam si panis ualeret duos denarios remanentibus. uel. plus. Actum in choro. Anno. gracie. M.CC.-|-XXVIII. III. Kal. Iulii. Tes. c. p. R. can. G. Sa. W. prior .S. Ma. Io. Suc. C. de fonz. Ca. haimo Sancte cru-|-cis. albertus Sancti petri capellani.

MOLENDINA.

C. prepositus. et N. de Wil. et Io. suc. habebant a capitulo Molendinum sub sancto laurencio. inter quos et jacobum umberti. et p. fratrem eius et filium vnberti clerici orta fuit | contencio pro molendino quod habebant superius. et pro alio molendino quod dicebant se debere habere inferius. et capitulum dicebat inferius molendinum debere esse capituli. | uel totum vel partem. fuerunt ergo ita concordati quod facerent uenjre eos qui dicebantur scire uerjtatem. et recognoscerent eam. si per eorum recognitionem pacifica-|-rentur dicti canonjci. et dicti filij et nepos. p. umberti. In nomine domini. si non quelibet pars eligeret unum probum hominem. et comuniter unum. qui eos pacificarent per | concordiam uel per iudicium. et si per cognitionem uel per concordiam uel per judicium diceretur. quod filij et nepos sepedicti .p. umberti. deberent facere inferius molen-|-dinum cauerent ne nocerct molendino capituli. quoad cursum aque non quoad parrochiam. et prepositus. et dicti .n. de willens. et jo. succentor sustinerent quam diu | uellent. hoc quod dicebant dictos filios et nepotem .p. unberti molendinum superius inferiorasse. hujc concordie interfuerunt. Nicholaus dapifer. et p. frater | eius .p. de lau. W. beuer. W. et W. de escublens. P. de sancto germano. W. bretons. milites. P. de estauaie. sacerdos. otto. et P. de doneluia. | clerici. dalmacius bouers. Girar-

dus mastins. timarius. p. chastanije. Paris. Actum in maiori portali. in portis propinquioribus platee. Anno ab jncar. | do. M.CC.XXVIII. xvii. Kal. Iunji.

MOLENDINA.

Post hec conuenerunt eodem anno .V. Kal. junij ibidem. et miserunt ad recognitionem. Ricardum valier. et michaelem ruffum. P. de moura. Micha-|-elem de sancto laurencio. Robertum. Iohannem. Walnerum de sancto laurencio. et recognouerunt quod molendinum superius debebat capitulo annuatim dimidium | modium frumenti. et p. vnberti modium. et nesciebant cuius debebant esse. Set philippus de sancto laurencio ipsum tenuerat. huic ultime recognitioni | interfuerunt cum supradictis recognoscentibus. G. Sacrista. Otto clericus. p. chastajnj. Ibidem recognitum fuit. quod inferius molendimum debebat fieri | sine dampno superioris molendinj. quo ad aquam. non quo ad parrochiam. Post hec discordia que remanserat inter capitulum et filios et nepotes dicti .p. | vnberti. de molendino. inferiori. fuit posita super iacobum de gralli. ca. lau. et .p. dapiferi. et .W. grasset. de Wolflens milites. ita quod quicquid | ipsi dicerent per concordiam uel per iudicium. promiserunt ex utraque parte obseruare. et jnde posuerunt filij et nepos supradicti. P. umberti fideius-|-sores. Michaelem Galatianum. et .p. chastajnj. et capitulum posuit fideiusso-

rem. Jacobum de grallie. donec eis redderet cartam capituli hoc factum | continentem. Ipsi vero concorditer eis dixerunt. quod per concordiam capitulum et filij et nepos dicti .P. umberti simul facerent molendinum. et capitulum poneret | terciam partem expensarum. Et haberet terciam partem prouentuum. et filij et nepos. P. unberti ponerent duas partes expensarum. et haberent duas prouentuum. | Ita scilicet quod inferius molendinum non noceret superiori molendino. quod est capituli. in cursu aque. et saluo jure legitimi heredis. si superuenjret. et sicut ipsi | percipient in prouentibus ita debent redimere si molendinum fuerat obligatum alicui aquo ipsi illud redimere teneantur. et ipsi filij. et nepos .P. umberti | debent esse capitulo guerentes. si ipsi ab aliquo ibi aliqua habent. et capitulum debet eis esse guerent de eo quod capitulum ibi habet. et illud molendinum debet | adiuuare in esclosa molendini quod fuit .p. umberti in tercia parte. ita quod molendinum capituli inde habeat terciam partem illius adiutorij. sicut molendinum | capituli iuuat molendinum .p. unberti in esclosa in tercia parte. Actum in portali. Anno. ab incarn. do. M.CC.XXVIII. In uigilia beati | johannis baptiste. Testes. C. prepositus. R. can. N. de Willens. Io. suc. V. de Va. Ia. de Graillie. R. de Wul. ca. p. de alta uilla .p. dapifer. | dalmasius. Narduinus de sancto eugendo. Stephanus de escublens. W. grasset. de Wolflens. Vnbertus de bieri. Mi. Otto .p. faita. p. de | doneluia. cle. Michael. galatianus. p. castanea. et alij multi.

[1] CONCESSIONES. ET PAX DE WARENS OBITUS WILLERMI EPISCOPI.

Anno ab incarnacione dominj M°CC°XXVIII°. x. Kal. aprilis obijt Willermus Lausan. episcopus. ora noctis fere .III^{a}. et tenuit episcopatum | annis .VIII. circa .VI. edomadas mjnus. qui dedit nobis porcionem quam habebat in decima de runens. de qua debentur singulis annjs | XVIII. cuppe frumentj. et totidem auene. et de ujno secundum quod ibi accipitur presentibus canonicis in annjuersario suo distribuenda.

Nouerint uniuersi quod nos .C. prepositus et capitulum lausann. administrationem in spiritualibus et temporalibus ecclesie lau-|-sann. que ad nos sede uacante spectare dinoscitur. nobili uiro domino .p. preposito Gebennensis filio | comitis Sabaudie gerendam conmisimus. donec de pastore nostre ecclesie sit prouisum. uel donec conmissionem huiusmodi | nobis placeat reuocare data anno do. M.CC.XX.IX. die veneris ante dominicam de Ramis palmarum.

W. filius .p. de condemjna emit ab umberto lo conuer quoddam casale. quod est ante domum esarines. pro quo ipse debet reddere capitulo .IIII. denarios censuales | et obolum in pasca. hoc autem factum fuit de consensu capitulj. anno. ab incar. do. M.CC.XX.IX. III. Ydus aprilis.

[1] *Fol.* 116. *recto.* Nous ne transcrivons pas la charte de Warens donnée déjà précédemment.

Wilermus arglentina uendidit .p. Valier quandam ujneam de consensu capituli. quam habebat a capitulo pro .II. solidis. reddendis in natiujtatem beate ma-|-rie. eosdem .II. solidos debet reddere dictus .p. ualiers. actum in capitulo. anno ab incar. do. M°CC°XX°IX°. tercio. Kal. majj.

Capitulum accomodauit Iohanni de sancto protasio Sacerdoti et Iacobo de Burgo clerico domum que fuerat Ri-|-cardi Sacerdotis Sancti Michaelis tali pacto. quod si capitulum uellet ibi facere cimisterium. uel si ibi ne-|-cesse esset aliquid operari ad opus fabrice. capitulum posset domum inde auferre et facere ex ea uoluntatem su-|-am. sin autem supradicti duo debent eam habere in uita sua et quando unus decedet alius debet eam habere totam. et debent eam tenere honeste. et manutenere talem saltem qualis eis data fuit. et quod in ea edificauerint capitulo | debet remanere. actum in capitulo. anno ab incar. do. M.CC.XXIX. Mense Maio. tes. C. p. W. prior. S. M. | V. de Va. G. Sa. C. de fonz. N. de cha. N. de Wil. a. de no. cas. Io. Suc. Ma. W. Io. de cos. ame. R. de | Wul. V. da.

[1] ROMANEL.

Paris seruiens capituli missus apud Romanel ab. V. dapiferi canonico ad cuius porcionem spectabat tunc

[1] *Folio* 116. *verso.*

uilla de Romauel. ut ibi acciperet pignus Vgonis de Romanel pro tallia. inde redi-|-ens dixit Vldrico quod dictus Vgo ei pignus austulerat. et malum et dedecus ei intulerat | unde dictus Vgo non potuit habere pacem dicti Vldrici donec ei affidauit .XXX. solidos et | dicto paris satisfecit. prepositus uero qui terciam partem habet legum in hominibus capituli. peciit a | dicto Vldrico terciam supradictorum .XXX. solidorum. Vldricus uero noluit ei reddere. dicens quod non | habuerat eos pro lege. set eos dederat Sibi Vgo pro amore suo aquirendo. prepositus uero respon-|-dit quod nichil habebat Vldricus in homine capituli hereditario iure. nec habuerat ab eo | nisi occasione dedecoris quod intulerat nuncio capituli. hiis allegatis. subierunt ambo iu-|-dicium capituli. Capitulum uero iudicauit quod si Vgo aliquid fecerat nuncio Vldrici uel dixerat | unde lex deberet leuari. terciam partem eorum que Vldricus acceperat in Vgone. redderet preposito | si uero non. in eo quod Vgo dederat Vldrico pro pace sua sine uiolencia nichil haberet prepositus. tunc | interrogauit capitulum dictum paris per fidelitatem. quid ei fecerat uel dixerat dictus Vgo | tunc dixit paris. quod ipse acceperat pignus Vgonis pro tallia et Vgo idem pignus ac-|-ceperat ex alia parte et unum malleum cum una manu et post minas multas ita | ad se tracserat pignus. quod manus paris sanguinauit. et recognouit capitulum quod Vldricus debebat pre-|-posito reddere terciam partem. Actum in reuestiario. anno ab incar. do. M.CC.XXIX. jn crastina | Beate Katerine. Interfuerunt .W. prior. V. de Va. G. Sa. C. de fonz. N. de Wil. Io. Suc. Ame. | ce. R. de Ro. R. de Wul. G. de Bur. Ca.

LUSTRIE.

Iacobus Maior de lustrie recepit feodum suum a. C. preposito lausann. et fecit ei | hominium ad opus capituli sicut Iohannes pater suus fecerat et afidauit placitum | per Rodolfum de Sancto Iermano militem et Recognouit quod de feodo | erat quedam uinea apud lustrie et quoddam molendinum quod episcopus austulerat pa-|-tri suo et promisit quod si quid plus posset inveniri de feodo ipse recognos-|-ceret. Actum lau. in choro ante sedem prepositi. anno ab incar. do. M.CC.XXIX. | crastina apparitionis. Tes. W. prior. S. Ma. G. Sa. V. de Va. C. de fonz. | N. de Wil. jo. et R. de Ro. Celerarii. Ame. pa. de templo. Ca. Nicolaus | dapifer. W. Beuer. R. de sancto Iermano Milites.

MORNAY.

Iohannes de lora recepit feodum suum a .C. preposito et fecit ei hominium ad opus suj et capituli | et recognouit quod de feodo erat decima ujni quam habebat apud Mornaj et debe-|-bat de seruicio. unum corueis afietie de .II. solidis. et capitulum dixit. quod pater | suus recognouerat. se debere unam cuppam ujni. quando prior Romani Monasterij ueniebat apud

lausannam. set dictus. Io. negauit. Actum in capitulo. anno | ab incar. do. M.CC.XXIX. Tes. C. p. V. de Va. G. Sa. Io. Suc. R. de Ro. pa. de te. | Ca. Nicolaus dapifer. W. Beuer. Milites. dixit etiam prepositus quod .W. pater dicti. Io. habuerat ali-|-ud feodum a capitulo apud Sanctum laurencium et apud Mornaj pro quo debebat hominium et | Moralia Job de placito. Set ipse Iohannes dixit quod capitulum emerat dictum feodum a patre | dicti Iohannis.

Vldricus de berethein in Alsacia cognomine in teutonica lingua Milte quod in la-|-tina lingua dicitur humilis. detinebatur a loduuico comite de ferrete captus. quem | beata virgo Maria liberauit. uenit apud lausan. beate virgini gracias reddere. et dedit super | altare beate Marie quoddam alodium ouccheim quod debet valere annuatim .XII. saumatas vini. Actum lausanne ante Maius Altare. anno ab incar. domini | M°CC°XXIX°. dominica in passione. s. vigilia Annuntiationis dominice. Coram .C. preposito | .G. sacrista .N. de Willens. N. de chauuornai .R. de Roueno. R. de Wolflens. | canonicis lausan. et ceteris tam sacerdotibus quam clericis qui erant in choro.

[1] CONCORDIA AQUISITIO.

Discordia erat inter dominam peretam pro domo quam ipsa habebat a capitulo et capitulum habebat eam | pro .III. solidis censualibus. a preposito. et lambertum Curbil pro domo quam habebat a preposito pro .VI. denariis cen-|-sualibus. que ita fuit sopita. quod lambertus manuteneret parietem qui tunc stabat. et ambo facerent canalem. et manutenerent ita. quod stillicidium neutri noceret. Si autem paries combureretur si lambertus | nollet. uel non posset parietem facere. domina petronilla faceret parietem si uellet et stillicidium su-|-um caderet super terram lamberti. actum ante domum dicte domine petronille. Anno ab incar. do. M.CC.X-|-XX. in festo Sancti pantaleonis. Tes. C. p. Io. suc. N. de cha. Amc. R. de Ro. Ca. aimo | capellanus Sancte crucis. W. Beuer. Cicardus de Bussens. Milites. paris. W. de ripa. et | alii multi.

Com discordia uerteretur inter .W. medicum et .W. filium Rodolfi Valier. qui ei calumpniabatur quandam ujneam apud cors. jpsam | dictus. W. medicus habebat a capitulo ad censum pro .V. solidis. et capitulum dictam uineam tenuerat per se et per alios | plus quam per . XL. annos. taliter fuerunt pacificati quod capitulum et dictus .W. medicus dederunt. dicto .W. filio | .R. Valier .LXX. solidos. et ipse quidquid iuris uel

[1] *Folio 117. recto.*

calupnie habebat in dicta uinea. Guerpiuit et dedit capitulo | in manu .C. prepositi. pro se et pro sorore sua et omni progenie sua. et promisit quod inde esset legitimus wueirenz. et pro | concordia tenenda posuit fideiussores .p. dapiferi et Burchardum Valier. Actum anno incar. do'. M.CC.XXX. | IIII. No. Ia. in claustro lau. Tes. C. p. G. Sa. C. de fonz. Io. Suc. R. de Ro. Ca. Andreas capellanus | Sancti pauli .p. de estauaiel. Sacerdos. Warnerus clericus Sancti Michaelis. p. dapiferi. W. Beuer Vmbertus | villicus. Milites. Girardus Mastins. p. Vmberti. Burchardus Valiers. Buouo Choffa. Reimundus filius | Bonet balbi. W. de Monte.

Quidam malefactores intulerunt damna capitulo apud romanel. cum quibus fuit Walcherus filius. Wulelmi de disi. | qui etiam interfuit damno facto capitulo apud lussirie et Monteuz. et Wulelmus frater suus cum eo. pater uero | ueniens lausann. et ducens secum plures de amicis suis. peciit misericordiam ad opus filiorum suorum a capitulo. exorans cum lacrimis ut capitulum comparceretur senectuti sue et debilitati. cum certum esset quod ipse | esset sine culpa. et quod supradicti pueri per prauum consilium fuerant seducti. Capitulum uero ita remisit culpam | pueris. quod pater de assensu uxoris et filiorum suorum et Vmberti fratris suj obligauit capitulo totam | decimam apud disi. pro .C. solidis preter illam quam habebat cum supradicto .V. frater suo. in minutis bladiis. et po-|-suit fideiussores pacis. V. fratrem suum et .p. de chablie. et hugonem de dallens milites. et gren-|-tauit quod faceret laudare episcopum et precepit inde cartam fieri. Actum in claustro.

anno ab incar. do. M.CC.XXX. | Kalendas februarii. tes. C. p. W. thes. G. Sa. C. de fonz. N. de cha. N. de Wil. A. de no. cas. | p. de vi. R. de Ro. ame. R. de Wulflens. V. dapiferi .G. de Bur. pa. de te. ca. andreas. capellanus. | Sancti pauli .p. de estauaiel sacerdos. W. de Escublens. Stephanus et Girardus de chesauz. p. de cha-|-blie. Vgo de dallens. Vmbertus de disi milites. et alii multi.

Capitulum dedit . . . . . . de Biez. terram apud escublens. quam Warbors tenuerat. et ipse debet inde redere .III. | denarios et duos albos panes annuatim et talliam. quam tamen ante debebat. et .IIII. pullos. si inueni-|-ri poterit quod dicta terra eos ante debuisset. Actum in capitulo. anno ab incar. do. M.CC.XXXI. | II. Kal. Septembris. tes. C. p. W. thes. W. prior. V. de Va. G. Sa. C. de fonz. N. de cha. Io. ce. | V. da. pa. de te. R. de Ro. G. de Bur. Ia. de Bur. V. de al. al. de no. cas. et dictus . . . | . . . terram quam calupniabatur apud prillie preposito. ibidem. quittam clamauit.

Anno ab incar. do. M.CC.XXXI. Kal. Sept. contulit capitulum capellaniam Sancti Stephani .p. de estauaiel | actum in reuestiario. tes. dominus Bonefacius episcopus. C. p. W. tes. W. prior Sancti Marii. V. de Va. | G. Sa. C. de fonz. Io. Suc. R. de Ro. ce. a. de no. cas. Ame. P. de fru. V. da. pa. de te. | G. de Bur. Iacobus de Burgo.

Eodem anno .IIII. Ydus Sep. contulit capitulum ecclesiam de alba aqua cristino clerico.

Notum fieri volumus quod jozzeaus li Rumillaz et agata uxsor sua et filii eorum dalmacius | et Wibertus

uendiderunt capitulo lau. domum quam habebant iusta Sanctum. p. in cimisterio. quam ha-|-bebant a capitulo ad censum pro .VI. denariis. et promiserunt inde esse legitimi weirent. et promiserunt | quod facerent. laudare. Iohannem lo rusti. fratrem dicte agate. et inde posuerunt fideius-|-sores. Reimundum de Roueno. canonicum lau. et albertum capellanum. S. p. et p. | friant. et capitulum dedit eis .XXV. libras. Actum in reuestiario anno ab incar. do. M.CC.XXXI.| XVIII. Kal. decembris. tes. C. p. W. prior Sancti Marii .V. de Va. G. Sa. N. de cha. Io. Suc. et ce. | Ame. a. de no. cas. V. da. R. de Ro. otto de Grantzun. Ia. de Bur. p. de fonz. ca. lau. albertus | capellanus. S. p. et p. friant. In illis .XXV. libris fuerunt solute .X. libre de elemosina | nicolai de Willens. vnde debent in anniuersario suo. de pecunia. que recipietur pro domo | illa conducenda .X. solidi presentibus canonicis distribui. et de elemosina. Remundi de Willens[1] | .XL. solidos vnde similiter debent emi .II. solidi in eius anniuersario distribuendi. et de elemosina don-|-ni paris .C. solidi. vnde debent in eius anniuersario .V. solidi distribui. et de elemosina. al-|-berti capellani .S. pro C. solidis. vnde debent in anniuersario alberti patris sui et matris | sue .V. solidi distribui. et si quid deesset casu de conductione domus in supradictis. celerarius | debet illud de bonis capituli supplere.

Com discordia uerteretur inter Vincentium clericum cuius mater fuerat filia tiebor | sororis Iohannis Gislamarii. ex una parte et annes filiam dicti Io. | Gis. et

[1] *Folio* 117. *verso.*

filios suos ex alia super furno et alio tenemento dicti Io. | Gis. taliter fuit pacificata. quod ex assensu utriusque partis. Vincentius haberet | quartum panem dicti furni sine aliqua expensa facienda. uel in furno. uel | in domo uel in lignis. uel in feodo seruiendo. placitando a dominis. cetera here-|-ditatis debet habere dicta .A. et filii suj. et debet soluere elemosinam Iohan-|-nis Gislamarii. capitulo semper. et elemosinam. Wulelmi tibor in uita | Vincencii. et si in furno ponitur fornarius uel fornaria. si dederit placitum. uel me-|-naidas. uel aliud seruicium quarta pars. debet esse Vincencii. Actum anno ab incar. do. | M.CC.XXXI. Kal. decembris. tes. C. p. jo. Suc. et ce. R. de Ro. Ce. ca. p. de estaua-|-iel. capellanus Sancti Stephani. p. de doneluj. clericus Sancti Michaelis.

FEODUM DE ESTAVAIEL.

Hec habet Wulelmus dominus de estauaiel ab episcopo lausan. VII. casalia infra ciui-|-tatem lausan. que .W. miles de escublens habet supra domum illorum de Roue-|-no. et illa que illi de Corberes habebant supra portam Sancti Stephani. et di-|-midiam decimam de crissie. et nemus de espenai. et condeminas apud escublens | et apud chauanes unum mansum. et Mercatum de estauaiel. et curiam de po-|-raban. et curiam de Rosses. et apud aduenticam .VII. casalia. et quamdam consue-|-tudinem in pratis. que dicuntur Roua-

jos. s. de quolibet curru qui intrat ol mares. qua-|-tuor denarios.

Anno ab incar. do. M.CC.XXXI. xix. Kal. janu. contulit capitulum capellaniam Sancti | prothasii. Vldrico Sacerdoti. Actum in capitulo. tes. C. p. Io. Can. W. prior. V. de Va. G. Sa. | N. de cha. C. de fonz. R. de Ro. ce. o. de Granzon. Ia. de Bur. ame. p. de fonz.

MIRACULA.

Anno ab incar. do. M.CC.XXXII. tercio no. april. s. sabato ante ramos palmarum fuerunt aportate reliquie Beate Marie | lausan. cum maximo gaudio et reuerencia et honore jn monasterio suo nouo. a capella | lignea. in qua fuerant per .LIX. annos. et ea die in ipsa apportatione uenit ibi quedam puellula que | contracta fuerat et reddita Beate Marie et parentibus. ad cuius preces deus ipsam restitujt sa-|-nitati. et die tercia sequenti recuperauerunt ante reliquias Beate virginis uisum. quidam homo | et quedam mulier. in die parasceue uenit quidam de uilla noua qui loquelam amiserat per mensem et bra-|-chium habuerat contractum similiter per mensem et redidit se Beate Marie et recuperauer-|-at loquelam et sanitatem brachii. Sabato sancto quedam mulier filium suum qui per .XV. an-|-nos manum suam non potuerat leuare ad os suum. nec poterat facere crucem in fronte sua. adduxit | ante reliquias Beate uirginis. que ei brachium sanauit ita quod

crucem fecit in fronte sua et manum | suam bene posujt ad os suum. quedam mulier de terra Bisuntina habuerat brachium diu contractum et exorans | Beatam uirginem sanata fuit et uenit ei gracias reddere. feria seconda pascali. feria .IIII. sequenti ue-|-nit quedam mulier et adtulit quandam manum ceream dicens quod ipsa fuerat diu contracta de una | manu et reddidit se Beate uirgini et statim manus eius fuit sanata. feria .V. peciit | quedam mulier de terra Bisuntina a custode reliquiarum. de uinagio in quo fuerant intincte reliquie| Beate uirginis et illud posuit. jn quidam pixide lignea et pixidem posuit in sinu sua. et| dicens quod illud poneret in occulis cuiusdam sororis sue. set statim pixis sine aliqua uiolencia | fracta fuit et uinagium recollectum. et mulier confessa fuit quod in prauos usus illud uo-|-lebat expendere. quod tamen beata uirgo noluit sustinere. In octaua pasce quidam captus fuerat a dominis de | rota et reddidit se Beate uirgini et ipsa liberauit eum. quedam mulier de Melduno contracta fu-|-erat pro peccato suo et exorauit Beatam uirginem et sanata fuit in capella. quedam Mulier ceca | fuerat circa .VII. annos et exorauit Beatam uirginem in capella et statim ibi uisum recuperauit. | Sexto Kal. Ma. uenit quidam de ultra jurem quem latrones ceperant et ligauerant manus retro dorsum et ipse reddi-|-dit se Beate Marie et ipsis uidentibus euasit quod ei non potuerunt nocere.

Rodolfus de Nangie ceperat .VII. homines. et eos tenuerat diu in balma de Sancto Reiberto et cum jam fere fa-|-me morerentur. reddiderunt se Beate Marie. et

coram custodibus exierunt de balma et uener-|-unt lausanne gracias reddere .VII. Ydus Maii.

[1] MIRACULA.

Inter ascensionem et pentecosten uenerunt apud lausan. duo iuenes et attulerunt duo paria compe-|-dum et dixerunt quod ipsi et alii .XXIII. detinebantur apud [2] uerceaus capti. et reddiderunt se Beate | Marie de lausanna et ipsa eos liberauit et dicti duo uenerunt ei gracias reddere in capella sua | apud lausannam.

Feria seconda post pentecostes quidam qui cecus fuerat plus quam per quatuor annos uenit exorare | Beatam Mariam in capellam suam. et ibi reddidit ei uisum Beata Maria et campane campanilis quod | erat clausum et seratum ceperunt pulsare et pulsauerunt diucius et melius solito et cucurrerunt illuc matricularii et nul-|-lum inuenerunt.

Petrus clericus de Sallun cepit quemdam de Corberes qui fuerat in peregrinatione apud lausannam et duxit eum apud[3] alio | captum et ille rogauit Beatam Mariam ut ipsum liberaret et ipsa eum liberauit et ipse | uenit gracias reddere beate uirgini in festo Beatorum marci et Marcellianj.

In uigilia assumptionis uenerunt duo ferentes compedes dicentes quod captj tenebantur apud Nouariam

[1] *Fol.* 118. *recto.* — [2] *Versoix.* — [3] *Aigle.*

et | exorauerunt Beatam Mariam de lausan. que ipsos statim liberauit.

Illi de nouo castro ceperunt quemdam haimonem de polunnie et reclamauit beatam uirginem | mariam que ipsum liberauit et uenit ei reddere gracias lausan. in exaltatione Sancte crucis.

Et postea beata uirgo liberauit quemdam qui captus tenebatur apud Berchie.

Kalendas iunii quedam demoniaca de Sueuia uenit lausannam dicens quod uexa-|-uerat eam demon per decem annos et ipsa ueniebat de Beato jacobo et uenit apud | nouum castrum. quamdiu ibi fuit non uexauit eam demon. quando inde recedebat secutus | fuit eam demon. in specie hominis. dicens ei quod non ita euaderet. et apparuit ei quidam pulcer homo | albus habens baculum eburneum et pomellum cristallinum in superiori parte qui dixit ei | uade apud lausan. ad Beatam uirginem per quam totus mundus est redemptus et ibi per eam | inuenies misericordiam. et uigilauit in capella. ubi eam demon diu et male uex-|-auit. set tamen de ea exiuit et ipsa os aperuit ualde et turpiter et ipsa clamauit aliter quam | homo uel mulier soleat clamare. Anno ab incar. .M.CC.XXX.III.

Crastina Beati Iohannis Bautiste uenit quidam qui captus tenebatur et per ausjlium Beate | Marie liberatus fuit et die sequenti duo qui capti tenebantur in turre de ternie.

Quedam mulier fuerat muta per .XV. dies. que in festo apostolorum .p. et pauli signum | fecit capellano reliquiarum quod cuppam in qua erant reliquie pone-

ret super caput eius. quod et | capellanus fecit. et ipsa statim loquelam recepit.

MIRACULA.

In festo Sancti Germanj uenit quidam de usies Iohannes nomine quem dominus ugo de usies fecerat | suspendi. iniuste ut iste dicebat. set ipse semper orabat Beatam uirginem ne ipsum permiteret | mori tali morte et semper quam diu suspensus fuit. tam diu. s. quod aliquis potuisset equitasse | tantum per quantum uie. uox hominis potest audiri. | dicebat salutationem. Beate Ma-|-rie. uenit quidam domicellus et abscedit restem quo ille suspensus fuerat. et ille cecidit et fuit quasi mortuus et positus fuit ei ignis in palma. nec ipse se mouit. tandem | dictus dominus .V. fecit ei pedem abscidi. tamen sanguis inde non exiuit. usque ad | noctem. tunc locutus fuit et uenit gracias reddere Beate Marie.

Eadem die uenerat quidam qui attulerat grossos cumpedes cum quibus saltauerat de al-|-tissima turre de castro de Bar. in quo captus se reddiderat Beate Marie.

Die sequenti uenit quidam qui infirmjtate magna detinebatur et apportauit Bea-|-te Marie quandam tualliam. quando tualliam super se habebat sanus erat. quando tualliam de super se auferebat. infirmitàte sua detinebatur. et turpiter cruciebatur.

Feria .II. ante conuersionem Sancti pauli uenit qui-

dam de ultra nantuais. qui captus tene-|-batur in quodam castro quod dicitur Rubeus mons. qui se reddidit Beate Marie lausan. | et ipsa pie liberauit eum.

Circa pasca uenerunt ibi tres captiuj quos beata uirgo liberauerat et crastina | beati Vrbani duo. et eadem die accidit ibi aliud miraculum.

In festo Beati Stephani pape uenit quidam apud lausan. quem Beata Maria libera-|-uit ultra iurim.

Sabato ante festum Sancti Michaelis uenit apud lausan. quidam de Siwrie qui cap-|-tus detentus fuerat in alemania .XV. dies. ubi se uouit Beate Ma-|-rie per .IIII. denarios annuatim ei reddendos et ipsa eum liberauit.

[1]MIRACULA.

In festo Beati Iohannis ewangeliste uenit quidam de Bouenens qui captus tene-|-batur apud salinum a quibusdam latronibus et reddidit se Beate Marie lausan. et | ipsa eum liberauit. et ipse attulit secum compedes quibus uinctus tenebatur.

Sabato sequenti attulit quidam a nouo castro compedes in quibus captus tenebatur. a quibus eum liberauerat Beata uirgo.

In uesperis Beate Marie Magdalene uenit quidam qui captus erat in ualle | de Mienges et com eum malefac-

[1] *Folio* 118. *verso.*

tores ligare uellent. ipse reddidit se Beate Ma-|-rie lausan. et ipsa liberauit eum.

Eadem septimana uenerat in capella Beate Marie quidam qui amiserat uisum | et Beata ujrgo eum reddiderat ej.

MIRACULA.

Quidam de Bolonja captus erat in alemannja et tenebatur in compedibus ferreis com duobus aliis | captiuis. et reclamaujt beatam uirginem Mariam com lacrimis et statim compedes strati | fuerunt et de quadam alta turre saltauit. per quoddam paruum foramen et uenit apud lau-|-san. gracias reddere Beate Marie in inuentione Beatj Stephanj.

Sabato sequentj uenjt apud lausan. quidam homo Beate Marie de Villarj comitis quod est | prope Curtiliam. quem Wigo de Montanje ceperat propter episcopum et eum posuerat in compedi-|-bus. set ille com lacrimjs exorauit Beatam Virginem et ipsa liberaujt eum. qui ue-|-nit apud lausan. afferens compedes et gracias reddidit Beate Marie in capella.

Anno ab incar. do. M.CC.XXXV. quinto decimo Kal. augustj peccatis tam cleri quam populj exigentibus ignis | accensus est lausanne in palude in domo Iohannis de albona de nocte. et dum tam clerici quam laicj currerent ad diruendas domos ante ignem. ne ignis ascenderet ad ciuitatem et Monasterium. quidam .p. nomine

de Masieres. senex et pauper et debilis et parum ujdens. qui diu uigilauerat et custodi-|-erat in capella. contra uoluntatem quorumdam canonicorum et suspectus habebatur de furto. accensa | candela quam acceperat in ɔcapall. dom vellet pannulos suos colligere et deportare. propter ignem | cecidit ej candela in stramine et accensus fuit ignis in domo sua. que erat contigua domuj Sa-|-criste Giroldj. et sub domo .C. prepositi et Io. Cantoris. et ita tota ciuitas et Monasterium | et tectum plumbeum et vitree fenestre et pallia et multa alia ornamenta et omnes ecclesie et tota uilla et extra muros etiam hospitale. et etiam extra portam tam de condemina. plures | domos et etiam ultra Mornai quoddam torcular. omnia fuerunt combusta : et etiam circa .LXXX. homines. et ma-|-jor pars subterraneorum fuerunt diruta et igne cremata. et murj plures corruerunt. extunc.

In vigilia natiuitatis Beate marie uenit quidam in uesperis qui captus fuerat ultra jurim et com te-|-neretur in uingulis exorauit Beatam uirginem Mariam ut eum liberaret et ipsa miserj-|-corditer eum liberaujt. et ipse uenit ei gracias reddere in capella sua.

In purificationis die uenit quidam de Sancto paulo. qui ex maiori parte amiserat uisum et exo-|-rauit Beatam Mariam ut ej uisum redderet et promisit quodipse eam requireret in monas-|-terio suo lau. et statim uisum recuperauit. Apud lau. uenit postea. pro mercato | set non pro uoto. et quando domi uenit amisit uisum. postea plorans penitens et compunctus | peciit misericordiam et exorauit Beatam Virginem promittens ei quod eam requi-|-reret lau. et statim uisum recupera-

uit et uenit gracias reddere lau. in die | purificationis.

Prima dominica post octabas pasce uenit quedam mulier de taurino dicens quod quidam | filius suus paruulus mortuus fuit et ipsa eum reddidit Beate Marie lau. et sta-|-tim puer reuixit. mater uero attulit Lau. camisiolam pueri reddens gracias | Beate Marie lausannensi.

Quidam raptores de Geneueis ceperunt homines Beate Marie lau. in nemore | de jorat. s. filios villici de espaningio. quorum .I. erat septennis et filium | alberti canis de Charlie. qui erat mancus. et duxerunt eos in terra haimonis de [1] Sabaudia juxta nouam uillam. ibi tenebant eos in quodam cippo et ligatos funibus | quamuis eos cepissent iniuste et canonicj eos sepius quesivissent noluerunt red-|-dere nec haimo liberare. exiuerunt de domo qui eos ceperant. et mancus uidit quan-|-dam securim et accepit eam et fregit cippum et exiuit de domo et reddidit se ipse et | socii suj Beate Marie cuius homines erant et mancus uenit lausan. Kal. Iulij reddere gracias Beate Marie. et illi duo de espanigio fugerunt | apud uillam nouam.

Anno quo monasterium Beate Marie lau. combustum fuerat com ecclesiis tocius uil-|-le. preter ecclesiam Beatj laurencij. et com domo episcopi et claustro et domj-|-bus canonjcorum et tota ciuitate. et uilla. Capitulum mi-|-sit predicatores pro monasterio reparando. com autem predicatores | capituli uenissent in episcopatu Gebennensi apud Satinnie. uenit quidam | senex paraliticus qui manum habuerat contractam per annos |

[1] *Folio* 119. *recto.*

.XII. et petita misericordia com lacrimis a Beata Ma-|-ria. recepit sanitatem manus sue. et uenit gracias red-|-dere in capella Beate Marie lau. XII. Kal. Iulij.

Apud cracie sanaujt quemdam contractum.

Apud Gaaiz inluminaujt quemdam cecum.

Apud Saissie inuente fuerunt lampades accense in aduentu reliquiarum | Beate Marie lausan.

Apud pollie quinque mulieres que com populo tocius terre uenerant uigilare | ante reliquias Beate Marie quamuis predicatores proibuissent ne | quis pollueret uigilias Beate Marie per incontinenciam quia non continu-|-erunt. ceciderunt morbo quasi caduco. quando intrauerunt ridendo | in ecclesiam. et ita in terra jacuerunt due usque ad mediam noctem et .III. | usque mane. et coram omnibus confesse fuerunt uouerunt quod de cetero non peccarent | carnaliter in uigilijs Beate Marie et in diebus Sabatis.

Apud laia quidam Giroldus captus detinebatur in turre de chastellum en Michal-|-lj in compedibus et plorando exorauit diucius Beatam mariam et odor-|-miuit et uidit quandam pucerrimam dominam que dixit ei quod recederet | et ascendit turrim com compedibus et dimisit se cadere jn terram. et postea in me-|-ridie ascendit Murum altum et dimisit se cadere et ascendit. super por-|-tam et dimjsit se cadere et iuit in domum dominj suj qui compedes uolu-|-it retinere. set tamen eos misit Beate Marie lausanne.

Apud chasnaj quedam mulier per .XII. annos jacuerat in lecto quam Beata | Maria sanaujt.

Apud Sanctum Martinum prope Saisirie adduxerunt mulieres quamdam contrac-|-tam ante reliquias Beate

Marie et statim dimisit baculum suum | cadere et sanata fuit.

Quidam de Rumilli uenit apud altam villam uigilare ante reliquias Beate Marie et ujsum recuperauit.

Apud alaj uulneratus in brachio sanatus fuit ante reliquias quidam clericus et dum ibi canta-|-retur te deum laudamus. quidam paruus contractus sanatus fuit.

Super Choumunt socij Rodolfi de Nangie tenebant quemdam puerum liter-|-atum captum in nemore et in cippo et uiderunt transire reliquias Bea-|-te Marie. et cucurrerunt ad reliquias et captus remansit solus. et plo-|-rans exorauit Beatam Mariam. timens ne lupi eum comederent et vidit | cippum laxari et com quodam paruo baculo tetigit caujllam cippi et ita | fuit ljberatus.

Apud Cluses fuit sanata quedam contracta. ibidem fuerunt extincti cerej co-|-ram populo et statim sine adjutorio hominis fuerunt reaccensi et porta[1]-|-uerunt eos accensos usque ad Maglent per auram et unus fuit extinctus et | quando portitor eum volujt reaccendere inuenit eum accensum.

Inter Maglent et pontem Sancti Martini fuit allata ante reliquias | in uia quedam contracta et feria .II. sequenti uenjt apud Maglent ante | reliquias reddere gratias sanata.

Apud Buons fuit quedam contracta sanata.

Apud doueno fuit quedam mulier contracta sanata.

Eodem anno mjsit capitulum alios predicatores per episcopatum lau. qui com | redissent retulerunt quod

[1] *Folio* 119 *verso.*

apud Windemis quendam puerum Beata Ma-|-ria reuixisset.

In uigilia Sancti Benedicti uenit quedam mulier de orseres. apud lausan. | que per .VI. annos fuerat ceca. que com interesset majoris misse sollemniis | quando corpus christi eleuabatur et exoraret Beatam uirginem. statim uisum | recepit.

Feria .III. sequenti uenit quidam de monte super lausannam dicens quod cap-|-tus tenebatur apud lesclaies in quodam granario et habebat compedes | in cruribus mirabiles habentes quandam lingulam ferream qua firmaban-|-tur et quandam catenam que firmabatur in quodam trunco. et ligabantur ei | qualibet nocte brachia ualde stricte et quando custodes recedebant fir-|-mabant hostium aforis. captiuus uero reclamabat Beatam Virgi-|-nem et statim uincula manuum soluebantur. set granarium ita erat | plenum buffonjbus et serpentibus et muribus quod nec audebat nec pote-|-rat dormjre. quadam nocte dum plorando exoraret Bea-|-tam Mariam soluta sunt ej uincula manuum et compedes ceciderunt de pedibus suis. et sera hostij soluta est et ipse exiuit granarium et | fuit in medio castro et vigiles erant super muros et in medio | castro et luna lucebat clare et ipse accepit rjortes quibus | plures fasciculj fenj ligatj erant et ligauit unam ad | alia et inuenit quoddam lignum apodiatum ad murum per quod as-|-cendit murum et ligauit funem suam ad unum merlo mu-|-ri et permisit se colare et ita euasit et uenit in capella Bea-|-te Marie reddere gracias deo et Beate Marie.

Mense Septembrïs uenit quidam dicens quod Beata Maria ipsum liberauerat set nescio quis ipse fuerit. uel unde.

In festo Sancti Mathei apostoli. uenit quidam de chauanes | quem .p. de pellonai captum tenebat in domo lujset fi-|-ljj donnj dalmacij. in quodam cippo. qui inuocauit ausilium | Beate Marie. et ipsa liberaujt eum et eduxit de domo. Ipse uero | portaujt cippum in capellam.

Dominica sequenti uenit quidam qui detentus fuerat captus prope castrum quod dicitur Monteuz | in compedibus et fune ligatus et appensus capite deorsum tandem duc-|-tus in castrum. et reddidit se Beate Marie et compedibus uenit | ad portam com quodam ualde paruo baculo. grossum uectem ferreum | reserauit et uenit lausan. reddere gracias Beate Marie.

Quidam teutonicus tentus fuit captus in uinculis ferreis apud hagenoua per | XXXVI. septimanas. et exorauit Beatam Mari-|-am. et ipsa liberaujt eum. et ipse uenit ei gracias reddere lausanne in Capella sua.

[1] MIRACULA.

Feria .V. post oct. pentecotes venit quidam teotonicus qui vinculatus fuit et temptus in castro de cerlier per tres | septimanas in una compede et in uno cippo. et exorauit beatam Mariam. et ipsa eum liberauit. et venit | gracias reddere beate Marie lausanne.

Postea venit quidam alius qui captus fuerat in lonbardia. et catenatus imagnicis catenis quem liberauerat | beata Maria.

[1] *Fol.* 120. *recto.*

Non multo post in inuentione beati stephani prothomartiris. duo homines sancti petri Giben. qui capti tenebantur in castro | des Clees. exorauerunt beatam Mariam ut eos liberaret. beata uero uirgo Maria exaudiuit eorum orationem | et liberauit eos. et venerunt illi homines. beate Marie gracias reddere ipsam collaudantes.

Feria .IIII. ante festum Symonis et Jude. Tres homines qui erant de baoes capti tenebantur apud Niuns. et exorauerunt | beatam Mariam ut eos liberaret. beata virgo. M. exaudiuit et liberauit eos. et uenerunt beate. M. gracias reddere.

Non Multo post quidam homo qui captus tenebatur in castro de Willaufens. et catenis Mancipatus. exorauit beatam | Mariam ut eum liberaret. beata virgo .M. exaudiuit eum. et liberauit eum. et venit apud lausann. et attulit catenas. et reddidit deo et beate Marie gracias.

Feria .II^{a}. post circumcisionem dominj. quidam homo qui erat de grauaz quem petrus de grueria ceperat. et captum tenebat | apud cossonay et catenatum duabus compedibus. exorauit beatam .M. ut eum liberaret. et exaudiuit eum. | et saltauit dictus homo per quandam fenestram cum compedibus que compedes fracte fuerunt continuo. et venit apud lausann. | reddere deo et beate .M. gracias. secum ferens compedes fractas.

Anno ab incar. do. M°CC°LII°. venit quedam Mulier de Albona dominica in Albis que muta fuerat per .IIII^{or}. dies. et statim quando fuit | ante reliquias beate virginis. Ma. reddita fuit ei loquela. et sancta fuit.

Non Multo post tres homines qui erant de Migdes.

capti tenebantur apud Espindes vinculati et cathenati habentes compedes in pedibus | et exorauerunt beatam Mariam ut eos liberaret. Beata uirgo. Ma. exaudiuit eos. et liberauit eos. et venerunt apud lau. | reddere deo et beate Marie gracias. secum ferentes compedes. in festo inuentionis sancte crucis.

Eodem die venit quidam homo ante reliquias qui habebat Manum debilem et clausam ita quod ungule digitorum firmate erant in palma. | et ita fuerat per quinquennium. et clamauit o beata .M. ego ter fui coram te. et Modo venio ante te. et si modo Me non adiuuas. | ego de cetero non veniam. et statim beata uirgo sanauit eum.

Feria .II. post. Quatuor homines de berna qui capti tenebantur in turre de chanuent. exorauerunt beatam. M. ut eos liberaret. et beata virgo | eos liberauit. venerunt reddere deo et beate .Ma. gracias.

[1] CONCESSIONES.

Capitulum contulit ottoni sacerdoti Sancti Michaelis quandam pisceolam terre apud colunges ad | plantandam uineam. in uita sua possidendam et post eum debet ad capitulum libere redire. actum in carente-|-na. anno ab incar. do. M.CC.XXXII. No. Junii. Tes. C. p. Io. Can. W. prior. V. de Va. G. Sa. C. de fonz. N. de cha. Al. de no. cas. Io. Suc. R. de Ro. R. de Wul.

[1] *Folio* 121. *recto*.

Ame. V. da. Vm. de al. G. de Bur. | Iacobus de Burgo.

N. de chauornai canonicus lausan. decanus de ultra venopiam emit acelinum de Yens cum te-|-nemento et heredibus suis et ipsum cum tenemento et heredibus dedit capitulo lausan. in elemo-|-sinam. et statuit quod fructus qui recipientur de tenemento et seruicium quod accipietur | de eo et heredibus suis distribuatur canonicis qui presentes erunt in anniuersario suo. Idem .N.| plantauit uineas et edificauit et aquisiuit in ecclesia de losnai quam dominus Bertoldus bone memorie lausan. episcopus capitulo dederat in elemosinam et statuit idem N. quod de fructibus | dicte ecclesie de losnai daretur una cuppa uini unicuique canonico qui presens esset | in missa beati Blasii. pro anima supradicti .B. episcopi. jn anniuersario uero dicti .N. de | fructibus dicte ecclesie distribueretur modius uini presentibus canonicis. actum ibidem et eadem di-|-e et sub testibus suprascriptis.

Scandalum sepe oriebatur in choro lausan. quia dicebant quidam quod succentor debebat facere teneri | chorum in crastina Sancti thome cantuariensis si dictum festum in die dominica non eueniret. | in .V. et .VI. feria. et sabato septimane pascalis et in. V. et .VI. feria et sabato. infra octabas | pentecostes. Succentor uero dicebat. quod ille qui debebat tenere chorum in dominica ante | natale domini. et in dominica ante ramos palmarum. et in dominica ante pentecostes. debebat | chorum tenere in supradictis diebus. sicut quando duplex festum contingit die dominica. ille qui chorum | tenet dominica precedenti debet in septimana sequenti

duplex festum chorum tenere. | unde statutum fuit. quod ille qui chorum tenet in illa septimana postquam statim die dominica sequenti | contingit festum duplex. ille idem chorum teneat in septimana sequenti duplex | festum. etiam si bis uel pluries eueniret. et sucentor debet facere teneri chorum in supradic-|-tis diebus infra octabas natalis domini et pasce et pentecostes. actum in capitulo. anno ab incar. | do. M.CC.XXXII. VIII. Ydus Iunii. Tes. C. p. Io. can. W. prior. S. M. V. de Va. G. Sa. N. | de cha. Al. de no. cas. Io. Suc. ame. R. de Ro. Ia. de B. ce. V. da. G. de Bur.

Capitulum dedit Iohanni de Marterai casale et uineam que fuerat Iordani de Sancto Mario | pro uno parc Menaidarum annuatim reddendos et unam posam terre quam dedit | p. fata. pro qua debet annuatim reddere .XII. denarios. et debet ibi abergare ipse uel unus de | fratribus suis super capitulum. actum ante capitulum anno ab incar. do. M.CC.XXXII. IIII. Kal. Iulii. tes. C. p. G. Sa. Io. Suc. C. de fonz. de assensu ab-|-sencium.

WARCHERIA.

Notum fieri uolumus quod Wulelma de pullie uxor Iacobi de Runens mjli-|-tis fecit juxta aquam que dicitur Warchiei quoddam hospitale in alodio suo et pos-|-tea construxit ibi capellam quod possedit pacifice plus quam per .XXX. annos. | et ibi plantauit uirgultum et uineam. que tandem dedit capitulo et duas | posas terre. anno ab incar. do. M.CC.XXXII. Mense Septembri co-

ram | multis. quod donum tamen Iacobus maritus suus similiter fecerat supradicto | capitulo diu ante. qua defunta com canonici ipsam sepelissent in eodem lo-|-co. Iacobus filius suus miles supradictum donum recognouit et ip-|-se idem donum capitulo lausan. laudantibus uxore sua et filio | suo conone fecit. Actum in capella de Warchiei. anno ab inc. do. | MCCXXXII. quarto Ydus octobris. tes. C. p. G. Sa. Io. Suc. Ia. de | Bur. ce. ca. albertus de Sancto .p. capellanus de pullie. Clemens matri-|-cularius. haimo de la Grangi. Iacobus de porta. et reclusus de Warchi-|-ei. Sacerdotes .p. limieta. Wibertus albus. Iohannes filius eliot | clerici. Iordanus Barnoldi. Vldricus alberici. Costmus cementarius | Vgonaz .W. Rafigoz et plures. Wido de pullie et mulieres multe. hec tunc fuerunt inuenta ibi. domus | putrida et ruens et una uacca .III. lecti .VI. linzolia .II. mantilia. dictum hos-|-pitale concessit capitulum alberto capellano Sancti. petri. in uita sua. et ipse | quicquid ibi edificaret uel aquireret uel haberet dedit capitulo. Actum in reuestiario | in festo Sancti luce eodem anno.

[1] CONCESSIONES. BELMONT.

Anno ab incar. do. MCCXXXII. in festo Beati calisti pape. misit capitulum Iacobum de Burgo | celerarium et .R. de Roueno. in ualle sub Belmunt ut uiderent

[1] *Folio* 121. *verso.*

terram quam petebat Iohannes | bauosus sibi dari ad plantandam uineam. et li Iorans de paudais similiter ad plan-|-tandam uineam. Iohanni pro .IIII. Sestariis uini reddendis in primis uindemiis. annuatim a quatuor | annis. et ol joram pro .II. Sestariis uini reddendis in primis uindemiis et annua-|-tim. et bene placuit eis. et ita capitulum supradictam terram concessit Iohannj supra nomina-|-to eadem die post uesperas in choro ante sedem prepositi.

Anno ab incar. do. M.CC.XXXIII. contulit capitulum capellaniam de chauornai. Iohan-|-ni clerico filio. .V. Militis. talem qualem habuerat Iohannes capellanus predeces-|-sor eius. Actum in reuestiario. in festo damasi pape.

Eadem die contulit capitulum andree de pollie clerico dimidium casale quod fuerat | Iohannis matricularii et debet ibi dictus. an. plantare uineam que post decessum | eius debet redire ad capitulum.

Eadem die affidauit uxor Rodolfi de Sancto Germano jacetta placitum feodi quod te-|-nuerat thomas pater eius a capitulo et recognouit quod feodum debebat liuieta-|-tem et promisit facere seruicium feodi et recognouit de placito .XL. solidos. et capitulum | dixit quod debebat .LX. et capitulum expectauit filium de liuietate facienda | per triennium.

Eadem die dedit capitulum Bouet clerico quendam campum duarum posarum apud | colunges in uita sua. et debet ibit plantare uineam. que post eum debet redire ad | capitulum.

BASSENGES.

Com discordia uerteretur inter duret et .p. de Bassenges de la fontana. filios | duarum sororum. super hereditate materna. talis inter eos facta fuit concor-|-dia. quod ereditas de qua dicebantur esset .XXV. pose inter eos per medium diui-|-deretur. et duret .V. posas quas dederat sorori sue in mariagium homini de al-|-terius dominio recuperaret infra pasca. et .p. uel unus de fratribus suis aber-|-iaret in dicta terra. uel soror ibi eodem consilio capituli maritaretur. ali-|-ter nichil haberent in dicta terra. Actum in claustro. anno ab incar. domini | M.CC.XXXII. xvi. Kal. januarii.

Eodem anno contulit capitulum .W. de Sancto Stephano clerico. id quod .V. de Va-|-nello canonicus lausan. habebat apud Belmunt a capitulo lausan. ta-|-li pacto quod ipse inde reddat post decessum .V. de Vanello .XX. solidos annu-|-atim et .I. Mo. frumenti et .VII. Sextaria uini in anniuersario domini | .p. de eschannens. et dictus .W. debet ibi facere molendinum et facere gran-|-giam et colere terram et nutrire animalia. et si dictus .W. decedit ante | quam supradictus .V. de vanel. medietas mobilium que ibi habebit | et agriculture et eorum que ibi aquisierit erunt capituli et medie-|-tas supradicti .V. de Vanello. Si autem decesserit supradictus .V. de | Vanel ante quam dictus .W. totum quod supradictum est remanebit | capitulo. tes. c. propositus. V. de Va. G. Sa. C. de fonz. N. de

cha. Io. ame. | R. de Ro. R. de Wul. V. da. G. de Bur. et Io. can. cras-|-tina circomcisionis.

Anno ab incar. do. M.CC.XXXII. feria .VI. post purificationem | cambiauit capitulum uineam de paleires preposito pro uinea de | strata. actum in carentena.

Anno ab incar. do. M.CC.XXXII. Kal. Marcii. contulit Capitulum Nantelmo de | ripa Sacerdoti. altare sancte Katerine.

Eadem die contulit Capitulum lamberto clerico. capellaniam de Baioes.

[1] CONCESSIONES.

Eadem die contulit capitulum Vmberto espallart canonico diensi. id quod | capitulum habebat apud escubleins et ipse debet esse clericus chori. et iuuare | capitulum in causis suis. et non debet esse contra dominum episcopum in causa. preter quam pro capitulo uel pro | domino de fucinie. testes interfuerunt .C. prepositus. G. Sa. N. de cha. Ioseph Succentor. Amedeus.| R. de Ro. R. de Wul. V. da. Ia. de Bur. de assensu aliorum.

Capitulum concessit .p. forti clerico in uita sua duarum paruarum uinearum wuaneriam saluo | iure alterius. et ipse remisit capitulo calupniam quam ei faciebat de cultura uinee | de strata quam Capitulum emerat a filio Bertoldi de marterai. Actum ante capitulum.

[1] *Folio 122. recto.*

anno ab incar. do. M.-|-CC.XXX.III. Ydus april. tes. C. p. G. Sa. Io. Suc. ame. R. de Ro. V. de Va. R. de Wul. V. da. G. de Bur. Ia. de Bur. | Celerarius. Iordanus Barnoldi. Burgensis.

Dominus Gregorius papa dedit ecclesie lausan. in episcopum dominum Bonefacium scolasticum Coloniensem. qui statim quando | jntrauit ciuitatem lausan. ductus fuit in capitulum. et quia episcopi lausan. debent esse canonici. ca-|-pitulum uoluit eum facere canonicum et obtulit ei facere sollepnitates que fiunt canonicis | petentes quod ipse iuraret fidelitatem ecclesie sicut canonici facere consueuerunt. quod ipse sepius mo-|-nitus nullo modo facere uoluit. set tamen fructus prebende semper habere uoluit et interesse electionibus et | donationibus capituli. quidam tamen canonici dicebant quod istut esse non debebat. Sic elapso bien-|-nio dominus archiepiscopus Bisuntinus uisitauit ecclesiam lausan. et intrauit capitulum et dominus epis-|-copus cum eo. et dominus episcopus coram domino archiepiscopo factus fuit canonicus et facte fuerunt ei sollepnitates | et ipse iurauit ecclesie super regulam sicut canonicus fidelitatem. actum in reuestiario. Anno | ab incar. do. M.CC.XXXIII. xvii. Kal. Iunii. Tes. dominus. N. archiepiscopus Bisuntinus. stephanus | cantor Sancti Stephani et magister tierricus canonicus Bisuntinus. et Milo capellanus. so-|-cii domini archiepiscopi. et C. p. W. prior. Sa. Ma. V. de Va. G. Sa. Io. Suc. Al. de no. cas. ame. R. | de Wul. N. de cha. Io. de Bur. henricus de fruencia ca. lau.

Eadem die peciit capitulum ab eodem domino .B. episcopo refectionem quam episcopus debebat canonicis

et eorum officialibus | et sacerdotibus et clericis frequentantibus chorum. feria seconda pascali. episcopus uero respondit quod non debebat eam quando ipse non erat in pasca lausan. Capitulum respondit quod predecessor suus dominus. R. episcopus | eam reddiderat nec tamen presens lausan. fuerat in pasca. et quod capitulum eum non recepit in choro | nec in capitulo donec ipse eam reddidit. et istut iurauit. C. prepositus coram domino. N. archiepiscopo. Bisuntin et sociis suis supradictis. Iurauerunt etiam com preposito .W. prior Sancti Marii. G. Sacrista. | V. de Vanel. Ia. de Bur. ca. lau. et albertus Capellanus Sancti petri. et ita episcopus promisit coram | domino Archiepiscopo quod de cetero redderet eam.

Girardus maritus filie .p. cognomine pienichat recepit a. C. preposito lau. | feodum quod tenuerat dictus. p. pienichat. et fecit ei hominium ligium ad opus | capituli et afidauit placitum. per Girardum de Burgo. actum in capitulo. anno | ab incar. do. M.CC.XXXIII. in Natiuitate Sancti Iohannis Bautiste. | tes. C. p. W. Tes. N. de cha. Ia. de Gra. Io. Suc. R. de Ro. W. prior S. Ma. | R. de Wul. V. da. Ia. de Burgo. Ce. Ca. p. Girardi. Girardus Mastins. | et promisit dictus. G. quod ipse se traeret super capitulum.

Renaldus filius Willermi de Ripa Recepit feodum suum. A. C. preposito. et fecit ei hominium ligium ad opus | sui et capituli et fuit ibi recognitum quod feodum debebat .XXX. solidos de placito et fuit recognitum quod de feodo erat | libertas quam officiales capituli habent. et casale quod fuit ewrardi de Ripa iuxta domum ewardi de berchie. Casale tamen Ewrardi de berchie

spectat ad prepo-|-situram. et id quod prepositus habet in furno. Erat etiam de feodo decima quam Evrardus de ripa |habebat escublens. et decima pise et fabe et canabis apud essertines. pro qua debet singulis | bienniis honorificum mantile ad mensam refectionis. et quando canonici comedunt| in refectorio debet pisa in quadragesima sicut quedam alia feoda. Actum in reuestiario | anno ab incarnacione dominj. M°CC°XXX°III°. Kal. augusti. | Testes. C. p. W. prior. S. Ma. G. CA. | C. de fonz. et N. de cha. Io. Suc. R. de Ro. P. de Vi. Ame. R. de Wl. V. da. G. de burgo. | Ia. de bur. celerarius can. Emericus de sancto laurencio. naltelmus de Ripa sacerdotes.

[1] DIUISIONES PREBENDARUM.

CRANS habent. R. de Roueno. et Petrus de fonz.

Anno ab incarnacione domini M°CC°XXX°III°. pridie Nonas Augusti facta est diuisio | prebendarum. per sexaginta Annos duratura. Ad porcionem de crans pertinet.

Crans Quicquid habebamus ibi excepto clauso. et exceptis .X. solidis boni montis. Decima frumenti et aduene de sancto | laurencio. Quicquid habemus apud Viueis. excepta ecclesia cum omnibus appendiciis.

[1] *Folio 122. verso.*

etiam excepto toto vino | et excepto molendino inferiori. Terram Bonori que est ultra les crosetes. et vna posa terre que super-|-la lites de vallibus. et terra arabilis que fuit Ioculatorum. Corsales super sanctum sinforianum. et tartro et | escotavs. Vinum de crans excepto clauso. decima. S. laurencii que est ab hospitali inter | fluram et espesses. Census vinee petri de mayserie. Census vinee es valiers. exceptis denariis. Excipitur | decima de clauso .s. lau. et de vinea Vmberti Roma. et de vinea. paris. et de vinea Iohannis de clauso. vinea de choderon quam plantauit Nico. de Willens sit de Crans . . . . |

SANCTUM prothasium .B. epc. et G. sacrista.

SANCTUS prothasius. Quicquid habemus ibi excepta grangia operis. et quicquid ipsa tenet. et decima est de por-|-cione Gagerie de estue. excepto .I. modio frumenti. et vno aduene. qui sunt operis. et excepto eo quod tenet | Iohannes de sancto prothasio. et exceptis .X. solidis de estue qui sunt .Ro. de Wlflens in uita sua. Si Gageria | redimitur. denarii erunt in manu capituli. et ponet eos in terra ad opus porcionis. et sic de singulis Gageriis | que erunt in porcionibus. Tenementum quod fuit de helemosina Aymonis de albona apud preuerenges | habeat et non aliud. Quindecim solidos de ecclesia habeat .XII. denarios quos debet Amedeus can. de iens habeat.

Item sanctus prothasius habeat .XXXIII. solidos. quos debet ecclesie de baulmes de binvilar et de Orba donec habeat ecclesiam | habeat ecclesia de sancto prothasio et coruatas libere.

JOLENS Iohannes cantor. et Amedeus filius comitis geben.

Vin de sancto prothasio. et de estue. vin de clauso. s. laurencij cum decima.

Iolens. decima frumenti. et aduene in tota parrochia de Iolens. medietas decime de chignie est de | parrochia de tolochina. sicut consueuit. omnes denarii de eadem parrochia. exceptis istis Ann. Emmonis de say.| Guidonis de corberes. Magistri henR. . . . . Thome celerarij vicaraq. sit bernardi de cossonay fratris audrici et | .I. patris Archier. excipitur de vinea Joseph. et recompensatio cuiusdam picee de terra Enguice que est in ea defuncta | si fiat. XIII. solidi Iohannis fossau. et .P. Brachet sunt de ista portione. et de ecclesia de Iolens cum ista porcione Sunt | cum appendiciis suis. ITEM Iolens habeat quinque solidos de mutignie. ultra lacum et vineas que sunt sub castro de monte | post decessum Iohannis de sancto prothasio.

Vinum de Iolens totum quod habemus in eadem uilla et de munA. | et de chinie sicut consueuit. salua parte de Tolochina.

TOLOCHINA .P. decanus lausann. et .G. de burgo.

Tolochina et quicquid habemus ibi. et .XX. solidi pro ecclesia. et quicquid tenebat magister bandinus. vltra venopiam et illud de sancto | sinphoriano. preter quandam paruam decimam que est de decima de Iolens. Emendam de disi. et .II. solidos de disi. | et .III. solidos de cossonay. habeat. Vinum de tolochina habeat et de chignie partem quam consueuit | et totum vinum de eschichens usque ov rual qui est propinquior ov tom-

bei. Excipitur | medietas decime de vinea Joseph. Apud sanctum lau. duo sextaria Garneri de maisirie duo sextaria | in vinea dapiferi. quatuor Sextaria de vallibus .III. sextaria pro Giroldo carbone. Sextarium .I. Ov mollar | vineam a les Chavaudis. iuxta portam. vinum totum quod Accepimus cum sacerdote | sancti stephani in vineA clauel. In uinea bouonis franconis. Quinquaginta .s. | qui debentur pro ecclesiis de chauornay et de corsales. et de baioes habeat uel ecclesias. ITEM. si tolochina | habet ecclesias. de chauornay de corsales. et de baoes propter hec non habeat bladum de chauornay | nec de corsales. set tantum bladum de ba-|-oes cum dictis ecclesiis habeat.

ESPAUNIO. archidiaconus carnotensis et prepositus augustensis.

Sugnens. et pullie totum. excepto tenemento de Rueta cum apendiciis suis. et | exceptis terragiis que sunt de Anniuersariis Gasconis et Vldrici matricularij et excepto | molendino quod est de anniversario marcellini sedun. episcopi. et quicquid habemus eschannens | habeat. decem solidos de tela habeat. et VII. Reddat domuj de tela. pro sugnens. et cors. exceptA[1] | recepcione. sancti Andree. et excepta decimA quam tenet ibidem Joseph. et exceptis vineolis que spectant ad anniuersarium | Thome celerarij. et exceptis ferratis de veteri Ripa. Quintinie totum | vinum apud pulie li meneschi es blanchet et Audri. vinea de subtus quam faciebat Rodulfus Ramatens. | episcopus. vinea Ov sarmontan. Census et vinee de furno. vinee de fluncunel.

[1] *Folio* 123. *recto.*

vinee de espinei. | vinee dov croset. vinee de la muneri cum receptionibus. et aliis que spectant ad dicta locA. | Totum uinum de quintinie. et decima uinee Willermi medici. exceptis .V. solidis. qui sunt de Anniuer-|-sario papie. totum uinum quod habemus iouego. decima uinee q abicelli. et medietas uini uinee | quam colit petrus filius dicti abicelli. et piccolam terre quam dedit nobis ibidem belon fata.

ITEM Espalinio habet decem et nouem solidos. super molendino inferiori de viueis.

MAGISTER IACOBUS DE BURGO. ET NICHOLAUS DE CHAUORNAY.

CHAVORNAY et corsales maysirie. et Jovtens. exceptis Anniuersariis. Petri Bouonis. et | Wiberti de chablo. Runens. excepto tenemento de BroetA. et excepta helemosinA | episcopi Willermi. et excepta recepcione in natiuitate sancte Marie. Biez. et chauanes habeat | ecclesiam de chauornay. et ecclesia de corsales. et ecclesiam. de Baoes habeat. et pro istis tribus ecclesiis | reddat capitulo .L. solidos. singulis Annis. medietatem in circoncisione domini. et medietatem in octauA | pasce. Vinum de iovtens. et de Runens. et modium uini quem debent. Bouo franconis. et | carbonenses et li markeis de paterniaco cum decima istarum vinearum scilicet. de poifat. | vinee que est sub torculari lapideo. vinee es markeis. vinee dictorum carbonensium. et vinee de Biez.

IACOBUS DE GRALIE. ET RODULFUS DE MONTE.

CRISSIE totum exceptis quatuor. idem qui sunt de Anniuersario Thome celera. losnay. et monteiz. et | quicquid habemus ibi excepto tenemento petri lacez cum medietate decime quod de Anniuersario tho-|-me celerarij. Quicquid habemus apud Curtilli. Quicquid habemus apud wlflens la uila. et | mai. habeat crissie. et totum vinum de parrochia de losnai excepta decima tenementi predicti.

PETRVS DE VILETA ET AMEDEUS.

Romanel et quicquid habemus ibi et quicquid habemus apud PentA. apud essertines Accipiat terciam partem | tocius bladii. et de bladio de ursins. et de bladio de Essertines preter bladium oblacionum. |

Vinum decime de lustrie quod fuit de Antiqua Seschalia. et etiam bladij. et viginti septem | de Arans. et oleum et sinapium. et vineam de palaieres quam colebat Aymo sacerdos de Oschie | et .IIII. sextarii qui debentur pro Willermo pullo. et apud lustrie les menesches clementis de campis. et Iordanis | Rasoris. et censum de mutiz et refectionem maioris. et recuperent decimam de boschat. et de la chastanereA.

PRIOR SANCTI MARIJ. ET HENRICUS DE FRUENCI.

Eessertines due partes bladii de essertines. et de vrsins. et de ecclesia de essertines. et tercia pars | totius bladii est de porcione de Romanel. preter quam de bladio oblationum. ecclesia de essertines et ecclesia | de vrsins habeat. excipitur decima pise et canabi et fabe que sunt de feodo familie capituli. omnes de de essertines | habeat. et .V. solidos de vilar lucon.

Vinum totum quod habemus apud poudais. vnum sextarium quem debet Raymundus capellanus | de lustrie de uino albo et .IIII. sextarii. quos debent li etoldi de pulie .IIII. sextarii pro Amaldrico de | Runens. IIII. sextarii pro Gascone Apud pulie. vinea quam colebat Guido de motelier. que fuit | nicholai de Willens .IIII. sextarii uini pro Wjllermo Grans et .IIII. sextarii. quos debet Willermus Mabili apud | palaieres.

C. PREPOSITUS. ET CONO. DE FONZ.

Vvarens et quicquid habemus ibi exceptis .XX. solidis. qui sunt de Anniuersario octonis de crissie et Giroldi carbonis | et illud de parlie habeat. illud de saullens quod habemus cum preposito habeat.

Vinum. vinea | iuxta clausum sancti lau. que fuit

Giroldi carbonis cum decima eiusdem vinee. vinea paris | cum decima sua. decem sextarii in vinea vmberti Rome cum decima eiusdem vinee .IIII. Sextarii. in | vinea Wichardi .IIII. sextaria in vinea fabrorum. vinum de monbennon quod habemus cum Girardo | mastin. et totam deciman de mornay tam uini quA blAdii.

[1] R. DE WLFLENS. W. DE GUMUENS. PORCIO DE DONMARTIN.

Donmartin. Quicquid habemus. et apud pollie lopitet et vilar tiecilin. castra et quicquid est | intra muros est capituli. quod habemus apud fei et berchie habeat. et illud de botens. et perdices de pollie | habeat.

Vin. plantate que sunt in plana eschisie. quas fecit petrus de donmartin cum vineA | Arnoldi. decima de vineis quæ sunt in plano eschisie inter lo Rual de palaieres et uiam que vadit | versus Warchiri. terciam partem de pairi habet.

OCTO PREPOSITUS SALODORENSIS. ET MAGISTER LODOUICUS.

Dallens totum totum cum ecclesia. excipitur Betens. ITEM cumuens. et Britignie iusta Gumuens | et morrens

[1] *Folio* 123. *verso.*

et cuzie et britignie bun. V. solidos. et dete et octo denarios. quos habemus apud escharlens. vltra | telam.

Vin. li menassi Es rumillaz iuxta Warchieri. due cupe in vinea Willermi balleis. | IIII. sextarii es mous. decima clausi filiorum dalmacij bouer Ante domum es movs. vinea que fuit | Raimundi de fonz .III. sextarii in vinea petri poncie .IIII. sextarii in vinea cuAlet. | lies menes-|-ses filiorum cononis de esschisie vineA que fuit Petri cheinion. vinee de Estanboc. vineA que fuit | vldrici fabri de lacrosa.

JOSEPH SUCCENTOR ET OCTO.

Ogo. totum exceptis ecclesiis. et .V. s. de charmeis et quicquid habemus ibi uel habere debemus. Luxurie | et Bitusie exceptis censibus. quos debet petrus fortis. et exceptis Anniuersariis .G. dapiferi. et Octonis fata. vin. vinea que fuit prepositi apud estrA. et cultura vinee petri | fortis excepto dominio. post obitum dicti petri dictA vineA redibit ad capitulum. de ista porcione. est vinea que fuit Magistri Richardi que est iuxta uineam que fuit prepositi.

W. THESAURARIUS. A. PREPOSITUS NOUI CASTRI.

GRANGES totum ecclesia et grangia. exceptis animalibus et agricultura de grangia huius anni. | salsel excepto eo quod tenet ibi prepositus personaliter et excepto

furno de granges. omnia appendiciA | parrochie habeat excepta emenda quam fecit capitulo Aymo de montAine. Rolens et Berlay. | Auta fonz censum de Asneins. et chauchinie et Willens. et censum de monte presbiteri. tenementum | de Rueta apud pulie cum appendiciis suis. Eschiens belmont. Savinie et vilar | Sewrioz.

Vin. duo clausi de pulie. et vinea quam colebat cono sacerdos de pulie | .s. de vinea cantoris et eschimelli quos debet nobis Iohanna de Runes. Omnes manesses que spectant ad tene-|-mentum de Rueta. cum omnibus debitis et vsagiis suis habeat. Excipitur decima Annone quam | habemus apud pulie. que est de porcione de espaligiio. et excipiuntur terragia que sunt de Anniuersario Willermi de Orsonens. vin. decime quam tenebat Giroldus carbo vltra Warcheriam est de ista porcione.

VLDRICUS DAPIFER. VMBERTUS DE ALBONA.

EVONANT. cum ecclesia. de chieres. et Betens. et charlie. exceptis Anniuersariis | dalmacii dapiferi et heliete vxoris eius. Decimam de plan habeat. et decimam de RouereA | chamblandes. Eschisie preter vin. Oschie.

Vin. de charlie. vin. de chanblandes. totum | vinum de oschie decimam vinearum que sunt ultra burgum et Iarlata. Totam decimam vini quam | habemus de ecclesia sancti Petri. et decimam vinee Girardi mastin subtus stratam. et decimA | vinee Tyeberti matricularij apud palaieres. et vin. de vineA de couvalov.

[1] PLACITA TAM NOUA QUAM ANTIQUA SINT CAPITULI HEC SUNT INSTITUCIONES.

Representacio. et collacio ecclesiarum. et dominium sint capituli. et si quid remanserit de sacerdotibus uel clericis | beneficiatis Acapitulo preter testamentum eorum sit capituli.

Omnia beneficia que habent canonici. sacerdotes. et clerici personaliter post obitum eorum redeant ad capitulum. | preter illud quod de ecclesia sancti prothasii. et de coruatis. et de uineis de submonte dictum est. salua consu-|-etudine antiqua de domibus et vineis que poss canonicis. ab hiis qui eas edificant. et plantant.

Nullus sequatur homines uel decimam in porcione uel terra alterius.

Nullus canonicus de possessionibus capituli possit aliquid dare uendere uel inuadiare. uel infeodare uel | aliquo modo alienare sine assensu capituli. Quia uero capitulum partem retinuit ad conmunes expensas | faciendas nichil conferat de Retentis. uel de hiis que accident infra decennium. preter terram ad plantan-|-dam vineam. uel casale ad domum. uel molendinum. uel furnum faciendum.

Si hospites venirent capitulo possit mittere ad villas capituli vbi uoluerit celerarius. pro Gallinis. feno | et

[1] *Folio 124. recto.*

palea non obstante contradicione alicuius. Missi Acapitulo. possint iacere in villis capituli in expensis earumdem | non obstante contradictione alicuius. Illi qui debent les waites in nocte dominica Reddant eas. nec aliquis eos | super hoc manvteneat uel defendat. Si capitulum pro terra uel hominibus adquirendis. uel pacificandis | uel expensis faciendis eundo ad curiam Romanam uel cardinalem uel Archiepiscopum. uel Inde delegatos | velit accipere in hominibus suis nullus contradicat. Siquis uoluerit in porcione suA castrum uel municionem | firmare capitulum possit evm iuuare in terra uel aliis pro sua uoluntate. Ius et dominium prepositure | saluum sit vbique. preterquam de legibus de hiis que sunt in particionibus. pro quibus habet cono prepositus. Centum solidos | in Reconpensacione in uita sua. scilicet .LX. quos debebat pro ecclesia de bollo et .XV. pro terra Auvernie et duas | partes .XL. s. pro eo quod habet Apud saysel. Oblationes maioris altaris sint trium ebdomodariorum | sicut fuit stAtutum in preterito Anno. et sub forma eiusdem statuti. scribatur specialiter et sigilletur. et per decennium | obseruetur. et hoc incipiat in proxima dominica post assumptionem beate Marie proximo venturam.

Canonicis qui revestientur ad maiorem missam personaliter per totum Annum singulis diebus dentur duo denarii cuilibet. | hoc idem fiat in cena domini. in gealogiis. in bened cerei. et in sinodis. et in tribus missis natalis domini. et in propheciis preter illud quod de oblationibus habent ab antiquo. In omnibus festis duplicibus can. qui regent chorum | cum capis sericis in qualibet hora huius regiminis quilibet duos denarios.

Canonicus ebdomodarius siue in altari | siue in choro per cuius defectum remanebit missa. mAtutine uel vespere. ille de | altari admittet .IIII. denarios. et ille de choro duos qualibet horA. et celerarius retineat eos. de prebenda eius. et qui scribit | stagia scribat defectum istum. Statutum ab antiquo de stagio faciendo obseruetur.

Quelibet porcio reddat singulis Annis celerario .XX. solidos. dominica in septuaiesimA. Eadem pena canonico | qui censum debitum capitulo uel aliquid de portione absentis retinebit. . . . . fiat distribucio A capite | quam diu du . . duo denarii singulis canonicis in matutinis duo in missa. et duo in vesperis. hic | accipiunt presentes. scolares. peregrini licenciati. et Mortuj. Prebende absentium sint in manu | celerarii. nec socius canonicus maius dominium habeat in prebenda quam celerarius. nec aliquid faciat sine ipso. et si | faceret irritum esset etiam supradicta pena puniretur. Receptiones et Anniuersaria. excipiuntur | preter illa que expressa sunt in particionibus. et illa celerarius reconpenset. Homines de parrochia de | don martin et de sugnens eant apud don martin custodire bastire et wetier castrum non obstante | contradictione aliqua et si capitulum uideret quod necesse sit possit precipere remocioribus uillis iudicare castra et custodi..

Canonici recipientes integram prebendam possint conmutare porciones suas. alii non possint | sine consensu capituli. Si unus sociorum uelit diuidere porcionem suam socio suo reliqus non contradicat | set teneatur Accipere quam uoluerit porcionem. Si de duobus canonicis qui si simul habeant vnam porcionem[1] alter

[1] *Fol. 124. verso.*

uoluerit acquirere plantare uel edificare intra porcionem. et alter non soluerit partem suam scilicet medi-|-etatem. ille qui fecerit libere et pacifice in vita sua possideat. et edificet sine alterius contradictione.

Prior sancti Marii in prebenda defuncti collectam uel exactionem. non consuetam non faciat sine | consilio celarii. Personam alicuius minisoh. ecclesie non capiat canonicus sine evidenti culpa | et si captus fuerit ad arbitrium prepositi et capituli liberetur. uel redimatur. et emendet culpam dominis porcionis. Si querimonia deueniat ad capitulum de talliis inmoderatis. grauibus exactionibus et | aliis iniuriis illatis hominibus ecclesie. ad arbitrium prepositi et maioris partis presentium | in capitulo emendetur. et qui noluerit emendare per prepositum et cetera. A choro. capitulo. et prebenda suspendatur.

Si quid obmissum. uel corrigendum. uel. statuendum fuerit. per capitulum ordinetur.

Capitulum concessit Willermo clerico In uita sua decimam quam habebat Apud paterniacum. Corsales. et | donpero. et ipse debet Annuatim inde reddere capitulo .XX. solidos. et quando ipse dabit .X. libras capitulo. Capitulum eas | debet ponere in acquisitionem terre cuius frvctum capitulum habere debet. et extunc .W. dictos .XX. solidos reddere non tenetur. | Actum anno Ab incarnatione dominj. M°.CC°.XXXIII°. mense Augus.

Iordanus filius .W. grasset uendidit Waltero nepoti Martini de porta quoddam casale (—) de assensu capituli | (apud sanctum laurentium.) et dictus Martinus debet capitulo reddere pro dicto casali .XII. denarios in

natali domini annua-|-tim. actum in reuestiario. anno ab incar. domini MCC.XXXIII. in crastina Sancti nicolai.

Maria de cors dedit .II. pisceolas terre quas habebat a capitulo. cardinali. unam. et | aliam Iohanni de vaaz. de assensu capituli. ad censum pro .III. solidis. actum in reuestiario | anno ab incar. do. MCC.XXXIII. In uigilia purificationis. tes. C. p. G. Sa. C. de | fonz. N. de cha. Io. Suc. R. | de Ro. Amedeus. V. da. R. de Wul. Ia. de Burgo | celerarius.

BELMONT.

Filii .W. de belmunt uendiderunt Iohanni de gebenna macellario wanneriam cuiusdam vinee apud belmunt | de assensu capituli. que debet capitulo tercium sestarium clari vini et custodire unum custodem. actum in carentena | anno ab incarnacione domini .M.CCXXXIIII. crastina. beate marie magdalene.

NOUA RES.

Anno ab incar. do. M°.CC°.XXXIII. fuit hiemps valida qualem nullus tunc uiuens in burgondia dixit se uidisse | et fuerunt pre frigore mortue nuces et vinee fere omnes apud bisuncium et salinum. arbois. diuionem | et beaulica et altisiodorum. lugdunum. et uien-

nam et ualenciam et sabaudiam et tarentasiam et gebennam | et belicium. et sedunum et etiam in aliis locis. ita quod multi qui solebant habere. C. mo. uini. vix habue-|-runt tria et parum fuit de frumento. set lausan satis per dei gratiam. crevit de frumento et uino.

Anno domini .M°.CC°.XXX°.IIII°. mense octobri. facta fuit lausan. Magna campana. a magistro Iohanne. ramieli. | cuius espense fuerunt conputate circa .VII. Milia solidorum. appendens .V. M. librarum. et CC. libras.

[1] ELEMOSINA. W. FILII. P. DE LAU. MILITIS. CAPELLANIA DE PROMENTOUR.

fi lius. p. de lausan militis a quibusdam qui deultra iure uenerant in publica strata rapere. uel furari casu sagitta vulner-|-atus iusta ospitale de jorat. et ad ospitale deportatus. ibi fecit elemosinam et dedit capitulo lausan quandam uineam | apud jouego. et etiam aliis ecclesiis prout sibi placuit qui die sequenti ad domum suam lausan deportatus eandem elemosi-|-nam recognouit. obiit autem dictus .W. anno ab incar. domini M°.CC°.XXXIIII°. no. maii. et reliquid jordanam filiam domini jacobi | de albona vxorem suam pregnantem. com autem capitulum uellet dictam uineam facere fodi. dictus jacobus recognouit bene quod re-|-uera uineam

[1] *Folio 125. recto.*

in elemosinam dederat set postea mutauerat testamentum et super uineam dederat capitulo .I. Mo. uini. | annuatim et si in illa uinea non inueniretur in aliis uineis suis acciperetur. capitulum uero respondit quod nesciebat quod dictus .W. tes-|-tamentum suum mutasset nec quod potuisset mutasse quia fidem dederat in manu. al. capellani sui quod dictam elemosinam | teneret. dum autem super dicta elemosina diu fuisset litigatum et multa ex utraque parte fuissent allegata. et etiam a domino | Bo. episcopo lausan judice. s. ordinario quidam testes fuissent examinati canonici dictam controuersiam dicti | ja. concientie et uoluntati reliquerunt. qui consilio domini episcopi et de assensu canonicorum recognouit quod .W. dederat | super dictam uineam .I. Mo. uini annuatim et si in illa uinea non inueniretur in aliis uineis suis acciperetur | et aduc dictus jacobus super eandem uineam dedit .II. sextaria uini annuatim ita quod uinum reciperetur ad custo-|-diam capituli medietas de albo et medietas de rubeo et si uinum non legeretur de tali uino quale ibi | cresceret illa .X.IIII. sextaria reciperentur. et canonicis qui interessent eius anniuersario distribuerentur | et promisit quod faceret laudare. jor. filiam suam et heredem suum si deus ei daret heredem de supradicto .W. | Actum lau. ante cameram domini episcopi. anno incar. do. M°.CC°.XXX°.IIII°. VI. Kal. oc. tes. dominus. B. episcopus. c. p. W. | prior sancti. M. G. sa. c. de fonz. jo. suc. ja. de gral. R. de ro. ame. R. de vul. p de sancto. m. cano. magister arnoldus. ma-|-gister balduinus. p. dapiferi .W. beuer .W. et R. de vuillens. poncius de iaaiz. mi. W. de fromont.

prepositus lausan et capitulum eiusdem loci omnibus tam futuris quam presentibus rei geste notitiam com salute. Nouerint | uniuersi quod nos capitulum ecclesie lausan dedimus ad censum terram nostram de chauchinie .p. plebano de basens | .s. pro .X.V. solidis in festo sancti andree singulis annis persolvendis in uita sua pacifice possidendam. ita quod post | eius decessum dicta terra libere et integre redeat ad capitulum lausan hoc adiuncto quod si supradicto | termino prelibati census solucio. non fieret dicta terra similiter libere remaneret | capitulo lausan nisi forsitan nuncius qui deferret dictum censum per uiam impedimento lelegitimo | detineretur. datum lausan anno domini M°·CC°.XXX°.IIII°. VI°. Kal. no.

B. dei gratia lausan episcopus. omnibus tam futuris quam presentibus rei geste notitiam cum salute. Nouerint uniuersi | quod capitulum lausan ecclesie dedit ad censum terram de chauchinie. p. plebano de basens. s. pro .X.V. solidis in | festo sancti andree singulis andree annis soluendis in uita sua pacifice possidendam ita quod post eius decessum | dicta terra libere et integre redeat ad capitulum lausan hoc adiuncto quod si supradicto termino prelibati census solucio non | fieret dicta terra similiter remaneret libere capitulo lausan. nisi forsitan nuncius qui deferret. dictum censum per uiam impedi-|-mento legitimo detineretur. datum lau. anno do. M°.CC°.XXX°.IIII°. VII. Kal. no.

Notum sit | omnibus tam presentibus quam futuris quod dominus. Gottefridus de oltingen et filii sui. in manu. VI. de crahenborhc. | lausan canonici resignauerunt nomine ecclesie lausan ius quod videbantur

habere. in .V. lunaribus. apud calnachon com iure | aduocacie qui sunt beate marie. lausan capituli quos tenebat. henricus. chinsiluhc. ut capitulum lausan hos. com iure aduo-|-cacie sine omni calumpnia istorum supradictorum et heredum suorum de cetero sine contradictione possideat. huius rei. tes. sunt plebanus | de friburgo. magister. h. cano. argentin. magister. p. Ro. de montcorsu. sacerdotes. bor. de crissie. conraz. de macchenberhc | p. achar. Roz. de vuolchewile. Iordanus de mutilu. Milites. vldricus de actenberhc. et Wernerus frater suus. Io. de chenens. | al. de bollo. jor. de vilar aloz. et vl. frater eius. et multi alii. et ut istud ratum et firmum in perpetuum habeatur | presens scriptum ad preces vtriusque partis. sigillo comitis. h. de chiburhc. et sigillo de friburgo | est munitum. actum anno gracie .M°.CC°.XXX°.I°. ante fores ecclesie de fribur. in crastino sancti. jacobi. et sancti | christofori.

PROMENTHOUZ.

Richardus capellanus de promentour recognouit spectare ad capellaniam de promentour. medieta-|-tem oblationum et elemosinarum terra similiter spectat ad capellaniam. set decima spectat ad per-|-sonatum preter quam nascentium. candelarum uero medietas spectat ad personatum. in festis. s. in nati-|-uitate. et in festo sancti stephani. et purificationis. et omnium sancto-

rum. peciit etiam idem capellanus a capitulo | quod ei daret personatum ad censum pro .LX. solidis reddendis in octaua pasce. XXX. solidis. in festo sancti micha-|-elis .XXX. solidis. quod placuit canonicis presentibus si placeret absentibus. Aq. in reuestiario. anno domini | M°.CC°.XXXIIII°. in festo sancti leodegarii. tes. c. p. W. prior sancti. M. G. sa. A. de no. cas. jo. suc. ja. de Grelie. ame. | R. de Ro. V. da. Ia. de bur. ce. W. de gu. W. de gru. p. de S. Mar. placuit et postea ceteris.

[1] ELEMOSINA YEBLONIS DE GRANDISONO. CONMUTATIO PREBENDARUM DE CRANS. INIURIA QUAM FACIUNT PREDICATORES. QUEDAM LAUDATIO. ORNYE.

E. dominus Grandisoni. vniuersis presentem paginam inspecturis rei geste memoriam. Nouerint uniuersi quod nos pro | remedio anime nostre. consencientibus et laudantibus filiis nostris. H. scilicet domino de chanuenz. et P. domino de Grantson. | et Antonia. uxore condam filii nostri. G. domini sarrate et filiis eius .s. ai. et .W. et Iordana filia ipsius concedimus in | helemosinam perpetuam. ecclesie beate marie lausan pro anniuersario nostro et Beatricis vxoris nostre .I. Mo. | frumenti ad mensuram sarrate. in decima de ornie singulis annis persoluendum. damus etiam eidem ecclesie. I. cuppam | argenteam ad reponendum corpus domini.

[1] *Folio 125. verso.*

In cuius rei testimonium presens scriptum sigilli nostri et supradictorum filiorum | nostrorum. et supradicte. An. sigillorum munimine fecimus roborari. Actum anno domini .M°.CC°.-|-XXX°.IIII°. Mense octobri.

Facta diuisione prebendarum crans cum appendiciis et decima sancti laurencii frumenti et auene et uini | in parte et id quod habemus apud viueis exceptis ecclesia cum appendiciis et vino. et quedam alia. ex-|-ceptis illis que in superiori scripto continentur venerunt ad partem. R. de ro. et p. de fonz. quo in-|-gresso ordinem predicatorum capitulum fecit munitionem apud sanctum prothasium et dederunt crans. | cum appendiciis illis qui custodirent munitionem sancti prothasii et prebenda dicti .R. de ro. promise-|-runt reddere annuatim .X. libras. et donec ei redderentur recipere debebat residuum porcionis de | crans. collata autem prebenda dicti .p. de fonz .p. de sancto martino statuit capitulum quod ipse .p. et dictus | R. de ro. inter se diuiderent illas .X. libras et residuum portionis de crans. post hec assignauit eis | capitulum pro dictis .X. libris .VII. libras in ecclesia de viueis et .LX. solidos in ecclesia de promentour. ita tamen | quod si census ecclesie de promentour minueretur pro capellania augenda capitulum eis dictam | minucionem recompensaret et ipsi ita ratum habuerunt. ac. in quarentena anno domini | M.CC.XXXIIII. sabato post festum sancte lucie. tes. c. p. W. prior. s. Ma. G. sa. io. suc. al. de no. | cas. ame. c. de fonz. R. de ro. V. dapifer. ia. de burce. W. de Gu. W. de Gru. R. de monz. p. | de sancto martino.

Cono de hospitali uendidit Iohannj de donmartin me-

dietatem cuiusdam casalis | prope hospitale quod dicebat se habere a capitulo ad censum. illam medietatem et | aliam pro .XXII. denariis. et facta fuit hec uendicio de assensu capituli. Actum in capitulo. anno | ab incar. do. M.CC.XXXIIII. Mense februario.

FRATRES PREDICATORES.

Predicatores fecerunt apud lausan in loco qui dicitur perabot domum et ecclesiam sine assensu ca-|-pituli lausan. com tamen capitulum eos uoluisset iuvare in aquirenda terra filiorum dal-|-macii Bouer. in .XV. solidis censualibus et in expensis edificiorum communiter et singula-|-riter quidam. dum ipsi ecclesiam et claustrum et officinas suas facerent super terram que | erat capituli vel prepositi uel domini episcopi. nullo mediante. quod non fecerunt. set excusauit | se frater. W. prior Bisuntinus. quod si ipsi edificarent super nos. ipsi incurrerent odium | burgensium. et aquisierunt terram a .W. Bewro. et quibusdam aliis. et ibi edificauerunt. | Actum anno ab incarnatione domini .MCC.XXXIIII. com autem ibi fecissent capellam lig-|-neam ceperunt ad eos uenire tot de parrochianis lausan ad missas. quod parrochie | sepe remanebant quasi uacue. et plures ueniebant ad eos ad confessiones se-|-pe. quam ad sacerdotes parrochiales. fuerunt etiam in quibusdam aliis iniuriosi capitulo sicut ca-|-pitulo uidebatur. et ceperunt congregare lapides ad faciendam ecclesiam et edificia | lapidea. sine assensu capituli. set quia capitu-

tulum non potuit tot iniurias sustinere. fac-|-ta querimonia domino. Bo. episcopo. com ipse capitulo in nullo fecisset satisfieri. capitulum | abito conmuni consilio. miserunt ad eos apud perabot. c. p. et W. thes. et | n. de cha. et R. de Wul. et W. de Gru. ut eis iniurias quas capitulum sibi fieri dicebat | ostenderent. et eis nouum opus denunciarent. quod et supradicti fecerunt. Actum eodem anno .VIII. | ydus febru. fuerunt et com supradictis canonicis. Albertus Bouer. Iohannes de cha-|-uornai. Albertus de estauaiel. clerici. et Iohannes magister operis lausan. Alia | lege in seqnenti folio ubi inuenies. b.

[1] FEODA.

Mauricia uxor condam cristini Murfin. peciit a capitulo feodum quod ma-|-ritus suus habuerat a capitulo. s. quartam partem prebende. Set quia ipsa erat | femina. capitulum recepit ab ea placitum. s. VII. solidos et .VI. denarios. et ipsa | promisit facere seruicium. et capitulum expectauit eam de homini-|-o. quamdiu capitulo placeret. Actum in reuestiario. Anno ab jncar. do. | MCC.XXXIIII. Mense februario.

Idem fecit capitulum filie hugonis pienichat. eadem die et ipsa | soluit placitum de sexta parte unius prebende.

[1] *Fol. 126. recto.*

PREDICATORES.

Die sequenti intrauit supradictus W. prior Bisuntinus capitulum. dicens quod non cre-|-debat quod ipse uel socii sui in aliquo fecissent contra capitulum. et si in aliquo per | negligenciam forte deliquerant. parati erant emendare et ex-|-cusauit se super hiis in quibus capitulum dicebat sibi et capellanis su-|-is eos fuisse iniuriatos. Tandem capitulum habito consilio dixit | quod magis habebat in animo iuuare religionem quam eradica-|-re. et si placeret predicatoribus prior Bisuntinus et prepositus et sacrista | lausan. habita deljberatione et consilio. conuenirent in aliquem | bonum statum. quem ex utraque parte de cetero obseruarent. et ita | essent amici. prior Bisuntinus respondit. quod libenter com supradic-|-tis mitteret fratrem Vmbertum. et ea in quibus concordarent mit-|-terent ad eorum capitulum generale. et laboraret quod eorum capi-|-tulum. sine quo istud facere non poterant. preberet assensum. Supradicti | conuenerunt in quarentena. et com eis frater henricus de ordine predica-|-torum. et dixit frater Vmbertus quod canonici scriberent que eis placerent. et ipsi | ea mitterent priori supradicto.

PREDICATORES.

Canonici lausan in hoc conuenerunt com predicatoribus si eisdem predicatoribus placet | quod ipsi predicatores non pulsent in sabato sancto donec in ecclesia catedrali pulsetur. | dominica in ramis palmarum nullam faciant processionem quousque processio cate-|-dralis ecclesie sit perfecta. In festo dedicationis ecclesie lausan. jn festo | purificationis beate marie. et in commemoratione omnium fidelium | defuctorum. s. in crastino omnium sanctorum nullam missam celebrent | lausanne eciam voce sumissa donec euangelium cantatum fuerit | in ecclesia Catedrali. In natiuitate domini. jn festo purifica-|-tionis beate marie. dominica in ramis palmarum. In pasca. Ascensione[1] | domini. pentecoste. dedicatione ecclesie. et in festo omnium sanctorum predica-|-tores ueniant processionaliter ad catedralem ecclesiam et intersint | processionibus et misse usque post euangelium in letania maiore et in | tribus diebus rogacionum ante ascensionem domini ueniant ad ma-|-jorem ecclesiam et intersint letaniis et processionibus. In letania | maiore canonici lausann cum processione ueniant ad eorum | ecclesiam. s. beatam mariam magdalenam et exinde predica-|-tores sint in processione quousque reuersa fuerit ad maiorem | ecclesiam. In festo beate marie magdalene canonici lausann | cum clero eiusdem ecclesie in primis uesperis eant processionaliter

[1] *Fol. 126. verso.*

ad ec-|-clesiam beate marie magdalene et ibi uesperas celebrent | solempniter. Adiunctum est etiam. quod quando aliquis de catedralibus cano-|-nicis defunctus fuerit predicatores processionaliter ueniant | ad missam que sollempniter cantabitur pro defunctis et ibidem intersint | sepulture. similiter canonici ueniant ad sepulturam | predicatorum si ab ipsis fuerint uocati. dicti uero predicato-|-res non recipiant scienter parrochianos ecclesiarum lausann | donec missa parrochialis fuerit celebrata. nec fugiti-|-uos unquam. nec recipiant interdictos uel excommunicatos | a capitulo. nec recipiant confessiones aliquorum qui prius non sint confessi | propriis sacerdotjbus nisi specialiter a propriis sacerdotibus uel a domino episcopo | uel ab eis quibus p° confiteri tenentur. mitterentur ad sepultu-|-ram uero non recipiant aliquem nisi a proprio sacerdote fuerit eis traditus | et salvo per omnia iure sacerdotis et tam maioris ecclesie quam aliarum.

Anno ab incar. do. MCCXXXV. conuenerunt canonici lau. in re-|-uestiario et statuerunt quod in festo. IX. lectionum non celebraretur | missa in conuentu in altari beati johannis inter primam et terciam | pro aliquo anniuersario set die precedenti. nec vigilie die precedenti. | excipitur tamen dies sabati jn qua fiunt. IX. lectiones. huic statu-|-to jnterfuerunt. c. p. W. the. jo. can. W. prior. G. sa. c. de fonz. n. | de cha. al. de no. cas. jo. suc. p. de vileta. R. de ro. R. de Wol. V. da. | ame. ja de bor. W. de gu. W. de gru. a. de Ge. p. de sancto Mar. dixerunt | . Ii quidem canonici quod ita fuerat ab antiquo. quidam uero dixerunt quod ita | fuerat a pluribus annis. Anniuersaria uero que ueniunt in die

dominica | solent fieri feria sequenti set si tunc euenerit festum .IX. lectionum fit | statim post festum quando comode fieri potest.

[1] CONCESSIONES.

Iohanni de Sancto laurencio. fabro. concessit capitulum .V. posas | terre ad censum pro. VI. solidis censualibus reddendis in festo Sancti Mi-|-chaelis. Actum in reuestiario. anno ab incar. do. MCCXXXV. | mense aprili.

Iacobo de Melduno concessit capitulum pro .III. solidis censualibus redden-|-dis in vigilia Beati laurencij. ortum situm apud choucrus quem | .p. filius .p. scriptoris habuerat a capitulo. actum in reuestiario | anno ab incar. do. MCCXXXV. vii. Ydus Iunii.

Stephanus liuizios emit a quadam amita vxoris sue que erat de | melduno quoddam casale quod est lausann in palude et hoc de assensu | capituli et debet inde capitulo. VI. denarios censuales in festo sancti. . . . . . . actum anno ab incar. do. M.CC.XXX.V. Mense junio.

W. ligers emit a nicolet molendinario et priuino suo quamdam | domum prope portam hospitalis lausan de assensu capituli et debet | inde capitulo .XVI. denarios censuales in festo sancti michaelis. actum | in prato claustri anno ab incar. do. M.CC.XXX.V. mense julio.

[1] *Folio* 127. *recto.*

Mota fuit questio super oblationibus que fiunt in maiori al-|-tari quando ibi celebratur pro defontis Missa utrum essent | capituli uel specialiter sacerdotum canonicorum et fuit recognitum | quod semper fuerant sacerdotum canonicorum excepto illo quod solet dari | sacerdoti qui missam celebrat et diacono et subdiacono. qui cum | eo sunt reuestiti et matriculario. actum in ca anno ab incar. | do. M.CC.XXX.V. crastina beate margarete. Interfue-|-runt autem. c. p. W. the. jo. can. W. prior sancti. Ma. G. sa. c. de fonz. n | de cha. a. de no. cas. ja. de gralie. jo. suc. p. de vi. ame. R. de ro. | R. de Wul. V. da. Ia. de bur. ce. W. de gu. a. de Ge. W. de gru. | .p. de sancto mar.

Eadem die sub eisdem testibus dedit capitulum anselmo de chauanes. | terram in uallibus sub belmunt ad censum pro .II. solidis censualibus redden-|-dis in festo beati michaelis.

quidam de Morat cono nomine cruce signatus et vxor eius uendidit quandam domum prope | portam sancti laurencii johanni ciui lausan quam domum habebat a capitulo ad | censum pro .VI. denariis. quam donationem ei laudauit capitulum. actum in choro anno ab incar. | do. MCCXXXV. in festo sancti ciriaci.

Anno ab incar. do. MCC.XXXV. crastina octaue Beati laurencjj. accensus est ig-|-nis lausan de nocte jn uico qui dicitur palus. in domo Iohannjs de albona. ex-|-igentibus tam cleri quam populj peccatis. dum autem tam clericj quam lajcj. labora-|-rent domos diruere ante ignem. ne ciujtas et Monasterium comburerentur .p. qui-|-dam de Maisieres pauper. cecus et senex uolens pannulos suos secum extra domum | portare. ac-

cendit candelam quam acceperat in capella Beate Marie. quam diu custodierat indignus et contra uoluntatem. eorumdam canonjcorum et com mag-|-na suspitione. que sibi in stamjne cecidit et accensa fuit inde statim domus sua. | que erat inter domum .C. prepositj et .G. Sacriste retro et prope monasterium. et ex | utraque igne combusta fuit tota uilla et ciuitas et Monasterium et Sanctus .p.[1] | et Sanctus Marius et omnes alie ecclesie lausan et capelle et campane. preter ecclesiam | Beatj laurencjj. et etiam combustum fuit hospitale Beati johannis. quod erat | extra muros. fuerunt etiam combusta omnia pallia Monasterij et Multa alia | ornamenta et omnia tecta plumbea et pulcerrime uitree fenestre et fu-|-erunt combusti circa .LXXX. homines et mulieres. de quibus .I. fuit clericus. et Ma-|-ior pars subterraneorum tocius uille fonditus igne cremata corruit et | combusta fuerunt omnia que intus erant et muri plurimj et caminate | corruerunt et infinitj homines et mulieres. combustj fuerunt per pedes cru-|-ra et bracia et capita. qui ujx euaserunt et tantum fuit damnum quod non potuit | estimarj. venerat autem ante incendium supradictum tanta multi-|-tudo vesparum. quam nullus antea se dixerat audisse. et tantus calor | in augusto quantum nullus se dicebat unquam uidisse. eo anno fuerat nimi-|-a caristia annone a pasca usque ad messes. et fuit uendita | cuppa frument. III. solidis. et plus et cuppa auene. XVI. denarjjs.

quinta feria sequentj. com domino. Bo. episcopo lau. occurrerunt apud Sanctum surpicium domino.

[1] *Folio* 127. *verso*.

Ma. | episcopo Geben. C. prepositus lau. et canonici lau. qui ad ipsum mi-|-serant .W. thesaurarium lau. ut eis accomodaret. cc. libras tu-|-ronenses ad reparanda tecta Monasterjj. Beate Marie offerentes ej pro supranominata peccunia. opsides. c. prepositum lau. et jo. can. R. de Ro. et p. de vi. ca. lau. si supradicta | peccunia capitulo accomodaretur. jbi de assensu canoni-|-corum lau. residencium facta fuit conmutatio de domo | quam. Io. Cantor habebat a capitulo. que fuerat Magistri Galteri. et ante eum domini Rogeri. qui fuerat episcopus lau. et ante eum Magistri Richardi | et ante eum Magistri henricj. et ante eum dominj ottonis | de crissie et ante eum domini emmonis de Sasses. qui eam fecerat | pro domo que tunc erat jacobi de albona. archidiaconj car-|-notensis. que ante eum fuerat. W. de escublens qui fuerat episcopus Sedunensis qui | eam fecerat lapideam. et ante eum dominj emerradi. et de assensu | capituli domus archidiaconj carnotensis debuit esse. Io. can-|-toris lau. et domus que fuerat Magistri Galterj debujt esse Ia-|-cobi de Burgo. et Rodolfjde Wulflens et si unus eorum decederet | alter eorum eam in uita sua haberet.

Die sequentj canonicj lau. residentes de assensu absencium et illorum de quibus dixer-|-unt quod debebant. uel solebant uocarj. dederunt .p. de Vileta et .W. de | Gumuens. domum que fuerat dominj Vldrici de Vanello. et | ante eum donj Vmberti de pont. et ante eum donnj .p. Bouonis. qui | eam fecerat lapideam.

Dederunt etiam. W. de Sancto Stephano clerico et dne de Vanello | quoddam casale. sub domo .p. de ollens ad faciendam ibi domum. tali | conditione quod quando unus eorum decederet alij remaneret.

[1] STATUTA. CONCESSIONES. BELMUNT.

Dedit etiam capitulum supradictis .W. de Sancto Stephano et domine de Vanello. id quod dominus Vldricus | de Vanello solebat habere a capitulo ad censum. tali conditione. quod si unus decederet | alij remaneret.

Fuit etiam eadem die in capitulo statutum quod canonicus domum quam haberet supra casale | capituli posset dare uendere uel inuadiare. uel mutare canonjco. sine as-|- sensu capituli. non tamen alij. nisi canonico.

Eodem anno fuit infinita multitudo vesparum quantam nunquam aliquis viderat ante. Fujt etiam combusta domus .c. prepositi lau. com Monasterio et ecclesiis lau. et capellis et tota | ciuitate et villa. domus supradicta fuerat ante prepositum inmediate. dominj Reimundi | de fonz et ante eum. Vldrici fratris suj thesaurarij qui eam fecerat. fuerat autem data | dicto .C. de estauaiel preposito lau. anno ab incar. do. MCC.III. qui. s. c. prepositus espenderat in ea | melioranda et reedificanda circa. C.XX. libras. usque ad supradictum ignem. et in igne per-|-didit preter domum ualens circa. LXXX. libras. extunc expendit in ea reedificanda.

Eodem anno in festo Sancti Ruffj fuit data capellanja Sancte Crucis.p. capel-|-lano de Viueis. a canonicis qui presentes erant lausan. a presentibus | enim nullo absente citato possunt capellanje conferrj. set ipse

[1] *Folio* 128. *recto.*

Kal. | Septembris intrauit capitulum et grates reddidit capitulo super eo. quod sibi honorem fe-|-cerat. set ipse nolebat capellaniam suam cambiare.

Eadem die ad preces amjcorum. p. eliot. sustinujt capitulum. quod ipse faceret quoddam scriptori-|-um ante Monasterium in loco ubi. p. de arraz. habuerat fabricam ad faciendas | ad opus Monasterij. uitreas fenestras. et debet edificium suum inde auferre | quam cito capitulo placeret.

Eodem anno Kal. Septembris data fuit domus que fuerat haimonis capellanj | Sancte Crucis. amedeo canonico lau. com domo contigua quam ante ha-|-bebat. et promisit quod quam cito ipse haberet tectum in domo supradicta. quod | ipse auferet edificium quod fecerat contra interdictum capituli iusta campanile | contiguum muro. vnde murus de albo marmore. quod in uulgari dictur | Eh. .ions quod erat in fondamento campanilis ita fuit combustum et pejoratum et fondamentum alterius campanilis. ex parte domus episcopi. pro lignario | quod ibi fecerat familia episcopi. quod nullus. nisi ujdisset. credere posset.

Eadem die sustinuit capitulum ad preces corumdam canonicorum quod vldricus | Maritus Margerum poneret summjtates laquearium suorum. Cuiusdam | tecti bastardi quod facere uolebat poneret super murum capituli. et | ipse ea inde auferret ante natiuitatem domini. tunc proximo uenturam.

Eodem anno feria .II. post natiuitatem Beate Marie data fuit capellanja Sancte | crucis. Magistro andree de Cardona. set ipse non acceptaujt eam.

Feria . III . Sequenti data fuit eadem capellania Sancte crucis . Johannj de chauonaj .

Controuersia erat inter vgonem de Morrens filium azzelini et elietam connatam suam | super hereditate patrum eorum . que taliter fuit pacificata . quod vgo haberet duas | partes et elieta terciam . jta tamen quod si elieta acciperet maritum de alterius dominjo . quam ecclesie lau . uel si aliquis eam impeteret . qui iuste eam acquireret nichil eliete prodesset | dicta concordia . actum in nauj Monasterii . anno ab incar. do . MCC.XXXV. | tes . C. p. W. prior Sancti . Ma. Io . Suc . C. de fonz. Ia . de Bur. Ce .

[1] LOLNOUROS. [2] JAMPLUNS.

Hec scripsit . Cono de estauaiel prepositus lau . anno ab incar. dominj . Millesimo . CC. XXXV. | tercio Kal. febru . sicut ea scripta inuenerat in antiquissimo cartulario Bea-|-te Marie.

Hec sunt que fratres lau . debent obtinere in curte lausnoro . decimas omnium pertinencium ad men-|-sam pontificis sive in casalibus siue vineis siue in campis aut in pratis seu in sil-|-uis siue in pascuis siue in piscationibus . de omnibus hiis debent habere fratres lau . deci-|-mationes . preterea debent habere decima-

[1] *Folio 128. verso. Lugnorre.* — [2] *Gampelen.*

tiones de omnibus terris officialibus. de nucibus | uero et ceteris fructibus arborum terre pontificalis indominicate seu officialium terra-|-rum debent peruenire decime ad mensas fratrum lausan.

Similiter in curte que uocatur jampluns habent decimationes fratres lau. habent preterea | piscationes de iure pontificis in ipsa curte in omnj edomada in die ueneris et | dominica. distribuit preterea in predicta curte canonicis lau. episcopus Boso. hec que | superius dicta sunt. in ipsa uero donatione banniuit. ut si quis de hiis que concessit fra-|-tribus lau. aliquid auferre uel subminuere uoluerit. feriatur uinculo. | anathematis donec resipiscat et ad fratres capitale persoluat.

Capitulum dedit Iohanni scriptori domum que fuerat cristine de crissie et in uita Iohannis set post incendium lausan quia. Io. non poterat eam de facili reedifica-|-re. associauit in ea Richardum de ogo Sacerdotem. Cui facto capitulum prebu-|-it assensum. jta quod si. R. uiueret post. Io. haberet dictam domum quamdiu uiueret et post | eum domus rediret ad capitulum. actum anno ad incar. do .MCC.XXXV. Kal. Mar |. in reuestiario. Tes. C. p. Io. can. G. Sa. W. prior. S. Ma. C. de fonz. N. de cha. | Io. Suc. p. de V. R. de Wul. Ia. de Gral. Ame. Ia. de Bur. ce. V. da. W. de Gu. | p. de Sancto Mar.

Discordia uertebatur inter amedeum canonicum lau. et donnam peretam uxorem | condam. W. de lausanna militis. pro stillicidio domorum eorum quia | domus erant contigue. die assignata eis a. c. preposito coram capitulo | post multas allegationes jta inter se conuenerunt quod dictus. A. nichil faceret | in muro dicte. p.

regcognouerat enjm dictus. A. et bene constabat. quod murus dicte .p. erat. et dicta .p. poneret canalem super murum suum | qui portaret stillicidium suum et dictus. A. quando sibi placeret poneret ca-|-nale super se. qui portaret stillicidium suum et uterque custodiret alium | de damno sicut boni uicinj facere debent. quantum posset quia canales quandoque per gelu uel per njues superuerguntur nolente domino domus. Actum in Mo-|-nasterio. anno Ab. incar. do. MCCXXXVI. XIIII. Kal. Maj. tes. C. | p. G. Sa. N. de cha. R. de Wul. Ia. de Bur. ce. ca. otto et clemens | sacerdotes. p. de estauaiel clericus. p. de chesaux. Reimundus de | escublens Milites. et alij Multj.

Anno ab incar. do. MCC.XXXV. tercio. No. Ma. obiit. W. de Orba. Sacerdos et dedit | in elemosinam capitulo. lau. duos campos unum trium jugerum. en la fin vers Mastout | et alium continentem tria jugera et dimidium. de vers la sara et unum pratum apud orbam quod dicitur praront et dedit etiam aliis ecclesiis de terra et bona sua precepit distri-|-buj pro anima sua. per manum. ja. de burgo canonici et celerarij lau. | cuj conmisit testamentum suum. venit autem apud lau. Reinaldus | de linnjrules nepos suus dicens quod nimis fecerat magnam elemo[1]-|-sinam et inde orta fuit discordia inter capitulum. lau. et dictum. R. que taliter fuit sedata. quod dictus. R. pro anima dicti. W. patruj suj et | Stephani de orba condam canonicj lau. fratris. Reinaldi | de linnierules. patris dicti. R. et pro anima sua. dedit per regulam | super altare .I. de dictis

[1] *Folio. 129. recto.*

campis illud quod est . III jugerum. de vers Mastout | et laudaujt sicut sepe dictus. W. illud dederat. actum lau. ante maius al-|-tare eodem anno. jn festo Beatj Bonefacii Martiris. Testes. C. | p. W. tes. Io. Can. Io. Suc. p. de Vi. Ame. R. de Ro. R. de Wul. Iacobus | de Bur. Ce. Ca. Nantelmus de hoschie. Sacerdos. Stephanus filius clarmonde. Vin-|-cencius. p. Mieta. Andreas de pollie. Albertus Beuer. Clericj. p. de Rupe. | Giroldus de ejuvian. Milites. poncius de Granzzon.

Orta fuit controuersia inter johannem Cantorem. lau. et dominum Bonefacium. lau. episcopum | super quibusdam que cantor dicebat ad cantoriam spectare. dicebat enjm quod ille | qui sigillum episcopi portabat debebat cantorj jurare quod sigillum custodiret | bona fide ad opus sui et episcopi et cantoris et non dimjtteretur carta de manu sua | exire sine licencia Cantoris. dicebat etiam quod Cantor debebat clericos ex-|-aminare in capitulo uel claustro in cantu. dicebat etiam quod debebat habere li-|-uresu in placito generalj. dicebat etiam quod episcopus reddiderat johannj de albo-|-na quandam cartam sine assensu cantoris. dicebat etiam quod litere predicatorum debebant | per manum eius exire et litere facte de Wageriis. litere quas dominus episcopus Sacerdotibus qui | non erant de legitimo matrimonjo com quibus dispensabat qui ej pecunjam dabant. | de qua dominus episcopus dicebat quod dominus papa ej dederat potestatem dispensandi com incendiariis et com illis qui inciderunt in canonem. per literas suas. jta tamen quod espensas | quas facerent eundo Romam. darent Sibi ad espendendum jn suc-

cursum terre Sancte. | et eandem potestatem dederat ej. ore proprio dispensandj com sacerdotibus qui non erant | legitime natj. et dicebat quod dispensatio talis. erat spirjtuale. et si | Cantor aliquid haberet. esset simonja. Post multas altercationes | conuenerunt ambo. in. C. prepositum. et W. thesaurarium et Ioseph Suc-|-centorem. et R. de Wulflens. et ottonem de Granzzon. Canonicos. et hei-|-nericum capellanum Sancti laurencjj et Andream Sancti paulj et War-|-nerum Sancti Nicolaj. Capellanos. et Nicolaum dapiferum et W. | Bewro. Milites et jacobum Salterium et Girardum Mastins. Burgenses | qui concorditer recognouerunt sicut uiderant quidam eorum tempore qujnque cantorum. quod ille cuj dominus episcopus conmittebat sigillum su-|-um debebat cantorj jurare quod sigillum bona fide custodiret | ad opus episcopi et cantoris. et similiter de nouo sigillo paruo quod | dominus episcopus fecerat. et quod ipse custos sigilli non dimitteret cartas exire de | manu sua. sine licencia cantoris. de cartis de wajeriis dixe-|-runt quod recognitum fuerat inter episcopum. W. et Cantorem qui fuit episcopus | Ramantensis quod nec episcopus debebat eas facere nisi cessantibus usuris. nec | cantor eas debebat sigillare. nisi cessantibus usuris. et si episcopus | eas aliter sigillaret. non essirent sine licencia cantoris. | de literis predicatorum dictum fuit inter eosdem quod sustinerent donec | supradictus cantor rediret de ultra mare. de eo quod cantor | petebat in placito generalj. fuit dictum quod capellanus Sancti [1] | .p. est in placito generali per cantorem et habet ibi

[1] *Folio* 129 *verso.*

consuetudinem suam. | de literis. Io. de albona. dictum fuit quod erant carta et non debuerant exis-|-si sine licencia cantoris. dictum fuit etiam quod episcopus solebat examj-|-nare clericos ordinandos in curia domini episcopi. quantum ad hones-|-tatem et legitimationem et conditionem. et postea. per testes mit-|-tebat eos in capitulo uel claustro. ubi eos examinabant. Sco-|-lasticus quo ad legere. Cantor. quo ad cantare. et si ibi quo ad hec Ido-|-nej inueniebantur. tunc de mandato episcopi. in tabula scribeban-|-tur. de literis quas dominus episcopus dabat sacerdotibus. dispensans com eis si non es-|-sent nati de legitimo matrjmonio. quia per quamdam decretalem | dominj Gregorii pape nouam suspensj erant. et dominus episcopus dicebat se | habere. a domino papa potestatem dispensandi com eis. quamuis inde non hosten-|-disset literas. et dicebat. quod spirjtuale esset. et si cantor inde aliquid | reciperet quod esset simonja. supranomjnati dixerunt quod si placeret | domino episcopo. et cantorj. Mitterent ambo domino archiepiscopo Bisunti-|-no. allegationes et responsiones suas sigillatas et quod ipse eis | responderet. inde obseruarent. si hoc eis non placeret. quando cantor inde | questionem moueret. dominus episcopus ej responderet. hec fuerunt ita reci-|-tata lau. in capella Sancti nicolaj coram supranomjnatis et | aliis multis. Anno ab incar. do. MCCXXXVI. octauo docimo | Kal. Iulij.

Capitulum lau. dedit. W. de Grancie et vxori eius jacobete et heredibus eorum | quoddam casale apud Sanctum laurencium quod est contiguum casali eorum quod | fuit thome de Sancto laurencio. et debent inde reddere capitulo annuatim | .II. solidos censuales in

vigilia pasce. Actum in choro. Anno ab incar. | do. MCC.XXXVI. xii. Kal. Iuljj. Tes. C. p. W. thes. jo. Can. G. Sa. | N. de cha. Io. Suc. P. de Vi. Ame. R. de Ro. R. de Wul. Ia. de | Bur. Ce. G. de Bur. W. de Gu. P. de S. Mar.

Vldricus cementarius emit a .p. de ollens lo Mercier quamdam domum ante | monasterium Beate Marie lau. com Casali. Cuius Casalis par-|-tem dictus .p. habebat a capitulo ad censum pro .III. solidis reddendis | annuatim in festo omnium Sanctorum et in tali modo secondum bonam consuetudinem | uille. in quali. dictus .p. ed habebat a capitulo. terra illa capituli habe-|-bat in longum .XVI. pedes et dimidium et in latum plus quam .VIII. pedes. actum in re-|-uestiario. anno ab incar. do. M.CC.XXXVI. Mense Nouembris.

Discordia orta fuit inter capitulum lau. et domum Sancti Marij. quia quidam cano-|-njci Sancti Marij iuerant predicare pro co°perienda ecclesia Sancti Marii. | que combusta fuerat com ceteris ecclesiis lausan et duxerant secom predica-|-tores qui predicauerant ex parte Beate Marie. lau. et portauerant | ymaginem Beate Marie et reperant uota et tuallas que debe-|-bantur Beate Marie. et inde damnum intulerant operi Beata Ma-|-rie. quod eius predicatores nesciebant estimare. dicta | discordia taliter fuit pacificata. quod domus Sancti Mari-|-i reddidit Beate Marie quartam partem eorum que ei fu'-|-erant allata. et canonicj qui iuerant predicare. s. Vldricus de Warens et .p. de Bus-|-sens et albertus connomjne abbas debent exire de domo Sancti Marij | et non debent redire

[1] *Folio* 130. *recto.*

usque ad circomcisionem proximo uenturam. nec ex | tunc usque in annum. jn domo religiosa potest eis proujdere domus Sancti Ma-|-rij. alibj uero non. Quilibet de ceteris canonicis quia non corexerunt cri-|-men quando sciuerunt debet legere .I. psalterium. qualibet septimana | usque ad pasca. promiserunt etiam omnes quod non irent de cetero predicare sine licen-|-cia capituli lau. et etiam tunc non portabunt ymaginem de Beata Maria | nec predicabunt ex parte Beate Marie. nec recipient eius uota. nec eius tual-|-las. et super hijs dabunt capitulo literas suas apertas. com sigillis prioris et conuentus. etiam promiserunt quod quando predicabunt dicent quod eorum ecclesia est | in onore beatj Marij confessoris prioratus quidam. ecclesia uero catedralis | est in honore Beate Marie uirginis. Nec cradat aliquis propter similitu-|-dinem nominis. Marie. et Marij. quod ipsi predicent ad opus Beate Ma-|-rje. Actum in capitulo. anno ab incar. do. MCC.XXXVI. Mense Nouembri. jnterfuerunt | C. p. W. thes. G. Sa. C. de fonz. N. de Cha. Io. Suc. ame. P. de Vi. R. de Ro. R. | de Wul. V. da. P. de fru. G. de Bur. hen. de fru. W. de Gu. Ia. de Gral. Ia. de | Bur. ce. p. de. S. Mar. Ca. lau. et W. prior. Giroldus de Bettens. amico. Vl-|-dricus et Vmbertus de Warens. jacobus de tierrens. p. de Bussens. Albertus connomine | abbas. canonicj Sancti Marii.

CURTILIE.

Capitulum laudauit filio. Bern
apud choucrus. ad talem | cens
Vldricus de curia ipsum habebat
re-|-uestiario. anno ab incar. do.
Marcij.

Andreas de pullie Gutturosus
adduxerunt quemdam. W. nom
guerpierunt quoddam casale. en
illud dedit dicto. W. pro | .XV.
nuatim in pasca. et dictus. W.
suos in custodia et | dominio capitu
anno ab incar. do. MCC.XXXVII
C. p. | W. thes. W. prior. S. M
Io. Suc. P. et hen. de fru. V.
R. de Monz.

Wulelmus coluns emit a .p.
censuales super domum dicti
iusta hospitale. ad anniuersarium
amaldricus filius dicti |. P. intra
minjca post festum Sancti jacobj
MCCXXXVII. | ducens secum j
et rogans quod capitulum dictos
ciperet de cetero A dicto. jo.
debebat censuales pro una posa
ab eo de alodio suo. apud Bettusi

ei | laudaujt. et dictus. Io. eos promisit reddere in festo Be-|-ati jacobi annuatjm.

Capitulum statujt. anno ab incar. MCCXXXVII. die jnuentionis. Beatj Stepha-|-ni. quod in anniuersario ajmonis capellanj Sancte crucis diujderen-|-tur presentibus canonicis .III. sestaria vinj. et in annjuersario. Berardj de Sa-|-lins clericj .I. Sextarium. et in anniuersario vxoris oliueri .I. Sexta-|-rium. et in anniuersario. fina. de conflens .I. Sextarium.

[1] Wibertus dictus cardinalis habebat quandam uineam a capitulo apud quintinje pro .III. solidis cen-|-sualibus. illam ujneam uendidit dictus. W. cardinalis johannj cordario de as-|-sensu. capituli. Actum anno ab incar. do. MCCXXXVII. Mense Septembri.

Amodiccus de eschannens accepit a capitulo quandam terram super quam in parte nemus | erat sitam apud belmont Iusta pontem pro tribus solidis in pasca annuatim red-|-dendis. Actum in capitulo Anno dominj. M°.CC°.XXX°.VII°. Nonas mArcij.

Wulelmus piwars recepit a capitulo quamdam pisceolam terre strictam et lungam contigu-|-am ujnee sue de strata. et debet inde capitulo reddere .IIII. sestaria ujni in uindemiis. | Actum anno ab incar. do. MCC.XXXVII. Mense Marcio.

Andreas de Sancto laurencio dictus li pastor uendidit Iohannj quoddam ca-|-sale. quod habebat a capitulo ad censum pro .V. denariis reddendis in natiuitate | domini. quod casale est inter domum .p. olpinnior et domum

[1] *Folio* 130. *verso*.

Salami et hoc | fuit de consensu capituli. Actum anno ab incar. do. MCC.XXXVIII. Mense aprili.

Wulelmez li chuderers uendidit. Wiberto fabro de Wippens quoddam casale. quod habe-|-bat apud sanctum laurencium. ad censum pro.................... reddendis. actum anno ab incar. do. MCC.XXXVIII. Mense Maio.

Iohannes de dunmartin uendidit losanum ala berbiz quoddam casale apud | lausannam iusta hospitale. de assensu capituli. super quod capitulum habe-|-bat .XXII. denarios censuales. C. uero prepositus dixit se credere quod illud ca-|-sale erat de prepositura. et li fatta illud habebat a preposito in a-|-more. si ita erat uolebat quod suum essetsaluum. actum anno ab incar. do. MCC.XXXVIII. Mense Maio. et dicebat se cre-|-dere quod donnus Stephanus de hospitali Sacerdos illos. XXII. denarios dederat | in elemosinam.

P. li pignierre vendidit .p. de estanueres quendam eschimellum vinee. quem habebat a capitulo extra portam sancti laurentii. | ad censum pro .XV. denariis reddendis in festum sancti laurentii. et capitulum prebuit assensum in reuestiario. Actum. Anno ab incarnatione. M°CC°-|-XXX°VIII°. feria. vi^{a}. post festum sancti Andree.

CApitulum petebat a Jacobo salterio .XII. denarios Censuales quos Ricardus auunculus dederat in elemosinam. et non fuerant redditi | per .XXX. annos. Talis enim facta fuit concordia quod dictus .I. dictos .XII. denarios promisit reddere de cetero. et Alios .XII. denarios dedit pro anima | sua. super quadam pieci de terra que jacet in Gargata de Alodio suo. et illos debet reddere

Almaudricus fata in festum omnium | sanctorum. Actumin reuestiario Anno ab incarnatione. domini. M°.CC°.XXX°IX°. xv°. Kal. Ivlii. Inter fuerunt .C. p. W. tes. V. sa. | W. prior. sancti. Mau. Io. Suc. Ia. de bur. N. de cha. P. de vi. R. de ro. W. de go. p. de sancto Mar. Gi. de burgo celeraricus. | Amedeus de bornel.V. dapifer.

Stephanus filius vxoris Warnerii de Maserie vendidit Waltero quoddam casale apud sanctum laurentium quod habebat a | capitulo ad censum pro .VI. denariis. Et capitulum prebuit assensum. Actum Anno. ab incarn. dominj M°.CC°.XXX°IX°.

[1] ANNIVERSARIA.

Hec fecit scribi. cono propositus lausann sicut scripta erant in regula beate Marie. Anno ab incarnatione domini .M. CC .XXXVIII°. Anniuersa-|-ria .s. in quibus denarii debent distribui canonicis presentibus. Vinum uero quod in annjuersariis distribui debet. et panem fecerat | antea alibi scribi. refectiones uero debent alibi esse scripte .

X. Kal. Ianuarjj. pro anniuersario burchardi episcopi .XV. solidi. super terra et hominibus | de Auarnie et rosci. et solebant distribui .XXX. solidi.

Pro Matre dominorum de fernai .XII. denarii.

[1] *Folio* 131. *recto.*

Pro petro .VI. denarii et pro burchardo fratre suo | .VI. denarii super casale almadrici de dallens.

Pro .W. filluol .XII. denarii. super vinea de bruel apud iouego.

Pro ricelda .XII. denarii apud bitu-|-sie.

Pro almandrico filio .p. militis de lausanna .XII. denarii. super ortos quos tenet .P. et .W. de cortilli. qui debent reddi in na-|-tale dominj. cum .II. solidis ante datis pro matre.

Pro thoreico carpentario .XII. denarii super domum suam.

Pro Ysabella .XII. denarii. super posam terre. | quos reddet. G. de chablo.

Pro Rodulfo de bretenjaco milite .V. solidi. super alodio suo et familia super sedente ou croset en ogo.

Pro ysabeal de woflens .XII. denarii. super vinea amaldrici filii sui apud eschisie.

Pro petronilla grassa .II. solidos super domum suam. in qua prius | habebamus .XII. denarios. pro hugone bauous clerico.

Pro Margerata .VI. denarii super domum stephani viri eius.

Pro Aymone filio thome | de sancto laurentio .XII. denarii. super tenemento thome.

Pro christina de escublens .V. solidi. super Manso de tiu apud valeres.

Pro hugone | de syou .XII. denarii super domum suam iuxta portam hospitalis.

Pro clarmonda .XIX. denarii. super terram goleta.

Pro Girardo de burgo .III. solidi. | super domum suam que fuit .W. gutturosi.

Pro Andrea de sancto laurentio .VI. denarii.

Pro beatrici Alemanna .XII. denarii. quos debet celerarius.

Pro hu-|-gone bauoso clerico .XII. denarii. supra domum suam de ciuitate.

Pro Maria de chablo .II. solidi super ortis de uallibus.

Vinum debetur eadem die distribui. pro Magistro Richardo .VI. sextaria.

Pro domino emerrado canonico .VI. sextaria de clauso de pullie. | Pro petronilla del vanel .II. Sextaria.

.XIX. Kal. februarii. pro enguicio de chinie .XII. denarii. super alodium suum deschicheins.

Tyebors de porta .VIIII. denarii .XVIII. Kal. februarii. quos debet | .p. Girardi pro terra que est sub domo sua usque ad flumen.

Pro Alberto qualet .XII. denarii. super vinea sua de eschisie.

XVII. Kal. februarii. pro perreta filia .W. beuro. XII. denarii. super vinea stephani chapeta Mariti eius ad colunges.

XV. Kal. februarii. pro .W. de Wflens milite .III. solidi. Super lunagium .p. de bruneins.

XIIII. Kal. februarii. Pro alberto de chablo .II. solidi. Super prato suo de bona goteta. quod habebat in alodio.

Pro donet de pont debet capitulum | facere distributionem secundum valenciam .II. Marcharum. et .LX. solidorum. que fuerunt posita in redemptione terre de otgeins. et de portione vinearum des | loustret apud lustrie.

.X. Kal. februarii. pro Giroldo bouer .III. solidos. Super vinea sua deschisie.

Pro .G. de chablo .XII. denarii. Super vna posa terre que est in chablo inter | duas salices.

.VIII. Kal. februarii. Pro Ioiet .II. solidi. quos dedit .p. Miles vir eius. Super ortos quos tenebant .p. W. de curtiliaco.

.VII. Kal. februarii. Pro donno yblone domino grandissoni. Modius frumenti vnus ad mensuram sarrate. in decima de ornie.

IIII°. Kal. februarii. Pro stephano de nos subdiacono .II. solidi quos debet celerarius.

.III. Kal. februarii. Pro Stephano de valle .XII. denarii. Super viridario quod est retro domum capellani sancti laurentii. quod tenebat stephanus cochet. | et est de dote sancti laurentii.

Pro .W. filio tyebor de porta .XII. denarii. Super portione sua de furno Gillamari quod | a capitulo tenebat.

.II. Kal. februarii. Pro Ivsiana et filio suo bouone. II. solidi. quos debet johanna de foro et herede sui. de furno. de ponte.

Kal. februarii. pro Clemencia beuressa .II. solidi. quos .W. beuros filius eius assignauit super clauso suo de colunges.

IIII°. no. februarii. Pro vianna .XVIII. denarii. super casale suum.

Pro remonda matre .p. de lausan Militis .II. solidi. quos debent bernardi | de condemina. in vigilia sancti Iohannis.

.II. Non. februarii. Pro anneta .V. denarii. quos

dedit beatrix Mater eius super vimsam suam quam habebat burcardus de dalleins. qui redduntur in vigilia pasche.

[1] .VIII. Idus februarii. Pro Nicholao carpentario .III. solidi. quos debet celerarius.

.VII. Idus februarii Pro Iacobeta .XIII. denarii. quorum. IX. debet hugo nepos geremie. super ortos de perra bot.

Domus Galcheri chapeta .II. denarios. domus | henricij filii roberti de palude .II. denarios.

.V°. Idus. februarii pro Elisabet vxore .p. de lausann Militis. debet celerarius vinum. pro qua .p. vir eius et per se dedit vineas apud jouego. quas colebat andreas. et vldricus de curtilia.

.IIII° Idus februarii. Pro thoma de cossonai celerario nostro .XXI. solidi. et .XII. cupe frumenti. et circiter .X. sextaria vini. sicut in fine regule | beate Marie plenius continetur.

Pro .P. albo de lausanna milite debet celerarius vinum. pro tribus vineis quas dedit dictus .p. apud jouego. pro se et vxoribus suis.

.II. Idus februarii. Pro Andrea filio papie de burgo .XII. denarii. quos dedit Girardus Mastins frater eius in vinea sua de eschisie.

Pro magistro Alano canonico debet celerarius .IIII. solidos pro .II. Marcis quas ad hoc dedit.

Pro .P. Gudres. debet celerarius .II. solidos.

Idus februarii. Pro magistro henrico canonico et sacrista .XIIII. solidos apud eschicheins.

[1] *Folio* 131. *verso*.

Pro flandrina vxore Reimon
.XII denarios. quos debet cellari
in daselei.

Pro cristina de crissie .XVII
de Martereie.

.XVI°. Kal. Mr. Pro bosone
super medietatem furni de ponte

.XIIII. Kal. Mr. Pro Iacobeta
XVIII. denarii. super domum

.XIII. Kal. Mr. Pro viuiano
super domum apud friborc.

.XII°. Kal. Mr. Pro Aimone
narii. super domum suam de M

.XI°. Kal. Mr. Pro petronill
cholai dapiferi .II. sextaria vini
feri apud sanctum laurentium.

.X°. Kal. Mr. Pro Sibilla d
super clausum suum de chapon
ueis.

.VIII°. Kal. Mr. Pro Iocelino
sextaria vini. in plantata filioru
tum laurentium.

Pro .C. bucco | de rupe ca
debet li Agnias de peneie.

.VII°. Kal. Mr. Pro vandra m
solidi. quos debent. Wilbertus

Pro benedicto sutore .XII. d
mentum suum quod est extra
domum capli sancti laurentii su

.V°. Kal. Mr. Pro Aimone
XII. denarii. super domum sua

Pro Iohanna vxore turunberti de Monte Militis . XII . denarii . super domum bertelai filii Gverre .

. IIII . Kal . Mr. Pro dounet vxore alberti carbonis . III . solidi . super tenementum quod tenebant richardus . Albertus . et Stephanus . de eschisie .

Kal . Mr . Pro Acon et cristina de crissie vxore sua . XII denarii super domo eorum que est in ciuitate .

Pro Iohanne filio jocelini de sancto laurentio . I . sestier de vino . in vinea sua retro domum suam .

. IIII . N . Mr . Pro ysabel la rata . XII . denarii quos debet celerarius .

. IIII . N . Mr. pro thiebaudo de palaieres . XII denarii . supra vineam quam tenebat Anselmus recorduns .

Pro richardo . XII denarii . quos | dedit Girardus pater suus super domum suam de quercu que fuit sarre . et est iuxta viculum .

N . Mr . Pro Otthone de parlie sacerdote . XII denarii . supra domum suam .

Pro . W . de pont en ogo . XX . sextaria vini . | cupa olei . Cupa synapis .

. VI . Idus Mr. Pro rogerio lausann . episcopo . I . Modius albi vini apud lustrie . in casali fratrum de la cumba . in vineis des lons | treiz . et emit illum a johanne de flumine .

. II . Idus Mr . Pro . W . de lausanna seschalet debet celerarius vinum . pro vinea quam dedit apud Iouego .

Pro Giraldo qui dicebatur . XII denarii . supra domum suam que ante sanctum paulum .

Idus Mr. pro Cecilia de ogo . IIII^or^ . sextaria vini Super vinea sua de eschisie .

[1] XIIII°. Kal. april. Pro Auuieta matre petri abicelli XII. denarii. quos debebat Girardus joculator in pente coste pro terra | de fugerei.

Pro hugone de sancto paulo .XII denarii. Super do mum suam de valle.

Pro bouone ministro .XII. denarii. super domum suam.

.XII°. Kal. april. Pro Conrado de enguilisp .V. so lidi. quos debet celerarius.

.X°. Kal. April. Pro dalmais folsour .II. solidi. Su per vineam suam de colunges.

Pro .W. episcopo lausann .XV. cupe fru-|-menti e totidem Auene. Supra portione quam habebat in de cima de runeins. et de vino quantum | ibi accipitur

Pro .W. de orseineins canonico. Modius frumenti dimidius Modius vini .X solidi. que debet celerarius

Pro Wrberto capellano de vileta .IIII. sextaria uin que debet celerarius.

.VIII°. Kal. April. pro Truthilia. et Alberto carbon Marito eius. debet celerarius vinum. pro plantata quam dederat | in eschiciaco.

.VI°. Kal. April. Pro. p. scriptore .III. solidi. quo debet Ruthardus valieres in natiuitate dominj.

.V°. Kal. April. debet pro Magistro. Thoplomeo ce lerarius distribuere denarios pro .V. Marcis quas capi tulo dedit.

Pro ¦ vidone de roueno .II. solidi. Super casali quod est sub domo eius .XVIII. denarii. Alios sex denarios debet heres. | thieberti Matricularii.

[1] *Folio* 132. *recto.*

.IIII°. Kal. April. Pro .p. de orba .XII denarii. Super orto suo de Marterei.

Pro Remonda vxore hugonis pie-|-gni chat .XII denarii. Super vinea sua de ruas.

.III°. Kal. April. Pro Magistro .W. de nouo castro canonico nostro .III solidi. quos debet celerarius.

.II. Kal. April. Pro Iohanna vxore .W. boueer .XII denarii. Super domum suam de ciuitate.

Kal. April. pro petronilla .II. solidi. Super vineam quam dedit ad pullie.

.IIII°. N. april. pro Mabilia. Sextarium vini apud jovego.

Pro Aimone tholeta clerico .XII denarii. quos | debet celerarius.

.VIII°. Idus Aprilis. Pro la dama de bor. II solidi. Super domum suam de burgo.

Pro philipo de chesas .II. Sextaria | vini. que debet. p. claueaz de crissie. homo noster.

.IIII°. Idus April. Pro .p. filio .p. desria. XII denarii. Super domum suam ante hospitale. super flumen.

.III°. Idus April. Pro Roma de chablo. XII denarii. in vinea sua de eschisie.

.II. Idus april. pro Wandobor de puteo .VI. denarii. Super alodium. de Maserie. et decimam de coitures de pullie.

Idus Aprilis. Pro burchardo parmentario .II. Sextaria vini in plantaria sua.

Pro Amelia vxore stephani | de valle. XII denarii. Supra casale. quod tenebat .W. faber de torcleins. iuxta pontem de palude. | Pro ambrosia vxore. G. dapiferi. II. solidi. Super Molendino de coue lou.

.XVIII°. Kal. Maii. Pro humberto granet et Aubor matre eius .VI. solidi. Super quadam decima de granges.

.XVII°. Kal. maii. Pro Amedeo fabro .XVIII denarii. Super domo stephani de Maiz in palude.

.XVI°. Kal. Maii. Pro Iohanne Gasconis .II. Sextaria vini super vinea sua de palaieres.

.XV°. Kal. Maii. Pro humberto clerico de sancto paulo. XII denarii. Super vineam suam de palaieres.

.XIII°. Kal. Maii. Pro humberto de sancto laurentio. IIII. solidi. Super omne tenementum suum.

Pro lanberto de suchic | capellano de viuiaco. VII solidi. qui debebantur ei super alodio suo apud pullie lo grant.

.XII°. Kal. Maii. Pro .W. in firma de jorat .XIIII. denarii. quos emit nobis apud Ioleins.

.XI°. Kal. Maii. Pro Maria la descusua .XII. denarii. Super furnum et domum suam. .

.X°. Kal. Maii. Pro Ivliana vxore .p. Girardi. II solidi. Super alodium quod emit apud prilie. Ab illis de becunie. | qui debentur in festo sancti Martini.

.VIII°. Kal. Maii. Pro Thiemaro de burgo. II solidi. Super grangia sua de quercu.

Pro .W. vicedomino | de Melduno. XII denarii.

Pro humberto filio a la dama. super vineam suam de runginel.

Pro belun | de sancto laurentio. II solidi. super totum tenementum quod habebat a capitulo.

[1] .VII°. Kal. Maii. Pro bella dedit .p. Maritus eius. XII denarii. Super domum suam.

[1] *Folio 132. verso.*

Pro domina beatrix de salins. XII denarii. super domum que fuit | bonet ou bau in palude.

.VI°. Kal. Maii. Pro .p. tacun. XII denarii. quos emit a .W. de lora. et eos debet celerarius.

Pro Gascone filio Richardi. II solidi. Super | quodam casale apud pullie iuxta domum es raboz.

Pro Michaele de Gomeins. VI denarii. apud dallenis.

.V°. Kal. Maii. Pro .W. rispaut. II solidi. Super domum suam.

Pro duchet dedit Guido fortis vir suus. III solidi. Super vineam | de strata.

Pro Eodem vidone habemus. X solidos. Super eadem vinea quos ipse dedit.

.II. Kal. Maii. Pro Syfredo et Ospor de Iolins. XII denarii. Super vineam de la rua. que dicitur bercla.

Pro lantelino cimentario. | XII denarii. et XII denarii. quos debet celerarius.

Pro Giroldo pistore patre Aimonis. VI denarii. Super vineam suam de perra bot.

Kal. Maii. Pro Grossa filia Arnoldi. XII denarii. quos debet celerarius.

.V°. N. Maii. pro fratre Aldrico. XXX denarii. quorum heres .W. de Iolens debet. XVIII denarios. et paris serviens noster. XII denarios.

Pro hum-|-berto le sarrurier. XII denarii. Super domum suam.

Pro bertoldo filio Girardi de burgo .II. solidi. Super vineis suis | de la lais super Arans.

.IIII°. N. Maii. Pro. P. vxore bouonis franconis. II solidi. Super tenementum Aymonis de cuziez.

.III°. N. Maii. Pro Iohanna. V solidi. quorum here-

des Alberti carbonis debent. XXX denarii. et herede petronille de paierno. XXX denarii. Super totum alodium dicte Iohanne.

Pro Wrberto de vistarnens canonico et celerario nostro .VI. sextaria vini. super | vinea de strata. que debet celerarius.

Pro Richardo fratre thome de cossonai canonici nostri. XII denarii.

.II. N. Maii. Pro. Conone .V. solidi. Super clausum de colunges.

N. Maii. Pro Stephano sacerdote. XII denarii. Super domum suam de hospithali.

Pro .W. domicello filio .p. militis | de lausanna .XIIII. Sextaria vini. Super vinea sua de Iouego.

.VIII°. Idus Maii. Pro Clemencia. XII denarii. Super tenementum .W. apud sanctum syforianum.

.VII°. Idus Maii. Pro Iohanne de poidor. XII denarii. Super terram de Goiz.

Pro lodouico dap. V. solidi. Super hugonem de dalleins | et tenementum suum.

.VI°. Idus Maii. Pro Martina .VII. solidi.

Pro Richardo de du martin. XII denarii. Super canpum suum de chablo.

.V°. Idus Maii. Pro. P. filio humberti aldama. II solidi. Super uineam suam de Runginel.

.IIII°. Idus Maii. Pro Nanthelmo descublens sedunensi episcopo et preposito nostro. debet celerarius distribuere panes. propter Molendinum | de paudais quem dedit.

Pro Iordano de palude XII denarii. Super plantatam suam iuxta Mont reont.

.III°. Idus Maii. Pro .W. Gaconis. XII denarii. Su-

per domum suum que est iuxta portam sancti stephani.

.II. Idus Maii. Pro Ysabel de Wflens. XII denarii. Super quoddam casale apud eandem villam. et posam terre.

Idus Maii. Pro pagana rufo. et Nicholao filio eius. II solidi. Super domum quam tenebat cristina de crissie.

.X.VI°. Kal. Iunii. Pro buemondo de viucis .I. sextarium vini.

Pro Remondo de fonz canonico nostro. debet celerarius | dimidiam cupam vini. et .II. denarios cuilibet qui interfuerit eius obsequiis. etiam Cono prepositus. II denarios quamdiu tenebit elemosinam | eius.

Pro lodouico beuro. II solidi. super tenementum. bertoldi. et Cononis fratrum de runsie.

Pro Iordana larchier .III. Sextaria vini. Super plantata sua de paudas.

.XV°. Kal. Iunii. Pro Iacobo sacerdote connomine apostolo .II. Sextaria vini. Super vinea de. chastagnereia.

Pro .p. Ponci .I. sex.

.XIIII°. Kal. Ivnii. Pro Augustino chegnun .VI. denarii. Supra domum quam tenebat magister Wrbertus.

.XII°. Kal. Ivnii. Pro Magistro. Richardo sacrista .VIII. solidi. quorum .II. debet casale Iohannis de fumont. in natale dominj. | W. de puteo .V. in vindemiis | .Super vineam de brallon. Andreas Molendinarius de lustrie .XII denarii .in vindemiis.

.XI°. Kal. Ivnii. Pro Maria de pullie. Sextarius vini quem debet celerarius.

.X°. Kal. Ivnii. Pro Richardo sacerdote sancti Mi-

chaelis .VIII. solidi. quos debet .R. du roueno pro acquisitione terre de | posseins.

.IX°. Kal. Ivnii. Pro Anuz de venes. XII denarii quos dedit .P. vir eius super casale benedicti de baoes

Pro Mar-|-gueru Matre .p. chegu. XI denarii. Super casale Magistri Wrberti.

.VIII°. Kal. Ivnii. Pro burchardo daguelin. II solidi Super vinea sua de chastenegreia.

Pro hugone | sellario. II solidi. quos debet celerarius.

Pro Rodulfo de fonz .V. solidi. quos debet celerarius

Pro Martinia vxore | stephani de valle. XII denarii Super domum a la mainneta. Ivxta flumen. in pentecostes.

.VII°. Kal. Ivnii. Pro. P. sacerdote de eschicheins. Sextarium vini. in vinea sua retro domum vdrici le Rescho | deschichens.

Pro Audebor. XII denarii. quos dedit .I. pilez vir eius. Super domum suam.

[1] .V° Kal. Ivnii. Pro Galaciano et Clarenbor vxore eius. IIII. Sextaria vini in vinea de vaus.

.III. Kal. Ivnii. Pro Guerico vicedomino sedunensi .X solidi. Mauriciensium. Super pratum de bruel iuxta sedunum. Reddendi in purificatione.

.II. Kal. Ivnii. Pro. P. VI denarii. in villa de siurisie. quos debent soluere. hugo. et W.

Pro helieta filia .p. incisoris .VII denarii. Super quodam | casali apud wflens la uila. quos debet Girardus filius viuiani.

[1] *Folio* 133 *recto.*

Kal. Ivnii. Pro burchardo capellano sancti stephani .XII denarii. Super vineam suam de betusie.

Pro Amedeo de cossonai clerico fratre Iohannis | cantoris nostri. Modius frumenti. et Modius Auene ad mensuram de cossonai. in decima de jtteins. et X solidi. apud bieri. quos | debent soluere filli Roberti papou. et tenementum eorum.

.II. N. Ivnii. Pro bouone refectio vna. in pentecostes. Super vnum tenementum apud crissie et vnam vineam apud palaieres.

Pro Otthone fata .XII denarii. pro quibus habemus posam terre apud bitusie.

N Ivnii. Pro Alberto carbone debet celerarius vinum pro vinea de eschissie. que vocatur plantata.

Pro. P. de villens milite | .II solidi. Super vinea sua de longimala.

Pro. P. filio eius .XII denarii. Super vinum quod ei debebatur annuatim apud Mornai.

.VIII°. Idus Ivnii. Pro. W. bouel .XII denarii. Super domum suam.

Pro. P. vxore andree guturosi .XII denarii. Super vinea sua que est | ultra flumen de paudais.

Pro Ana de ripa .XII denarii. Super plantata sua que est in veteri ripa.

VI. Idus Ivnii. Pro. P. dogno de cossonai .X solidi. apud pentala. quos debet terra quam tenet Giroldus brochet. apud eschicheins. | alii .X solidi. jnde sunt .XII denarii. Matriculariorum.

.III°. Idus Ivnii. Pro Alberto chegnun .XII denarii .a preuerenges.

Pro Bernardo de torcleins . XII denarii. Super plantatam suam de ripa.

Idus Ivnii. Pro Mabilia de ripa. XII denarii. Super decimam canabis dessertines.

. XVIII°. Kal. Ivlii. Pro . p. tardi de corberes . II solidi. et . I. denarium. Super alpem de culant en oiz quam nobis dedit.

. XVI°. Kal. Ivlii. Pro helieta vxore Remondi militis de Wflens la vila . XII denarii.

XV°. Kal. Ivlii. Pro beatrice laboueri . II solidi. Super vineam suam de paudais.

Pro Richardo gascon . XII denarii. Super talamum quem . p. | michael habet in foro.

XIII°. Kal. Ivlii. Pro . p. de domartin canonica . III solidi. in vallibus iuxta Wfleins.

XII°. Kal. Ivlii. Pro. W. filio . p. de Monte . XII. denarii. Super terram suam de charlie.

XI°. Kal. Ivlii. Pro Richardo fratre stephani salteri. XII denarii. Super casale suum.

X°. Kal. Ivl. Pro Boniuo cimentario . III. Sextaria vini ad chouderun.

Pro Guidone . II. Sextaria vini super vineam de eschisie. | Pro . P. scriptore et pro vxore sua . II. solidi. et pro se . III solidi.

IX°. Kal. Iul. Pro . W. gras . IIII. Sextaria vini in vinea quam habebat inter ruas et culie. in loco qui dicitur in vigniez.

Pro Iordano | patre Alberti larchier . II solidi. quos debent . W. et . p. de eschicheins.

VIII°. Kal. Ivlii. Pro . p. Sacerdote. VI denarii. in valle.

VII°. Kal. Ivlii. Pro Maria de cossonai . III solidi. apud Wfleins.

Pro .P. fabro de sancto laurentio. Sextarium vini in plantata sua.

VI°. Kal. Ivlii. Pro Acon Monetario et .W. fratre suo .XVIII denarii. Super Alodium suum apud sanctum prothasium.

Pro .P. chegnun | canonico .II solidi. Super decimam retro domum es niouz.

IIII°. Kal .Ivlii. Pro Amedeo comite gebenn .XII solidi. apud prillie.

Pro .P. filio. Guidonis militis de gomoins quos debet celerarius.

III°. Kal. Iulii. Pro Thoma clerico sancti stephani debet celerarius vinum. pro quadam vinea quam dedit ad paudais. quam colunt | filii Germani de paudais.

.II. Kal. Ivlii. Pro Beatrice vxore arnoldi. XII denarii. Super casale Guidonis sacerdotis.

Pro hugone de Maiserie. XII denarii. super vineam suam de ripa.

Kal. Ivlii. Pro Renaldo filio Amaldrici militis .III solidi. quos debebat leotoldus de pullie in vindemiis. super vinea quam tenebat.

V°. N. Ivlii. Pro Alberto carboneri W. filio eius. IIII solidi. Super pratum de sub colunges.

IIII°. N Ivlii. Pro Ivliana vxore gasconis. Sextarium vini in pascha .Super vinea sua de pullie.

II. N Ivlii. pro lanberto de ponterosa canonico sancti nicholai. debet celerarius .III solidi. pro .LX solidis. quos dedit.

Pro . p. francon'. XVI denarii . quos emit a filia Martini taueal.

Pro Roma vxore . p. Emari. XII denarii. in natiuitate domini. et . II. albi panes in Messibus. Super vnam posam terre quam habebat eschissie.

[1] N Ivlii. Pro Clemencia vxore Richardi de domo Martino . XII denarii. Supra domum que est extra portam sancti Marii.

VIII°. Idus Ivlii. Pro Beloto clerico. VI denarii. censuales super casale quod est iuxta sanctum petrum.

Pro Giroldo carbone canonico nostro | . IIIIor. Sextaria vini. Super vinea de Monte rotundo apud colunges.

Pro Beatrice domina grandisoni . I. Modium | frumenti ad mensuram sarrate in decima de ornie.

VII°. Idus Ivlii. Pro Nicolao de Willens canonico. debet celerarius. X solidos. pro. X libris. quas dedit. Pro terciam partem Molendini de sancto laurentio. | debet habere quilibet canonicus presens in anniuersario suo . I. panem album. Pro de chouderon dimidiam cupam vini.

VI°. Idus Ivlii. Pro Borchardo de burgo dedit Girardus filius eius . XII denarios. Super domum quam habebat apud runcins.

Pro beatrice | filia . p. poncie . XII denarii. Super domum suam de vallibus.

V°. Idus Ivlii. Pro Bernardo fabro de ponte . XII denarios. Super domum suam de ponte.

III°. Idus Ivlii. Pro . W. de burgo . IIII. Sextaria vini apud eschisie.

[1] *Folio* 133. *verso.*

Pro Abicello clerico .XII denarii. Super domum suam.

Pro Bertol-|-do de novo castro lausann episcopo. ecclesiam de losnai. et de alodio suo Curtem de tela ultra Arins. vnde debemus | habere singulis annis. C solidos. a supra Manentibus.

Idus Ivlii. Pro Giroldo Galaciano capellano sancte crucis. XII denarii. pro prato quod dedit in Maluernei.

XVII°. Kal. Augusti. Pro tieberto Matriculario .II solidi. Super alodium suum de strata. et Alios .II solidi. super vineam quam tenet Albertus li Archiers.

XVI°. Kal. Augusti. Pro Stephano sacerdote de sancto prothasio .II solidi. Super alodium suum de sancto liberio.

Pro Amaldrico filio emerici ministri | .XII denarii. Super domum suam.

XV°. Kal. Augusti. Pro Garnerio de Maserie .II. Sextaria vini super vineam suam de sancto laurentio.

XIII°. Kal. Augusti. Pro Odone .III solidi. pro vinea quam tenebat Eurardus de ripa apud Mornai.

XII°. Kal. Augusti. Pro .p. de Willens domicello .VI denarii. in vinea apud Mornai. quam tenet .p. carpentarius.

XI°. Kal. Augusti. pro Martino de sancto Mario .XII denarii. Super casale amaldrici de espesses.

VIIII°. Kal. Augusti. pro Ardutio Geben. episcopo debet celerarius .L. solidos. pro ecclesia de promentor.

Pro .W. colu .XII denarios quos debet celerarius.

Pro belot puero filio lanberti de burgo .III solidi. Super domum suam de ciuitate.

VI°. Kal. Augusti. Pro .p. francois .II Sextari vini in vinea sua de palude.

V°. Kal. Augusti. Pro Iohanna vxore Martini baudnin .LX. pro quibus celerarius debet .III solidos.

IIII°. Kal. Augusti. Pro .p. fata clerico .XII dena rios. Super vinea sua de jouego.

III°. Kal. Augusti. Pro Nanthelmo ponci .XII de narii. Super terram de vallibus ponci.

II°. Kal. Augusti. Pro Michaele de foro. XII denarii super domum binfa de ponte.

III°. N. Augusti. Pro vmberto de chablo .III. jorna les terre apud cottantie.

Pro .W. de blonai .V solidi. Super villam que dicitu Mustinie.

III°. N. Augusti. Pro bouone thiemaro et matre sua jusiana .II solidi. in natale dominj.

II°. N Augusti. Pro Sibilla .XII denarii. quos debet heres eius pro una posa terre que iacet in chablo.

Bonet li bauz pro quo debentur .II solidi. | Super vinea sua de sancto laurentio.

N. Augusti. Pro Magistro Andrea .V solidi. sicut scriptum est in regula.

VI°. Idus Augusti. Pro dalmacio dap .II. Sextaria vini super vineam quam tenet benedictus apud betusie.

Pro Acone de mercato .XII denarii. | Super domum suam.

V°. Idus augusti. Pro herberto. Sextarium vini. Super vinea sua de colunges.

Pro Ponpilli de Willeins .III solidi. Super vineam | suam de colunges. quos debet heres .p. de Willens.

Pro Bernadino clerico nepote | Rogerii episcopi .V. solidi apud lustrie.

III°. Idus Augusti. Pro liefredo canonico debet celerarius.

Pro Wrberto de chablo .XII denarii. quos debet heres Annujs de Maserie. in festo sancti Iohannis. | Pro prato sub Maserie quod dicitur li leschi dun barun.

II°. Idus augusti. Pro Vmberto de palaieres .IIII^{or}. Sextaria vini in vinea de la trauersa.

Pro .P. filio Iordani de palude .XII denarii. Super | Plantata sua de Mornai.

Pro Andrea de palaieres .I. Sextarium vini. in vinea contigua plantate quam Aimo | frater suus nobis dedit.

Pro Matre .p. militis de Maiz .XVIII denarii. quos debet procurator operis.

[1] Idus Augusti. Pro Gascone et pro vxore sua .VI. Sextaria vini apud pullie.

XIX°. Kal. Sept. Pro pagano rufo debet celerarius vinum Super duabus vineis de lustrie.

Pro Emma vxore .P. militis de lausann. debet celerarius vinum pro vineis de jouego.

XVII°. Kal. Sept. Pro Aiglentina .II solidi. apud columbier. quos debent albertus de puteo et fratres. Girardus et Meinnerdus.

XVI°. Kal. Sept. Pro Amaldrico filio odonis .II solidi. Supra domum suam.

Pro borchardo Martira .III solidi. Super vineam suam de paudais.

[1] *Folio 134. recto.*

Pro Iohanne | cheualer .XII denarii. Super domu bouet ou baut in palude. in pascha.

XV°. Kal. Sept. Pro .W. carbone .V solidi. Sup vineam de eschisiaco iuxta torcular.

XIIII°. Kal. Sept. Pro Iohanne de gillamaro Mat culario .II solidi. Super totum tenementum quod h bebat a capitulo.

Pro .p. vmberti .XII denarii. Super domum | sua de burgo.

Pro Berardo clerico .XII denarii. quos debet celer rius.

Pro Garnerio fabro de sancto laurentio .XII d narii. | Super vineam que est sub prato escharbonei subtus colonges. reddendos in festo sancti Micahelis.

Pro Richardo filio | Iohannis gasgonis .XII denari Super partem suam in clauso de espesses.

XIII°. Kal. Sept. Pro Antonia domina Sarrate. M dius frumenti ad mensuram sarrete Super decimam ornie.

XI°. Kal. Sept. Pro heymerico sutore .XII d narii.

Pro Richardo de condamina .XII denarii. Super v nea sua de Montegnie.

Pro | Marger. de bor .XII denarii. quos .p. fili suus emit a filia Martini de tauel.

Pro hugone mercier .II. Sext. | vini in vinea Montotier.

X°. Kal. Sept. Pro Agnes vicedomina Melduni .V solidi. apud Meldunum.

VIII°. Kal. Sept. Pro Emmone de saisez canoni .XII solidi. por saisez .X solidi. por Wareins .VII s

lidi. pro terra de ultra venopiam .q. debet | celerarius.

Pro Ysabeal .IIII^or^. sextaria vini ad palaieres.

Pro Amico sancti laurentii capellano. debet celerarius vinum.

VII°. Kal. Sept. Pro Aimone de sancto synphoriano capellano sancte crucis. debet celerarius .III. sextaria vini de viucis.

VI°. Kal. Sept. Pro Amedeo lausann episcopo .XXX solidi. Super ecclesiam de crissie iuxta bealmont.

Pro .G. fratre dap .III solidi. Super | canpum in introitu de bitusie.

Pro Richardo Gillamarii .XIII. denarii.

Pro Luciana Matre .W. beu° .XII denarii. super | vinea sua de colonges.

IIII°. Kal. Sept. Pro Girardo Mastin .V solidi. Super domum suam de ponte.

Pro finncone de borc .XII denarii. quos .P. filius eius emit | a filia Martini tauel.

Pro .W. filia Rodulfi de burgo .XII denarii. Super vinea sua de chelcrus.

III°. Kal. Sept. Pro Magistro Galtero canonico .III solidi. apud joleins.

II°. Kal. Sept. Pro vmberto tac dedit Mabilia sua .XII denarii. Super totum tenementum quod habet apud iouego.

Pro Iacobo filio falca | .XII denarii. Super vinea sua de Warchieri.

Kal. Sept. Pro Rodulfo de sulce. in aucais .II solidi. basilienses. Super alodium suum.

III°. N Sept. Pro Rodulfo de bollo canonico .III solidi. quos debet celerarius.

Pro . P . de sancto paulo . XII denarii . Super vineam suam inter palaieres et | jariata .

Pro .W. richardi capellano sancti stephani . XII denarii . Super ortum et uirgultum suum .

II. N. Sep. Pro Cecilia de sancto laurentio . XII . denarii . Supra domum suam quam habebat super forum

N. Sept . Pro Amaldrico de runeins . IIII^{or}. Sextari vini . Super tenementum quod tenebant . G . et Nicholaus .

VIII°. Idus Sept . Pro Rodulfo rege piissimo debere celerarius distribuere denarios . pro clauso de Crans debetur tunc distribuere | dimidia cupa vini cuilibet canonico .

Pro viuet de porta . XII denarii . Super casale suum extra Muros ciuitatis . | iuxta casale .W. thiebor .

VII°. Idus Sept . Pro Bouone canonico . VIII . cup frumenti . et . V solidi . Super alodium suum de Maserie

Pro Ottone de crissie canonico . X solidi . | apud vareins .

Pro Rodulfo cementario . III solidi . de orseins . Super terram apud chablo .

Pro Helieta dap . IIII solidi apud charlie .

VI°. Idus Sept . Pro Iohanne de sancto prothasio sacerdote . XII denarii . apud sanctum proth . quos debe .p. coindos in nat. dominj. etiam XII denarii in Gageri Richardi | de sugneins . et dedit . X libras . de quibu deb. acquiri .X solidi . censuales .

V^{o} Idus Sept . Pro vmberto bouone .V solidi . Supe vinea sua de ripa .

Pro .W. pollo . IIII^{or}. Sextaria Super domum suam

Pro W. Alc-|-magno. VI denarii. Super casale quod juxta sanctum. p.

Pro heinguicio beuro .V solidi. in Natiu. beate Marie. in chablo.

Pro Ag-|-getha de sancto laurentio .XII denarii. Super totum tenementum quod habebat a capitulo.

[1] IIII°. Idus Sept. Pro Agnes de sancto laurentio .I. Sextarium vini in plantata filiorum suorum.

Pro Garnero milite .VII. solidi. quos dedit | cono de suanda frater eius aduocatus de dvens reddendos in quadam villa ante friborc.

Pro Perreta filia .W. carbonis. | II solidi. Super vineam suam de eschisie que jacet sub torculari lapideo.

II. Idus Sept. Pro Borchardo chanpon .V solidi. Super vineas. et super terram quam habebat ad pullie.

Pro Galchero domino de blonai | debet celerarius denarios. Super duos homines quos dedit apud Crimieres.

XVIII°. Kal. Oct. Pro Vldrico de vileta .II. Sextaria vini. in vinea que dicitur Cressenbor.

Pro Thoma sancti laurentii. III solidi. Super tenementum suum.

XVII°. Kal. Oct. Pro Stephano de baoies. III solidi. Super Alodium quod habebat ad cosnai.

Pro Iacobo valier. XII denarii. Super vinea de chouderon.

XIII°. Kal. Oct. Pro Mischina vxore bouonis. XII denarii.

XI°. Kal. Oct. Pro Vldrico de pullie. XII denarii. Super quoddam casale in eadem villa. in pascha.

[1] *Folio 134. verso.*

X°. Kal. Oct. Pro Aimone besten. VI denarii.

Pro Elieta la chapelieri. XII denarii. Super domum suam.

VIIII°. Kal. Oct. Pro p. villico de Wflens. XII denarii. Super domum suam in ciuitate.

Pro Iacobo sutore de porta. XII denarii. Super domum suam | de foro.

Pro Losanum vxore rodulfi de vilar. XII denarii.

II. Kal. Oct. Pro Petro piegnichat. XII denarii. Super terram suam de choucrus.

Kal. Oct. Pro Clemencia filia Giroldi salterii. II. solidi. Super vineam de palude.

Pro Vldrico fabro de sancto laurentio .I. Sextarium | vini super plantatam suam quam habet a capitulo.

Pro Vmberto de ponte et Vmbertulo nepote eius canonicis. debet celerarius denarios.

VI°. N. oct. Pro Rodulfo et Agatha vxore eius vinum in vineam de palaieres.

Pro Ema rufa de palude. XII denarii. super domum suam.

IIII°. N. Oct. Pro Giroldo de Willens. III solidi. Super terram quam possidet vdricus de britiniaco.

Pro Iohanna uxore bosonis de Moudon. | XVIII denarii. super domum Martini de hospitali.

III°. N. Oct. Pro Iohanne filio Stephani de valle. XII denarii. Supra casale .W. fabri de torcleins.

N. Octob. Pro Aymone capellano de Oschie. XII denarii. quos debet celerarius.

VII°. Idus oct. Pro Lodouico patre .W. beuro. II. solidi. Super vineam suam de colunges.

VI°. Idus oct. Pro. P. Milite de cossonai. XII denarii. quos debebat Otto Matuns de sonarcleins.

Pro .P. clerico de illeins. II solidi. in festum | sancti Michaelis. Super totum tenementum quod tenet Anselmus de ylleins.

Pro Acillon. vxore Remondi de blonai. | XII denarii. Supra domum suam apud sanctum stephanum.

V°. Idus Oct. Pro Enguicio canonico qui dedit nobis tenementum .W. boneuent apud sanctum laurentium. et decimam de clauso | dapif. debet Celerarius...... Pro Martina vxore piegnichat. II solidi. Super domum suam.

IIII°. Idus oct. pro heimerico Mistrali. XII denarii. Super domum suam.

II. Idus Oct. pro .W. Gourra. XII denarii. Supra casale cononis de paudas.

Idus Oct. Pro ysabel vxore .p. vmberti. XII denarii. apud crissie super casale de saleeta.

XV° Kal. Nov. pro Almandrico de fonz debet celerarius vinum. pro vinea sub castro de Monz.

. Pro. p. dapif. de blonai. III solidi. super | clausum suum de brent.

Pro .W. de Alpibus. II. solidi. de quibus debet hugo de Maiserie. XII denarios. supra domum suam. | Alios. XII denarios .W. de ogo super domum suam et Martinus nepos suus.

XIIII°. Kal. Nov. Pro Melison matre .p. Girardi. XII denarii. Super vineam suam de paudais.

XIII°. Kal. Nov. Pro philipo milite. III solidi. apud Gomoins la uila.

VII°. Kal. Nov. Pro .p. de eschangneins canonico

debet dari panis. et vinum. et denarii. sicut in regula continetur.

VI°. Kal. Nov. Pro .W. boneuent. III solidi. Super casale suum.

Pro. p. bauduin. VII denarii. Super domum quam a capitulo tenebat. | Pro borchardo sacerdote de dallens. II solidi. Super vineam de rossetam.

V°. Kal. novembris. Pro. W. Aujoud canonico. IIIIor. Sextaria vini super tenemento lietoldi de pulliaco.

II°. Kal. Nouembris. Pro Martina .V. solidi. Super vinea de eschisie.

Pro Mabilia alba de viueis. XII denarii. super alodium suum. in festum omnium sanctorum.

Pro paris canonico. V solidi. super turrim de sancto petro.

Pro Amaldrico de tolochina. XII denarii. super domum suam.

[1] Kal. Nouembris. Pro Agatha filia narduinni de biere. XII denarii. Super tenemento Giroldi rufi de sancto Germano.

IIII°. N. nov. Pro Conone rufo descubleins. II solidi. in natiu. domini. quos debet Aimo de fluuio.

Pro Anselmo Milite de blesseins. XII denarii. quos | debet. p. de arboreinges in crastina die natiu. dominj.

III°. N. Novembris. Pro Perreta. de venes. II solidi. apud Wfleins la uila. quos debet nicholaus.

Pro .W. filia andree Gotronis. XII denarii. Super ortum suum de choucrus.

II. N. Novembris. Pro Garnero milite fratre Magis-

[1] *Folio 138. recto.*

tri henrici de drillaris. II solidi. in festum omnium sanctorum. Super tres posas terre apud vilarseuerice.

Non. Novembris. Pro .W. de chablo sacerdote. XII denarii. Super domum suam. que est contigua domui Giroldi de chablo.

VIII°. Idus Nov. Pro dalmacio dapif. II solidi. quos debent Rodulfus et Salerius apud charlie.

Pro Bertolfo puero .VI. denarii. in villa puliaci.

Pro Gudone | mjlite de Willeins .III. solidi. quos debet Turunbertus de Monte super terra et casali que tenebat ab ipso.

V° Idus Novembris. Pro Remondo canonico debet celerarius vinum de Montbenun.

IIII°. Idus Nov. Pro Roma de romanel .XII denarii. Supra pratum de suitar.

III°. Idus Nov. Pro.......

XVII. Kal. decb. Pro Rosa vxore andree guturosi .XII denarii. Super terram suam de choucrus.

Pro Papia .V solidi. per annum.

Pro Sacerdote de arbois .XII denarii.

XVI°. Kal. decb. Pro Clarmonda la mercieri .II. Sextaria vini super vinea sua de crussibot.

XV°. Kal. decb. Pro Aymone sutore de tierreins. XII denarii. Super domum suam de ponte.

XIII°. Kal. decb. Pro Geroldo carbone canonico nostro .IIII^{ta}. pars decimarun de Wareins. et X solidi. in eadem villa singulis annis.

X. Kal. decb. pro Michaele de valle .XII denarii. quos debet celerarius.

VIIII°. Kal. decb. Pro Amedeo bauduini .XII denarii. apud viueis super domum suam.

Pro .P. Sacerdote dolleins .XII denarii. Super terram quam habebat eschandeins.

VI°. Kal. decb. Pro lordano milite debet celerarius distribuere vinum.

Pro Ermengar de palude .I. Sextarium vini.

III°. Kal. decb. Pro Guidone de corberes .III solidi. apud Wfleins. et IIII°r. panes apud Ioleins.

III°. N. decb. Pro .W. cantore huius ecclesie. debent distribui denarii a celerario. et alia sicut continetur in regula.

II°. N. decb. pro Bernardo clerico de cossonai. XX solidi. apud eschiseins super tenemento .W. et uldrici fratrum.

Non. decb. Pro Rodulfo milite de sancto germano .II. solidi. Super totum tenementum suum.

VIII°. Idus decb. Pro .W. de capella .XII denarii. apud romanel.

Pro P. Martra. III solidi. Super vineam suam ou poudais.

VII°. Idus decb. Pro Alberto de palude. et pro vxore sua .XII denarii. Super domum et casale que tenet Iohannes de chesauz.

Pro .P. clerico de joleins . | XII denarios. Super vineam subtus lo tonboie.

IIII°. Idus decb. Pro Ysabel de orba .XII denarii. Super tenemento .W. de Asteins.

II°. Idus decb. Pro Rodulfo ponci .II. sextaria vini in vinea de roseta apud louego.

XIX°. Kal. Ian. Pro Cristino et vxore sua .II solidi. Super casale domus Rodulfi de torcleins.

XVI°. Kal. Ian. Pro .P. roset debet celerarius vinum.

XIIII°. Kal. Ian. Pro Nantelmo de ogo .XVIII denarii. Super duo casalia de foro in carnipriuio.

XII°. Kal. Ian. Pro Iacobo flor .II. Sextaria vini in vinea sua sub monte girbert.

X°. Kal. Ian. Pro Matre dominorum de fernai .XII. denarii. Super domum clementis de sancto. p.

Pro Eurardo de berchie debet celerarius vinum.

[1] Anno ab incarnatione domini. M°.CC°.XXX°.IX°. Tercio Non. Iunii. fuit eclipsis solis. Eodem anno. quarto | decimo. Kal. Octob. fuit terremotus. Eodem anno. IX°. Kal. Octobris. venit dominus B. episcopus lausan. a romana curia. Et | resignauerat in Manu domini Gregorii pape. qui misit litteras resignationis capitulo lausan. in vigilia sancti dyonisii.

Martinus maior de viueis vendiderat Michaeli Oliueri domum et Casale quod est sub domo domini episcopi. quod habebat a capitulo | ad tale seruicium quale debebat dicta domus secundum bonam consuetudinem ville. Actum in choro. Anno domini. M°.CC°.XXX°.IX°. | tercio Non. Octobris. Hoc factum fuit de assensu capituli.

Gabarousa accepit a capitulo. IIII^or^. possas terre in vallibus sub Bealmont ad censum pro. IIII^or^. Sextariis vini | reddendis annuatim. In vna de dictis posis plantauit vineam quam Maritus filie sue vendidit. Aymon franceis. | de assensu capituli. Ita quod pro illa vinea redderentur .II. Sextaria vini capitulo annuatim de supradictis | IIII^or^. Sextariis. Et pro tribus | residuis posis redderentur alia duo Sextaria. Actum in reuestiario

[1] *Folio 135. verso.*

Anno ab incarnatione do. M°.CC°.XXX°.IX°. IIII°. Idus Octobris.

Vuillelmus de grancie miles. et Iacobeta de sancto laurentio vxor ejus. et....... filius dicte Iacobete quem genu-|-erat de Rodulfo de sancto germano milite. obligauerunt pro .XX. libris capitulo lausann. receueriam decime sancti laurentii. frumenti et vini et aduene quam habebant a capitulo in feodum. Actum in reuestiario. | Anno ab incarnatione do. M°.CC°.XXX°.IX°. dominica post festum sancti Andree. Test. C. prep. Io. can. G. sacr. A. de no. castro. | V. dapif. p. de vileta. R. de roueno. A. de bornello. R. de Wflens. W. de gomoins. A. de Geben. W. de gruieri. | Canonici. p. de duyn. W. falco. G. de chesas Milites. Iohannes de clauso burgensis.

Albertus li beaz vendidit falconi de sancto petro vineam quam habebat a capitulo pro VI. Sextariis vini in estra. et hoc | de consensu capituli. Actum Anno domini. M°.CC°.XXX°.IX. Mense februarii.

P. Escarinas tenebat quoddam casale a capitulo prope portam sancti laurentii. pro .XII denariis soluendis in natiuitate domini. et verpiuit Medie-|-tatem illius casalis capitulo in manu C. prepositi. Et Capitulum et prepositus dederunt illud. p. connomine Wanniere ad censum pro .VI. denariis. | reddendis in natiu. domini. Actum in choro Anno ab incar. do. M°.CC°.XL°.II°. Quinto Kal. Aprilis.

.... et filii sui. Rodulfus. p. Iohannes vendiderunt Capitulo .III. solidos. quos eis debebat heres ou corder. super quadam vi-|-nea quam habebant a capitulo apud quintignie. et capitulum dedit eis. L. solidos.

Actum in reuestiario. Anno domini. M°.CC°.XL°II°. | Mense Aprili. Test. autem. C. prep. W. can. prior sancti Marii. N. de Cha. p. de vileta. A. de bornello. R. de ro. p. de sancto Martino. | Ia. de burgo. R. de Wflens. Io. Suc. I. de chauornai.

Discordia orta fuit inter .p. de donno Martino capellanum sancte crucis ex una parte. et Andream capellanum sancti Pauli ex altera. super despon-|-sationem Willermi filii Turunberti de Monte Militis de Roueno. et oblationibus confactis. Quia dictus Andreas. Ca. sancti pauli dicebat quod | milites de Monte erant parrochiani sui etiam lausanne. quando refugiebant per guerram apud lausannam. Capellanus sancte crucis dice-|-bat quod omnes Milites casati in civitate lausann. scilicet omnes illi de Escubleins. de Eschanneins. de Roueno. de venes. et omnes alii Ca-|-sati. quando veniebant lausannam. uel per pacem. uel per guerram. Sani. uel Infirmi. erant parrochiani sancte crucis. etiam quando ibant ad villas ad domos | uel grangias suas. tunc erant parrochiani ecclesiarum ad quarum parrochiam ville spectabant. Hec discordia fuit posita super C. prep. et Io. Succentorem. et | Albertum capellanum sancti petri et Hemericum capellanum sancti laurentii. ut quod inde recognoscerent in posterum obseruaretur. Isti uero recognouerunt | quod viderant et audierant sepius recognosci. quod omnes supradicti Milites quando ueniebant lausannam erant parrochiani sancte crucis et in pace et | in Guerra. Et quando Morabantur in villis. erant parrochiani ecclesiarum ad quas ville spectabant. Actum lausanne in prato curie. coram Iohanne Electo. Anno | ab incar. do. M°.CC°.XL°.II°. Tercio

Kal. Augusti. Huic recognitioni cum supranominatis interfuerunt. W. cantor. Ia. de Burgo. I. de chauornai. | R. de Roueno. R. de Wflens. P. de sancto Martino. P. de Estauaiel. Canonici. Remondus capellanus de Sagneins. Otto. Wulmarus. Iaco-|-bus. de porta Sacerdotes. Vmbertus de promentor. Borcardus Mastins. clerici. G. de chesas Miles. et Alii Multi.

Iohannes li Marcheanz de prilie recepit feodum suum a .C. preposito ad opus Capituli. et recognouit .V. solidos. de placito. Actum in reuesti-|-ario. Anno ab incar. do. M°.CC°.XL°.II°. Kal. Augusti.

[1] Anno ab incarnatione dominj. M°.CC°.XL°.II°. habebat C. prepositus ista a capitulo. preter preposituram et prebendam. Apud lausannam domum suam | et Casale quod fuit Constantini de Charlie. quod Giroldus Sacrista habet ab eo in amore. et post eum debet esse illius cuius erit casale Sacriste. quod tamen non spectat ad Sacristaniam. habet etiam a capitulo .I. pratum es Rispes. et .I. es Esterpaies. Et .I. en Maluernei. Et vineam .I. apud Oschie. Et ad palaieres .I. Et apud Colunges unam dimidiam. Et caualatam vini in Estra. quam debet filius Alberti Balles. Et .XVI. denarios censuales in natiuitate domini quos debet li Apiaz. Et dimidium Molendinum sub sancto laurentio cum appendentiis. Et partem quam accipit in Molendino subteriori. Apud tolochina Medietatem Molendini | cum donno. Nicolao de Chauornai. Apud Salleins Medietatem eorum que ibi habet Capitulum. Apud parlie filios Warbor.

[1] *Folio 136. recto.*

et albertum. Apud Essertines .V. solidos census | quos debet Maior in pascha. et dimidias Menaidas. et de quadam terra terragium. quod tamen retinet Maior quando potest. Apud Pinei heredem lanbelini. quem sibi iam diu | abstulit p. de pinei Miles. et .V. solidos quos debet heres a lagnel de pinei. et quicquid spectat ad Capitulum. Apud Rosai et Auarnie. et Cormodreschi. et | quicquid spectat ad Capitulum. Apud vilartiecelin. XVIII. denarios. quos debet testador. Apud Euonant. XVIII. denarios. quos debet heres .W. destra. Apud frasnei Girol-|-dum et fratrem suum. Apud nuovillie heredem Michaelis. Apud Saisses. illud quod ibi capitulum quod non specta ad ecclesiam de granges. et duas partes pro lege | hominum capituli. Sub paterniaco .III. solidos et VI. denarios. de quibus debet Bosonez de Cocales. XVIII. denarios. in natiuitate beate Marie. et Otto li Maselers | de paerno. XII. denarios. Et quidam de Glatignie. XII. denarios. In ogo. ecclesiam de Bollo. pro. LX. solidis. quos sibi assignauit Capitulum pro legibus hominum capituli.

Dominus. I. Electus lausann. dedit Capitulo lausann. ecclesiam de vizi cum appendiciis suis. et Rodulfus de Wflens de dicta ecclesia investi-|-uit Capitulum per .III. solidos. reddendos annuatim ad festum sancti petri ad uincula. Actum in reuestiario Anno ab incar. do. M°.CC°.XL°.II°. Kal. Augusti. | Test. C. prep. W. cantor. N. de Chauornai. Io. Suc. Iacobus de bur. I. de Chauornai. P. de vileta. A. de Bornello. P. de sancto Martino. R. de Roueno. henricus de fruentia. R. de Wflens.

Notum sit omnibus quod Maria filia Riucelini de

quintignie de consensu et voluntate filiorum suorum. petri. Rodulfi. et Iohannis. vendidit | nobis .III. solidos censuales apud Quintignie. super vinea que fuit Iohannis Cordarii. quam vineam dictus Cordarius de consensu nostro pro predicto | censu a dicta Maria tenebat. quia vinea est de terra nostra. Huic venditioni consenserunt Raymondus de Roueno. et Rodulfus de Wflens canonici nostri. prouisores portionum. G. Sacriste et Iohannis de Oruns canonicorum nostrorum. Tali scilicet conditione quod si dicti | canonici. G. Sacrista et Iohannes vellent nobis solvere. L. solidos. ipsi haberent predictos. III. solidos. Pro dictis enim. III. solidis. dedimus. L. solidos. et soluimus | dicte Mulieri. Hui venditioni interfuerunt. C. prep. Willermus cantor. W. prior sancti Marii. Io. Suc. Magister Ia. de bur. Iohannes de Chauornai. | R. de Roueno. P. de vileta. R. de Wflens. P. de Sancto Martino. Amedeus. Canonici lausann. Actum anno. do. M°.CC°.XL°.II°. Mense Aprili.

FIN DU CARTULAIRE.

TABLE ALPHABÉTIQUE

ET

GLOSSAIRE.

TABLE ALPHABÉTIQUE

DU CARTULAIRE.

Observation. — Il y a tant de noms et d'objets indiqués dans le Cartulaire, qu'on a dû se borner à mentionner les principaux. Quant aux chanoines, dont le nom revient à chaque instant, on s'est contenté d'indiquer l'année dès laquelle ils ont commencé à paraître. — On remarquera que l'orthographe étant fort variable, il faut souvent, pour trouver un nom, parcourir tous ceux qui commencent par la même lettre.

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

S

T

U

V

W

Y

Z

GLOSSAIRE.

Abergier, Abergare, Haberiare, *donner en abergement*. pages 146, 233. — Abergare equos, *auberger, loger des chevaux*. 262. — Aberiamentum, Abergementum. 116, 166. — Homines abergati. 162.
Accomodare, *prêter*. 112.
Actor, *garant*. 117, 152.
Apieios. 394.
Auger (agger) *rempart*. 271.
Aveneria, *redevance sur l'avoine*. 123, 155.
Axodoria, *voyez* Vestitura.

Batior, Batiour, *battoir*. 249, 510.
Boscez, Boschez, *bosquet*. 265, 299.

Calderia, *chaudière*. 104.
Calumpniare, *attaquer en justice*. 102, 120, etc. Calumpnia.
Caminata, *cheminée, salle*. 107.
Canapus, *chanvre;* canapis decima, *dîme du chanvre*. 141, 156.
Carata, carrada. *charretée*. 3, 5, 116, 119, 127. etc. Charada. 347.
Casale, *chesal*, *de* casa; *case, habitation, emplacement sur lequel elle est bâtie, pièce de terrain*. 2, 3, 4, 87, 91, 116, etc.
Chafaz, *estacade, digue de pieux, palissade*. 271 *bis*.
Chantri, en *patois*, chantre, *bande de terrain*. 449.
Cheddal. 264. (*voyez Boive, Termes de pratique du Pays de Vaud.*)
Colonica, Colungia, *habitation, domaine d'un colon, terre cultivée par un colon*. 204, 239, 254, 265, 283, 290, etc. — Colungiarius, *colon*.
Condemina, Contamina. 31, 207, 309, 357; *voyez* Ducange, Condamina.
Corvaes, *corvées*. 255, 263. — Corvata. 120, 136.
Cosczun, *cossons, revendeurs*. 264.
Cumune (commune), *communauté*. 271 *bis*.
Curtis (dans le sens de curia), *court* (vieux langage) employé maintes fois par M. Guérard; en allemand *Hof; juridiction, seigneurie*. 347.
Custil, *Gustel* (vieux langage). 265, 392.

Des, Dec, Det, *probablement la lie du vin*. 94, 230, 412, 420, etc. (Voyez medietas vini del dec et del tot.)
Devens, forêt qui paraît avoir été la forêt destinée à fournir les bois à bâtir.

Eis eiva, *les aides*. 263, 413. — Eis auiva, *même sens*. 391.
Embatia carnis, *embotaie*, (patois romand), *ce qui peut être contenu dans les deux mains rassemblées*. 373, etc.
Eschimellus, *seille de vendange, pièce de vigne*. 92, 249, 414, 461, etc.
Escossors, *batteurs de grange*. 124.
Estason, *échoppe près de la cathédrale*. 444. — Des estaisuns. 518.

Falca, falcata, falces, *mesure de pré, fauchée, ce qu'un homme peut faucher en un jour*. 127, 182, etc.
Lo fe et decima de qutenum, *dîme de fruit*. 159. (*voyez* Qutenum).
Feitie, *féauté*. 477.
Feriæ, *jours de la semaine*. 41, 109, 144.
Fola, *moulin à foulon*. 510.
Forifactum, *forfait*. 209.

Fossorius, *fossoir, instrument de culture pour la vigne.* 104. — Fossorarius, *mesure agraire, la huitième partie de la pose.* 430.

Fraveria, *ailleurs* fravaille, *de l'allemand* Frevel, *crime.* 125, 281.

Fredelier. 334.

Frescengas berbicinas, (*voyez Ducange* friscinga vervecina) *redevance consistant en viande de brebis ou en jeunes agneaux.* 97. — Friscingos. 276.

Fuercri, *cri d'alarme, dérivé de* Fuer, *dehors.* 427. 487.

Gageria, Vageria, *gage.* 3, 85, 86, 112, 118, 136, 137, etc.

Gastellum, Wastellum, *gâteau.* 94, 200, 306.

Gelima frumenti, *javelle de blé, de là le mot de glane.* 243, 265, 306, 412.

Gerbaria, Gereberia, *droit sur les gerbes.* 115, 398.

Gerla, Gerlata, Jerla, *gerle, vase servant à faire la vendange.* 368, 369, 378. — Cette mesure est encore usitée dans le canton de Neuchâtel, où l'on compte le produit d'une vigne par *gerles.*

Gilles (les), *vases servant à faire la vendange ;* gille, *espèce de grand filet.* 390.

Grangicium, Grangegium, *droit relatif à la grange.* 124.

Greintare, Geintare, *garantir.* 84, 85, 102, 108, 143, etc.

Gueirenz, Werenz, *garant;* leauz guerens, *loyal garant.* 102, 120, 129, 155, 260, etc. — Garantor. 80.

Guerpire, Werpire, *déguerpir, délaisser, abandonner.* 108, 115, 120, 121, 138, etc. — Guerpina. 144, 210.

Hominium, *hommage rendu au seigneur par le vassal.* 117, 148, 150, 251.

Hostium et vasonem (Per), *voyez* Vestitura.

Jerla, *voyez* Gerla.

Jornale, *journal* ou *journau,* me[...] agraire, signifie aussi *corvée* [...] *jour.* 392.

Jors de dret, *jours de droit.* 312, [...]

Jujerum, Jugerum, *arpent rom*[...] 132, 182.

Lobium, *de l'allemand* Laube, [...] 105, 106, 162.

Lougina, Louzina, *l'usine.* 162, [...] (louzma, *lisez* l'ouzina.)

Lunagium, Lunaticum (voyez [...] cange), *mesure de champ qu'on* [...] *cultiver dans un mois lunaire.* [...] 130, 134, 135, 140, 207, etc.

Malta, *malt.* 94.

Manesses. 599.

Mansus, Mansa, *mas de terre.* 30, [...] 130, 132, 137, etc.

Mariagium, *dot d'une femme.* 175[...]

Matricularius, *marguiller;* Matri[...]laria, *office du marguiller.* 1, [...]

Medietas vini, del dec et del tot, [...] *moitié du vin, de la lie et de to*[...] *manière de partager la récolte d*[...] *vigne.* 92, 94, 230, 320, 355, 4[...] 420, 429, etc.

Menaidæ, Manaidæ, *redevance c*[...]*sistant en un repas à donner au* [...]*gneur ou à son envoyé.* 1, 2, [...] 94, 100, 124, 130, etc.

Modius vini vel frumenti, *muid.* [...] 92, 132.

Morbos, *mort-bois.* 392.

Navidium. 374.

Notitia, *titres de certains actes de l*[...]*poque carlovingienne.*

Ochia, *oche, pièce de terre,* (vo[...] Ducange : olca, ochia.)

Osberius, *hautbert.* 272.

Ostagium, *ôtage.* 205, 302.

Ouriour (l'ouriour), Loureor, Louri[...] Ouvrouer (ouvreour, *comme* [...]rouer, mireour) *dans le vieux l*[...]

gage signifiait un atelier. 437, 488, 544.

Pabnum, *pan, mesure qui se fait avec la main*. 186.
Palaes, *palées, poisson du lac de Neuchâtel*. 401.
Passionagium, Passonaio, Pascionaticum, *droit de pâture, de paisson* 170, 302, 453, 454.
Pauz, Palins, *pieux, palissades*. 271.
Peier. 390.
Penaus de serclos. *Une certaine quantité de cercles* (?) 390.
Personatus, *bénéfice ecclésiastique, étendue d'une paroisse;* joint parfois à patronatus, *patronage*. 125, 266.
Perticum agripedes. *Mesure agraire*, (*voyez* Ducange: pertica agripedalis) 343.
Popia, *motte sur laquelle est bâtie le château; enceinte du château*. 144, 163, 166, 167, 169, etc. — Poype, en vieux français, signifie montagne, colline, château bâti sur une hauteur.
Posa, *pose, mesure agraire*. 93, 102, 114, etc.
Prestaria, *ancien mot équivalant à celui de bénéfice*. 91, 95. — Prestarina. 83.
Prevenderies, *prevendier* (dans le vieux langage), *sorte de mesure*. 207.
Preverata, (le goûter?) 212, 213, 266.
Procuratio, *repas donné au seigneur*. 297, 426.

Quarantena, *la quarantaine avant Pâques*, 209, 274.
Quitum clamare, *donner quittance*. 385.
Qutenum, *coing*, fruit du coignassier. 159. *Du mot allemand* Quitte, *coignassier*.

Raspa, *raspe, portion de bois*, broussailles? 299.
Receveria, *office de celui qui reçoit les redevances*. 156, 390.
Rediemum, *rachat*. 390.
Resat, ressat, *repas ou fête qui se donne à la fin des récoltes*. 349, 370.

Salteria, *office du garde des bois*, de saltus, *bois de montagne* (?). 391.
Sasire, *saisir*. 241.
Scindula, *bardeau, bois refendu, dont on se sert pour couvrir les toits*. (allem. Schindel), *voyez* Vestitura. 84.
Siligine, de Siligo, *froment*. 141.
Sognie (la), soignie de avena, *redevance, service que devait un vassal et qui consistait à cultiver l'avoine*. 2, 123, 135, 155, 220.
Solidi a la marci, sols *dûs à la merci* (?), *à la volonté du seigneur*. — 392, 445.
Sporta, *sporte* (vieux lang.), *panier de jonc, se disait spécialement du panier dans lequel les capucins recevaient la quête*. 212, 213. — Sportula, *sportule, panier de jonc, droit qu'on payait à chaque mutation. présent*. 266 .
Substulares, (mieux *subtalares, de sub et talus*) *souliers*. 394.

Teisa, *toise*. 271, 281.
Tenementum, *ténement*. 252, 289.
Terragium, *droit seigneurial sur les terres* (Champart) 93, 100, 101, 123, 138, 219, etc.
Tola vineæ. 367.
Tricenarium, *office de trente messes qui se disaient en faveur des morts* (Ducange). 212, 213.
Tres donochi. 392.

Vastellum. 94. voy. Wastellum.
Vergeria, *verger*. 208.
Vestitura, *investiture. mise en possession. On en trouve plusieurs modes dont les principaux sont les suivants* :
— Vestitura ad altare. 92.
— Offerre, grentare per librum (vel per regulam) super altare; *mode*

de tradition par la règle d'un saint. 147, 155, 214, 222, 228, 317, 319.

— Vestitura per cartam et per axodoriam et scindolam. Axodoria, *axe de la porte, du mot latin* axis, *axe et du mot saxon* Dora, *la porte.* — Scindula, *en allem.* Schindel, (vide supra). 84.

— Vestitura per hostium et wasonem — hostium, *porte;* waso, *gazon, motte de terre.* 96, 99.

Villicus ou maior, *régisseur d'un domaine* (villa), *maire* ou officier seigneurial d'un village. — Villicatio, *office du maire.*

Viogium, Violum, *en patois* laudze, *serpe.* 104, 455.

Visturi, 298.

Wastellum, Vastellum, *gâteau,* gastellum. 94, 306.

Wagium, Vadium, *gage.* 181.

Wuaiti, Waiti, *guet, garde.* 164,

Wuagneria, Waneria, Wangueri, *c*
que l'on ensemence. (on dit en
vouaigner, *pour semer.*) 195,
504, 547, 587.

Weirenz, *garant.* 102, 114, 116
(*voyez* guerenz.) — Werentir
rantir. 112.

Wercheria, *verchière* (vieux
verger, terre cultivée, dot as
sur une terre. 252.

Werpire, *déguerpir, délaisser* (
guerpire). 101.

Wida, *inspection ; acte qui termi*
différend. 327, 332, 355.—W
terminer un différend. 106, 16

ERRATA, VARIANTES

ET

NOTES EXPLICATIVES.

Observation. Un premier chiffre indique la page du Cartulaire, un second la ligne. Le texte du Cartulaire est séparé par deux points de la correction ou de la variante. La note explicative est renfermée entre parenthèses.

2/18. cublam : cublam, (i. e. cumblam.)
3/4. Essertines : Essertines,
3/16. *nominatim* : nominatim
4/5. Menerio : Menerio (Manerio?)
4/7. .XII. : .XXII.
4/14. in comitatu Warasco : (Conferre Guichenon, Bibliotheca Sebusiana. Genl. 1. c. 23, in notis; Dunod, Hist. des Sequan. t. I, p. 293. Ruch. Ms. Walther. « Comitatus varascus secundum Guichenon est pars comitatus Burgundiæ contermina Sebusianis; sed, ut alii putant, erat pars Helvetiæ occidentalis comprehensa intra tres lacus neocastrensem, biennensem et moratensem; et pagus williacensis era ista peninsula nunc dicta le Vulliez [Mistellach]. » Ms. Bridel)
4/16. Chunorddo : Chunorado (Chuonrado?)
4/20. Baffinges : (Bassinges?)
5/19. Maltellus : (Martellus?)
6/16. Kallomanni : (Karlomanni?)
6/21. LXXXII : LXXXXII.
7/13. DCCXVII : DCCXVIII
7/15. Pascas : (Pascalis?)
7/25. Rixia : (Rhetia?)
8/6. lausanne : lau. (lausannensem?)
8/14. LXXV. : .LXXXV. (LXXV? Ludovicus II vita excessit A. D. 875.)
8/15. Gisoenus : Guisoenus
8/20. Ierronimus : (Hieronymus?)
8/23. LXXXV. : LXXXVIII
8/29. DCCXI. : DCCCCXI.
9/4. DCCCXXVII : .DCCCCXVII.
9/21. episcopus : episcop. lau.
9/25. inter quos sunt persone Thesaurarius et Cantor : (Ces mots se trouvent à la marge droite).
12/2. Bernaldi (Bernardi?)
13/15, 16. Beata Sancta Thecla : (sous Chandun, d'une autre encre, petits caractères.)
14/10. Iterlacensis : Itellacensis (primitivement.)
15/10, col. 2. Arins : (*Delendum*; inadvertence du copiste.)
15/10. vel St. Blaise (*Delendum*. C'est le nom moderne écrit de la même main que Siselen, Fenis, etc).
16/1, c. 1. Sent ursennos : (Inter novam villam et Landerast [Landeron]. *Walther*.)
16/2. Diessi : it. (Diesse [Dess ou

Tess]. Le Tessenberg ou la montagne de Diesse.)
16/4. Ulveins : it. (Orvins, autrefois Ulvingen, Ulfingen, maintenant Ilfingen.)
16/3. Walfelim : it. (Füglistal, Vögelinsthal. *Walther.*)
16/9 et 10. Blonai : Blonai (Sur Blonai se trouve le mot Prioratus.)
19/12, c. 2. Sanctus desiderius : (*Disiez*, Disy?)
20/12, c. 1. deca-/-natum : deca-/-num
21/9. Semurs : Sémurs (Semmurs?)
22/14, c. 2. Losnai : (Lonai primitiv.)
22/5. Woflens : Wolflens
22/11. Robeo : Rubeo
23/8. arcuncie : (Note d'une écriture un peu ancienne : Arconcy parochia est locus antiquus nominatus arcus coeli.)
23/26. Villa-St-Pierre : (St. Pierre de ville, devant Romont. *Walther.*)
24/23. Marly : (Merlach *Walther.*)
24/24. Givisiez : (Zübenzach *Walther.*)
24/16, c. 2. Belfaux : (Gonschen, sur le cartulaire.)
24/23. Barberesche : (Bärfischen, *Walther.*)
25/12, c. 1. Tornes : (Torres? Thurnen? *Die Ortschaften des eidgen. Freistaates Bern v. C. J. Durheim.* 3r *Bd. Bern*, 1845, pag. 234).
25/11. Duessimmens : Duessimenes
28/11. cum autem : cum autem aliquamdiu
29/1. ponitus : positus
32/2. edunensi : eduensi
35/17. facta erant in : facta erant
35/17. Kartulario : scripta in kartulario
35/26. Ribor : Kibor
38/7. episcopis : archiepiscopis
38/8. in monte rotundo : in monte rotundo qui est sub lausana
39/4. utique : (undecunque? (ün signifie unde.) — ou utcunque?)
40/11. Buchardus : (Burcardus?)
41/14. Feni : Fenis
41/26. incar. : incar. do.
42/1. Fuciniaco : Fucinie
46/16. acquisione : (acquisitione?)
46/18. Frunencia : Fruencia
48/6. Funcinie : Fu-/-cinie
48/12. landico : (Landrico?)
49/5. quaquam : (quanquam)
49/16. M°CC°XXX : M°CC°XXX
(primitiv. on a gratté la 4e X
M°CC°XXX postér.
49/19. VIII. : VIIII / VII
50/8. Singonen. : singonen. (Sing
nensem?)
51/15. M.a : M.cas (Marcas?)
52/12. excommunicamus : excomm
nicauumus (excommunicauimus
52/15. conmoneatis : conmoueatis
52/29, 30. capuan. : capuan̄. (capu
nensem?)
56/19, fol. 10, a. : (*delendum.*)
57/1. Drogo lector : (lector *dele*
dum).
57/3. Vuinusus : Vuiuyusus
57/15. communioni : (canonico? V
dessous les lignes 23-27.)
57/24. W. chere : W. the? (W. th
saurarius? Voy. p. 61, l. 19; p.
l. 12.)
58/25. N. decha. : it. (Nicholaum
chavornay? Voy. p. 58, l. 8, p.
l. 4. p. 73, l. 8.
58/25. Jo. succentor. : (Voy. p. 72. l.
58/25. P. de vileta : (Petrus de vile
Voy. p. 72, l. 7 et 8.)
58/26. dn bornea : (du bornel. Voy.
59, l. 9; p. 64, l. 18; p. 72, l.
p. 73, l. 9.)
58/27. Ja de burgo : (Jacobus de burg
p. 58, l. 8.)
58/27, 28. Rodulfus de Mont. : (Rodu
fus de Monte? p. 73, l. 17.)
58/29. Girardus de chelas : (Girard
de chesaz? p. 84, l. 25; p. 85, l.
58/29. bener : (beuer? p. 59, l. 9.)
58/29. W. de gaucie : (W. de granci
p. 85, l. 2.)
61/16. XXX° : XXX° nono.
61/20. W. prior sancti : (Willermus pri

sancti Marii? Voy. p. 72, l. 2, p. 73, l. 12.)
61/21. L. scolasticus: (Lodouicus scolasticus? p. 73, 13.
61/22. R. de Roueno: (Raymundus de Roueno? p. 73, l. 15, p. 72, l. 8.)
61/23. P. de vileta: (Petrus de vileta, p. 72, l. 7.)
61/23. A. de Wfleins: (Rodulfus de Wfleins? p. 65, l. 16, p. 72, l. 4, p. 73, l. 16 et 17.
61/23, 24. V. dapifer: (Vldricus dapifer? p. 73, l. 16; p. 58, l. 26, p. 72, l. 6.)
61/24. W. de Gomoins: (Willermus de Gumoins? p. 72, l. 8.)
61/24. R. de Monz: (Rodulfus de Monte? p. 73, l. 17.
62/22. elegimus: elegimus in
63/31. Alupnus: (alumnus?)
64/18. A de bornello: (Amedeus de bornello? Voy. p. 59, l. 9; p. 72, l. 6; p. 73, l. 9.)
65/6. de funci.: (de Fucign.?)
66/8. Mur auxil: Mure-auxil (Mureto in auxil?)
69/2. dum: mrdum? (interdum?)
71/29. accendentes: acce-/-dentes
73/12. W. Thesaurario.: W. Thesaurario. lausannensi.
76/16. de: ac
77/13. H.: Hug̃ (Hugo)
77/22. m....: m ? (meritam?)
78/2. hodie: hoīē (homines?)
78/7. ....: ? (decanus Carnutensis mino. Dilecto, etc.?)
78/20. VIII°: VIII. die lunæ ante festum beati Medardi.
78/29. siquart.: sirquart.
79/9. diuionam: diuionem
79/22. contantii: constantii
80/13. donje (?): (bonje?)
81/22. inconculsa: inconuulsa (V. p. 99, l. 1.
83/8. prohere: phedes (proheredes? Voy. p. 87, l. 23 et 24; p. 59, l. 25).
83/16. rogaui. satur: rogaui. Ego in dei nomine satur
84/6. feci: *feci* (i. e. *delendum*. V. p. 88, l. 15; p. 91, l. 31.
85/21. Mornai.: apud Mornai.
86/19. uxor sua et filius suus.: (après sua et après suus il y a un intervalle de cinq lignes.)
87/13. sam: casam
89/26. ulla: ulla emissa
90/9. fieri: fieri et
91/19. me: mei
92/18. .XVIII°.: XVIII° (a été gratté et remplacé par XVII.)
93/5. rumbus: rumbuus.
97/24. subscripsi. Magnerius: subscripsi. teudericus presbiter subscripsi. Magnerius
99/19. Veni etc. — emitte. tui....: tui/ (se trouve sur le verso d'un feuillet non chiffré, placé entre les feuillets 21 et 22. C'est un passage qui ne fait point partie du Cartulaire, selon l'opinion de M. Rickly).
102/8. calgero: Caligero (Calligero?)
104/1. XVIII.: XXVIII.
104/12. quadragesimo caderiam: quadragesima calderiam
105/27. eos: illos
106/3. palie: (parlie? V. p. 110, l. 4, 25.)
107/20. Borcim.: (Borcinus?)
107/21. Acelim.: (Acelinus?)
107/22. Landrie.: Landriet.
107/24. debet: (dedit?)
107/29. liblam: (liblans? V. l. 13.)
108/1. loblam: (loblans? V. l. 13; p. 182, l. 22.)
108/25. debuit: debuit dicto
109/21. Borbino: (Borchino? V. p. 110, l. 15; p. 114, l. 8.)
110/2. Warenjel: (Warens et?)
111/5. vorchinus; (Borchinus?)
112/3. ca.: (i. e. cantor)
112/25. libri: libræ
113/15. uturjor: (utrejor? V. p. 114, l. 30.)
115/1. dogne Eluye: (dogneluie?)
116/4. martino./: martino. Willermus bruidi de sancto martino/
116/9. anni: omni

118/29. vullermus : vuillermus
120/4. p. du roueno : R. de roueno
120/18. remisit : (promisit?)
120/27. alius : aliquis
121/3. decembris : octo (postér.)
122/6. B. de ro. : (Raymundus de Roueno?)
124/25. intetras : (integras?)
126/10. et frater : et p. frater
127/18. eius. et heredes alberti : eius. et heredes. et heredes Guidonis famelon. et heredes alberti
127/28. uxore : uxorem
128/15. recongnouit : recognouit
130/6. Mutatones et : Mutatonem (Mutationem?)
130/6. oblationem. : et oblationes
130/21. plecere : (placere? V. p. 90, l. 24 ; p. 87, l. 5.)
131/19. impletur : impleturus
132/8. diletti : (dilecti?)
136/17. dedit : dedit capitulo
138/14. summa : Summa (Ce qui est ici en parenthèse se trouve à la marge du ms.)
138/15. et V : XV.
138/16. .III. : XV.
141/10. siligne : siligine
144/28. Wulebnus : Wulelmus
147/1. dederat : dedit
149/12. v. : (i. e. vmbertus. V. l. 23, 25.
155/15. presenti in eodem / anniversario : presenti .IIII. denarios. et / condonauit dicto .C. preposito . de . IIII. denarios. quos ipse debebat cuilibet canonico presenti in eodem / anniversario
155/17. assumtonis : (assumptionis?)
157/3. recognouerat : ei recognouerat
157/28. Wulelmus : Wulelmus miles
160/10 et 11. dun martin. . . . . : dunmartin Wulelmus de Vilartiecelin. Sa. / Wulelmus et guido de dunmurtin. Vgo de Wistarnens. . . . . . . (effacé par le temps) Nicolaus / de
160/14. redidit : redidit dicta
161/10. predecessores (Les deux dernières lettres ont été à demi-grattées.)
161/13. hominum : hominem
163/17. dalmacuis : dalmacius
165/12. faisiuit : saisiuit (p. 181, l.
166/15. Cussinum : (Cufinnum? v. 103, l. 25).
167/1. ei : et
167/23. aliqui : (aliquis?)
168/1. nenoris : (nemoris?)
171/7. Ebbo : Sierdus presens Ebbo
174/18. colubam : (columbam?)
174/19. Betris et Julialam : (Il faut Beatris et Juliana, comme à la 175, l. 24, où toutes les lettres très-distinctes. p. 177, l. 17 et
177/2. promisit : promisisset
179/7. sic : sic serviret (grattés avec raison.)
179/23 intenderat : intulerat
180/22. XVII. : (XXVII.?)
181/24. dagnis : (dampnis, damni
182/6. VIII. : VII.
183/11. uul : (uult?)
183/17. liamant : (lialamant?)
183/18. lithisot : (li thissor?)
184/5. tringita : triginta
187/4. dummodo : dummodo ipse
187/26. lefinentui : ? (lesmentui?)
187/27. criccem : ? (crucem?)
188/23. fuit : fuit diu
191/1. Tiencellyn : ? (Tiercellyn)
191/11. librarum quibus : libra et XVIII. librarum quibus
192/28 incarnatione : incarnation
193/8. reman. : roman.
196/18. fuerat : factum fuerat
196/18. capituli factum cuius : cap cujus
197/5. redderent : redderet
197/8. maneret et de : .... maner
197/9. in alia : mansionem
198/19. G. Sa. C. W. prior S. Ma. C. de fonz. N. de cha. Io. S. R. de Wul. : G. Sa. C. de fon de cha. jo. Sa c W. prior S. Ame. Ro. R. de Wul.
199/1 et 2. in elemosiam jn elemo receptis ab IIII libris et promis in elemosinam. et promiserat
199/23. bonella : bonella (bornell

201/8. legilimus wierent : legitimus werent
201/17. Calterus. : Galterus.
202/3. vinpedigus : uuipedingus (V. p. 203, l. 16, 18.)
202/4. elingerio : clingerio (V. p. 132, l. 12.)
202/27. fideiussores : et fideiussores
203/20. randouuico : (p. 202, l. 5. rantuuico.)
204/3. ogo : (*delendum*. Ce mot est au haut de la page et sert de titre.)
204/5. cum exio et regressio. : (cum exitione et regressione?)
204/13. ac : (*delendum*.)
204/25. folčradi : foleradi
206/6. erat : erit
207/13. frarnieres : (furnieres?)
208/1. prngie : (prengie? p. 210, l. 16.)
209/25. viam : via
209/29. stabiliter : stabilita
213/8. prepositi. et de terris ; prepositi. et de decima nascentium anima/lium sacerdotis erant due partes prepositi. et de terris
214/16. Girardus : Giroldus
215/5. acceperat : acceperam
215/7. interdicto : in interdicto
215/24. nubserunt : nubserint
217/16. Aput Rotam jusqu'à Willicus noster : se trouve sur le recto ; ce qui suit, jusqu'à Datam...., sur le verso d'une bande cousue au recto du 46e feuillet.
218/21. XIII. : XIIII.
221/20. Iouis marcam. Ecclesie de Alion : Jouis marcam. Ecclesie de bono monte marcam. Ecclesie de Alion
221/28. suflocamus : suffocamus
225/7. capnoldi : arnoldi
227/18. quod : (qui?)
228/8. molendarii : molendinarii
228/18. regulam : per regulam
228/26. estauiel : estauaiel
229/2. XXVII. : XXVIII.
230/29. Rou. : Roueno.
232/21 tritici..... : (tritici mod. modium?)
233/4. Ruodulfo : Ruodolfo filio
234/8. Wus. : W.us
235/12. habebat etiam : habet etiam
237/4. Reinaldus : Reinaldus dominus
237/10. invidue : (individue?)
237/28. ancessores : (antecessores?)
238/9. successionem : successiones
241/27. Sasire.... lausannensi. : (*Mar*. est le dernier mot du folio 56 verso. Ce qui suit se trouve sur le verso d'une bande ajustée au bas du folio 56 recto.)
242/9. rusus : rufus
247/21. facta : facta est
251/9. quod : quos
253/3. fortun. : forni
253/18. recepit : recipit
253/23. impetebant : impetebant eum
255/6. Auena.... sufferta : (d'une main plus récente et à la marge. Le manuscrit a de nombreuses intercalations pareilles.)
255/19. M. : (Magister?)
256/31. habuimus et : habuimus etiam
257/10. Sozmont : lozmont
260/1. recepissent : recepisset
262/1. quod : mali quod.
262/14. debeat : debebat
262/15. uacam : aucam
264/3. debet : debent
264/14. debet : debent
266/1. sacerdote. sacerdoti.
267/24. accepit : accepit dictam
268/21. III. : IIII.
268/29. legium : ligium
271/12. limus : limuus
271/19. R. de Wl : R. de Wflens
272/15. de chauornai. apud : de chauornai. et eorum retinuit. pôr/ciones. quas prius habebant. cantor apud. joleins. et N. de chauornai. apud.
272/20. manura : maminra
271 *bis*/1. tuli : capituli
271 *bis*/19. lacum : lacum in loco
272 *bis*/14. Wl. da. : Wl. V. da.
272 *bis*/15. interfuerunt assensus : interfuit assensus (interfuerunt assensu?)

273/2. ea : eadem
273/20. prothasium : prothasium faceret.
276/14. quale : qualem
276/30. rodouuius : rodouuinus
277/24. Turumberto. Turinberto.
277/25. leutprant. : leuprant.
278/12. uinea..... et postea : vinea cum area super se habentem que res site esse uidentur in albona et uenobia flumi/ne et postea
279/24. Suchichone : Suchchone (Voy. p. 280, l. 21.)
282/7. paginem : paginam
284/21. persolat : persoluat
290/12. canipriuio : (carniprivio ?)
296/25. Modum : Modium
297/10. colungariorum. : colungiarorum.
298/8. fecit : facit
300/17. cendilicio : (cum edificio ?)
300/23. contingerit : contigerit.
301/28. anniuersario : anniuersario meo
302/18, 19. transacto festo nat. sancti Johannis/baptiste : (haec omnia sunt delenda.)
304/1. Marcus : Maritus rose (V. l. 13 et 14.)
304/19. sua. Amaldricus : sua. Petrus li Pytos .III solidos pro vinea sua. Amaldricus
305/23. albos/ : albos/et duo membra carnium
306/25. frater : pater
307/5. IIIor. : IIIIor.
307/9. domina : pro domina
307/25. decime : decima
308/8. terra et soluto : terra et decima
310/18. probacione : probacione primo
311/3. (—) pro..... denarios : pro casali quod fuit petri de marchie juxta domum Johannis Valier Item dominus bono psalteri .XII. denarios pro domo sua quae fuit risin
311/19. parte (—) pro Quadraginta : parte et domum dicti Petri de Marterey ex alia pro Quadraginta
312/14. R. capitulo allegans : R. c[...] lumpniatus fuit dictam terram ca[...] tulo allegans
315/5. Bolens : joleins
315/19. Cornens : (Le copiste a lu C[...] berens, M. Jahn a vu Corlee[...] M. Rickly lit Corberis ou Corbe[...]
315/22. XVI. : XVIII.
317/19. heredes : et heredes
318/12. uero : ubi
319/7. do : de
320/4. larel : lazel
321/7. Wulelmum : Wulelmum d[...] cum
323/13. IIItam. : IIIItam.
323/14. paterniaci : (Folio 74. verso[...] qui est en parenthèse, se trouv[...] la marge du folio 74 recto.)
323/17. tus .X. denarios : tus .X. [...] narios. heimericus .IIII. denari[...] fina .XII. denarios.
324/21. debent : debet.
325/18. fuerant : fuerunt
326/7. domus : domos
329/1. niuus : muus (?)
329/4. charnez : chanez
330/5. capellnus : capellanus
330/25. Salses : sasses (?)
332/15. XII. : XII. denarios.
332/17. lausannensis : lausannensi[...]
332/18. aiutoribus : coaiutoribus
332/21. Colundes : Colunges
333/13. C. et LX. libras. et C. LX. lib. et XII. (160 libræ et 12 [...] lidi et 30 modii ?)
333/25. dicebatur : dicebat
333/27. apud Granges : et apud Gra[...] ges.
333/28. Mannens : (Marnens ?)
335/9. capitulum . . . . . (requisier[...]
337/6. capitu : capituli
338/13. Vilarel : Vilarsel
338/17. scilicet : solidos.
338/23. facto : (facta ?)
338/28. Mennieres : Mennieres I.
339/20. laberab^{t} : (laborabit i. e. co[...] bitur ?)
343/7. en latom : in lato
344/10. genitrici : (genitricis ?)

344/14. folcuuinus : Erchenricus presens fuit. folcuuinus
345/15. .S. S. Mannone : alcherius presens fuit .S. Mannone
347/40. aliud : alium
350/3. oruns : orans
350/24. denarius : denarios
351/3. ibidem. En crusa. : ibidem. Julianus musart unam cupam uini ibidom. En crusa.
352/9. Wuirie : (wiurie ?)
356/14. quasi : que quasi
357/13. carpentatarius : carpentarius
359/1. III. alibi : III. solidos alibi.
361/1. rio : rie
361/11. Clausum : (diuest. Censum ?)
361/12 ausque : (absque ?)
362/31. fecit : fecit ei
364/8. lausannensis : gebennensis
365/18. clauso : clauso suo
365/30. Ruiueri : Riuueri
367/21. Nicholais : (Nicholaus ?)
371/1. que : quam
371/29. acclesie : ecclesie
373/3. quam debet : quam habet debet
374/3. pentecostes : pasca. et C. solidi in pentecostes/
374/24. IIII. : IIII. denarios.
375/22. frontem : fontem
378/7. habebat : habebant
378/31. reciperet : acciperet
379/29. LV. : LX.
380/8. uon : non
380/10. XL. : LX.
380/26. vinee. : eiusdem vinee
381/27. Sescaux. : Seschaux.
382/30. apposuimus : apposuimus in testimonium
385/4. Calumpniabatur : calumpniarer
385/21. venerit : veniret
386/5. compositione : compositione cum
390/15. pendus : pondus
390/17. vadiunt : vadunt
392/6. debetur : ei debetur
393/10. acrola : (acrosa ?)
393/11. qne : que
395/26. Stancti : Sancti
397/6. procurationem : unam procurationem
398/5. habent uicedomini : habet uicedominus
401/11. debent : quos debent
402/22. pro alio casali : (*delenda.*)
402/24. bouonis : bosonis (V. p. 403, l. 3 bouonis.)
404/18. assumptiouis : assumptionis
405/3. suos : quos
406/20. palieres : palaieres
407/19. dauid Jolens : dauid de Jolens
409/5. ex die : ea die
411/20. turci. : tyrsi.
412/5. willens · a willens
412/22. orsonens : orsenens
413/6. uou : non
415/1. redire : redire ad
415/13. S. M. : (i. e. Sancti Marii.)
416/6. dicti : dicte
417/17. XI. : XL.
418/9. reddere : reddere singulis annis
419/18. XL. : XI.
420/5. eadem : (eandem ?)
421/3. Girardo : Girardo clerico filio Girardi
422/3. Willermus : Willermum/
422/21. Lausann. : canonici Lausann.
422/24. sacerdotes. : sacerdos.
424/17. del : de
427/11. nisi : nisi de communi consilio
432/12. fabri. : XVI. denarios. supra/ casalia uicina domuj capellanj sancti laurentij. factum est hoc tali condicione quod si a / predictis casalibus predictus census non posset haberi supra totum tenementum Martin tauel reciperetur./ Factum est hoc anno ab incarn. do. M°.CC.IIII°. et Notandum quod predictos denarios emit predictus P. franco ad patris et matris / sue et suj ipsius anniuersaria facienda. Huius rei testes sunt. Cono prepositus lausann. henger. / cantor. henric. albus. Mag. Rychardus. Thomas. Raymundus de vuillens. Petrus de roueno. / Petrus de donno Mar. Rodulfus de bullo. Henricus de corberes. cano-

nici. Petrus cheyn. Amico / sacerdotes. Guibertus de brenles. et borchardus de pullie. clerici.

GRANGES.

Notum sit scire uolentibus quod capitulum lausann. concessit Raymundo clerico de granges. pro / XL. solidis censualibus in uita sua quicquid habet aput granges excepto censu. et calumpnia de / Marsens. de quibus XL. solidis predictus. R. persoluet X. solidos. militi de fonz. et ceteros reddet nobis. /

Factum est sub hac forma quod ipse excolat agros et hanc medietatem prouentuum exinde per-/-ceptis. et ecclesie et molendini et hominum nostrorum et capitulum aliam medietatem.

Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris *quod* capitulum lausann. concessit Tiertrico etc.)

432/21. Aymo de serrata. : Ay-/-mo de Sarrata.
433/15. uere : uero
434/10. uiribus : pro uiribus
435/10. debebantur : dabantur
435/24. cuilibet : cuilibet de
435/26. usimentum : usumentum
437/8. ouriour : louirour
439/17. contingerit : contigerit
441/7. aduocatum nec : aduocatum uel
441/25. ipse : ipsa
442/19. quem : quam
443/5. terter : (tutor?)
443/13. XVIII. : XVII.
444/3. thomc : thome
445/21. bettodo : beltodo
447/3. XIII. : XIIII.
447/17. supraedificarunt : supra edificarent
448/6. ab : (*delendum.*)
449/17. XIII. : XIIII.
450/18. XVI. : XVII.
451/11. Aw. : An. (Anb.? *Ambrosiam?*)
451/12. am. : an?
451/23. am. : an?
452/18. episcopus. / : episcopus prepos. /
453/10. capitulo : capitulum
453/21. unum : unum porcum
454/1. passionagio : passonagio
454/4. passionagium : passonagi
454/11. aliunde : aliunde comod
454/13. passionagium : passonag
454/18. Vldricus : Vldricus et W Vldricus
454/20. penta. la : pentala
454/29. abscinderent sine sine. / sciderent sine /
455/23. et : (*delendum.*)
456/3. edificarat : edificaret
458/16. R. : R. in uita sua et dic
458/24. et capitulum : set capitul
458/26. XVII. : XVIII.
459/7. XVII. XIII. : XVIII. XIII
459/7. filius : filiis
462/6. dicti .p. : dicti .p. capit dedit suos .VI. denarios. dicto
462/6. dapifer : dapiferi.
463/2. nassali : uassali
464/5. c. : (*delendum.*)
464/20. laudauerunt : laudau dictam / venditionem et gren runt
464/21. ea / : eo /
465/11. XVIIII. : VIIII.?
466/13. edomadarius : (hebdon rius?)
467/8. XVIII. : XVIIII.
467/9. Ma. : Ma. G. p. Chen. G.
467/17. XVIII. XVIII. : XVIIII.
468/13. iu : in
468/23. denarios. / Casale ioh chartj .IIII. denarios.
468/24. denarios. : denarios. C vlrici ministri .VII. denarios.
469/11. denarios. : denarios. / A cheneueria iuxta osnonam .III narios.
470/3. V. : VII.
470/20. statutum : statutum de
470/21. similiter : (similis?)
470/24. .X. aprilis : .X. Kal. april
471/17. solidos : solidos bene
472/7. Johanues : johannes

472/11. debet : dedit
473/17. reccpit : recepit
474/7. M.CC.XX. : M./CC.X.VII.
474/7. M. car./ : G. car./
474/7. che. : p. che
474/7. gerolitane : (hierosolimitane?)
475/5. autem : autem post eum
475/9. drecen : treuerensi? (v. treuerens.)
475/31. M. : M. J.
479/5. daret : daret ei
480/9. XX. . X.
480/12. XI : XV.
483/4. domum : domum dicens
483/11. Kal. : XVI. Kal.
483/13. de ui. : de ui. ame.
484/7. qui : quia
484/13. Anrelianeneis : Aurelianensis
484/14. Buluacensis : Beluacensis (Bellouacensis?)
484/14. Cestrensis : Cestrensis. episc.
484/16. XLV. : LVIIII. et regnauit annis XLV.
484/18. dimiserit : dimiserat
485/1. M. : Mar. (Marcar?)
485/26. dabat : eis dabat
486/6. Clodoueus : Clodoueus. lotharius dagubertus. Childebertus. Theodericus. Aubertus.
487/15. contingerit contigerit
489/3. piceola : pisceola
489/14. . . . . petra congnota petra
489/16. . . tendi : extendi
490/4. et reddere : et idem debet reddere
490/5. .cup. . . . nj : ./. cuppam ujnj
491/3. maneressi : malneressi
492/6. cosso : cosso. Magister.
492/20.':Wichars IIII sextaria. li Galacians/. IIII. sextaria.
493/13. Tallia de Cors. et de quintinie : Tallia X. f. Tallia de Cors. et de quintinie. V. f. (Tallia. X. solid. Tallia de Cors. et de quintinie. V. solid.)
493/20. IIII. : IIII. libr. X.
493/24. Bucelin. : Rucelin?
494/2. uini de uiueis. : uini. de uiueis reddebat eis Celerarius apud vineis, set unus eorum intersit vindemiis de vineis.
494/26. Dalens (*delendum*.)
494/29. reddat : reddat capitulo
496/1. ecclesie. : ecclesie (Il faut lire excipitur ecclesia.)
496/18. larel. : lazel.
496/26. abassenges. : a loasseuges?
496/30. VI. modios. : VI. modios fru. et VI. modios
498/11. Thesaurarii : Thesaurario
498/13. natali : natalis
499/25. sancte....
499/32 .XII. : .XI.
502/11. Walcherio : Walchero
502/14. iu : eius
502/14. L. : LX.
502/26. XIII. : VIII.
503/24. G. Car. N. de Wil. : G. v. de va. G. Car. N. de cha. N. de Wil.
504/31. XIII. : XIIII.
505/4. a capitulo. : a capitulo. et fecit ei hominj-/-um ad opus capituli.
505/13. XXIII. XIII. : XXIIII. XIIII.
505/17. in casali : in casali capituli
505/10. uindemnias : uindemias
508/8. rccegnonit : recognouit
508/21. tocius.... : tocius cle (cleri?)
509/28. arbitrium : arbitrium operis magistri
511/6. geite : ageite
512/12. dedcrat : dederat
512/17. XX. : XXV.
513/18. thesaurariam : thesaurarium
515/6. in turre religionem. : intrare religionem.
515/18. eanonicis : canonicis
517/14. casale. : casale aput Chaucrus ultra paruum canale.
517/16. in disciplinate : indiciplinate (est aduerbium.)
518/11. aquo : exquo?
518/11. usque quo . usquequo
518/12. aquo : exquo
518/14. aquo : exquo
518/16. quadragesima : in quadragesima
518/25. edomadarius (hebdomadarius)
519/14. deberet : debet

TABLE DES MATIÈRES DU TOME VI.

COLLECTION DES MÉMOIRES ET DOC

publiés par la Société d'histoire de la Suisse romande.

TOME I. — 1re *Livraison.*

Liste des Membres fondateurs de la Société d'histoire de la Suisse romande. — Règlement de la Société. — Mémoire sur le Rectorat de Bourgogne, par M. Fréd. de Gingins. — Statuts (inédits) de Pierre de Savoie. — Notice historique sur les Comtes de Gruyères, par M. le Doyen Bridel. Lausanne, 1838. 1 vol. in-8° de 362 pages .... Prix : 5 fr. 50 cent.

2me *Livraison.*

Recueil historique sur l'origine de la Vallée du Lac-de-Joux, l'établissement de ses premiers habitans, celui des trois communautés dont elle est composée, et particulièrement du Chenit. Avec un récit abrégé de quelques événements arrivés dans ce petit coin de pays pendant l'espace d'environ six cent quarante ans, qui commencent à l'année 1140. Le tout extrait tant des documens et titres mentionnés dans cet ouvrage, que de certaines traditions qui ont paru assez bien fondées pour pouvoir donner quelques éclaircissements aux faits qui sont rapportés, par Jacques David Nicole, juge, président de l'honorable Conseil du Chenit. Lausanne, 1841. 1 vol. in-8° de 297 pages...................... 5 fr.

3me *Livraison.*

Annales de l'Abbaye du Lac-de-Joux depuis sa fondation jusqu'à sa suppression en 1536, par M. Fréd. de Gingins-La-Sarra. Lausanne, 1842. 1 vol. in-8° de 309 pages........................ 6 fr. 50 cent.

TOME II. — 1re *Livraison.*

Essai sur l'origine et le développement des libertés des Waldstetten, Uri, Schwytz, Unterwalden, jusqu'à leur premier acte de souveraineté et à l'admission de Lucerne dans leur Confédération, en 1332; suivi de l'examen du Mémoire de M. le docteur A. Heusler, intitulé : « Die Anfänge der Freiheit von Uri; par J.-J. Hisely, professeur, etc. » Lausanne, 1839. 1 vol. in-8° de 233 pages........................ 3 fr. 50 cent.

2me *Livraison.*

Les Waldstetten, Uri, Schwytz, Unterwalden, confédérés, dans leurs relations avec l'Empire germanique et la maison de Habsbourg, par J.-J. Hisely; pour servir de supplément à l'ouvrage intitulé : « Essai sur l'origine et le développement des libertés des Waldstetten, etc. » Lausanne, 1841. 1 vol. in-8° de 422 pages. .... 2 fr. 50 cent.

3me *Livraison.*

Recherches critiques sur l'histoire de Guillaume Tell, par J.-J. Hisely. Lausanne, 1843. 1 vol. in-8° de 251 pages........................ 3 fr. 50 cent.

TOME III. — 1re *Livraison.*

Recherches sur le couvent de Romainmotier et ses possessions, par Fréd. de Charrière. Lausanne, 1842. 1 vol. in-8° de 384 pages........................ 5 fr.

2me *Livraison.*

Notice sur un monument sépulcral du XIVme siècle, découvert à Romainmotier; par Fréd. de Gingins-La-Sarra. — Cartulaire de Romainmotier, publié en entier par le même. — Pièces justificatives, par Fréd. de Charrière. Lausanne, 1844. 1 vol. in-8° de 532 pages (pages 385 à 916)........................ 7 fr.

TOME IV.

Le Miroir du monde. Manu
découvert dans les archives de la c
et reproduit avec des notes, p
V. D. M., membre de la Société d
romande. Lausanne, 1845. 1 vol.
édition de luxe avec ornements typo

TOME V. — 1re *Li*

Recherches sur les sires de Cos
Prangins, issus de leur famille,
Lausanne, 1845. 1 vol. in-8° br
....

2me *Livraison.*

Chronique de la ville de Cossona
rière. Lausanne, 1847. 1 vol. in
....

TOME VI.

Cartulaire du chapitre de Notre-
rédigé par le prévôt Conon d'Estav
Publié pour la première fois en entier
maire chronologique, table alphabé
glossaire, fac-simile et la carte du dio
1851. 1 fort vol. in-8° de LXXVI et

TOME VII. — 1re *Li*

Recueil de chartes, statuts et do
l'ancien évêché de Lausanne, par MM
Sarra et François Forel. PREMIÈRE
1846. 1 vol. in-8° de 480 pages
charte........................

2me *Livraison.*

SECONDE PARTIE. Suite et fin du
Lausanne, 1847. 1 vol. in-8° de 322
....

TOME VIII.

MÉLANGES. Coup d'œil sur les pub
ciété, par L. Vulliemin. — Recher
de St. Pierre et de St. Paul à Co
Charrière. — Episodes des guerres d
Fréd. de Gingins-La-Sarra. — Pièc
giment d'Ernst, recueillies par L. V
tice sur Chillon, par Ch. L. de Bons
ciétaires. — Procès-verbaux. — Laus
in-8° de 534 et 42 pages. ....

Coup d'œil sur la fondation, les étu
tions de la Société d'histoire de la Suis
des noms des sociétaires et du règlem
par L. Vulliemin. 1846........

Coup d'œil sur les études et les publi
ciété de 1846 à 1849; par L. Vullien

Description des tombeaux de Bel-Ai
sur Lausanne; par Fréd. Troyon. 1
7 planches gravées avec le plus grand

Chaque Tome se vend ***séparément*** **au prix indiqué ci-dessus ; mais les a prennent la Collection entière ou une partie [illegible] de la collection jou réduction sensible.**

S'adresser à la Librairie de Geor[illegible] à Lausanne

